

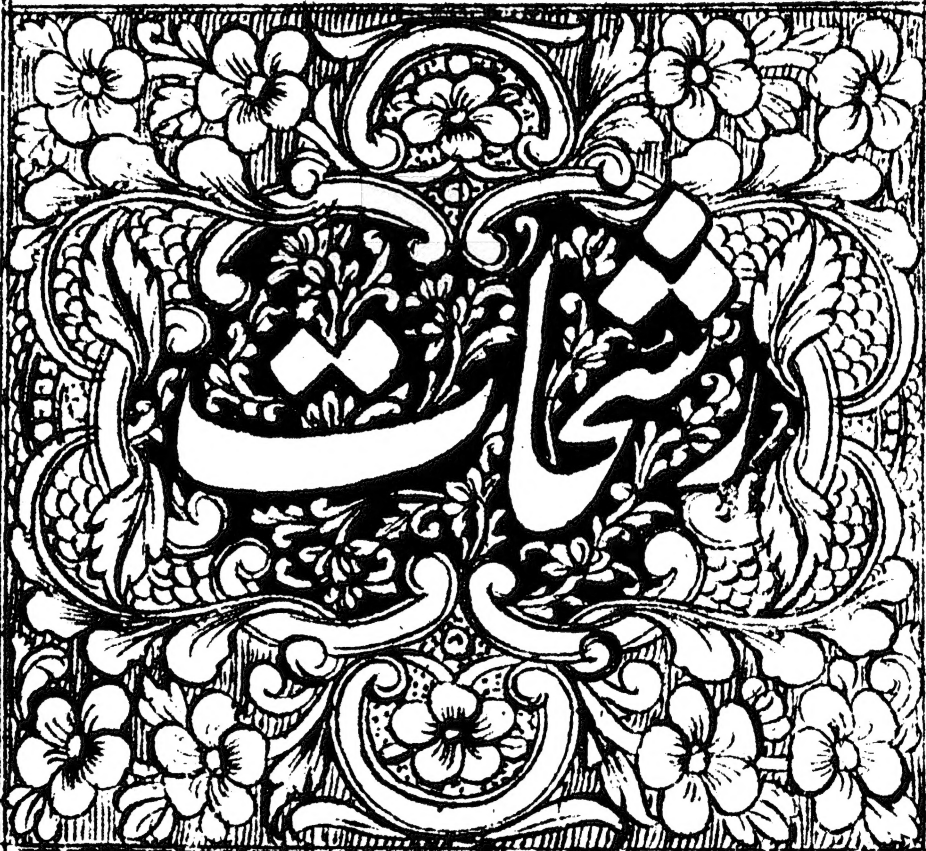
UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232074

UNIVERSAL
LIBRARY

عوضنا کرمکا فضل خلاصه روز ما
به نایب ملکین نول وین ن

الحمد لله که در این ایام مجسته نسخه تبریکه شتمن بحالات بزرگان دین متین اعنی

مصنفه عالم اجل فضل الملک افشار خانی و جلی علی بن حسین الواعظ الکاتبی الشیرازی

نایب منشوی نوک شوق کهنه مطبوعه طباطبائی
در مطبعه میمنه نوی نوک شوق کهنه مطبوعه طباطبائی

اطلاع۔ اگرچہ اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے اور
اسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے مابینہ و ملاحظہ سے شائقین
اصلی حالات کتب کے معلوم کر سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے لیکن خاص اس کتاب کے ٹیبل میں
دو صفحوں میں بعض کتب علم اخلاق و تصوف کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہے اس فن کی
اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر و انون کو آگاہی کا ذریعہ خاص ہے ۛ ۛ ۛ

علم اخلاق و تصوف

گلستان۔ محشی کلان جلی قلم و خوشخط۔ مصنف
شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
گلستان بالقصیر۔ واضح قلم مع ٹیبل رنگین مصنف
حضرت شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
گلستان محشی۔ متوسط قلم با فزنگ ٹیبل رنگین
گلستان۔ محشی خرو مصنف شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
گلستان۔ مترجم یعنی ترجمہ اردو و لفظ بہ لفظ۔
شرح گلستان۔ از ملا محمد اکرم ملتانی۔
شرح گلستان۔ مسمی بہ ریاض رضوان از مولوی
ریاض علی۔
شرح گلستان۔ مسمی بہ خیابان از سراج الدین علی
آزرو۔
تضمین گلستان سعدی از ہر گویاں تفتہ۔
گلستان حکیم قافی۔ بجواب گلستان
سعدی

بوستان محشی۔ جلی قلم و خوشخط از حضرت شیخ
مصلح الدین سعدی شیرازی۔ محرمہ
منشی شمس الدین خوشنویس۔
بوستان محشی۔ متوسط قلم مصنف حضرت شیخ
مصلح الدین سعدی شیرازی۔
بوستان محشی۔ متوسط قلم مصنف حضرت شیخ سعدی۔
بوستان محشی خرو۔ مصنف حضرت شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
بوستان محشی خرو۔ مصنف حضرت شیخ مصلح الدین
سعدی شیرازی۔
بوستان مترجم۔ اردو نظم بہ وزن شعر شمر۔
از منشی گویند پر شاد فضا۔
شرح بوستان۔ از سیکندربار۔
کلمۃ الحق۔ مع شرح نور مطلق اصل رسالہ
کلمۃ الحق عربی۔ مصنف حضرت شاہ عبد الرحمن
در بیان وحدت وجود و لائل نقلیہ بایراد اولہ عقلیہ
بہ تحقیق تمام و دفع شکوک علما سے خواہ رہت شرح فارسی
باز ترجمہ از مولوی نور الدین مقیم الدین صاحب

مجموعه رشحات مشتمل بر یک مقاله و سه مقصد و خاتمه است مقاله در طبقات خواجهان نقشبندیه مجمل و مفصل
مقصد اول در آبا و اقرار حضرت خواجه ناصر الدین عبید اشدرم مقصد دوم در حقائق و دقائق منقول از حضرت
ایشان روم مقصد سوم در تصرفات و کرامات ایشان روم خاتمه در وفات آنحضرت قدس به تفصیل نقل

۳۱- دیباجه	۲۹- خواجه زکی خدا بادی رحمه الله	۴۳- امیر برهان رحمه الله علیه
۴- خواجه یوسف بهمانی قدس سره	۳۰- خواجه سوکمان رحمه الله	۴۵- امیر حمزه رحمه الله
۵- خواجه عبد الله برقی روم	۳۱- خواجه غریب رحمه الله	۴۶- مولانا حسام الدین شافعی بخاری روم
۶- خواجه حسن انداقی روم	۳۲- خواجه اولیا و پارسا رحمه الله	۴۷- مولانا کمال الدین میدانی روم
۸- خواجه احمد لیوی روم	۳۳- خواجه حسن شادی رحمه الله	۴۸- امیر بزرگ امیر خرد و رحمتا الله تعالی
۹- ذکر منصور آقا رحمه الله	۳۴- خواجه اوکتمان رحمه الله	۴۹- بابا شیخ مبارک بخاری روم
۱۰- ذکر عبد الملک خواجه رحمه الله	۳۵- خواجه اولیا غریب رحمه الله	۵۰- امیر شاه رحمه الله
۱۱- تاج خواجه رحمه الله	۳۶- خواجه سلیمان کومینی رحمه الله	۵۱- امیر عمر رحمه الله
۱۲- سعید آقا رحمه الله	۳۷- خواجه محمد شاه بخاری رحمه الله	۵۲- مولانا عارف و یک کرانی روم
۱۳- صوفی محمد دانشمند آقا رحمه الله	۳۸- شیخ سعد الدین محمد دانی رحمه الله	۵۳- مولانا امیر شرف بخاری روم
۱۴- حکیم آقا رحمه الله	۳۹- شیخ ابوسعید بخاری رحمه الله	۵۴- امیر اختیار الدین دیک کرانی روم
۱۵- زنگی آقا رحمه الله	۴۰- خواجه عارف ریکری رحمه الله	۵۵- شیخ یادگار کسرولی روم
۱۶- اوزون حسن آقا رحمه الله	۴۱- خواجه محمود و پسر نقوی قدس سره	۵۶- شیخ جمال الدین دهبقالی روم
۱۷- سیدنا آقا رحمه الله	۴۲- امیر خرد و اکبکی رحمه الله	۵۷- شیخ محمد خلیفه روم
۱۸- اسمعیل آقا قدس سره	۴۳- خواجه علی ارغندانی رحمه الله	۵۸- امیر کلان و انشی روم
۱۹- اسحاق آقا رحمه الله	۴۴- خواجه علی رشتینی رحمه الله	۵۹- شیخ شمس الدین کمال روم
۲۰- صدر آقا دیر آقا رحمتا الله	۴۵- خواجه خرد رحمه الله تعالی	۶۰- مولانا علاء الدین گن سرودی روم
۲۱- المین بابا رحمه الله	۴۶- خواجه ابراهیم رحمه الله تعالی	۶۱- مولانا بهار الدین قشلاقی روم
۲۲- شیخ علی شیخ رحمه الله	۴۷- خواجه محمد کلا دوز رحمه الله تعالی	۶۲- خواجه بهار الدین محمد نقشبند قدس سره
۲۳- مودود شیخ رحمه الله	۴۸- خواجه محمد حلاج بنی رحمه الله تعالی	۶۳- کیفیت نقل حضرت خواجه داتا گنج
۲۴- کمال شیخ رحمه الله	۴۹- خواجه محمد بادر دی رحمه الله تعالی	۶۴- وفات ایشان قدس سره
۲۵- خادم شیخ رحمه الله	۵۰- خواجه محمد بابا ساسی قدس سره	۶۵- خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره
۲۶- خواجه عبد الحان غجدانی قدس سره	۵۱- خواجه صوفی سوخاری رحمه الله	۶۶- خواجه ابونصر پارسا
۲۷- خواجه احمد صدیق رحمه الله	۵۲- خواجه محمود ساسی رحمه الله	۶۷- خواجه محمد خفاری روم
۲۸- خواجه اولیا اکبر رحمه الله	۵۳- مولانا دانشمند علی رحمه الله	۶۸- خواجه مسافر خوارزمی روم
۲۹- خواجه دهبقان قلنی رحمه الله	۵۴- سید امیر کلال قدس سره	۶۹- مولانا یعقوب چرخمی روم

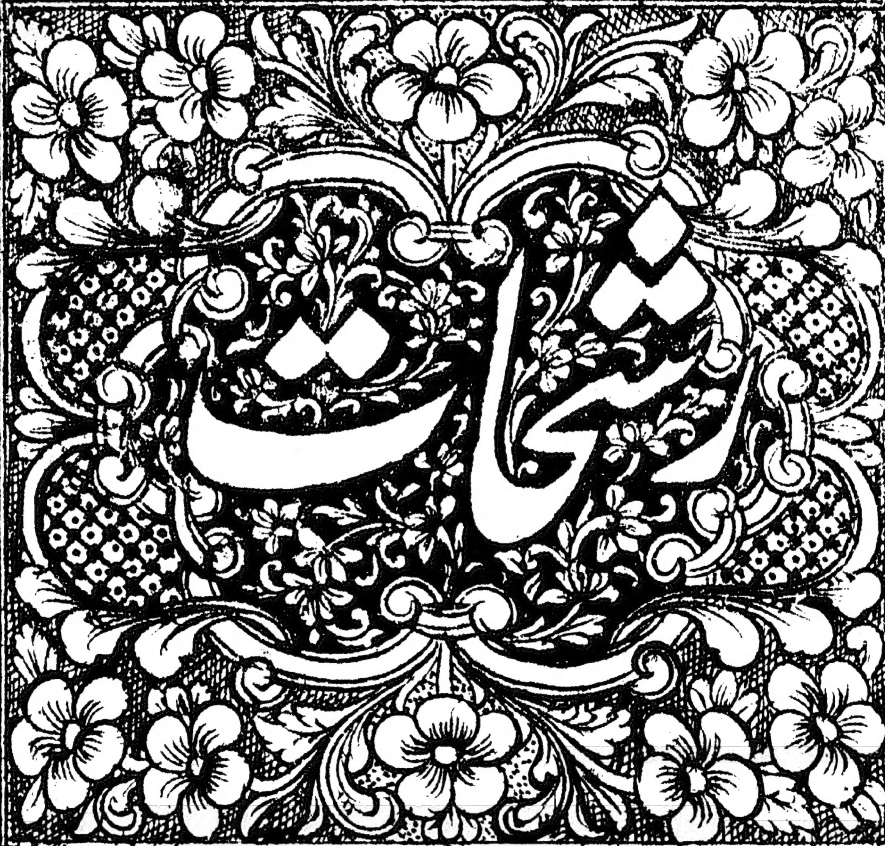
۶۸۔ خواجہ ناصر الدین عید اللہ رحمہ	۲۱۱۔ خواجہ داؤد رحمہ	۲۰۲۔ مقصد دوم در ذکر بعضی از تحقیق و معارف
۶۹۔ خواجہ علاء الدین عجم دانی رحمہ	۲۱۲۔ بابا آبریز رحمہ	دقائق و لطائف و حکایات و مثال و بحال حوال
۷۰۔ شیخ سراج کلال پرسی رحمہ	۲۱۳۔ شیخ برہان الدین آبریز رحمہ	از حضرت ایشان بی واسطہ استماع آئندہ تکرار فصل
۷۱۔ مولانا سیف الدین شامی رحمہ	۲۱۴۔ شیخ ابوسعید آبریز رحمہ	۲۸۹۔ قصہ غالب بن مرزا سلطان ابوسعید
۷۲۔ خواجہ علاء الدین عطار قدس اللہ	۲۱۵۔ شیخ نجف رحمہ	بہ میرزا عبد اللہ بالقیات حضرت ایشان
۷۳۔ ذکر مرصع وفات خواجہ علاء الدین رحمہ	۲۱۶۔ مولانا حاج الدین درغی رحمہ	۳۲۱۔ حضرت خواجہ محمد یحییٰ رحمہ
۷۴۔ خواجہ حسن عطار رحمہ	۲۱۷۔ مولانا محمد پشغری رحمہ	۳۲۲۔ مولانا قاسم رحمہ
۷۵۔ شیخ عبد الرزاق رحمہ	۲۱۸۔ خواجہ ابراہیم شامی رحمہ	۳۲۳۔ امیر عبد الاول رحمہ
۷۶۔ مولانا حسام الدین پارسا بلخی رحمہ	۲۱۹۔ خواجہ عماد الملک رحمہ	۳۲۴۔ مولانا جعفر رحمہ
۷۷۔ مولانا ابوسعید رحمہ	۲۲۰۔ خواجہ شہاب الدین شامی رحمہ	۳۲۵۔ مولانا ناصر بن ابان الدین خلکانی رحمہ
۷۸۔ خواجہ عبد اللہ امامی اصفہانی رحمہ	۲۲۱۔ فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت	۳۲۶۔ مولانا لطف اللہ خلکانی رحمہ
۷۹۔ شیخ عمر اتریدی رحمہ	حضرت ایشان احوال بام صبا و شہ از	۳۲۷۔ مولانا سلطان رحمہ
۸۰۔ مولانا احمد مسکہ رحمہ	شائ و اخلاق و اطوار آن حضرت	۳۲۸۔ مولانا ابوسعید ادبی اومیت فوائدہ
۸۱۔ درویش احمد سمرقندی رحمہ	۲۲۲۔ ذکر فقر و تجرد حضرت ایشان در سادگی حال	۳۲۹۔ مولانا محمد قاضی رحمہ
۸۲۔ سید شریف جو جانی رحمہ	۲۲۳۔ خدمت و شفقت حضرت ایشان	۳۳۰۔ مولانا خواجہ تاشکندی رحمہ
۸۳۔ مولانا نظام الدین خاموش رحمہ	نسبت بکافہ انام از خواص و عوام	۳۳۱۔ شیخ حبیب تجارت تاشکندی رحمہ
۸۴۔ مولانا سعد الدین کاشغری رحمہ	۲۲۴۔ مراعات ادب و خدمت حضرت ایشان	۳۳۲۔ مولانا نور الدین تاشکندی رحمہ
۸۵۔ مولانا نور الدین عبد الرحمن کاشغری رحمہ	۲۲۵۔ انبیا شفیقت و رحمت نسبت بامثال	۳۳۳۔ مولانا نادر اتراری رحمہ
۸۶۔ مولانا عبد الغفور رحمہ	سائر درویشان	۳۳۴۔ مولانا ناصر الدین اتراری رحمہ
۸۷۔ مولانا شہاب الدین پیرچندی رحمہ	۲۲۶۔ فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت	۳۳۵۔ ہند و خواجہ ترکستانی رحمہ
۸۸۔ مولانا علاء الدین انبری رحمہ	ایشان در بیان مشائخ زمان	۳۳۶۔ مولانا اسماعیل ترکستانی رحمہ
۸۹۔ مولانا شمس الدین محمد روجی رحمہ	۲۲۷۔ صحبت ایشان در سمرقند و خراسان	۳۳۷۔ خاتمہ در ذکر تاریخ و وفات
۹۰۔ ذکر صحبت ایشان شیخ عبد الکبیر رحمہ	سجرت سید قاسم تبریزی قدس اللہ تعالیٰ	حضرت ایشان و کیفیت انتقال
۹۱۔ خواجہ محمد القامی رحمہ	۲۲۸۔ صحبت حضرت ایشان بچند شیخ بہار اللہ	دارت حال آنحضرت۔
۹۲۔ شیخ عمر اعتمالی رحمہ	قدس اللہ سرہ	
۹۳۔ شیخ خاوند طور رحمہ	۲۲۹۔ ملاقا حضرت ایشان بخدمت مولانا یعقوب چمنی	

تمت

عنوان کما فضل اسلام و زما
بیچین شیخ مکینان و لایق مینان

الحمد لله درین ایام خجسته نسخه تبرک شمل بحالات بزرگان دین متین اعنی

مصنفه عالم اجل ضیال الملک و اوقاف الخیر فی جلی علی بن حسین الواعظ الکاشفی الشهریابی

نایب مشی نوکسور وقع مطبوعاً عالم گرد
در مطبع می مشی نوکسور وقع لکچون بیع

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لمن رش شجحات الحقائق وحكم على قلوب العارفين بفيضه الاقدس لا قدم واصلوة
على منظر الاثم ومنظر ادبیت جوامع النعم کیل به اهل الف الامم والسلام علی آل و اصحابه
بفضایح الکرم و صفایح النظم اما بعد خدایا گویند فقیر به بضاعت و حقیر خالی از استطاعت
فخر الدین علی ابن حسین الواعظ الکاشفی المشتهر بالصغنی ثبته الله تعالی علی محبة اولیایه
و شرفه بمکاتل متابعه اصفیایه که چون بهیاس من الطاف الکی و برکات اعطاف نامتناهی در او خ
شهر واقع ده نشسته و ثمانین و ثمانمایه تقبیل عتبه علیه و سده سینه حضرت ولایت منزلت
هدایت منقبت قطب الکبریا المحققین و عموث اخطاء الموحدین خواجه ناصر الحق و الحقیقه و الدنیا
والدین عبید الله رضی الله عنه وارضاد اتفاق افتاد و نوبتی دیگر در او ازل ماه ربیع الآخر سلطه
نژات و تسعین و ثمانمایه شرف پای بوس خدام آن آستانه و ملازمان آن دولت خانه دست او
در خیال مجالس انفاذ مآب و محافل انفاضة انتساب حضرت ایشان باستماع بعضی از خصایص
و شمائل و مناقب و فضائل خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله تعالی ارواحهم العلیه که همواره
مذکور می گشت مشرف می شد و بادر اک طرفه ازان معارف و حقائق بلند و لطائف و دقائق ارز

که پیوسته بر زبان معجز بیان آن حضرت می گشت مستعد می گشت و آن دره شریفه و جواهر نفیسه را
 با داد لطیفه در که در صدف قوت حافظه که مثال اللووا المکنون میسر و در و بعد از انقضاء هر صحبتی و طوایف
 بر سبقتی آن محفوظات و کمونات را بی شائبه تبدیل و تغیر بقیه تعلیق و تحریر در می آورد و چون بواسطه
 شامت حوادث گردون و ملاست فوازل گوناگون از سعادت مجاورت آن کعبه عز و اقبال محرومی
 روی نمود و از دولت ملازمت آن حریم آمانی و آمال مجوری واقع شد بهر آن فرصت مفارقت
 صوری و مهاجرت ضروری بر خاطر فائز گذشت و در ضمیر کبیر مرسم گشت که آن انفاس متبرکه
 و کلمات مبارکه را که در آن ایام سعادت فرجام و اوقات سیمت سمات استماع افتاده بود کجا
 جمع نماید تا رفیق این سرگشته بعد و هجران شود و انیس این پامی شکسته زاویه یاس و حرمان گردد
 شاید که دل خون گشته را از مطالعه معانی آن تشنه حاصل آید و دیده بخون آغشته را از مشاهده خط
 آن تسلی روست نماید شنوی چونکه شد از پیش دیده وصل یار به نایب باید از زمان یادگار به
 چونکه گل بگذشت گلشن شد خراب به بوی گل را از که جویم از گلاب به چونکه شد خورشید و ما کرد
 داغ به چاره نبود بر مقامش از چراغ به لیکن بسبب عوارض روزگار و نوائب لیل و نهار این
 معنی پیوسته در عقد تاخیر و تعویق می افتاد و گره بسته از رشته تالیف و تصنیف نمی شاد و البته
 شانزده سال در شهر رشت تسع و تسعمایه آن داعیه قدیم تجدید یافت و خاطر مجمع و ترتیب این کتابت
 و آنچه از احوال و اطوار سلسله خواجگان و خلفا و اصحاب ایشان طبقه بعد طایفه در کتب معتبره
 این طائفه بزرگوار بتفاریق دیده بود و یا از حضرت ایشان و سایر عزیزان این سلسله بی واسطه
 و بواسطه شنیده تا بر تشبیه لائق و ترکیب موافق درین مجموعه درج نمود و آنرا بذکر شمائل و مناقب
 حضرت ایشان که مقصود اصلی ازین تصنیف و علت غائی ازین تالیف آن بود با تمام رسانید
 و بایراد احوال و مقامات و شرح اطوار و کرامات آن حضرت مسکینه انجتهام گردانید و درین کتاب
 هر جا که لفظ حضرت ایشان بر بیل اطلاق ایراد نمود مراد حضرت ولایت پناه عبید الله بود
 قدس سره و اعلی ذکره و هر جا که از معارف و لطائف این طائفه علیه روح الله ارواحهم فی جحیم
 نکته پرداخت عنوان آنرا بحجت فاصله بلفظ رشحه موشح و مشرح ساخت و در باقی مواضع هر جا
 بفاصله احتیاج افتاد در آن صغیره آنجا نهاد و چون این فیض نور سیده رشحات جانفز بود و از

مین الحیات تلو ب ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان ترشح نموده و با تین صدور
طالبان صادق الاخلاص و مجبان کامل الاختصاص را تانگی و طراوت افزوده ازین جهت
مسمی شد به رشحات عین الحیات و از عجایب اتفاقات آنکه تاریخ اتمام کتاب رشحات از
عدد حروف وی که نهصد و نه است اتفاق افتاد چنانچه از قطعه و رباعی آخر کتاب استفاده
و الله هدی الی الرشاد و ملتزم از طالبان طریق و سارکان سبیل تحقیق آنست که چون وقت
شریف ایشان از مطالعه احوال و اطوار معارف و حقائق این عزیزان خوش گردد متصدیان جمع
و ترتیب که پریشان تر است از هر پریشان و امیدار برابطه محبت در ایشان در انوقت از گوشه خاطر عطر
فرز کنند و بدعا و خیر یاد آورند و مامل از مکارم اخلاق و مراسم شفاق ناظران بنصف و حاضران
نشور متصف آنکه چون باعث این خطاب و جامع این کتاب را درین گفت و گوی بدخلی بغیر از نقل
شامل و فضائل اهل حقائق و معانی نیست و در ادای معارف و لطائف این طائفه منصب درک
شبه ترجمانی نی پس باید که عبارات و اشارات این عزیزان بدقت نادرک طعن و انکار سازند
و خود را در پیوهان و بادیه ادبار نیندازند و السلام علی من اتبع الهدی و بناء این مجموعه
بر مقاله دسسه مقصد و خاتمه اتفاق افتاد منته المبدأ و الیه المعاد و فهرست مقاله و مقاصد
خاتمه نیست مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله تعالی ارواحهم اعلیهم
مین اولها الی آخر با هم بوجه اجمال و هم بطریق تفصیل و الله یقول الحق و هو هدی سبیل مقصد
اول در ذکر آبا و اجداد و اقربا به حضرت ایشان و تاریخ ولادت آن حضرت و احوال
ایام صبا و شمه از شمائل و اخلاق و اطوار آن حضرت و ابتداء سفر و دیدن مشلخ زمان
قدس الله تعالی ارواحهم مقصد دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و دقائق و لطائف
و حکایات و امثال که در خلال احوال از حضرت ایشان بواسطه استماع افتاده مقصد سوم
در ذکر بعضی از تصرفات عجیبه و امور غریبه که بطریق خرق عادت از آن حضرت ظاهر شده و
نقل ثقات و عدول در آن بصحت و ثبوت پیوسته و هر مقصدی ازین مقاصد ثلاثه مشتمل
خواهد بود بر سه فصل خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان کیفیت انتقال و ارتحال
آن حضرت از دار دنیا بدار آخرت مقاله در ذکر طبقات خواجگان سلسله نقشبندیه قدس الله

ارواحهم العلیه من اولها الی آخرها هم بوجه اجمال و هم بطریق تفصیل و اسد بقول الحق و هو هیدے
 اسبیل پوشیده نماند که حضرت ایشان تعلیم ذکر و نسبت و طریقه و خواجگان قدس الله ارواحهم از
 حضرت مولانا یعقوب جرحی گرفته اند و ایشان از حضرت خواجه بهارالدین نقشبند و ایشان از
 انیسر سید کلال و ایشان از خواجه محمد بابا ساسی و ایشان از خواجه علی راسینی و ایشان از
 خواجه محمود الحیر نقوی و ایشان از خواجه عارف ریوگری و ایشان از خواجه عبدالحق غجدانی
 که سر حلقه سلسله خواجگان اند و ایشان از خواجه یوسف بهدانی و ایشان از خواجه ابوعلی
 فارمدی و ایشان از شیخ ابوالقاسم کرکائی و شیخ ابوالقاسم رانتساب در علم باطن بدو جانب
 است یکی شیخ ابوالحسن خرقانی و دیرالشیخ ابونزید بسطامی و ولادت شیخ ابوالحسن بعد از وفات شیخ
 ابونزید است بدقی و تربیت شیخ ابونزید و دیرالشیخ باطن روحانیت بوده نه بظاهر و صورت
 و نسبت ارادت شیخ ابونزید بحضرت امام جعفر صادق است رضی الله تعالی عنه و نقل صحیح
 ثابت شده که ولادت شیخ ابونزید نیز بعد از وفات حضرت امام است و تربیت حضرت امام
 ایشان را بحسب روحانیت مونی بوده است نه بحسب ظاهر و صورت و حضرت امام جعفر را
 رضی الله عنه چنانچه شیخ ابوطالب مکی قدس ه دقوت القلوب آورده و نسبت ثابت است مکی
 بوالد بزرگوار خود امام محمد باقر و ایشان را بوالد بزرگوار خود امام زین العابدین و ایشان را بوالد
 بزرگوار خود امام حسین و ایشان را بوالد بزرگوار خود امیر المومنین علی رضی الله عنهم اجمعین و ایشان را
 بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و شاخ طریقت قدس الله ارواحهم سلسله نسبت ایما علی است
 راضی الله تعالی عنهم از جهت نفاست و عزت و شرفی که دارد سلسله الذییب نام کرده اند و نسبت
 دیگر که حضرت امام جعفر رضی الله عنه دارد لقبی شیخ ابوطالب مکی قدس سره بقاسم بن محمد بن ابی بکر
 صدیق است رضی الله تعالی عنهم که پیران حضرت امام است و از فقهای سبعة بوده است و بی نظیر
 زمان خود در علم ظاهر و باطن و دیرالشیخ ارادت باطن بسلمان فارسی بوده است رضی الله عنه
 و دیرابا وجود در ریانت شرف صحبت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم نسبت باطن از امیر المومنین
 ابی بکر صدیق رضی الله عنه نیز بوده بعد از انتساب بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و باز شیخ ابوطالب
 کرکائی را نسبت ارادت باطن شیخ ابوعثمان مغربی بوده است و دیرابا ابوعلی کاتب و دیرابا ابی

دویرا با جنبید بغدادی و دویرا با سری سقلی و دویرا بمعروف کرخی و شیخ معروف رادونست واقع است
یکی بد او دطالی و دویرا بحیب عجمی و دویرا بحسن بصری قدس الله ارواحهم و حسن بصری را با امیر المومنین
علی رضی الله عنه و ایشان را بحضرت رسالت صلی الله علیه و سلم و دیگر شیخ معروف را نسبت ارادت
بحضرت امام علی رضا است و ایشان را ابوالد بزرگوار خود امام علی موسی کاظم و ایشان را ابوالد
بزرگوار خود امام جعفر صادق رضی الله عنهما لی آخر النسبة كما قرأ الله اعلم به

خواجه یوسف همدانی قدس سره

حضرت قطب الاولیا خواجه محمد یار ساقدس سره در کتاب فصل الخطاب آورده اند که خدمت
مولانا شرف المله والدین العقیلی الانصاری البخاری روح الله روحه که از کبار علما اند و از
خاندان خواجگانند قدس الله ارواحهم بخط شریف ایشان مکتوب است که شیخ ابو یوسف
همدانی قدس سره سزده ساله بودند که به بغداد رفتند و از ابی اسحاق فقیه علم فقه آموختند
و در علم نظر بدرجه کمال رسیدند و بر بنده سبب امام ابو خفیه رضی الله عنه بوده اند و در صفهان
و بخارا تعلیم کردند و عراق و خراسان و خوارزم و ماوراء النهر صاحب قبول بودند و مدتی در کوه
ساکن بودند و فرقه از دست شیخ عبد الله جوینی پوشیدند و در تصوف انتساب شیخ عبد الله
جوینی و شیخ حسن سمنانی و شیخ ابو علی فارمدی رحمهم الله تعالی کردند و ولادت ایشان در سنه
اربعین و اربعماتیه بوده است و وفات ایشان در سنه خمس و ثلثین و خمسماتیه در تاریخ امام باقر
قدس سره مذکور است که خواجه یوسف همدانی صاحب احوال و صاحب کرامات بود و در بغداد
و صفهان و عراق و خراسان و سمرقند و بخارا افاده و استفاده نمود و حدیث و زید و موعظه فرمود
و خلقی از او متفع شدند و در مر و نزول کرده مدتی آنجا ساکن شد و بعد از آن به هرات رفت و چند وقت
آنجا اقامت فرمود و باز به مرو آمد و بعد از فرصتی بار دیگر به هرات رفت و یک چند آنجا بود و بعد از آن
عزیمت سفر نمود و چون از هرات بیرون آمد در راه وفات یافت و در میان موضع که وفات
یافته بود و سر ادفن کردند و گویند بعد از آن ابن البخار که از مریدان وی بود جسد مبارک را
به مرو نقل کرد و قبر مبارک او آنجا است شیراز و تبرک به و چون حضرت خواجه یوسف را قدس سره
وفات نزد یک رسیده است چهار کس را از میان اصحاب در مرتبه دعوت و مقام شایسته اند

و بجلافت نیابت خود نصب کرده و هر یک بعد از ایشان در مقام دعوت خلق بوده اند و طالبان بطریق حق ارشاد نموده اند و خلفاء اصحاب دیگر بطریق ادب در متابعت و ملازمت وی می بوده اند و بترتیب ذکر هر یک از خلفاء ایشان طبقه بعد طبقه تا آخر سلسله خواجگان قدس الله روحهم ایرادی یابد و باشد التوفیق +

خواجه عبدالعزیز بن حمزه

ایشان خلیفه اول اند از خلفاء اربعه خواجه یوسف بهمانی قدس سره و در اصل از خوارزم اند عالم و علم و صاحب کرامات و مقامات بوده اند و در انساب شیخ عبدالکریم سمعانی رحمه الله مذکور است که نسبت خواجه عبدالعزیز بن برق است بفتح راه جمله که معرب تره است زیرا که بعضی آبا و اجداد ایشان گویند و آورده اند و تره فروشی می کرده قبر مبارک ایشان در بخارا بر سر تل شوران نزدیک مزار شیخ ابوبکر اسحاق کلابادی رحمه الله +

خواجه حسن انداقی

خلیفه دوم خواجه یوسف بهمانی بوده اند و کنیت و نام ایشان ابو محمد حسن ابن حسین انداقی است و انداق دمی است برشته فرسنگی بخارا و سمعانی در انساب خود آورده که در مرو دمی دیگر است بر دو فرسنگی شهر که آنرا نیز انداق گویند و انداق معرب انداک است و خواجه حسن از انداق بخارا است نه از انداق مرو و فرموده که خواجه حسن در زمان خود شیخ وقت بود و طریق پسندیده داشت و ترتیب مریدان و دعوت خلق بحق سبحانه تعالی و صاحب صفای وقت و دوام عبادت و ریاضت بود و متابع آثار سنت و آداب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم و صحبت بنواجه یوسف بهمانی قدس سره داشته بود و سالها ملازمت وی کرده و از خواص اصحاب و مریدان وی بود و باو سفر خوارزم و بغداد کرده بود و من اول در مرو با وی ملاقات کردم در خانقاه خواجه یوسف بهمانی قدس سره لیکن وی را نشناختم بعد از آن با وی در بخارا ملاقات کردم و بوی ترود و باز گشت می نمودم و صحبت وی تبرک می جستم و وی اکرام من بغایت می نمود و اندک حدیث از وی برسم تمین تبرک بروایت است از ناو شیخنا یوسف الهمدانی قدس سره استماع دارم و ولادت وی در ۶۴۳ است و ستین و اربعه ماهه بوده است و وفات وی در بیست و هشتم رمضان و ششمه اشین و دین

و خمسایه و در شب بیست و هفتم در منزل مبارک دل کرده وی نمیره امام عالم عامل فقیه حقان
 عبد الکریم ابی حنیفه انداقی که از کبار تلامذہ شمس لائمه حلوائی بوده است رحمہما اللہ منقول است
 کہ خواجہ حسن انداقی بلا زمت خواجہ یوسف ہمدانی پیوستہ اند و از ایشان نسبت و طریقہ فر گرفته
 باندک فرصتی از دوام مشغولی کار ایشان بجائی رسیدہ کہ کیفیت عظیم غالب می شدہ و بسیار از
 مہمات ضروری ایشان در تعویق می افتادہ و کفالت معیشت اولاد و ازواج میسر نمی شدہ روز
 حضرت خواجہ یوسف ایشان را نصیحت کردہ اند کہ عیالمند درویش آید و مباشرت بعضی امور ضروریست
 و در ان اہمال و اہمال شرعاً و عقلاً جائز نیست خواجہ حسن گفتہ اند کہ حال من برو جی است کہ
 مجال هیچ کار دیگر ندارم حضرت خواجہ را از ان سخن غیرت عظیم شدہ است و ایشان را عتاب کردہ اند
 و درشت گفتہ آن شب حضرت حق را سبحانہ بخواب دیدہ اند کہ یا یوسف انا اعطیناک اہلاً عظیمیاً
 احسن البصائر و البصیرۃ ای یوسف ما ترابنیائی عقل و ادیم حسن را بنیائی عقل و بنیائی دل
 و ادیم حضرت خواجہ یوسف بعد از ان ایشان را بغایت غریزہ شستند و هیچ امر از امور دنیوی
 تکلیف ننیکردند قبر مبارک ایشان در بخارا بیرون دروازہ کلا بادت در مزار شیخ ابو بکر اسحاق
 کلابادی بر شرقی قبر شیخ رحمہما اللہ +

خواجہ احمد سیوی رحمہ اللہ

خلیفہ سوم بودہ اند از خلفاء خواجہ یوسف قدس سرہ و ترکان ایشان را اٹالیسوی گویند و آنرا
 کہ بہ ترکی پدر است بر مشائخ بزرگ اطلاق کنند مولد ایشان سیسی است کہ شہریت مشہور از بلاد
 ترکستان و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است صاحب آیات و کرامات جلیلہ و مراتب و مقامات ضعیفہ
 بودہ اند و ایشان در طفلی منظور نظر کیمیا اثریاب ارسلان شدہ اند کہ از قدما و مشائخ ترک و عظمای
 ایشان بودہ اند و گویند باب ارسلان بشارت شتمثل بر بشارت حضرت رسالت صلوات اللہ علیہ
 علیہ تبریت وی شغل گرفته اند و خواجہ را در خدمت و ملازمت ایشان ترقیات کلی واقع شدہ
 و تا باب ارسلان در قید حیات بودہ اند خواجہ بر سبیل دوام بلا زمت ایشان قیام ننمودہ و بعد از
 وفات ایشان ہم بشارت ایشان بہ بخارا آمدہ اند و سلوک ایشان در خدمت خواجہ یوسف تمام
 و بہ رجب کبیل و ارشاد رسیدہ اند و در سالہ بعضی از متاخرین مشائخ این خاندان قدس اللہ ارواحہم

چنین مذکور است که بعد از وفات خواجه عبداللہ برقی خواجه حسن انداقی چون نوبت خلافت بنخواجه احمد سیوی رسید و بدعوت خلق در بخارا مشغول شدند بعد از چند گاہ کہ ایشان را بنا بر اشارت غیبی بنجاب ترکستان غریمت افتاد و در وقت رفتن ہمہ اصحاب را بمتابعیت و ملازمت حضرت خواجه عبداللہ الخاقی عجدانی قدس سرہ وصیت نمودند بعد از ان بجانب سیسی توجہ فرمودند پوشیدہ ماند کہ خواجه احمد سیوی قدس سرہ سر حلقہ مشائخ ترک اند و اکثر مشائخ ترک را در طریقت انتساب با ایشان است خاندان ایشان بسی بزرگان و عزیزان بودہ اند کہ ذکر مجموع ایشان را علیحدہ کتابی باید لاجرم بذکر سلسلہ بعضی از اصحاب خواجه کہ تا زمان حضرت ایشان متصل است اکتفا می نماید بعد از ان شروع میکنند در ذکر حضرت خواجه عبداللہ الخاقی کہ خلیفہ چارم اند از خلفاء اربعہ حضرت خواجه پیر محمدانی قدس اللہ ارواحہم و بدانکہ خواجه احمد را چہار خلیفہ بودہ اند کہ ذکر ایشان بر سبیل اجمال ایرادی یابد و باللہ التوفیق

منصور اتا رحمہ اللہ

خلیفہ اول اند از خلفاء خواجه احمد سیوی و ایشان فرزند رشید باب ارسلان بودہ اند و عالم معلوم ظاہر و باطن و در مبادی کار از والد بزرگ و از خود تربیتہا یافتہ اند و بعد از وفات والد ہم فہم بودہ ایشان بملازمت خواجه شتافتہ و در ظل عنایت ایشان بدرجہ عالیہ اہل ولایت رسیدہ + +

عبدالملک خواجہ رحمہ اللہ

فرزند بزرگوار منصور اتا است و بعد از وے بجای وی نشستہ و میان تربیت مستعدان برستہ و سالہا بر سندانہ ارشاد بودہ و طالبان طریق را ارشاد نمودہ

تاج خواجہ رحمہ اللہ

فرزند عزیز عبدالملک خواجہ و پدر بزرگوار زکی اتا است کہ بعد ازین ذکر ایشان مے آید و تاج خواجہ بعد از تحصیل علوم رسوم و علم طریقت و حقیقت تربیت از والد شریف خود یافتہ و بعد از بلوغ بدرجہ کمال اکمال تربیت ناقصان شتافتہ

سعید اتا رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجہ احمد بودہ اند و با اشارت ایشان تربیت مریدان نمودہ +

صوفی محمد دشمند اتا رحمه الله

خلیفه سوم اند از خلفا دار بجه خواجه احمد و سالها بر سندان رشاد بوده اند و خلق را بحق دعوت نموده حضرت ایشان میفرموده اند که صوفی محمد دشمند مرد بسیار دان و تشیع و تقی بوده است حضرت خواجه که بیسی آمده اند بذكر جبر مردم را مشغول گردانیده اند خدمت صوفی محمد دشمند را بخاطر رسید که حضرت خواجه را از ذکر جبر منع کند از منزل خود که روان شده است معاذم حضرت خواجه شده است که بجهت احتساب می آید پیش از آنکه ملاقات سواتع شود و در تصرف کرده اند و در حین ملاقات کار ویرا تمام کرده اند

حکیم اتا رحمه الله

از کبار مشایخ ترک اند و خلیفه چهارم خواجه احمد اند نام ایشان سلیمان است و حکیم لقب حکمتها ایشان که بر زبان ترکی در معاملات در ایشان گفته معروف و مشهور است و از جمله فواید انقباس ایشان است این مثل که در احترام خلق و عظام وقت فرموده اند هر کیم کورسانک خضریل و هر تون کورسانک قدیل یعنی کرس که به منی خضر دان هر شب که آید شب قدر شناس و این مثل نیز با ایشان منسوب است که در کسر نفس خود فرموده اند پارچه بخشی نیریمان پارچه بغدادی پیرمایینی همه نیک یابد و همه گندم یا گاه و مسکن حکیم سلیمان و ولایت خوارزم بوده اند از ارباب ارفنا حلت فرموده اند در موضعی که آنرا آق قرغان گویند یعنی قلعه سفید و قبر مبارک ایشان آنجا معروف و مشهور است

زنکی اتا رحمه الله

ایشان رازنگی با بانیز گویند اعظم و اقدم خلفا و اصحاب حکیم اتا بوده اند مولد و مسکن ایشان ولایت شامش بوده و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است و خلق بزیارت آنجا میروند و مبرادات و صل مشیون خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمت از حضرت ایشان نقل کرده اند که میفرمودند هرگاه بزیارت رازنگی آگامی آیم از قبر اداوار الله الله می شنوم ایشان بنیره باب ارسلان بوده اند و فرزند تاج خواجه و سالها در ظل حمایت و تربیت والا مبارک شریف خود بودند و بعد از وفات والد با شجاعت غیبی و ایامی لاری عمر با لازمت حکیم اتا نموده و بعد از وفات حکیم زوجه ایشان را که غنبره اتا نام است ده ختر براق خان است بحال عقد خود در آورده اند ایشان را از غنبره اتا اولاد و جفا و بزرگوار است

مجموعه عالم و عامل و فاضل و کامل که هر یک در زمان خود مقتدای سالکان و رهنمای طالبان بوده اند
گویند حکیم اتا سیه جرده بوده اند روزی عنبر اتا را بخاطر گذشته که چه بودی اگر حکیم سیه جرده نبود
حکیم را بر خاطر دی اشرافی شده است فرموده اند زود باشد که سیه تری از من صاحب شویم
آن بوده که بعد از حکیم نصیب زنگی اتا شده است و بعضی گفته اند زنگی اتا بحسب ظاهر حکیم اتا را در نشانی
و تربیت حکیم اتا ایشان را بحسب معنی در روحانیت بوده نه بحسب ظاهر و صورت و قول اول
اصح است و گویند وقتی که حکیم اتا در ولایت خوارزم وفات یافتند زنگی اتا را تا شکند بودند علی بن
براه خوارزم روان شدند و هیچ جا گشت نکرده تا رسیدند و شرط زیارت قبر حکیم و پیش از آن به
بجای آوردند و بعد از انقضای مدت عدت عنبر اتا محرمی را نزد او فرستادند و خطبه کردند و او
روی بر یافته گفته من بعد از حکیم سیه جرده ازدواج کسی در نیامیم تخصیص این زنگی سیه دورین
روی تا فتن کردن وی کج بماند و مضطرب گشت آن محرم نزد زنگی اتا آمده و ماجرا باز گفت
زنگی اتا باز بوی پیغام داد که یاد داری آنرا که در خاطر تو گذشته بود که چه بودی اگر حکیم سیه جرده
نبودی و حکیم بر خاطر تو مشرف شده فرمود زود باشد که به سیه تری از من صاحب شوی چون
محرم آن سخن به عنبر اتا گفت یاوش آمد و بگریه افتاد و گفت رضا و ادم با نچه مراد ایشان است
فی الحال گردن او راست شده و سیه جرده ازدواج ایشان در آمد و ایشان را چاه خلیفه بوده است
او زون حسن اتا و سعید اتا و صدر اتا و بدر اتا که این چهار کس در مبادی حال در یکی از مدارس
بخارا تحصیل علم اشتغال داشته اند و با اتفاق همه گیر همت بر طالع می داشته اند و در یک شب
هر چهار را داعیه سلوک این راه پیدا شده و ارادت طریق حق در خاطر ایشان سر زده علی الصباح
خانها را بتاراج داده اند و از در سه روی در صحرانها ده اند بجانب ترکستان رفته بصحبت زنگی اتا
افتاده اند و ذکر هر یک بر سبیل اجمال یراد می باد

او زون حسن اتا رحمه الله

خلیفه اول است از خلفای اربعه زنگی اتا گویند چون این چهار عزیز بولایت تا شکند رسیده اند در صحرا
سیکندشته اند سیاهی دیده بالهای سطر که کلاه پوش خود داشته و می چرانیده دوی زنگی اتا بوده و طریق
ایشان در مبادی کار و بار بحسب سطر حال و کسب معیشت آن بوده که گاو ان ابل شکند را می چرانیده اند

هوا از آغز آن قوت عیال و اطفال بهم میرسانیده گویند هرگاه زنگی آتا در صحرای اجد از نماز بگذر
 جهر مشغول می شده اند گاوان ترک چر کرده گرد ایشان حلقه میزدند و اما ایشان بزرگ
 مشغول می بوده اند گاوان اصلا چرا نمی نموده اند چون آن طلبه علم نزد یک آتا رسیده اند
 دیده اند که بیای برهنه پشت خار درشت را در هم می شکنند و در یکدگر می گویند که برین بند و بنجا
 برند و آن خار را در پای ایشان نمی خلد متعجب شده پیش فرسته اند و سلام کرده و آتا جواب گفته و
 پرسیده اند که شما درین دیار غریب می نمائید چه کسانید و از کجائی آید گفته اند ما طلبه علم بودیم و در بنجا را
 تحصیل علوم قیام نمودیم ناگاه دلهای ما از مطالعه و سباحه بگرفت و ارادت سلوک از باطن های ما سرزد نمود
 و بطلب تحقیق از آن دیار بیرون آمده ایم میخواهیم که بوی از حقیقت بمشام یارسد هر سو می یویم و مرشدی
 کامل و کمال می جویم که بعد ازین ملازمت و متابعت دی نمائیم باشد که از در که بعد و نقصان
 بدرجه قرب و کمال برائیم آتا فرموده اند با شنید تا من بوی کشم و شمار آتا ب نشان دهم
 پس روی بطرف شمال و جنوب و مشرق و مغرب آورده اند و استنشاق هوا میکرده و از
 هر سو بوی کشیده گفته اند که هر چهار حد عالم را بوی کشیدم در تمام ربع سکون کسی غیر خود ندیدم
 که تواند شمار از نقصان را ند و کمال رساند سید آتا بد را تا ازین سخن در باطن انکار
 پیدا شده سید آتا بدل اندیشیده که من سید و عالم باشم که تابع این سیاه گاو چران شوم و
 بد را تا را بخاطر آمد که این زنگی اشترب را ببینید که چه دعوی عرض میکند آتا او زون حسن آتا
 و صدر آتا بران دعوی انکار نکرده اند و باطن گذرانیده که می تواند بود که حضرت حق سبحانه و تعالی
 درین سواد و ولایت نهاده باشد زنگی آتا مقارن این حال در باطن هر چهار تصرف کرده اند
 و دلهای ایشان را بجانب خود متعلق ساخته و منجذب گردانیده اول کسی که از یاران پیش رفته
 و بر دست آتابیت کرده و انابت آورده او زون حسن آتا بوده است و اول کس ازین چهار
 عزیز که اذن ارشاد یافته بعد از باغ بادیه کمال و زون حسن آتا

سید آتا رحمه الله

خلیفه دوم زنگی آتا است و نام وی سید احمد است و سید آتا معروف و مشهور است گویند سید آتا
 در آشنای لازم زنگی آتا بر چند ریاضت میکشید در باطن خود هیچ رشدی ننمیدید و هر چند سعی می نمود

بر دل وی هیچ دری نمی کشود آخردر دل خود را بعرض غیر آتا رسانیده و گفته سخن شمانزد آتا درجه قبول دارد امیدوارم که در باب من کلمه چند گویند باشد که بنظر عنایتی مشرف غوم غیر آتا قبول کرده و گفته تو خود را امشب در ندی سیاه پیچیده در سر راه آتا بیند از تا سحر که لطهارت ساختن بیرون آیند ترا آن حال بیند ممکن که بر تو رحم کنند سید آتا چنان کرده و غیر آتا شب در فرارش آتا را گفته اند احمد مردی فقیر است و سید و عالم است و دقتی است که در ملازمت است هرگز بنظر من عنایت خاص مخصوص این جناب نشده التماس دارم که بروی رحم کنید آتا تبسم کرده فرموده اند که سیادت و علم سدر راه او شده اول که مرادید من او را بخود نشان دادم بدل اندیشید که من سید و عالم باشم که تا بجایگاه کاو چیران شوم اکنون تو او را درخواست کردی از سر گناه دی در گذشتم و چون وقت سحر آتا بیرون آمده چیزی سیاهی بر سر راه خود افتاده دیده پای بران نهاده او خود سید بوده که پای بر سینه او نهاده بوده اند و او پای آتا را بوسیده آتا گفته اند چه کسی گفته احمد است آتا گفته اند که برخیز باین شکستن خود کار تو درست شد درین نخل بوی التفاتی خاص کرده اند چون سید آتا قدرت کرده اند آنچه مقصود ایشان بوده برایشان منکشف گشته و ابواب سوا هب و فتوح مفتوح شده و باندک فرصتی بدرجه ارشاد و کمال رسیده و بنی قصبان را بمرتبه کمال رسانیده و سید آتا با حضرت عزیزان خواجہ علی راستینے که از اجله طبقه خواجگانند قدس الله اعلا هم و ذکر ایشان بعد ازین خواهد آمد معاصر بوده اند و میان ایشان مفاد و ضات واقع شده که در ذکر عزیزان شمه از ان ایراد خواهد یافت در مقامات حضرت خواجہ بہار الدین قدس سرہ مذکور است کہ حضرت خواجہ نقل کرده اند کہ وقتی در مقامی زمینی را ازین میگذاشته است سید آتا بروی گذسته و از او پرسیده کہ در چه کاری و چه میکاری و بہقان گفته اند کہ ازین میکارم و لیکن این زمین ازین بگویند سید آتا آن زمین خطاب کرده کہ ای زمین ازین بگو کہ گویند چندین سال دران زمین ازین می رستہ است بی آنکہ تخم کارند +

جمعیل آتا قدس سرہ

از کبار اصحاب و خلفا سید آتا بوده است حضرت ایشان سیفرموده اند کہ مردم در اوائل حال بہ جمعیل آتا تعرض میکردہ اند آتا می گفته من اینہا نمیدانم آتش بر گرم طبلن فقرم یعنی آتش و

سید هم و طبل وی میزنم تا در نوحی خریان می بوده است که قصبه ایست میان سیرام و تاشکند و حوالی آن دیار نسبت با ما معترض بوده اند و دام غنیمت و خدمت می کرده اند تا میگفته این ملایان صابون و اشنان سن اند حضرت ایشان این سخن را از وی بغایت می پسندیده اند و آتشکشان و آزار نفس نفیسه اماست میگفته رافتاب سایه باش و در سر راه جامه و در گر سنگی نان حضرت ایشان فرموده اند که این سخن اما کلام جامع است و هم حضرت ایشان فرموده اند که اسمعیل اما بعد از آنکه مرید را تلقین می کرده میفرموده که ای درویش برادران طریقت شدیم یک نصیحت از من قبول کن که این دنیا را یک گنبد بخریال کن و بدانکه توئی و حق سبحانه چندان ذکر گوئی که بغلبه و قهر بان توحید حق سبحانه ماند و بس و تو از میان بیرون روی حضرت ایشان میفرموده اند که ازین سخن اما خیل بوی می آید و هم حضرت ایشان از حال خود خواجه ابراهیم علیه الرحمۃ نقل فرموده اند که حضرت سید شریف جرجانی مرا میگفتند شیخ زاده از مسجدای مریدان اسمعیل اما بوسے مذاق مے آید *

اسحاق اما رحمه الله

فرزند اسمعیل اما بوده است صاحب صفای وقت و احوال بزرگ بوده و در نوحی اسبجاب می نشسته و آن قصبه ایست میان تاشکند و سیرام شیخ عبد الله خجندی علیه الرحمۃ که از اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بوده میفرموده پیش از آنکه بشرف صحبت حضرت خواجه مشرف شوم بچندین سال مراجع به قوی رسیده بود بمزار خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره رفتم از ایشان اشارت رسید که باز گرد که مقصود تو بعد از دو اوده سال دیگر در بخارا حاصل خواهد شد و آن موقوف بطهور خواجه بهاء الدین نقشندست خاطر من فی الجمله آرام گرفت بجانب خجند مراجعت کردم روزی در بازار می گذشتم و وترک دیدم که بر در مسجدی نشسته بودند و با هم سخنان میگفتند و می گریستند گوش فرود شستم ازین طریق می گفتند مرا صحبت ایشان میل خاطر می شد بایشان نیاز مندی کردم و مقداری طعام و سیوه مثل آردم با هم گفتند این درویش طالب مینماید لائق آنست که در خدمت سلطان زاده ما اسحاق خواجه باشد چون از ایشان این سخن شنیدم باز داعیه من و طلب قوت گرفت تفحص کردم گفتند ایشان در اینجا می باشند بصحبت ایشان رفتم و آنها طلب کردم اما از واقعه ترمذ هیچ نگفتم و چند روز در خدمت ایشان بودم و ایشان لطفا بسیار نمودند روزی فرزند ایشان که جوانی بود بغایت رشید و اما قبول از ناحیه

از اسبجاب

ظاهر بود بوالد بزرگوار خود گفت این درویش مسکین ست نی باید که در خدمت شما باشد اسحاق خجسته
فرمودند ای فرزند این درویش مرید خواجه بهاوالدین نقشبند خواهد بود ما را در وسع مجال تصرف
نیست چون از ایشان این سخن شنیدم یقین من بحضرت خواجه میفرود و از ایشان اجازت خواهم
و به چوبند باز گشتم و منتظر ظهور حضرت خواجه قدس سره شدم تا وقتیکه در بخارا بشرف صحبت قبول
ایشان شرف شدم +

صدر آنا و پدر آنا رحمهما الله

خلیفه سوم و چهارم زنگی آنا بوده اند و نام ایشان مولانا صدرالدین محمد و مولانا بدرالدین محمد
بوده است و ایشان را صدر آنا و پدر آنا نیز گویند و ایشان در بخارا همیشه هم محرم و هم یق می بوده اند
و از یک طرف طعام و شراب میخوردند و بر یک فرش خواب می کرده اند چون به صحبت زنگی آنا می نشستند
روز بروز آنار ترقی از احوال مولانا صدرالدین ظاهر می شده است لیکن در کار مولانا بدرالدین
فروستگی تمام بوده آخر بخاطرش آمده که سید آنا غنبر آنا را وسیله ساختن زنگی آنا بحال او برداشت
من نیز آنجا رفتم و از دار الشفا و شفقت ایشان در خود را دو اطلبیم پس بوقت فرصت بخدمت غنبر آنا
رفته گریان گریان حال خود باز گفته و ویرا شفیع آورده التماس نموده که در محل سلطانا بعض رسا بنده که
بدرالدین میگوید من و مولانا صدرالدین هر دو بنده شما ایم بهت چیست که نظر عنایت شما در حق و
زیاده افتاده است اگر از من تقصیری در وجود آمده تنبیه فرمایند تا تبارک آن قیام نمایم به آن
زنگی آنا آنروز از صحرا آمده اند اتفاقاً منبسط الحال بوده غنبر آنا پیغام مولانا بدرالدین را آنا رسانید
و التماس التفات خاطر کرده آنا فرموده اند که فرو بستگی کار او از آن جهت است که در اول ملاقات
و گفتگوی من بخاطر گذراندن زنگی شرب را می بینید که چه دعوی عریض میکند اکنون که تو در خواست
کردی از سر گناه وی در گذشتیم پس ی را طلبید و التفات نمود که فی الحال بدرجه و مقام مولانا صدرالدین
رسیده و بعد از آن همیشه در سیر مقامات و منازل سائرین عنان و کاب بر کاب او می سود و در
ظهور احوال و مواجید عارفین شریک و همی او می بود و دیگر مولانا صدرالدین در هیچ وقتی و حالی بر سر
فائق و غالب نگشت و در سلوک طریقت حقیقت از وی نگذشت

المکین یا بارحمه الله

خلیفہ صدر آقا بودہ و بعد از او کے برائے اشارت دی طالبان راجی دعوت نمودہ

شیخ علی شیخ رحمہ اللہ

خلیفہ المین بابا رحمہ اللہ بودہ و بعد از او کے بجائے بر سر سند ارشاد نشستہ

مودود شیخ رحمہ اللہ

خلیفہ شیخ علی شیخ بودہ و بعد از او کے مستعدان راتربیت فرمودہ

کمال شیخ رحمہ اللہ

از کبار اصحاب مودود شیخ بودہ و در ولایت شام مقام داشتہ حضرت ایشان میفرمودند کہ کمال شیخ مرید مودود شیخ بود و برادر طریقت خادم شیخ وقتیکہ از سفر خراسان مراجعت کردیم و در تاشکند اقامت نمودیم و سے برای ما بسیار می آمد بعضی از اعزہ اصحاب میگفتند کہ روزی کمال شیخ نزد ایشان آمدہ بودند کہ برای ما ذکر آتہ گویند و ذکر آتہ نوع ذکر سیت در سلسلہ مشائخ ترک کہ در وقت ذکر گفتن آواری مثل آواز آتہ دوسر از حجرہ ذکر بیرون می آید کمال شیخ در نظر حضرت ایشان بقوت ہرچہ تمام تر ہفت و ہشت بار ذکر آتہ گفت حضرت ایشان فرمودند کہ بس کہیند کہ دل با در گرفت و بعضی اصحاب می گفتند کہ فرمودند بس کہیند کہ از عرش تا فرش سوختہ شد پس بخطہ تامل کرد و نگاہ فرمودند و آن فکرم کہ اگر سنکری گوید کہ این چہ نوع ذکر گفتن است کسی در جواب دی چہ گوید پس این بیت خوانند سیت مرغان چمن بہر صبا ہے خوانند ترا با صلا ۷۲

خادم شیخ رحمہ اللہ

از اجائہ اصحاب مودود شیخ بودہ و در مبادی ظهور حضرت ایشان در ولایت شام بلکہ ماوراء النہر مرشد و مقتدا ہے جمعی کثیر بودہ و حضرت ایشان ملاقات میداشتہ شیخ جمال الدین بخاری رحمہ اللہ کہ خلیفہ قائم مقام خادم شیخ بود از آنجا بہرات آمد و در سر فر از حضرت مولانا سعد الدین کا شفرے قدس سرہ با جمعی کثیر از مریدان اقامت نمود و ہا بنجاء فات یافت و قبر او بر تحت فراہست این فقیر در ملازمت مخدومی استاوی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ الرحمۃ و انغفران گاہ گاہ بصحبت و میرفت و سے از شیخ خود نقل ہائے کرد و فوائد باز میگفت کہ بعضی از ان در ضمن شیخ شومہ مذکور می شود

رشته شمع جمال الدین میگفت که شیخ ما خادم تنج در آیت فویل القاسیه قلوبهم من ذکر الله میگفتند که جمعی هستند که از ذکر گفتن قساده قلب حاصل میکنند که آنرا به اربانه میگویند از سر غفلت بمقتضای طبع و نفس می شاید که من ذکر الله اشارت بان باشد اگر چه مفسران عقل عن ذکر الله تفسیر کرده اند رشته وی میگفت که شیخ ما فرمودند حضوری که سالکان را در نهایت ذکر و عبودیت بر مراتب آن می باشد میتوان بود که پیش از آن نیز دست و پایی آن حضور را بقای نمی باشد و بواسطه کشاکش طبیعت زود زایل میشود اما اگر عبودیت بر مراتب ذکر که عبارت از مشاهده بعضی انوار و کشف است کرده باشد آن مراتب چون اجسام لطیفه بجای طبیعت می نشیند و سالک از مقتضای طبیعت و پیرشانی خاطر خلاص می یابد.

رشته دوم وی میگفت که شیخ ما میگفتند دلیل بر صحت حال که دارد میشود آنست که در وقت ورود فنا و نیستی در نهاد سالک پیدا میشود و گفت اعمال بر میخیزد و بشریعت میلی و محبتی تازه حاصل میگردد و که با حکام شرعی روی ذوق و محبت بی کلفت و کسالت قیام می نماید رشته دوم وی میگفت که یکی از علماء رسوم نزد شیخ ما آمده بود میگفت حال اهل قص و سماع از دو سیر است در آن وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند با وجود شعور حرکت و قص و اظهار بخود بی نهایت قبیح است و اگر شعور ندارند بعد از شعور طهارت ناکرده ناز میگذرانند از آن قبیح تر است شیخ در جواب آن نشنیدند گفتند که از اسباب نقص وضو یکی آنست که عقل سلوب می شود چنانچه مجامع را واقع است و دیگری که عقل مستور میگردد چنانچه در حال اغما می باشد اما بی شعوری این طائفه در حال قص و سماع نه مسلوب شدن عقل است و نه مستور شدن آن بلکه این بی شعوری را جهت آنست که در آن محل عقل کلی از عالم الهی برین عقل جزوی قابض میگردد و در ملکوت وجود سالک حاکم و غالب میشود و این عقل کلی را قوت و قدرت آن هست که تدبیر و ضبط عالمی کند چه جای تدبیر و ضبط بدن در آن حال و ظل حمایت و تدبیر است و آن عقل کلی مدبر در مقام حفظ و نگاهداشت او بلکه نواقض و ضد در آن محل نمی ماند چه طالب صادق در آن محل از طبیعت و احکام او تمام بیرون می آید و از لوازم بشریت خلاص میشود پس در آن وقت تجدد و وضو و اصلاح احتیاج نمیفند.

رشته سوم شیخ جمال الدین میگفت که شیخ ما میگفتند که بعضی محادیم سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم

چنین گفته اند که وجود عدم بوجود بشریت عود میکند اما وجود فنا برگزین بوجود بشریت عود نمیکند
 معنی این سخن بحسب ظاهر آنست که مراد از وجود عدم تحقق صفت عدم است که عبارت از ان
 بنحودیت است که بتدیان طریق خواجگان را در اثنا می شغولی دست میدهند لیکن آنچه حقیقت معنی است
 وجود عدم عبارت از آن است حقیقی که برادر که سالک پرتوی اندازد بواسطه کمال شغل باطنی و بی حلود از
 نقوش کونی و آن بر توحش حقیقی که بعد از ان بخودی پیدا میشود وجود آن عدم است و این وجود عود میکند
 بوجود بشریت یعنی باز این پرتو ناپید می شود و لوازم وجود بشری غالب می آید بخلاف وجود موهوب
 حقانی که ویرایقا بعد الفنا گویند که بعد از تحقق بمقام فنا پیدا می شود پس همچنان که فنا را وجود
 باقی از پی است این عدم را نیز وجود از پی است و این وجود اگر چه بر تو همان وجود باقی است لیکن
 بواسطه عدم تحقق بمقام فنا گاه گاه متواری می شود تا وقتی که صاحب ثابت گردد و ملک شوند الله تعالی اعلم

خواججه عبدالخالق غیری وانی قدس سره

ایشان خلیفه چهارم اند از خلفاء اربعه خواججه یوسف همدانی قدس سره و سر دفتر طبقه خواجگانند
 و سر سلسله این غیران قدس الله روح اشیا هم مولد و دفن ایشان تریه عجدان است
 از ولایت بخارا و آن دهی است بزرگ شهر مانند برشتن سنک بخارا و نام والد شریف ایشان عبد الجلیل
 و عبد الجلیل امام معروف است از اولاد امام مالک بوده و مقتدای وقت و عالم اعلوم ظاهر و باطن و
 ساکن ملاطیعه روم بوده و والده حضرت خواججه از اولاد ملکی از لوک روم است و گویند عبد الجلیل امام
 سمیت و اخضر علیہ السلام بوده و حضرت خضر اورالو وجود خواججه بشارت داده و عبد الخالق نام نهاده و بعد از آنکه
 عبد الجلیل امام بپای حواش ایام با متعلقان خود از ولایت روم به دیار ما و را و الله افتاده اند بولایت
 بخارا آمده در عهد آن ساکن شده اند و حضرت خواججه آنجا متولد گشته و در عجدان نشو و نما یافته اند
 و در سبادی حال در شهر بخارا تحصیل علوم شتغال داشته اند روزی در میان کار و بار بر استاد خود
 امام صدر الدین نام بر کی از کسای علمای زمان تفسیر بخوانده اند باین آیت رسیده اند که ادعوا ربکم
 تفردوا و خفیه انه لا یحب المتعبدین انما شاد و خود پرسیده اند که حقیقت این قضیه طریقه وی چیست
 اگر ذاکر بلند می خواند و یاد رفت فکر با اعضا حرکت میکند غیر بران اطلاع می یابد و اگر بدل
 میگویی شیطان بحکم حدیث الشیطان یجری این آدم مجری الدم واقف می شود استاد فرموده اند

عبد الجلیل

این علم لدنی است اگر حق سبحانه خواسته باشد از اهل اندک کسی بتوسع و ترا تعلیم کند حضرت خواجہ
عبد الخاق منتظر می بوده اند تا وقتیکہ خواجہ خضر علیہ السلام بابیشان رسیدہ اند و توون بعد
مرایشان را تلقین کردہ در کتاب فصل الخطاب مذکور است کہ روش حضرت خواجہ عبد الخاق بطریق
حجت است و مقبول ہمہ فرق علی الدوام در راہ صدق و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفیٰ صلی اللہ
علیہ وسلم و مجاہدت و مخالفت بدعت و ہوا گوشتیدہ اند و روشن پاک خود را از نظر اغیار پوشیدہ
ایشان را سبق ذکر اول در جوانی از حضرت خضر علیہ السلام بودہ و بران سبق سوا طبت نمودہ اند
و خواجہ خضر علیہ السلام ایشان را بفرزند ی قبول کردہ اند و فرمودہ اند کہ در حوض آب در آن
و غوطہ خور و بدل بگوی لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ حضرت خواجہ چنان کردند این سبق را گرفتند
و بکار مشغول شدند و کثرت یافتند از اول کار و تا آخر حال روزگار ایشان بنزدیک ہمہ خلق
مقبول و محبوب بودہ اند و بعد از ان حضرت خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ بہ بخارا آمدند و خواجہ
عبد الخاق صحبت ایشان را دریافتند و معلوم کردند کہ ایشان را ہم ذکر دل می بودہ است و صحبت
ایشان می بودند تا مدتی کہ خواجہ یوسف و بخارا بودند گفتہ اند کہ خواجہ خضر علیہ السلام بر سبق
ایشانند و خواجہ یوسف قدس سرہ بر صحبت و اگر چه طریق خواجہ یوسف و شاخ ایشان قدس سرہ شاک
اروا ہم ذکر علانیہ بودہ است لیکن چون حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ از حضرت خضر علیہ السلام
تلقین ذکر خفیہ کردہ اند و آن مامور شدہ خواجہ یوسف آنرا تغییر ندادہ اند و فرمودہ اند برو جبہ کہ
از ایشان مامور شدہ آید مشغول باشند و در بعضی از تحریرات حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ
مذکور است کہ فرمودہ اند بسبت و دو سالہ بودم کہ خواجہ زندہ دلان حضرت خضر علیہ السلام را بحضرت
شیخ بزرگ ربانی خواجہ یوسف ہمدانی قدس سرہ سپردند و تربیت من وصیت کردند و تا ایشان
در ماوراء النہر بودند من در خدمت و ملازمت بودم و از ان استفادہ بہ تفاضلی نمودم بعد از ان
خواجہ یوسف بخراسان آمدند حضرت خواجہ عبد الخاق قدس سرہ بر ریاضت مشغول شدند و احوال
خود را پوشیدہ می داشتند و ولایت ایشان چنان شد کہ در یکے وقت نماز یکبہ می نشستند و می آمدند
و در ولایت شام ایشان را مریدان بسیار پیدا آمدند و خانقاہ و آستانہ پیدا شد و مدتی در مقام
ارشاد و دعوت خلق متکلم بودند و طالبان را و صادقان را بطریق حق دلالت می نمودند و ایشان

وصیت نامه است در آداب طریقت که برای فرزند معنوی خود خواجه اولیا کبیر قدس سره نوشته اند مثل
فوائد جزیه و عوائد جلیله که ناگزیر همه سارکان و مریدان است و از آن جمله آن وصایاست این چند
فقره حاسه که بر ستمین و تبرک ایراد می یابد +

رشته فرمودند که وصیت میکنم ترا ای سپر من که بعلم و ادب و تقوی در جمیع احوال بر تو باد که تتبع آثار سلطن
کنی و ملازم سنت و جماعت باشی و فقه و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل پر سر سرے همیشه باز
با جماعت گذاری بشه طیکه امام و موزن نباشی هرگز طلب شهرت نکنی که آفت است و منصبی مقید مشو
و اسم کم نام باش و در قبایل نام خود و منویس و محکمه قضی حاضر مشو و ضمان کسی مشو و بویا یا مردم در
و با ملوک و انبای ملوک صحبت مدار و خانقاه نیا کن و در خانقاه منشین و سماع بسیار مکن که سماع بسیار
نفاق پدید آرد و بسیاری سماع دل را میراند و بر سماع انکار مکن که سماع را اصحاب سماع بسیار اند کم گو
و کم خور و کم خسب و از خلق بگریزیم چنانکه از شیر بگریزند و ملازم خلوت خود باش و با مریدان و زنان و
متبدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال خور و از شرع پر سر و تا توانی زن نخواه که طالب دنیا
شوی و در طلب دنیا دین بباد و بی بسیار بخند و از خنده قهقهه اجتناب نمائی که خنده بسیار دل را
میراند و باید که در همه کس چشم شفقت نگری و هیچ فردی را حقیر نه شمی ظاهر خود را بسیار آئی که آرایش
ظاهر از خرابی باطن است با خلق مجادل مکن و از کسی چیزی نخواه کسی را خدمت مفرمای و مشلخ را
بمال و تن و جان خدمت مکن و بر افعال ایشان انکار نمائ که منکر ایشان هرگز رستگاری نیابد دنیا
و باطل دنیا مغرور شود و باید که دل تو همیشه اندوگین باشد و ذل تو بیمار و چشم تو گریان و عمل تو خالص و نماز
تو متبرع و جائه تو کمنه و رفیق تو درویش و مایه تو فقر و خانه تو مسجد و مونس تو حق سبحانه و تعالی
رشته دهم از کلمات قدسیه حضرت خواجه است این هشت عبارت که بنای طریقه خواجهکان قدس الله
ارواحهم بر آنست - هویت در دم - نظر بر قدم - سفر در وطن - خلوت در انجمن - یاد گرد - بازگشت
نگاهداشت - یادداشت و غیر این همه پیدا است پوشیده نماند که سه کلمه دیگر است از جمله مصطلحات
این طائفه علیهم و آن وقوف عدوی و وقوف زمانی و وقوف قلبی است که جمله یازده کلمه باشد و چون
حضرت خواجه سر حلقه سلسله خواجهکانند لاجرم درین مقام الفاظ مصطلح ایشان که در متن طریقه
این عزیزان موقوف بر آنست هم عبارات شریفه این طائفه در ضمن یازده رشته شرح می یابد

بین الاجمال و التفصیل الله یقول الحق و هو یدرس السبیل *

رشته پوش در دم و آن آنست که هر نفسی از درون برآید باید که از سر حضور و آگاهی باشد و غفلت بآن راه نیابد حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الله سره فرموده اند که پوش در دم یعنی انتقال از نفسی بنفسی می باید که از سر غفلت نباشد و از سر حضور باشد و بر نفسی که نیزند از حق بیخانه خالی و غافل نباشد حضرت ایشان فرموده اند که درین طریق رعایت و حفظ نفس اهرم داشته اند یعنی باید که جمیع انفاس بر لغت حضور و آگاهی مصروف شود و اگر کسی محافظت نفس نمیکند میگوید فلان کس نفس کم کرده است یعنی طریق روش کم کرده است حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرموده اند که بنای درین راه بر نفس می باید کرد چنانکه اشتغال بوظیفه هم زمان حال از تذکر ماضی و تفکر مستقبل مشغول گرداند نفس انگذارد که ضلوع گردد و در خروج و دخول نفس و حفظ باین انفس سعی نماید که بغفلت فرو نرود و بر نیاید رباعی ای مانده ز بحر علم بر ساحل عین * در بحر فراغت و بر ساحل شین *
بر در صحنی نظر ز موج کونین * آگاه سحر باش وین نفسین * حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن الجبانی قدس الله سره السامی در راه اخراج ربا عیای آورده اند که شیخ ابوالخباب نجم الکبر اقدس الله روحه در رساله فواید الجبال میفرماید که ذکر می که جاریست بر نفوس حیوانات انفاس ضروری ایشان هست زیرا که در بر آمدن و فرو رفتن نفس حرف ها که اشارت است بربوبیت حق است بجهان گفته می شود اگر خواهند و اگر نخواهند و این حرف ها است که در اسم مبارک الله است و الف لام از برای تعریف است و تشدید لام از برای مبالغه در آن تعریف پس می باید که طالب هو شمنه در نسبت آگاهی حق بیخانه برین وجه باشد که در وقت تلفظ باین حرف شریف هویت ذات حق بیخانه ملحوظ ری باشد در خروج و دخول نفس اقص بود که در نسبت حضور مع الله فتوری واقع نشود تا رسد بانجا که به تکلف نگاهاشت و این نسبت همیشه حاضر دل او بود و بتکلف نتواند که این نسبت را از دل دور کند رباعی با غیب هویت آدمی حرف شناس * و انفا تر بود بران حرف اساس * باش آگاه از ان حرف در امید و هراس * حرفی گفتم شگرت اگر داری پاس *
پوشیده نهانند که غیب هویت که حضرت مخدومی درین رباعی گفته اند با مصطلح اهل تحقیق عبارتست از حروف حق بیخانه باعتبار لا تعین یعنی بشرط اطلاق حقیقی که مقید نیست باطلاق نیز مکاشفیت

که درین مرتبه هیچ علمی و ادراکی برگزوبی متعلق گردد و ازین حیثیت مجهول مطلق است.
 رشیه نظر بر قدم آنست که سالک را در فتن و آمدن در شهر و صحرا و همه جا نظر او بر پشت پای او باشد تا نظر
 او پراگنده نشود و بجای که نمی باید نیفتد. وی شاید که نظر بر قدم اشارت بسرعت سیر سالک بود و در
 قطع مسافتات هستی و طی عقبات خود پرستی یعنی نظرش بهر جا که منتهی شود فی الحال قدم بران نهد و آنکه
 ابو محمد رویم قدس سره گفته است که ادب المسافر ان لا تجاوز وجهه قدم باین معنی است و حضرت محدث
 قدس سره گفته است در کتاب ساجده الاحرار در مناقبت حضرت خواجه بهارالدین قدس سره این مضمون را
 چنین نظم آورده اند که شنوی کم زده بی همدی بخش دم در نگذشته نظرش از قدم پس که زخود
 کرده بسرعت سفر باز نمانده قد مش از نظر.

رشیه سفر در وطن آنست که سالک در طبیعت بشری سفر نکند یعنی از صفات بشری اوصاف ملکی و انصاف
 و صمیمه صفات حمیده انتقال فرماید حضرت مولانا سعدالدین قدس سره فرموده اند که شخصی که در پیش
 بهر جا که انتقال کند خیالت از وی زایل نمی شود تا انتقال نکند از صفات نبیته و پوشیده نباشد
 که احوال مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم در اختیار سفر و اقامت مختلف افتاده است بعضی
 از ایشان در بدایت سفر کنند و در نهایت مقیم شوند و بعضی در بدایت مقیم شوند و در نهایت سفر کنند و بعضی
 در نهایت و بدایت مقیم باشند و سفر نکنند و بعضی در بدایت و نهایت سفر کنند و مقیم نشوند و طایفه را
 ازین چارفرقه در سفر اقامت نیتی صادق و غرضه صحیح است چنانچه در ترجمه عوارث مشروح است
 و طایفه خواجگان قدس الله ارواحهم در سفر و اقامت آنست که در بدایت حال چندان سفر
 کنند که خود را بلازمیت غریبی رسانند و در خدمت وی مقیم شوند و هم اگر در دیار خود کسی ازین
 طایفه یا بند ترک سفر کرده بلازمیت وی نشاند و سعی جمیل در تحصیل ملکه آگاهی بتقدیم رسانند
 بعد از حصول صفت ملکه سفر و اقامت علی السویه است حضرت ایشان میفرمودند که مبتدی را در سفر
 جز پریشانی هیچ حاصل نیست چون طالبی بصحبت غریبی رسید ویرامی بایز نشست و صفت تکلمین
 نی بایه حاصل کرد و ملکه نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم بایستنی باید آورد و بعد از آن بهر جا که
 رود هیچ مانع نیست رباعی یارب چه خوش ستی و بان خندیدن و بی واسطه چشم جهان را
 دیدن و بنشین و سفر کن که بغایت خوبست و بی منت پاگرد جهان گردیدن و حضرت محدثی

قدس سره در اشقة اللمعات در شرح این بیت که بیت آئینه صورت از سفر دور است
 کان پذیرای صورت از نورست همچنین فرموده اند یعنی آئینه صوری که عبارت از آن آینه قبول
 است از برای انطباع صورت ناظر در وی حاجت آن ندارد که بجانب صورت سفر کند و جنبش
 نماید زیرا که وی پذیرای صورت از جهت صفا و نوریت وجه خود شده است هر چه در مقابل وی می افتد
 در وی می نماید و صورت آن در وی منطبق گردد بی حرکت وی بسوی صورت همچنین چون آئینه معنوی
 دل از خشونات صور کونیة خلاص یافت و نوریت و صفاوی را اقرار گرفت و ظلمات خواستهای
 طبیعی از وی زایل شد و قبول تجلیات ذات و صفات آئینه حاجت بسیر و سلوک ندارد زیرا که
 سیر و سلوک وی عبارت از تصفیه و تصقیل وجه قلب است چون آن بصفا و عدالت رسید
 از سفر و سلوک مستغنی شده *

شبی خلوت در انجمن از حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره پرسیده آمد که بنای طریقه شما بر چیست مؤلف
 خلوت در انجمن بظاهر با خلق و باطن با حق سبحانه و تعالی است از درون شواشنا و از برون بیکانه شرح
 انجمن زیاروش کم می بود اندر جهان * آنچه حق سبحانه و تعالی فرماید که و جال للظنهم تجارة ولا بیع
 عن ذکر الله اشارت باین مقام است و فرموده اند که نسبت باطنی درین طریقه خیال آفتاب است
 که جمعیت دل در ملاصورت و تفرقه بیشتر از آن بود که در خلوت و فرموده اند که طریقه ما صحت
 و در خلوت شهرت و در شهرت آفت خیریت و جمعیت است و جمعیت در صحبت بشرط نفی بودن یکدیگر
 و خواجه اولیا و کبیر قدس سره فرموده اند که خلوت در انجمن آنست که اشتغال با تنگنای و ذکر مرتبه
 رسد که اگر سیار از در آید هیچ سخن و آواز نشنود بسبب استیلا و ذکر حقیقت دل حضرت ایشان
 فرموده اند که بسبب اشتغال بذكر از روی جد و اهتمام در مدت پنج و شش روز باین مرتبه میرسد
 که همه آوازها و حکایات مردم ذکر نماید و سخن که خود گوید ذکر شده و بے سعه و اهتمام نمی شود
 شبی یاد گردان عبارت از ذکر لسانی یا قلبی است حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره
 فرموده اند که طریق تعلیم ذکر آنست که اول شیخ بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله مرید دل خود را
 حاضر کند و در مقابلہ دل شیخ بدارد و چشم فرزند و زبان را استوار دارد و زبان را بر کام بستاند
 و دندان را بر هم نهد نفس بگیرد و با تعظیم و قوت تمام در ذکر شروع کند بر موافقت شیخ و بدین

گویند نه زبان و در حبس نفس صبر کنند در کاین نفس سه مرتبه بگویند چنانکه اثر خلاوت ذکر بدل رسد
 و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که مقصود از ذکر آنست که دل همیشه
 آگاه باشد بحق سبحانه بوصف محبت و تعظیم اگر در محبت ارباب جمعیت این آگاهی حاصل شود
 خلاصه ذکر حاصل شد مغز و روح ذکر آنست که دل آگاه بحق سبحانه باشد و اگر در محبت این
 آگاهی حاصل نشود طریق آنست که ذکر گفته شود و طریقی که نگاه داشت این آسان بر تو بود آنست
 که دم را در زیر ناف حبس کند و لبها بر لب چسباند و زبان را بر کام بروجی که نفس درون بسیار
 تنگ نشود و حقیقت دل را که عبارت از ان معنی مدرک در اکست که هر طرف میسر و داندیشه
 دنیا و مصالح دنیا بی همه اوجی اندیشد و در طرفه العینی او را با آسمان رفتن و تمام عالم را سیر
 کردن میسرست از همه اندیشهها نیز سازد و ویرا متوجه گوشت پاره که بر صورت صنوبرست
 گرداند و آنرا مشغول نیکو گفتن کند باین طریق که کلمه لا را بطرف بالا کشد و کلمه آله بطرف دست
 راست حرکت کرده و کلمه لا را شتر راست بر دل صنوبری زند چنانکه حرارت او تمام اعضا برسد
 و در طرف نفی وجود جمیع محذورات را بنظر فنا و ناخوشترن مطالعه باید کرد و در طرف اثبات وجود حق سبحانه
 بنظر بقا و مقصودی مطالعه باید نمود جمیع اوقات را ستغرق این ذکر باید گردانید و هیچ شغل از ان
 باز نپایه ماند تا بواسطه تکرار کلمه صورت توحید بر دل قرار گیرد و ذکر صفت لازم دل گردد * *
 ششم بازگشت و آن آنست که بر باری که ذاکر زبان دل کلمه طیبه را بگوید و عقرب آن بهمان زبان
 گویند که خداوند مقصود من تویی و ضای تو زیرا که این کلمه بازگشت نفی کننده است هر خاطری را
 که میاید از نیک و بد تا ذکر او خالص ماند و سر و از ماسوی فایز گردد و اگر مبتدی در بدایت ذکر کلمه
 بازگشت از خود صدق در نیاید باید که ترک آن نکند زیرا که بتدریج آثار صادق بطهوری آمدن است
 مولانا جلال الدین علیه الرحمة که از اجله اصحاب مولانا سعد الدین قدس سره بودند میفرمودند که
 در سبادی احوال که از حضرت مخدومی تعلیم ذکر گرفته بودم و در ذکر بازگشت ماسور شده چون میگفتم
 که خداوند مقصود من تویی زیرا که رضای تو مرا ازین گشتن شرم می آید زیرا که درین قول صادق
 نبودم و صریح میباشتم که دروغ میگفتم روزی درین خیال افتاده بودم پیش ایشان رفتم فرمودند
 که نزد شیخ بهاء الدین عمر سیر ویم در ملازمت ایشان رفتم چون شستم شیخ فرمودند که حضرت شیخ

علاء الدین

علاء الدین

علاء الدین

کریم الدین علاء الدوله قدس سره فرموده اند که ساک هر چند از خود صدق و طلب نیامد لیکن می باید گفت که خداوند مقصود من توئی تا وقتی که حقیقت صدق ظاهر شود چون از پیش حضرت شیخ بیرون آمدیم حضرت مخدوم فرمودند که شیخ از اهل جذب اند و صلاح نمیدانند معنی این سخن بر من پوشیده ماند تا بعد از مدتی ظاهر شد که غرض ایشان از این سخن این بود که شیخ بطریق جذب تربیت یافته اند نه بطریق سلوک طریق ارشاد نمایند زیرا که هنوز محل آن نبود که شیخ آنرا بفقیه ظاهر کنند بجهت آنکه تا از شیخ نشنیده بودم در بازگشت آن کلمه را از روی سوز و نیاز میگفتم و در آن گفتن خجل و منفعل بودم و چون از شیخ شنیدم آن سوز و نیاز و خجالت و فعالیت نماند.

رشته نگار داشت و آن عبارت از مراقبه خواهر است چنانکه در یکم چند بار کلمه طیبه را بگوید که خاطر او تغیر نرود و حضرت مولانا سعد الدین قدس سره در معنی این کلمه فرموده اند باید که یک ساعت و دو ساعت و زیاده از دو ساعت آن مقدار که میسر شود خاطر خود را نگارد که غیر بنیاط روی نگذرد و خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار اصحاب و مخصوصان حضرت ایشان بودند روزی بتقریبی میفرمودند که بلکه در نگار داشت آن درجه رسیده است که از وقت طلوع فجر تا چاشت بلند دل را از خطرات و غیارات نگاه میتوان داشت بر وجهی که درین مقدار زمان قوت تخنیل از عمل خود مغزول گردد پوشیده نماند که عزل قوت تخنیل تمام از عمل و اگر چه نیم ساعت باشد نزد اهل تحقیق امری بغایت عظیم است و آن از نوادرست بعضی از اکمل و لیاء را احیاناً این معنی دست میدهد چنانچه حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره در فتوحات مکی آنجا که بیان سجود قلب کرده اند در اسوله واجب به خواجه محمد علی حکیم ترند قدس سره تحقیق این بحث فرموده اند و تفصیل آن لائق این مقام نیست.

رشته یاد داشت که عبارت از دوام آگاهی است بحق سبحانه بر سبیل فوق و بعضی باین عبارت گفتند که حضور بے غیبت است و نزد اهل تحقیق مشاهد کلاسیلا شود حق است بر دل بتوسط حب ذاتی کنایت از حصول یاد داشت است و حضرت ایشان در شرح این چهار کلمه که مذکور شد این عبارت فرموده اند که یاد کرد عبارت از تکلف است در ذکر و بازگشت عبارت از رجوع است بحق سبحانه بر آن وجه که هر بار کلمه طیبه را گویند از عقب آن بدل اندیش که خداوند مقصود من توئی و نگار داشت عبارت از محافظت این رجوع است بی گفت زبان و یاد داشت عبارت از رسوخ است در نگار داشت.

رشمه وقوف زمانی خواجه بهاء الحق و الدین قدس سره فرموده اند وقوف زمانی که کار گذارند و رونده راه
 آنست که بنده واقف احوال خود باشد که در هر زمانی صفت و حال او چیست موجب شکرست بامو
 عذر حضرت مولانا یعقوب چرخ قدس سره فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ اعظمی خواجه بهاء الدین
 قدس سره مراد در حال قبض با استغفار امر فرمودند و در حال بسط شکر فرموده که رعایت این که
 حال وقوف زمانی است و هم حضرت خواجه بزرگ فرموده اند که بنای کار سالک و در وقوف زمانی
 بر ساعت نهاده اند تا دریابند نفس شود که بحضور میگردد یا غفلت که اگر بر نفس نیاکنند تا دریابند
 این دو صفت نشود و وقوف زمانی نزد صوفیه قدس الله ارواحهم عبارت از محاسبه است و
 حضرت خواجه بزرگ قدس سره فرموده اند که محاسبه آنست که در هر ساعتی آنچه بر ما گذشته است
 محاسبه میکنیم که غفلت چیست و حضور چیست می بینیم که همه نقصان است باز گشت میکنیم عمل زیر میگیریم
 رشمه وقوف عددی و آن عبارت از رعایت عدد است و ذکر حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره
 فرموده اند که رعایت عدد در ذکر قلبی برای جمع خواطر متفرقه است و آنچه در کلام خواجه گمان قدس الله
 ارواحهم واقع است که فلان مرغلانی را بوقوف عددی امر فرمودند مقصود ذکر قلبی است با رعایت عدد
 نه مجرد رعایت عدد و ذکر قلبی و ذکر باید که در یک نفس سه کثرت یا پنج کثرت یا هفت کثرت تا بیست و یک
 کثرت گوید و عدد طاق را لازم شمرد و حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند بسیار گفتن
 شری نیست باید که هر چه گوید از سر وقوف و حضور باشد تا فائده بران مترتب شود و چون ذکر قلبی
 از عدد بیست و یک بگذرد و اثر ظاهر نشود دلیل باشد بر بی حاصلی آن عمل و اثر ذکر آن بود که در زمان
 نفی وجود بشریت منفی شود و در زمان اثبات اثری از آثار تصرفات جذبات الهی مطالع افتد
 و آنکه حضرت خواجه بزرگ فرموده اند که وقوف عددی اول مرتبه علم لدنی است میتواند بود که نسبت با اهل
 برایت اول مرتبه علم لدنی از مطالعه این آثار تصرفات جذبات الهی است بود که حضرت خواجه علاء الدین
 فرموده اند چه آن کیفیت و حالتی است که موصول است بر مرتبه قرب و علم لدنی و در آن مرتبه مکشوف میشود
 و نسبت با اهل نهایت وقوف عددی که اول مرتبه علم لدنی است آن باشد که ذکر واقف شود بر تشریف
 واحد حقیقی در مراتب اعداد و کون و پیدایش و آنکه واقف است بر سریان احد عددی در مراتب اعداد حسابی است
 اعداد کون و صورت کثرت نمایی است + فاکل واحد تجلی بکل شان + و یکی از اکابر محققان این

صحت

مضمون را چنین گفته است قطعه کثرت چونیک در نگری عین محدث است ۱۰ مارا شکلی نمائند
 درین گرترا شکلی است ۱۰ در عدد که نگری از روی اعتبار ۴ گرتراشش بینی در ماده اش یکی است ۱۰
 و در شرح رباعیات فرموده رباعی درند سب اهل کشف و ارباب خرد ۱۰ سارست احد در همه
 افراد عدد ۱۰ زیرا که عدد و گرترا نیست ز عدد ۱۰ هم صورت و هم ماده اش هست احد ۱۰ و بحقیقت این
 وقوف است که اول مرتبه علم لدنی است و الله تعالی اعلم پوشیده نمائند که علم لدنی علمی است که
 که اهل قرب را که تعلیم الهی و تقنین زبانی معلوم و مفهوم می شود و نه بدلائل عقلی و شواهد نقلی چنانچه
 کلام قدیم در حق خضر علیه السلام فرموده اند که و علمناه من لدنا علما و فرق میان علم یقین و علم لدنی
 آنست که علم یقین عبارت از ادراک نوزدات و صفات الهی است و علم لدنی کنایت از ادراک ربانی
 و منم کلمات از حق سبحانه بطریق اهام ۱۰

رشته وقوف قلبی و آن هر دو معنی محمول است یکی آنکه دل ذاکر واقف و آگاه باشد بحق سبحانه و آن از مقوله
 یادداشت است و حضرت ایشان در بعضی از کلمات قدسیه خود نوشته اند که وقوف قلبی عبارت
 از آگاهی و حاضر بودن دل است بجناب حق سبحانه بان وجه که دل هیچ بایستی غیر از حق سبحانه نباشد
 و جای دیگر فرموده اند که در حین ذکر ارتباط و آگاهی بذكر شرط است و این آگاهی راسته و وصول
 و وجود و وقوف قلبی میگویند و معنی دوم آنست که ذاکر از دل واقف بود یعنی در آشنای ذکر متوجه
 باین قطعه هم صنوبری اشکل شود که آنرا بجزا ز دل میگویند و در جانب سیر مجازی بستان چپاق
 است و او را مشغول و گویا بذكر گرداند و نگذارد که از ذکر و مفهوم آن غافل و زایل گردد و حضرت
 خواجه بهاء الدین قدس سره در ذکر حبس نفس و رعایت عدد در لازم نمی شمرده اند اما وقوف قلبی را
 بهر دو معنی که گفته اند مهم میدانسته اند و لازم می شمرده اند زیرا که خلاصه آنچه مقصود است از ذکر در وقوف
 قلبی است بیت مانند مرغی باش بان بر بیضه دل پاسبان ۱۰ که بر بیضه دل زانندت مستی و میل
 قهقه ۱۰ و حضرت خواجه عبدالخالق را قدس سره چون وفات نزدیک رسیده است چهار کس را
 از اصحاب خود که مذکور میشود در مقام دعوت و ارشاد مستعد یافته اند و بعد از نقل حضرت خواجه هر یک
 ازین چهار بزرگ بامر ارشاد قیام نموده اند و خلق را بحق دعوت فرموده ۱۰

خواجه احمد صدیق رحمه الله

ایشان خلیفه اول اند از خلفاء اربعه حضرت خواجه عبدالخاق قدس سره در اصل از بخارا بوده اند و بعد وفات حضرت خواجه بجای ایشان نشسته اند و اصحاب بیکدورت متابعت و ملازمت ایشان بوده اند و حضرت ایشان را وفات نزدیک رسیده است همه یاران را بمتابعت خواجه اولیا و کبیر و خواجه عارف ریکویری امر کرده اند و بعد از نقل ایشان این دو عزیز در بخارا دعوت و ارشاد طالبان اوستقدان مشغولی کرده اند و قبر سهارک خواجه احمد در قریه مغنیان ست که دسست برسته فرسنگی شهر بخارا +

خواجه اولیا و کبیر رحمه الله

ایشان خلیفه دوم خواجه عبدالخاق اند و بخاری الاصل اند در سبادی حال یکی از دشمنان بخارا به تحصیل علوم اشتغال داشته اند اتفاقاً روزی حضرت خواجه عبدالخاق قدس سره در بخارا مقدار گوشت گرفته بوده اند خواجه اولیا آنجا رسیده و نیازمندی بسیار کرده اند التماس نموده اند که گوشتی بمن و هید تا همراه شما بخانه رسانم حضرت خواجه التماس ایشان را قبول فرموده اند و ایشان گوشتی بدرخانه حضرت خواجه آورده اند و حضرت خواجه ایشان را در خاطر شریف راه داده اند و فرموده که یک ساعت دیگر بیایید تا بهم طعام خوریم چون خواجه اولیا از ملازمت حضرت خواجه برگشته اند خود را در تحصیل و مطالعه بغایت افسرده یافته اند و بصحبت حضرت خواجه دل را مائل دیده اند بعد از ساعتی باز ملازمت حضرت خواجه شتافته اند و دولت فرزندی و قبول نسبت طریقه ایشان یافته دیگر بخدمت استاد نرفته اند آن دانشمند هر چند سعی نمود که ایشان را ازین طریق برگرداند میسر نشده بعد از آن هر حال که ایشان را می دید زبان طعن و ملامت میکشاده و سفاکت بسیار میکرد و خواجه اولیا در برابر هیچ نمی گفته اند تا شبی از شبها بر خواجه اولیا بحسب کشف ازان دانشمند امری بقیع و فعلی شنیع ظاهر شده و ویرا در کبیره و فاحشه دیده بامداد که بهم رسیده اند باز آن دانشمند آنرا ملازمت و سفاکت کرده خواجه اولیا گفته اند ای استاد شرم نمیداری که شب چنین فاحشه بودی و روز ما را از راه حق باز میداری آن دانشمند خجل و خوار شده است و یقین داشته که ایشان را در ملازمت حضرت خواجه عبدالخاق مفتی شده است و متنبه گشته و همان زمان ملازمت حضرت خواجه رفته در خدمت ایشان تبویه و انابت بازگشت کرده و بطریقه ایشان

اقبال نموده از جمله مقبولان کشته مشهور است که خدمت خواجه اولیا و کبیر بر در مسجد سر صرافان
 در بازار بخارا یک چله خواطر بر آورده اند که در آن طرب چهل شبانه روز هیچ خاطری مزارحم ایشان
 نشده است حضرت ایشان این امر را از خواجه اولیا بغایت غریب و عظیم میدانستند می پسندیدند
 و انگشت بندگان میگرفتند و میفرمودند که اشتغال بطریقه خواجه گان قدس الله ارواحهم کس
 در اندک فرصت باین مرتبه میرسد که از همه آواز بگوش او می آید و همه ذکر می شنود و بهم حضرت
 ایشان میفرمودند که معنی چله خواطر که از خواجه اولیا علیه الرحمته منقول است نه آنست که
 مطلقاً هیچ خاطری نمی آمده باشد بلکه مراد آنست که هیچ خاطری مزارحم نسبت باطنی ایشان نمی رسد
 همچنانکه خس و خاشاک بر روی آب روان مانع جریان آب روان می فرمودند که از خواجه علاء الدین
 عجب وانی علیه الرحمته که از جمله اصحاب حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بودند پرسیدم که دل شما
 برین وجه است که غیری دروے خطور نمیکند فرمودند که فی گاه گاه چنین می شود و این بیت خوانند
 بیت چون بغایت تیز شد این جو روان بدغم نیاید در درون عاشقان بد فرمودند که گفته است
 غم نیاید نگفته است که غم نیاید و موی این قول است آنچه حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
 فرموده اند که خطرات مانع نبود احترام از ازان دشوار بود اختیار طبعی که مدت بسیت سال و نفی آن
 بودیم ناگاه نسبت خطر گذشت اما قرار نیافت خطرات را منع کردن کار قویست بعضی برانند
 که خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت که ممکن شود که مکن آن شده و بخاری فیض پیدا می شود
 و قبر مبارک خواجه اولیا در بخارا بر خاک زیر حصار نزدیک برج عیار واقع شده و چون خواجه را
 وفات نزدیک رسیده است چهار کس از اصحابی که مذکور می شوند بخلاف اختیار کرده اند و اجازت
 ارشاد فرموده اند +

خواجه دیقان قلی رحمة الله

خلیفه اول است از خلفاء خواجه اولیا و بعد وفات ایشان بر سنده ارشاد داشته بوده است سایر
 خلفاء و اصحاب در متابعت و خدمت وی بوده اند و قبر مبارک وی در ده قلیت است که قریه است
 در شمال بخارا بر دو فرسنگی شهر +

خواجه رکی خدا بادی رحمة الله

خلیفه دوم است از خلفاء خواجه اولیا، و بعد از خواجه دهبقان در مقام ارشاد فرموده است و باقی
خلفاء و اصحاب در خدمت وی بوده اند و ملازمت وی می نموده و قبر وی در ده خد اباد است که از
جمله دیهای بزرگ بخارا است بر پنج فرسنگی شهر.

خواجه سوکمان رحمه الله

خلیفه سوم است از خلفاء خواجه اولیا، و بعد از خواجه زکی بدعوت خلق مشغول بوده و سایر اصحاب
در خدمت و متابعت وی بوده اند و قبر وی نیز نزدیک قبر خواجه اولیا است.

خواجه غریب رحمه الله

فرزند صلبی خواجه اولیا و خلیفه چهارم ایشان بوده است و بعد از خواجه سوکمان بامر ارشاد قیام
می نموده و خلق را بحق دعوت می فرموده باشیخ العالم شیخ سیف الدین الباخری قدس سره که
از کبار اصحاب شیخ نجم الدین کبریا بوده است قدس سره معاصر بوده و در فتح آباد بخارا که مدفن
شیخ سیف الدین آنجا است بهم صحبت بسیار شده اند و در آن زمان که شیخ مجذوب محبوب القلوب
شیخ حسن بلغاری رحمه الله از جانب اوس و بلغار بولایت بخارا آمده است خدمت خواجه
غریب را که در آن وقت نود ساله بوده است دریافته است و بنهایت معقد شده چون شیخ حسن
بشیخ سیف الدین ملاقات کرده است شیخ سیف الدین از وی پرسیده است که خواجه غریب را
چون یافتید فرمود که مرد تمام است و سلوک لی بجز به آراسته است شیخ حسن بلغاری در مدت سه سال
که در بخارا مقیم بوده است دائم بخواجه غریب صحبت سید شسته از خاندان تاج الدین ستاحی که
از اکابر وقت بوده چنین منقولست که شیخ حسن بلغاری علیه الرحمة فرمود که من در مدت حیات
خواجه اولیا دار باب قلوب را ملازم کردم کسی را بمرتبه خواجه غریب نرسانیدم در مقامات شیخ کرام
نیکو رست که در مدت عمر خود بیست و هشت تن از اولیا را ملازم کردم اول ایشان شیخ سعد الدین
جموی بود و آخر ایشان خواجه غریب قدس سره و اتم و محلی از احوال شیخ حسن در فصل اول از
سقا صد اول در ذکر شیخ عمر باغستانی که جدا علامت حضرت ایشان بوده اند بتقریب ایراد خواهد یافت
و خواجه غریب با چهار خلیفه بوده است که مذکور میشود همه ساکن طریق رشاد و صاحب دعوت و ارشاد

خواجه اولیا، پارسا رحمه الله

خلیفه اول است از خلفاء اربعه خواجه غریب علیه الرحمه دوی از قریه خرمن تہی است کہ دہی بودہ است
در ولایت بخارا و حالا سندریں و طہست و قبر وی کجا بودہ است

خواجه حسن شادوی رحمہ اللہ

خلیفہ دوم خواجه غریب است و دسک از قریہ ساورست کہ دہی بودہ است از ولایت بخارا و او نیز
حالا سندریں است و قبر و سہ ہما نجا است

خواجه اوکتمان رحمہ اللہ

خلیفہ سوم خواجه غریب است و قبر و سہ در بخارا نزدیک بجوض مقدم است بر بالای شتہ خواجه
چہار شنبہ کہ در قلنبہ شہر واقع است

خواجه اولیا غریب رحمہ اللہ

خلیفہ چہارم است از خلفاء خواجه غریب رحمۃ اللہ

خواجه سلیمان کو مینی رحمۃ اللہ

ایشان خلیفہ سوم اند از خلفاء حضرت خواجه عبدالخالق قدس سرہ بعضی برانند کہ ایشان از
اجلہ خلفاء خواجه اولیا بودہ اند میتوانہ بود کہ ایشان اول ملازمت حضرت خواجه عبدالخالق
کرده باشند لیکن اتمام امر ایشان در صحبت خواجه اولیا شدہ باشد و اللہ اعلم
رشتہ ازیشان پرسیدہ اند کہ و انخلصون علی خطر عظیم کہ در حدیث واقع است آن خطر عظیم چہ باشد
ایشان فرمودہ اند کہ اگر این خطر خطور بمعنی خوف بودی بایستہ کہ بلفظ فی مصدر رشدی اما چون مصدر
بحرف علی شدہ است دلیل است بر آنکہ مراد ازین خطر عظیم مقامی عالی است کہ فخلصان را خواهد بود
و این مقام را خوف لازم است و آنکہ خوف برایشان غالب است بنا بر بلندی مقام است زیرا کہ
ہر کہ بافتاب نزدیک تر بود حرارت آفتاب را در و تاثیر بیشتر باشد و قبر مبارک خواجه سلیمان
در ولایت کر مینہ است آن قصبہ است مشہورہ بسیار از انجا تا شہر بخارا دو اوزہ شرعی راہ
در رسالہ ہائیمہ کہ مشتمل بر مقامات و مناقب حضرت خواجه بہاء الدین است قدس سرہ و تالیف
شیخ فاضل و کامل ابوالقاسم بن محمد بن مسعود البخاری است علیہ الرحمۃ کہ از کبار اصحاب تلامذہ
حضرت خواجه محمد یار است قدس سرہ چنین مذکور است کہ خدمت خواجه سلیمان را و خلیفہ

بودہ است کہ ہر یکی در زمان خود صاحب ارشاد بودہ است و خلق را بحق دعوت سے نمود
و در رسالہ مسلک العارفین آوردہ کہ خواجہ سلیمان را ایک خلیفہ بودہ و ذکر مجموع ایرادی یاد نہ

خواجہ محمد شاہ بخاری رحمہ اللہ

خلیفہ اول خواجہ سلیمان علیہ الرحمۃ بودہ است و بعد از وسے قائم مقام و می شد

شیخ سعد الدین عجد والی رحمۃ اللہ

خلیفہ دوم خواجہ سلیمان بودہ است و بعد از خواجہ محمد شاہ بہ دعوت و تربیت خلق مشغول بود

شیخ ابوسعید بخاری رحمہ اللہ

وی نیز از کبار اصحاب خواجہ سلیمان بودہ و از خلفاء وسے و پیر و مقتدا شیخ محمد بخاری ست
کہ صاحب کتاب مسلک العارفین ست کہ در طریقہ خواجگان قدس اللہ ارواحہم تالیف کردہ و
در ان کتاب چنین مذکور ست کہ چون خواجہ سلیمان را وفات نزدیک رسیدہ است از میان مہنجا
خود شیخ ابوسعید را بخلافت و نیابت اختیار کردہ اند شیخ بعد از سالہا پیشوا و مقتدای طالبان
و صادقان بودہ اند

ترجمہ از شیخ ابوسعید پرسیدہ اند چون خاطری نیامدہ و باز گشت آنرا نفی کنیم و منفی شود سچہ دانیم کہ
آن خاطر نفسانی بود یا شیطانی فرمودہ است کہ حاضر باشید کہ اگر در بہان لباس خود کند مثل خاطر اول
بود آن خاطر نفسانی ست زیرا کہ ابرام و بجاج صفت اوست و یک آرزو را مکرری طلبد تا آن وقت
کہ کام او بر آید پس روی بہ آرزوی دیگر کند اما اگر در لباس دیگر خود کند شیطانی ست زیرا کہ مقصود
شیطان ضلال اغواست اگر در لباسی نتواند راہ سالک زوہد لباس دیگر بر آید و از در دیگر در آید
ترجمہ ہم از وی پرسیدہ اند کہ سخن از طریقت گفتن کرار سد فرمودہ است کسی را کہ اگر ظاہر اورا بر ہمہ
اہل زمین عرض کنند بر ظاہر او هیچ عیب شہمی نیابند و اگر باطن اورا بر ہمہ اہل آسمان عرض نمایند
در باطن او هیچ نقصانے نہا شد

خواجہ عارف ریوگری رحمہ اللہ

ایشان خلیفہ چہارم اند از خلفاء حضرت خواجہ عبدالخالق قدس سرہ مولد و مین ایشان ریوگری
کہ وہی ست از دیہای بخارا بر شش فرسنگی شہر و از انجا تا بفتح و ان کینہ سنگ شہری ست و سلسلہ نسبت

دارادت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره از میان خلفای حضرت خواجه عبدالخالق نجمیست خواجه
میر قدس سره

خواجه محمود انچه فغنی قدس سره

ایشان افضل و اکمل اصحاب خواجه عارف اند و از میان اصحاب خواجه عارف بجلالت و ارشاد ممتاز
بوده اند مولد ایشان انچه فغنی است که دهی ست در ولایت بخارا از مضافات و ابکنی که دهی بزرگ
و مشتمل است بر چندین ده و مزرعه و تنه فرسنگ از شهر دورست و ایشان در و ابکنی مقیم بوده اند و قبر
مبارک ایشان آنجاست بکسب کلاری می پرداخته اند و از آن ممر وجه معاش می ساخته و چون
خواجه اجازت ارشاد یافته بوده اند و بدعوت خلق بحق ماذون گشته بنا بر مقتضای وقت و مصلحت
حال طالبان ذکر علانیه افتتاح کرده اند اول بار که مشغول شده اند در مرض موت خواجه عارف
بوده است نزدیک بزمان تسلیم ایشان بر سر تل رویی کری و خواجه عارف در آن محل فرموده اند که
این وقت آن وقت است که ما را اشارت کرده بودند اشارت رسیده بود که وقتی خواهد آمد که طالبان
بنا بر مصلحت حال ایشان ذکر جهر باید گفت و بعد از نقل ایشان خواجه محمود در مسجدی که بر دروازه
و ابکنی ست به ذکر علانیه مشغول شدند و مولانا حافظ الدین از کبار علماء وقت که جد علماء حضرت
خواجه محمد پارسا اند با اشارت استاد العلماء شمس الائمہ الحکوائی رحمهما الله در بخارا از خواجه محمود
سوال کرده بحضور جمعی کثیر از ائمہ و علماء زمانه خدمت شما ذکر علانیه بچه نسبت می گویند خواجه
فرموده اند تا خفته بیدار شود و از غافل آگاه گردد و روی براه آرد و باستقامت شریعت و طریقت
در آید و بحقیقت توبه و انابت که با احتیاج همه خیرات و اصل همه سعادات است غیبت نمایند خدمت
مولانا حافظ الدین گفتند که نیت شما صحیح است و شما را این شغل حلال است آنگاه از خواجه محمود التماس
نمودند که ذکر علانیه را حدیث بیان فرمایند که بان حقیقت از مجاز ممتاز گردد و دیگران از آشنایان
شود خواجه فرمودند که ذکر علانیه کسی مسلم است که زبان او پاک باشد از دروغ و غیبت و حلق او پاک
باشد از حرام و شبهت و دل او پاک باشد از ریا و سمعیت و سر او پاک باشد از توبه بغیر حضرت ربوبیت
خدمت خواجه علی رهتینی که از اجله اصحاب خواجه محمود اند فرموده اند که در پیشی در عهد دولت خواجه
حضرت خواجه خضر علیه السلام دید از ایشان پرسید که درین زمان از مشایخ کیست که جاده

استقامت ثابت باشد تا دست ارادت در دامن متابعت وی زده بوی اقتدا بنمایم خواهی خضر
فرمودند که خواجه محمود انچه فغنی بعضی از اصحاب خواجه علی فرموده اند که آن درویش که حضرت خضر
دید بود خواجه علی بودند اما خود را بان نمی آوردند که من خضر را دیده ام گویند که روزی خواجه علی
باسائر اصحاب خواجه محمود در ده را میشتن بزرگ مشغولی بوده اند ناگاه دیده اند که مرغ سفید بزرگ
پروازکنان از بالای سر ایشان میگردد چو بسمت الراس ایشان رسیده بزبان فصیح گفته
که ای علی مردانه باش اصحاب را از دیدن آن مرغ دشیندن آن سخن کیفیت شده است که بهیوش
گشته اند بعد از آنکه بخود آمده اند پرسیده اند که این چه بود که دیدیم و شنیدیم خدمت خواجه علی
فرموده اند که آن خواجه محمود بود حق سبحانه ایشان را آن کرامت کرده است که دایم در آن مقام که
حق سبحانه با سوسی کلیم علیه السلام چند هزار کلمه گفته است پرواز می کنند و درین محل ایشان بر سر بالین
خواجه دیقان قلعتی که خلیفه نخستین خواجه ازلیا برگیرست رفته اند که وفات وی نزدیک رسیده بود
حضرت حق سبحانه درخواست کرده بود که در نفس آخر یکی دوستان خود را بر سر من فرست که درین وقت حلت مرا
بدهی باشد خواجه محمود بسبب آن فوت بود در خدمت خواجه محمود و خلیفه بوده است که بعد از ایشان در مقام
ارشاد بوده اند خلق را بطریق تحقیق دلالت نموده اند +

امیر خرد و ابکنی رحمه الله

نام ایشان امیر حسین است خلیفه اول اند از خلفاء خواجه محمود و از بزرگان زمان خود بوده اند و
مرجع طالبان و ساکنان ایشان را برادری بوده است بزرگ امیر حسین نام معروف بمیر کلان که وی هم
از اصحاب خواجه محمود بوده است لیکن از خلافت و نیابت خواجه مغضوب بمیر خرد شده و قبر میر خرد
در ده و ابکنی است در ضلع مقبره خواجه محمود قدس سره نیز او مشرک بهم *

خواجه علی ارغندانی رحمه الله

خلیفه امیر خرد بوده و قبر وی در ده ارغندان است از قصبه زندانی پنج فرسنگ بخارا.

خواجه علی رشتنی رحمه الله

ایشان خلیفه دوم اند از خلفاء خواجه محمود و لقب ایشان در سلسله خواجهکان تیس الله اروا هم
حضرت عزیزان است و گویند چون خواجه محمود در اوقات نزدیک رسیده است از خلافت بحضرت

غریزان حوالہ کردہ اندوساثر اصحاب را با ایشان سپردہ سلسلہ نسبت حضرت خواجہ بہاؤ الدین
 قدس سرہ از میان خلفا و اصحاب خواجہ محمود بدو واسطہ بالیشان میرسد و ایشان را مقامات
 رفیعہ و کرامات عجیبہ بسیارست و بصنعت بافندگی مشغول بوده اند حضرت مخدومی در کتاب
 نفحات الانس نوشته اند کہ این فقیر از بعض اکابر جنین استماع دارد کہ اشارت بالیشان است
 ایچہ حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سرہ در غزلیات خود فرمودہ اند بیت گزینہ عالم
 فوق قال بودے کے شدے پہ بندہ اعیان بخارا خواجہ نسل جارا مولد شریف ایشان زمین
 کہ قصہ بزرگست در ولایت بخارا برد و فرسنگے شہر و بردہ پارہای بسیار مثلست و قبر مبارک ایشان
 در خوارزمست معروف و مشہور نیز اوتیرک بہ و از برکات انفس نفیسہ ایشانست این چند
 سخن کہ در ضمن شانزدہ شمع ایرادے یا بدہ

شمع حضرت شیخ رکن الدین علاء الدولہ سمنانی قدس سرہ بالیشان معاصر بوده اند و میان
 ایشان مراسلات و مفاوضات واقع شدہ گویند حضرت شیخ درویشے را بنجدست ایشان
 فرستادہ و تہ سئلہ پرسید و ہر یکی را جواب شنید سئلہ اول آنکہ ما و شما خدمت آیندہ و روندہ
 می کنیم و شما در سفرہ تکلف نمی کنید و ما تکلف می کنیم و مردم از شما آزادی می کنند و از ما در گلاہ اند
 سبب این چیست حضرت غریزان در جواب گفتند کہ خدمت کنندگان منت نہند بسیار اند
 و خدمت کنندگان منت دارند کم اند جہد کنید کہ از خدمت کنندگان منت دارندہ باشید
 تا کسی از شما در گلاہ نباشد سئلہ دوم آنکہ شنیدہ ایم کہ تربیت شما از خواجہ حضرت علیہ السلام
 این چگونه است در جواب فرمودہ اند بندگان حق سبحانہ عاشق آنند کہ خضر عاشق اوست
 سئلہ سوم آنکہ ماے شنویم کہ شما ذکر جہر میگویید چو نیست در جواب فرمودہ اند کہ ما نیز می شنویم
 کہ شما ذکر خفیہ میگویید پس ذکر شما نیز جہر باشد

شمع مولانا سیف الدین قصہ کہ از اکابر علماء آن زمان بودہ از حضرت غریزان سوال کردہ
 کہ شما ذکر علانیہ بجهت می گوئید ایشان فرمودہ اند کہ اجتماع ہمہ علماء و فضل خیر بلند گفتن و تلقین
 کردن بحکم حدیث لقنوا موتا کم بشہادۃ ان لا اله الا الله جہانزست در و ایشان را بہر نفس خیرست
 شمع شیخ بہر الدین را میدانی کہ از کبار اصحاب شیخ حسن بلغاریست صحبت حضرت غریزان را

دریافته بوده است و از ایشان پرسیده که ذکر کثیر که ما از نزد حق سبحانه بآن ماموریم کما قال سبحانه واذکروا الله ذکر کثیر اذکر با نیت یا ذکر دل حضرت غفر لہ ان فرموده اند کہ مبتدی را ذکر نیت و نیتی را ذکر دل مبتدی همیشه تکلف و تعلل میکند و جانی میکند اما نیتی را چون اثر ذکر بدل رسد جملہ اعضا و جوارح و عروق و مفاصل وی بندہ گویا شوند و در آن وقت سالک بندہ کثیر متحقق شود و در آن حال کار یک روزہ وی برابر کار یکسالہ دیگران بود.

رشته سیفر مودہ اند کہ معنی آن سخن کہ حق سبحانه در ہر شبانہ روزی سی صد و شصت نظر رحمت بر دل بندہ مومن میکند آنست کہ دل سی صد و شصت روزہ دارد جمیع اعضا و آن سی صد و شصت رگ است و سی صد و شصت از آورده و شرائین متصل بدن چون دل از ذکر متاثر شود و بآن مرتبہ رسد کہ منطور نظر خاص حق سبحانه گردد و آثار آن نظر از دل جمیع اعضا متشعب شود تا ہر عضوی بطاعت لائق حال خود مشغول گردد و از نور آن طاعت از ہر عضوی فیض کہ نظر رحمت عبارت از ان است بدل رسد.

رشته از ایشان پرسیدند کہ ایمان چیست فرمودہ اند کہ کندن و پیوستن مناسب صنعت خود کہ با فندگی بود جواب گفتند.

رشته از ایشان پرسیدہ اند کہ مسبوق بقضاء و سبقاۃ کے برخیزد فرمودہ اند کہ پیش از صبح یعنی باید کہ پیش از وقت برخیزد تا کہ نماز قضا نشود.

رشته فرمودہ اند کہ در آیہ کریمہ تو بوالی اللہ ہم اشارت است و ہم بشارت اشارت بہ کردن توبہ و بشارت بقبول آن کہ اگر قبول نہ کردے امر نہ کردے امر دلیل قبول است با و تقصیر.

رشته فرمودہ اند کہ عمل مے باید کردن و نا کردہ انکاشتن و خود را مقصر دیدن و عمل از سر گرفتن.

رشته فرمودہ اند کہ در وقت خود را اینک نگاہد ارید وقت سخن کردن و وقت چیزی خوردن.

رشته فرمودہ اند کہ روزی حضرت خضر علیہ السلام پیش خواجہ عبدالحق آمدہ اند خواجہ و قہر.

جوین از خانہ بیرون آورده اند خضر علیہ السلام نخورده اند خواجہ فرمودہ اند تناول نہائید کہ نعمتہ

حلاست خضر علیہ السلام فرمودہ اند کہ ہچنانست لیکن خمیر کنندہ وی بی طہارت بودہ است

ما را خوردن این روایت.

رشته فرموده اند کسی که جانی می شنید و خلق را بخدای میخواند باید که چون مرد جانور و ارباب باشد که حوصله هر مرغی را بداند و طعمه هر مرغی در خور و سبب دهد و شد نیز باید که تربیت صادقان و طالبان بقدر تفاوت قابلیت و استعدادات ایشان کند.

رشته فرموده اند که اگر در همه روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبدالحق بودی منصور بگزیدار نه رفتی یعنی اگر یکی از فرزندان معنوی خواجه در حیات بودی حسین منصور را تربیت از آن مقام گذرانیدی.

رشته فرموده اند که روندگان راه را ریاضت و مجاهدت بسیار باید کشید تا بمرتبه و مقامی رسید اما راه ازین همه نزدیک تر هست که خود را بمقصود رساند و آن آنست که روند راه در آن کوشد که خود را بوجه خلق و خدمتی در دل صاحب ملی جا کند چون دل این طائفه مورد نظر حق است او را نیز از آن نظر نصیبی رسد.

رشته فرموده اند بزبان دعا کنید که بان زبان گناه نه کرده باشید تا اجابت مترتب شود یعنی پیش دوستان خدا تواضع و نیاز مندی کنید تا ایشان برای شما بکنند.

رشته روزی در حضور حضرت عزیزان کسی خوانده که مصرع عاشقان در دمی دو عید کنند به ایشان فرموده اند که سه عید کنند آنکس گفته که حضرت عزیزان کشف این معنی فرمایند گفته اند که یکی یاد کرد بنده میان دو کرد خداوند است اول بنده را تو فیق دهد که یاد وی کند و چون یاد کند بیشتر قبول شرف سازد و پیق فیق یاد کرد و قبول سه عید باشد.

رشته روزی شیخ فخرالدین نوری که از اکابر آن زمان بوده از عزیزان پرسیده که سبب چه بود که در روز اول که سوال است بر یکم واقع شود جمیع بلفظ بلی جواب دادند و در روز بعد که حق سبحانه لمن الملک الیوم گوید بچاکس جواب نه گوید ایشان فرموده اند که روز اول وضع تکالیف شرعی بود و در سخن گفت باشد اما روز بعد روز رفع تکالیف شرعی است و ابتداء عالم حقیقت و در حقیقت گفت نباشد لاجرم آن روز حضرت حق سبحانه بهم خود جواب خود گوید بعد الواحد القهار و از جمله اشعاری که بحضرت عزیزان منسوب است این یک قطعه و چهار رباعی است فرمودند قطع نفس مرغی مقید در درونست و نگه درش که خوش مرغیست و مسازد زبانش نبیگسل تا بپرد که توانی گرفتن بعد پرواز و رباعی با هر که

نشستی و شد جمع دلت به دوز تو نه رسید ز محبت آب و گلست به از صحبت می اگر تیر زنگنی به هرگز نکند
روح عزیزان بجلت به رباعی بیچاره دلم که عاشق روی تو بود به تا وقت صبح و دوش در گوی تو بود
چو کان سر زلف تو از حال بحال به می بردش و همچنان یکی گوی تو بود به رباعی چون ذکر بدل کرد
دلت در دکنده به آن ذکر بود که مرد را فر دکنده به هر چند که خاصیت آتش دارد به لیکن دو جهان
بر دل تو سر دکنده به رباعی خواهی که بحق بی بی می تن به و اندر طلب دوست بیار می تن به خواهی
مدد از روح عزیزان یابی به پای از سر خود ساز و بیار می تن به

من خوارق عاده قدس الله سره منقول است که خدمت سید انا که ذکر
ایشان در سلسله خواجه احمد سیوی قدس به ها گذشت با خدمت عزیزان در یک مان بوده اند
و گاه گاه بیکدیگر ملاقات می نموده و خدمت سید انا را در مبادی حال ایشان نقادی می بوده است
روزی از خدمت سید نسبت با ایشان صورت منافی طریق ادب صادر شده اتفاقاً در همان
ایام از جانب شت قبحاق جمعی از ترکان تاختی آورده اند و یک سپهر سید انا را با سیری برده سید
متنبه شده اند و دانسته که این حادثه بواسطه آن بی اوبی واقع شده بمقام معذرت در آمده و
ترتیب سفره کرده و خدمت عزیزان را بر رسم ضیافت التماس نموده و نیازمندی بسیار پیش برده و
ایشان بر عرض سید انا مطلع شده اند و التماس ویرا قبول نموده بر سفره وی حاضر شده اند
و در آن مجلس سی از اکابر علما و مشایخ میر وقت بوده اند و خدمت عزیزان را در آن روز کیفیت
عظیم بوده و وقتی بنهایت خوش داشته اند چون خادم نکدان آورده سفره بر زمین نهاده ایشان
فرموده اند که علی انگشت بزرگ نزنند دست بطعام نزنند تا فرزند سید انا بر سر این سفره حاضر نشود
و بعد ازین سخن لحن سکوت کرده اند و حاضران همه منتظر آن نفس بوده اند درین حال ناگاه سپهر
سید انا از آن در خانه در آمده و بیکبار شور و غوغا از آن مجلس برخاسته مردم حیران و مدتهوش
مانده اند پس کیفیت آن آمدن از وی پرسیده اند گفته که من پیش ازین ننیدانم که حالی در دست
جمعی از ترکان اسیر بودم و مرا بنده کرده بدیار خود می بردند اکنون می نگرم پیش شما حاضر اهل مجلس را
یقین شده که آن تصرفی بوده است که از حضرت عزیزان واقع شده همه سر در پای ایشان نهاده اند
و دست ارادت داده منقول است که روزی خدمت عزیزان را محالی عزیز رسیده است

و در خانه ایشان خوردنی حاضر نموده از آن جهت بسی در بار شده اند و از خانه بیرون آمده ناگاه غلامی میمان فروش که از جمله مخلصان ایشان بوده و یکی پیراز میمان بر سر درین محلی رسیده است و نیازمندی بسید کرده که این طعام را بنیت ملازمان شما ساخته ام اسید وارم که در محل قبول افتد خدمت عزیزان را آمدن آن غلام با این طعام در نیوقت بغایت پسندیده افتاده است و پیرانوارش کردند و همان را بآن برگزیدند پس آن غلام را طلبیدند و فرمودند که خدمت کار تو بغایت کاردی بود اکنون هر مرادی که داری از ما بطلب که مقصود حاصل است غلام بغایت زیر و آگاه بود گفت آن میخوام که من شما شوم خدمت عزیزان فرموده اند این بغایت صعب است و بار بر تو می افتد و ترا طاقت کشیدن این بار نخواهد بود غلام نیازمندی کرد که مراد من انیست و غیر ازین هیچ آرزو ندارم ایشان فرمودند همچنین باش پس دست وی گرفته بجلوت خاں بردند و التفات نموده متوجه حال وی شدند بعد از ساعتی شیخ ایشان بروی افتادنی الحال بحسب ظاهر و باطن بصورت و سیرت ایشان برآمد و بعینه مثل ایشان شد و بعد ازین التفات مدت چهل روز کما بیش زنده بود بعد از آن بجوار رحمت حق سبحانه نقل کرد و رحمه الله علیه گویند که چون عزیزان از ولایت بخارا با اشارت غیبی عزیمت خوارزم کردند و بدر و از شهر رسیدند ایستادند و در و پیش خوارزم شاه فرستاده که فقیری بآنند بدر شهر شما آمده و داعیه اقامت دارد اگر مصلحت شما باشد در آید والا برگردد و درویشان را گفتند چون خضت باشید و بندگان نشانی بمهر بادشاه درین بگیرد چون درویشان یافتند و هم عرض کردند خوارزم شاه و ارکان دولت خندیدند و گفتند اینها مردم ساده و نادان اند پس از روی هنر و طایفه نشانی بر طبق مدعای ایشان نوشتند و مهر کرده بایشان دادند و درویشان آن نشان را ببلایزمت حضرت عزیزان آوردند و ایشان قدم سبک در شهر نهادند و بگوشه نشستند و بطریق خواجگان قدس الله ارواحهم مشغول شدند و هر صبح بمزد در گاه می آمدند و یک دو فروری میگرفتند و بخانه می آمدند و می فرمودند که وضو کامل سازید امروز نماز دیگر بطهارت با صحبت دارید و اگر گویند بعد از آن فرود گیرید و روید آن مردم بجان منت سید نشسته و تا نماز دیگر بران وجه در ملازمت ایشان می بودند چون یک روز بان طریق می بودند از برکت صحبت حضرت عزیزان و تا اثر و تصرف باطنی ایشان صفتی از آن مردم حال می شد

که دیگر از ملازمت گرامی ایشان اسکان رفتن و جدا شدن نبود تا بعد از چند گاه اکثر اهل آن دیار
 بر لقمه واردات ایشان درآمدند و پیراسن ایشان کثرت و از و حام طالبان بسیار شد آخر خبر
 بخوارزم شاه بر دند که شخصی درین شهر پیدا شده است که اکثر مردمان دست ارادت بوی داده اند
 و در ملازمت وی بپای ایستاده میاد که از وی و کثرت اتباع وی ملک را خلی و آفتی پیدا شود
 که تسکین نتوان داد و بادشاه از آن خبر متوهم شده به مقام آن در آمده که ایشان را از آن دیار خارج
 کند حضرت غریزان همان و در پیش را بان نشان پیش بادشاه فرستادند که ما بشهر شما هم با جارت
 و مصلحت شما درآمدیم اکنون اگر سخن خود را دیگر نمی کشید و نقیض آن حکم میفرمایید بیرون رویم بادشاه
 و ارکان دولت از آن حضرت بغایت خجل منفعیل شده و بکار ملازمت ایشان آمدند و از جمله محبان و
 فخاصان شدند گویند سن شریف حضرت غریزان تا صد و سی سال کشیده بوده است و ایشان را
 دو فرزند بزرگوار بوده است هر دو عالم و عامل و عارف و کامل از مراتب علیه ارباب ولایت
 بهره تمام داشته اند +

خواجه خرد رحمة الله تعالی

فرزند کلان حضرت غریزان بوده است نام وی خواجه محمد بوده و در زمان حیات والده شریف خود
 بسن هشتاد رسیده است و اصحاب حضرت غریزان را خواجه بزرگ می گفته اند و خواجه محمد را خواجه خرد
 و باین نام شهرت یافته بوده اند +

خواجه ابراهیم رحمة الله تعالی

فرزند خرد و غریزان ست گویند چون حضرت غریزان را وفات نزدیک رسیده است خواجه ابراهیم را
 اجازت ارشاد داده اند و دعوت مستعدان امر فرموده بعضی اصحاب را بخاطر آمده که با وجود خواجه خرد
 که فرزند کلان تر اند و عالم اند و علوم ظاهری و باطنی بهت چه باشد که ایشان خواجه ابراهیم را بادشاه
 خلق اختیار کردند حضرت غریزان را بر آن خاطر اثر افکند فرموده اند که خواجه خرد بعد از ما چندین
 مکنی نخواهد کرد و هم درین ایام بالمحق خواهد شد وفات حضرت غریزان روز دوشنبه بین الصلواتین
 بیست و هشتم ماه ذی قعدة سنه خمس و عشر و سبعمائة بوده است و بعضی نسخها بنظر آمده که نقل ایشان در شهر
 احدی و عشرین و سبعمائة بوده است و الله اعلم و وفات خواجه خرد روز دوشنبه وقت چاشت

هفدهم ماه ذی الحجه ۱۱۵۳ هجری قمری و عشرين و پنج ساله بوده است بنورده روز بعد از نقل حضرت غزيران و وفات
خواجه ابراهيم در شهر ۱۱۵۳ هجری قمری و عشرين و پنج ساله واقع شده است در تاريخ وفات حضرت غزيران گفته اند
این قطعه مقصد و پانزده زحمت بود و بیست و هشتم زماه و یقیده ۴۰ کان جنید زمان شبلی وقت
زین سر رفت و پس پرده و حضرت غزيران را بعد از خواجه خسر و چهار خلیفه بوده است همه محمد نام
که صاحب کمان ابل فوق و حال بوده اند و بعد ایشان طالع بان تحقیق راجتی بعوث نموده اند

خواجه محمد کلام و ترجمه الله تعالی علیه

از کبار اصحاب حضرت غزيران بوده است و از جملة خلفاء ایشان و قبری هم در خوارزم است *

خواجه محمد صلاح مخفی رحمه الله

از کمل اصحاب غزيران بوده و از جملة خلفاء ایشان و قبر و در ولایت بلخ است ***

خواجه محمد باوردی رحمه الله تعالی علیه

از جملة اصحاب حضرت غزيران است و از جملة خلفاء ایشان و قبری نیز در خوارزم *

خواجه محمد بابا ساسی قدس سره

ایشان افضل و اکمل اصحاب حضرت غزيران اند مولد ایشان قریه ساسی بوده است که از جملة
دیهای رامتین است و یک شرعی و درست از رامتین و از انجاناتا بخارا شریعی است و قبر مبارک
ایشان نیز آنجا است منقول است که چون حضرت غزيران را وفات نزدیک رسیده است خدمت
خواجه محمد بابا را از میان اصحاب اختیار کرده اند و خلافت و نیابت خود را بایشان تفویض فرموده
همه اصحاب را بمبتا بعت و لازمات ایشان امر کرده اند و حضرت خواجه بهار الدین را قدس سره
نظر قبول بفرزند زایشان بوده است و ایشان پیش از ولادت حضرت خواجه بارها که بر کوشک
هندوان میگذاشته اند میفرموده اند که ازین خاک بوی مردی می آید زود باشد که کوشک هندوان
قصر عارفان شود تا وقتی آنجا رسیده اند و فرموده که آن بوی زیادت شده همانا که آن مرد مستولد
شده است و در آن محل از ولادت حضرت خواجه شش روز گذشته بود و جد ایشان معالیه بر سینه
ایشان گذاشته اند و ایشان را بنظر حضرت بابا آورده اند خواجه بابا محمد فرموده اند که وی فرزند
ماست و او را قبول کرده ایم پس با اصحاب گفته اند که این مرد است که ما بوی و ستمیده بودیم

از خاندان

زود باشد که مقتدای روزگار شود پس روی بسید امیر کلال کرده اند که خلیفه خواجه اند و فرموده اند که در حق فرزندم بهاء الدین شفقت و تربیت در بیخ نزاری و تراجل نکنم اگر تقصیر کنی امیر بر پای خواسته و دست بر سینه نهاده که مرد نباشم اگر تقصیر کنم و باقی این حکایت و تربیت های امیر حضرت خواجه را در مقامات حضرت خواجه تفصیل مذکور است حضرت ایشان میفرموده اند که حضرت خواجه محمد بابا را در ده ساسی اند بانگ می بوده است که گاه گاه تاک آنرا بدست مبارک خود می بریده اند و آن کار دیر بر میکشیده بواسطه آنکه چون یکس نخ تاک را می بریده اند از غلبه حال و کفایتی که میداشته آره از دست مبارک ایشان می افتاده و از خود غائب می شده اند و آن غیبت و بیخودی مدتی برداشته حضرت خواجه محمد بابا را چهار خلیفه بوده است همه فاضل و کامل که بعد از ایشان بعثت صادقان و ارشاد طالبان مشغول می بوده اند +

خواجه صفوی سوخاری رحمت الله

از خلفاء خواجه محمد بابا بوده است و قبر وی در ده سوخاری است که از دیه های بخاری است که بر دو فرسنگی شهر است +

خواجه محمود ساسی رحمت الله

فرزند شریف خواجه محمد بابا است و از جمله خلفاء ایشان +

مولانا دانشمند علی رحمت الله

از کبار اصحاب خواجه محمد بابا است و از جمله خلفاء مسلمان ایشان +

سید امیر کلال قدس سره

ایشان افضل و اکمل همه خلفاء و اصحاب خواجه محمد بابا بوده اند و شرف سیادت داشته اند و محل و مدفن ایشان ده سوخاری است و بد اشکری اشتغال می داشته اند و بزبان بخارا و اشکرا کلام گویند در مقامات ایشان مذکور است که والده شریفه ایشان فرموده اند تا امیر کلال را در پوست دوشتم هرگاه که لقمه شبیه اتفاق افتادی مراد در شکم عظیم گرفتی و چون این معنی مکرر شد دوشتم که بسبب وجود این فرزند است دیگر در لقمه احتیاط کردم و بوسه میداد و ارشاد می نمودم چون سید امیر کلال بسن شباب رسیده اند گشتی میگرفتند و گرد ایشان هنگامه و معرکه می شده روزی در آن معرکه

از خاندان

شخصی را بنحاط گذشته که چه معنی دارد که سیدزاده شریف کشتی گیر و زور آزمائی کند و طریق اهل بیت
 و زرد درین اثنا ویرا خواب ربوده در خواب چنان دیده که قیامت قائم شده است و وی جاے
 در میان گل دلائی تاسینه فرو رفته است و بحال خود فرو مانده ناگاه دیده که امیر پیداشد و هر دو
 بازوی وی گرفتند و بآسانی ویرا ازان لای بالا کشیدند چون بیدار شده امیر دران معرکه بوی
 بوی کرده فرموده اند که مازور آزمائی برای چنین روزی کنیم روزی حضرت خواجه محمد بابا از کنار معرکه
 امیر گذشته اند زمانی بنظاره ایشان توقف فرموده اند بعضی اصحاب را که همراه بوده اند بنحاط آمده
 که جهت چیست که حضرت خواجه متوجه این متبعان شدند خواجه را بران خاطر اشرافی شده
 فرموده اند که درین معرکه مردیست که لبه مردان و صحبت وی بدرجه کمال خواهند رسید نظم با
 بروست میخوایم که او را صید کنیم درین محل نظر امیر بجانب ایشان افتاده و جاذبه ایشان امیر را
 از جای در ربوده چون خواجه قدم نهاده اند در روان شده امیر بی طاقت گشته معرکه را گذاشته اند
 و از عقب ایشان رفته چون خواجه بمنزل خود رسیده اند امیر را آورده اند و طریقه گفته اند و افزون
 قبول کرده بعد ازان دیگر هرگز کسی امیر را در معرکه و بازار ندیده مدت بسیت سال پیوسته در خدمت
 و ملازمت خواجه محمد بابا بوده اند و هر هفته دو بار روز و شبانه و شبانه از سوخاری به ساسی می رفتند
 بملازمت خواجه بازمی آمده اند و مسافت میان این دو شرعی است و دران مدت بطریق خود چنان
 اشتغال می نموده اند بروجهی که هیچکس را بر حال ایشان اطلاع نبوده است تا در ظل تربیت
 خواجه بدرجه تکمیل و ارشاد رسیده اند و حضرت خواجه بهاء الدین را قدس سره نسبت صحبت و تعلیم ذکر و
 اداب سلوک طریقت از ایشان خدمت سید امیر کلال چار فرزند و چهار خلیفه بوده است همه باب کمال و صحاب کرام و
 تربیت هر یکی از فرزندان احوال و سبکی از خلفاء اربعه خود کرده اند ذکر ایشان با بعضی دیگر از صحاب امیر و اصحاب
 ایشان سمت ایرادی یابد و گویند اصحاب امیر صد و چهارده تن بوده اند نام بعضی از ایشان و مقامات امیر نکور است

امیر برهان رحمه الله علیه

فرزند نخستین حضرت سید امیر کلال بوده اند و بارها امیر فرموده اند که این فرزند برهان من است و
 امیر برهان از اجله اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین اند قدس سره و خدمت امیر تربیت ایشان
 بحواله حضرت خواجه کرده بوده اند و روزی خدمت امیر در خدمت حضرت خواجه را گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند

برآئنه خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد مطالعه کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت وی جایی افتاده است
 اگر خللی در کار شاگرد بیند از اصلاح نماید انگاه فرموده اند که فرزند من امیر برهان حاضر است بچکس دست تشریف
 بروی نهاده است و تربیت معنوی نگرده و نظر من تربیت وی مشغول شوید تا اثر آنرا مطالعه نمایم و مصفت
 مربی اعتماد شود حضرت خواجه مراقبه نشسته بودند و متوجه خدمت امیر شده و از رعایت رعایت ادب
 در امتثال امیر متوقف گشته خدمت امیر فرموده اند توقف فرمایید حضرت خواجه بنابر امتثال امیر ایشان متوجه بطن
 خدمت امیر برهان شده اند ولی توقف در بطن می مشغول گشتند فی الحال تار آن تصرف در بطن می طاهر امیر برهان
 پیدا گشت حالی بزرگ وی پیدا آمد و اثر شکر حقیقی طاهر شد امیر برهان حسب سکر و جذب قوی بوده و طبع وی تروا
 انقطاع از خلق می بوده و هرگز با کسی مشغول و آرام نیگرفته و بچکس بر ابراطوار و احوال وی اطلاع نمی بوده
 و در وقت باطن بر تبه بوده که احوال باطنی بعضی از اصحاب حضرت خواجه را غارت میکرد و ویرا عریان
 می ساختن شخ نیک روز بخاری که یکی از جهاد اصحاب حضرت خواجه است حکایت کرده است که هرگز نمی که
 مراد جاس بر امیر برهان ملاقات می شد احوال باطنی مرا از من می ر بود و مرا خالی و پریشان خاطر
 می ساخت چون این معنی بکرات و مرات واقع شد خواستم که ورود خود بحضرت خواجه عرض کنم باین
 داعیه پیش حضرت خواجه آمدم فرمودند که انا امیر برهان بشکایت آمد گفتم بی گفتند در آن زمان که
 او بتوجه شود تو متوجه من شود و بگو که من نیستم ایشانند بعد ازین تعلیم چون با امیر برهان رسیدم
 و خواست که بهمان طریق بمن مشغول شود من متوجه حضرت خواجه گشتم و صورت ایشان را در خیال
 آوردم و گفتم من نیستم حضرت خواجه اندکی بیار دیدم که حال امیر برهان دیگر شد و بهوش از پای در افتاد
 بعد از آن دیگر هرگز بطریق تصرف بمن متوجه نشد از امیر برهان منقول است که فرموده عید قربانی
 بود که خلق از مصلی باز گشته بودند و مردم بسیار در طرازیست حضرت خواجه میرفتند و من از عقب همه
 میرفتم چون از دهام و اقبال خلق را بحضرت خواجه شاهده کردم بادل خود گفتم خوشایام او اکل طور
 حضرت خواجه که زمان ظهور احوال و کار و بار ایشان بود این زمان خلق ایشان را تشویش می دهند
 چون این معنی را بر خاطر گذرانیدم حضرت خواجه توقف نمودند تا من بایشان رسیدم که بیان مرا
 گرفتند و اندک حرکتی دادند صفتی بغایت بزرگ در بطن من تصرف کردند پنجاه از غلبت و صلوات
 آن طاقت ایستادن نداشتم حضرت خواجه مرا گاه داشتند زمانه که برای صفت گذشت

چون بجال خود بانام مرا گفتند چه میگوی آن حال و کار و بار این هست یا نی در قدم ایشان افتادم و گفتم کار و بار و احوال بیشتر از بیشتر است *

امیر حمزه رحمه الله

فرزند دوم امیر کلال است و امیر ویران نام والد خود سید حمزه کرده اند و هرگز ویران نام نمیخواندند همیشه پدر می گفته اند و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر می شده است که بعضی از آن در مقامات امیر کلال که منبره امیر حمزه تالیف کرده مذکور است و خرقه امیر حمزه صیادی بوده است و از آن مروج معاش حاصل میکرده و امیر تربیت ویرا حواله مولانا عارف و یک کسرانی کرده بودند امیر حمزه می فرموده است که خدمت مولانا عارف مرا گفتند اگر یاری میخواستید که بار شماست این بغایت دشوار است و اگر یاری میخواستید که شما بار او کشید همه جهان یار شماست و خدمت امیر حمزه بعد از وفات امیر کلال قائم مقام ایشان بوده و سالها خلق را بطریق ارشاد ارشاد فرموده و وفات می در غره فوال مشنه فشان ثمانیایه واقع شده و ویرا چار خلیفه بوده است که بعد از او می برسند ارشاد بوده اند و طالبان الحق عیون می نمودند

مولانا حسام الدین شاشی بخاری رحمه الله علیه

خلیفه اول است از خلفاء امیر حمزه و فرزند مولانا حمید الدین شاشی بوده که از کبار علماء بخارا بوده است در زمان حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بایشان ارادت و اخلاص تمام داشته خدمت مولانا حسام الدین اول ارادت شیخ محمد سوخنی داشته که از مشایخ رقت بوده بعد از آن بنجدت امیر حمزه شافعه تربیت تمام در صحبت و خدمت وی یافته حضرت ایشان میفرمودند که در مبادی حال چون به بخارا رسیدیم بدرسه مبارک شاه رفتیم خدمت مولانا حسام الدین و مولانا حمید الدین شاشی بعد از آن که مرا شناختند اتفاقات بسیار نمودند که بمطالعه مشغول شوید و گفتند که شیخ خاوند ظهور را به نسبت والد ما عنایت و اتفاقات بسیار بوده گویند میخواستند که مکافات آن بجای آید در آن مدرسه حجره نیک معین ساختند میفرمودند اول بار که بنجدت مولانا حسام الدین ملاقات کردم اتفاقاً حکیم عودی بنفس پوشیده بودم چون آنرا دیدند نپسندیدند و فرمودند که درویش نپوشین جامه پوشش فی الحال بیرون آدم و شخصه که پوستین داشت معاوضه کردم

چون درآمد فرمودند که این نیک میفرمودند که خدمت مولانا حسام الدین جمعیت قوی و تفریق تمام داشتند اما جمعیت از ایشان ظاهر بود عجب چشمها و بر حال داشتند هر چند کسی بی مذاق بود بقید ایشان می شد و ایشان از غایت حرارت جمعیت و غلبات جذبات که داشتند در زمستان هیچ رami شکستند و پایهای خود را در آب می نهادند و پیش سینه خود را میکشادند و آب بر سینه خود می پاشیدند میز انعم میگ ایشان را بقضای بخارا تکلیف کرده بودند و بزور قاضی ساخته و زان زمان که در دارالقضای نشستند و فصل خصومات میکردند جمعی طالبان از ورمی نشستند و کسب جمعیت ایشان میکردند و در محکمه ایشان حاضر میشدم و در مقابل ایشان که در پی بود که من ایشان میدیدم ایشان را نمیدیدند آنجا می نشستند و از ایشان میگردم هرگز در نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم از ایشان نمی بود و فتوری فتم نکردم در سواد و اخفا و طریقه و جمعیت باطن خود بغایت می کوشیدند و نسبت خود را به اسهامی پوشیدند با سانی چیزی از ایشان ظاهر نمی شد بارها می گفتند این کل را هیچ لباسی از اشتغال با فاده و استفاده در صورت اهل علم بهتر نیست حضرت مخدومی در فحاشات الانس از حضرت ایشان نقل کرده اند و فرموده اند این فقیر در زمانی که در بخارا رسیدم و بشرف صحبت مولانا حسام الدین مولانا حمید شاشی مشرف شدم درین فقره خطری و خطری بود و ایشان فرمودند که مراقبه بحقیقت بهتر است حقیقت مراقبه عبارت ازین انتظار است نهایت سیر عبارت از حصول این انتظار است بعد از تحقیق اینچنین انتظار که ظهورش از غلبه محبت است را هر چه این انتظار نیست و هم حضرت فرمودند که در مرض موت مولانا حمید الدین قرب بزمان انتقال ایشان خدمت مولانا حسام الدین بر سر بالین والد آمدند والد را مشغول یافتند فرمودند که بابا شمارا چه میشود گفت از من چیزی نمی طلبند که من آن ندارم و طریق تحصیل آن نیز نمیدانم از من قلب سلیم می طلبند مولانا حسام الدین فرمودند که لحظه حاضر من باشید معلوم خواهد شد چون متوجه پدر شدند بعد از ساعتی مولانا حمید الدین در باطن خود اطمینانی و آرام دلی یافتند چشم باز کردند و گفتند ای فرزند جزاک الله خیر امر او همه عم خود و زرش این طریقه می بایسته است کردن و ریخ ازین عمر که ضلعم کردم و برکت فرزند صلح جمعیت تمام از دنیا رفته اند

نشر منظر باقی بقیع برادران که لفظ از انتظار ندارند

نشر

خداوند

مولانا کمال الدین میدانی حرمه الله تعالی

خلیفه دوم است از خلفاء امیر حمزه و از میدان است که دهی است از قصبه کوفین در ولایت سمرقند +

امیر بزرگ امیر خرد و رحمة الله تعالی

ایشان خلیفه سوم و چهارم امیر حمزه اند و فرزندان بزرگوار امیر برهان بوده اند که برادر کلان امیر حمزه است رحمہ اللہ +

بابا شیخ مبارک بخاری رحمہ اللہ علیہ

از کبار اصحاب امیر حمزه است و بعضی گویند از اصحاب امیر کلال بوده است و در مقامات امیر کلال آنجا که بعضی از اصحاب ایشان را نام می برد یک شیخ مبارک را ذکر کرده و آنجا که اصحاب امیر حمزه را ذکر میکنند یک شیخ مبارک دیگر نام برده لیکن آن شیخ مبارک که از اصحاب امیر کلال است که متنبی بوده است و این شیخ مبارک که از اصحاب امیر حمزه است بخاریست از بزرگان وقت بوده حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره با وجود دریافت صحبت حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بصحبت وی نیز می رفته اند حضرت ایشان فرموده اند که خدمت خواجه علاء الدین غجدوانی علیه الرحمة می فرمودند که خدمت خواجه محمد پارسا بدین بابا شیخ مبارک بسیار می فتند روزی مرا هم داعیه آن شد که همراه ایشان باشم فرمودند که شما سیاید چه که شما از صحبت بابا شیخ مبارک جمعیت مجلس حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره می طلبید و آنرا دیگر نخواهید یافت پس شایسته اعتقاد میشود شما آمدن مناسب نیست گویند که روزی بابا شیخ مبارک بخانه حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره آمده بود حضرت خواجه در آخر صحبت برای خواجه ابونصر از وی فاتحه درخواستید با فاتحه آغاز کرد و در میان فاتحه خواندن از آن خانه بیرون آمد و بیرون خانه فاتحه را تمام کرد و بعد از آن از وی پرسیده اند که جهت بیرون آمدن چه بود فرموده است که در آن محل که از برای خواجه ابونصر فاتحه خواندن گرفتم ملائکه از آسمان فرود آمدند و در آن خانه اثر و خام کردند که مبارک جایی نماند بصورت بیرون بالیست آمد پوشیده نماند که خدمت امیر حمزه را غیر از این عزیزان که ذکر ایشان گذشت اصحاب دیگر بوده است مثل شیخ عمر سوزن گری بخاری و شیخ احمد خوارزمی و مولانا عطاء الله سمرقندی و خواجه محمود حموی و مولانا حمید الدین و مولانا نور الدین و مولانا سید احمد هرسته کرمنی و شیخ حسن و شیخ تاج الدین و شیخ علی خواجه هرسته نسفی و غیر ایشان که همه فاضل و کامل بوده اند اما چون از احوال ایشان چیزی مسموح و معلوم نگشته ذکر هر یکی را علیحدہ ایراد نگردد

امیر شاه رحمہ اللہ

فرزند سوم امیر کلال بوده است و طریق وی در کسب معاش آن بوده که از صحرائی می آورد و می فروخت و از آن معاش میگذرانید و از دنیا بقدر کفایت تصرف میکرد و اندکی فرموده اند که هرگز فتنی را جواب گفتنی در عقب ست همیشه در خدمت بندگان خدا مشغول بوده اند و بقدر امکان در کفایت مهمات مردم سعی و اهتمام تمام داشته و از تعهد خاطر ما نگذاشته و لها و حقیقه فرو نمی گذاشت و امیر کلال تربیت ویرا حواله بشیخ یادگار کرده بوده اند که یکی از خلفا را امیر است .

امیر عمر رحمہ اللہ علیہ

فرزند چهارم خدمت امیر است صاحب کرامات و خوارق عادات بوده و اکثر اوقات بشفاعت حق تعالی قیام می نموده و امر معروف و نهی منکر میکرده اند و بنحایت غیور بوده اند میفرموده اند که اگر بر فرموده ای که چون گا و را وقت سر بریدن آید برخیز این طائفه گذارید و چون نروبان را وقت سوختن رسید برویو این طائفه نهد و هر که خواهمید که براندازید باین طائفه دراندازید و خدمت امیر کلال تربیت ویرا بشیخ جمال الدین دہستانی حواله کرده بوده اند که از خلفاء خدمت امیر است و وفات امیر عمر در شوال سنه ثلث و ثمانیایه بوده است مخفی نماند که فضل و اکل خلفا و اصحاب خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ حضرت خواجه بہار الدین قدس سرہ بوده اند و ذکر ششم از احوال حضرت خواجه و اصحاب ایشان طبقه بعد طبقه بواسطه آنکه طویل الذیل است بعد از ذکر سایر خلفا و اصحاب خدمت امیر کلال این را خواهد افتاد و انشاء ولی الرشاد .

مولانا عارف دیک کرانی رحمۃ اللہ علیہ

خلیفه دوم اند از خلفاء اربعه خدمت امیر کلال بوده مولود مدفن ایشان ده دیک کرانیست از قصبہ ہزارہ کہ برب آب کوہک واقع است از انجا تا شہر بخارا نہ فرسنگی شرعی است و قبر مبارک مولانا عارف بیرون ده است بر سر راہ ہزارہ خدمت امیر کلال علیہ الرحمۃ میفرموده اند کہ در میان اصحاب من مثل این دو تن حضرت خواجه بہار الدین و مولانا عارف کسی دیگر نیست ایشان گوے از ہمہ رہوده اند و حضرت خواجه بہار الدین قدس سرہ بعد از آن کہ از خدمت امیر کلال اجازت یافته بوده اند کہ ہر جا بوی بمشام شما میرسد از ترک و تار یک طلبید و در طلب کاری برویج ہست و

تعظیم نکنید ایشان بر موجب آن نفس هفت سال در صاحب مولانا عارف بسر برده اند
و در آن مدت بروجه تعظیم و تقدیم مولانا عارف معامله میکرد و اند چنانچه در وقت طهارت بر لب
بلند تر از مولانا عارف طهارت نمیکرده اند و در راهها که میرفته اند با یکدیگر قدم بر بالای قدم
ایشان نمی نهاده اند و در صورت متابعت با ایشان مصاحبت میکرد و اند چون مولانا عارف
از ملازمت امیر کلال بر حضرت خواجه سبقت داشته اند و سالها پیش از حضرت خواجه امیر ایشان
تربیت گرفته بوده حضرت خواجه بهار الدین قدس سره می فرموده اند که چون من در خفیه مشغول شدم
در ما آگاهی پیدا شد طالب مهل آن گزشتیم سی سال با مولانا عارف درین جست و جوی تک و یک
بودیم که کثرت سفر حجاز رفته شد هر کجا نشان دادند در کجها و زوایا گزشتیم اگر شل مولانا عارف چینه
اومی یافتیم نمی آیدیم کسی باشد که همزانو باشد و بسرازا همان گذشته باشد و بظاهر و باطن آنجا
مشغول نشسته +

رشته از کلام قدسیه مولانا عارف است که هر که در بندت بر خودش در دوزخ نقد است و هر که در
مطالعه تقدیر اوست سجانه در بهشت نقد است +

رشته فرموده اند که در وقت طعام خوردن هر عضوی بکاری مشغول است دل بچه مشغول است
اصحاب گفتند مذکور سجانه فرمودند که ذکر درین وقت گفتن اش و لا اله الا الله نیست بلکه ذکر درین
محل از سبب سبب رفتن است و نعمت را از منعم دیدن مولانا امیر اشرف که از مخصوصان صحاب
مولانا عارف بوده است نقل کرده که روزی شخصی معامله بخدمت مولانا عارف آورد ایشان قبول
نکردند و گفتند معامله گرفتن کسی را رواست که آن کار که مقصود صاحب معامله است همین همت او
کفایت شود و مرا آن همت نیست گویند مولانا عارف را خوشی بود مولانا در پیش او سکنی نام کم
از تابان میخسرو و ابکنوی بود و بذکر مشغول می نمود مولانا عارف نزد وی رفتند و منع ذکر هر
فرموده قبول نکرد و مولانا عارف گفتند اگر قبول نمی کنی کار کاری تو تلف خواهد شد بان سخن ملتفت
نشد و همان روز گاوکاری او بر و با وجود آن مولانا در پیش متنع نشد و باستانه عزیزان ابکنوی
رفت و باز آمد روز دیگر یک گاو کاریه دیگر تلف شد بعد از دیدن آن دو علامت متقاعد شدند و نزد
مولانا عارف آمد مولانا گفتند این بیت از یادگیر بیت کارزاران کوه اندیش است + یادگیر و

کسی که در پیش است و منقول است که روزی در ده دیک کران سیلی عظیم آمده بود از آب کوک چنانچه
 و هم آن شکله ده را آب بر مردم ترسیدند و بفرمان برآمدند مولانا عارف بیرون آمدند و خود را بر بگذر
 سیل آنجا که تند تر و قوی تر بود و آب انداختند این گفتند اگر می توانی ما را بر فی الحال آن سیل فرو
 و عبده وی تسکین یافت منقول است که در کثرت اولی که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره از سفر حجاز
 باز گشتند بی در موی بودند و اصحاب از راه و راه انهر صبح آمده بودند و صحبت های شگرت قائم بود
 در آن اشنا قاصدی از پیش مولانا عارف در رسید که بحضرت خواجه پیغامی داده بودند که اگر شتاب
 برخیزید و اگر فرج خاسته باشید روان شوید که وقت رفتن مانزدیک رسیده است وصیتها داریم حضرت
 که خواجه اصحاب را در مرگ داشته تعجیل هر چه تمام تر متوجه بخارا شدند تا در ده دیک کران پیش مولانا
 عارف رسیدند مولانا حاضران گفتند که مرا ایشان ستری است هر دو بخانه در آنیم یا شما بر آید
 حاضران گفتند شما را صغفی هست که آنخانه دیگر در آنیم آنگاه مولانا عارف و ران خلوت بحضرت خواجه
 گفتند که میان ما و شما معلوم هست که اتحاد کلی بوده است و هست اگر عشق با زیاده میان گذشته
 باشد اکنون وقت باختر رود و اصحاب خود و اصحاب شما نظر کردم قابلیت این راه و صحت نیستی در خدمت
 تو اجماع پارسا بیشتر از دیگران می بینم بنظری که حین راه یافته بودم و هر منی که تر کسب حاصل
 کرده ام همه را نشان دقت او کردم و باد سپردم و اصحاب خود را بتابعیت او امر می کنم شما نیز و رباب
 او هر آنکه درین معنی تقصیر نخواهید کرد که او از اصحاب شماست بعد از آن فرمودند که دو روز یا سه روز
 دیگر پیش نمانده است بدست خود و دیگرهای آب را شوئید و بدوزانو نشینید و خود آتش کنید و آب
 گرم کنید و استعداد من بسیارید و بعد از نقل سن روز سوم بار گردید حضرت خواجه با تمام تمام بوسه
 مولانا عارف قیام نمودند و بعد از دفن ایشان بسمه روز باز متوجه مرو شدند و خدمت مولانا عارف را
 دو خلیفه بوده است که بندگان خدا را بعد از نقل مولانا بطریق حق ارشاد فرموده اند و راه برد و شاد نموده

مولانا امیر اشرف بخاری رحمه الله علیه

خلیفه اول مولانا عارف است و بعد از ایشان بجای ایشان شسته و بطالبان طین تحقیق محبت شسته و خواجه محبت الهامی

امیر خستیار الدین دیک کرانی رحمه الله علیه

خلیفه دوم مولانا عارف است و بعد از ایشان مامور بوده بارشاد مردان

خواجه

شیخ یادگار کسروی رحمه الله علیه

خلیفه سوم امیر کلال است و از قریه کن سرودن بوده است که دهی است از ولایت بخارا بر دوفروشکی شهر
امیر تربیت فرزند سوم خود را که امیر شاه است حاله بوی کرده بوده اند و امیر شاه بواسطه وی به جات لیه رسیده

شیخ جمال الدین و بهقانی رح

خلیفه چهارم است از مکران فرموده امیر ربی امیر عمر شده است که فرزند چهارم امیر است و امیر عمر دلی میثای ببات لیه بن لفر

شیخ محمد خلیفه رحمت الله علیه

از کباب اصحاب امیر کلال بوده است در آخر مقامات امیر مذکور است که چون ایشان از دنیا حلت
کردند همه اصحاب بدرخانه شیخ محمد خلیفه آمدند که امروز بجا حضرت شایید و این معنی نزد شماست
باید که طالبان را راه نمایند شیخ محمد گفت این معنی که شما از من میطلبید نزد فرزند ایشان امیر حمزه است
پس شیخ محمد با سایر اصحاب رفتند و ملازمت و خدمت امیر حمزه عالیه الرحمة اختیار کردند *

امیر کلال و اشقی رحمه الله علیه

از جمله اصحاب امیر کلال است و از دود و اشش بوده که از اعمال بخارا است و سه فرسنگ از شهر
دور است و بعد از امیر کلال تربیت مریدان و تعلیم طالبان قیام می نمود و خدمت خواجه علاء الدین
عجبد و آلی علیه الرحمة پیش از وصول بکلازمت حضرت خواجه بهار الدین قدس سره تعلیم و ذکر از ایشان
گرفته بوده اند حضرت ایشان میفرمودند خدمت خواجه علاء الدین عجبد و آلی گفتند که من شانزده ساله
بودم که بکلازمت امیر کلال و اشقی رسیدم و ایشان مرا بطریق ذکر خفیه مشغول ساختند و مبالغه
بسیار کردند که این طریق را چنان پنهان دار که من نشین و همز انوی تو بران اطلاع نیابد و اگر دانستی که
مردم بران اطلاع می یابند بآشتی پیدا کن و بران تکیه زده مشغول باش چند گاه برین وجه مشغول
بودم و ریاضتی عظیم داشتم و آثار ضعف در بصره من ظاهر شده بود یک روز والدہ مرا میگفتند که
تو بیماری نهفته و ضعف داری ولی از من می پویشی گفتم بپار نیستیم ایشان سینه خود را کشادند و گفتند اگر
تو سبب ضعف خود را گوئی شیرینی که ازین پستان خورده ترا بجل نکند بحسب ضرورت قصه با ایشان
مفروح گفتم و طریق را که معلوم کرده بودم عرض کردم والدہ فی الحال آن طریق را گفتند بطریق نفی
و اثبات مشغول شدیم و من از اظهار این معنی عظیم در بارشدم و از غایت اضطراب امیر کلال

زغم و قصه والده را عرضه داشت نمودم فرمودند ما والده ترا اجازت دایم که باین طریق مشغول باشی چندگاه والده غیر مشغول بودند روزی برادرین بصحرای رفته بودند والده مرا طلبیدند و فرمودند که دیگر پاک بشوی و پیر آب کن و گرم سازیم چنان کردم بعد از آن طهارت ساختند و دو رکعت نماز گزارند و مرا پیش خودشانند و فرمودند که بطریقه مشغول شو خود نیز مشغول شدند و بعد از ساعتی بن سوختن کبریا

شیخ شمس الدین کلال رحمة الله علیه

از کبار اصحاب امیر کلال است سفر مبارک حجاز کرده بوده است و آن راه را از قرشی شبه کفش رفته و در مذاق بامشلیخ وقت صحبت داشته است و طریقه مراقبه ایشان را دی به ما و را اله آورده و انتشار داده در مبادی حال ویرا حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره نقاری می بوده و لیکن در آخر مرتفع شده است چنانچه در مقامات حضرت خواجه قدس سره این قضیه تفصیل نمیکرد

مولانا علاء الدین کن سرون رحمة الله تعالی

از جمله اصحاب کار کرده امیر کلال است و نام وی در مقامات حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره ~~نکته~~ پوشیده نماند که خدمت امیر کلال را علیه الرحمة غیر ازین عزیزان که مذکور شده اصحاب دیگر بوده اند مثل خواجه شیخ دازونی و مولانا جمال الدین کنشی و مولانا بهاء الدین طوایی و شیخ بدر الدین میدانی و مولانا سلیمان و شیخ امین بر دورکینی و خواجه محمد و ابکینی رحمهم الله علیه و عالم و عارف کامل اما چون از احوال و اقوال ایشان چیزی آتل نیفتاده بود لاجرم ذکر سر یکی علیحده ایراد ننمود

مولانا بهاء الدین قشلاقی رحمة الله علیه

مقتدای زمان خود بوده اند و عالم بعلوم ظاهر و باطن و صاحب آیات و کرامات مولد ایشان قشلاق خواجه مبارک قمر شوی است که از مضامین ولایت بخارا است و از آنجا تا شهر بخارا و آوارده فرسنگ است شیخ صحبت و استاد حدیث حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بوده اند و پیرانند مولانا عارف و یک کرانی اند خدمت مولانا عارف پیش از وصول بصحبت امیر کلال مرید ایشان بوده اند از مولانا امیر غفران و امیر اختیار الدین که از خلفاء مولانا عارف اند منقول است که گفته اند روزی حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره در مبادی احوال بولایت نسف به قشلاق خواجه مبارک بخد مت مولانا بهاء الدین قشلاقی علیه الرحمة رسیدند حضرت مولانا فرموده اند بنحین مرغی که تو سئو یار تو

مولانا علاء الدین کن سرون

بهاء الدین

قشلاق

عارف و یک کرائی ست حضرت خواجه فرمودند که صحبت ایشان باین زودی میسر شود شوق و اشتیاق
 مولانا عارف بر حضرت خواجه غالب شد و در آن زمان مولانا عارف در ده خود بودند و اتفاقاً
 در آن محل با جمعی از اصحاب در زمینی پنبه می کشتند خدمت مولانا بهاء الدین حضرت خواجه را
 گفتند اگر شما را خاطر بعارض است او را آواز دهم هر آینه خواهد آمدن و بیرون آمدند و برپای
 رفتند و سترگرت عارف آواز دادند مولانا عارف در آن میروزی از پنبه کاشتن دست باز داشتند
 و اصحاب را گفتند شما بطرف منزل بروید که خدمت مولانا بهاء الدین مرا طلبیدند پس بتعجیل
 تمام روان شدند و در آن میروزی پیش از آنکه و یک از تشنگان فرود گیرند بعد از آنکه اش
 رسیده بود در آن صحبت که در قشلاق بود رسیدند و مسافت میان ده و یک کران و قشلاق
 خواجه مبارک رحمه الله قریب بیست فرسنگ است و اول ملاقاتی که میان مولانا خواجه و مولانا عارف
 دست داده است در آن صحبت بوده است حضرت ایشان میفرمودند که مولانا بهاء الدین
 قشلاقی علیه الرحمه بزرگ بوده اند و حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره در بدایت ارادت
 بصحبت ایشان رسیده بوده اند ایشان فرمودند که ما در روشنی ست که بهیچ مطنج می
 بینید حضرت خواجه بیرون آمده اند و آن درویش را دیده که پشت خازنک بر پشت برهنه خود
 گرفته از صحرای مطنج مولانا می آورده و داب دی در خار کشیدن آن بود که بر پشت برهنه می کشیده است
 آنکه خدمت مولانا حضرت خواجه را بیدار می اشارت کرده اند از برای تنبیه ایشان بوده است بر کمال اخلاص
 و خدمت حضرت ایشان بعد از تقریر این حکایت روی حاضران مجلس کرده فرموده اند که مردم این
 دنیا بهیچ مطنج می آورده اند و ساز و نیستی تمام پیش می آورده اند لاجرم بدو لتهای عظیم که فوق
 آن دولتی است و نیست می رسیده اند اگر شما اینچنین خدمتها پیش نیاورید برون باری و آید که این آدمی بوده اند

خواجه بهاء الدین محقق بنده قدس سره

ولادت ایشان در صومعه شانزدهمین شعبانیه بوده است در عهد عزیزان خواجه علی رهنمی علیه السلام
 و الرضوان بنابر آن قول که وفات حضرت عزیزان در شورش سده احدی و عشرين و سبعمایه بوده باشد
 مولود و مدفن ایشان قهر عارفان است که دی ست بر یک فرسنگی شهر بخارا از طفلی باز آید و است
 و انوار کرامت و هدایت از بشیره مبارک ایشان واضح و پید اولی و هویدا بوده است از اول

حضرت خواجه منقولست که فرموده اند فرزندم بهارالدین چهار ساله بود که گفت این فراخ شلخ ماگوسا پشانی
خواهد آورد بعد از چند ماه بهمان صفت گوساله بزائید و حضرت خواجه را در ایام طفلی نظر قبول فرزندش
از حضرت خواجه محمد یار سماعی بوده است و تعلیم ادب و طریقت بحسب صورت از امیر کلال چنانچه
در ذکر خواجه محمد یار اشارتی بدان رفته است اما بحسب حقیقت ایشان دلیلی بوده اند و تربیت از
روحانیت حضرت خواجه عبد الخالق عجد وانی قدس سره یافته اند چنانچه از واقعه که در مبادی حوال
دیدہ اند معلوم میشود و تفصیل آن در مقامات مذکورست پوشیده نماند که در سلسله خواجهکان قدس
ارواحهم از زمان خواجه محمود انجیر غنوی تا زمان امیر کلال رحمهما الله ذکر خفیه را با ذکر علانیه جمعی
می کرده اند و ایشان را درین سلسله شریفه علانیه خوانان میگویند چون زمان ظهور حضرت خواجه
بهارالدین قدس سره رسیده بنا بر آن که از حضرت خواجه عبد الخالق قدس سره ماسو بعل بغزیت
بوده اند ذکر خفیه اختیار کرده و از ذکر علانیه اجتناب نموده و هرگاه که اصحاب امیر کلال در مجلس
افتتاح ذکر علانیه میکردند حضرت خواجه بر منجاسته آمد و از آن عوزه بیرون میرفته اند و بر خاطر
اصحاب این معنی بغایت گران می آمده است لیکن حضرت خواجه پیرایه آن نیکو کرده اند و در مقام رفع
ثقل آن جماعت نمی شده اند اما در خدمت و ملازمت امیر کلال هرگز دقیقه فرو نیکند افشته اند و همیشه
سر تسلیم بر آستان ارادت و متابعت ایشان سید افشته اند و امیر روز بروز التفات بحضرت خواجه
زیاده میکردند و تا روزی جمعی از کبار اصحاب امیر و خلوتی بنا بر غیرت که داشته اند حضرت خواجه
را خوضی مکرده اند و بعضی صفات و احوال ایشان را در صورت قصور و نقصان باز نموده و امیر در آن
خلوت بیچ نفوذ نموده تا وقتیکه جمیع اصحاب از خور و بزرگ پانصد کما بیش در سوخاری بجهت عمارت مسجد
و جماعت خانه و سنابل دیگر جمع شده بوده اند و هر کس بکاری مشغول بوده چون کار گل با خرسیده و همه
اصحاب پیش امیر حاضر بوده اند و در آن مجمع امیر روی بچو ض کنندگان کرده اند و فرموده که شما حق
فرزندم بهارالدین گمان بد برده آید و غلط کرده آید که بعضی احوال او را بر قصور حمل فرموده آید شما
او را نه شناخته آید همیشه نظر خاص حق سبحانه شامل حال اوست و نظر نیکوکان حق سبحانه تلج نظر
حق سبحانه در فرید نظر بحال او مرا صحنی و اختیاری هست پس حضرت خواجه را که بخت کشید مشغول
بودند طلبیدند و در آن مجمع روی بایشان کرده گفتند فرزندم بهارالدین نفس مبارک خواجه محمد یار را در حق

شما بجای آوردم گفته بودند که آنچه از تربیت در حق تو بجای آوردم تو در حق فرزند بهار الدین بجای آوری و تقصیر
 نکنی چنان کردم و اشارت بسینه مبارک خود کردند و گفتند پستان برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت شما
 از بیضه بشریت بیرون آمده اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازت است هر جا بوسه
 به شام شما میرسد از ترک و تازی یک طلبید و در طلب کاری بر موجب همت خود تقصیر نکنید حضرت خواجه
 فرموده اند که چون از خدمت امیر این نفس ظاهر شد آن واسطه ابتلائی باگشت که اگر بر همان
 صورت متابعت می بودیم از بلاد و تربیلاست نزدیک ترمی بودم و بعد از آن نفس حضرت
 خواجه هفت سال بمولانا عارف مصاحبت کرده اند پس ببلازمت قثم شیخ و خلیل اتا رسیدند
 و دو و ازده سال با خلیل اتا بوده اند و دو بار سفر حجاز کرده اند و در نوبت دوم حضرت خواجه
 محمد یار سارا قدس سره همراه بوده اند و چون بخراسان آمده اند حضرت خواجه محمد یار سارا با سایر
 اصحاب از راه باورد بجانب نیشاپور فرستاده اند و خود به هرات آمده اند خاص از برای
 ملاقات حضرت مولانا زین الدین ابوبکر تایادی و سه روز در تایاد ایشان صحبت داشته اند
 پس متوجه حجاز شده اند و در نیشاپور با اصحاب ملحق شده و بعد از مراجعت چند گاه در مرو
 اقامت کرده اند آن گاه به بخارا آمده اند و تا آخر حیات آنجا بوده اند و تفصیل احوال ایشان
 در مقامات مذکور است و خدمت امیر کلال علیه الرحمه در مرض اخیر خود و اصحاب بمتابعت حضرت
 خواجه اشارت فرموده اند و در آن محل اصحاب از حضرت امیر سوال کرده اند که حضرت خواجه
 بهار الدین در ذکر علانیه متابعت شما کردند اما میر فرموده اند که هر عملی که برای شان میگذرانند
 هر آنکه بنا بر حکمت الهی است و اختیار ایشان در میان نیست پس این مصرع خوانده اند که
 مصراع ای همه تو من کیم چنانکه تو داری پسخن خلفاء و احکامان ست قدس الله تعالی ارواحهم
 اگر ترا بے تو بیرون آورده اند ترس و اگر تو بخود بیرون آمده ترس *

ذکر کیفیت نقل حضرت خواجه و تاریخ وفات ایشان قدس الله تعالی سره

خدمت مولانا محمد مسکین علیه الرحمه که از اکابر زمان بوده اند فرموده اند که شیخ نور الدین خلایق
 در بخارا فوت شده بود و حضرت خواجه بهار الدین قدس سره در مجلس تعزیت حاضر بودند و اصحاب

تقریب آوازها بلند کرده بودند و ضعفانفره و فریادناخوش میکردند حاضران را از آن کراهِست
 و منع کردند و هر کسی سخنی میگفت آنگاه حضرت خواجه فرمودند وقتی که ملا وقت آخر آمد من رویشان
 مردن آموزم خدمت مولانا محمد سکین فرموده اند که همیشه آن سخن بخاطر من بود تا وقتی که حضرت
 خواجه مریض شدند و در آن بیماری که مرض اخیر ایشان بود بکاروان سرافقتند و در مدت مرض
 و حجره کاروان سرامی بودند و خواص اصحاب ملازمت ایشان می نمودند و ایشان نسبت به هر یک
 شفقتی و التفاتی خاص می فرمودند و در نفس اخیر هر دو دست مبارک خود به عمار برداشتنده
 همچنان بودند آنگاه هر دو دست بر روی مبارک خود فرو آوردند و از عالم نقل کردند حضرت ایشان
 سیفر نمودند که خدمت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمة می فرمودند که من در مرض اخیر حضرت
 خواجه حاضر بودم ایشان در حالت نزع بودند پیش ایشان در آمدم و چون مرا دیدند فرمودند
 که عکاسفره پیش آرد طعام خوردن ایشان همیشه عکاسیگفتند ببار فرموده ایشان اقبال نمودم
 و دو سه لقمه خوردم و در آن حالت نتوانستم طعام خوردن سفره را جمع کردم باز چشم کشاوندیدند
 که سفره برداشته ام فرمودند که عکاسفره را بیار و طعام خور چند لقمه دیگر خوردم و سفره برداشتم
 باز دیدند که سفره برداشته ام فرمودند که سفره بیار و طعام خور که طعام را نیک می باید خوردن و کار را
 نیک می باید کردن تا چهار کرت چنین فرمودند در آن زمان جمعی از ملازمان و اصحاب را خاطر
 مستنول می بوده است که حضرت خواجه که ام را اجازت ارشاد فرمایند و تربیت فقرای که تقوی
 نمایند حضرت خواجه را بران خاطر اشتهائی شده است فرموده اند که درین وقت مراجعت شوی
 می و بیدارین امر بدست من نیست هر وقت که حق تعالی شمار آنان حالت مشرف گردانان حالت
 حاکم است شمارا خواهد فرمود خواجه علی داماد که از جمله خادم حضرت خواجه بوده است چنین فرموده است
 که حضرت خواجه قدس سره در مرض اخیر مرا ام فرمودند که حفر قبری که روضه مبارک ایشان است
 بعد از اتمام آن نزد ایشان آمدم و در خاطر من گذشت که بعد از ایشان امر ارشاد و شارت بکه
 خواهد شد ناگاه سیر مبارک بر آوردند و فرمودند که سخن همانست که در راه حجاز تمام کرده ایم هر که را
 آرزوی مآید در خواجه محمد پارسا نظر کند بعد ازین نفس روز دیگر بحوار حمت حق سبحانه نقل کردند
 حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند که در وقت نقل حضرت خواجه حسین بنو انیم

و

از خواجه پارسا

چند

چون بنیه رسانیدیم انوار طاهر شدن گرفت بکلی مشغول شدیم بعد از آن نفس حضرت خواجه
منقطع شد پس شریف ایشان بنقدا و شش سال تمام شده بوده است و در مقتاد و چهارم
بوده اند که نقل کرده اند وفات ایشان در شب دوشنبه سوم ماه ربیع الاول سنه اجمدی و
تسین و سیمایه بوده است و در تاریخ وفات حضرت خواجه گفته اند قطعه رفت شاه شهنشاه
خواجه و نیاز دین و آنکه بودی شاه راه دین و دولت ملتش و مسکن و ما وای او چون بود
مقصر عارفان و مقصر عرفان زین سبب آمد حساب ملتش و پوشیده نهانند که فضل کامل
خلفا و اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره حضرت خواجه علاء الدین عطار و حضرت
خواجه محمد یار ساقدس سرهما بوده اند لیکن اصحاب ایشان بسیار و خدام بیرون از حد شمارند
و درین مجموعه از اصحاب حضرت خواجه قدس سره و ذکر کسی خواهد شد که حضرت ایشان سخن
از وی نقل می فرمودند ما ویرا دیده بودند و اگر چه حضرت خواجه علاء الدین عطار اقدم و اعظم همه
اصحاب اند و خلیفه بحق و نائب مناسب مطلق اند و اولی تقهیم ایشانند و اما ذکر ایشان بعد از ذکر
همه اصحاب خواجه محمد نزدیک ایراد خواهد یافت باینکه ذکر ایشان و خلفا و اصحاب و اتباع ایشان
طویل اندک است قدس الله ارواحهم و روح اشباحهم

خواجه محمد یار ساقدس شریف عالی سره

ایشان خلیفه دوم حضرت خواجه اندو اعلم و ارفع زمان و تذکره خاندان خواجه گان قدس الله
ارواحهم در مبادی احوال که حضرت خواجه محمد یار ساغان از ملازمت حضرت خواجه کرده اند روزی
در اشنای مجاهدات و ریاضات بدر خانه حضرت خواجه آمده بودند و بیرون شهر منتظر ایستاده
اتفاقا گنیزکی از خادمان حضرت خواجه از بیرون در آمده حضرت خواجه از وی پرسیده اند
که بر بیرون کیست وی گفته جوانی است پارسا که بر در منتظر ایستاده حضرت خواجه بیرون آمده اند
و خواجه محمد را دیده اند فرموده اند که شما پارسا بوده اید از آن روز باز که این لفظ بر زبان مبارک
ایشان گذشته و راستند و انواه افتاده و خدمت خواجه محمد بدین لقب مشهور شده اند خدمت
خواجه محمد قدس سره در نوبت ثانی که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسفر حجاز رفته اند در
ملازمت بوده اند سیفر نموده که حضرت خواجه بزرگ در مابین حجاز و خلیج را بمراقبه امر فرمودند و

بجافط صورت ایشان در خزینه خیال نیز امر کردند و فرمودند که طریقه او جذبه است و صفت او
 میان جمال و جلال است و تلقین و ذکر نیز فرمودند و کیفیات را حواله به علم او کردند و آن مخلص اعلی الدوام
 تسک صفت لطف آدمی و وید فصل و قطع منظر از جزای عمل امر میفرمودند و بآنکه از قول و فعل
 آنچه میگذرد آنرا در ریای نیستی می باید انداختن و سر رشته دید قصور را نیک نگاه داشتن و
 و هم حضرت خواجہ در حق آن مخلص فرمودند که او مراد است گاهی بامر او بصفت مریدی بجهت
 تربیت او معالیه میکنند و در سبادی که آن مخلص را بسخن امر کردند روزی در راهی آن مخلص
 در پیش ایشان میرفت ایشان در روی نظر کردند و روی با صاحب آوردند و فرمودند که حاضران
 مجلس او هر فردی نیست حال خود از وی سخن خواهند شنید و بعضی محالها آن مخلص را بنظر نیست
 نفس بخشیدن تا بهر که گوید موثر افتد و هر چه گوید آن شود و در محلی دیگر فرمودند که هر چه او میگوید
 حق سبحانه آن میکند میگویم گوی او میگوید و در محلی دیگر آن مخلص را صفت برخ بنظر می آید
 کرامت کردند و برخ استودند و درم خرید و سیاه جوده بوده است در زمان موسی علیه السلام
 که بر درگاه حق سبحانه درجه محبوبی داشته است گفته اند که برخ در بنی اسرائیل قرینه اوسین می بوده است
 در میان این است و حضرت ایشان می فرموده اند که جماعتی از کبراء متقدمین که بی واسطه زبان
 امور حقیقه از یکدیگر می پرسیدند معلوم میکردند اند ایشان را بر خیال میگفتند اند و جمعی که بعد از ظهور
 دین محمدی صلی الله علیه و سلم برین وصف اند ایشان را اوسیان میگویند و هم خدمت خواجہ پارسا
 قدس سره فرموده اند که در راه حجاز در مرضی که حضرت خواجہ بزرگ را واقع شده بود و صایا
 فرمودند و در آن اثنا آن مخلص را بحضور اصحاب خطاب کردند و فرمودند حتی و امانتی که از خلفاء
 خاندان خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم باین ضعیف رسیده است و آنچه درین راه کسب کرده است
 آن امانت را بشما سپردیم چنانکه برادر دینی مولانا عارف علیه الرحمۃ سپردند قبول می باید کردن و
 آن امانت را بخلق حق سبحانه می باید رسانیدن آن مخلص تواضع کرد و قبول نمود و چون از سفر حجاز
 مراجعت کردند بر سر جمع و بحضور اصحاب آن مخلص را نظر موهبت فرمودند و مکر گفتند که آنچه داشتیم
 بتمام ربودی و بعد از آن بان مخلص روز بروز نظر عنایت زیادت میفرمودند و وقتی دیگر فرموده اند
 که آنچه مولانا عارف در حق او گفت ما نیز همان می گوئیم و بر آنیم اما بطور آن موقوف بر اختیار ماست

و در آخر حیات میفرموده اند نسبت منی و باطنی که بودیم و اشارت کرده بر آنکه ظهور خواهد کرد اما خبر منی
بر سر است تا آن بر فیروز و هم حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که حضرت خواجه
در آخر حیات در غیبت آن مخلص در حق آن مخلص فرموده اند که هرگز از وی نه رنجیده ایم از سر
سبب رنجش در وجود آمده است که بنا بر حکمتی و مصلحتی عارضی چند روز باطن خود را از او باز گزینیم
اکنون باطن من تمامی با و راست است و من بر همان قولم که در حق او در راه حجاز در حضور اصحاب
گفته ام و اکنون نیز اگر او حاضر بود که زیاده از آن در حق او گفتمی و نظر بسیار در آن حال اظهار
فرمودند و بسیار یاد کرده اند و الحمد لله علی ذلک بیت بدین امیدهای شاخ و در شاخ و در شاخ
تو مار اگر گستاخ و فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ در اخیر غیبت آن مخلص در حضور اصحاب
و احباب در حق وی فرموده اند که مقصود از وجود نا ظهور اوست او را بهر دو طریق جذب سلوک
ترسیت کرده ایم اگر مشغول میشود جهانی از و نور میگردد و حضرت ایشان میفرمودند که این نقل را
بدین وجه نیز شنیده ایم که حضرت خواجه بزرگ در حق خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که
مقصود از وجود نا ظهور محمدرست میفرمودند که این عبارت متضمن ایهامی است خدمت خواجه
محمد پارسا قدس سره در مرض اخیر حضرت خواجه بزرگ قدس سره ملازمت بسیار میکردند و اند
و باید ادو شبانگاه خدمت میرسید روزی الطاف بسیار نموده اند و فرموده که شمار این مقدار
ملازمت حاجت نیست روزی بعضی از احفاد حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره در محله خواجه
کفش در سمرقند بملازمت حضرت ایشان آمده بودند آن حضرت نسبت با ایشان تهففات
بسیار فرمودند و تعظیم و توقیر ایشان افزودند و در اثنای صحبت گفتند که غریزی حضرت خواجه
بهاء الدین راقدس سره بعد از انتقال ایشان بخواب دیده از ایشان پرسیدند که چه عمل کنیم
تا نجات یابیم فرموده اند که آن عمل مشغول باشید که نفس اخیر مشغول می باید بود یعنی چگونه که
و نفس اخیر بنگی خود بجانب حق سبحانه حاضر و آگاه می باید بود همیشه همچنان باشید بعد از آن
فرمودند که خدمت خواجه محمد پارسا قدس سره حقه بزرگوار شما بر وجهی بوده اند که روزی حضرت
بهاء الدین قدس سره بکنار عرض باغ فرار آمده بودند که ایشان پاهای آب نهاده اند و بر آفتاب
مشغول اند و از خود غائب حضرت خواجه بی الحال فوطه بسته اند و آب در آمده روی مبارک در

چند روز باطن خود را از او باز گزینیم
اکنون باطن من تمامی با و راست است و من بر همان قولم که در حق او در راه حجاز در حضور اصحاب
گفته ام و اکنون نیز اگر او حاضر بود که زیاده از آن در حق او گفتمی و نظر بسیار در آن حال اظهار
فرمودند و بسیار یاد کرده اند و الحمد لله علی ذلک بیت بدین امیدهای شاخ و در شاخ و در شاخ
تو مار اگر گستاخ و فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ در اخیر غیبت آن مخلص در حضور اصحاب
و احباب در حق وی فرموده اند که مقصود از وجود نا ظهور اوست او را بهر دو طریق جذب سلوک
ترسیت کرده ایم اگر مشغول میشود جهانی از و نور میگردد و حضرت ایشان میفرمودند که این نقل را
بدین وجه نیز شنیده ایم که حضرت خواجه بزرگ در حق خواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که
مقصود از وجود نا ظهور محمدرست میفرمودند که این عبارت متضمن ایهامی است خدمت خواجه
محمد پارسا قدس سره در مرض اخیر حضرت خواجه بزرگ قدس سره ملازمت بسیار میکردند و اند
و باید ادو شبانگاه خدمت میرسید روزی الطاف بسیار نموده اند و فرموده که شمار این مقدار
ملازمت حاجت نیست روزی بعضی از احفاد حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره در محله خواجه
کفش در سمرقند بملازمت حضرت ایشان آمده بودند آن حضرت نسبت با ایشان تهففات
بسیار فرمودند و تعظیم و توقیر ایشان افزودند و در اثنای صحبت گفتند که غریزی حضرت خواجه
بهاء الدین راقدس سره بعد از انتقال ایشان بخواب دیده از ایشان پرسیدند که چه عمل کنیم
تا نجات یابیم فرموده اند که آن عمل مشغول باشید که نفس اخیر مشغول می باید بود یعنی چگونه که
و نفس اخیر بنگی خود بجانب حق سبحانه حاضر و آگاه می باید بود همیشه همچنان باشید بعد از آن
فرمودند که خدمت خواجه محمد پارسا قدس سره حقه بزرگوار شما بر وجهی بوده اند که روزی حضرت
بهاء الدین قدس سره بکنار عرض باغ فرار آمده بودند که ایشان پاهای آب نهاده اند و بر آفتاب
مشغول اند و از خود غائب حضرت خواجه بی الحال فوطه بسته اند و آب در آمده روی مبارک در

بر پشت پای ایشان نهاده و گفته اند انی بجزمت این پای که بر بهار الدین رحمت کن حضرت ایشان
بعد ازین سخن فرمودند من نمیدانم که حضرت خواجه محمد یار ساقی سره غیر از ان عمل که در نفس خیر
می باید کرد چه عمل میکرد و باشند که این چه مدیده اند

من خوارق عاداته قدس سره اگر چه مرتبه حضرت خواجه محمد یار ساقی سره از ان زیاده است
که ایشان را بخرق عادت ستانید از ایشان کرامتی باز نماند اما چون دوستی نقل از عدول نقل
این سلسله شریفه استماع افتاده بود بایر اذان گستاخی نمود بعضی بخادم میفرمودند که حضرت خواجه
یار ساقی سره آثار تصرفات خود را همیشه بواجبی می پوشیده اند و در ستر و اخفای آن کما فی غنی می پوشید
لیکن بحسب ضرورت یکبار شمه اظهار کرده اند بواسطه آنکه از اخفای آن امانتی ببنای سلسله
سند خدمت ایشان میرسیده و صورت این واقعه بسبیل اجمال آنست که قدوة المحدثین شیخ
شمس الدین محمد بن محمد بن محمد الجزری علیه الرحمة در زمان میرزا انغ بیگ سمرقند آمده بوده اند و
بتحقیق و تصحیح سینه عثمان ماوراءالنهر مشغول نموده و بعضی ارباب حسد غرض با ایشان خن کرده اند
که خدمت خواجه محمد یار ساقی را احادیث بسیار نقل می کنند و صحت سند ایشان معلوم نیست اگر
حضرت شیخ آنرا تحقیق فرمایند و در نباشد شیخ در مقام تحقیق آن شده اند و میرزا انغ بیگ را بران
داشته تا قاصدی به بخارا فرستاده اند و از حضرت خواجه التماس آمدن کرده پس شیخ با خواجگان
عصام الدین که شیخ الاسلام سمرقند بوده و جمیع اعظم انتمندان وقت بمجلسی ساخته اند و مجلسی بخارا
عالی پر داخته و حضرت خواجه در ان مجلس حاضر شده اند شیخ در ان مجلس از ایشان التماس کرده اند
تا حدیثی با سند خود روایت کرده اند شیخ فرموده اند که در صحت این حدیث هیچ سخن نیست اما این
اسناد نزد من ثابت نشده ازین سخن حسودان خوشدل شده اند و بیکدیگر خبث عین کرده
حضرت خواجه بهمان حدیث را از طریق دیگر اسناد گفته اند شیخ در ان اسناد نیز همان سخن فرموده اند
حضرت خواجه دریافتند که هر اسناد که بیان کنند مسموع نخواهد افتاد و خطه مرافب شده اند و سکوت
کرده بعد از ان روی شیخ آورده فرموده اند که خدمت شما فلان مسند را از کتب اهل حدیث مسلم
سید اربید و اسانید آنرا معتبر می شمارید شیخ فرموده اند که آری آسانید آن همه معتبر و مقصد مستطیع در ان
هیچ کس از محققان فن حدیث شبهه و دغدغه ندارد و اگر اسانید حدیث شما از ان مسند باشد بار

در آن سخن نیست پس حضرت خواجه روی بنحو عمامه الدین کرده اند و فرموده که در کتابخانه خدمت
 شما در فلان طاق در زیر فلان و فلان کتاب این مسند که نام بردیم قطعش این و جلدش چنین
 نهاده است و در آن مسند بعد از چند ورق در فلان صفحه این حدیث این اسانید که بیان کردیم
 تفصیل مذکور و مسطور است عنایت کرده شاگردی را از خدام فرستید تا زود آنرا حاضر گردانند و
 عمامه الدین متروک بوده اند و آنکه این مسند آنجا هست یا بی و اهل مجلس ازین سخن بغایت
 متعجب و تحیر و متامل و متفکر شده اند چه بر بگفتن ظاهر بوده است که حضرت خواجه هرگز کتابخانه
 خواجه عمامه الدین نرسیده بوده اند پس خواجه کسی را از ملازمان خاصه خود که تجلیل تمام فرستاده اند
 تا آن نشانها را ملاحظه کرده اگر باید یا رد آن کس رفته و مسند را بهمان صفت که نشان داده بوده اند
 باز یافته و مجلس آورده و آن حدیث در همان صفحه که اشارت کرده بوده اند بآن طریق اسنادی تفصیلاً
 مسطور بوده و خروش از آن مجلس برخاسته و شیخ با سایر علما عظیم حیرت زده شده اند و تحیر و تعجب
 خواجه عمامه الدین از دیگران زیاده بوده زیرا که وی یقین نمیدانسته که این مسند در کتابخانه
 اوست چون این قصه بعرض میرزا انبیا رسید وی نیز از طلبیدن حضرت خواجه تشویر و افعال
 یافته و این تصرف که از حضرت خواجه درین مجلس واقع شده سبب فرید شهرت ایشان گشته و اعیان
 و اکابر زمان را با ایشان عقیده دیگر پیدا شده مولانا عبدالرحیم نیشانی رحمة الله که ملازم حضرت
 خواجه و برادر رضاعی و هم سبق خواجه برهان الدین ابونصر قدس سره بوده چنین فرموده که درین
 تاریخ که میرزا خلیل اسپر میر محمد جاتکی که فرزند امیر تمورست درسم قند با و شاه بود و میرزا غیاث
 در خراسان می بود حضرت خواجه گاه بگاه کفایت مهمات مسلمانان رقعہ بمیرزا شاهزاده می نمودند
 میرزا خلیل را از آن ناخوش می آمد و آنرا آخر سعایت اهل حسد بغایت متاثر و متغیر شده است چنانکه
 کسی را به بخارا پیش ایشان فرستاده که شمار اعنایت کرده بجانب دشت می باید رفت شاید که
 آنجا بکثرت قدم شما شرف اسلام یابند حضرت خواجه فرموده اند خوش باشد اول فزارات نمون
 کنم بعد از آن رویم و فی الحال اسپر طلبیدند مولانا عبدالرحیم گفته است که من اسپر بغان با
 ازین گروه پیش آوردم فی الفور سوار شدند و با جمعی از خادمان در ملازمت ایشان روان شدند
 اول بقصر عارفان بمزار حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی سره رفتند چون از مزار بیرون آمدند

آثار بهیبت و عظمت از بشرة مبارک ایشان ظاهر بود از آنجا بسو خاری رفتند و زمانی بر سر قبر
سید امیر کلال علیه الرحمة رفتند توقف نمودند و چون از فرا ایشان آمدند تا زیانه به است زدند
بر بالای پشته راندند و روی بجانب خراسان این بیت خواندند بهیبت همه را زبرد کین از زبان
و نه زیر به تابدا نند که امر و زردین میدان کیست و از آنجا باز به بخارا آمدند همان کخط نشانی میزرا
شاهرخ برای میزرا خلیل در رسید مضمون آنکه انیک رسیدیم باید که جای جنگ مقرر سازد و حضرت
خواجه فرموده تا آن نشان را در مسجد جامع بر بالای منبر خواندند پس سمرقند پیش میزرا خلیل فرستاد
و میزرا شاهرخ از عقب آن نشان در رسیده میزرا خلیل را بقتل رسانید در نفحات الانس اندک دور
که یکی از مریدان و معتقدان حضرت خواجه نقل کرده است که چون حضرت خواجه در نوبت اخیر غریبت
سفر حجاز میکردند در وقت وداع گفتم خواجهم شما رفتید فرمودند که رفتیم و رفتیم آن بود که در آن سفر وقت
یافتند خدمت خواجه ابونصر قدس سره در سفر حجاز همراه والد بزرگوار خود بوده اند میفرمودند که در آن وقت
که خدمت والد من فوت می شدند بر سر بالین ایشان حاضر بنوادم چون حاضر شدم روی مبارک
ایشان را کشادم تا نظری کنم چشم بکشادند و تبسم نمودند تلق و اضطراب من زیاده شد بیایان پاک
ایشان آمد و روی خود را بر کف پای ایشان نهادم پای خود بالا کشیدند پوشیده ماند که حضرت
خواجه محمد یار ساد و کرت بسفر مبارک رفته اند کرت اول در ملازمت حضرت خواجه بزرگ بوده اند و
آن سفر دوم حضرت خواجه بزرگ بوده است و کرت ثانی در ماه محرم الحرام سنه اثنین و عشرين و
ثمانیات بوده که به نیت طواف بیت الله الحرام و زیارت نبیه علیه الصلوٰه والسلام و از بخارا بیرون
آمدند و از راه نسف بصفانیهان و ترند و بلخ و هرات بقصد دریافت فرات متبرکه روان شدند
و همه سادات و مشایخ و علما مقدم شریف ایشان را مغتنم شمرند و با عزاز و اکرام تعلق نمودند چون
به نیشاپور رسیدند بواسطه حرارت هوا و خور راه میان اصحاب سخن میگذاشته است فی آنکه
فتوری بعزیمتتاراه یافته بوده است دیوان مولانا جلال الدین رومی را قدس سره بفال کشاده اند
این ابیات بر آنده که ابیات رویدای عاشقان حق باقبال ابرمحق روان باشید همچون مریسکو
برج مسعودی و مبارکبادتان این بتوفیق امان الله بهر شهری و بهر جایی و بهر دشتی که بنمودی و از
نیشاپور یازدهم جادی آلاخر این سال متوجه جانب حجاز شده اند چون در کنف صحبت و عافیت بکمال

رسیده اند و ارکان حج تمام گزارده ایشان را مرضی عارض شده است چنانچه طواف وداع و عمراری کرده اند و از آنجا ستوجه مدینه شده اند و اشارات و بشارات یافته اند و روز چهارشنبه بمبیت و سوم بدینه رسیده اند و از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم نواز شهاب یافته اند و روز پنجشنبه بکوار حمت حق پیوسته اند و مولانا شمس الدین قناری رومی و اهل مدینه و قافلہ برایشان ناز گزارده اند و شب جمعه در آن منزل مبارک نزول فرموده اند و در جوار قبہ شریفه امیر المومنین عباس رضی الله تعالی عنه مدفون شده و خدمت شیخ زین الدین الخوافی قدس سره از مصر سنگ سفید تراشیده آورده اند و لوح قبر ایشان ساخته و بان از سائر قبور ممتاز است گویند بن مبارک ایشان بهفتاد و سه سال پوده است کما بیش و بعضی از افاضل در تاریخ وفات ایشان گفته اند قطعه محمد حافظی امام فاضل من سما سمع قول الحق من فیه ۱۰ و اسالت تلخیص فرتہ ۲۰ فقال فصل الخطایه اشاره فیه ۱۰

خواجه ابونصر یار ساجده الله تعالی علیه

ثمره شجره طیبه حضرت خواجه محمد یار سا بوده اند و لقب شریف ایشان حافظ الدین برهان الدین است حضرت مخدوم و رفیحات الانس آورده اند که حضرت خواجه ابونصر پایه علوم شریعت و رسوم طریقت و والد بزرگوار خود رسانیده بودند و در فقه و وجود و بیدل موجود کار ایشان گذرانیده و در ستر حال تلبیس بشاره بودند که هرگز از ایشان ظاہر نمی شده که روزی درین راه قدمی نهاده اند و از علوم ابن طائفه بلکه از سائر علوم چیزی دانسته اگر کسی از ایشان سوالی میکرد میفرمودند که بکتاب رجوع کنیم چون کتاب میکشادند همان محل برمی آمد که آن مسئله بود بایک دو ورق کم یا بیش کم ازین نخلت میکرد و پیری غریز معمر معروف به پیر خلط از خادمان آستانه خواجه محمد یار سا قدس سره که ملازمت آنحضرت بسیار کرده بود و سالها در خدمت خواجه ابونصر سر برده اند و نسبت از آن خانه داده بزرگوار و شایسته بهرات آمده بود و روزی میفرمود که از مخدوم زاده خود خواجه حافظ الدین ابونصر استماع دارم که فرمودند از والد بزرگوار خود شنیدم این بیت را که بیت نکوئی و روز و خرسندی نکوبین باش و نیکوین که در این چار چیز آمد کلید شادمانیها ۱۰ روزی در مسجد جامع بهرات با جمعی از طالبان علم پیرامن پیر خلط نشسته بودیم و وی از شائل خواجگان تخصیص حضرت خواجه یار سا و خدمت خواجه ابونصر قدس سره استغنی در پیوسته بود درین اثنا بر طاق مقصوره بانگ نماز پیشین خواندند

و بعضی مستعان پی او بانه قطع سخن پر کرده بتجدید وضو برخاستند وی گفت از حضرت خواجه محمد پارسا
قدس سره شنیده ام این بیت را که بیت نماز را بحقیقت قضا بود لیکن به زمان صحبت ما قضا
نخواهد بود و وفات خدمت خواجه ابونصر در شهر سنه خمس و ثمانماید بوده است و در تاریخ وفات
ایشان گفته اند قطعه خواجه اعظم ابونصر آنکه شد به تکیه کاشمش مسند دار البقا و ستر او چون با خدا
پیوسته بود به زمین بتلایخ شد تر خدا به

خواجه محمد فغاتری رحمه الله تعالی علیه

از جمله مقبولان و منظوران حضرت خواجه بزرگ بوده است و مولود وی فغاتری است که قصبه
بزرگ است سیان سمرقند و بخارا و از مضافات بخارا است حضرت ایشان میفرمودند که مولانا
محمد جوانی بوده بغایت بحال که حضرت خواجه بزرگ قدس سره ویرا احید کرده بوده اند و بنظر
عنایت و شفقت قبول فرموده و وی بام حضرت خواجه بزرگ بعد از نقل ایشان ملازمت حضرت
خواجه محمد پارسا قدس سره بسیاری نموده میفرمودند که من ویرا ملازمت کرده ام از برکت نظر حضرت
خواجه بزرگ و سمیت صحبت حضرت خواجه محمد پارسا نسبت جمعیت حاصل کرده بود وی میگفت
که بسیار بودی که حضرت خواجه محمد پارسا بعد از ادای نماز خفتن از مسجد بیرون می آمدند و بر در مسجد
عصار بر سینه مبارک خود میزدند و می استادند و با اصحاب دو سه کلمه میگفتند بعد از آن سکوت
میکردند و در آن سکوت از خود غائب می شدند و آن غیبت استداد می یافت و ایشان همچنان
بر عصا تکیه زده می بودند تا وقتیکه مؤذن بانگ نماز بامداد میداد باز مسجد در می آمدند حضرت
ایشان میفرمودند که این نوع مشغولیه از خواجگان این سلسله قدس سره و احرم عجیب و غریب
غیبت این حالت از دوام مشغولی آسان میگردد و کلفت عمل بواسطه دوام مشغولی مرتفع
میشود و الله اعلم به

خواجه مسافر خوارزمی رحمه الله تعالی علیه

از مخلصان و ملازمان حضرت خواجه بزرگ قدس سره تعالی سره بوده است و بعد از نقل حضرت
خواجه بهم بشارت ایشان ملازمت حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره می نموده حضرت ایشان
ویرا دیده بوده اند و با وی صحبت و اخته می فرمودند که در کثرت اولی که بجانب هرات متوجه بودم

در راه نوحه مسافر همراه شدم و وی در اصل از خوارزم بود و عمر شده بودند نود ساله بودند
 صحبت درویشان و بزرگان بسیار دریافته بود و مشرب این کار داشت وی میگفت که در ملازمت
 حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسیار می بودم و خدمت ایشان میکردم اما سباع بسیار سیل
 داشتم روزی جمعی از اصحاب ایشان اتفاق کردیم که قوال و وفات دیالی حاضر سازیم و در
 مجلس حضرت خواجه مشغول شویم بنیم که چه میفرمایند آنچنان کردیم و گوینده و نوازنده آوردیم
 حضرت خواجه در آن مجلس نشستند و هیچگونه منع نفرمودند و در آخر فرمودند که ما این کار نمیکنم
 و اگر نیکینیم و حضرت ایشان از خواجه مسافر نقل فرمودند که وی میگفت روزی حضرت خواجه
 بهاء الدین قدس سره عمارتی میکردند و همه اصحاب ایشان از خرد و بزرگ آنها که حاضر بودند به تمام
 تمام بکار گل مشغول داشتند و حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره آن روز در میان گلزار بودند
 چون آفتاب بحد استوار رسید و هوا بغایت گرم شد حضرت خواجه اصحاب را اجازت فرمود
 که آسایش کنید هر کس دست و پا شستند و بسایه رفتند و بخواب افتادند و حضرت خواجه
 محمد پارسا هم در آن کنار گلزار پاهای بر گل در آفتاب خواب کردند درین اثنا حضرت خواجه
 آمده اند و بر همه اصحاب گذر کرده چون پیش خواجه محمد پارسا رسیده اند و ایشان را بآن کیفیت
 بخواب افتاده دیده اند روی مبارک خود را بر پای ایشان مالیده اند و فرموده اند که خداوند
 بخدمت این پای که بر بهاء الدین رحمت کند

مولانا یعقوب چرخي رحمه الله عليه

ایشان از کبار اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین اند قدس سره و عالم بوده اند
 معلوم ظاهری و باطنی و در اصل از چرخند که دهیست در ولایت غزنین و قبر مبارک ایشان
 در بغتواست که یکی از دیهات حصار است ایشان فرموده اند که پیش از آنکه ملازمت حضرت خواجه
 بهاء الدین قدس سره پیوندم با ایشان صحبت و اخلاص تمام داشتم و بعد از آنکه از اکابر و علماء
 بخارا اجازت فتوی گرفتم عزیمت آن کردم که بطن اصلی مراجعت نمایم روزی مراجعت نوحه
 ملاقات افتاد و تواضع و تضرع بسیار کردم که گوشه خاطر بمن دارید فرمودند که این زمان که عزیمت
 کرده نزد ما آمده گفتیم دوست دار خدمت فرمودند از چه جهت گفتیم از آن جهت که بزرگید و مقبول همه

تفاوت کلام الله کردم این آیت برآمد که اولیای الذین بهیم الله فندیم اقمده و در آخر روز
 و فتح آباد که مسکن این فقیر بود متوجه مزار شیخ سیف الدین الباخری رحمة الله نشسته بودم
 که ناگاه یک قبول الهی در رسید و بقراری در باطن پیدا شد قصد حضرت خواجه کردم چون
 بقصر عارفان که منزل ایشان بود رسیدم حضرت خواجه را بر سر راه منتظر دیدم تلقی با حسان
 نمودند بعد از نماز صحبت داشتند و هیبت ایشان مستولی شده بود و مجال نطق نمانده درین اثنا
 فرمودند که در اخبار است العلم علما علم القلب فذلک علم نافع علمه الانبیاء و المرسلون و علم
 اللسان فذلک حجة الله علی این آدم امید است که از علم باطنی نصیبی بتورسد و فرمودند که خبر
 است اذاجا استم اهل الصدق فاجلسوا سم بالصدق فانهم جوایس اقلوب یدخلون فی قلوبکم
 و یفکرون الی همکم و اما سورم بخود کسی را قبول نمیکنیم امشب بینم که چه اشارت میشود اگر ترا
 قبول کند ما نیز قبول کنیم و آن شب چنان برین صعب گذشت که بعمر خود چنان شبی نگذرانیده بودم
 که مبادا در روز باز شود ترسان و برسان چون ایشان نماز باده ادرم فرمودند که مبارک باد
 که اشارت بقبول شد ما کسی را کم قبول میکنیم و اگر قبول میکنم اما تا هر کسے چون آید و وقت چون
 باشد بعد از آن سلسله مشایخ خود را تا بحضرت خواجه عبدالحق غجدوانی قدس سره هم بیان کرد
 و این فقیر را بوقت عادی مشغول گردانیده و فرمودند که اول علم لدنی این سبق است که
 از حضرت خواجه خضر علیه السلام بحضرت خواجه بزرگ رسیده بعد از آن چند وقت دیگر در ملازمت
 ایشان می بودم تا غایتی که فقیر را از بخارا اجازت سفر شد فرمودند که آنچه از ما بتورسیا است
 به نیکوگان خدا برسان تا سبب سعادت باشد حضرت ایشان میفرمودند که خدمت لانا یعقوب
 علیه الرحمة گفتند که حضرت خواجه بزرگ مرا فرمودند که به خواجه علاء الدین عطار صاحب باشید
 بعد از وفات حضرت خواجه چند گاه من بدخشان افتادم و خدمت خواجه علاء الدین در چغانیا
 ستوطن بودند باین فقیر نامه نوشتند که وصیت حضرت خواجه چنین بود که با هم باشیم حالا مصاحبت
 چیست چون بر مضمون مکتوب اطلاع افتاد چغانیا ن آدم و در ملازمت ایشان باشیم
 تا وقتی که خدمت خواجه نقل کردند بعد از سه روز سفر کردم و بجای رسیدم خدمت مولانا
 یعقوب چرخ قدس سره در سبادی احوال چند گاه در جامع بهرات و چند گاه در دیار مصر

تجصیل علوم اشتغال داشته اند حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمة گفتند که چندگاه که در سری بودم از خانقاه خواجه عبداللہ انصاری قدس سرہ کہ در بازار ملک واقع است طعام بخوردم بسبب آنکہ در شرطہ آن توسعہ بہت بود اصل وقت نیز احتیاط نمودہ اند و حضرت ایشان میفرمودند کہ از اوقات مدرسہ غیاثیہ نیز می شاید خورد و بسبب آنکہ در اوقات آن نیز احتیاط مرعی داشته اند و مردم صالح متورع در اینجا ساکن نمی بودہ اند و از اوقات آن اجتناب نمی نمودہ اند و حضرت ایشان از خدمت مولانا یعقوب قدس سرہ نقل میگردند کہ ایشان میفرمودند کہ در شہر ہرات از موقوفات آن جز در سہ موضع چیز نمیتوان خورد در خانقاه خواجه عبداللہ انصاری قدس سرہ و در خانقاه ملک و در مدرسہ غیاثیہ دیگر خیالی کہ در وقت تردد نباشد نیست و لہذا اکابر ماوراءالنہر قدس السدا و اہم مریدان خود را از سفر ہرات منع کردہ اند چہ جلال در اینجا کم است چون سالک بحرام افتد رجع القہر اعاذ اللہ عنہم الی طبعہ طبیعت باز و از سلوک صراط مستقیم منحرف شود و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمة با خدمت شیخ زین الدین خوانی رحمۃ اللہ در صہرم سبق بودہ اند و پیش مولانا شہاب الدین سیرامی رحمۃ اللہ کہ از کبار علماء زمان بودہ اند تلمذ می میکردہ اند و با ہم حتی میداشتہ اند روزی خدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمة ازین فقیر رسیدند کہ تو در خراسان بودہ میگویند کہ خدمت شیخ زین الدین خوانی خواہای مریدان را تعبیر میکنند و از آن اعتبار بسیار میگردد گفتیم آری واقع است خدمت مولانا دست مبارک در میان محاسن داشتند بعد از سخنان ایشان را غیبتی است داد و آداب ایشان آن بود کہ زمان زمان از خود غائب می شدند در آن غیبت سر مبارک ایشان پیش ہر فتاویٰ چنانچہ در سہ تار موی سفید و در فرج ہاے انگشتان مبارک بماند بعد از ساعتی سر بر آوردند و این بیت خواندند بیت چو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم نہ شہم نہ شبستم کہ حدیث خوانم

خواجه ناصر الدین عبید اللہ رضی اللہ تعالی عنہ و اضاۃ قدس سرہ

اگرچہ حیثیت نسبت ارادت کہ حضرت ایشان را بنخدمت مولانا یعقوب علیہ الرحمة ثابت بودہ است لائق آن بود و مناسب چنان می نمود کہ ذکر حضرت ایشان بعد از ذکر مولانا سمت ایراد یابد لیکن چون احوال حضرت ایشان از مبدا تراشمتی شمل است بر انواع حکایات و روایات از صفات آباد و جدید

واقربا و اولاد آن حضرت و بیان مبادی احوال و اطوار و صحبت مشایخ کبار و معارف و لطائف که در خلال مجالس ازان حضرت پی و واسطه استماع افتاده و شرح تصرفات و خوارق عادات که از حضرت ایشان بطور آمده است و ذکر تاریخ وفات و کیفیت انتقال و ارتحال آن حضرت بدو آخرت لاجرم بعد از تمام این مقال که شتمل است بزرگ سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم شرح احوال حضرت ایشان که مقصود از تالیف این مجموعه آنست بر سبیل تفصیل در ضمن شمه مقصد و خاتمه ایرادی یا بد چنانچه در دیباچه این رساله فهرس آن نوشته شده است *

خواجہ علاء الدین عجد والی رحمۃ اللہ علیہ

از اجله اصحاب حضرت خواجہ بزرگ اند مولد ایشان ده عجد و آنست و قبر مبارک ایشان در قریه
است که دہی است بر جنوبی شهر بنجارا نزدیک بعید گاه و در کنار آن دہی است و ایشان در بالای
آن تل مدفون اند خدمت خواجہ در سن شانزده سالگی صحبت امیر کلان داشتی که از کبار اصحاب
امیر کلان بوده اند قدس سرہ و رسیدہ اند و از ایشان تعلیم و ذکر گرفته چنانچه قبل ازین در ذکر امیر کلان
ایرادیافته حضرت ایشان می فرمودند که خدمت خواجہ علاء الدین ہم در آن شباب شرف ملازمت
و قبول حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ یافته بوده اند و تا آخر حیات حضرت خواجہ در خدمت و ملازمت
ایشان بوده اند و بعد از نقل حضرت خواجہ ہم بشارت ایشان بقیۃ العمر بحضرت خواجہ محمد پارسا و
خواجہ برہان الدین ابونصر قدس الله ارواحہما صحبت میداشتہ اند و آن بزرگواران صحبت شریف
ایشان را منتقم می شمردہ اند حضرت ایشان می فرمودند کہ خدمت خواجہ علاء الدین علیہ الرحمۃ
استغراق تمام داشتہ اند بغایت شیرین کلام گاہ بودی کہ در میان سخن از خود غائب می شدند و
می فرمودند کہ مثل خواجہ علاء الدین مشغول و حریص بر کار کسی کم دیدہ ام از بس کہ مشغولی داشتند
گو یا کہ عین این نسبت شدہ بودند وقتی کہ خواجہ محمد پارسا قدس سرہ بسفر مبارک حجاز میرفتہ اند
میخواستہ اند کہ خواجہ علاء الدین را ہمراہ برند و ایشان را در آن وقت کبر سن دریافته بودہ است و
بہ نو و سالگی کمایش رسیدہ بودہ اند و آنرا ضعف و پیری نیک ظاہر بودہ است یکی از اکابر سمرقند
گفته است کہ از حضرت خواجہ درخواست کردم کہ خدمت خواجہ علاء الدین بسیار پیر و ضعیف شدہ
و از ایشان خدمت گاری نمی آید اگر ازین سفر ایشان را معذور داریمی شاید حضرت خواجہ فرمودند کہ

ما را ایشان هیچ کاری نیست غیر از آنکه چون ایشان را می بینم از نسبت عزیزان یادی آمد و این مرد
و مقوی اتمام است ما را حضرت خواجه علاء الدین میفرمودند که تا من خود را امید انم آن مقدار که بخشک
نسقار و آب نگاهد و غفلت مراد نیافته است نه در خواب و نه در بیداری حضرت ایشان میفرمودند
که خدمت خواجه علاء الدین استغراقی بغایت غالب داشتند در وقتی که بخارا رسیدم ایشان پنج ساله
بودند ملازمت ایشان میکردم روزی بقصر عارفان بیت زیارت حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره
پیاده رفته بودم و مراجعت نموده نمی از راه آمده بودم که خدمت خواجه علاء الدین پیش آمدند و فرمود
که گمان بردیم که شما شب آنجا خوابیده بودید ما هم بهر اسی ایشان باز بفرار آمدیم بعد از گذاردن
نماز خفتن فرمودند که مردی نیاز سندی شاید احیا کنی و خواب نرودی و بعد از نماز خفتن تا صبح نشستند
بر وجهی که ازین پایی بران پانگشند حضرت ایشان میفرمودند که این چنین نشستن به آرامی جمعیت
تمام ممکن نیست بی کمال جمعیت قوت بشری وفا نمیکند که کسی در کبر سن چنین نشیند و فرمودند که
شیخ مزار مردی فقیر بود و دو کاسه آش که رو بسرب آورد و دو کاسه کلان تر از پیش خواجه نهاد ایشان آنرا
بتمام خوردند و از وقت خفتن تا صبح نشستند که احتیاج به بیرون آمدن و طهارت ساختن نشاء حضرت
ایشان می فرمودند که بسبب آنکه پیاده بفرار آمده بودم و تا نیمه راه مراجعت کرده باز در خدمت خواجه
برگشته بودم تعب و ماندگی بسیار شده بود لیکن بضرورت موافقت می یافت نشست بعد از نیم شب
مجال نشستن نماند بهتر آن دیدم که برخیزم و ایشان را خادمی کنم چون شروع نمودم خواجه فرمودند
باری برسیدار یک گفتم مجال نشستن نماند خواستم که سبکبار شوم و راحتی یابم حضرت ایشان میفرمودند
که در سمرقند مراد چشم گرفت چهل روز کشیدم ملول شدم قصد بر آمدن کردم هر چند خدمت مولانا
سعد الدین کاشغری منع کردند ممتنع نشدم و میل بخارا کردم به آرزوی دیدن خواجه علاء الدین مجدداً
که اوصاف ایشان بسیار شنیده بودم و هنوز دیدار مبارک ایشان را ندیده بودم چون بخارا رسیدم
روزی بیرون آمدم در آن بیرون مسجدی دیدم در آن مسجد در آدم پیری روشن آنجا نشسته یافتم
باطن مرا بصحبت وی انجذاب قوی شد پیش رفتم مرا نیک دریافت سه روز متصل به آدم روز سوم
فرمود که سه روز است که می آئی با ما صحبت میداری مقصود چیست اگر آمده که شخی و کرامت مینی انچه میطلبی
اینجا یافت نیست اگر از صحبت ما متاثر میشوی و تفاوتی در خود باز می یابی بر ما مبارکی یا فرمودند که

مبارکت باد بعد از آن این رباعی را که حضرت عزیزان علیه الرحمه والرضوان منسوب است خواندند
 که رباعی باب هر که نشستی و نشد معج دلت و ز تو نه رسید رحمت آب و کلمت و از صحبت او اگر تبری کنی
 هرگز نمکند روح عزیزان بجلت و آیین سیر خواجه علاء الدین عجب دانی بود قدس سره و هم حضرت ایشان
 میفرمودند که در بدایت حال عجب اضطرابی داشتم تا بصحبت خواجه علاء الدین علیه الرحمه نرسیدم
 آرامی نیافتم حضرت ایشان میفرمودند که در او ازل ارادت بصحبت عزیزان بسیار میرسیم و بعضی
 بطریقه مشغول می ساختند که نسبت حضور و جمعیت بزودی ظاهر می شد و چون آثار آن حضور بطور
 می آمد بامر دیگر مشغول می ساختند و اثر آن جمعیت ز ازل میشد و سورت تفرقه می گشت از این جهت
 بس سرگردانی کشیدیم و سبب این را نمیدانستیم آخر الامر معلوم شد که مقصود ایشان آن بود که این
 طریق بغایت عزیزست بزودی معلوم نشود و جمعیت با کسانی میسر نگردد و چون بنحایت بخدمت خواجه
 علاء الدین رسید هفتاد و یک مرتبه صحبت شریف ایشان از آن تفرقه مخلصی دست داد و طریق روشن
 گشت و هم آن حضرت فرموده اند که مراد بر بدایت عقیده چنان بود که حصول مقصود باز بسته بالتفات
 غیری و کمالی است بیک نظر و التفات کمالی مقصود میسر خواهد شد چون بلامرست خواجه علاء الدین
 رسیدیم فرمودند آنچه معلوم کرده اید می باید بآن مشغول بود سعی و اهتمام و خلای تمام دارد هر چه بی سعی
 و اهتمام حاصل میشود بقا و دوام ندارد و هم حضرت ایشان فرمودند که مدت چهل روز بخدمت خواجه
 علاء الدین ملاقات و اختلاط داشتم روزی کمال تصرف و برکات مجلس شریف حضرت خواجه بزرگوار
 قدس سره یاد کردند و در آخر گفتند صحبت عزیزان وقت نیز غنیمت است اگر چه در مرتبه مردم ماضی
 نباشند و فرمودند که حضرت خواجه بزرگ میفرمودند که اکابر گفته اند گریه زننده به از شیر مرده و هم حضرت
 ایشان فرموده اند که در فوت خواجه علاء الدین علیه الرحمه خدمت خواجه ابونصر پارسا علیه الرحمه عظم
 گفته اند و در آن اثناء فرموده که خدمت خواجه علاء الدین علیه الرحمه در همسانگی ما بودند و ما در سایه عنایت
 و برکت و همت ایشان آمین و آسوده بودیم این زمان ایشان بجز رحمت حق سبحانه رفتند اکنون
 محل آنست که ترسیم مولانا بهرالدین صرافانی نام عزیز که از جمله مریدان و خادمان خواجه علاء الدین
 عجب دانی قدس سره بوده است و از محله صرافان که یکی از محلات بخارا است چنین حکایت کرده است
 که چون خدمت خواجه علاء الدین علیه الرحمه حضرت خواجه ناصر الدین عبد الله و قدس سره

اجازت دادند و حاجه علاء الدین گفتیم که شما حضرت خواجه راز و اجازت دادید فرمودند که خواجه عبید الله پیش
تمام آمد و از پیش ما تمام رفت خدمت مولانا بدرالدین و اتم از بخارا بکازمت حضرت ایشان
بسم قندمی آمده است و بعضی از اصحاب میگفته که چون حضرت ایشان از خدمت خواجه
علاء الدین جدا شدند و رفتند خواجه فرمودند سبحان الله این نه خواجه عبید الله است بلکه
این خواجه بهاء الدین است که بار دیگر بدینا آمده با هزار کمال نیاورده +

شیخ سراج کلال پیر مسی رحمة الله علیه

مولد و پسر بوده است که دهی است در قصبه و کنی که از انجاناتا شهر بخارا قریب چهار
شرعی است در مبادی احوال مرید امیر حمزه فرزند امیر کلال قدس سرها بوده است اما آخر
در ملک اصحاب حضرت خواجه بزرگ در آمده است در بدایت حال که ملازم امیر حمزه بوده است
ریاضات و مجاهدات بسیار پیشته یکبار در آن اثنا ویرا غیبتی است داده که شبانه روز از خود
بخیر افتاده امیر حمزه را از آن حال واقف ساخته اند فرمودند که بروید در گوش وی گوئید که
امیر حمزه میگوید که با شما که رسیده از شما بخارا کرد چون این سخن بگوش وی فرو گفته اند بعد از خطه
در روی حس و حرکت پیدا شده و بشعور آمده حضرت ایشان در مبادی احوال ویرا دیده بوده اند
و بادی صحبت داشته میفرموده اند که من در سن بیست و دو سالگی بودم که از سمرقند غریبت بخارا
کردم و در آن راه بدو شیخ سراج الدین پیری رسیدم بسیار خاطر مشغول گردند که آنجای ایشان
باشم خاطر من آنجا فرو دنیا مد اجازت خواستم ایشان گفتند که درین بوستان در آید و سیر کنید
و چنان انکارید که خراسان و عراق و همه جا دیده آمدن سرگردم چون خاطر باشیدن نبود
اجازت بخارا طلبیدم و دو سه روزی که نزد شیخ سراج الدین بودم ملاحظه احوال ایشان میکردم
روزی بکلال مشغول می بودند و شب بسیار می نشستند بطریقه که می نشستند پای دیگر نمی نشستند
و هم حضرت ایشان فرموده اند که مولانا سراج الدین هر وی بسم قند آمده بود و در مدرسه میرزا فتح
مدرس شده وی میگفت که من شیخ سراج الدین پیری را دیده بودم با وجود آنکه ایشان را متعجب
متداولات علمیه کمتر بود و مجالس و سخنان ایشان چندان نیک و جلالت بود که در مجلس جاری
از دانشمندان و درویشان نبود و این مولانا سراج الدین هر وی بسیار درویشان دیده بود

و ملازمت این طائفه بسیار کرده کتاب مفاحص پیش خواجه ضیاء الدین علیه الرحمه خوانده بودند و ملاقات شیخ سراج الدین پیسی و حلالت کلام و لطافت مجلس ایشان بخانواده و خاجگان قدس الله ارواحهم بسیار عقیده داشت حضرت ایشان میفرمودند شیخ سراج الدین پیسی از اهل این سلسله بودند هرگاه کسی قصد صحبت ایشان کردی همان زمان خانه جاروب کرده بودند یا هنوز جاروب در دست داشتند از ایشان ستر آن پرسیدم گفتند مراقب نیستی از جن که هرگاه بهمان خوابه وی پیش از آن مرا خبر میکنند هم حضرت ایشان می فرمودند که شیخ سراج الدین پیسی می گفتند که روزی مرا با جمعی از اصحاب شیخ ابوالحسن عسقلانی ملاقات واقع شد ایشان تصور آن کردند که مرا میل آنست که ایشان را بسلسله ارادت خود در آورم گفتند ای شیخ شما خیلی روزگار خود را غفلت کنید که ما از محبت و تصرف شیخ ابوالحسن تا بدینجا پریم و اشارت بکلوی خود کردند هیچ چیز دیگر را در گنجایش نیست شما نمیتوانید که خود را در گنجایش غیرت ما بران داشت که در باطن بای ایشان تصرفی کرده شد که همه گریه ها چاک زدند و در زمین غلطیدن گرفتند و متلی بهوش افتادند بعد از آن تصرفی بایست کرد تا باز با خود آیند چون با خود آمدند در مقام ارادت و نیاز بیغایت شدند گفتیم که باکی نیست ما و شیخ ابوالحسن شما از یک ناودان آب میخوریم از بعض غریزان چنین استماع افتاده که حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الله سره در مبادی احوال با شیخ سراج الدین صحبت بسیار میباشته اند و آن طریق ذکر لا اله الا الله را که در رساله ایشان مذکور که یکسیر اله لا را از ثنات اعتبار میکنند و کرسه لا را بر پستان راست و یکسیر اله را بر قلب صنوبری و آله را متصل کرسی لا که بر پستان راست واقع شده است و الا الله محمد رسول الله را متصل قلب اعتبار میکنند و این شکل را باین کیفیت نگاه میدارند و بیکر بطریقه مقرر مشغول می باشند از شیخ سراج الدین رحمه الله تعلیم گرفته اند

مولانا سیف الدین مناری رحمه الله تعالی علیه

از قریه منار بوده اند که ویست در ولایت نرگت و آن قصبه معمورست و چهار فرسنگ از تاشکند دور و خدمت مولانا از کبار اصحاب خواجه بزرگ قدس الله سره بوده اند و عالم بعلم ظاهر و باطن پوشیده نماند که در ملازمت حضرت خواجه بزرگ قدس سره چهار مولانا سیف الدین

چند

بوده اند یکی محبوب و یکی مقبول و یکی مردود و از احوال هر یک شمه ایرادی یابد اما مولانا
 سیف الدین که محبوب قلوب بود خدمت مولانا سیف الدین سناری اند و حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره نسبت با ایشان توجه خاطر و التفات بسیار بوده است و تا حضرت خواجه در قید حیات
 بوده اند خدمت مولانا در ملازمت ایشان می بوده اند و بعد از نقل حضرت خواجه قدس سره
 هم با اشارت ایشان در خدمت و ملازمت حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره بسر می بردند
 حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا سیف الدین سناری علیه الرحمة پیش از وصول
 بحضرت خواجه بزرگ قدس سره باستفاده و افاده علوم متداوله اشتغال تمام داشته اند
 و پیش مولانا حمید الدین شاشی والد شریف مولانا حسام الدین که از خلفاء امیر حمزه بوده اند
 و ذکر ایشان گذشته است تلمذ می نموده اند و چون شرف قبول حضرت خواجه قدس سره
 دریافته اند روی از مطالعه علوم رسمی بر تافته اند میفرمودند که در مرض موت مولانا حمید الدین
 بر سر بالین ایشان حاضر بودم خدمت مولانا حمید الدین را اضطراب عظیم بود گفتم ای
 مخدوم این چه قلق و اضطراب است آن همه علوم که ما داریم بر ترک تحصیل آن ملامت میگردید
 و طعنه میزدید که باشد خدمت مولانا حمید الدین فرمودند که از مادل میطلبند و احوال
 و ما آن نداریم اضطراب ازین جهت است حضرت ایشان میفرمودند که اگر در حال صحت مزاج
 حضور دل ملکه نشده باشد در وقت بیماری که همه قوای دماغی و طبیعی ضعیف شده اند و روی
 باخطا آورده کسب جمعیت و حضور دل بغایت غایت متعسر است و سرور ایک اهل شرف
 بر سر بالین بیمارانی آیند آیت که توسط صحبت شریف ایشان باری از بیماری برشته میشود
 و چیزی از علایق وی کمتر میگردد و هم حضرت ایشان میفرمودند که مردمی که ایشان را درین طریق
 سخنان بگنند بوجه در وقت رفتن از دنیا ایشان را بسیار در مانده می دیدیم و بغایت مشوش
 می یافتیم همه معارف و تحقیقات در آن وقت بر طرف بود امری که تحصیل آن تکلف و عمل
 باشد در وقت بیماری و هجوم امراض و اعراض و ضعف طبیعت چگونه میسر شود خصوصاً
 در حین مفارقت روح از بدن که اصعب شداید و آشد محن است چه در آن محل مجال
 تکلف و عمل نیست و هم حضرت ایشان میفرمودند که در زمان نقل مولانا کریم الدین خوانی

نویس

با شیخ بهاء الدین عمر و مولانا سعد الدین کاشغری حاضر بودیم و مولانا خواجه که از مریدان
 محرمان مولانا رکن الدین بود و یک غلام که از خادم ایشان بود حاضر بودند کسی دیگر نبود
 مولانا رکن الدین که تحقیقات امام غزالی را در نظر نمی آورد در آن وقت غیر بیان
 اعتقاد و امر از کلمه توحید کاری نداشت همه کارهای دنیا و بیان فضل و کمال پاسبانده بود
 اما مولانا سیف الدین که بشرف قبول حضرت خواجه بزرگ قدس سره شرف شده بود
 مولانا سیف الدین خوش خوان بخاری بوده است و سبب پیوستگی وی بحضرت خواجه
 قدس سره آن بوده است که وقتی از بخارا برسم تجارت بخوارزم رفته بوده است آنجا
 صحبت حضرت خواجه علما الدین عطار قدس سره رسیده است و در مجلس شریف ایشان
 بنایت متاثر گشته چون به بخارا مراجعت کرده است بلامت حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره شتافته و سعادت قبول ایشان دریافته و از ایشان طریقه فرا گرفته و بجد
 هر چه تا مشغول شده است و بهیگی بهت روی و نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم
 آورده و ترک اختلاط دوستان قدیم و انبساط یاران ندیم کرده اما مولانا سیف الدین
 که مقهور حضرت خواجه گشته مولانا سیف الدین بالاخانه است و وی از اعیان علما بخارا
 بوده و این مولانا سیف الدین بالاخانه و خواجه حسام الدین یوسف که غم بزرگوار حضرت
 خواجه محمد پارسا قدس سره بوده است هر دو مصاحب شبانه روزی مولانا سیف الدین
 خوش خوان بوده اند چون مولانا سیف الدین از بخوارزم برگشته و طریقه حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره اختیار کرده و بجای ترک آمیزش یاران نموده روزی خدمت خواجه حسام الدین
 و مولانا سیف الدین بالاخانه با اتفاق یکدیگر بخانه مولانا سیف الدین خوش خوان آمده اند
 و با وی خلوتی کرده گفته اند که ما یاران قدیم یکدیگر بودیم و از صحبت یکدیگر شکیبائی نداشتیم
 و حقوق صحبت میان ما ثابت است اگر نسیم سعادت بشام شمار سیده است بمقتضای
 محبت و حق صحبت آنست که ما را نیز از آن آگاه گردانید و بان دلالت نمایند باشد که ما نیز
 بان سعادت مشرف شویم بعد از مبالغه و ابرام تمام گفته است که عزیز نیست درین ولایت
 باین صورت و باین کیفیت و ارشاد بحضرت خواجه قدس سره کرده است که در صحبت شریف

ایشان آثار سعادت و انوار هدایت بسیار است مولانا سیف الدین بالا خان گفته است که اینست
 روزی مرا ایشان پیش آمدند و پوستینی نو پوشیده بودند در خاطر من گذشت که باید که ایشان
 این پوستین را بمن دهند فی الفور بمن دادند و من گواهی میدهم بر حقیقت ایشان پس مولانا
 سیف الدین خوش خوان را گفتند بر خیز و ما را بلا زمت ایشان برسان آنگاه هر سه صحبت
 خواجه بزرگ قدس سره آمدند و خواجه حسام الدین یوسف و مولانا سیف الدین بالا خان نیز
 بشرف قبول نسبت و طریقه ایشان قائم شدند لیکن در آخر کار ایشان از مولانا سیف الدین بالا خان
 ترک ادبی صادر شده بوده است که موجب کراهیت و غبار خاطر مبارک حضرت خواجه شده است
 و بان واسطه از شرف صحبت ایشان محروم شده و مجبور و مقهور گشته است و سبب مجور و
 مقهوری وی آن بوده که روزی حضرت خواجه در یکی از کوچه های بخارا میرفته اند و مولانا سیف الدین
 بالا خان در ملازمت ایشان بوده است ناگاه شیخ محمد حلاج از برابر پدیدار شده و وی در زمان حضرت
 خواجه شیخ معتبر بوده و سیسی مریدان داشته و از جمله منکران حضرت خواجه بوده است چون نزدیک
 رسیده است حضرت خواجه بموجب کرم و مروت بجانب وی توجه کرده و در صحن گذشتن وی
 پنج شش قدم مشایقه نیز کرده اند و مولانا سیف الدین بان پسند نکرده و خود را بمیان
 آورده و چند قدم و گیرشایعه کرده حضرت خواجه را از ان بی ادبی که از وی در وجود آمده غیرت
 عظیم شده است و بغایت متاثر و متغیر شده اند بعد از آنکه مولانا سیف الدین برگشته ایشان
 رسیده فرموده اند که حلاج را مشایعه کردی و با من بی ادبی خود را بآباد دادی و بخارا را خراب
 کردی و عالمی را ویران ساختی بعد از تغیر قهر و غضب حضرت خواجه در میان چند روز مولانا
 سیف الدین بالا خان وفات کرده و تخلف که ایلی از بگ آمده و بخارا را محاصره کرده و
 مردم بسیار کشته شدند و ضائع گشته و ویرانی بسیار بان ناحیت راه یافته بعضی مخادیم از حضرت
 ایشان نقل میکردند که فرموده اند شیخ محمد حلاج را هفت خلیفه بوده است اول ایشان شیخ
 اختیار و آخر ایشان شیخ سعدی پریشی و شیخ اختیار در سبادی احوال ملازمت حضرت خواجه
 بزرگ قدس سره بسیار میکردند و اخلاص و ارادت تمام داشته و از عجایب امور آنست
 که با وجود دریافت صحبت حضرت خواجه آخر ترک ملازمت ایشان کرده و وی بصحبت شیخ محمد حلاج

آورده با وجود مریدانی همه از طریقہ خواجگان قدس الدار و احم باز میگفته و تقویت
نسبت شریفه ایشان سیکرده و هم حضرت ایشان میفرموده اند که من بر آن طریقیت شیخ
اختیار را دیده بودم پیری بود بانده شیخ حاجی نام دوی نیز یکی از خلفای شیخ محمد حلاج بوده و در
مردمی باشید گاه به بازار برای رسیان و مصالح کار خود رفتی غیر از آن کاری که برای آن
میرفت نمیدانست نسبت به خود آگاه بود و از غیر از آن ذایل هرگز به بین و یسار ملتفت نمیشد
همیشه نظر بر قدم داشت و هم حضرت ایشان میفرمودند که شیخ سعدی پرسی که خلیفه آخرین
شیخ محمد حلاج بود در او اهل حال از مقبولان و مشهوران حضرت خواجه بزرگ قدس بوده است
اما در آخر صورتی واقع شده است که دوی نیز رفته و مرید شیخ محمد حلاج شده و من ویرا دیده بودم
بسیار معمر شده بود در او اهل که پیش حضرت خواجه بزرگ بوده است خردسال بوده و ایشان ویرا
ملازم و والده یا والده کلان خود که بغایت مسنوده ساخته اند و حضرت خواجه را با عنی بوده است
در وقت زرد آلود شیخ سعدی بان باغ رفته خواسته که نزد او گوید و باغبان مانع شده شیخ سعدی
گفته ای باغبان بسیار بی ثامنی حضرت خواجه خدای را از داد بلیغ نمیدارند تو زرد آلود را دست
سیاری چون این سخن بحضرت خواجه رسیده است بسیار تحسان کرده اند و نظر عنایت
ایشان شیخ سعدی بیشتر شده اما در آخر عجب صورتی واقع شده که شیخ سعدی از حضرت
خواجه اجازت حج رفتن طلبیده و این نزد حضرت خواجه و اصحاب تحسن نفی داده هر چند منع کرده
ممنوع نشده و چون از سفر حجاز بازگشته اتفاتی از حضرت خواجه دریافت است نزد شیخ محمد حلاج
رفته و مرید وی شده اما سولانا سیف الدین که آخر باغ مردودی قسم گشته سولانا سیف الدین
خوارزمی است که در سبادی حال از رجبان و مخلصان حضرت خواجه بزرگ قدس سره بوده است
لیکن در آخر کار صورتی عجیب و غریب روی نموده که از شرف صحبت و خدمت حضرت خواجه
محروم و مجور شده و از دل مبارک ایشان دور افتاده بعضی میادیم از حضرت ایشان نقل
کردند که میفرمودند سبب مردودی و دور افتادگی وی آن بوده است که وی گاه گاه با مر تجارت
قیام می نموده و خانه از بخل اماساکی بنوده روزی حضرت خواجه را با جمیع اصحاب ایشان استدعا
کرده و بر رسم ضیافت بمنزل خود آورده و دواب حضرت خواجه و اصحاب ایشان آن بوده است

که بعد از هر طعامی شیرینی یا میوه حاضر می ساخته اند و اگر از عقب طعام شیرینی یا میوه پیدا
 نمیشده آن طعام را ناقص میگفته اند و میفرموده اند که این طعام بی دم شد اتفاقاً مولانا
 سیف الدین آن روز بعد از طعام هیچ شیرینی و میوه نیاورده حضرت خواجه بر سبیل طیبیت و
 انبساط فرموده اند که مولانا سیف الدین طعام شملباری بی دم شد ویرا ازین سخن کراستی شده است
 و حضرت خواجه آنرا دریافته اند فرموده اند که اگر شما دوازده هزار دینار بیاورید روزگار شود چون باشد
 و ویرا همیشه در خاطری بوده است که اگر مایه دوازده هزار دیناری شود خوبست بعد از آن حضرت
 خواجه خاطر شریف از وی باز گرفته اند و ویرا صحبت ایشان اقبالی نمانده و مجلس شریف ایشان
 بی انجذاب شده و حرص تمام بر جمع حطام دنیوی در باطن می خیال گشته که در طلب نیایی آرام شده
 و ترک خدمت و ملازمت ایشان کرده و بنگی خود روی تجارت آورده روزی در راه مرود ماخان همراه
 کاروانی بکنار سبزه زاری بغایت سبزه حزم رسیده بوده است و کاروان آنجا نزول کرده و در
 از روی بخت و سرور بر روی سبزه می غلطیده و میکشیده چه خوش چیزست بی شیخی حضرت ایشان
 میفرموده اند که مولانا سیف الدین خوارزمی بغایت آدمی بی لطف بوده که از دوری و بجزری بچنان
 صحبتی متاثره متالم نبوده است و بهم حضرت ایشان فرموده اند که یکی دیگر از ملازمان حضرت خواجه
 بزرگ قدس سره که بواسطه ترک ادب و خدمت مرود شده خواهرزاده مولانا سیف الدین سناری
 بوده است مولانا شمس الدین فرقی خدمت مولانا سیف الدین را و خواهرزاده بوده است
 یکی مولانا محمد که جوانی عالم متقی و منزوی بوده است و از جمله مقبولان حضرت خواجه بوده است و در ظل
 عنایت و تربیت ایشان مشغولی تمام داشته و دیگری مولانا شمس الدین که جوانی طالب علم بوده
 و در خدمت ملازمت حضرت خواجه بسر می برده و لیکن یکبارگی از وی ایهالی و کسالتی در خدمت
 واقع شده که بشامت آن از نظر مبارک ایشان افتاده و دیگر فلاح ندیده و آن چنان بوده است
 که روزی حضرت خواجه را همانان عزیز رسیده است در منزل فرود آورده اند و آب روان
 دریا بهست بوده مولانا شمس الدین را فرموده اند که زود برو و آب را در جوی بندهی دران امر
 تقصیر کرده و کسالتی و رزیده بعد از مدتی پیش ایشان آمده گفته که بسبب ضعفی که مرا طارک
 شده بود آب را نتوانستم آوردن حضرت خواجه را قدس سره از آن ایهال و تقصیر که از او

در وجود آمده که اسیت عظیم شده است فرموده اند که مولانا شمس الدین اگر گلوی خودی بریدی
 و خون خود درین جوی روان میکردی ترا بهترین بوده ازین خیر که آوردی بعد از ان اجمالاً
 مرض دماغی عارض شده از ملاست حضرت خواجه بیرون آمده و بفرکت پیش حال خود مولانا
 سیف الدین مناری رفته است و عرض حال خود کرده خدمت مولانا فرموده اند که پیش خدمت
 خواجه علاء الدین عطار بود استدعائای باشند که ایشان بر تو مرحمت ننموده ترادخواست نمایند شاید
 که بکبرکت مشغولی ایشان حضرت خواجه از تو عفو فرمایند مولانا شمس الدین بوجب فرموده حال
 خود عمل نکرده بخار رفته است پیش خدمت خواجه محمد پارسا عرض حال خود کرده ایشان فرموده اند
 که این کار از پیش مانعی کشاید برو خدمت خواجه علاء الدین رود و بفرکت آمده خدمت
 مولانا سیف الدین گفته اند که من ترا بلا خدمت خواجه علاء الدین فرستادم تو بجای دیگر چرا رفتی
 کار تو از بهمانجا میکشاید مولانا شمس الدین باز بخار پیش خواجه محمد پارسا رفته است ایشان باز
 او را بخواجه علاء الدین حواله کرده اند این نوبت که بفرکت آمده دیگر پیش حال خود رفته بعد از ان
 چنان مبهوت و فراموش کار شده است که هیچ معلومی در خاطرش نمی ماند تا حدی که نام فرزند
 خود را نمیدانسته است و این مولانا شمس الدین را بخواجه عماد الملک که از اقربای حضرت ایشان
 بوده است و ذکر وی خواهد آمد مدوت بسیار بوده نام خواجه را نمیدانسته است ایشان را تا میگفته
 حضرت ایشان بعد از نقل این حکایت میفرموده اند که حفظ خواطر اولیا و امثال او امر و تقیاد
 اشارت ایشان بر همه طالبان و صادقان واجب است و تقدیم امر ایشان بر جمیع مرادات و تقا
 بغایت لازم خدمت مولانا عبد الغزیز بخاری علیه الرحمة که از ملازمان و خادمان حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره بوده اند میفرموده اند که طالب صحبت حضرت خواجه و صحاب ایشان باید که سته ادب
 گماهدار و اول آنکه بر خند عمل قبول نزد ایشان از وی در وجود آید باید که از سرستی هزار و هزار بار
 نیست تر شود و از خود زیادتیی کو غش و خدمت مطالب نماید و هم آنکه بر خند عمل از وی صادر شود که عمل
 ایشان باشد باید که از ان ناسب دیگر و دول را نیک در قبضه تصرف خود گماهدار و تا مشرد و نشود و هیچ طر
 دیگر نزد ستم آنکه مرادی حکمی که فرمایند زود و گرم باید که بان قیام نماید تا دریابند مقصود شود و الابی بهره مانده

خواجه علاء الدین عطار قدس الله تعالی سره

سیان ماحکم فرمایند حضرت خواجه منکران ویت اکیلی بنده سبب معتزله داشتند گفتند شماسه روز متصل
پیش ما آید در صحبت بر طهارت کامل نشینید و ساکت باشید تا بعد از آن حکم کنیم ایشان سه روز
پوسته بصحبت حضرت خواجه علاء الدین می آمده اند و سکوت سیکرده آخر روز سوم ایشان کشفی
شده است که بخود بیا کرده اند و بسیار در زمین غلطیده و بعد از افاقه برخاسته اند و گوش گرفته
و بنایت نیازمندی کرده که ایمان آوردیم بآنکه ویت حق است و بعد از آن ملازمت حضرت خواجه
علاء الدین را قدس سره لازم گرفته اند و بر آستانه ایشان ملازم شده گویند در آن مجلس بعضی
از اصحاب حضرت خواجه این بیت خوانده بوده اند که بیت کوری آنکه گویدت بنده حتی کجاست
بر کف هر یک نه شمع صفا که همچنین بخط مبارک حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره دیده شده که حضرت
خواجه علاء الدین قدس سره در مرض اخیر میفرمودند که بعنایت حق سبحانه و نظر حضرت خواجه بزرگ
قدس سره اگر اختیار کنیم که همه عالم مقصود حقیقی وصل شوند بیت گشتگستی دل زبان راز و قفل
جهان را همه بکشدادی حضرت ایشان میفرموده اند که حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره
در توجه و مراقبه غیبت بسیار واقع می شده و حضرت خواجه علاء الدین عطار را قدس سره شعور و قوت
تمام می بوده است و این صفت شعور و صحو را از غیبت و محکراتم و اکمل گفته اند و هم حضرت ایشان
میفرموده اند که بعد از وفات حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره همه اصحاب حضرت خواجه
بحضرت خواجه علاء الدین بیعت کرده اند بحجت علو شان ایشان حتی خواجه محمد یار ساقدس سره و هم
من نفائس انفاسه الشریفیه قدس الله تعالی سره پوشیده نماند که بعضی از کلمات
قدسیه حضرت خواجه علاء الدین قدس سره که در مجالس صحبت میفرموده اند خدمت خواجه محمد یار سا
قدس سره در قید کتابت آورده بودند و میخواسته که بمقامات حضرت خواجه بزرگ الحاق کنند
لیکن میسر نشده است و بعضی از آن نیست که از خط مبارک حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره
نقل افتاده بر رسم تین و تبرک در ضمن بیعت و بیعت رشح درین مجموعه مذکور مسطور میگردد و
رشته میفرمودند که مقصود از ریاضت نفی تعلقات جسمانی است کلی و توجه کلی بعالم ارواح و عالم
حقیقت مقصود از سلوک آنست که بنده با اختیار و کسب و ازین تعلقات که موانع راه اند بگذرد و هر یک
ازین تعلقات را بر خود عرضه کند از هر کدام که گذرد علامت آن بود که آن تعلق مانع نیست و غالب

نیامده است و در هر کدام که باز ایستد و خاطر آبان بسته بیند بداند که او ملغ راه او شده است تا بهر قطع آن کند حضرت خواجه ما برای احتیاط چون جامه نو پوشیدندی در اول گفتندی که این آن فلان ^{نسبت} و عاریت دار پوشیدند *

رشته میفرمودند که تعلق بر شد اگر چه بحقیقت غیرست و در آخر نفی می باید کرد اما در اول سبب وصول و تعلق ما سوای او را نفی کردن از لوازمست همگی وجود و رضای او با طلبید و در محل ^{سما} او نفی کند چون در غیر محل نفی نموده اند *

رشته میفرمودند که مشایخ کبار قدس الله تعالی ارواحهم گفته اند التوفیق مع سعی همچنین مدد و حاجت مرشد مر طالب را بقدر سعی طالب بست که بامر مقتدا بود بی سعی این معنی بقایمی یا بد توجه مقتدا را بطاعت چند روز پیش بقا نبود پیدا است که مقتدا بغیر حقیقت تواند توجه بود لطیفه آنی بود که مولانا و ادراک که از سابقان اصحاب حضرت خواجه بزرگست علیه الرحمة هم از اول مرالسعی امر کرد و توفیق فقیق شد تا در صحبت حضرت خواجه قدس سره اوقات همه بسعی مصروف میشد از اصحاب کم کسی دانستی که یک روز تمام بسعی بسر برد *

رشته میفرمودند که گاه باشد که در آشنای سعی و توجه عالی طلوع کند و طالب بینده آن شود اما نداند که چه می بیند و بجه می بیند در خود نظر کند خود را کم بیند در حیرت افتد و باز آن حال روی با احتیاج و طلوع او مایه حدیث انفس گردد باید که در آن حال تصور خود را ملاحظه کند و بان احتیاج رضادهد از آن جهت که مراد محبوبست و مقتضای عزت اوست و توجه در بند قید او نشود زیرا که مصرعه و ام بشر لائق این صید نیست تا آنگاه که باز طلوع کند و تا آنگاه که حال قوی گردد و بقا یابد و باز در جدد سعی در آید و دوسه روزی زحمتش نیست بعد از آن سعی بلکه میگردد و تا جمعی که با اختیار طالب بقنا و فنا فنا میرسد *

رشته میفرموده اند که چون ملک ملکوت بر طالب پوشیده شود و فراسوش گردد فنا بود و چون بتی سالک هم بر سالک پوشیده شود فنا و فنا بود فلانی در معنی امتحان کز دهر بیت بروستولی شد تضرع نمود تا از دس مرتفع شد امتحان این طائفه روانداشته *

رشته میفرمودند که چون طالب بامر مرشد و بجد او خود را خالی میکند از هر انفعی که از محبت

بجای آن آید

موفق

در اول امتحان

بجای

مرشد بود و در اول طالب مرشد مکن یافته باشد پس ازان قابل فیض الهی گردد و محل ورود احوال تنهایی
شود و حقیقت قصور در فیض الهی نیست قصور از جهت طالب است چون طالب رفع موانع گردانند
حالی طلوع کند بر و بواسطه روحانیت مرشد که آن حال محل حیرت باشد و هیچ وجه ادراک آن وجود
و آن حقیقت نتواند کرد رب زلی تجیر افیک حکمت اختیار در آد میان بیشتر است چون موانع
طبیعت اصل شده اند بقوت اختیار و جهد بسیار رفع آن موانع می باید کرد و فرشتگان اگر چه مجبول
بر طاعت اند و معصوم از مخالفت قصدا و فعلا اما در خشیت و خوف اند اعتبار تمام اختیار رست
در سعادت و شقاوت و ترقی و تنزل *

رشته میفرمودند که طالب عجز و بیجاگی خود را در پیش مرشد باید که دائم مطالعه کند و یقین داند که
وصول بقصود حقیقه میسر نمی شود الا از جهت مرشد و بواسطه دریافتن رضای او و همه طسوق و
ابواب دیگر بر خود مسدود و بیند و همگی ظاهرا و باطن خود را فدای وی کند و علامت مرشد کمال
آن بود که طالب هر چند عالم و عارف بود و با آنچه داند و تواند در سلوک سعی نماید و بعد از آن حضور
یا غیبت توجه به روحانیت مرشد نماید آن سعی های وی بکلی محو شود و بیجا صلی و فرو بستگی کار خود را
بیش از توجه بمرشد مطالعه کمال کند و در یاد علی التحقیق به بیند و هر چند منازل مراحل قطع کند
آن همه در جنب مطالعه کمال مرشد و قوت سیر در روحانیت او که بطیر مبدل شده است بحدود
جذبات الهی بغایت اندک نیاید تا که سیر او سالها یک ساعت بشمارند

رشته میفرمودند که امید جز آن نیست که علی الدوام هر لحظه قصور افعال خود را می بیند و در بار
سے در آید و از سر شکستگی و درماندگی ملاحظه کرم و مشاهده الطاف سیکند و پناه می برد و التجا
می نماید بمحض لطفت و عنایت و حضرت خواجه بزرگ قدس سره باین صفت امر فرمودند که در علم
مرادین صفت مبدارند *

رشته میفرمودند که باید که طالب و طلب رضای مرشد ظاهرا و باطنا در غیبت و حضور علی الدوام
سعی نماید و بمحض عنایت الهی محل نظر رضای و پیرا در یاد و دریافتن و شناختن آن محل نظر رضا
و عمل کردن بر موجب آن چنانکه در محل نظر رضا افتد و آن نظر رضا بقایا بدینیک دشوار است
اما آسانست چون توفیق حق سبحانه رفیق شود و آنه لیسیر علی من لیسره الله عز و جل *

رشته میفرمودند که بر طالب آنست که بی اختیار باشد نسبت مرشد در همه امور دینی و دنیوی و کلی و جزوی و بر مرشد آنکه تفحص احوال و کند نسبت صلاح وقت و زمان و راه کارهای فرماید و امور او را بر دقتین کند تا با اختیار مرشد در آن شروع نماید.

رشته میفرمودند که رعایت جانب اهل علم باید کرد و حال خود را پوشیده باید داشت و با هر یک از اهل طریق به نسبت حال او باید سخن گفت رعایت خاطر و احترام از اهل قلوب می باید کرد و بیان طائفه درونی شدن کار را و شوارتر میگرداند کارهای درونی ایشان باریک ترست مخالفت و دوستی کردن با ایشان وقتی مفیدست و سبب فریاد احوال است که بواسطه آن مخالفت آداب صحبت ایشان را بیشتر شناسد و بیشتر رعایت کند و الا سبب مزید خطر باشد مصرع بی ادب باری و با ادب بودن خطاست. خطا را ادب ظهور هستی و خود را با ادب دیدن است. +
رشته میفرمودند که افضل اهل احوال کوشیدن و تفویض است نسبت همه انبیا و اولیا تا آخر برین بوده اند بنده باید که دائما نسبت احوال ظاهری و باطنی هر خطه بیاطن و کسب تفویض باشد هر نوع اختیار که از سر نیزند کسب تفویض آنرا از خود مخفی کند و می داند و می شناسد که اختیار حق سبحانه برای وی هر آنکه بهترست از اختیار وی برای خودش و بر طالب نیز آنست که به نسبت مرشد علی الدوام در حضور و غیبت نسبت احوال باطنی در کسب همین تفویض باشد. +
رشته میفرمودند که مقصود از دیدن صفت بیابری ظهور صفت تضرع و تزلزل و توبه و انابت بحق سبحانه و تعالی است و میل بناجیات است نه خرابات فالهها فخر و تقویها حکمت در آن آنست که چون میل ضایع بنده شکر گوید و بران رود و چون میل بعدم رضایند تضرع کند و بحق سبحانه باز گردد و از صفت استغنا ترسد. +
رشته میفرمودند که سابقه عنایت از لی را می باید دید و از امیدواری آن عنایت بی علت طلب آن عنایت لحظه غافل نمی باید بود و از استغنا خود را نگاه می باید داشت و اندک حق سبحانه را بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان بوده از ظهور استغنا حقیقی. +

رشته میفرمودند که ولایت جالی ثابت میشود که او را با او گذارند اگر قصوی گذر و باز خواست بود در آیه کریمه الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یخون میفرمودند که ایشان را خوف ظهور طبیعت نیست بکلمه آنکه انیالی الا اولیاء الله میفرمودند که در باطن مستغرق باشد می باید بود و در ظاهر مستغرق بحمل الله جمع میان این دو وقت کمال

جمع صورت با چنین معنی اثر مصرعه نیست مکن جز سلطان شکر

ریشی میفرمودند که از منارات مشایخ کبار قدس الله تعالی ارواحهم زیارت کننده بهمان مقدار فیض می تواند گرفتن که صفت آن بزرگ را شناخته است و بهمان صفت توجه نموده و در آن صفت درآمده اگر چه قرب صوری را در زیارت مشایخ مقدسه آثار بسیار است اما در حقیقت توجه با روح مقدسه بعد صوری مانع نیست و حدیث بنوی صلی الله علیه و سلم که صلوا علی حیثما کنتم بیان و برهان این سخن است و مشاهده صور مثالی اهل قبور کم اعتبار دارد و جنب شناختن صفت ایشان و دان توجه دوران زیارت و با این همه خواه بزرگ قدس سره میفرمودند مجاور حق سبحانه بودن حق و اولی است از مجاورت خالق حق سبحانه غرضی و این بیت بر زبان مبارک ایشان بسیار میگذشت بیت تو تا کی کور مردان را پرستی و بگرد کار مردان گرد درستی و مقصود از زیارت مشاهده کار بردین رضوان الله علیهم جمعین می باید که توجه حق سبحانه باشد و روح آن برگزیده حق وسیله کمال توجه گردانیدن چنانچه در حال تواضع با خلق باید که هر چند تواضع ظاهراً با خلق بود حقیقت با حق سبحانه باشد زیرا که تواضع با خلق آنگاه یسندیده افتد که خاص خدا را باشد غرضی با آن معنی که ایشان را مظاهر آثار قدرت حکمت بنید و الا آن صفت بوده تواضع

ریشی میفرمودند که طریق مراقبه از طریق نفی و اثبات علی است و اقرب است بجزیه از طریق مراقبه بمرتبه وزارت و تصرف در ملک و ملکوت میتوان رسید و اشرف بر فواید و بنظر موهبت نظر کردن و باطنی را منور گردانیدن از دوام مراقبه است از ملک مراقبه دوام جمعیت خاطر و دوام قبول لها حاصل است و نهی راجع و قبول می نامند و میفرمودند که در ابتدا چون بخوارم رفته شد بهر کس از اصحاب بیاطن اشتغال نموده می شد با اختیار خود و بحجت اختیار باطن خود تا بیند که آن صفت را بقا هست یا بی آن اشتغال نمی فائده گردان ملک نا قیامه

ریشی میفرمودند که خاموشی از سه صفت باید که خالی نباشد یا نگذشت خطرات یا مطلقاً ذکر دل که گویا شده باشد یا مشاهده احوال که در آن میگذرد

ریشی میفرمودند که خطرات مانع نبود اخترا از ازان و شوار با پند اختیار طبیعی که مدت بیست سال در نفی آن بودیم ناگاه بنسبت خطره گذشت اما تراریافت خطرات را منع کردن کاری تو نیست

و بعضی بر آنکه خطرات را اعتباری نیست اما نباید گذاشت تا تمکن گردد که تمکن آن شده
در مجاری فیض پیدا آید بنا بر آن در آن متفحص احوال باطن باید بود و خود را بنفس زدن نمی کردن
ظاهر ایا ممر شد در حضور یا غیبت برای نفی خطراتی است که تمکن یافته است در باطن و سبب
آنست که هر معنی در لباس صورتی بود و هر وقت خود را بنفس زدن از خطرات موانعی که تمکن
یافته است نمی باید کردن +

شرح سیف مودند که اگر حیات باقی باشد انشا الله عزوجل احیاء برقی نخستین حضرت خواجه بزرگ
قدس سره می باید کرد که خوش بود و سوا خنده بر خاطر بی حجت تربیت و نیز در آخر حیات اظهار
عالت میکردند از اشتغال تربیت خلق زیرا که آنچه با شان میرسد مراعات آن نمی کنند +
شرح از حضرت خواجه بزرگ قدس سره بسیار نقل میکردند که عبادت عشره اجزاء تسعة
سها طلب الحلال میفرمودند که از وجوه مکاسب و باغبانی و اقرابت بکلیت درین بیان
از تجارت +

شرح سیف مودند که دوام صحبت با اهل الله واسطه از ویاد عقل معاد است +
شرح سیف مودند که صحبت سنت سوکده است هر روز یا دو روز با این طائفه صحبت
می باید داشت و محافظت آداب ایشان می باید کرد و اگر بیجوری واقع شود همراه یا
هر دو ماه از احوال ظاهری و باطنی خود و ببارت و اشارت بکثوبات اعلام می باید کرد
و در منزل خود توجه بایشان مشغول بودن تا غیبت کلی واقع نه شود + +
شرح در صحبت حضرت خواجه علامه الدین قدس سره گفتند مطلوب در نهایت عظمت است
زبان طلب نداریم آن طلب نیز از عنایت شماست فرمودند تا غیر صحبت زبان قابلیت است
می یابند و از دست می دهند و نمی شناسند و نمیدانند که از کجاست +

شرح سیف مودند که من مضمّن می شوم که هر که درین طریق تقلید در آید هر آینه تحقیق رسد
فرموده اند که حضرت خواجه بزرگ قدس سره را تقلید خود را مگردند و هر چه تقلید ایشان
کردم و اکنون میکنم هر آینه اثر و نتیجه آنرا تحقیق می کنیم +
شرح سیف مودند که این طائفه را جز در مقام تلویح نتوان شناخت اکنون معلوم میکنیم که

ایشان را در مقام تکمیل نمی شده است شناختن هر که در حالت تکمیل ایشان را دریافت و تقلید
 عمل کردی بهره ماند بلکه در خطر عظیم زندقه می شد مگر آنکه عنایت فرمایند و خود را بوی نمایند انتهی کلام است
 پوشیده ماند که تلون نزد مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم عبارت است از گردیدن سالک
 در احوالی که بروی میگذرد و بعضی گفته اند که گردیدن دل است میان کشف و حجاب بسبب غیبت
 صفات نفس فطور آن و بر آئینه سالک را درین مقام توان شناخت از جهت تلون احوال و
 میان صفات متقابل مثل قبض و بسط و سکر و صحو و امثال آن و تکمیل با اصطلاح ایشان عبارت
 از دوام کشف حقیقت بواسطه اطمینان دل در مطن قرب و بر آئینه سالک را درین مقام نتوان شناخت
 زیرا که صاحب تکمیل بمرتبه علم رسیده است و در اکل مشرب و بیع و شری و نوم و لقیظه سائر
 صفات بشری مشابه و مماثل اهل ظاهر شده و تقلید اهل تکمیل در امور طبیعی و ترک ریاضات
 و مجاہدات موجب خطر زندقه است چنانچه حضرت خواجہ علاء الدین قدس سره فرموده اند اما
 هرگاه که تلون را بران معنی حمل کنیم که مصطلح قطب الموحدین و غوث المحققین شیخ محی الدین
 بن العربی و اتباع ایشانست قدس الله ارواحهم شناختن صاحب تلون مشکل ترست
 و دقیق ترست از شناختن صاحب تکمیل زیرا که حضرت شیخ قدس سره در اصطلاحات خود
 آورده اند که نزد اکثر مشایخ تلون مقامی ناقص است لیکن نزد ما افضل و کمال همه مقامات است
 و حال بنده در وی همان حال است که حق سبحانه در شان خود میفرماید که کل یوم ہونی شان
 و تکمیل نزد ما تکمیل است در تلون خدمت مخدومی استادی مولانا رضی الدین عبدالغفور علیہ الرحمہ
 میفرمودند که معنی کلام حضرت شیخ قدس سره که فرموده اند تلون نزد ما کمال مقامات است نہ نیست
 کہ ہر زمان سالک تجلی از تجلیات بی نہایت مشرف شود یا ہر زمان ویرامدگی از درکات
 بجد و غایت معلوم گردد بلکه مراد آنست کہ حقیقت آدمی بی رنگ شود و مطابق اصل گردد کہ
 عبارت از ذات بحت بی کیف و کم است پس چنانچہ آنجا کل یوم ہونی شان واقع است اینجا
 نیز ہر زمان از حقیقت وی رنگی برآید و او را تابع خود گردانند و نسبت حقیقت او ہمہ رنگا برآید
 بلکه ہر خطہ مقتضای رنگی از شیونات الهی عمل کند و در حقیقت خود بی رنگ باشد چنانچہ گفته اند
 بیت منم کہ رنگ من و نیک من معین نیست نہ نہ قب قدیم ولی قب قزل نہ شب ساق

و شک نیست که شناختن این چنین شخصی که همه رنگها بر آید و نسبت او همه رنگها برابر بود و در حقیقت خود بی رنگ باشد مشکل تر و دشوار تر خواهد بود از شناختن صاحب تکمین که همیشه در یک مرتبه بقیم است و بر یک رنگ ثابت و مقیم و الله اعلم

ذکر مرض و وفات حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بخط مبارک حضرت خواجه محمد یار سادیده شده است که حضرت خواجه علاء الدین قدس سره در مرض اخیر اصحاب را فرمودند که آنچه بر من میگذرد نسبت تفرقه ظاهر حال خود را بران قیاس نکنید حضور ظاهری باطنی را رعایت کنید و اگر چه متفرق و پریشان شوید و فرمودند که دوستان و عزیزان رفتند و میروند و بر آئینه آن عالم به ازین عالم است سبزه با در نظر نمودن کی گفت خوش سبزه ایست فرمودند خاک نیز خوش است باین عالم هیچ میل نمانده است جز بهین جهت که دوستان بیایند و مرا نیابند و شکسته طر شوند و باز گردند و بهم درین مرض فرمودند اصحاب را که رسم و عادت را گذاشته و هر چه رسم خلق است خلاف آن کنید و بایکدی گیر موافق باشید بعثت بنی صلی الله علیه و سلم از برای برانداختن رسوم و عادات بشریت است هر یک در جنب دیگر باشند و اثبات دیگر کنند و در همه کارها عمل بغیریت نمایند و تا ممکن است از عزیمت نگریدید صحبت سنت موهوده است برین سنت مداومت نمایند خصوصاً و عموماً و البته رک صحبت کنید اگر برین امور که گفته شد استقامت و زبیدگی استقامت شما را حاصل آن خواهد بود که حاصل همه عمر من است و احوال شما در نزد خواهد بود و اگر این وصایا را ترک نمایند پریشان خواهند شد و درین اثنا کلمه توحید را بلند گفتن گرفتند و در آخر حیات در حضور اصحاب نسبت باین فقیر فرمودند که بیست سال زیادت است که میان من و او دوستی شدنی است و الله است هر آینه آن دیگر نخواهد شد و در غیبت این فقیر دهنی فقیر فرموده اند که من از و را ضمیمه چنانکه رسول صلی الله علیه و سلم از صحابه رضی الله عنهم و شبی میان من و فقیر ایشان سخنی گذشته بود و ایشان فقیر را نسبت باطن خود تشریف فرمودند و در اتحاد سخن گفتند و من سخن مناسب معنی قاب تو سین او ادنی بود در حال فترت آن شب را یاد کردند و گفتند میان من و او خود شمس سخنی گذشته است و او میداند آن سخن را و کسی دیگر نمیداند و آن شب را یاد کردند جهت تاکید رضا و فرمودند که اگر صورت عتابی بود باعث بران محبت و شوق بود و در مرض

فقیه بسیار یاد کرده اند و فی الجمله خاطر مبارک ایشان را انتفات تمام بود باین فقیه و
 هر امید داری که فقیر را هست ازین معنی است و در مرض اخیر سخنان ایشان گاهی در باب رضا
 و وجد و محبت و شوق بوده و گاهی در نصیحت و حکمت و دعای خیر خلق و از جمله آنچه بر زبان مبارک
 ایشان می گذشت است این بیت بوده است نظم ما نیستانیم عشقت آتش است منتظر
 کان آتش اندر نی رسد و در شدت مرض مکرر می فرمودند که من در خدمت پهلوان صورت
 و منی بوده ام پس فریدل من نزدیک بسیاری گفتند و حضرت خواجه بزرگ را قدس سره حاضر می دیده اند
 و بایشان می گفته اند می شنیده اند و بیان بی اختیار می خود و رفتن و باشیدن کرده می گفته اند
 در رفتن و باشیدن من دو فریق شده اند بر یک سخن باشیدا من نیز بر آن شوم و پیش از مرض
 بوده یا نروده روز اختیار رفتن کرده اند و تاکید فرموده که ازین اختیار برخیزم شستن و موجب
 تکسیر ایشان صداع قوی و در دو میان دگر بوده و بعد از تکسیر ایشان روز دوشنبه دوم ماه ربیع
 سنه اثنین و ثمانه بوده و ارتحال بدو اقرار بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه بیستم حبس واقع
 شده و روضه شریفه ایشان در ده نوچانیان است و هم حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی
 سره نوشته اند که در ویشی از جمله مجبان و در ویشان حضرت خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره
 بعد از وفات ایشان بچهل و یکم شب و شب شنبه بیست و هشتم شعبان از سال ندر که حضرت
 خواجه را در واقع دیده که فرمودند آنچه ما را کرامت کرده اند و الا تراست از آنچه عمقا و مجبان است
 و فرمودند آنچه بود در میان شما که گفته ام سوزنی پیش ایشان افتاده بود بدست گرفتند و برای
 کردند و فرمودند ظهور این معنی بر کسی است که بر سر این سوزن راست ایستد و هیچ طرفی میل نکند
 و هم حضرت خواجه نوشته اند که حضرت خواجه علاء الدین قدس الله تعالی سره در اوایل شعبان
 سنه خمس و سبعین و سبعمانه پیش از وفات بهفت سال از چغانیان متوجه بخارا شدند به نیت
 زیارت حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی سره و بعد از هجده روز رسیدند و در اوایل شوال
 مراجعت کردند شب عید رمضان در بخارا بودند و ویشی از درویشان ایشان آن شب در واقع
 دید که بارگاه همیشه در نهایت بزرگی و حضرت خواجه علاء الدین با حضرت خواجه بزرگ قدس الله تعالی
 سرتیها در نزدیکی آن بارگاه اند و معلوم شد که آن بارگاه حضرت رسالت پناه است صلی الله علیه و سلم

حضرت خواجه بزرگ بآن بارگاه درآمدند بلاقات حضرت رسول صلی الله علیه وسلم و بعد از فرصتی سر آمدند بالباشفت و بسط تمام و فرمودند که مرا این کراست کردند که هر که در صد فرسنگی قبر من باشد از هر طرفی من او را شفاعت کنم باذن الهی و عطار را در چهل فرسنگ مرقد او مرتبه شفاعت دادند و کمینه از محبان و متابعان مراد یک فرسنگی مرقد او مرتبه شفاعت دادند

خواجه حسن عطار رحمة الله علیه

ایشان داماد حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین اند قدس الله سره فرزند بزرگوار حضرت خواجه علاء الدین عطار اند و ثمره شجره ولایت ایشان و در ایام طفلی منظور نظر عنایت و عاطفت حضرت خواجه بزرگ قدس سره شده بوده اند گویند که روزی خواجه حسن با جمعی اطفال در باغ مزار بازی میکردند و بزرگساله سوار شده بوده اند و کودکانشان سید ویده اند درین اثنا حضرت خواجه بزرگ با بنجار سیده اند و ایشان را با کودکانشان بآن وجه ویده اند فرموده اند زود باشد که این کودک سوار باشد و پادشاهان ذی شوکت در رکاب وی پیاده بدوند و آنچنان بود که چون خدمت خواجه حسن به خراسان آمدند و در باغ زراغان میرزا شاه رخ را دیدند میرزا استری پیش ایشان بطریق معامله کشید و از غایت اخلاص که با ایشان داشت خواست که بنحو ایشان را سوار کند پیش آمد و بیک دست رکاب استر گرفت و بدست دیگر عنان می و ایشان را سوار ساخت درین محل استر سر کشید و میرزا عنان وی محکم گرفته چند کام در رکاب ایشان بدوید بعد از آن استر بپا رسید ایشان فرود آمدند و ردی بطرف بنجار آورده نیازمندی کردند و تواضع نمودند و قصه ایام طفلی سوار شدن گوساله و وعده حضرت خواجه ایشان را که پادشاهانی میخواست در رکاب توبه و بدبیرزا باز گفتند و سر کشی استر ظاهر شد و تمام آن حکایت و مشاهد آن صورت سبب دیا یقین جان خزان شد بحضرت خواجه بزرگ قدس سره حضرت مخدوم و نفحات الانس آورده اند که خدمت خواجه حسن جذب قوی داشته اند و بصفت جذب بهرگاه که میخواسته اند تصرف میکردند و در از مقام حضور و دربارین عالم کیفیت خود و بی شعوری میرسانیده اند و ذوق غیبت غنا که بعضی از ارباب سلوک اعلی سبیل الله را بعد از مجاهده بسیار میسر میشود و چشمانده اند و در مادران و خراسان کیفیت تصرف ایشان و طالبان و زائران شهادت تمام ادا و بدست شریف ایشان مشرف شدی از پایی در افتادی و دولت غیبت و بخودی دست دادی چنین تمام افتاده است که یک روز با دوازده خان بیرون آمدند و کیفیت غالب داشتند هر که از نظر ایشان افتاد

کیفیت بنحودی روی ننود بنخود افتاد یکی از دیدن ایشان ایشان بعزمیت سفر مبارک بهرات رسید
آثار جذبه و غیبت و بنحودی و حیرت از او ظاهر بود گاهی که در بازار با سگدشت چنان معلوم میشد که دیر
امر باطنی فرو گرفته است و بآمد و شد خلق و گفتگوی ایشان چند ان شعوی ندارد و غریزی بود ازین
سلسله که این فقیر بخدمت ایشان میرسد میفرمودند که کار آن درویش بیش ازین نیست که علی الدوام
صورت خواجه حسن را مراقب می باشد و گاه میدارد و بیکت آن نگاه داشت عفت جذبه ایشان
در روی سرایت کرده است خدمت خواجه حسن با التماس یکی از اکابر وقت که نسبت ایشان اخلاص
تمام داشته است مختصری در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم نوشته اند و بعضی از آن نیست که
برسم شین و استر شاد بایر اومی یابد

شرح به آنکه طریقه سلوک طائفه علییه علایمه را داشته فتوح هم اعلی اطوار سلوک جمیع مشائخ است قدس سره
ارواحهم و اقرب سبل است الی المطلب الاعلی و المقصد الاکبری و هو الله سبحانه و تعالی فانه رفح حجت القینا

من وجه الذات الاحدیة الساریة فی کل بالمحو و الفناء فی الوحدة حتی تشرق سیحات جلاله فتحرق باسواه
و بحقیقت نهایت سیر مشائخ هدایت طریقه ایشانست چه اول در آمدن ایشان در حد فاشست و سلوک
ایشان بعد از جذبه است یعنی تفصیل محمل توحید که مقصود از آن فرشتش عالم را آدم همین است و

خلقت الجن و انس لا یعبدون ای یعرفون گاهی که خواستند باین نسبت شریفه مشغول شوند اول
باید که صورت آنکس که این نسبت را از او گرفته اند در خاطر آورند تا آن نسبت بنحودی پیدا شود پس

لازم آن بنحودی بوده بان صورت خیال که آئینه روح مطلق است متوجه نقطه قلبی شوند و خود را بان بنحودی در دهند
و هر چند آن نسبت قوت میگیرد و بر اشعور باین عالم کمتر میشود و این را عدم و غیبت گویند و از اینجا گفته اند

وصل عدم اگر توانی کرد و کار مردان مردمانی کرده چون برتره رسید این بنحودی نسبت شریفه که صلابه وجود
غیر شعور نماند آنرا فنا گویند حضرت مولانا جلال همی قدس سره میفرمایند بیت سپاس آن عدمی که هست

ابر بود و زدوق این عدم آمد جهان جان بوجود بهر کجا عدم آید وجود کم کرده زهی عدم که چو آمد وجود از او فرو
و در ترقی حال عدم و زیادت شدن این نسبت و مقدمه ظهور صفت بنحودی حضرت خواجه بزرگ قدس سره

میفرموده اند مصرع مرمان و خود را بان بنحودی ده اگر خاطر نشویش به با حضا خیال حضرت مرشد است
که منفع شود و الا باید که سه نوبت نفس را بقوت برکشند همچنان که از دماغ چیزی میبرانند و بعد از آن بطریق بند

مشغول شوند و اگر همچنان خواطر عود کنند باید که بعد از تخلیه بطریق مذکور سه بار بگوید استغفر الله من
 جميع ما ذكره الله قولاً وفعلاً وخواطر او سامعاً وناظر الاحوال ولاقوة الا بالله و دل را باز بآن موافق دارد و
 بذكر افعال بدل مشغول شدن در دفع وساوس اصلی کلی دارد و در پیش این نسبت می باید کرد و بنوعی که
 هیچ وجه این نسبت خالی نشود و اگر در می غافل شود باز بآن طریق گفته شد بر سر کار رود و اما حاضر
 بوده گوشه چشم دل برین نسبت دارد و در بازار و آمدن و رفت و فروخت و خورد و خواب تا آن زمان که
 این صفت ملکه شود و گاهی که خوابد هم مشغول شود و بضرع هر چه تا متر در حضرت جامع خود این دعا
 بخواند که اللهم کن وجهی فی کل جهة و مقصدی فی کل قصد و غایتی فی کل سعی و ملجأی و ملاذی فی کل
 شدة و هم و کیمی فی کل امر تولى محبة و غایتی فی کل حال خدمت خواجه حسن قدس سره چنانکه طریق
 سلسله خاجگان است قدس الله ارواحهم بزریر باریاران در می آمده اند و بیماری ایشان را بر می آید
 در وقتیکه بعزمیت سفر مبارک حجاز به شیراز رسیده اند یکی از اکابر آنجائی را که نسبت بایشان
 ارادت و اخلاص تمام واقع شده بوده است مرضی نگاری گشته بوده و خدمت خواجه بزریر باروی آمده بوده
 آن بزرگ صحت یافته و خواجه مرضی شده اند و در آن مرض نقل فرموده و نقل ایشان در شب و شبانه
 عید قربان سنه ست و عشرين و ثمانمائة بوده است و بخش مبارک ایشان را از شیراز بولایت چغانیا
 که مدفن والد بزرگوار ایشان است نقل کرده اند و ایشان را از صلیبیه حضرت خواجه بزرگ خواجه
 بهاء الدین فرزند بزرگوار بوده است خواجه یوسف عطار علیه الرحمة که میان ایشان و شیخ بهاء الدین
 عمر قدس سره مراسلات و مفاوضات واقع بوده است حضرت ایشان فرموده اند که روزی در مجلس
 شیخ بهاء الدین عمر قدس سره مذکور میشد که بعضی اکابر طریقت قدس الله ارواحهم در وقت ذکر بحسب نفس میفرموده اند
 و از شرط ذکر میباشند و خدمت شیخ فرمودند که بحسب نفس طریق بنود جوکیه است آنچه شرط این طریق است جبر
 نفس است نه بحسب نفس این سخن بنجاست خواجه یوسف علیه الرحمة رسیده است که شیخ بهاء الدین عمران طریق را
 کرده اند حضرت شیخ نوشته اند که چنین استماع افتاد که خدمت شما طریق بحسب نفس انفی کرده اید و فرموده اید که هیچ
 کس از شماخ طریق قدس الله ارواحهم باین فرموده و حال آنکه مقرر و محقق شده است که حضرت خواجه بزرگ
 خواجه بهاء الدین و خلفای ایشان قدس الله ارواحهم در طریقه ذکر بحسب نفس میفرموده اند شما چگونه است
 که نفی آن کرده اید حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره در خواب خدمت خواجه یوسف علیه الرحمة

چنین فرموده اند که مقصود ما از این سخن نفی طور ایشان نبود و در جواب جماعه و ابهامی کرده اند.

شیخ عبدالرزاق رحمته الله تعالی علیه

از اجله اصحاب خواجه حسن و از خلفای ایشان است طریق دی در دانش نسبت رابطه بوده است روزی بملازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره آمده بوده است حضرت سید ویر گفته اند همان نسبت و طریقه شما خوب است و ویرابر و رزش طریق رابطه استحسان کرده اند حضرت ایشان روزی در مجلسی که مردم بوده اند فرموده اند که در سبادی حال ما را در صحبت بعضی اکابر یا یکی از مشایخ اتفاق ملاقات افتاده فرمودند که نام و نمی بریم و در آن مجلس بنا بر ملاحظه نام وی اظهار نکردند اما از خارج معلوم شد که آن شیخ عبدالرزاق بوده است وی خواست که نسبت بمن تصریفی ظاهر کند و دست بر روی نمایه صحبت بس عالی بود و خیلی مردم عزیز حاضر بودند من خود را بر نسبت خود گماشتم و نسبت خود را حکم گماشتم وی این معنی را دریافت و مقام تصرف بیشتر شد هر دو چشم خود را بر من دوخت و بهیچ خود بمن متوجه گشت و خواست که باری بر من انگند من پیشه می کردم و گفت من و دست مبارک بر کتف چپ نهادند باری بود بوی حواله کردم و چون مراع تصرف او بخاطر بود پیش بروم و توجه او بهیچ اثر نکرد و باری بروی افتاد چنان متاثر شد که عرق بر جبین وی نشست خجل و منفعل شد من نیز شرمند شدم که سر و غریز بود آخر خود را بوی باز گذاشتم تا بر تصرف که خواهد پیش برودی باین معنی حاضر شد باز بمقام تصرف درآمد با وجود این هم کاری نتوانست کرد شدم دهم که زیاده انفعال یا بد هم در زمان بر خاتم و در آن دهم

مولانا حسام الدین پارسا بلخی رحمته الله تعالی علیه

از خلفای حضرت خواجه علاء الدین عطار است در سبادی حال شرف قبول و صحبت حضرت خواجه بزرگ قدس سره مشرف شده بوده است لیکن حضرت خواجه تربیت ویرا حواله بخدمت خواجه علاء الدین کرده اند و وی در ملازمت ایشان بدرجه تکلم اکمال رسیده است بکمال ورع و تقوی و رعایت آداب شریعت متحقق بوده است و در محافطت احوال و اوقات خود را بتمام تمام داشته حضرت ایشان فرمودند که چون از بهری به نیت صحبت مولانا یعقوب چرخ علی علیه الرحمته روان شدم در پنج خدمت مولانا حسام الدین پارسا ملاقات کردم بسی خواستند که بیان طریقه خواجگان کنند و طریقه از ایشان قبول کنم چون نیت ملازمت مولانا یعقوب دهم قبول نکردم بسیار مبالغه نمودند خاطر نه کشید

آخر فرمودند مرا آن مقدار بحال رسید که بپایان این طریق خاص کنم شاید که وقتی شمار خاطر خواهد که بعضی را باین طریق تربیت کنید و تواند بود که مردم از شما این طریق را خواهند باری پیش شما معلوم باشد بعد از آن این طریق را بیان کردند و فرمودند که بسیار مردم را استعداد برنجی است که برین نسبت باندک وقت آن مقدار جمعیت حاصل میشود که در اوقات بسیار بغیر این نسبت حاصل نمی شود و در این طریق شمار مهم خواهد شد اتفاق چون به تا شکند رفتم جمعی پیدا شدند و از ماطریه خاص را استدعا کردند معلوم شد که خدمت مولانا حسام الدین بحجت این معنی آن همه سبانه فرموده بوده اند و هم حضرت ایشان فرموده اند که اوقات مولانا حسام الدین از اوقات شیخ بهاء الدین عمر بلکه از اوقات شیخ زین الدین خوانی با وجود کثرت او را و اذکار ایشان مضبوط تر بود کمال سعی و اهتمام در محافظت و رعایت اوقات و احوال داشتند از صبح تا نماز دیگر غیر وقت یوله تجویز کرده بودند که مردم در ملازمت ایشان باشند بعد از نماز دیگر تا صبح کسی پیش ایشان نمی بود اوقات ایشان بغایت مضبوط محفوظ بود نماز تجمد و شراق و چاشت و سایر سنن را لازم داشتند و این عبادات و جمیع آداب شریعت با جمعیت خاطر ایشان را حاصل بود و هم حضرت ایشان فرموده اند که خدمت مولانا حسام الدین می گفتند هر چند جمعیت خاطر باشد لیکن در وقت خوردن طعام گفتن بسم الله منافی نیست و باید که ترک نشود و از حضرت ایشان آتباع افتاده که میفرمودند از خدمت مولانا حسام الدین بلخی پرسیدم که در نهایت کار در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم چه اند که میفرمایند ایشان فرمودند که ذکر درین مقام از برای رفع درجات است *

مولانا ابوسعید رحمه الله

از کبار اصحاب خواجہ علاء الدین عطار قدس سره بوده است بعد از نقل حضرت خواجہ در صحبت و خدمت خواجہ حسن بوده است حضرت ایشان میفرمودند که نظر حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره همیشه بر سید بود و معنی توحید بر ایشان غلبه داشت هر چه از حوادث و غوارض این عالم پیدامی شد حضرت سید خود را بنابر شرب توحید بآن باز میگذاشتند و مقتضای آن معامله میکردند و تقریب این سخن فرمودند که در آن فرصت که خدمت خواجہ حسن عطار قدس سره بخراسان آمده بودند و در هرات بنظر حضرت سید قاسم قدس سره رفته اند و ایشان را ملازمت کرده و خدمت مولانا ابوسعید نیز در ملازمت

خواجہ حسن بوده است چون در صحبت حضرت سید الشہداء خدمت مولانا ابوسعید را بنحاطر آندہ کہ در باطن حضرت سید نصرانی کند و در آن مقام شدہ و جمع ہم کردہ حضرت سید واقف شدہ اند کہ خدمت مولانا ابوسعید را داعیہ نصرانی شدہ است از آنجا کہ سعت مشرب اہل توحید ست خود را بخد مت مولانا ابوسعید باز گذاشتہ اند و تن تبصرت وی در دادہ تا خدمت مولانا نصرانی تمام کردہ است بکشتیتی کہ حضرت سید را دوسہولی شدہ است و ساعتی نیک از خود غائب گشتہ بعد از افاق ت سر بر آورده اند و خدمت مولانا ابوسعید را گفتہ اند بارک اللہ بارک اللہ کرم کردید و عنایت فرمودید خدمت خواجہ حسن مولانا ابوسعید ہر دو از آن صورت شرمندہ و متفعل شدہ اند و چون بیرون آمدہ اند خواجہ حسن مولانا ابوسعید را بر آن بے ادبی ملا مت کردہ اند و

خواجہ عبد اللہ امامی صوفیانی رحمۃ اللہ علیہ

از اجلہ اصحاب حضرت خواجہ علاء الدین ست قدس سرہ وی گفتہ است کہ اول بار کہ بصحبت حضرت خواجہ علاء الدین قدس سرہ رسیدم این بیت خواند کہ شنوی تو سباش صلا کمال نیست و بس و زود رو کم شود وصال نیست و بس و خدمت خواجہ عبد اللہ امامی علیہ الرحمۃ بالتماس یکی از سادات بزرگ در طریقہ خواجگان رسالہ مختصر لغایت مفیدہ نوشتہ است کہ بعضی از آن انیست کہ برسم تبرک ابرادے یابد و

رشیحہ طریقہ توجہ طائفہ علائیہ و پرورش نسبت باطنی ایشان چنانست کہ ہر گاہ خواہند کہ بدن اشتغال نمایند اولاً صورت آن شخص کہ این نسبت از ویافتہ باشند و خیال در آورند تا آن زمان کہ اثر حرارت و کیفیت معبودہ ایشان پیدا شود و بعد از آن آن خیال را نفی نکنند بلکہ آنرا نگاہ دارند و چشم و گوش و ہمہ قوی ہا ن متوجہ بقلب شوند کہ عبارت ست از حقیقت جامعہ انسانی کہ مجموعہ کائنات از علوی و سفلی مفصل آنست اگر چہ آن از خلول در اجسام منزرہ است اما چون نسبت میان او و بیان این قطعہ بچمنوبری ہست پس توجہ باین صنوبری باید نمود و چشم و فکر و خیال و ہمہ قوی بر آن باید گذاشت و حاضر آن باید بودن و بر در دل باید نشست و مانگ نہ داریم کہ درین حالت کیفیت غیبت و خودی رخ نمودن آغاز میکند آن کیفیت را راجع فرض باید کردن و از پی آن رفتن و ہر فکری کہ در آید توجہ بحقیقت قلب خود نفی آن کردن بآن جزو

مشغول نشدن و در آن محل بجای گرفتن تا آن نفی نشود و التجا بصورت آن شخص باید کردن و آنرا
لحظه نگاه داشتن تا با آن نسبت پیدا شود آن زمان خود آن صورت نفی میشود اما باید که شخص متوجه
آنرا نفی نکند و اگر خیال آن صورت و ساوس نفی نشود چند نوبت با اسم با فعال حسب معنی در دل
مشغول شود که البته دفع شود و اگر باین نیز دفع نشود در دل چند نوبت تامل کلمه لا اله الا الله میکند
باین طریق که لا موجود الا الله تصور کند و آن وسوسه که مشوش او باشد از هر نوعی که باشد چون
موجود نیست از موجودات و همنی تحقیق آنرا بحق سبحانه قائم بنید بلکه عین حق داند زیرا که باطل
نیز بعضی از ظواهرات حق است و شک نیست که باین تامل ذوقی شود و نسبت عزیزان فوت گیرد و
آن زمان آن فکر را نیز نفی کند و بحقیقت بخودی متوجه شود و از پی آن برود و اگر با آنکه ذکر لا اله الا الله
در دل بگوید حضور نیاید بجهر چند نوبت بگوید و الله را مدد دهد و بدل فرزند آن مقدار مشغول شود
که بسیار ملول نشود و چون بیند که ملول خواهد شد ترک کند و بداند که مادام که غیبت و بخودی نسبت
عزیزان در ترقی باشد فکر و حقائق اشیا و توجه بخیرات عین کفرست مصرع با خودی کفر و بخودی
دین است بلکه فکر درهما و صفات حق سبحانه هم نباید کردن درین دم و اگر نیز برسد آنرا نفی
باید کردن باین طریق که گفته اگر کسی گوید که درین صورت نفی حق لازم آید جواب گوئیم که حق را برآ
حق نفی میتوان کردن چنانچه حضرت خواجه بزرگ قدس سره فرموده اند پس اگر فکر در حق صرف باشد
هر چند نفی کنی باید که زیادت شود زیرا که حق نفی کسی نفی نشود و الا زائل گردد و نیز مطلب روحانیت
این طائفه علیه توجه نیستی است که سجد وادی حیرت است و مقام تجلی انوار ذات است و در آن مقام
وجود نمی ماند و فکر درهما و صفات شک نیست که ازین مرتبه فرو ترست و باید که در بازار گفتگوی و
اکل و شرب و همه حالات آن حقیقت جامه خود را نصب همین خود سازد و او را ظاهر و اند و بصور
جزوی از حضرت جامه خود غافل نشود بلکه همه اشیا را بوی قائم داند و سعی کند که آنرا در همه تحسنات و
ستقبحات مشابه نماید تا بجای رسد که خود را در همه بیند و همه اشیا را آمینه جمال با کمال خود داند
بلکه همه را اجزای خود یا به مصرع جزو درویش است جمله نیک و بد و در حالت سخن گفتن نیز باید که
ازین مشابه غافل نشود بلکه گوشه چشم دل او بدان سوا باشد و اگر چه طاهر و بجزای دیگر مشغول باشد
چنانچه فرموده اند نسبت از درون سوا شناسد از برون بیگانه و شش و همچنین زیاروش کم می بود

اندر جهان و هر چند صحبت بیشتر باشد این نسبت قوی تر گردد و چون بر مرتبه برسد که تفرقه میان دل و زبان تواند کرد و خلق او را حجاب از حق نشود و حق حجاب از خلق نگردد آن زمان تواند که بصفت جذبه در دیگران تصرف کند و اجازت ارشاد دعوت خالق بحق آنکس را باشد که باین مرتبه برسد و باید که خود را از غضب رانند نگاه دارد که راندن غضب ظرف باطن را از نور معنی تنی و خالی می سازد و اگر غضبی واقع شود یا قصوری دست دهد که در قوی قوی طاری شود و سر رشته نسبت کم گردد یا ضعیف شود غسلی به آرد و اگر قوت مزاج دفا کند بآب سرد که بسیار صفا میدهد و الا آب گرم و جامه پاک در پوشد و در جامی خالی دو رکعت بگذارد و چند نوبت بقوت نفس بکشد و خود را خالی سازد و بعد از آن بهمان طریق متوجه شود و در ظاهر نیز پیش حضرت جامع خود تضرع کند و بکلی با توجه نماید و بداند که این حقیقت جامع منظر مجموع ذات و صفات حق است نه آنکه حق سبحانه دردی حلول کرده بلکه بمنزله صورت است در مراتب پس این تضرع بحقیقت نزد حق سبحانه

شیخ عمر مائری رحمه الله علیه

از اصحاب حضرت خواجه علاء الدین عطاریست قدس سره و از خدمت ایشان قبول نام داشته حضرت ایشان ویرا دیده بوده اند از وی نقل میفرمودند که شیخ عمر میگفت مشایخ عراق نزد شیخ خراسانی فرستاده اند که ما را احوال و مواجیدست و از آن معافی تعبیر باین الفاظ کرده ایم شما درین باب چه سخن دارید و فلفله چینه که معطل اهل مجاهده و مکاشفه است نهشته فرستاده اند مشایخ خراسان این صورت را بر مشایخ ما و از آن عرض کرده اند و ایشان از شلخ ترک پرسیده اند مشایخ ترک فرموده اند ما اینها ننیدانیم جواب ما نیست که پارچه بخشی پرتیان پارچه بغدادی پرتیان یعنی همه خوب اند ما بدیم همه گندم اند ما کاسیم یعنی اصل کار دین طریق نقصان خود و نفی وجود است

مولانا احمد مسکه رحمه الله

از بزرگ اصحاب حضرت خواجه علاء الدین است قدس سره و از ملازمان و خادمان آستانه ایشان حضرت ایشان فرموده اند که روزی مولانا احمد مسکه در بسیاری احوال خود از حضرت خواجه اجازت خواست که به بدخشان رود بدین خولیان خود و بعد از مراجعت از بدخشان در راه بجای رسیده است که طائفه از دختران صحرائشان باب درآمده بوده اند مولانا احمد را دغدغه

ویدن ایشان شده است آن غده بروی غالب آمده و دیر استقرار ساخته بخاطر آورده که یک نگاه
کنم و خود را ازین تشویش خلاص گردانم پیش رفته و بجنبه تماشای ایشان کرده و برگزیده و چون صحبت
حضرت خواجه مشرف گشت اتفاقاً مجمع بزرگ مجلسی عالی بوده حضرت خواجه سرجمع متوجه مولانا
احمد شده فرموده اند که در طریقۀ خواجهان قدس الله ارواحهم محاسبه است از آن زمان که از پیش ما
برآمده اید و باز آمده آنچه درین مدت بر سر شما گذشته است همه را بر سیل جمال بیان فرمایید
مولانا احمد در مقام تقریر شده است خیلی گفته چون بقصه نظاره دختران رسیده نتوانسته است
باز گفتن حضرت خواجه فرموده اند که چیزی ماند که نکفتید البته می باید گفت چاره نیست و اگر شما گویند
ما خواهیم گفت و شما را رسوا خواهیم کرد مولانا احمد بجايت مضطرب شده است و چاره جز افشای آن
سیر ندیده آخر الامر بحالت هر چه تمامتر تقریر واقع کرده است حضرت خواجه روی از مولانا احمد گردانیده
و فرموده که جان گرم رو بینید مولانا احمد می گفته که من در آن مجلس از دیشب و بحالت چنان شدم که
اثر از هستی من باقی نماند تمام وجود من گویی که جان در زبان آمده و با کلیه از خود خالی شدم

در ویش احمد سمرقندی رحمه الله

کنیت وی ابوالمیا من است و لقب جمال الدین و نامش احمد بن جلال الدین محمد السمرقندی اگر چه
در ویش احمد بحسب ظاهر مرید شیخ زمین الدین اخوانی است قدس سره و حضرت شیخ برای وی اجازت
نوشته اند و در آخر نامه نام مبارک خود و تاریخ کتاب را چنین نوشته اند که کتب هذه الاحرف العبد
الفقیر الی الکرم الوافی زین الدین اخوانی منتهی الله علی قوانین اهل الطریقه و اوصله الی ذروة مقامات
اکمل سن ارباب الحقیقه تذکره للولاء اعزاسیار احمد السمرقندی فتح الله علیه ابواب الحقائق و عرفه
السمرقندی بن الدرجات و الدقائق فی رجب ستی احدی و عشرين و ثمانیای فی بعض نواحی هرات
نیت عن الآفات اما بحسب حقیقت مشرب اهل توحید و جو بروی غالب بوده و تولا بخاندان جگانه
سلسله نقشبندیه قدس الله ارواحهم منموده و پیش از سفر خراسان و عراق و حجاز و امارات النهر صحبت حضرت خواجه
علامه الدین عطار قدس سره بسیار میرسیده و از برکات مجلس این ایشان بخط تمام محضه میگشته و بعد از مفارقت صورتی
و مهاجرت ضروری همیشه رفوت صحبت خدمت این ایشان اظهار حشر و ندامت میکرد چنانچه در مرسلات و مکاتبات که
با ایشان نوشته این مضمون واضح و واضح است و از جمله آن مکاتیب است این مکتوب ز خط مبارک در ویش احمد

استشهاد و قتل اقتاد و هوذا هو الجاح ایزد سجان و تعالی مشرقیان و مغربیان گیتی را نغز حبه غرا و اولاد
غزة مصفا آن نوردیده مردم عالم که مردم دیده خواص بنی آدم است نتیجه منظر انوار سبحانی و لطیفه
مسطب آثار رحمانی پر تو شعاع خلق ارواح شبنم بودی در بعین صباح المستبصر حسالته من انصر
العظیم استخرج فصالته من اردیه الکریم نفحه ریاض التحقيق قطرة حیاض التوفیق عنوان معانی الطریق
لمعان لوائح الحقیقه شهاب الفلک الدرایه درمی سماء الولایه دایره نقطه الالباب نقطه دایره
الاقطاب سکینه قلوب العاشقین علماء الحق والملة والدين شمس الاسلام و المسلمین مخصوصان لظلال
رب العالمین محمد و هم که زجا به دل محبان بفروغ زیت وجود او نور علی نور است و خطبه بدر ملت لسان
صدق فی الآخرین مبرور اذ کار او مذکور البسه الله لباس المجد والجلال و سکینه متقاعد الا بدال براه
سعاد سعادت جاودانی و مرجع اقبال ناقتناهی ارزانی دارد و هو المحیب لمنه دعا و التقادر علی
القبول و الاعطاف نظم خدای عز و جل نور این سعادت را چه چو آفتاب بر ایوان آسمان دارد
صحیفة تحقیق ارق من نسیم الاشجار و در وثیقه مدحتی ابرح من نسیم سیم الازهار و الی اقصی غایات
العبودیه و مدی نهایات العبوده ازین حنیض نیاز بدان در لوه معارج ناز که مسند عالی و اعزاز
تبلیغ می افتد شعر الایسیم الیج من ارض باطله تحمل الی اهل الحیام سلامی و عرضه میدار و بدان
آستان که محکم کروی در روحانی و عرویه و ثقی زمینی و زمانی که فیض عتصام حمل متین آسمانی است آن
دو دمان آفتاب اضارت که شمع هدایت سراسر جهان و ظلمات ثلث است بیت بقایهم عصمة الدین
و غرهم و صحف علی منصفه الایام فسدل مسکین غریب شکسته نهاننده مخلص و حب شخص که غریب
بخار فراق و حریق نوازش اشتیاق است احمد که کینه نعلین داران عقبه است و بجهه تنی زمین آن درگاه
که نمونه و جنبه عرضهاست می شاید و باستین مژده کوهر بارود من چهره زرنگار خاک آن سرکوی دولت
که موقف مباهات بختیاران و مطاف کرامت نیک بختان است میروید و بلب جسرت حاشیه آبی
مبارک که بوسه جامی طیفه اهل الشریست می بوسد و در قبول غدر مفارقت و تقاعد خدمت انبیاء
اولیاء و صلوات الرحمن علیهم و قدس الله ارواحهم شفیع فی آورد که درین مدت تقصیر علی الدوام و جامع
جهت و مجامع تهمت بران مقصور بوده است که بهر وجه زود تر فرو نشین رادران صفت نعال جاس
ساخته آید و لیکن چون محول احوال و مقدار مال و احوال حجاب موانع و نقاب تعذر در روی کار

نغز حبه غرا و اولاد

بجای

بجای

این بیچاره می کشیده است در بنجر تقدیر و سلسله مشیت در زندان حرمان و حیران مجبوس بیداشته
 جز صبر و تسلیم روی نبوده است بیت کسی ز چون و چرا دم می تواند زد چه که نقش بند حوادث و رای
 چون و چرا است و ماکل ماتمین المرء بدر که تجری الریح کما لا تشنی السفن و روز و شب
 بادم آتشین صبح و آه غمناک مزاج روح گاه بهوارا کلمه آتشین می بسته ام و گاه صبارا کلمه غمناک
 میداده که این چه عقده است که وقت در کار این شکسته افکنده که بعد از آن که آفتاب سعادت
 بر سر این نخلص تافت و همای عزت سایه رحمت بر سر این مرخوم انداخت و در کف سائبان
 اهل الحق مظایر تدلی بدید طفیلی بود و در حوزه نور و بیضه سرور که مطمح آثار انوار غور شید حق و شرح
 انظار حقیقت است الذی بقصد الیه القاصدون و الصادقون و یغبط الاولون و الاخرون
 روزگار و مطالعه آیات بنیات الهی نموده شواهد ایجاز و دلائل اعجاز ناتناهی مشاهده کرد و بر این
 ساطعه و جمیع و انجم که مالا عین رات و لا اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر از عجب غیب و استار
 لاریب نظاره کرد و ناگاه دست نامرادی رقم بیا نیت بر لوح آن ملازمت کشید و کار گزاران این
 خیمه آنگون که فر ایشان کلام ابد اعیان کن فیکون انداخت این که ای بر احواله فراق بستند و
 انسان مرکز عز و اقبال که نخل اعلائی کلمه الحق است در اکناف آفاق و اطراف اقطار پریشان
 کردند بیت دان گشت لا ارضی بر مسل مقطع و نهانا ناراض و اتانی خیالها بیت یارب
 چه عهد بود که عهد وصال بود و در گشایش هیدیم شمال بود و آسود بود دل ز فراق و بسوخت جان
 هر دم ز دوست تازه نوید جمال بود و گیتی چنان ر بود ز ما عهد آن وصال و گشتی مگر در آتش جان
 خیال بود و امید از مکنون کون و مکان و مقدر کن فکان آنست که یکبار دیگر خاک آن درگاه
 که کحل الجواهر ایل دیدست بزودی در دیده ستمیده کشیده آید اکنون که میدان حیات تنگ شد
 و حامی رحیل مقرعه تحویل خواهد جنبانید و آفتاب جان روی بمغرب آید خواهد آورد فرخ آتشی
 از دامگاه آتشی پرواز خواهد کرد و طائرهایون عرشی این نفس جبار و فرشی را برود خواهد نمود
 و چنانکه هست و بود خواهد دست تو لا در دامن عاطفت آنحضرت زده آید و بوسیدن
 آن پای که تاج سرور است کار آن سری ساخته آید انشاء الله العزیز بیت سرشته بست
 نشست من دست آموز و چنان سوی خودم کشی بسوزم و بیت چنین که من ز فراق

وینا

حج

مهم

۱۰

بسر زنده ام به گرم تو دست بگیر می گفایتان برخواست + و علیه اعتمادی فی هذه الاکسنة و علیة التکمل
 و به استین آری اگر در نماز در اول تحریم و تکبیر دل حاضر باشد و در آخر تسلیم جان ناظر غیبتها و غفلتها
 که در میان رود آنرا بگرم میم بحضور بر میگردد و آن طاعت شکسته بسته را در می پذیرد گرم از این
 بیشتر نتواند بود و رحمت از آن فزون تر صورت نتواند نسبت شفقت بر فروماندگان از آن وافر
 قصور نتواند کرد و انشاء الله این چند رقم که رفته نیازست و یعرق تشویر و قلم و هشت بر بیاض
 نجات ثبت افتاد در آن حضرت محلی یابد و فتراک قبول این فرومانده را دست آویزی نوناظر
 شود بیت جارت سلیمان یوم العرض نثر + یاتی بر جل جبراد کان فی نیها + ترنمت بلطف
 انقول و اعتمدت ان الهدایا علی مقدار مهدیه + بهر دکان انکار که پای ملخی تحفه مورسوس
 تخت سلیمان آرد حائباروی نیاز بر آستانه بی نیاز می مالد و زار زار بهر دل می نالد باشد
 که حکم اعود اندازین سوی دی بکشاید و از آن جناب اشارتی آید که عود اعود اعود الی صالی
 عود و مصرع باز که تر نیاز سیه انم داشت + بیت شود میسر آید درین جهان انیم که باز
 با تو می شادمانه بنشینم + بگوش دل سخن و دکشای تو شنوم + به چشم جان رخ راحت فرامی بینم
 اگر چه در خود تو نیستم قبول کنم + اگر به من و گرنیک چون کنم انیم + خدام آن حضرت و ملازبان نجباء
 یا لیتتی گنت معهم فاکوز فوزا عظیم علی الخصوص خواجه نیک بخت قبول آن حضرت خواجه کاتب و سید
 با جمیع اهل بیت از مخلصان دعا و تحیت قبول فرمایند و آرزو مندی زیاده از آن دانند که تجریر
 بیان آن توان کرد بیت و جرع الایام کاس فراقنا + لا صحبت الا فاق شب اندویش
 فی غزه محرم سنه اثنی و عشرين و ثمان مائتة تسوید این ارقام تا تمام تبویل انجامید و سیاحت این
 نیاز نامه سستی کثرت شد و لیکن غزدگان فراق و اتم رسیدگان اشتیاق را معذور
 باید داشت بیت نه چند آن آرزو مندیم که وصفش در بیان آید + و گریه نامه بنویسم حکایت
 بیش از آن آید به همواره سده + عالیة مقصد ارباب سعادت باد بمنده بنده حضرت ایشان
 میفرمودند که شیخ زید الدین انخوانی علیه الرحمة در سبادی حال بدرویش احمد سمرقندی اهتمام تمام
 داشتند و خاطر ترویج کار آدمی گماشتند و ویراد مقصوده مسجد جامع هرات بود و غلی نصب کرده بودند
 و قریب هفتاد و ده روز در شهر توقف می نمودند و مجلس می حاضر می شدند و اهل شهر را بوعظ و

در رویش

ترغیب میفرمودند و در جمعیت مجلس و اهتمام مبلغ داشتند و مردم را امر میکردند که بر دست و
 بیعت کنند بعد از چند گاه از درویش محمد بغایت رنجیدند و او را انکفیر کردند و مردم را از مجلس و تنفیر
 فرمودند و منع مبلغ نمودند و به تمام خاطر از و باز گرفتند و سبب بخش خدمت شیخ آن بود که درویش محمد
 بر سر منبر ابیات حضرت سید قاسم را قدس سره بسیار میخواند و در آخر مجلس نیز میفرمودند یا فخرنگاه
 اشعار حضرت سید میخواندند و هر چند خدمت شیخ او را از ان منع میکردند معاذی شد و ایشان
 ازین جهت بغایت از درویش رنجیده خاطر شده بوده اند و کار بجای رسیده که در مجلس و عظم
 درویش هفت هشت کس پیش نمائند حضرت ایشان میفرمودند که این بخش خاطر و غضب
 خدمت شیخ بعد از ان بوده است که من از بهری بجانب حصار و بلغنور رفته بودم بملازم حضرت
 مولانا یعقوب چرخمی علیه الرحمه و در ان سفر سه ماه ماندم چون بهری باز آمدم صورت حال
 درویش و غضب خدمت شیخ و کیفیت و عطاوی برین منج که واقع شده بود شنیدم خاطر من بسیار ملول
 شد و در ان وقت مراد درویش چندان آشنائی نبود روزی از روانه ملک شهر درمی آمدم درویش
 بروی پل روان پیش آمد و خود را از اسب انداخت و گفت به نیت صحبت شما از منزل خود
 برآمده ام و میخواهم که بحجره شما آیم و در دلی دارم عرض داشت کنم و در ان محل کلید حجره را خدمت
 مولانا سعدالدین کاشغری داشتند با و خود گفتم باشد که خدمت مولانا پیش آیند پس اتفاق
 درویش بجانب حجره خویش که در مدرسه غیاثیه داشتیم روان شدیم و وی اسب را بمنزل خود رها
 و در راه خدمت مولانا سعدالدین پیش آمدند بهم جمله بحجره آمدم و چون نشستیم پیش از سخن
 درویش آغاز گریه کرد بعد از ان اظهار طالت شکایت کرده قصه را تمام باز گفت که من چنین
 چنین ایزار ساینده و در مجلس و عظم من هیچ کس نماند و در ان سخن نیز بسیار گریست پس گفت
 و کار خود بغایت حیران بودم عزیز مرا چنین گفت که اگر کار تو میگذشت از فلان کس میگذشت
 کفایت این امر خطیر از دست دیگری نمی آید و آن عزیز مرا بشمار کرده است اکنون من دست
 و در ان غنایت شما دادم حضرت ایشان فرمودند که استماع قصه درویش و گریه و تضرع وی در میان
 خود المی عظیم احساس کردم و دل من بروی بسوخت دیدم که خاطر بی اختیار بجانب درویش متوجه شد
 و بالفعل مشغول گشت گفتم باکی نیست شما مسجد سلطان حاضر شوید و و عظم گوئید ما را خاطر بران آمد

که البته مجلس شما را جمعیت و کثرت بیشتر از پیشتر شود و در پیش خود دل بخواست و در آن مسجد کاشان
 شده بود و غلط گفتن آغاز کرد بعد از چند روز بر تبه نگو کردند که از اینجا بمسجد کاشان تر بايست رفتن
 بسه و چهار مسجد بهین جهت رفته شد بعد از آن اجتماع و غوغا بر تبه رسید که بضرورت مسجد جامع با
 رفتن در مسجد جامع از دو حام و هجوم خلق بروی می شد که در هر مجلس چند نوبت در پیش میگفت که خدایا
 پیام زد که نزد ویکتر نشینید هر چند مردم نزدیک میگرمی نشینند آواز در پیش کناره مجلس نمیرسید
 تخرین غوغا و اثر دو حام سبع خدمت شیخ زین الدین خوانی رسید هر چند در مقابل سعی کردند کاری پیش
 و هجوم و کثرت مجلس در پیش بیشتر شد و در میان مردم شهرت یافت که جوانی ترکستانی بشیخ زین خوانی
 معارضه کرد و کار از پیش برد بعد از آن در شهر سری انگشت نامی شدیم مریدان خدمت شیخ سر جامارا
 سید یدند با یکدیگر میگفتند که ایشان در پیش احمد را مد کرده و مجلس را رواج دادند میفرمودند که
 اول معارضه که در جوانی کردیم نسبت بخدمت شیخ زین الدین کردیم و از پیش بردیم و میفرمودند که
 از خور و سالی با نظریه من برین وجه افتاده است که بچاکس بستیزه و عناد برین غالب نیامده است
 هر که با من بستیزه کرد کارش نشد و میفرمودند که میرزا سلطان ابوسعید میگفت که خواب دیدم که
 جمعی از اولیای مرا گفتند که خواجه عبید بسیار قوت داد و با او بستیزه و عناد نمیتوان کرد بر هر طرف که
 دوست و هر چه خاطر او بخوابد همان میشود و فرمودند که راست دیده بود از صفر سن باز سید انم که هر که
 با من بستیزه کرد مغلوب شد و کار او پیش رفت بلا زمان خادمان حضرت خواجه عبدالخالق عجمانی کسی را
 مجال بستیزه نیست البته ایشان غالب اند حضرت ایشان و غلط در پیش احمد را بسیار مستعد بود
 میفرمودند که مرا خاطر بسیار امل بود غلط در پیش احمد بود بسیار سخنان نیک می گفت در مجلس و غلط
 شیخ ابو حفص حداد و شیخ ابو عثمان حیری می بایست و گاهی میفرمودند که بایستی که در مجلس دی شیخ
 ابو القاسم حنید و شیخ ابوبکر شلی حاضر بودی تا حقائق رفیعیه او استماع گردندی روزی در مجلس و غلط خود
 سخنان بلند دقیق میگفت چنین دریافت که بعضی منکران مجلس میگویند که چرا چنین سخنان بایگفت
 که کسی نفهمد فی الحال آغاز کرد و گفت از اینکه تو بپست باشی و سخنان بلند این طائفه را نفهم کنی از کجا
 معلوم که همه حاضران مجلس چنین اند شاید که در آن مجلس کسان باشند که این سخن بپست ایشان
 میگفتند و همه را شل خودی نم و پست نباید دید و هم حضرت ایشان میفرمودند که در پیش محمد بر سر منبر

زین الدین

جوان

سخنان بغایت بلند میگفت و نظامیان بروی زبان طعن و از کار یکساندند و جواب منتقدان
 از جانب او آن بود که این سخنان بی اختیار و بی می آید و بقدر استعداد بعضی مجلسیان گفته میشود
 ویرا در آن اختیار و گناهی نیست و هم حضرت ایشان میفرمودند که روزی در مجلس می شنیدم
 از وی سخنی در غایت بلندی و لطافت ظاهر شد و می بآن سخن تفاخر می نمود و آنرا ناشی از همت
 خود دانست بر اهل مجلس منت بسیار نهاد و گفت ختم آنکه بواسطه من حقائق غیبیه معارف حقیقیه
 شمع شرافت می کند و شما قدر آن نمیدانید و از عهده شکر آن بیرون نمی آید و این مضمون را تکرار
 نمود و منت نهادن را از حد گذرانید و در آن باب مبالغه را بنهایت رسانید مرا بسیار ناخوش آمد
 گفتم از کجاست که این سخن از حقیقت تو ماسخی گشته است چرا حمل بر آن نمیکنی که شاید درین مجلس بعضی
 باشند که استعداد ایشان جذب این معانی از سبای فیاض میکند اگر استعداد ذات و قابلیت
 اهل مجلس نباشد تو هیچ نمیتوانی گفت جبهه گرد کریان و دهم سر خود را در جیب جبهه کشیدم و انگشت
 سبجه را بر گوش خود محکم نهادم و محسوس نفس کردم و گفتم من سخن تو نمی شنوم منیم که چگونه معارف خواهی
 گفت فی الحال حصر شد و راه سخن بروی بسته گشت هر چند سعی کرد که سخن تو اندک گفت میسر نشد و است
 که این حصر از کجاست بر سر منبر آغاز کرد که چه معنی دارد و راه سخن بر فقیری لب تن بسته همان را محروم
 کردن آخر چاره ندید از منبر فرو آمد و من خود را در میان مردم از نظری پوشیدم و هم حضرت
 ایشان میفرمودند که دروش احمد بسیار دلیر بود و در غلط خود میگفت که دانشمندی و عالمی به تعبیل نماز
 میکند و در تحلل ندارد که امام سلام نماز باز بد با خطر است تمام از مسجد بیرون می آید جانهای سبوت
 می پوشد بدرخانه علیکه و فیر و زشاه میرود مانند سگ باز گفت استغفر الله استغفر الله اگر فردا
 قیامت حق سبحانه پرسی که سگی که هرگز نافرمانی و عصیان در وجود از وی نیاید چرا اطلاق اسم او
 بر جماعتی نافرمانی کردی چگویم بلکه سگ سگان مثل علیکه و فیر و زشاه که قوت سعیت و درندگی
 دارند این جماعت را این قوت نیست انچه ایشان بسبب پیداساخته آمد و مرداری که ایشان
 جمع کرده اند ایشان بران جمع آمده اند و هم ایشان میفرمودند که روزی دروش احمد در غلط خود
 میفرمودند که بعد ازین چند گاه و غلط نخواهم گفت زیرا که و غلط بردوام و نوع است مردم نمیتوانند
 یکی آنکه نسبت متابعت شریعت تمام از خود رسیده باشد و از آثار و دعای نفس در هیچ نمانده

رعونت و حفظ نفس جنبه نفع باعث نباشد محض حقانیت و شفقت بر مردم باعث باشد دوم
آنکس که او را با خیرت و بحق سجانه کاری نباشد و فکر بسیار اسباب آن عالم نهشته باشد بلکه رو
می همیشه و خالق بود و استیفاء و حفظ عاجله و رعونت و حفظ نفس باشد من از قسم اول میستم چه
بقایا و آثار نفس من بسیار است و معترفم که خواسته های طبیعی من تمام رفع نشده است و از قسم
دوم نیز میستم زیرا که ملاحظه امور اخروی هم تیره اسباب آن عالم را بسیار است پس چند روز و غلط
گفتم چند روز دیگر بنویسم گویم

بر ششم بخط مبارک درویش احمد علیه الرحمة دیده شده است که در مجموعه نوشته بودند کذبت

فی القدس تسوجها الی حضرت القدوس سمعت منه بل طهره ليقول حنث لی قلت کیف الحنث

یارب قال جل و علا بخلو شرک عن غیری والتوجه بالکلیة الی و سمعت فی درویش آباد فی این نقطه

قایما روحا بیا بکلام روحانی ليقول این خود که گوی من ذات شریفم نیست ازین عبارت آن فهم

کرده شد که یعنی آنچه بعضی میگویند که وجود مقید عین وجود مطلق است یعنی وجود مخلوق عین وجود خالق

است چنین نیست تعالی الله من ذلک علوا کبیر الحمد لله که بشا به معلوم شد که وجود خالق منزه

است از آنکه عین وجود موجودات باشد و در همین روز بعد از حلقه ذکر مشا به کرده شد که یک نور

متبسط و مجموع کائنات همچون ذره ایست در پرتو این نور علمی این واقع است که همچنان که ذره

از نور شمس وجود و نمایافته است و با ظهور گرفته است بعینه نسبت مجموع موجودات همچنین است

بشمس حقیقی ازین روی که نور شمس حقیقی ظاهر شده اند و با وقایع اند و این فقیر را عروجی و تجریدی

گراست کردند و آن عروج در ذات حق بود سجانه و تعالی و در آن تجرید و معراج فرق میان ذات

حق و ذات این فقیر آن بود که ذات حق را نهایت نبود و ذات این فقیر فتهائی بود ذلک فصل است

یونیه من ایشانند اوله ذلک فضل العظیم ازین مقام خبر داده است آن بزرگ و مشا به خود که گفته است

لیس بتی و بنیه فرق الا ان لقد است بالعبودية و شیخ الاسلام خواجه عبدالصمد انصاری را قدس سر تعالی

رویه دیده شد در شام که فرزند میان ما و تو و پدر فرزند باشد چنانکه در میان مائی و توئی نباشد

و خدمت درویش احمد در آخرین سخنان این ای باب نوشته بودند که اشعار عشقم که در ذی کون

مکانم پدید نیست و عقای سزیم که نشانم پدید نیست و زابر و غمره هر دو جهان صید کرده ام

۹
سین
عبارت
سینه و سینه
نقطه
دری

منگر بدانکه تیر و کمانم پدید نیست • چون آفتاب در رخ هر ذره ظاهر • از غایت ظهور عیانم پدید نیست
گویم بهر زبان و بهر گوش بشنوم • دین طسره ترک گوش و زبانم پدید نیست •

سید شریف جرجانی رحمه الله تعالی

از جمله منظور ان مقبولان حضرت خواجه علاء الدین عطار بوده اند قدس الله تعالی سره حضرت مخدوم سر
در نفحات الانس آورده اند که این فقیر از بعضی اغزه شنیده است که قدوة العلماء المحققین و سوة الکبر الدین
صاحب اتصانین الفایقه و التحقیقات الرائقه سید الشریف الجرجانی رحمه الله که توفیق الخراط و سلاک
اصحاب حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره یافته بوده است و نیاز و خلاص گام بخادمان ملازمان
داشته بارها میگفته که تا من بصحبت شیخ زین الدین علی کلا که از مثل شیخ شیراز است نرسیدم از
رفض نرسیدم و تا بصحبت حضرت خواجه علاء الدین عطار نه پیوستم خدا ایرانشناختم حضرت ایشان
فرموده اند که خال من خواجه ابراهیم علیه الرحمة میگفتند که در مدرسه رایجی پیوری بودم حضرت سید شریف
نیز آنجای بورند در رستان سردسحر گاه پای بکفش ملازمست حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره
بمدرسه اولاد صاحب هدایه می آمدند مرا نیز همراهی آوردند بسیار می گشتیم تا فرصت و اجازت آمدن
می شد در سحرگاه ملازمان حضرت خواجه طبعهای تکلف میکردند اند مثل کرسج و مرغ و بعضی تکلفات
دیگر مولانا بهار الدین اندجانی که از علمای متقی بوده است گاهی در آن مجلس شریف حاضر می شده
یکبار در سحری این طعام با آورده اند بخاطر وی گذشته که در سحر مردم درویش را این چه نوع تکلف است
و چرا باید که این مقدار تکلف کنید حضرت خواجه را بر ضمیری اشرافه شده فرمودند که مولانا
بهار الدین طعام خورید اگر چنانچه حلال باشد ضرر نخواهد کرد و حضرت خواجه علاء الدین قدس سره خدمت
سید شریف را بصحبت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة امر فرموده بوده اند و خدمت سید
فرموده حضرت خواجه ملازمست حضرت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة بسیار میگفته اند حضرت
ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمة فرمودند که چون خدمت سید شریف
بصحبت حضرت خواجه علاء الدین پیوستند و حضرت خواجه ایشان را قبول فرمودند ایشان از حضرت
خواجه التماس نمودند که مرا صحبت با کسی فرمایند از اصحاب خود که بواسطه صحبت وی اہلیت این مجلس
حاصل کنم و شناسبتی باین این نسبت پیدا سازم حضرت خواجه ایشان را بصحبت ما خواند کردند

و خدمت سید بعد از فراغ درس می آمدند و پیش ما می نشستند و سکوت می کردند و وزی نشسته بودند و مراقبه کرده ناگاه بخودی و بیطاعتی از ایشان ظاهر شد چنانچه عمامه از سر ایشان افتاد و ما برخاستیم و عمامه بر سر ایشان نهادیم چون بحال خود آمدند سبب آن بخودی پرسیدیم گفتند عمر ما بود که آرزوی آن داشتیم که کیاست لوح مدرسه من از نقوش علمیه پاک شود و زمانی دل من از اندیشه معلومت خود خلاص یابد درین ساعت ببرکت این صحبت آن معنی دست داد از غایت ذوق لذت آن مرا این بخودی روی نمود و از من این بی ادبی صادر شد خدمت سید شریف علیه الرحمته در اوقات مفارقت و محرومی از ملازمت حضرت خواجه علاء الدین قدس سره سکا تیب و رقلع بلا زمان ایشان میفرستاده اند و از آنجمله است این و مکتوب که برسم تین و تبرک نوشته می شود +

مکتوب اول حضرت حق سبحانه و تقدس سایه ارشاد پناهی بندگی حضرت قطب الانا قطاب محرم خطیره قدس زین الارباب سلطان المحققین و برهان المدققین واقع الاسرار و قدوة الاخیار مرشد الخلاق و موضح الطرق ظل الله علی العالمین و ملجأ الطلاب و المسترشدين اعلی الله سبحانه امره و شان را بر سر کافه انام الی یوم القیام محدود و مبسوط دارد این ضراعت از مقام معلوم مرفوع گردانیده و بمن التفات خاطر عاظر گیمیا خاصیت آن درگاه مستظهر بوده و می باشد رجا و اتق است که سعادت پایوس و شرف ملازمت عقبه علیه بر حسن احوال میر گردد دیگر احوال ظاهری باطن موجب حمد و شناسست و اعتصام کلی بکرم غزیران است و تمسک بعره و ثقی نسبت ایشان و الحمد لله علی ذلک مخدوم زادگان علی الاطلاق علی الخصوص و الخلوصلی در الآفاق کریم الشامل و الاطلاق تاج الملت و الدین خواجه حسن حسن الله احوالنا بلقاء خدمات قبول فرمائید ملازمان شده علیا و مبارزان میدان بقاء بعد الفنا مولانا صلاح الدین و الدین و مولانا کمال الدین ابوسعید با سایر اخوان صفاء و عفاف مشتاقانه تامل نمایند و السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته و تحیاته +

مکتوب دوم قطعه من عجب انی ابن الیهم + و اسال عن اخبارهم و هم می + تشاتم عینی و هم فی سواد ما + و یطلبهم قلبی و هم بین اضلعی + شعری برای صورت تو صورت الطاف الهی + در صورت تو معنی حق نامناهی + خاک آستانه بر سیده این بیت را تکرار میکنند که بیت

ولوا ان لی فی کل منبت شعرة . لسانا ثبت الشکر کنت معقر الطاف و عطا ف از بزرگی
مخدوم و مخدوم زاده حسن الله و النابین صحبت مشاهد میرود و انوفج اعتنا و الطاف
خاطر نماض آن حضرت میدانند و هر لحظه امیدواری و رزیاوت استحق سبحانه و تعالی سائیه
ارشاد پناهی را بر سر کافه انا م مستدام دار و مخدوم زادگان علی الخصوص خواجه تاج الملت الدین
خواجه حسن طرازمان عقبه علیه علی الخصوص مولانا صلاح الملت والدین و مولانا کمال الدین ابو سعید
مع سائر الابرار و الاخیار بدعوات مخصوص اند و السلام علیکم ورحمة الله و بركاته

مولانا نظام الدین خاموش رحمة الله تعالی

ایشان افضل اکمل اصحاب حضرت خواجه علاء الدین اند و تاخیر ذکر ایشان را سبب همان است
که در ذکر خواجه بزرگ و خواجه علاء الدین قدس سرما گذشت خدمت مولانا نظام الدین حضرت
خواجه بزرگ را در آوا آن تحصیل در صحبت یکی از علماء و روحانی بخارا دیده بوده اند و بعد از آن صحبت
حضرت خواجه علاء الدین پیوسته اند حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین
علیه الرحمة میگفتند که پیش از آنکه بلازمت حضرت خواجه علاء الدین مشرف شوم و خدمت
ایشان پیوندم مرا مجاهده و ریاضت بسیار بود و از آن ریاضت خوارق عادات بسیار مشاهده
می افتاد و چنانکه گاهی بعضی مساجد میرسیم که مفضل بود و میخواستم که در آنجا اشارت قبضل میکردم
کشاده می شد و امثال این چیزها بسیار ظاهر میگشت بعد از آنکه استماع افتاد که حضرت خواجه
علاء الدین عطار بسم قرند تشریف آورده اند و داعیه شد که بلازمت ایشان رسم چون بنزد ایشان
رفتم اول خدمت مولانا ابو سعید ملاقات واقع شد ایشان گفتند مولانا بسیار پاکیزه اید و وقت آن شد
که ازین پاکیزگیها و زهد پاکیزید مرا ازین سخن کراهتی شد و بر خاطر من گران آمد چون پیش حضرت
خواجه در آمدم ایشان نیز همین عبارت فرمودند که مولانا بسیار پاکیزه اید و وقت آن شد که ازین پاکیزگیها
و زهد پاکیزید لیکن مرا از سخن حضرت خواجه هیچ کراهتی نقلی نشد بلکه آن کراهیت که حاصل شده بود و مرفع شد
و انستم که مقصود ایشان چیست و بتوفیق حق سبحانه خدمت ایشان پیوستم از بعضی اکابر منقول است که میگفتند

که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین نشسته بودم کنیزکی ملیحه که مملوک ایشان بود از پیش ما
بهی گزشت و خاطر گذشت که آیا حضرت مولانا درین کنیز بملک یحیی بیچ تصرف می کند یا نه
فی الحال ایشان فرمودند که دل خود را باین نوع چیزها مالت نمی باید ساخت اهل حق درمی یابند که
بخاطر کس چه بگیرد و حق سجان هزار بار بهتر از اهل حق میدانند و الله که چهل سال است که مرا
احتلام نیفتاده است بسبب آنکه روزی جماعتی از روحانیان بمن فرود آمدند و گفتند که ترا رعایت
خود می باید کرد که احتلام نیفتد زیرا که ترا از ان عمر تراج می شود از نجهت چهل سال است که رعایت
انسانی کرده ام و بفرد سال است که مرا بغسل احتیاج نیفتاده با وجود آنکه متاعل بودم

ذکر شمه از لطافت و صفائی باطن خدمت مولانا علیه الرحمة حضرت ایشان میفرمودند
که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمة را لطافت بحد کمال بود و از اوصاف و احوال و اخلاق مردم
بسیار نود متاثر می شدند و دعوی بی رنگی میکردند و الحق بچنان بود که هیچ چیز را از ان خود نمی دانستند
هر چه از اوصاف و احوال واقع شدی میگفتند این نسبت فلان است و آن صفت فلان هم حضرت
ایشان میفرمودند که روزی خدمت مولانا میگفتند یکی از طریق خاواده خواجگان قدس الله ارواحهم
که مقرر داشته اند آنست که هر کس که می آید ایشان پیش می بیند که بعد از آمدن او چه بخاطر
افتاد آنچه در خاطر لایح شد آن وصف و نعت او است چون بسبب کمال صفای ایشان بصفای
از ما سواست آنچه ظاهر می شود منسوب با ایشان نیست اگر آنچه ظاهر شد تعلق با یاران مسلمانان
دارد و از نماز و روزه و تحصیل علوم دینی تعبیر باین طریق میفرمایند که نسبت مسلمانان در یانت و
نسبت علمی ظاهر شد و اگر محبت و عشق ظاهر میگردد میگویند که نسبت جذبه ظاهر شد و هم حضرت
ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین در تاشکنه در منزل ما همان بودند و ما مقدم
شریف ایشان را معتمد داشته پیوسته در خدمت ایشان بودیم یک روز پیش ایشان نشسته
بودیم ناگاه فرمودند آه آه نسبت گرانی ظاهر شد غالباً فلان کس می آید و یکی از اعیان شناس را
نام بردند و سحان الله لا اله الا الله و لا حول و لا قوة الا بالله گفتن گرفتند بعد از زمانی آن شخص
در آمد خدمت مولانا فرمودند بیاید خوش آمدید نسبت شما پیش از شما آمده بود و هم حضرت ایشان
فرموده اند که خدمت مولانا نظام الدین نود ساله شده بودند و در آخر حیات کسانی را که نسبت

ایشان نبودند با طوآن مردم در پیش ایشان تسخیر بود اگر از دور میدیدند میگفتند فلان کس می آید و باری می آرد و نقل بار او مرا خراب خواهد ساخت روید و او را غدر گویند و برگردانید یکبار و صحبت ایشان نشسته بودم که شیخ سراج نام مردی که در شاشی می بود از دور آمد و نشست و خدمت مولانا را که چشم بروی افتاد اثر ریاضت و بشیره وی احساس کردند ایشان را خوش آمد احمد بنده احمد بنده بسیار گفتند و اظهار محبت و سرور کردند لیکن من این شیخ سراج را می شناختم مردی بود با قیامت خود پسند و سکر اولیا اگر چه بحسب ظاهر ریاضتی داشت اما غیر خود کسی را نمی پسندید بعضی میگفتند که اکابر دین را دشنام نیز میداد خدمت مولانا احمد بنده میگفتند و من میگفتم که حالی معلوم خواهد شد که ناگاه خدمت مولانا مضطرب شده فرمودند که برخیز برخیز هر چه تا مستور برآ از مجلس خود دور رانند و بهم حضرت ایشان میفرموده اند که روزی خدمت مولانا را در و شکم شد بسیار اظهار وجع و الم کردند آخر تفحص کرده شد پس ایشان آتش آرد و سیب چه خام خورده بوده است و شکم او درد میکرد و بهم حضرت ایشان فرمودند که یکبار کسی آمد که خدمت مولانا نظام الدین را مرضی عارض شده است و در آن زمان در شاش و منزل ما همان بودند تعجیل پیش ایشان رفتم دیدم که آتش کرده اند و جامه بسیار بر ایشان پوشیده اند و چند کس خود را بر بالای ایشان انداخته و خدمت مولانا را ترحیم گرفته میلرزند و دندان بر دندان میزدند چنانکه در تب و لرزه می شود و آن ترحیم هیچ تسکین نمی یابد و من از مشاهده این حال بغایت اندوگین شدم ساعتی نشستم ناگاه یکی از اصحاب ایشان که بنخدمت ایشان رابطه تمام داشت گندم پیا سیاه برده بود از دور آمد با جامهای تر شده که در هوای سرد درجی آسیا افتاده بوده و سرمای عظیم خورده و بغایت میلزید خدمت مولانا که ویرا دیدند فریاد برکشیدند که مرا گذارید ویرا زود گرم سازید که این سرمای اوست که من منخورم صفت حال اوست که درین صراحت کرده چون جامهای ترازا و بکنند و جامهای دیگر در روپوشا نیندند و او را گرم ساختند فی الحال ترحم ایشان تسکین یافت و بحال خود باز آمدند و برخاستند بی تشویشی از حضرت ایشان استماع افتاده که میفرمودند روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمة نشسته بودیم و ایشان کتابی در دست داشتند ناگاه بی موجب گریه عظیم بر ایشان مستولی شد ایشان گفتند آه مرا چه شد مگر باید است افتادم حضرت ایشان گفتند

از خدمت مولانا این سخن عجیب بود بایستی که دریابند که آن نسبت یکی از متبذیان مجلس بود که بطریق
انعکاس از ایشان ظاهر شد خدمت خواجہ کلان رحمۃ اللہ فرزند بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین
کاشغری قدس سرہ از والد شریف خود نقل می کردند کہ ایشان فرمودند کہ روزی انگشت پای
سپارک مولانا نظام الدین علیہ الرحمۃ آبلہ کردہ بود و جراح است شدہ خادمی را گفتند کہ مری
ساز تا برین جراح نہم انگشت مری آورد و بر انگشت پای ایشان نهاد بعد از ساعتی فرمودند
کہ دماغ مرا تشویشی کہ مردم را از خوردن بنگ عارض شود پیدا شد مگر باین مرهم چیری از آن
آمیختہ خادم گفت آری فرمودند پس اثر کیفیت دوست کہ در دماغ من اثر کردہ است روانی او را
دور انداختند و امثالین حکایات از خدمت مولانا بسیار منقول است کہ ذکر آن جملہ بطریق
تفصیل موجب تطویل است لاجرم درین مجموع برابر ادین مقدار اختصار افتاد

و ذکر بعضی از قوتہای باطن ایشان رحمۃ اللہ حضرت مخدوم قدس سرہ و نفعات آن
آورده اند کہ جناب مخدومی خواجہ عبید اللہ ادام اللہ تعالی بقا ہم فرمودند کہ خدمت مولانا
نظام الدین گفتند کہ یکی از اکابر سمرقند کہ نسبت بہ اخلاص محبت و ارادت بسیار داشت
بیمار شد و بر موت مشرف گشت فرزندان و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند مشغولی کردم
دیدم کہ ویرا امکان بقا و حیات نیست مگر در ضمن ویرا در ضمن گرفتن صحت یافت بعد از چند گاہ
نسبت با تہمتی واقع شد کہ مقتضی باہانت و اذلال ما گشت و آن شخص میتوانست کہ در آن باب
سعی نماید و آنرا دفع کند اما خوشتن داری کرد و خود را بران نیاورد و خاطر ما از وی کوفتہ شد ویرا
از ضمن اخراج کردیم بنیتا دو بمر و پوشیدہ نماند کہ آن بزرگ از اکابر سمرقند کہ در بارہ خدمت
مولانا خوشتن داری کردہ بود خواجہ عصام الدین شیخ الاسلام سمرقند بودہ است و آن تہمت
و اہانت کہ بخد مت مولانا رسیدہ بواسطہ فرزند ایشان بودہ است کہ بدعوات و غرایم خواندن و تسخیر
جن منسوب بودہ از انجنت مبعظات اہل حرم بازگشت کردہ جمعی از ارباب غرض ویرا بحجت بعضی
از اہل حرم نسبتی سیکردہ اند و تہمتی می نہادہ و ضمہ از آن حال سمیع میرزا انج بیگ رسانیدہ اند
فرزند خدمت مولانا قرار کردہ و اثر شامت آن شیقات و تہمت بخد مت مولانا نیز سرایت
کردہ میرزا انج بیگ را عبرت شدہ و بغضب ہر چہ تمامتر خدمت مولانا را طلبید تا صندان

ایشان را سر برهنه در عقب اسپ سوار ساخته بوده اند و نزد میرزا انغ بیگ برده ایشان در باغ میدان جانی نشسته بوده اند و سر پیش انگنده مراقبه داشته اند که مرزا انغ بیگ ز پیش ایشان گذشته ایشان برخاسته اند بعد از آنکه میرزا ایشان را طلبیده و سخنان عتاب آمیز آغاز کرده خدمت مولانا نظام الدین فرموده اند که جواب این همه سخنان یک کلمه است میگویم من مسلمانم اگر باورداری خوب و گرنه هر چه خاطرت میخواهد بفرمای میروم از آن سخن متاخر شده فی الحال برخاسته و گفته که ویرا بگذارید حضرت ایشان میفرمودند که بعد ازین بی ادبی به میرزا انغ بیگ شکست و تشویش بسیار رسیده و در آن زودی بسری عبد اللطیف میرزا آمد و ویرا بگشت بهم حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین بسیار بقوت بودند بدی شخصی پیش ایشان گفته بوده اند شخصی پیش ایشان تشریف شده خطی بر دیوار کشیده اند آن شخص در همان ساعت مرده است خدمت مولانا محمد روحی که از کمل اصحاب حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره بودند نقل کردند که حضرت مولانا میفرمودند که روزی پیش خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه نشسته بودم و مولانا سعد الدین نور که از دانشمندان معروف و از مخلصان خدمت مولانا بودند پیش ایشان شکایت بسیار کرد از طالب علمی که نسبت به خدمت مولانا بی ادبی و غیبت و خیانت و امانت بجای نمی آورده و چندان گفت که خدمت مولانا تغییر ساخت اتفاقا درین اثناء آن طالب علم غیبت شکر از دور پیدا شد مولانا سعد الدین نور ویرا بخدمت مولانا نمود که اینک آن غیبت شکر نیست که میگردد و بی ادبانه از پیش ایشان بگذشت خدمت مولانا را غضب مستولی شد بچوبک صورت قبر بردیو اگر کشیدند آن غیبت فی الحال افتاد و بهیوش گشت و خدمت مولانا بنجاح درآمدند و مردم بر سر او رفتند تا ببینند که چه حال دارد مرده بود حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یکبار در بخشش آبی نشسته بوده اند و طهارت میکرده اند و شخصی آب و بهقانی را کشاده بوده آن و بهقان تعجب می آورده است خدمت مولانا را بر سر آن بخش نشسته دیده پنداشته که آب را ازین شخص کشاده خدمت از عقب ایشان آورده و بی ملاحظه دست بر ایشان زده و ایشان را سرنگون در آب انداخته چون ایشان در آب افتاده اند سر ایشان در آب فرو رفته آن بهقان فی الحال بر کنار آب افتاده و مرده و یکبار معتقد می ایشان راست گفته که میخواهم برای شما باغی سازم بعد از مدتی آمده که باغ خود را نمی بینند و ایشان را بان باغ آورده یک محوطه بوده است که نصف او را

برای ایشان باغ ساخته بود و در آن اتمامی نکرده و نصف دیگر از برای خود ساخته بسیار معمور کرده بوده چون مولانا با بخار آمد و اند نصف باغ که بان شخص تعلق بوده در نظر مولانا بهتر آمده ناگاه از درون ایشان آوازی برآمده است که میر و این آواز هیچ منقطع نمی شده چند جویرا گشته اند آن شخص افتاده مرده است حضرت ایشان حکایت میکردند که بعد از آنکه حضرت خواجه علاء الدین قدس خدمت شریف را قبول کردند و ایشان بموجب اشارت حضرت خواجه بخدمت مولانا نظام الدین صحبت بسیار میداشتند چنانچه پیش ازین گذشت بعضی از ارباب غرض حضرت خواجه چنان عرض کرده اند که مولانا نظام الدین را دو عینه شیخی و بزرگی است در آن باب سخنان بسیار گفته اند که سبب غبار خاطر شریف حضرت خواجه شده است و از خدمت مولانا بسیار دربار شده و چون بکرات و مرآت این غرض واقع شده و بخشی خاطر ایشان بغایت رسیده مولانا را طلبیده اند و خواسته اند که نوعی تفریح کنند و در آن وقت ایشان و چغانیان و مولانا هم قدمی بوده اند چون امر حضرت خواجه در رسیده مولانا بلی توقف روان شده اند و خدمت شریف نیز بهرامی ایشان رفته اند خدمت مولانا را بر او سوار بوده اند و خدمت سید شریف برشته ری ناگاه اشتراک سید را در راه جو گرفته است بروحی شده که مطلقاً امکان سواری نماند و در راه تسل شده اند خدمت مولانا سید را بهر دراز گوش خود نشاندند و خود بواسطه آنکه ضعیف ترکیب بوده اند بران اشتراک سوار شده اند آن اشترانی بحال روان شده چون سید این خرق عادت از مولانا دیده اند اشتراک را بطریق نیازمندی پیش ایشان کشیده اند و مولانا به سخنان برشته سوا بغایان درآمده اند بعضی از اصحاب این صورت را نیز حضرت خواجه برسانیده آن که اینک لیلی دیگر بر آنکه مولانا را دو عینه شیخی و بزرگی است انبست که خود را اشتراک سوار شده و سید را بر دراز گوش نشاندند و ویرا میرید خود ساخته تا که در راه اشتراک را بطریق معامله پیش وی گذرانیده این مجموعه سبب نقل عظیم حضرت خواجه شده چون مولانا و سید بلازمست حضرت خواجه رسیده اند و مجلس نشسته اند همه اصحاب میگفتند این آن روز است که هر چه حضرت خواجه به مولانا نظام الدین داده اند میگیرند اتفاقاً آن روز بهو البغایت گرم بوده است و صحبت استدا دیافته و آفتاب رسیده و همه مردم برخاسته اند و حضرت خواجه و مولانا هر دو در آفتاب بر سیات مراقبه و توجه و تقابل یکدیگر گشته بودند و آن مراقبه و در دراز کشیده و تا نیم روز برداشته خدمت مولانا نظام الدین میفرمودند که من در آن

مراقبه و توجه خود را بشال کبوتری یافتیم و حضرت خواجه را چون شاهبازی که در عقب من پوز میگرد
 بهر جا که میگرنختم در دنبال من بودند آخر مضطرب گشتم پناه به روحانیت حضرت رسالت آوردم
 صلی الله علیه و سلم ناگاه درین اثنا بارگاه محمدی صلی الله علیه و سلم ظاهر شد و مراد و حجر عنایت و کفایت
 عاطفت و حمایت خود گرفتند و من در آن انوار بی نهایت آنحضرت صلی الله علیه و سلم محو شدم حضرت
 خواجه چون اینجا رسیدند ایشان را مجال تصرف نماند از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخدمت
 خواجه خطاب رسید که نظام الدین آن ماست کسی را بوی کاری نیست آن بود که حضرت خواجه
 سر بر آوردند و کیفیت عظیم برخواستند و بخانه درآمدند از آن غیرت چند روز بیمار شدند و هیچ کس
 آن بیماری را ندانست بعد از آن حضرت خواجه متوجه فرار خواجه محمد علی حکیم ترمنی قدس شده اند
 و خدمت مولانا نظام الدین را نیز اشارت کرده اند که همراه باشید خدمت مولانا بموجب فرموده حضرت
 خواجه متوجه فرار حضرت خواجه محمد شده اند و حضرت خواجه ایشان را مگر بی نداده بوده اند که سوار شوند
 با آنکه خدمت مولانا پیرو ضعیف بوده اند همچنان پیاده از عقب حضرت خواجه که به ترمنه روان شده اند
 و بخت بسیار خود را ترمنه رسانیده چون حضرت خواجه بنظر رسیده اند فرار را خالی یافته اند بعد از
 تجسس و تفرس چنان معلوم کرده اند که روح شریف حضرت خواجه محمد با استقبال مولانا نظام الدین
 رفته است و روضه را خالی گذاشته حضرت خواجه فرموده اند که حق سبحانه را نسبت بهر که عنایت باشد
 ما چه توانیم کرد بعد از آن بخدمت مولانا نظام الدین التفات بسیار کرده اند و آن غبار خاطر تمام
 مرتفع شده است و هم حضرت ایشان حکایت میکردند که خدمت مولانا نظام الدین بولایت
 شاش آمده بودند و در منزل مامان بودند و اکثر اوقات در ملازمت و خدمت ایشان بسر
 می بردیم روزی در صحبت ایشان نشسته بودیم که مولانا زاده فرستی چند پوست بتره و باغت کرده برسم
 نیازمندی بخدمت ایشان آورد ما بر خود گرفتیم که برای ایشان پوستین ووزانیم چون پیش پوستین فرستادیم
 بر دیم از ایشان معلوم شد که جت گریان پوست می باید تبارک آن مشغول شدیم و در هوا سوزی بود
 مولانا زاده پیش ایشان بطریق طبیعت گفته که خواجه در تمام پوستین ایهالی میکنند بجز دین سخن
 در باطن مولانا تغییری بنهایت ولی غایت پیدا شده و متاثر شدند و فرمودند که ایهالی است باری
 ایهال کسی را از نسبت بیرون می آرد بعد از آن آغاز سخن کردند که در زمانه که مادر مرقتند بودیم

خواجه عصام الدین را مرضی قوی عارض شد و مشرف بر موت گشت اولاد وی پیش ما آمدند نیازمند
 و التماس بسیار کردند که بر سر بالین خواجه رویم رفیقیم دیدیم که خواجه رفتنی است در برداشتن باروی قوت
 کردم فرزندان وی نیازمندی از حد گذاریندند و مبالغه و ابرام کردند و ما را الجار ساختند خاطر
 بران گماشتیم و خود را اثبات کرده خواجه را در ضمن حیات خود گرفتیم و به نسبت خود را آوردیم و
 صحت یافت بعد از چند گاه ما را واقعه عظیم روی نمود که دست و گردن ما را بسته سر برهنه از میان
 بازار با گذرانیده پیش میرزا انغ بیگ بردند و خواجه عصام الدین در آن زمان شیخ الاسلام سمرقند
 بود آن مقدار توانست که ما را از میرزا و خواهر و مدد رساند از خویشتن داری و اجمال وی ما را قهر و
 غیرت آمد ویرا از ضمن اخراج کردیم چون از نسبت برآمد فی الحال افتاد و مرد بعد از تقریر این حکا
 متوجه فقیر شدند گفتند که خواجه واقف باشید که شما نیز از نسبت برآمدید بجز داین سخن که گفتند ثقلی عظیم در خود
 مشاهده کردم چنانچه از مجلس ایشان و بحلیه بسیار برخاستم و چون مرید ایشان نبودم متوجه مزار
 شیخ خاوند ظهور و شیخ عمر باغستانی قدس سرما شدم و نزد یک قبر ایشان نشستم و بحسب باطن
 عرض حال خود کردم و از ایشان مدد خواستم در آن نشست و توجه چنان معلوم شد که بدو روحت
 عزیزان بر رابطه صوری و معنوی آن بار که خدمت مولانا متوجه فقیر ساخته بودند هم برایشان افتاد
 و آن ثقل از من زائل شد برخاستم و متوجه خدمت مولانا شدم چون پیش ایشان رسید دیدم
 که مولانا بر حال خود نشسته اند و با مولانا زاده فرکتی و جمعی از اصحاب صحبتی گرم دارند و هیچ تشویشی
 نیست من نیز نشستم و متفکر و متخیر شدم که تحقیق معلوم شده بود که آن بار متوجه مولانا گشت سبب
 جمعیت که اثر آن ظاهر نشد درین اندیشه بودم که بیکبار رسولانا فریاد برآورند که خیزید خیزید که باز قیام
 و مرا گرفتند باز برخاستیم و ایشان بر بستر مرض افتادند و در آن مرض از دنیا رفتند حضرت ایشان
 در آن عارضه خدمت مولانا قاسم را علیه الرحمه که یکی از اعظم اصحاب حضرت ایشان بودند بتعهد و بیماری
 خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه تعین فرموده بوده اند خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه میفرمودند
 که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه درین مرض بسیار میگریستند و می گفتند که خواجه ما را پیرایند
 بهر چه درین مدت حیات خود پیدا کرده بودیم از ما گرفتند و ما را در آخر کار مفلس ساختند با آنکه حضرت
 خواجه علاء الدین قدس سره که در نهایت قوت و کمال تصرف بودند بهر چه سعی نمودند که نسبت این فقیر

مقصود تواند کرد و نتوانستند پوشیده مانند که لفظ نسبت و لفظ بار و د کلمه است که در عبارات و اشارات
 خواجگان قدس الله ارواحهم بسیار واقع شده است گاهی نسبت گویند و از آن طریق و کیفیت مخصوصه
 و معنوده این طائفه علیته خواهند و گاهی صفت غالب و بلکه نفس کشی اراده کنند و گاهی با گویند و گاهی
 نسبتی خواهند چنانکه گویند فلان باری آدریا فلان مادر بار ساخت و قتی که یکی ملاقات کنند
 که بطریق ایشان مناسبتی نداشته باشد و از نسبت ما و متاثر شوند و اگر چه آن کس از اهل ساوک
 یا اهل علم و تقوی باشد زیرا که نسبت این عزیزان فوق همه نسبتهاست و هر چه غیر آنست بار خاطر
 ایشانست و گاهی لفظ بار گویند از آن مرضی و عرضی اراده کنند چنانکه گویند فلان بار فلان برداشت
 یا فلان بار بر فلان انداخته مراد ایشان رفع مرض یا حواله عرض باشد و متوجهی نماند که رفع مرض و حواله
 عرض مخصوص لطیفه خواجگان است قدس الله ارواحهم خدمت والد این فقیر علیه الرحمه فقیر میگفتند
 که تو شب جمعه بیست و یکم جمادی الاولی سنه سبع و ستین دمانامه متولد شدی و در صبح این جمعه پیر
 بزرگوار از خاندان حضرت خواجه محمد یار ساقدس الله سره به نیت سفر حجاز از مادر و از النهر به سبزوآر
 آمد و چند روز در منزل ما اقامت فرمود و مادران صبح جمعه ترا بر روی دست گرفته پیش ایشان
 بردیم ترا فرا گرفتند و بانگ نماز در گوش راست تو گفتند اقامت در گوش چپ و پیشانی ترا بوسه
 دادند و گفتند این کودک از ما است و بعد از سه روز ترا مرض ام الصبیان عارض شد و آن بیماری
 مهلکست اطفال را تا رسیدیم و چون آن مرض اشتداد یافت بار دیگر ترا پیش ایشان آوردیم
 و مرض تو عرض کردیم گفتند باکی نیست و بار ترا فرا گرفتند و در کنار خود نهادند و از فرق تا قدم ترا
 دست کشیدند و گفتند با او کار ما است شما دل جمع دارید بعد از آن دیگر اثر از آن مرض بر تو پیدا نشد
 و چون طالبان و مستعدان آن دیار بر حال آن عزیز بقدر اطلاعی یافتند صحبت ایشان را مفتخر
 دانسته بخدمت می شتافتند روزی ایشان از فقیر پرسیدند که فلان جوان از بزرگ زادگان
 و نقبای این شهر که باز یادی التفات می دارد چند روز است که پیدا نیست آیا جت آن چیست
 من گفتم یک هفته شد که بدروندان عظیم افتاده است و یک طرف روی وی درم کرده فرمودند که
 وی جوان قابل نیست خیزید تا بعبادت وی رویم در ملازمت ایشان بسرالین آن سید شاده
 فقیرم دیدیم که روی درم کرده بر ستر افتاده است و از غایت وجع تب کرده می نالد بعد از پش

اویزانی سکوت کردند و چنان معلوم شد که متوجه مرض او گشتند و بعد از ساعتی سر برآوردند آن در دهن ایشان منتقل غده بود و همان طرف روی مبارک ایشان در کم کرده باور دندان و حرارت و روعه در کم کرده برخاستند و آن جوان صحت تمام یافته بمشائعه ایشان تا در سراسرون آمد و ایشان دو هفته بر در دندان مبتلا بودند حضرت ایشان میفرمودند که آنچه از اکابر خاندان خواجگان قدس صدر اعظم منقول است که در بار مردم در می آیند یکی از دو صورت می تواند بود یکی آنکه وقتی که آشنای عزیز از مرض و ملاقاتی یا ابتلا بمعصیت عارض میشود ایشان طهارت می سازند و نماز می گذارند و تضرع و زاری میکنند و از حضرت حق سبحانه و تعالی می خواهند که او را ازان عارضه پاک و مظهر گردانند و عورت دیگر آنست که صاحب صدر آن مرض یا معصیت خود را میدانند و بجای وی خود را اثبات میکنند و بعد از طهارت و نیاز تمام تضرع و زاری میکنند و بعد حق و خلاص توبه و انابت بجمع می نمایند و آن مقدار خاطر مشغول پیدا نموده و همت بر می گمارند که او را بتامی ازان ابتلا خلاصی و نجاتی میسر می شود و میفرمودند که در وقتی که یاری و عزیزی بیمارست او را بهمت مدد کردن بسیار خوب است مدد بدو انواع میباشد یکی آنکه همت بتامی مصروف باشد که مرض مرتفع شود و دیگر آنکه در وقت مرض تفرقه خاطر بسیار باشد و باسانی خاطر جمع نمی شود و همت مدد فرماید که خاطر متفرقه مرتفع شود تا آنچه مقصود اصلی است نصیب بعین گردد

حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس الله سره

در اوایل حال تحصیل علوم اشتغال داشته اند و کتب متداوله تحصیل کرده بوده اند و جمیع صوری نیز داشته اند چون داعیه این طریق پیدا کرده اند ترک و تجرید کرده تمام بصحبت مولانا نظام الدین علیه الرحمت پیوسته اند خدمت خواجه کلان دلد عزیز حضرت مولانا سعد الدین قدس سره میفرمودند که والد ما میگفتند که در سن هفتاده سالگی بودم که ما پیش که پدر مرا همراه خود بسفر بردند و ایشان همیشه بطریق تجارت مشغولی داشتند و باطراف و جوانب از برای کسب معاش آمد شد میکردند و در آن سفر که مرا برده بوده اند پسری بغایت صاحب جمال هم در سن من همراه بوده مرا بوی علاقه محبتی غده شبی در خانه کاروان برای هم بودیم پهلوی هم خواب کردیم چون شمع نشاندند شد و مردم بخواب رفتند در ظاهر من افتاد که دست و پیر انگیرم و چشم خود را بر آن مالم هنوز دست فراز نکرده بودم که دیدم که گوشه آنه شق شد و مردی با بیست شمع روشن بدست گرفته ازان شکاف درآمد و بجانب ما

فرونگریست و نیز برگزیده و گوشه دیگر از ان خانه شوق شدوی از ان شکافت بیرون رفت
و غائب شد حال برین بگشت و متنبه شدم و آن علاقه نماند و هم حضرت خواجه کلان نقل کردند
که والد مادرین دوازده سالگی بوده اند که همراه پدر خود میفرستاده اند روزی برادر کاروان سر
نشسته بوده اند و جمعی سوداگران در آن نزدیکی با یکدیگر محاسبه و مناقشه و ماجرای داشته اند
و گفتگوی ایشان دور و دراز کشیده و تا وقت استوار داشته آخر گریه بر والد ستولی شده
بی اختیار گریسته اند بمشابه که آن جماعت از گفتگوی خود باز ایستاده متوجه ایشان شده
و پرسیده اند که شمار چه شد که بی موجهی در گریه میفرموده اند که از صبح تا این زمان من
حاضر که شمار از خدای خود هیچ یاد نیامده از بس که مرا بر شما رحم آمد بی اختیار گریه بر من افتاد
چون ایشان را بعد از تحصیل علوم ذوق این طریق پیدا شده بکار مست خدمت مولانا نظام الدین
علیه الرحمه پیوسته اند و سالها در خدمت و صحبت ایشان بوده اند و بعد از چند سال با باز
ایشان عزیمت سفر مبارک حجاز کرده بخراسان آمده اند و در بهرات صحبت مشایخ وقت مثل
حضرت سید قاسم تبریزی و مولانا ابونیرید پورانی و شیخ زین الدین خوانی و شیخ بهاء الدین عمر
قدس الله ارواحهم میرسیده اند و در حق حضرت سید قاسم قدس سره میفرموده اند که ایشان گرد
معانی عالم اند درین زمان همه حقائق اولیا پیش ایشان جمع است و در حق مولانا ابونیرید پورانی
قدس سره میفرموده اند که دیر انجای هیچ کاری که هست خدای راست بوی و در حق
شیخ بهاء الدین عمر قدس سره میفرموده اند آئینه وی مجازی ذات افتاده است غیر ذات هیچ چیز
مشهود وی نیست و حضرت شیخ زین الدین را کمال تشرع ستایش میکردند و مولانا علاء الدین که از
کبار اصحاب ایشان بودند میگفتند که حضرت مخدوم ما مولانا سعد الدین میفرمودند که در سبادی حال
که بهرات آمده بودم شبی در واقع چنان دیدم که محبتی بود بزرگ و جمیع اولیا بهرات حاضر بودند مرا
آن مجمع در آورند و بر مجموع حاضران مقدم نشانند و الا و تن یکی شیخ ابو عبد الله طاقی و دیگری
خواجه عبد الله انصاری انتی کلامه و از غیر خدمت مولانا علاء الدین استماع افتاده که حضرت
مولانا سعد الدین روح فرمودند که چون از آن واقعه باز آمدم اثر غوغای در خود یافتم بر خاستم و در آن
دل شب هر طرف می رفتم برای دفع آن غوغا چاره می جستم ناگاه کز دمی بشدت هر چه تمام تر میشی

چنان برپای من زد که تا صبح فریاد میکردم و در آن درو و محنت از آن رعوت خلاص شدم
 حضرت مخدوم قدس سره در نفحات الانس آورده اند که خدمت مولانا را میگویند که بعد از
 چند سال که صحبت حضرت مولانا نظام الدین علیه الرحمه مشرف بودم مراد اعیه زیارت حرم
 شریفین زادگاهش تعالی تشریفاً و کرماتاً قوی شد از ایشان اجازت خواستم فرمودند که هر چند
 می نگرم ترا سه سال در میان قافله حاجیان نمی بینم و پیش از آن واقعه دیده بودم که از آن
 تو هم بودم و ایشان گفته بودند که برترس چون میروی آن واقعه را بخد مت شیخ زین الدین
 عرض کن که مراد شریع است و بر جاده سنت ثابت و مراد ایشان خدمت شیخ زین الدین خوانی بود
 رحمه الله تعالی که در آن روز در خراسان در مقام ارشاد و شیخوخت متعین بودند چون بخراسان رسیدیم
 رفتن کج همچنان که خدمت مولانا نظام الدین گفته بودند که در توقف افتاد و بعد از آن بسالهای
 بسیار میسر شد و چون بخد مت شیخ زین الدین رسیدم و آن اقعه عرض کردم ایشان گفتند که بابا بیعت کن
 و در قید ارادت ما در آمی گفتم غریزی که این طریقه از ایشان گرفته ام هنوز در قید حیات اند شما این پید اگردید
 که در طریقت این لفظ چنین جائز است چنان که از ایشان فرمودند که استخاره کن گفتم مرا با استخاره خود اعتماد نیست
 شما استخاره کنید گفتند تو استخاره کن که ما هم استخاره کنیم چون شب رسید استخاره کردم دیدم که طبقه خواجگان بسیار
 هری که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند در آمدند و درختها را می کنند و دیوار را می فلکند و آثار
 تهر و غضب و ایشان ظاهر بودند و بهم که این اشارت منبع است از آنکه بطریق دیگر در آیم خاطر من فارغ
 شد پای دراز کردم و با سودگی سرخواب نهادم چون بامداد مجلس شیخ در آمدیم بی آنکه من اقعه خود
 با ایشان بگویم گفتند طریق کی است و همه یکی بار میگرد و بهمان طریق خود مشغول باش اگر واقعه یا شکلی
 پیش آید با ما بگوی آنقدر که توانیم مدد کنیم حضرت مخدوم قدس سره در نفحات الانس پیش ازین
 نیاورده اند و اشارتی با استخاره حضرت شیخ قدس سره نکرده لیکن از بعض خادیم چنین استماع فتاده
 که حضرت شیخ نیز بنا بر وعده با استخاره آن شب توجه کرده اند دختی بغایت بلند و بزرگ دیده اند که
 شاخهای بسیار دارد حضرت شیخ داعیه کرده اند که یک شلخ بزرگ از آن درخت بشکنند و جدا سازند
 هر چند سعی کرده اند و زور آورده اند میسر نشده است چون صبح بحضرت مولانا ملاقات کرده اند فرموده
 که طریق کی است شما بهمان طریق خود مشغول باشید خدمت مولانا شمس الدین محمد روحی علیه الرحمه

سیگفتند که حضرت مولانا می مافرمودند که چون از خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه اجازت
سفر حجاز طلبیدم گفتند قافله را در بادیه دیدیم و تو با ایشان نبودی خاموش گشتم و بعد از چند روز باز
اجازت خواستم گفتند برو لیکن از ما وصیتی قبول کن زنها را آن کار نکنی که ما کردیم و پشیمان شدیم
و این خجالت را بقیامت خواهیم برد هرگاه که اثر قهر آنی از تو ظاهر شود اعمال آن قوت قهر نکنی چنانچه
ما کردیم نسبت بخواجه عصام الدین و بعضی منکران و نااهلان و این قصه در ذکر مولانا نظام الدین
آنجا که بیان قوت های باطنی ایشان مذکور شده حضرت مولانا سعد الدین فرمودند که من از ایشان
این وصیت را قبول کردم و بعد از چند گاه مرا کیفیتی دست داد که هر که احشام بر من می افتاد می کمال
بیموش میگشت و اگر نزدیک من می آمد هلاک می شد و من در مبارزه با ظهور آن کیفیت در کنج خانه
خزیدم و چارده شبانه روز بیرون نیامدم و هر که از دور پیدا شدی و میل خفایا من سیکرد
بهست اشارت میکردم و مانع میشدم و نمیکند هشتم که نزدیک من آید تا وقتی که آن حالت و کیفیت بخالی
من فوائده الفاسه قدس الله سره مخفی نماند که یکی از کبار اصحاب ایشان بعضی از کلمات
قدسیه ایشان را جمع کرده و طریفی از آن در ضمن شانزده رشفحه ایراد می یابد *

رشفحه میفرموده اند که هر کاری را فرط کند شغل بحق سبحانه ازان آسان ترست زیرا که هر چیزی
که هست اول آنرا می جویند بعد ازان می یابند و حق سبحانه اول می یابند بعد ازان جویند
اگر اول نیافتی کی میل کردی مصرع تا تو نه بینی جمال عشق نگیرد کمال ۴ معنی این سخن که حضرت مولانا
سعد الدین قدس سره فرموده اند آنست که اول حق سبحانه بر باطن بند و بصفت ارادت که آنرا تجلی آنرا
گویند ظهور میکند و بنده بعد از وجدان آن تجلی مرید و طالب حق سبحانه میشود پس درین صورت یافت
بر طالب مقدم باشد و عراج دیگر آن بیت نیست مصرع می شنوی و صف حال رست نباید شنید *

رشفحه میفرموده اند که کسی یکی را دوست میدارد میخواهد همه کس او را دوست دارند اگر چه غیرت
محبت مقتضی آنست که محبوب را مخفی دارد لیکن از غایت محبت سعی آن دارد که ویرا منکری نباشد
نمیدانند که چه چیل اندیشد و تا چه تدبیر کند که همه معتقد و طالب او شوند بهر وجهی که هست و بهر صفتی که
میشود و صفت آن محبوب میکنند تا با باشد که طالب او شوند *

رشفحه میفرموده اند که هرگاه سویی بر تن تو بود واسطه عالی متغیر و متاثر شود از پی آن سویی می باید

رشته سیفر موده اند که فواجه محمد پارسا قدس سره فرموده اند که حجاب میان بنده و حق سبحانه و تعالی
انتقاش صورت کونیه است در دل و این انتقاش بسبب صحبت های پراکنده و سیر و دیدن احوال
و اشکال گوناگون زیاده می شود و در دل خانه می کنند و محبت و مشقت تمام نفی می باید کرد و دیگر
از مطالعه کتب و گفتن و شنیدن سخنان رسمی و کلمات شتی آن نقوش می افزاید و از مشاهد
صور جمیده و اجتماع نعمات و سازهای طرب انگیز آن نقوش در حرکت و متوج می آید و چون جسم
سوجبات بعد و غفلت است از حق سبحانه و طالب رانفی آن کردن واجب است پس باید که از هر چه
خیال را می افزاید بواجبی اجتناب نماید باذل صاوت توجه بجناب حق سبحانه کند سنت الهی برین
جاری شده که بی محنت و مشقت و ترک لذات و شهوات حسی این منی دست نمیدهد راسته که
میچونید در آخرت است دوسه روزی درین سرای فانی بیخ کشیده و دیگر ابد الابدین کسودی این
عالم را هیچ نسبتی بآن عالم نیست گویا در میان بیابان بی نهایت شناسش دانسته افتاده است
رشته نفس بهار بوده و یکی از اصحاب ایشان بعضی رساله های نوشته میجو است که چون تمام شود
سیری کند درین اثنا بلا زمت ایشان رفته این رباعی مشهور خوانده اند که رباعی بابا یکلزار
شدم رهگذر سے به بر گل نظری فکندم از بخیری به دلدار بطعنه گفت شرمست بادا به رخسار من
اینها و تو در گل نگری به پس فرموده اند که اگر گشت سیروی و از گشت حطی داری از حق سبحانه
غافل و اگر خطی نداری چرا سیروی و رساله های نویسی اگر عمل خواهی کردن یک سخن بس است که
بخدمت مشغول باش و اگر عمل نخواهی کرد چرا می نویسی و فرموده اند که یک نی و هزار آسانی این سخن
در همه جا میرود هر چه از غیر حق است سبحانه فی گفتی و خلاص شدی به

رشته سیفر موده اند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که سکوت انفع است از
کلام زیرا که از هر سخنی حدیث انفس حاصل میشود و فیض الهی هرگز منقطع نیست مانع دریافت آن
فیض حدیث انفس است از صحبت اولیاء الله دل خود را از حدیث انفس نگاه می باید داشت
زیرا که ایشان را گوشه است که آن حدیث را بان گوش می شنوند و مشغول وقت ایشان
می شود و کسیکه بطالعه کتابی مشغول است اگر کمی از خارج غنی گوید مشغول وقت او می شود بلکه اگر
کمی بر وقت می نشیند تشویش می یابد جمعی که بر سبیل و اقام توجه و مشغولی بجناب حق سبحانه میدارند

هر آنکه حدیث نفس مشوش ایشان میشود و نمیکند از دو مشغولی گفت کسی که طفل گریان دارد و گریه او مشوش وقت است میگویند که پستان در دهان او نه تا خاموش کند کسی باید که پستان در دهان او نه تا شیر معنوی خوردن گیرد و دیگر گفتن در آید و از خیالات و حدیث نفس خلاص شود و از نسبت بحال بعض دیگر ذکر گفتن نیز حدیث نفس است.

ششم روزی اصحاب را مخاطب ساخته میفرموده اند که ای یاران داینده که حق سبحانه بدین طاعت و بزرگی باشما در غایت نزدیکی است و برین اعتقاد باشید که اگر بمعنی حال افکار معلوم نشود لیکن دائم باید که با ادب باشید و خللا و ملا چون در خانه تنها باشید پای دراز نکنید و در خلایا شرمند و سرافکنده و چشم پوشیده نشینید و سر و عنایت و طاهر باطن با خدا راست باشید چون بحفظ این آداب قیام نمایند این معنی شما را بتدریج معلوم شود باید که همیشه خود را با ادب ظاهر و باطنی آراسته دارید آداب ظاهر آنست که به او امر و نواهی شرع ایستادگی نمایند و دائم بوضو باشید و استغفار و کم گفتن و احتیاج در جمیع امور و تتبع آثار سلف صالح باشید و ادب باطن بسیار و شواش اہم آداب دل را از خطور اغیار نگاہداشتن است چه خیر و چه شر بر دو برابر است در حجاب بودن از حق سبحانه.

ششم میفرموده اند که حق سبحانه پیغمبر خود را صلی الله علیه و سلم طریقہ مراقبہ تعلیم کرده است آنجا که فرموده تا کمون فی شان و تا شلو است من قرآن و لا تعلمون من عمل الا کنا علیکم شهودا و فیض فیه اصل مسکد آنست که حق سبحانه فرموده است و حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم تعلیم کرده خلاصہ کار نیست که جناب حق سبحانه مشغول باشید حق سبحانه بر بنده از همه چیز با نزدیک تر است و از نزدیک تر گفتن هم نزدیک تر است چرا که در حال قرب عبارت نمیکند وقتی که قرب را عبارت در آورند بعد می نمود قرب نه آنست که گویا با و نزدیک شدم یا از و عبارتی توان کرد و قرب آنست که تو در وی گم شوی خود را و غیر خود را گم کنی و هیچ ندانی که جا بودی و از کجا آمدی و مطلقا از و عبارتی نتوانی کرد یکی پیش بزرگی خبر آورد که فلان شیخ از قرب سخن میکنند آن بزرگ ویرا گفت چون با این شیخ رسی بگوئی که اینجا که مایم قرب بعد است قرب عبارت از نابودن است آنجا عبارت کجا نمیشود.

رشته میفرموده اند که در نفسی کینه می گذرد و اقامت می باید بود حق سبحانه حاضر و ناظر است باید که از حق سبحانه شرم دارد و از غفلت نه ورزد و حق سبحانه تشیع و سرزنش کرده است باجل الله لرحل بن قلبین فی خوفه در درون یک آدمی دو دل نیست که یکی را بدنی مشغول دارد و یکی را بحق سبحانه در درون آدمی یکدل است اگر بدنی مشغول سازد از حق سبحانه بی بهره ماند و اگر متوجه بحق سبحانه گردد از دل او روزنه بسوی حق سبحانه کشاده شود و از ان روزنه آفتاب فیض الهی تابان گیرد آفتاب که طلوع کرد از مشرق تا مغرب هر ذره که هست نور او بهره می یابد و نور او بر همه می تابد اگر خانه بود که آنرا روزنه نباشد هر آنکه از ان نوبلی بهره مانده پس اگر دل حاضرست حضور او و مبتدیان روزنه است از ان رگبذ نور فیض وجود بوی خواهد رسید و اگر غافلست آن نور از وی در خواهد گذشت بیت دوست بهر خطه در تو نظر میکند چون تو از و غافل از تو گذشته کند

رشته میفرموده اند که طاعات موجب وصول بجنّت است و ادب در طاعت سبب قرب حق سبحانه کالمان مشایخ قدس الله ارواحهم بر آنند که در ابتدای باید که باطن خود را صفائی گردانند تصفیه و تزکیه مشغول گردانند و اقام مراقبه دست دهد و الا هر چه از اعمال صالحه بجای آرد آب در خای زیاده میکند مصرع هر چه گیر و غلّتی علت شود کم از شاگرد جولائی نمی باید بود که مدتی باید که تارشته پیوند کردن پیاموز کارها دیگر خود هنوز کجاست طالب می باید که بجد و جهد تمام سعی کند تا در نفی خواهر استاد شود و داند که چگونه نفی می باید کردن و در ابتدا باید که هیچ چیز مشغول نشود مگر بنفی خواطر آنها که رسائل مطالعه میکنند و بخوان از انجانی چنین از انها ایشان را هیچ نفی نیست اینها همه بکار بیاراه حق سبحانه و کار او رفتنی و کردنی است نه گفتنی و شنیدنی اگر کسی پیش پادشاه بغداد نشسته باشد و در حضور پادشاه دایم تواند بود و پادشاه مکتوبی بشام فرستاده باشد از ان مکتوب غایبان حظی بگیرند بغایت کسی جاہل بی عقل غافل باید که از حضور پادشاه با اختیار خود دور رود و از برای خواندن آن مکتوب از بغداد بشام روی نهد

سج

رشته میفرموده اند که هر که یکجا همه جا و هر که همه جا هیچ جا +

رشته میفرموده اند که پرنسیر از دارو هر که پر خور و انواع بیماریا در وی پدید آید برای دفع بیماری در او خور و تا صحت یابد چون صحت یافت باز پر خوردن گرفت باز دارو خور و صحت یافت همچنین

چند کثرت اعاده کرد عاقبت آن دارو را فریاد کل سینه بچنین کینه گناه کرد و انابت نمود باز گناه کرد باز
انابت نمود باز گناه کرد این انابت که ویران گناه تمامی باز نیار و در وی اثر عظیم نکند مثل گناه دیگر
است ازین جهت است که اهل شکر و سیر کلی بر خود گرفته اند و ترک همه کرده و بحق سبحانه مشغول گشته
تا ناگاه در مرض غفلت نمیزند *

در ششم سیر موده اند که حضرت شیخ جنید قدس سره گفته است که استاد من در مراقبه گریه بود و وقتی
گریه دیدم بر سر سوراخ موشت نشسته و چنان متوجه دی گشته که موی بر اعضای وی حرکت نمیکند
متعجب در وی نگریستم ناگاه به سیرم ندانم که ای دون بهت من در مقصود تو از موشتی کمتر نیستیم تو
در طلب من از گریه کمتر باش از آن روز باز در مراقبه افتادم بهیت دلی که مرا یار چه گفت
امروزه جزا یکبسی در منکر دیده بدوز *

در ششم سیر موده اند که دایم بیاد حق سبحانه باشید تا غایتی که از خود غائب شوید حق سبحانه از همه
لطیف ترست هر که لطافت بیشتر مشغولی را بحق سبحانه بیشتر جلا دهد و موزه دوز از آن کس که خس
حامر میکند لطیف تراند از ایشان خس کشی نمی آید باز بر از ایشان لطیف ترست آن تحمل ندارد
که جولاگی و موزه دوزی کند مایان از بر از آن لطیف تراند بر از ی نمی توانند کرد باز جاعته که
بجانب حق سبحانه مشغول اند از همه لطیف تراند ایشان را سر دل آن نیست که بغیر حق سبحانه مشغول
شوند اگر بگویند روز خوش نمی آید که از آن باز آیند و اگر بسجود روز خوش نمی آید که سر از سجده بردارند
این طائفه از همه لطیف تراند تحمل آن ندارند که یک چشم زدن بغیر حق سبحانه مشغول باشند نباید
بر حال ایشان غیبت می برند نه از آن جهت که درجات و کمالات ایشان از درجات و کمالات
ایشان زیاده است لیکن ایشان را شرف حالی است که دایم در قرب حضرت حق اند و حضرت حق
ایشان را از نظر خلق پوشیده داشته است و سبیل و احوال ایشان را بخود مشغول گردانیده بارشاه
جمع اسیر ممالک را یکی از مقربان خود تفویض مینماید و او بامر بادشاه در ممالک تصرف میکند و دیگری
آفتاب دارست و آب وضو بادشاه ترتیب میکند و دایم پیش بادشاه است البته اگر تصرف در ملک
استانزد بادشاه مقرب ترست و برگزیده تر و مرتبه و درجه وی عالی تر و برتر است اگر قابلیت وی بیشتر
نبودی تصرف در ممالک نشدی لیکن آفتاب دار این شرف دارد که دایم در قرب بادشاه است و خدمت

خاصه او میکنند و بغیر او مشغول نیست و گرنه وی کجا و متصرف در ملک کجا آنکه متصرف در مملکت است
از جهت قرب دوام و خدمت بادشاه است که بر آفتابه دار غبطت سے بر دو شک در
رشته در معنی این بیت که حضرت مولوی رومی قدس سره فرموده اند بیت ای دیده عجب اینک
عجب نیست این به معشوق بر عاشق بی وی نه دباوی نی به میفرموده اند که اگر کسی هزار سال
پروا نکند معنی بی وی نه دباوی نی را در نیابد پس چگونه قرب حق سبحانه تعالی را ادراک تواند کرد لیکن
چون سعی کند و بجد مشغول شود حق سبحانه او را چندان ادراک و یقین کراست فرماید که این معنی را
در یابد که حق سبحانه بی وی نبوده است و انقضات نموده اهل اشدر ایشینی حاصل میشود که به پیچ
گمان و تردنی ماند در بود و وجود حق سبحانه چنانچه هیچ کس را در بود و وجود خود شک نیست هر چند
جامه ادر بر دارد و چشم پوشاند وجود خود را گم نمیکند و فراموش نمی سازد و در شک نماند +
رشته میفرموده اند که چون ذکر مجرد از لباس حرف و صوت عربی و فارسی شود و مجرد از جمیع جهات
آن زبان بمقام شجریه رسد و طالب همه وقت از وی بر تواند خورد و قول تعالی توئی اکمل کل مین
ذکر چون حب است که شجره معرفت از وی میرود و کما قال سبحانه مثل کلمه طیبه کثیره همچنانکه شجره
از جنبه سر سبز نه توحید صرف که مجرد از لباس حرف و صوت و عربی و فارسی و شکل و لون و کیفیت و کم
و مجرد از جمیع جهات است از مضمون کلمه ظاهر شود +

من خوارق عاداته قدس سره خدمت مولانا علاء الدین که از اجله اصحاب حضرت
مولانا سعد الدین بودند و ذکر ایشان خواهد آمد میفرمودند من بیمار بودم حضرت مولانا بعیادت نا آمد
بر کنار صفت نشستند و نقطه مراقبه کردند و سر مبارک پیش فلکند و بر سقف آن صفت بالای سر مبارک
میشان در یک بود ناگاه موشی از کنار آن در یک قدری خاک پاشید و برگردن و گریبان ایشان بخت
سر بر آوردند بالا نگریستند و باز مراقب شدند آن موش قدری دیگر خاک پاشید باز برگریستند چنان
سه بار این صورت واقع شد بار چهارم برگریستند و از روی غضب گفتند ای موشک بی ادب
آنگاه برخاستند و بیرون رفتند من بر فراش خود نشسته بودم و ازان صورت خجالت بسیار داشتم
بعد از لحظه دیدم که بران در یک گریه پیدا شد و دگر نشست ناگاه موشی قدری خاک پاشید آن گریه
و حبست و به پیچ خود موش را ازان سوراخ بیرون کشید و بکشت و قدری ازان بخورد و من شرم

در آن روز آن گربه بزرگ به موش از آن سوراخ بیرون آورد و در سیم خائید و بگذاشت و بر پشت مولانا
 علاء الدین که وی نیز از جمله مخلصان حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بود نقل کرده است که در آن
 جامه فروخته دهم نوز می محصله و صورت پیاده روان براتی آورد و خوشنوت و سفاهت آغاز کرد
 و در آن محل مرا براداری و جبریات او قدرت نبود متحیر شدم مقدار آن این حال حضرت مولانا پید شدند
 چون آن تشدد از او دیدند دست مبارک بردوش وی نهادند و گفتند بنی داور زبان خود را
 نگما هر چون دست ایشان بدوش وی رسید بهوش گشت و در میان بازار غلطید و مدتی مدید
 بدان حال افتاده بود و ایشان بر در دکان من نشسته بودند چون بحال خود آمد به نیاز تمام برخاست
 و در دست و پای ایشان افتاد و روی بر پشت پای ایشان نهاد و از آن شغل انابت کرد
 و روی درین طریق آورد و سیم وی نقل کرده است که والدۀ فرزندان حامله بود و از حمل و چهار ماه
 گذشته بود و در آن ایام قصد اخراج آن جنین کرد و جنین از پشت وی ریفت و او مشرف بر شتر
 شد و حال بر و گشت با اضطراب تمام نزد ایشان دویدیم دیدیم که مردم بسیار از علما و صلیحا نزد
 ایشان جمع آمده اند و بحال پیش رفتن سخن کردن نیست متحیر شدم و ندانستم که چه چاره کنم چون
 چشم ایشان بر من افتاد فی الحال برخاستند و بجانب منزل روان شدند و جمعی از اصحاب
 و عقب ایشان می آمدند در آن اثناء مرا پیش خود خواندند و گفتند آن ظالمه را بگوی که یکبار دیگر
 در فلان تاریخ این حرکت کرده بودی و ترا عفو کرده بودیم این بار نیز عفو کردیم اگر بار دیگر این
 ظلم از تو صادر شود سزای خود به بینی من خوش دل شده تعبیل گشتم چون بخانه درآمد دیدیم
 که حال او بصلح آمده و از آن مرض اثری نمانده و قصه را بوی باز گفتم بگریست و گفت راست
 فرموده اند در آن تاریخ یکبار قصد کرده بودم و از مردن جستم پس بخدا حمد کرد که دیگر مثل آن
 قصدی نکنم خدمت مولانا علاء الدین گفتند که در آن فرصت که در ملازمت حضرت مولانا
 می بودم نوزی قاصدی از ولایت قوهستان رسید و مکتوب والدین آورد که مرا بمبالغه و تاکید
 بلیغ طلبیده بودند تا که خدا سازند ازین صورت بغایت ملول شدم که مباد از شرف ملازمت
 ایشان محروم شوم با خود گفتم چون ایشان برین مضمون مکتوب اطلاع یابند هر آنکه مرا نگاه خواهند داشت
 و نخواهند گذاشت که بقوهستان روم چون پیش ایشان درآمد هنوز مضمون مکتوب را

عرض نکرده بودم که فرمودند چون بمیانغ طلبیده اند می باید رفت من متحیر شدم و از رفتن چاره ندیدم
 بعد از آنکه بلازمت پدر و مادر رسیدیم همدران هفته مرا که خدا ساختند و هشت سال آنجا ماندیم
 در آن مدت همیشه متوجه خدمت ایشان بودم و از باطن شریف ایشان استفاضه می نمودم و در آن
 دیار عالمی ظالم بود که در توجیه مال اخراجات بر من تعدی بسیار میکرد و ظلم پیدا و از حد میکذرائند
 و من هیچ نمیدانستم که دفع ظلم وی بچه طریق کنم آخر باطن متوجه حضرت مولانا شدم و هشتا نشانه کردم
 شبی ایشان را بخواب دیدم که تیر و کمانی بدست دارند ناگاه آن عامل در برابر پیدا شد ایشان
 آن تیر را بر کمان نهادند و بر کشیدند و بجانب وی انداختند چون بیدار شدم با خود گفتم تاجیه بلام
 پیش آن بخت خواهد آمد روز دیگر نزد وی رسیدم و گفتم حاضر باش که بلای عظیم روی بتو دارد بخت
 و استعزاء نمود و سخنان بی ادبانه گفت بعد از سه روز یک نیمه تن ویران فلج دریافت و دیگر برنجواست
 و هم حضرت مولوی فرمودند که در آن ایام که در ولایت قوستان بودم یکبار مقدار تخم سیله بر دوشم بود
 روزی بر درخت بلند برگ می بریدم و در آشنای آن کار نسبت رابطه می ورزیدم ناگاه شانه که
 پای بران دهم شکست و من از بالای درخت جدا شدم دیدم که حضرت مولانا و ما پیدا شدند و مرا از
 هوادر بر بودند و سالم بر زمین نهادند چنانچه بهیچ عضو من آسیبی نرسید این معنی را پوشیده می دهم
 و چون بلازمت ایشان مشرف شدم خواستم که قصه فلج آن عامل ظالم و افتاد خود را از درخت
 بعضی ایشان رسانم پیش از آنکه من سخن آغاز کنم فرمودند که افتادن ظالمان دیگرست افتاد
 مظلومان دیگر و هم خدمت مولانا میفرمودند که در مبادی احوال چون حضرت مولانا مرا تعلیم ذکر
 دل کردند در سهرات فرمودند که پیش من ذکر می چند بدل بگویی من آغاز کردم و دل را بنده مشغول
 ساختم فرمودند که همچنین مکن و در ذکر دل را حرکت مده بلکه مفهوم ذکر را بر دل حمل کن تا وقتی که
 دل از مفهوم ذکر متاثر شده خود ب حرکت در آید آن زمان کار بوی بازگذاشتن و در آن محل که ایشان
 از حرکت دل من خبر دادند مرا عقیده نبود که در همه روی زمین کسی ظاهر باشد که از درون مردم
 و احوال دل خلق آگاه باشد که من درین تعجب و تحیر افتادم و از ذکر بازماندم مقارن این حال
 فرمودند که چه حیران مانده داشتی که مرا و بلج مریدیت بقال در پس پاچال استاده و من این
 خانه دل و ریاء از وی میدانم بعد از اطلاع بر منیعنی مرا کیفیت عظیم دست داده دیگر در میان

محکم گزتم از خدمت مولانا محمد رح که برادر خور و حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره
 الناسی بودند منقول است که می فرموده اند من در مبادی احوال باعمال کسیری مشغول به آن
 مشغوف بودم و بسی اوقات شریف صرف آن می نمودم و تجربه بسیار بدست آوردم و نشان ها
 نزدیک کار مشاهده کردم اما آنچه حق بود ظاهر نمی شد و من در مشغول و متحرک آن تر و دفاطر داشتم
 و ازین جهت بغایت شکسته بال و پریشان حال بودم روزی درین پریشانی و سرگردانی به بازار
 خوش در آمدم چون نزدیک بسر چار سورسیدم و در میان کثرت مردم افتادم ناگاه کسی از عقبه
 من درآمد و دست در گردن من انداخت بازنگریستم دیدم که حضرت مولانا سعدالدین انداخته اند
 و نیازمندی نمودم ایشان فرمودند که می داور بیت کیمایی ترا کنم تعلیم که در کسیر و در صفت
 نیست به وقت ساعت گزین که در عالم به کیمایی به از قناعت نیست به این قطعه خواندند و
 روانی برگزیدند بعد از رفتن ایشان ارادت آن مشغول تمام از دل من زایل شد و خاطر من
 از آن دغدغه خلاص یافت و یقین داشتم که آن تصرفی بود که بنابر محض شفقت از ایشان نیست
 بفقیر صادر شد خدمت مولانا علیرالدین میفرمودند که در اوایل حال که ملازمت حضرت مولانا
 اختیار کردم و ایشان تبرک تحصیل علوم سنی اشارت فرمودند بعضی شوق باراکه درین عربیت و
 و منطق و کلام دهم تمام بگذراشتم اما پیش امیر سید ضیال الدین محدث علیه الرحمه کتابی
 در حدیث میگذاشتند و نزدیک با خبر رسیده بود با خود گفتم حدیث خواندن مانع نخواهد بود بار
 آن کتاب را تمام کنم صبح شبانه بود که جزو حدیث را بر داشتم و از درون شهر بجله چل کرسم که
 خدمت سید انجامی بودند متوجه شدم چون قدم از در دروازه ملک بیرون نهادم دیدم که
 بندگران از آهین برپای من پیداشد چنانچه قدم به شواری بر میداشتم ازین صورت بغایت
 متوحش و متحیر شدم و در مردم می نگریستم که آیا چه میگویند دیدم هیچکس باین معنی حاضر نمی شود
 بکنت تمام از پل روان گزشتیم درین اثنا دیدم که دستار از سر من ربوده شد و سر سینه بماندم
 متوحش و متحیر من زیاد شد یک دو قدم دیگر نهادم فرجه از کتف من ربودند همچنین در هر دو سه
 قدم چیزی از تن من ربوده می شد تا دستار و فرجه و میان بند و قبا و پیراهن تمام رفت و من
 بانه از راه بماندم و آن بندگران برپای من بودند و نزدیک بسر بازار چه پا پوش و دران رسیده بودم

بنا

بنا

با خود گفتم که اگر یک قدم دیگر پیش می نهد از این میزد و آن زمان سوامی شوی فی الحال از اینجا
 برگشتم دیدم پیر من پیدا شد و بر من فرو داد و هر وضعی که چیزی از من گم شده بود چون قدم
 من با نجا سیر رسید آنچه را بجای خودی آمد چون قدم از آستانه دروازه در شهر نهادم دیدم که آن
 بندگراں از پای من برخاست و ناپیدا شد فی الفور بادی از مطالعہ نفور بلا زمت ایشان ششتم
 دیدم که در مسجد جامع جائی بمراقبت مشغول اند آهسته آهسته دهم و ششم ناگاه سر مبارک بر آوردند و بجانب
 من توجه نمود و تبسمی فرمودند از تبسم ایشان مرا معلوم شد که آن تصر فی بود که از ایشان واقع شده بود
 و هم خدمت مولوی فرمودند که روزی مراقب غلطی شدم و حزن قوی فرو گرفت چنانچه بی طاقت
 شدم برخاستم و بدر سرای حضرت مولانا آمدم و متوجه ایشان گشتم بدل آغاز درخواست و زاری
 کردم که عنایتی کنید و مرا ازین الم و اندوه بیرون آرید درین حال بیرون آمدند و آنرا بسط از ایشان
 ظاهر بود تبسم کنان پیش آمدند و بدست راست گریبان مرا گرفته بغش زدند و بعد از آن سر انگشت
 شهادت را بر آخره گردن من نهادند فی الحال در باطن من سروی و در دل من خرمی و حضوری حاصل
 شد و الشرحی در سینه من پیدا گشت که مدت چهار ماه متصل ل چون گل می شکفت و بقیه می خندید و آثار
 آن بر شیره من ظاهر بود بمشایه که لیم از خنده فراموشی آمد و خدمت مولوی فرمودند که شبی با جمعی از
 اهل رسم و عادات اتفاق رقص و سماع افتاد چون صبح بلا زمت ایشان آمدم جمعی از اکابر و اهل آجنا
 حاضر بودند ایشان از روی غضب نظری بجانب من کردند فی الحال دیدم که باری عظیم بر من افتاد
 نیند ششم که گوی بزرگ آوردند و بر کتف من نهادند چنان منحنی شدم که بینی من بر زمین نزدیک رسید
 و نفس من تنگی کرد و متعاقب شد و عرق از جبین من چکیدن گرفت و بیم آن بود که رابطہ حیات منقطع
 شود خدمت مولانا شهاب الدین احمد پرخندی علیه الرحمہ که از دشمنان و تهر و از کبار اصحاب ایشان
 بود و ذکر او بعد ازین خواهد آمد چون عجز و بیچارگی مرا دید بجانب ایشان بجهت درخواست من تواضع
 نمود و نیاز مندی کرد ایشان بعد از ساعتی متوجه خدمت مولانا شهاب الدین احمد شدند و فرمود
 که مرد سیرابی شکفته بدان کندگی را چنان پاک می سازد می پزد که طبایع سلیمه بتناول آن رغبت
 نمی نمایند و نیز در پاک ساختن بعضی نفوس کم از آن سیرابی نیستیم این گفتند و گفت دست راست را
 بر کتف دست چپ نهادند و دست برداشت و الییدند فی الحال آن بار از کتف من برخاست

آن گرانى زائل شد خدمت استادى مخدومى حافظ غياث الدين محدث عليه الرحمه که از اجله علمائى زمانه
 و از اعيان بهرات بودند و بنظر حضرت سيد قاسم تبريزى قدس سره رسیده بودند و بلازمست شيخ بهاء الدين
 و والد بزرگوار ایشان شيخ نور الدين محمد قدس الله روحها بسیار کرده و نزد سلطان ابوسعید میرزا
 قرب تمام داشتند بمرتبه که گاهى بالای تخت میرزای نشستند و برای وی شنوى میخواندند میفرمودند
 که روزی در مسجد جامع بلازمست حضرت مولانا سعدالدین قدس سره رسیدم و در آن مجلس سبب از علماء و
 فقرا حاضر بودند و در صف لغال فروتر از همه حاضران مردی فقیر قوستانی نشسته بود و حضرت مولانا
 سکوت کرده بودند ناگاه سر برآوردند و آن مرد قوستانی را پیش خود خواندند و دست ویرا گرفته بدست
 من دادند و فرمودند که ویرا ببوسیدیم و در مدد حمایت وی تقصیر نکنی من قبول کردم و مراد بچکس را
 از حاضران ستر این سپارش معلوم نشد تا بعد از پانزده سال که حضرت مولانا وفات یافته بودند
 و در زمان میرزا سلطان ابوسعید شخصی پیدا شد که بدوام مردم را به تمت جهودی میگفت و میگفت
 کلی حواله میگردد اتفاقاً آن مرد قوستانی را گرفته بود چون وی مالی و جهاتی نداشت که سبب خلاصی و
 شود کار وی برگشتن قرار گرفته بود تا دیگران تبرسند و کار آن گیرنده پیش رود و بازار وی گرم تر شود آخر
 مهمانان بخامسید که سنی در گردن وی کرده بدروازه عراق آورده اند تا بخادى از دار آویزند درین اثنا من از پیش میرزا
 برگشته بودم و بمنزل خود میرفتم بدروازه رسیدم و وارد حام خلایق دیدم پرسیدم که چه میشود گفتند فقیری را به تمت
 جهودی گرفته اند و میخواهند که بکشند من پیش اندم چون چشمی برین افتاد فریاد کرد که ای حافظ من آن فقیر قوستانی
 که حضرت مولانا سعدالدین در مسجد جامع مرا بشما سپارش کردند و فرمودند که در مدد حمایت وی تقصیر نکنی و شما
 قبول کردید اکنون قت مدد حمایت هست چون تیز رویی بگستیم شما ختم فی الحال یرا خلاص کردم و این
 عنوان برتافتیم و بلازمست میرزا شتافتیم و قصه آن فقیر و سپارش حضرت مولانا را بعرض رسانیدم میرزا آن تمت
 کننده را بجای آن فقیر سیاست فرمود و آن فقیر و سایر مردم از شر وی خلاص یافتند و خدمت حافظ بعد از تقریر
 این حکایت این دو بیت از شنوى خواندند شنوى از پس صد سال هر چه آید برو + پیری بنید معین مومبو +
 اگر ببیرد وید او باقی بود + زانکه دیدش دید خلایق بود + خدمت خواجہ شمس الدین محمد کوسوی بحضرت مولانا
 سعدالدین رحمهما الله صحبت بسیار سیدشته اند بعضی از اجله اصحاب ایشان چنین گفتند که روزی خدمت
 خواجہ بحضرت مولانا گفته اند که مراد و مشکل عظیم پیش آمده است در حقائق توحید که از حل آن عاجزیم و بی نیستم

که آن مشکل تواند گشود و از نجات خاطر من در بارست میخواهم که سفری اختیار کنم باشد که کسی ایامم که این بار از خاطر من بردارد و حضرت مولانا فرموده اند که شما فردا صبح به نیت حل آن مشکلات متوجه این جانب شوید شاید که احتیاج بآن نشود که سفر باید کرد خدمت خواجه روز دیگر آمده اند چشم ایشان بر روی حضرت مولانا افتاده نعره زده اند و بنحود گشته مدتی در آن بنحودی مانده اند و بعد از افاقیت و شعور این بیت از شنوی خوانده اند بیت ای جمال تو جواب هر سوال به مشکل از تو حل شد بهیچان پس دغدغه سفر از خاطر مبارک ایشان مرتفع شده است روزی محرمی در خلوتی از خدمت خواجه پرسیده است که شمار آن روز چه شد که مدتی بهیوش افتادید و بعد از آن ترک سفر کردید فرموده اند که چون چشم من برابر روی راست مولانا سعد الدین افتاد یک مشکل من حل شد و چون چشم برابر روی دیگر ایشان افتاد مشکل دیگر مرتفع شد از لذت و ذوق آن فریاد کردم و بنحود افتادم در نغمات الهی مذکور است که یکی از درویشان که بصحبت ایشان میرسد چنین حکایت کرد که مراد مجلس و عطف که معارف درویشان میگذاشت تغیر بیارنی شد فریاد نعره بسیار میزدیم و از آن محبوب می بودم یک روز آنرا بعرض ایشان رسانیدم گفتند هر گاه که ترا تغیری افتد مرا بنحاط در می آور و در آن وقت که ایشان بسفر حجاز رفته بودند مراد یکی از مدرسه ها که آنجا غزیری و عطف سیگفت آغاز تغیر شدن گرفت بایشان توجه کردم دیدم که از مدسه درآمدند و پیش من رسیدند و دوست خود را بر دوشهای من نهادند من از خود بیرون رفتم و بهیوش افتادم آن زمان که بحال خود آمدم مجلس و عطف بر شکسته بود و اهل مجلس رفته بودند و آفتاب بمن رسیده بود و آن روز آخرین نخب بنه بود و از ماه رمضان که بعد از آن تا عید دیگر نخب بنه نبود آنرا در خاطر گرفتم که چون ایشان از مکّه بیایند بایشان عرض کنم چون ایشان از مکّه شریف آورند و بنجدت ایشان مشرف شده و جمعی پیش ایشان بودند که نتوانستم که آنرا بعوض ایشان رسانم روی بمن کردند و گفتند نخب بنه بود که بعد از آن تا عید نخب بنه دیگر نبود و وفات حضرت مولانا سعد الدین قدس سره نماز پیشین روز چهارشنبه بوده است بهفتم ماه جمادی الاخری سنه ستین و ثمانمایه از بعضی اهل اجتماع افتاده که روز تعزیت حضرت مولانا خدمت خواجه شمس الدین محمد کوسوی قدس سره مجلس نهادند و عطف فرمودند و در اثناء و عطف بر سر خبر این بیت خواندند بیت یک مشت خاک آئینه شد بر روزگار به بنمود و وجه باقی لبس خاک توده شد حضرت مولانا سعد الدین را قدس سره

دو فرزند نرگوار بود یکی خواجه محمد اکبر المعروف بخواجه کلان که توفیق انحراف در سلک اصحاب حضرت
ایشان یافته بوده اند و دوبار از بهرات بلازمت آن حضرت با و را الهنر شتافته در کرات اولی
که راقم این حروف متوجه آستانه بوسی حضرت ایشان بود در قریه چل دختران بصیبت خواجه کلان
مشرف شد و آن نوبت ثانی خواجه بود که بلازمت حضرت ایشان میفرستند چون فقیر را دید متعجب
شده پرسیدند که کجا میروی و چه داعیه داری فقیر مجلی از دغدغه خود عرض کردم بنیشت بسیار
نمودند و فرمودند باید که از ما جدا نشوی تا بموافقت و مرافقت یکدیگر این راه را قطع کنیم قبول
کردم و ایشان احوال و ائصال و متعلقان فقیر را نزدیک خود آوردند و دوران سفر شفقت و محبت
و عنایت بسیار میکردند چون به بخارا رسیدیم اکثر احوال و ائصال خادمان و متعلقان را آنجا گذاشته
هم در خدمت خواجه با جمعی از اصحاب حضرت ایشان که بر سر مزاج بخارامی بودند متوجه ولایت قوشی
شدیم و در نصف بسعادت ملازمت حضرت ایشان مستعد گشتیم و در خلال مجالس التفات بسیار
و الطاف بیحد و شمار از حضرت ایشان نسبت بخواجه کلان مشاهده می شد و بسی نقلها از مصاحبت
و خصوصیتی که بحضرت مولانا سعد الدین قدس سره داشته اند استماع می افتاد و روزی در خلوتی
خدمت خواجه را بطریق نفی و اثبات امر کردند و فرمودند که باین طریق مشغول باشید و چون بهرات
مراجعت کنید هر که برای شما آید ویرانیز باین طریق خواهی و تعلیم ذکر کنید و والد نرگوار شما مولانا
سعد الدین چون بهرات رفته اند سلوک ایشان هنوز تمام نشده بوده است اما و بهرات یاران
پیدا کرده اند و ایشان را بر کار داشته و خود نیز مشغولی تمام کرده اند تا کارها پیش رفته است
و سلوک ایشان بنهایت رسیده شما نیز باید که کار را با بشید تا مهم با تمام رسد پس این شنوی خوانند
که بیت حاصل آمد که یار جمع باش بهجوبت گراز حجاری تراش و بعد از چند گاه که حضرت
ایشان خواجه را اجازت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز مراجعت و ملازمت والدین امر
فرمودند این فقیر نیاز امر آن حضرت در مرافقت خواجه باز بخارا آمد و ایشان آنجا روزی چند
کثرت فرمودند و فقیر با اجازت ایشان نزد متوجه خراسان شد و بعد از یکده ماه ایشان نیز بهرات
آمدند و همیشه بحال این کمینه ملتفت می بودند و الطاف بسیاری نمودند تا بعد از پانزده سال الفریقه
برداشتند و به بندگی قبول فرمودند و روزی حضرت محمدی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی

نصیر و ایشان شرف و در قریه چل دختران بصیبت خواجه کلان

صلی و بعد از آن تمام شایسته
چرخ سال خواجه کلان صاحب
نخستین و از جمیع ماه خواجه کلان
نزد خواجه کلان
با فرستادن و بفرستادن
نزد خواجه کلان

چ

قدس سره تقریبی در صفت خواجه کلان و پاکی طینت ایشان این مصرع خوانند که مصرع خاک او
 بهتر ز خون دیگران + فرزند دوم حضرت مولانا قدس سره خواجه محمد اصغر المشتهر بخواجه خرد بود و نیکه از
 علوم ظاهری و اخلاق باطنی بهره تمام داشتند و هر دو خواجه حافظ کلام الله بودند و مطلع بر دقائق تفسیر
 و حقائق تاول و فوات حضرت خواجه خرد و ولایت زمین را و واقع شده در شهر سنه ست و تسع
 و بعضی از خدام نقش ایشان را از آنجا بهرات بر آوردند و بر تخت فرار در عقب الله شریف خود مدفون اند
 رحمها الله تعالی رحمه واسعة

مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی قدس سره بسامی

لقب اصلی ایشان عماد الدین است و لقب مشهور نورالدین ولادت ایشان خرد و جام بوده است
 وقت العشاء الثالث والعشرين من شعبان المعظم سنة سبع عشر و ثمانمائة چنانچه در قصیده شرح حال
 شرح حال که مشتمل است بر مجملی از دقائق حالات ایشان در مدت حیات چنین فرموده اند که قطعه
 بسال هشت صد و نهمه هجرت نبوی که زوز که به شیرب سراقات جلال در اوج قله پر از نگاه
 عز قدوم بدین حقیض بواسطه کرده ام پروبال به پوشیده مانند که نسبت شریف حضرت محمد
 بشیخ عالم عامل امام المجتهدین و ارث علوم الانبیاء والمرسلین امام محمد شیبانی رحمه الله مرسد
 که از اعظم مجتهدان است در حدیث امام عظیم ابو حنیفه کوفی رضی الله عنه بوده است و یکی از صاحبین است
 و هو محمد بن عبد الله بن طاووس بن هریر الشیبانی و کان هریر ملکاً یبغدا و سلم علی ید عمر بن الخطاب
 رضی الله تعالی عنه و ذکر فی کتاب المصنفی انه کان بین الامام محمد ابی حنیفه رحمه الله قرابة قریبه
 فانه محمد الحسن ابن عبد الله بن طاووس بن هریر و هو ملک سلم علی ید عمر بن الخطاب رضی الله عنه
 و ابو حنیفه نعمان بن ثابت بن طاووس بن هریر و الله ایشان مولانا نظام الدین احمد دشتی و جد ایشان
 مولانا شمس الدین محمد دشتی از مشایخ میر اعلی علم و تقوی بوده اند منسوب بجله دشت از محروسه صفهان
 که بواسطه بعضی حوادث زمان از وطن مالوف بولایت جام آمده اند و بامر قضاء فتوی اشتغال نموده
 و مادر و پدر ایشان از فرزندان امام محمد شیبانی است چه مولانا قوام الدین محمد از فرزندان امام محمد
 دران و لا که از ولایت خود بدیار جام آمده اند صلیبیه خود را در سلک از دواج مولانا شرف الدین حاجی
 مفتی نقابست پناه تسلیم گردانیده و نتیجه آن از دواج ولادت مستوره است که مولانا شمس الدین محمد

و بیاد رجباله مناکحت خود در آورده و از وی مولانا نظام الدین احمد که والد شریف ایشانست متولد شده
 و آبا و ایشان تا در ولایت جام ساکن می بوده اند در کتاب سجلات و قبایح عبارت شتی می نوشته اند
 چون رخت اقامت کشیده اند لفظ جامی بجای آن رقم میزده اند در آن سال که حضرت مخدومی متولد
 شده اند خاقان مغفور شاهرخ سلطان انا را شد بر مانه تبریکه ملاک عراق و فارس دست یافته بوده است
 و ذکر اشتغال حضرت مخدومی به تحصیل علوم و مبادی حال و رجوع ایشان بابل
 فضل و کمال چون ایشان در سن هجده سالگی همراه والد شریف خود بهرات آمده اند و در مدرسه نظامیه
 اقامت کرده و بدرس مولانا جنید اصولی که در علم عربیت ماهر بوده و در آن فن شهرت تمام داشت در آمده
 و سیل مطالعه مختصر بخش کرده چون بآن درس حاضر شده اند جمعی بقرات شرح منقح و مطول مشغول
 بوده اند ایشان با آنکه هنوز بحد بلوغ شرعی نرسیده بوده اند در خود استعداد فهم آن یافته اند و بمطالعه
 مطول و حاشیه آن پرداخته بعد از آن بدرس مولانا خواجه علی سمرقندی که از اعاظم مدققان و نوگاران
 بوده و از اکمل تلامذه حضرت سید شریف جرجانی رحمه الله در آمده اند تفسیر مودند که وی در طرق مطالعه
 بی مثل بود اما قریب بچهل روز از وی مستغنی توانستی شد بعد از آن بدرس مولانا شهاب الدین محمد حارثی
 که از افاضل مباحثان زمان خود بوده و از سلسله ملذذ حضرت مولانا سعد الدین تفتازانی رحمه الله
 میر سیده اند تفسیر موده اند که چند گاه بدرس وی میفرستیم از وی دو سخن شنیدیم که بکار می آمد یکی در کتاب
 تلویح که بعضی اعتراضات مولانا زاده خطائی را دفع میکرد و در اول که برای دفع آن اعتراض دوسه
 مقدمه القا کرد و آنرا باطل ساختیم و مجلس دیگر بعد از تامل وافی صورت جوابی بیان کرد که فی الجمله وجه
 داشت سخن دیگر وی در فن بیان از مطول تلخیص بوده اند که مناقشه می نموده و اگر چه آن سخن را در صل
 زیاده و قوی نبوده و تعلق بلفظ و عبارت کتاب میداشت اما در توجیه وی استقاسی بود و بعد از آن
 در سمرقند بدرس قاضی روم که از محققان عصر بوده میرفته اند در ملاقات اول مباحثه واقع شده بوده است
 و بتطویل انجامیده بالاخر قاضی بسخن ایشان آمده مولانا فایز الله تبریزی که از دانشمندان قهر بوده
 و پیش میرزا باغ نیک مرتبه صدارت داشته حکایت میکرده است که در آن مجلس که میرزا قاضی روم
 در مدرسه خود در سمرقند اجلاس کرده همه اکابر و افاضل جهان در آن مجلس حاضر بودند قاضی روم در آن
 مجلس تقریباً ذکر مستعدان و خوش طبعان می کرد و صفت مولانا عبد الرحمن جامی چنین فرمود که

تانبا می سمرقند است هرگز بحدت طبع و قوت تصرف این جوان جامی کس از آب آمویہ بدین جانب
 عبور نہ کرده مولانا ابو یوسف سمرقندی از شاگردان مقرر قاضی روم نقل کرده است که چون حضرت
 مولانا عبدالرحمن جامی سمرقندی آمدند اتفاقاً بشرح تذکرہ دفن ہیأت اشتغال نمودند و تصرفات
 برجیہ معدودہ کہ قاضی برخویشی آن کتاب ثبت کرده بود و سالها قرار یافته ہر روز در مجلس ازان
 سخنان مقرر یک دو سخن بمقام حک و اصلاح میرسید و قاضی ازان بغایت ممنون می شد و در آن
 اوقات شرح مختص چہنمی را کہ نتیجہ افکار وی بود در میان آورد و ایشان در آن تصرفات میکردند کہ
 ہرگز خاطر قاضی نرسیدہ بود و روزی در ہرات مولانا علی قوشچی ہیأت و رسم ترکان جہتانی عجیب
 بر میان بستہ مجلس شریف ایشان در آمدہ است و بتقریب شبہ چند بغایت مشکل از وقت آن فن
 ہیأت القا نمودہ ایشان بدہتہ ہر یکی را جوابی شافی گفتہ اند چنانچہ مولانا علی ساکت شدہ و متحیر
 ماندہ و ایشان بر سبیل مطایبہ فرمودہ اند کہ مولانا در جہتای شما بہتر ازین چیزی نبود و مولانا علی بعد از آن
 بشاگردان خود میگفتہ است ازان روز باز مرا معلوم شد کہ نفس قدسی دین عالم موجود بودہ است
 بعضی از مخادیم میفرمودند کہ این قوت بنا بر آنست کہ مشغول بطریق خواجگان قدس اللہ تعالی
 از و احم عمدت عقل مقوی قوت مد رکہ است کیفیت قوت مباحثہ ایشان و غلبہ استیلا بر ہم سبقان
 بلکہ براستادان امر مشہور و مقرر بودہ است آیام تعطیل ایشان بفرغت بال و اسودگی حال میگذاشتہ
 و طبع دراک ایشان باندیشہای دیگری پرداختہ وقتی کہ بدرس میرفتہ اند بسیاری بودہ کہ جزوی از یک
 ہم سبقان میگرفتہ اند و محظہ مطالعہ میفرمودہ اند چون بدرس حاضر می شدہ اند بر ہمہ غالب بودہ اند
 مولانا حسین تونی میگفتہ است کہ ایشان چون بدرس مولانا خواجہ علی در می آمدند ہر شبہ کہ از نتائج
 طبع مستعدان در میان می افتاد پر بدیہ ایشان آنرا دفع میکردند و ہر روز و دو شبہ را رد و اعتراف
 خاص در آن مجلس از آثار مطالعہ خود میگذاشتند و میرفتند و ایشان بنا بر بعضی از رسوم علوم کہ باز بستہ
 بسامع بودہ است مجلس درس اہالی روزگار حاضر می شدہ اند و اگر نہ نفس لامر ایشان را تلمذ کسے
 احتیاج بنودہ بلکہ بر بدرس آن حوزہ درس غالب می بودہ اند روزی از استادان و معلمان ایشان
 سخن در میان افتادہ بودہ است ایشان فرمودند کہ ما پیش سیح کہ ام از استادان آنچنان سبقے
 نگذرانیدہ ایم کہ ایشان را بر اعلیہ و استیلا بودہ باشد بلکہ ہمیشہ بر ہر یکے در بحث غالب بودہ ایم

احیاناً با سربسری میگردند و هیچ یک را در زمره مایه استادی ثابت نیست و با تحقیقت شاگرد پدر خودیم که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شده است که ایشان صرف و نحو پیش از خود گذرانیده بوده اند و بعد از آن در علوم عقلی و معارف یقینی ایشان را چندان کسی جتلیج نمی شده است روزی در اوایل حال خدمت مولانا شیخ حسین و مولانا داود و مولانا معین که اصحاب المشاکرین فی البحث بوده اند اتفاق کرده بجهت تحصیل علوم و طیفه بدخانه بعضی از امرای بزرگ میرزا شاهرج میرفته اند استین ایشان را گرفته کشتان کشتان همراه برده اند و بدرخانه آن میرزای انتظار کشیده اند بعد از ملاقات چون بیرون آمده اند ایشان فرموده اند که موافقت و اتفاق من با شما همین بود دیگر این صورت از من امکان ندارد و بعد از آن دیگر هرگز بدرخانه هیچ کس از اهل جاه و ارباب دنیا بازگشت و تردد نکردند همیشه در زاویه فقر و فاقه پای همت در دامن صبر و قناعت کشیده اند تا مضمون سخن شیخ نظامی قدس سره در حق ایشان بظهور آمده که شنوی چون بعد جوانی از بر تو بد کس نرفتم از در تو همه را بر درم فرستادی من نمیخواستم تو میدادی سیفرموده اند که مادر ایام شباب هرگز تن بذلت و خواری در ندادیم چنانچه اکثر مستعدان و افاضل سمرقند و هرات پیاده در رکاب قاضی روم و مولانا خواجه علی سمرقندی میرفتند و ما هرگز با ایشان موافقت ننمودیم بلکه هرگز بر عادت ارباب درس بکار نرفت در خانه ایشان نیز رغبت نکردیم و بواسطه آن تنقیص تمام بوصول طیفه ماراه می یافت

ذکر وصول حضرت مخدومی بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بعد از تحصیل علوم و ترک اختلاط و آمیزش علماء و رسوم ایشان را در بیابانی حال که گرفتاری دل یکی از سطا حسن و جمال بوده است از آن متعلق انحرافی در خاطر دست داده از هرات بسر قندرفته اند و آنجا بکسب فضائل و کمالات روزی چند مشغول بوده تا آنکه شبی خاطر ایشان از مفارقت صوری و مزاحمت و راع روزی و مجوری مجروح و متالم بوده است حضرت مولانا سعد الدین را قدس سره در واقعه دیده اند و از ایشان شنیده که فرموده اند زود او را یاری گیر که گریه بر تو بود ایشان را ازین واقعه تاثر بلینج شده و دغدغه عظیم در خاطر افتاده است زود بجانب خراسان متوافقه و شرف محبت و قبول حضرت مولانا را دریافت و بانکه فرصت در صحبت شریف آنحضرت ایشان را شوق عظیم و ربودگی قوی دست داده است چنانچه یکی از بزرگان که درین طریق رفیق ایشان بوده است

متعجب می شده است و میفرموده که طریق خواجگان ایشان را زود در بر بود حضرت مولانا سعدالدین
 قدس سره در مسجد جامع همراه هر روز پیش از نماز و بعد از نماز با صاحب می نشستند و صحبت می شد
 حضرت مخدومی را مرگد بر آنجا بوده است هر نوبت که میگذشتند حضرت مولانا سعدالدین میفرموده
 که این جوان را عجب قابلیت است شایسته وی شده ایم نمیدانیم که در اینجا چه فن و حیا صید کنیم و زاول
 که ایشان بصحبت حضرت مولانا رسیده اند گرفتار ایشان شده ایشان فرموده اند که امروز شبازی
 بدارم با افتاد و بهم در آن اشنا فرموده اند که حق سبحانه بصحبت این جوان جامی برمانت نهاد مولانا
 شهاب الدین محمد جاجری بعد از گرفتاری ایشان بصحبت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره چنین
 میگفته اند که درین مدت پانصد سال یک مرد صاحب کمال در میان دشمنان از خاک خراسان
 سر بریزد خدمت مولانا سعدالدین کاشغری راه وی زدند مولانا عبدالرحیم کاشغری که از دشمنان
 سقر هرات بود چنین میگفته که تا خدمت مولانا عبدالرحمن جامی ترک مطالعه نکردند در وی بطریق حق
 نیاروند ما را یقین شد که بهتر از مطالعه تحصیل علوم رسمی کاری دیگری باشد و فوق مرتبه دانشمندی
 امر دیگری بوده است ایشان در ابتدا مثل باین طریق بام حضرت مولانا سعدالدین قدس سره ریاضات
 و مجاهدات شاقه اختیار کرده بودند و از خلق بغایت مجتنب و محترز و متوحش می بوده اند و به تنهایی
 بسر می برده بعد از آنکه میان خلق در آمده اند طریق محاوره و آسایش مکالمه از خاطر ایشان رفته بوده است
 و الفاظ مانوسه و شش گشته و تدریج آن الفاظ بخاطر ایشان می آمده است و در آخر آن اوقات ایشان را
 جذبه عظیم روی نموده که کیفیت قوی دست داده است که بی شعور متوجه جانب کعبه شده اند و تا کوسیده اند
 آنجا ایشان را افاتی شده و بشعور آمده اند و دغدغه صحبت مولانا سعدالدین قدس سره و شوق دیدار
 مبارک آن حضرت بر ایشان غالب شده بی اختیار عنان عزیمت از آنجا بر تافته اند و بلازمیت حضرت
 مولانا شتافته ایشان در اثنای ملازمت حضرت مولانا روزی چند در فصل بهار بجانب قصبه آمدند
 سیری کرده بودند حضرت مولانا رقعہ نوشته اند و برای ایشان فرستاده و سواد آن رقعہ اینست
 که از خط مبارک آن حضرت نقل افتاده بسم الله الرحمن الرحیم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته حق تعالی
 با خود دار و بنحیر خود گذارد و توقع از آن برادر و نور بصیر برادر مولانا عبدالرحمن جامی آنکه این فقیر حقیر
 عمر ضلوع کرده را از گوشه خاطر شریف دوزدارند و اشتیاق غالب داند نمیدانم که چه نویسم اینها به اسم

درسم است آنچه مقصود است در عبارت می آید شیخ احمد غزالی میگوید که تعریف این طائفه که میکنم از جهت احتیاج است مرا اما جهت تعطیلی که مراست و عزت و شرفی که ایشان راست نمیدانم که چه گویم مصرعه خسار من اینجا و تو بر گل نگری و السلام و التحيه الفقير الحقير سعدا کاشغری چون این رقعہ بایشان رسیده فی الحال مراجعت فرموده اند و دیگر از ملازمت آن حضرت سفارت نموده حضرت مخدومه سیفرموده اند که در ابتدا مشغول باین طریق انوار طاهر می شد بطرقی که حضرت مولانا می اشارت کرده بودند مشغول نموده می گردیدیم تا پوشیده می شد بطور انوار و کشف و کرامات اعتمادی نیست هیچ راست به از آن نیست که فقیری را در صحبت صاحب دولتی تا ثرو جذبی دست دهد و زمانی از خود برآید خدمت استاد می مولانا ضی الدین عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران میگفت که از ایشان پرسیدم که بعضی ازین طائفه را علم کشف میشود و بر بعضی دیگر مخفی می ماند سر درین چه باشد فرمودند که طریق دو نوع است یکی سلسله تربیت که سالک بهمان راهی نزول کرده خود نماید و دیگر طریق وجه خاص است که طریق خواجگان است قدس الله ارواحهم و سالک این طریق را قبله توجه جز نفس ذات نیست درین طریق کشف عوالم ضروری نیست و خدمت مولانا عبد الغفور میفرمودند که ایشان را خاطر مبشایده وحدت در کثرت که مشایخ تفصیلی سائل تر بود از طریق اجمال میفرمودند که هرگاه خود را در مرتبه اجمالی میگیریم مغلوب می شویم ولیکن حضرت مولانا می انا اجمال تفصیل کم می برد ختمند جانب متغراق ایشان دران امر غالب بوده و میفرمودند که سر وحدت و معنی توحید چنان غالب شده است که دفع آنرا از خود ممکن نمیدانیم و درین مابین اختیار نیست هیچ چیز پیش راه ازین در خاطر نیاید یعنی پیش گرفته است ذکر ملاقات حضرت فخر دومی با مشایخ کبار از صغر سن تا نهایت کار مخفی نماند که غیر حضرت مولانا سعد الدین قدس سره از جمله اکابر ایشان دیده بوده اند و ملاقات کرده اول همه حضرت خواجہ محمد پاسبان قدس سره در کتاب نفحات الانس نوشته اند که چون حضرت خواجہ بزم سفر حجاز از ولایت جام سبک شدند و بقیاس چنان مینمایید که در اواخر جمادی الاولی یا اوائل جمادی الآخر سنه ۸۰۰ و ۸۰۱ و ۸۰۲ و ۸۰۳ و ۸۰۴ و ۸۰۵ و ۸۰۶ و ۸۰۷ و ۸۰۸ و ۸۰۹ و ۸۱۰ و ۸۱۱ و ۸۱۲ و ۸۱۳ و ۸۱۴ و ۸۱۵ و ۸۱۶ و ۸۱۷ و ۸۱۸ و ۸۱۹ و ۸۲۰ و ۸۲۱ و ۸۲۲ و ۸۲۳ و ۸۲۴ و ۸۲۵ و ۸۲۶ و ۸۲۷ و ۸۲۸ و ۸۲۹ و ۸۳۰ و ۸۳۱ و ۸۳۲ و ۸۳۳ و ۸۳۴ و ۸۳۵ و ۸۳۶ و ۸۳۷ و ۸۳۸ و ۸۳۹ و ۸۴۰ و ۸۴۱ و ۸۴۲ و ۸۴۳ و ۸۴۴ و ۸۴۵ و ۸۴۶ و ۸۴۷ و ۸۴۸ و ۸۴۹ و ۸۵۰ و ۸۵۱ و ۸۵۲ و ۸۵۳ و ۸۵۴ و ۸۵۵ و ۸۵۶ و ۸۵۷ و ۸۵۸ و ۸۵۹ و ۸۶۰ و ۸۶۱ و ۸۶۲ و ۸۶۳ و ۸۶۴ و ۸۶۵ و ۸۶۶ و ۸۶۷ و ۸۶۸ و ۸۶۹ و ۸۷۰ و ۸۷۱ و ۸۷۲ و ۸۷۳ و ۸۷۴ و ۸۷۵ و ۸۷۶ و ۸۷۷ و ۸۷۸ و ۸۷۹ و ۸۸۰ و ۸۸۱ و ۸۸۲ و ۸۸۳ و ۸۸۴ و ۸۸۵ و ۸۸۶ و ۸۸۷ و ۸۸۸ و ۸۸۹ و ۸۹۰ و ۸۹۱ و ۸۹۲ و ۸۹۳ و ۸۹۴ و ۸۹۵ و ۸۹۶ و ۸۹۷ و ۸۹۸ و ۸۹۹ و ۹۰۰ و ۹۰۱ و ۹۰۲ و ۹۰۳ و ۹۰۴ و ۹۰۵ و ۹۰۶ و ۹۰۷ و ۹۰۸ و ۹۰۹ و ۹۱۰ و ۹۱۱ و ۹۱۲ و ۹۱۳ و ۹۱۴ و ۹۱۵ و ۹۱۶ و ۹۱۷ و ۹۱۸ و ۹۱۹ و ۹۲۰ و ۹۲۱ و ۹۲۲ و ۹۲۳ و ۹۲۴ و ۹۲۵ و ۹۲۶ و ۹۲۷ و ۹۲۸ و ۹۲۹ و ۹۳۰ و ۹۳۱ و ۹۳۲ و ۹۳۳ و ۹۳۴ و ۹۳۵ و ۹۳۶ و ۹۳۷ و ۹۳۸ و ۹۳۹ و ۹۴۰ و ۹۴۱ و ۹۴۲ و ۹۴۳ و ۹۴۴ و ۹۴۵ و ۹۴۶ و ۹۴۷ و ۹۴۸ و ۹۴۹ و ۹۵۰ و ۹۵۱ و ۹۵۲ و ۹۵۳ و ۹۵۴ و ۹۵۵ و ۹۵۶ و ۹۵۷ و ۹۵۸ و ۹۵۹ و ۹۶۰ و ۹۶۱ و ۹۶۲ و ۹۶۳ و ۹۶۴ و ۹۶۵ و ۹۶۶ و ۹۶۷ و ۹۶۸ و ۹۶۹ و ۹۷۰ و ۹۷۱ و ۹۷۲ و ۹۷۳ و ۹۷۴ و ۹۷۵ و ۹۷۶ و ۹۷۷ و ۹۷۸ و ۹۷۹ و ۹۸۰ و ۹۸۱ و ۹۸۲ و ۹۸۳ و ۹۸۴ و ۹۸۵ و ۹۸۶ و ۹۸۷ و ۹۸۸ و ۹۸۹ و ۹۹۰ و ۹۹۱ و ۹۹۲ و ۹۹۳ و ۹۹۴ و ۹۹۵ و ۹۹۶ و ۹۹۷ و ۹۹۸ و ۹۹۹ و ۱۰۰۰ و ۱۰۰۱ و ۱۰۰۲ و ۱۰۰۳ و ۱۰۰۴ و ۱۰۰۵ و ۱۰۰۶ و ۱۰۰۷ و ۱۰۰۸ و ۱۰۰۹ و ۱۰۱۰ و ۱۰۱۱ و ۱۰۱۲ و ۱۰۱۳ و ۱۰۱۴ و ۱۰۱۵ و ۱۰۱۶ و ۱۰۱۷ و ۱۰۱۸ و ۱۰۱۹ و ۱۰۲۰ و ۱۰۲۱ و ۱۰۲۲ و ۱۰۲۳ و ۱۰۲۴ و ۱۰۲۵ و ۱۰۲۶ و ۱۰۲۷ و ۱۰۲۸ و ۱۰۲۹ و ۱۰۳۰ و ۱۰۳۱ و ۱۰۳۲ و ۱۰۳۳ و ۱۰۳۴ و ۱۰۳۵ و ۱۰۳۶ و ۱۰۳۷ و ۱۰۳۸ و ۱۰۳۹ و ۱۰۴۰ و ۱۰۴۱ و ۱۰۴۲ و ۱۰۴۳ و ۱۰۴۴ و ۱۰۴۵ و ۱۰۴۶ و ۱۰۴۷ و ۱۰۴۸ و ۱۰۴۹ و ۱۰۵۰ و ۱۰۵۱ و ۱۰۵۲ و ۱۰۵۳ و ۱۰۵۴ و ۱۰۵۵ و ۱۰۵۶ و ۱۰۵۷ و ۱۰۵۸ و ۱۰۵۹ و ۱۰۶۰ و ۱۰۶۱ و ۱۰۶۲ و ۱۰۶۳ و ۱۰۶۴ و ۱۰۶۵ و ۱۰۶۶ و ۱۰۶۷ و ۱۰۶۸ و ۱۰۶۹ و ۱۰۷۰ و ۱۰۷۱ و ۱۰۷۲ و ۱۰۷۳ و ۱۰۷۴ و ۱۰۷۵ و ۱۰۷۶ و ۱۰۷۷ و ۱۰۷۸ و ۱۰۷۹ و ۱۰۸۰ و ۱۰۸۱ و ۱۰۸۲ و ۱۰۸۳ و ۱۰۸۴ و ۱۰۸۵ و ۱۰۸۶ و ۱۰۸۷ و ۱۰۸۸ و ۱۰۸۹ و ۱۰۹۰ و ۱۰۹۱ و ۱۰۹۲ و ۱۰۹۳ و ۱۰۹۴ و ۱۰۹۵ و ۱۰۹۶ و ۱۰۹۷ و ۱۰۹۸ و ۱۰۹۹ و ۱۱۰۰ و ۱۱۰۱ و ۱۱۰۲ و ۱۱۰۳ و ۱۱۰۴ و ۱۱۰۵ و ۱۱۰۶ و ۱۱۰۷ و ۱۱۰۸ و ۱۱۰۹ و ۱۱۱۰ و ۱۱۱۱ و ۱۱۱۲ و ۱۱۱۳ و ۱۱۱۴ و ۱۱۱۵ و ۱۱۱۶ و ۱۱۱۷ و ۱۱۱۸ و ۱۱۱۹ و ۱۱۲۰ و ۱۱۲۱ و ۱۱۲۲ و ۱۱۲۳ و ۱۱۲۴ و ۱۱۲۵ و ۱۱۲۶ و ۱۱۲۷ و ۱۱۲۸ و ۱۱۲۹ و ۱۱۳۰ و ۱۱۳۱ و ۱۱۳۲ و ۱۱۳۳ و ۱۱۳۴ و ۱۱۳۵ و ۱۱۳۶ و ۱۱۳۷ و ۱۱۳۸ و ۱۱۳۹ و ۱۱۴۰ و ۱۱۴۱ و ۱۱۴۲ و ۱۱۴۳ و ۱۱۴۴ و ۱۱۴۵ و ۱۱۴۶ و ۱۱۴۷ و ۱۱۴۸ و ۱۱۴۹ و ۱۱۵۰ و ۱۱۵۱ و ۱۱۵۲ و ۱۱۵۳ و ۱۱۵۴ و ۱۱۵۵ و ۱۱۵۶ و ۱۱۵۷ و ۱۱۵۸ و ۱۱۵۹ و ۱۱۶۰ و ۱۱۶۱ و ۱۱۶۲ و ۱۱۶۳ و ۱۱۶۴ و ۱۱۶۵ و ۱۱۶۶ و ۱۱۶۷ و ۱۱۶۸ و ۱۱۶۹ و ۱۱۷۰ و ۱۱۷۱ و ۱۱۷۲ و ۱۱۷۳ و ۱۱۷۴ و ۱۱۷۵ و ۱۱۷۶ و ۱۱۷۷ و ۱۱۷۸ و ۱۱۷۹ و ۱۱۸۰ و ۱۱۸۱ و ۱۱۸۲ و ۱۱۸۳ و ۱۱۸۴ و ۱۱۸۵ و ۱۱۸۶ و ۱۱۸۷ و ۱۱۸۸ و ۱۱۸۹ و ۱۱۹۰ و ۱۱۹۱ و ۱۱۹۲ و ۱۱۹۳ و ۱۱۹۴ و ۱۱۹۵ و ۱۱۹۶ و ۱۱۹۷ و ۱۱۹۸ و ۱۱۹۹ و ۱۲۰۰ و ۱۲۰۱ و ۱۲۰۲ و ۱۲۰۳ و ۱۲۰۴ و ۱۲۰۵ و ۱۲۰۶ و ۱۲۰۷ و ۱۲۰۸ و ۱۲۰۹ و ۱۲۱۰ و ۱۲۱۱ و ۱۲۱۲ و ۱۲۱۳ و ۱۲۱۴ و ۱۲۱۵ و ۱۲۱۶ و ۱۲۱۷ و ۱۲۱۸ و ۱۲۱۹ و ۱۲۲۰ و ۱۲۲۱ و ۱۲۲۲ و ۱۲۲۳ و ۱۲۲۴ و ۱۲۲۵ و ۱۲۲۶ و ۱۲۲۷ و ۱۲۲۸ و ۱۲۲۹ و ۱۲۳۰ و ۱۲۳۱ و ۱۲۳۲ و ۱۲۳۳ و ۱۲۳۴ و ۱۲۳۵ و ۱۲۳۶ و ۱۲۳۷ و ۱۲۳۸ و ۱۲۳۹ و ۱۲۴۰ و ۱۲۴۱ و ۱۲۴۲ و ۱۲۴۳ و ۱۲۴۴ و ۱۲۴۵ و ۱۲۴۶ و ۱۲۴۷ و ۱۲۴۸ و ۱۲۴۹ و ۱۲۵۰ و ۱۲۵۱ و ۱۲۵۲ و ۱۲۵۳ و ۱۲۵۴ و ۱۲۵۵ و ۱۲۵۶ و ۱۲۵۷ و ۱۲۵۸ و ۱۲۵۹ و ۱۲۶۰ و ۱۲۶۱ و ۱۲۶۲ و ۱۲۶۳ و ۱۲۶۴ و ۱۲۶۵ و ۱۲۶۶ و ۱۲۶۷ و ۱۲۶۸ و ۱۲۶۹ و ۱۲۷۰ و ۱۲۷۱ و ۱۲۷۲ و ۱۲۷۳ و ۱۲۷۴ و ۱۲۷۵ و ۱۲۷۶ و ۱۲۷۷ و ۱۲۷۸ و ۱۲۷۹ و ۱۲۸۰ و ۱۲۸۱ و ۱۲۸۲ و ۱۲۸۳ و ۱۲۸۴ و ۱۲۸۵ و ۱۲۸۶ و ۱۲۸۷ و ۱۲۸۸ و ۱۲۸۹ و ۱۲۹۰ و ۱۲۹۱ و ۱۲۹۲ و ۱۲۹۳ و ۱۲۹۴ و ۱۲۹۵ و ۱۲۹۶ و ۱۲۹۷ و ۱۲۹۸ و ۱۲۹۹ و ۱۳۰۰ و ۱۳۰۱ و ۱۳۰۲ و ۱۳۰۳ و ۱۳۰۴ و ۱۳۰۵ و ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ و ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰ و ۱۳۱۱ و ۱۳۱۲ و ۱۳۱۳ و ۱۳۱۴ و ۱۳۱۵ و ۱۳۱۶ و ۱۳۱۷ و ۱۳۱۸ و ۱۳۱۹ و ۱۳۲۰ و ۱۳۲۱ و ۱۳۲۲ و ۱۳۲۳ و ۱۳۲۴ و ۱۳۲۵ و ۱۳۲۶ و ۱۳۲۷ و ۱۳۲۸ و ۱۳۲۹ و ۱۳۳۰ و ۱۳۳۱ و ۱۳۳۲ و ۱۳۳۳ و ۱۳۳۴ و ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ و ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ و ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱ و ۱۳۴۲ و ۱۳۴۳ و ۱۳۴۴ و ۱۳۴۵ و ۱۳۴۶ و ۱۳۴۷ و ۱۳۴۸ و ۱۳۴۹ و ۱۳۵۰ و ۱۳۵۱ و ۱۳۵۲ و ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴ و ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ و ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ و ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲ و ۱۳۶۳ و ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ و ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ و ۱۴۰۶ و ۱۴۰۷ و ۱۴۰۸ و ۱۴۰۹ و ۱۴۱۰ و ۱۴۱۱ و ۱۴۱۲ و ۱۴۱۳ و ۱۴۱۴ و ۱۴۱۵ و ۱۴۱۶ و ۱۴۱۷ و ۱۴۱۸ و ۱۴۱۹ و ۱۴۲۰ و ۱۴۲۱ و ۱۴۲۲ و ۱۴۲۳ و ۱۴۲۴ و ۱۴۲۵ و ۱۴۲۶ و ۱۴۲۷ و ۱۴۲۸ و ۱۴۲۹ و ۱۴۳۰ و ۱۴۳۱ و ۱۴۳۲ و ۱۴۳۳ و ۱۴۳۴ و ۱۴۳۵ و ۱۴۳۶ و ۱۴۳۷ و ۱۴۳۸ و ۱۴۳۹ و ۱۴۴۰ و ۱۴۴۱ و ۱۴۴۲ و ۱۴۴۳ و ۱۴۴۴ و ۱۴۴۵ و ۱۴۴۶ و ۱۴۴۷ و ۱۴۴۸ و ۱۴۴۹ و ۱۴۵۰ و ۱۴۵۱ و ۱۴۵۲ و ۱۴۵۳ و ۱۴۵۴ و ۱۴۵۵ و ۱۴۵۶ و ۱۴۵۷ و ۱۴۵۸ و ۱۴۵۹ و ۱۴۶۰ و ۱۴۶۱ و ۱۴۶۲ و ۱۴۶۳ و ۱۴۶۴ و ۱۴۶۵ و ۱۴۶۶ و ۱۴۶۷ و ۱۴۶۸ و ۱۴۶۹ و ۱۴۷۰ و ۱۴۷۱ و ۱۴۷۲ و ۱۴۷۳ و ۱۴۷۴ و ۱۴۷۵ و ۱۴۷۶ و ۱۴۷۷ و ۱۴۷۸ و ۱۴۷۹ و ۱۴۸۰ و ۱۴۸۱ و ۱۴۸۲ و ۱۴۸۳ و ۱۴۸۴ و ۱۴۸۵ و ۱۴۸۶ و ۱۴۸۷ و ۱۴۸۸ و ۱۴۸۹ و ۱۴۹۰ و ۱۴۹۱ و ۱۴۹۲ و ۱۴۹۳ و ۱۴۹۴ و ۱۴۹۵ و ۱۴۹۶ و ۱۴۹۷ و ۱۴۹۸ و ۱۴۹۹ و ۱۵۰۰ و ۱۵۰۱ و ۱۵۰۲ و ۱۵۰۳ و ۱۵۰۴ و ۱۵۰۵ و ۱۵۰۶ و ۱۵۰۷ و ۱۵۰۸ و ۱۵۰۹ و ۱۵۱۰ و ۱۵۱۱ و ۱۵۱۲ و ۱۵۱۳ و ۱۵۱۴ و ۱۵۱۵ و ۱۵۱۶ و ۱۵۱۷ و ۱۵۱۸ و ۱۵۱۹ و ۱۵۲۰ و ۱۵۲۱ و ۱۵۲۲ و ۱۵۲۳ و ۱۵۲۴ و ۱۵۲۵ و ۱۵۲۶ و ۱۵۲۷ و ۱۵۲۸ و ۱۵۲۹ و ۱۵۳۰ و ۱۵۳۱ و ۱۵۳۲ و ۱۵۳۳ و ۱۵۳۴ و ۱۵۳۵ و ۱۵۳۶ و ۱۵۳۷ و ۱۵۳۸ و ۱۵۳۹ و ۱۵۴۰ و ۱۵۴۱ و ۱۵۴۲ و ۱۵۴۳ و ۱۵۴۴ و ۱۵۴۵ و ۱۵۴۶ و ۱۵۴۷ و ۱۵۴۸ و ۱۵۴۹ و ۱۵۵۰ و ۱۵۵۱ و ۱۵۵۲ و ۱۵۵۳ و ۱۵۵۴ و ۱۵۵۵ و ۱۵۵۶ و ۱۵۵۷ و ۱۵۵۸ و ۱۵۵۹ و ۱۵۶۰ و ۱۵۶۱ و ۱۵۶۲ و ۱۵۶۳ و ۱۵۶۴ و ۱۵۶۵ و ۱۵۶۶ و ۱۵۶۷ و ۱۵۶۸ و ۱۵۶۹ و ۱۵۷۰ و ۱۵۷۱ و ۱۵۷۲ و ۱۵۷۳ و ۱۵۷۴ و ۱۵۷۵ و ۱۵۷۶ و ۱۵۷۷ و ۱۵۷۸ و ۱۵۷۹ و ۱۵۸۰ و ۱۵۸۱ و ۱۵۸۲ و ۱۵۸۳ و ۱۵۸۴ و ۱۵۸۵ و ۱۵۸۶ و ۱۵۸۷ و ۱۵۸۸ و ۱۵۸۹ و ۱۵۹۰ و ۱۵۹۱ و ۱۵۹۲ و ۱۵۹۳ و ۱۵۹۴ و ۱۵۹۵ و ۱۵۹۶ و ۱۵۹۷ و ۱۵۹۸ و ۱۵۹۹ و ۱۶۰۰ و ۱۶۰۱ و ۱۶۰۲ و ۱۶۰۳ و ۱۶۰۴ و ۱۶۰۵ و ۱۶۰۶ و ۱۶۰۷ و ۱۶۰۸ و ۱۶۰۹ و ۱۶۱۰ و ۱۶۱۱ و ۱۶۱۲ و ۱۶۱۳ و ۱۶۱۴ و ۱۶۱۵ و ۱۶۱۶ و ۱۶۱۷ و ۱۶۱۸ و ۱۶۱۹ و ۱۶۲۰ و ۱۶۲۱ و ۱۶۲۲ و ۱۶۲۳ و ۱۶۲۴ و ۱۶۲۵ و ۱۶۲۶ و ۱۶۲۷ و ۱۶۲۸ و ۱۶۲۹ و ۱۶۳۰ و ۱۶۳۱ و ۱۶۳۲ و ۱۶۳۳ و ۱۶۳۴ و ۱۶۳۵ و ۱۶۳۶ و ۱۶۳۷ و ۱۶۳۸ و ۱۶۳۹ و ۱۶۴۰ و ۱۶۴۱ و ۱۶۴۲ و ۱۶۴۳ و ۱۶۴۴ و ۱۶۴۵ و ۱۶۴۶ و ۱۶۴۷ و ۱۶۴۸ و ۱۶۴۹ و ۱۶۵۰ و ۱۶۵۱ و ۱۶۵۲ و ۱۶۵۳ و ۱۶۵۴ و ۱۶۵۵ و ۱۶۵۶ و ۱۶۵۷ و ۱۶۵۸ و ۱۶۵۹ و ۱۶۶۰ و ۱۶۶۱ و ۱۶۶۲ و ۱۶۶۳ و ۱۶۶۴ و ۱۶۶۵ و ۱۶۶۶ و ۱۶۶۷ و ۱۶۶۸ و ۱۶۶۹ و ۱۶۷۰ و ۱۶۷۱ و ۱۶۷۲ و ۱۶۷۳ و ۱۶۷۴ و ۱۶۷۵ و ۱۶۷۶ و ۱۶۷۷ و ۱۶۷۸ و ۱۶۷۹ و ۱۶۸۰ و ۱۶۸۱ و ۱۶۸۲ و ۱۶۸۳ و ۱۶۸۴ و ۱۶۸۵ و ۱۶۸۶ و ۱۶۸۷ و ۱۶۸۸ و ۱۶۸۹ و ۱۶۹۰ و ۱۶۹۱ و ۱۶۹۲ و ۱۶۹۳ و ۱۶۹۴ و ۱۶۹۵ و ۱۶۹۶ و ۱۶۹۷ و ۱۶۹۸ و ۱۶۹۹ و ۱۷۰۰ و ۱۷۰۱ و ۱۷۰۲ و ۱۷۰۳ و ۱۷۰۴ و ۱۷۰۵ و ۱۷۰۶ و ۱۷۰۷ و ۱۷۰۸ و ۱۷۰۹ و ۱۷۱۰ و ۱۷۱۱ و ۱۷۱۲ و ۱۷۱۳ و ۱۷۱۴ و ۱۷۱۵ و ۱۷۱۶ و ۱۷۱۷ و ۱۷۱۸ و ۱۷۱۹ و ۱۷۲۰ و ۱۷۲۱ و ۱۷۲۲ و ۱۷۲۳ و ۱۷۲۴ و ۱۷۲۵ و ۱۷۲۶ و ۱۷۲۷ و ۱۷۲۸ و ۱۷۲۹ و ۱۷۳۰ و ۱۷۳۱ و ۱۷۳۲ و ۱۷۳۳ و ۱۷۳۴ و ۱۷۳۵ و ۱۷۳۶ و ۱۷۳۷ و ۱۷۳۸ و ۱۷۳۹ و ۱۷۴۰ و ۱۷۴۱ و ۱۷۴۲ و ۱۷۴۳ و ۱۷۴۴ و ۱۷۴۵ و ۱۷۴۶ و ۱۷۴۷ و ۱۷۴۸ و ۱۷۴۹ و ۱۷۵۰ و ۱۷۵۱ و ۱۷۵۲ و ۱۷۵۳ و ۱۷۵۴ و ۱۷۵۵ و ۱۷۵۶ و ۱۷۵۷ و ۱۷۵۸ و ۱۷۵۹ و ۱۷۶۰ و ۱۷۶۱ و ۱۷۶۲ و ۱۷۶۳ و ۱۷۶۴ و ۱۷۶۵ و ۱۷۶۶ و ۱۷۶۷ و ۱۷۶۸ و ۱۷۶۹ و ۱۷۷۰ و ۱۷۷۱ و ۱۷۷۲ و ۱۷۷۳ و ۱۷۷۴ و ۱۷۷۵ و ۱۷۷۶ و ۱۷۷۷ و ۱۷۷۸ و ۱۷۷۹ و ۱۷۸۰ و ۱۷۸۱ و ۱۷۸۲ و ۱۷۸۳ و ۱۷۸۴ و ۱۷۸۵ و ۱۷۸۶ و ۱۷۸۷ و ۱۷۸۸ و ۱۷۸۹ و ۱۷۹۰ و ۱۷۹۱ و ۱۷۹۲ و ۱۷۹۳ و ۱۷۹۴ و ۱۷۹۵ و ۱۷۹۶ و ۱۷۹۷ و ۱۷۹۸ و ۱۷۹۹ و ۱۸۰۰ و ۱۸۰۱ و ۱۸۰۲ و ۱۸۰۳ و ۱۸۰۴ و ۱۸۰۵ و ۱۸۰۶ و ۱۸۰۷ و ۱۸۰۸ و ۱۸۰۹ و ۱۸۱۰ و ۱۸۱۱ و ۱۸۱۲ و ۱۸۱۳ و ۱۸۱۴ و ۱۸۱۵ و ۱۸۱۶ و ۱۸۱۷ و ۱۸۱۸ و ۱۸۱۹ و ۱۸۲۰ و ۱۸۲۱ و ۱۸۲۲ و ۱۸۲۳ و ۱۸۲۴ و ۱۸۲۵ و ۱۸۲۶ و ۱۸۲۷ و ۱۸۲۸ و ۱۸۲۹ و ۱۸۳۰ و ۱۸۳۱ و ۱۸۳۲ و ۱۸۳۳ و ۱۸۳۴ و ۱۸۳۵ و ۱۸۳۶ و ۱۸۳۷ و ۱۸۳۸ و ۱۸۳۹ و ۱۸۴۰ و ۱۸۴۱ و ۱۸۴۲ و ۱۸۴۳ و ۱۸۴۴ و ۱۸۴۵ و ۱۸۴۶ و ۱۸۴۷ و ۱۸۴۸ و ۱۸۴۹ و ۱۸۵۰ و ۱۸۵۱ و ۱۸۵۲ و ۱۸۵۳ و ۱۸۵۴ و ۱۸۵۵ و ۱۸۵۶ و ۱۸۵۷ و ۱۸۵۸ و ۱۸۵۹ و ۱۸۶۰ و ۱۸۶۱ و ۱۸۶۲ و ۱۸۶۳ و ۱۸۶۴ و ۱۸۶۵ و ۱۸۶۶ و ۱۸۶۷ و ۱۸۶۸ و ۱۸۶۹ و ۱۸۷۰ و ۱۸۷۱ و ۱۸۷۲ و ۱۸۷۳ و ۱۸۷۴ و ۱۸۷۵ و ۱۸۷۶ و ۱۸۷۷ و ۱۸۷۸ و ۱۸۷۹ و ۱۸۸۰ و ۱۸۸۱ و ۱۸۸۲ و ۱۸۸۳ و ۱۸۸۴ و ۱۸۸۵ و ۱۸۸۶ و ۱۸۸۷ و ۱۸۸۸ و ۱۸۸۹ و ۱۸۹۰ و ۱۸۹۱ و ۱۸۹۲ و ۱۸۹۳ و ۱۸۹۴ و ۱۸۹۵ و ۱۸۹۶ و ۱۸۹۷ و ۱۸۹۸ و ۱۸۹۹ و ۱۹۰۰ و ۱۹۰۱ و ۱۹۰۲ و ۱۹۰۳ و ۱۹۰۴ و ۱۹۰۵ و ۱۹۰۶ و ۱۹۰۷ و ۱۹۰۸ و ۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ و ۱۹۱۱ و ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ و ۱۹۱۴ و ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶ و ۱۹۱۷ و ۱۹۱۸ و ۱۹۱۹ و ۱۹۲۰ و ۱۹۲۱ و ۱۹۲۲ و ۱۹۲۳ و ۱۹۲۴ و ۱۹۲۵ و ۱۹۲۶ و ۱۹۲۷ و ۱۹۲۸ و ۱۹۲۹ و ۱۹۳۰ و ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ و ۱۹۳۳ و ۱۹۳۴ و ۱۹۳۵ و ۱۹۳۶ و ۱۹۳۷ و ۱۹۳۸ و ۱۹۳۹ و ۱۹۴۰ و ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ و ۱۹۴۳ و ۱۹۴۴ و ۱۹۴۵ و ۱۹۴۶ و ۱۹۴۷ و ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ و ۱۹۵۰ و ۱۹۵۱ و ۱۹۵۲ و ۱۹۵۳ و ۱۹۵۴ و ۱۹۵۵ و ۱۹۵۶ و ۱۹۵۷ و ۱۹۵۸ و ۱۹۵۹ و ۱۹۶۰ و ۱۹۶۱ و ۱۹۶۲ و ۱۹۶۳ و ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵ و ۱۹۶۶ و ۱۹۶۷ و ۱۹۶۸ و ۱۹۶۹ و ۱۹۷۰ و ۱۹۷۱ و ۱۹۷۲ و ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴ و ۱۹۷۵ و ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸ و ۱۹۷۹ و ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ و ۱۹۸۲ و ۱۹۸۳ و ۱۹۸۴ و ۱۹۸۵ و ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷ و ۱۹۸۸ و ۱۹۸۹ و ۱۹۹۰ و ۱۹۹۱ و ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ و ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ و ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ و ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ و ۲۰۰۷ و ۲۰۰

عنایت فرمودند و امروز از آن شصت سال است هنوز صفای طلعت منور ایشان در چشم من است و
 لذت دیدار مبارک ایشان در دل من و همانکه رابطه اخلاص و اعتقاد و ارادت و محبتی که این فقیر را
 نسبت بنحاندان خواجهکان قدس الله ارواحهم واقع است برکت نظر ایشان بوده باشد و امیدوارم
 که همین بهین رابطه در زمره مجبان و مخلصان ایشان محشور شوم بنعمه وجوده و دم مولانا فخرالدین گستانی
 بوده رحمه الله تعالی که از کبار مشایخ زمان بوده اند هم در نفحات الانس نوشته اند که بخاطر من آید
 که خدمت مولانا فخرالدین گستانی رحمه الله که در خبر در جام در سرای که تعلق بود الدین فقیر که
 سید اشت نزل فرموده بودند و من چنان خرد بودم که مرا به پیش زانوی خود نشاند و دو یا نگشت
 مبارک خود نامه های مشهور چون عمر و علی بر روی هوا می نوشت و من آنرا میخواندم تبسم می نمود و تعجب
 می نمود آن شفقت و لطف وی در دل من تخم محبت و ارادت این طائفه شد و از آن وقت باز
 هر روز نشوونمای دیگری بابد و امید میدارم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان زیم و در محبت
 ایشان میرم و در زمره مجبان ایشان برانگیخته شوم اللهم اجیننی مسکینا و اعفنی مسکینا و احشرنی
 فی زمره المساکین سوم خواجه برهان الدین ابونصر یا رسا بود قدس سره ایشان را اتفاق
 صحبت بخد مت خواجه ابونصر بسیار افتاده بوده است در نفحات الانس نوشته اند که روزی
 در مجلس شریف ایشان ذکر حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس و مصنفات ایشان میرفت
 از دلد بزرگوار خود نقل کردند که ایشان میفرمودند که فصوص جانست و فتوحات دل و این را نیز
 فرمودند که هر که فصوص را نیک میداند و بر ادعیه متابعت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم قوس
 سیکرد و چهارم حضرت شیخ بهاء الدین عمر بود قدس الله روحه میفرموده اند که حضرت شیخ را استغراق
 و استهلاک عظیم بود بسیار بود که در هوا تیز تیزی نگریستند همانکه ملأ که مخلوق از انفس خلأ را که
 مقایسه آن هوست ملاحظه میکردند و میفرموده اند که روزی بکلامت حضرت شیخ بهاء بخواره رفتند
 و جمعی نیز از شهر رسیدند و در باب ایشان آن بود که هر که از شهری آمد از وی می پرسیدند که خبر چیست
 بهمان قاعده از هر یک جدا جدا پرسیدند که از شهر چه خبر داری هر کس چیزی گفت آخر از من
 پرسیدند که تو از شهر چه خبر داری گفتیم هیچ خبر ندارم فرمودند که در راه چه دیدی گفتیم هیچ ندیدم فرمودند
 که هر کس پیش فقیری می رود باید که چنین رود که نه از شهر خبری داشته باشد و نه در راه چیزی دیده باشد

۴
 خلاصه فی شرح
 از مولانا سالک الله و
 در سینه شریفی
 که در شهر است
 و از آنجا که
 راه است

پس این بیت خوانند بیت دلارامی که داری دل درو بند و اگر چشم از همه عالم فرو بند و چشم
 خواجہ شمس الدین محمد کوسوی بود قدس الله سره میفرمودند که حضرت خواجہ و عطا میگفتند حضرت مولانای
 سعد الدین و مولانا شمس الدین محمد اسد و مولانا جلال الدین ابونیزید پورانی و غیر ایشان از عزیزان که
 در آن وقت بودند مجلس ایشان حاضری شدند و معارف و اطنان ایشان را استحسان میکردند
 خدمت مولانا شرف الدین علی یزدی رحمه الله علیه را ترغیب میکردند مجلس و عطا ایشان از بعضی
 عزیزان اجتماع افتاده که هر روزی که حضرت مخدومی مجلس حضرت خواجہ کوسوی قدس سره در می آید
 خواجہ میفرموده اند که امروز شمع و مجلس ما برافروختند و حقائق و معارف بیشتر از پیشتر بر زبان ایشان
 میرفت حضرت مخدومی میفرموده اند که خواجہ کوسوی علیه الرحمہ صفات حضرت شیخ محی الدین را
 قدس سره معتقد بودند و مسلمة توحید را موافق وی تقریر میکردند و آنرا بر سر منبر و حضور علماء حاضر خیان
 بیان می فرمودند که هیچ کس را بر آن مجال انکار نبود و در هر روز حقائق قرآن و حدیث بنوی و کلمات
 شال و بغایت تیز فہم بودند باندک توجہی معانی بسیار برای ایشان فایض می شد که بعد از تامل بسیار بخاطر
 دیگران کم رسیدی و را تنها و عطا و مجلس سماع ایشان را وجدی عظیم میرسید و صحبای بید میزدند و اثر
 آن همه مجلسیان سرایت میکرد و خدمت خواجہ و بعضی اوقات مردمان را در صورت صفات عالیہ بر زبان
 ایشان می دیدند روزی میگفتند که اصحاب ما گاه گاهی از صورت انسانی بیرون میروند و نماز و د
 بآن باز میگردد و یکد کس را نام بردند و میگفتند که هر گاه پیش من می آیند و صورت سگان چهارپای
 می نمایند بسیار بودی که در صحبت ایشان چیزی بخاطر کسی گذشته خواجہ آنرا اظهار کردند و بروی که
 غیر آنکس نداشتی ششم مولانا جلال الدین ابونیزید بود رحمه الله علیه پوران برای خدمت ایشان
 بسیار میرفته اند در انفعالات نوشته اند که یکبار پهلوی وی نماز میگذاردم و در اچنان مخلوب و مستهلک
 یافتم که گوی خود هیچ شعوری نداشت در قیام که می ایستاد گاه دست راست را بر بالای دست چپ
 می نهاد و گاهی دست چپ بر بالای دست راست میفتم مولانا شمس الدین محمد اسد بود و حمد الله که
 ایشان بوی صحبت بسیار داشته اند هم در انفعالات نوشته اند که یکبار در راهی با وی میرفتم تقریب سخن و
 تا بخار رسید که گفت مرا درین چند روز امری واقع شد که هرگز مرا بخود گمان آن نمی بود و توقع آن نداشتم
 در بسبیل احوال اشارتی بدان کرد بروی که من از آن تحقیق وی بمقام جمع فہم کردم بعضی عارفان

باز میماند

گفته اند که چون خدای تعالی نبات خود بر کسی تجلی کند این کس جمیع ذوات موجودات و افعال صفات
ایشان را در اشعه ذات و صفات و افعال وی سجانده متلاشی یابد و نسبت بنفس خود را موجودات
چنان یابد که گویا وی مدبران موجودات است و این موجودات نسبت با وی اعضای می اند و فرو و
نمی آید چیزی هیچ یک از این موجودات الا آنکه می بیند که بآن فرو آمده و می بیند ذات خود را
ذات حق واحد و صفت خود را صفت وی و فعل خود را فعل وی بنا بر آنکه متلاش شده و عین توحید
و استهلاک و عین توحید مستلزم آنست که آنچه منسوب باوست بخود منسوب یابد و نسبت ایشان را
در توحید مقامی که درای این مرتبه باشد و چون متجذب شد بصیرت بمشاهده جمال که نور عقل را
فارق بود میان اشیاء ممکن و واجب را از هم جدا میکرد پوشیده شد در غلبه نور ذات قدیم و نیز
میان قدیم و حادث برخواست از برای آنکه باطل ناچیز و ناپیدای شود و در زمان پیداشدن
حق و این حالت را در عرف این طائفه جمیع گویند ششم حضرت ایشان بودند میان حضرت
مخدومی و حضرت ایشان چهار کث ملاقات واقع شده است دو کث در سمرقند و کث سوم در
هرات که حضرت ایشان در زمان میرزا سلطان ابوسعید از ماوراءالنهر بحر اسان تشریف آورده بودند
و مرتبه چهارم در مرو که حضرت ایشان با التماس میرزا سلطان ابوسعید به مرو آمده بودند و حضرت
مخدوم نیز از هرات بحجت دریافت ملاقات آنحضرت بمرورفتند بخط مبارک ایشان دیده شده که
نوشته بودند که در لواحی مرو خدمت خواجہ عبید الله بداند ظلال جلاله ازین کمینہ برسیند که سن تو
چند باشد جواب گفته شد که پنجاه و پنج تخمیناً فرمودند که پس سن ما و از ده سال زیاد باشد و
مخفی نماند که پیش از آن ملاقات و بعد از آن میان حضرت مخدوم و حضرت ایشان مکاتبات
و مراسلات بسیار واقع شده است و کمال ارادت و اخلاص ایشان نسبت بان حضرت از مضائق
نظم و ثرائیشان بر فاضل و عالم اهل عالم ظاهر و پدیدار روشن و هویدا است و آن منظومات و ثنویات
از آن مشهور ترست که به ایراد آن احتیاج باشد و خلوص عقیدت و محبت آنحضرت نیز نسبت
با ایشان از رقع و مکاتیبی که آن حضرت با ایشان نوشته اند ظاهر و باهرست و از جمله آن رقع
و مکاتیب این دو رقعہ است بر سبیل شهادت و تمین استر شاد از خط مبارک حضرت ایشان نقل کرده
درین مجموعه ایراد می یابد رقعہ او س که بعد از رفع نیاز عرضه داشت این بیچاره گرفتار آنکه

گاهی میخواهم گستاخی کرده از خرابی احوال خود نسبت به لازمان آن آستانه اندکی اعلام کنم لیکن نمی ترسم
 که از خرابی که حال این فقیرست موجب ملالت آن باریافتگان نشود ذکر الوحشته وحشته بهر جا که هست
 از روی آن می باشد که نظر بخرابی این در مانده بکنند طریقه ترحم که از اخلاق کرامت نسبت باین ضعیف
 مرعی دارند سبب گرفتاری خود جز آن نمیدانم که سمیت هر کرا دیوا ز کریان و ابرو و پیکشش سازد
 سرش را و اخرد و و اسلام والا کرام رقعہ ثانی عرضہ داشت آنکه اشتیاق و آرزو مند
 عقبه بوسی بسیارست هر چند با خود میگویم مصرعه این کار دولت ست کنون تا کرار رسیده لیکن بجا
 آنکه خود را بران آستان بیند بسیار است امید از الطاف بی نهایت حق سبحانه آنکه این فقیر بی بال
 و پر و بی همت و قدم را بحض عنایت قدیمی روزی گرداند تا هر چه گونه که باشد از مصیق حبس خودی
 نجات یافته متوجه آستان بوسی توانم شد و اسلام حضرت مخدوم سته نوبت بسمرقند رسیدہ اند
 نوبت اول در زمان میرزا انغ بیگ رفته بوده اند و بدیس قاضی روم آمدند میکرده اند چنانچه
 شنبه گذشت و نوبت دوم خاص از برای دریافت صحبت حضرت ایشان رفته اند و تا پنج آن فتن
 چنانچه از خط مبارک ایشان نقل افتاده است در شب شنبه هشتم محرم سنہ سبعین و ثمانیہ بوده است
 و نوبت سوم هم بجهت ادراک صحبت حضرت ایشان از ہرات بسمرقند رفته اند و چنان اتفاق
 افتاده بوده است کہ در وقتی رسیدہ اند کہ حضرت ایشان بحسب ضرورت از برای مصالحہ عمر شریف
 و سلطان احمد میرزا کہ فرزندان سلطان ابوسعید بودند غزیت ترکستان کرده بوده اند چون تہ روز
 از ملاقات و صحبت گذشتہ است حضرت ایشان بجانب ترکستان متوجہ شدہ اند و حضرت مخدوم
 با سایر اصحاب و اعزہ بجانب راب فرستادہ اند و بعد از مصالحہ سلاطین بولایت شاش آمدہ اند
 و ایشان را از راب طلبیدہ و در تاشکند چند شبانہ روز صحبت های شگرت قائم بوده است و مجلسہا
 عالی منعقد می شدہ خدمت مولانا ابوسعید و بی رحمہ اللہ کہ از اصحاب حضرت ایشان بود و ذکر و
 و فصل سوم از مقصد سوم این کتاب خواهد آمد در ان صحبتہا حاضر می بوده اگر کیفیات و خصوصیات
 آن مجالس حکایات میفرمود و میگفت کہ اکثر اوقات میان حضرت ایشان و حضرت مخدوم صحبت
 بسکوت می گذشت و گاہی حضرت ایشان سخن میگفتند روزی حضرت مخدوم بحضرت ایشان گفتند
 ما را در بعضی از مواضع نتجات مشکلات ست کہ مل آن بمطالعہ و تامل میسر نیست حضرت ایشان

مرا کردند تا فتوحات بجلبس آورد و حضرت مخدوم آن محل را که مشکل تر بود پیدا کرده بعضی رسانیدند
و عبارت حضرت شیخ را خواندند حضرت ایشان فرمودند که خطبه کتاب را مانند ما مقدمه گویم پس استیادند
و تمهید مقدمات کرده بسی سخنان عجیب و غریب گفتند بعد از آن فرمودند که اکنون بکتاب رجوع کنیم
چون کتاب بگشایند و ملاحظه کرده شد مقصود و عرفانیت و ضوح و ظهور بود و مدت اقامت حضرت مخدوم
در ملازمت حضرت ایشان در تاشکند پانزده شبانه روز بوده است بعد از آن اجازت خواسته از
تاشکند متوجه سمرقند شده اند و از راه قرشی بخراسان آمده و تاریخ این سفر چنانچه از خط مبارک
ایشان نقل افتاده برین وجه است که بیرون آمدن بسفر سمرقند در کثرت سوم روز دوشنبه بود غره
ربیع الاول سنه اربع و ثمانین و ثمانمائه و دوشنبه دیگر را با دویم نزدیک تخت خاتون رسیده شد
و پنجشنبه را از آنجا کوچ کرده آمد و سه شنبه را باند خورسیده شد و آدینه را از آب امویه عبور افتاد و پنجشنبه
بقریه شادمان رسیده شد و آنجا حضرت خواجه ملاقات افتاد و در روز یکشنبه ایشان تبرستان متوجه
شدند و ما را بجانب قاراب فرستادند پانزدهم ربیع الآخر از قاراب بجانب شاش توجه واقع شد
بمست دوم را ب شاش رسیده شد و هشتم جمادی الاولی از شاش بجانب خراسان توجه افتاد
و پانزدهم را بسمرقند رسیده شد و دوشنبه بیست و یکم را حلت واقع شد تا پنجشنبه در شادمان توقف
افتاد و دوشنبه را بقرشی رسیده شد و هلال جمادی الآخر شب پنجشنبه در قرشی دیده شد حضرت مخدوم
سیفرموده اند که ایشان خاطر باران و دسیری آرند و اگر چیزی بر خاطر مبارک ایشان گران می آمد
بقوه قاهره دفع آن میکنند و سخنان این طائفه را باین شیرینی که حضرت ایشان می فرمایند از
بیچکس نشنیده ایم از بعضی مخادیم چنین آستماع افتاده است که حضرت ایشان بسیار طالبان راهبانیست
حضرت مخدوم و اله سیفرمودند و بسی مستعدان را صحبت ایشان تخریص می نموده اند و در کثرت اولی که
راقم این حروف با و را از انهر میرفت شبی که بساطل همچون رسید بخواب دید که حضرت ایشان ظاهر شدند
و سیفرمانید عجیب چیز نیست که دریای از نور و خراسان موج میزند و مردم با تقیاس نور چراغی با و را از انهر
می آیند چون در قرشی بشرف ملازمت آنحضرت مشرف شد روزی در آن مبادی فرمودند که در هر شب
از مثل آن وقت که را دیده گفتم مولانا عبدالرحمن جامی و مولانا محمد رومی را فرمودند هر که در خراسان لا ثانی
عبدالرحمن جامی ادیده باشد ویرا باین رومی آب آمدن چه حاجت است بعد از آن فرمودند که شنیده ایم

که خدمت مولانا عبدالرحمن جامی مرید نیکبیزند و مولانا محمد مرید میگیزند گفتم آری همچنین هست فرمودند
از کلمات قدسیه حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق غجدانی است قدس سره که فرموده اند و شیخی مانند
در یاری کشائی و خلوت را بنده و صحبت را کشای خدمت استاد مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمه
و تکمله حاشیه نفحات نوشته اند که حضرت مخدومی کسی را تلقین نمیکردند بآنکه حضرت مولانا سعد الدین قدس سره
مجاز بودند و از جانب غیب مأذون بکین اگر ناگاه صادقی پیدا شدی ویرا خفیه ازین طریق آگاهی یافتند
و مشار این کمال طانت ایشان بود میفرمودند که تحمل بار شیخی نداریم اما در آخر حال ارباب طلب طالب
بودند میفرمودند در اینجا که طالب یافت نیست طالب بسیارست اما طالب حظ خود و آلاء اتم این حروف
علیه الرحمه ملازمست حضرت مخدوم بسیار میکردند و از ایشان باتفاق و اشارتی بشغل باطنی این طائفه
علیه مشرف شده بودند میگفتند که در راه ذمی الحجه سنه ستین و ثمانماتیه در مشهد مقدس حضرت امام همام
علی رضا علیه التحیه و السلام را در واقعه دیدم که از وضو قدم بیرون نهادم غریزی در برابر من پیدا شد
بغایت نورانی باشکوهی تمام حبه ایچ پاک شدسته پوشیده و خفیفه بسته پیش ایشان رفتم و سلام کردم
و نیازمندی تمام نمودم جواب دادند و التفات کرده فرمودند که باین شهر کی آمده گفتم دو سه روز شد
که آمده ام فرمودند که بجا نزول کرده گفتم فلان جا گفتند برو احمالی و اثقالی که داری بیار و در منزل ما
نزول کن که برای تو جایی نیک مقرر کرده ایم من از روی تواضع گفتم بنده شما را ملازمت نکرده ام فرمودند
که مرا سعد الدین کا شغری میگویند زود باش و خود را بمنزل ما برسان این گفتند و روان شدند و
من بیدار شدم چون روز شد از مردم مشهد پرسیدم که درین شهر باین نام هیچ غریزی می باشد گفتند
شیخ سعد الدین مشهدی مردی زاهدست که شیخ و مقتدای جمعیست اما کا شغری نیست رفتم و او را دیدم
نه آن بود که من در خواب دیده بودم چون از پیش او بیرون آمدم ناگاه قافله هری در رسید و دران
میان آشنایان بودند بعد از ملاقات ایشان و تفسار از مشایخ هری چنان معلوم شد که حضرت
مولانا سعد الدین کا شغری قدس سره در هری سقته ای خلق بوده اند اما در همان ایام از دنیا حلت
فرموده اند بعد از چند گاه که هری آدم بر سر فرا حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بلازمست
حضرت مخدوم رسیدم و در خلوتی این واقعه را بر ایشان عرض کردم فرمودند ترا چه تعبیری خاطر رسیده است
گفتم مرا چنان بخاطر آمده که من در بهرات و فات یابم و مرا بر تخت فرار ایشان که منزل ایشان است

دفن کنند فرمودند چرا تعبیر برین چه نیکنی که ایشان ترا بمنزل معنوی خود که عبارت از نسبتی است
 که ایشان در آن می بوده اند دلالت کرده اند حمل آن واقعه برین نوع کردن بهتر است چون حضرت
 مخدوم این تعبیر فرمودند من به نیاز تمام گفتم که حالا ایشان نقل کرده اند و بجای ایشان شماست
 اگر لطیفی اشارت فرمائید غایت بنده نوازی باشد حضرت مخدوم چنانچه عادت ایشان بود
 استبعاد نمودند خود را از آن معنی دور داشتند لیکن در آن اثنا بطریق کنایت شغلی اشارت
 فرمودند چون راقم این اوراق را در ماه شعبان سنه اربع و تسع مایه و نصدست و خواجه کلان لدر بر گوار
 حضرت مولانا سعد الدین قدس سره نسبت مضاهرت واقع شد و به بندگی قبول کردند خدمت
 والد علیه الرحمه گفتند آن واقعه که من پیش ازین بچهل سال دیده بودم برین تعبیر نیست
 ذکر توجه حضرت مخدوم بسفر مبارک حجاز و بیان واقعه که در آن سفر دست انداز
 بروجه ایجاز ایشان در او اسط ماه ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمان مایه متوجه سفر
 مبارک حجاز شده اند و تا پنج رفتن و آمدن ایشان بطریق تفصیل در آخرین فصل از خط
 شریف ایشان نقل خواهد افتاد وقتی که بتیاری اسباب آن راه شغل می نمودند جمعی از اعیان
 خراسان التماس فتح آن غریمت کرده گفتند که هر روز بواسطه التفات شما بسی مهمات مسلمانان
 ساخته و پرداخته می شود و بهر همی که بهین مهت شما بر در خانه سلاطین کفایت میشود با یکج
 پیاده برابرست ایشان بر سبیل طیبیت فرمودند از بسکه حج پیاده گذارده ایم کوفته و مانده شدیم
 بعد ازین میخواهیم که حج سواره هم گذاریم و چون از بهرات متوجه شدند بر بنیسا پور و سمرقند و بسطام
 و واسغان و سمنان و قزوین و همدان عبور فرمودند و حاکم همدان شاه منوچهر نام خلاص نیازمند
 تمام طایفه کرد و سه شبانه روز ایشان را باهل قافله نگاهداشت و ضیافتهای بادشاهانه
 بجای آورد و در ملازمت ایشان با جمعی کثیر از متعلقان و نوکران خود طریق همراهی سلوک داشت
 و قافله ایشان را از گردستان سلامت گذرانید و بسرحد بغداد رسانید و ایشان در اول ماه
 جمادی الآخر به بغداد نزول فرمودند و بعد از چند روز به نیت زیارت روضه مقدسه میراث
 حسین رضی الله عنه از بغداد متوجه دجله شدند و چون به کر بلا رسیدند این غزل نظم فرمودند
 غزل کردم ز دیده پارسه شهنشاه حسین + هست این سفر بنده به عشاق فطرس عین

خدا مرقدهش بسرم گزینند پاے
کعبه بگرد و روضه او می کند طواف
از قاف تا بقاف پرست از کراتش
آنرا که بر عذار بود جعد مشکبار
جامی گداے حضرت او با شل تا شود
سیران زوید ه سیل که در نه هب کریم

حقا که بگذرد سرم از فرق فرقه دین
رکب انجمن ابن ترو حون این این
آن به که حیل جوے کند ترک شید شین
از موے مستقار چه حاجت نریه زین
بأراحت وصال ببدل عذاب بین
باشد قضای حاجت ساکن دل و اے دین

بعد از آن باز به بغداد آمدند و در آن ایام از غریب امور انچه سمت صدور یافت از دهام
روافض بود و اعتراض ایشان بر بعض ابیات سلسله الذهیب و صورت این واقعه بر وجه احکام
آنست که فتنی نام سواد خوانی از سکنه جام که سالها در حوالی آستانه سعادت فرجام حضرت مخدوم
مقام داشت و در آن سفر خیر انجام نیز همراه بود و روزی بواسطه بعضی از عوارض نفسانی
بیان وی یکی از خادمان ایشان گفتگوی شده و بکدورت و نزاع قوی انجامید و وی از غایت
غلظت طبیعت و کثافت جبلت که داشت ملازمت ایشان را گذاشت و بر رابطه حبسیت و علاقه
سناسبت با جمعی از روافض اختلاط و ارتباط و رزید و رخت و بار اقامت بسرنزل ادبار ایشان
کشید و تمثیلی که ایشان در دفتر اول از کتاب سلسله الذهیب از بعضی کتب قاضی عضد رحمه الله
نقل کرده اند در بیان این معنی که اکثر اهل عالم روی عبادت در موسوم و خلیل خود دارند اول و آخر
آن تمثیل را فرو گذاشته و بیعتی چند که در بیان ما حصل عقیده آن جماعه بود جدا ساخته بدیشان
و یکی از روافض بنا بر کمال تعصب و ناکید این قصه و توفیر این فتنه چند بیت دیگر گفته بر آن
افزود و جمال و غلات روافض از اطراف و جوانب نسبت بمردم قافله ایشان بطریق رفر
و اشارت و ایما و کنایت سخنان شور انگیز فتنه آمیز میگفتند تا آنکه روزی در یکی از مدارس مسیح
بغداد مجلسی عالی ترتیب کردند و حضرت مخدوم نشستند و قاضی حنفی و شافعی برین و سایر ایشان
قرار گرفتند و مقصود بیک برادر زاده حسن بیک و خلیل بیک برادر زوجه حسن بیک که از قبل وی
حاکم بغداد بود و در مقابل ایشان با مراد ترا که نشستند و خاصر عام بغداد بر درو بام آن مدرسه
از دهام کردند و کتاب سلسله الذهیب را پیش آوردند و مضمون آن حکایت با ملاحظه سابق

۱۴۶

۱۴۶

۱۴۶

ولایت در حضور بگمان صورت یافته یافت و ایشان بسبیل انبساط فرمودند که چون در نظم سلسله الذهب
حضرت امیر و اولاد بزرگوار ایشان راضی الله عنهم جمعین ستایش کردیم از سنیان خراسان بهرسان بودیم
که ناگاه ما را بر فضل نسبت نکنند چه دستیم که در بغل ادبجای روافض مبتلا خواهیم شد و چون اهل مجلس میفرمود
حکایت کما فی فی اطلاق یافتند انگشت تحیر بدندان گرفته جمله شوق الگه گفتند که هرگز درین است کسی حضرت
اسیر را بدین خوبی نهموده و در نسبت ایشان و اولاد ایشان چنین بهالغه نموده پس افاضی القضاات خفه و
شافعی با سائر اکابر حاضر محضری بر صحت این حکایت قلمی کردند بعد از آن ایشان در حضور قضاات و
اعیان از شخصی که سر حلقه آن روافض بود نعمت حیدری نام پرسیدند که از روی شریعت بر ما سخن در
یا از روی طریقت گفت از هر دوروی بالیشان فرمودند اول بحکم شریعت بر خیز و از روی دست
شارب خود را که بدست العزیزه چیده بچین چون ایشان این سخن فرمودند جمیع اهل شروان
که بود ادرای ایشان در آن مجلس حاضر بودند بر جسته و در نعمت حیدر رسد آوختند و تا رسیدن
مقراض نیم شارب که ویرا بروی عصا بکار و قطع کردند و نیم دیگر را بمقراض بریدند و چون
شارب و ستمام چیدند ایشان فرمودند که چون دستی بتور سید از روی طریقت مرد و در نفس
اهل طریق شدی و کسوت فقر بر تو حرام شد اکنون بضرورت خود را بنظر پیر وقت میباید یارید
تا فاخته و تکبیر در کار تو کند و بنا بر قاعده طریقیان ویراندی تا بهیستی تا بهر کار و دوا بخاک
از سادات قبول کرده باز بر سر مجادله آید بعد از آن برادر طریقت نعمت حیدر رسد که بعضی
ابیات ناصواب گفته بوده و بر ابیات سلسله افزوده و در خشونت و تعصب گوی مسابقت
از اقران ربوده پیش آوردند و عتاب و خطاب کردند و آثار قهر و سیاست حکام نسبت به س
بظهور پیوست تا هم در آن مجلس تحیه کلاه بر سر و س نهادند و ویرا بر دراز گوش باز گونه سوار کردند
و با سائر اقران و اعوان تبعذیر و تشهیر تمام گرد شهر و بازار بغداد گردانیدند و بعد از صد و در این
و قلع و جفای اهل بغداد ایشان این غزل نظم فرمودند نظم کبشای ساقیا بلب شیط
سیر سجوی در خاطر کم دورت بغدادیان بشوی مهرم بلب نه از قدح می که میج کس زانباکی
این دیار نیز دگفت و گوی از نا کسان وفا و مروت طمع مدارد از طبع دیو خاصیت آدمی مجوی
در راه عشق زهد سلامت نمی خزند خوش آنکه با جفا و ملاست گرفت خوی و عاشق که نقب زد

پنهان خانه وصال به دارد فراغتی ز نغیر سگان کوی به بی رنگی است و بی صفتی وصف عاشقان به
 این شیوه کم طلب ز سیران رنگ و بوی به جامی مقام راست روان نیست این طریق به بر خیز تا بنیم
 بنجاک حجاز روی به و مدت اقامت ایشان در بغداد چهار ماه بود و بعد از عید رمضان این سال
 متوجه جانب حجاز شدند و روی به مدینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم آوردند ترکیبی در لغت آنحضرت نظم
 کردند که مطلع اوش این است نظم محل حلت به بندای ساربان کز شوق یار به سیکشد هر دم برویم
 قطره های خون قطره و در او آخر شوال بحرم حرمت نجف قبا به عزت و شرف رسیدن و در آن مقام
 مبارک منزل سترگ این غزل فرمودند غزل فدیبا مشقه مولای انخواجلی به که مشاهد شد از آن
 مشهدم انوار جلی به روشن بنظر صافی است که بر صورت اصل به آشکارست در آن عکس جمال ازلی به
 چشم از پر توروش بخدا بینا شد به جامی آن دارد اگر که رشود معتزلی به زنده عشق نبرد دست نیر و بر گز
 لائزالی بود این زندگی و لم یزلی به و جهان نیست متاعی که ندارد بدلی به خاصه عشق بود نقیبت بی بدلی به
 و عوه عشق تو لا کن ای سیرت تو به بغض ارباب دل از پیغمبری و غلی به مشک بر جامه زدن سود
 ندارد و چندان به چون تو در جامه گرفتار بکنده غلی به چون ترا چاشنی شد محبت نرسید به از شمع نخل چه حال
 ز لباس عسلی به جامی از قافله سالار به عشق ترا به که پرسند که آن کیست علی گوی علی به و بعد از
 زیارت مشهد مقدس و مرقد منور حضرت امیر کرم الله وجهه رضی الله عنه قصیده غزا در نقیبت آنحضرت
 بسلاک نظم در آوردند که مطلعش نیست شعر صحبت زایر الک یا شحنة الخوف به بهر شار مرثی تو
 نقد جان کلفت به رسید شرف الدین محمد نقیب در آن وقت سید السادات و نقیب النقباء آن
 دیار بود با و لا دو احفاد و ساکرا کابر اقبال و استقبال ایشان فرمودند و شرائط تعظیم و توقیر تقدیم
 رسانیدند و رسته شبانه روز ایشان را همان آری بزرگان کردند و خد متهمای شایسته بجای آوردند و چون
 ماه ذی قعد نوشتند حضرت مخدومی بابل قافله قدم در بادی نهادند و روی توجه به مدینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم
 آوردند و در انشای آن راه قصیده انشاکرده اند مشتمل بر اکثر معجزات و مطلع اول آن قصیده آنست که
 بیت بانگ حیل از قافله برخواست خیزای ساربان به ختم نبه بر احواله آهنگ حلت کن روان به
 و مطلع دیگرش این که یارب مدینه است این حرم کز خاکش آید بوی جان به یا ساحت باغ ارم
 یا عرضه روض الجنان به و بعد از بیست و دو روز به مدینه رسیدند و شرائط زیارت روضه مقدسه آنحضرت

صلی الله علیه وسلم بجای آورده متوجه مکه مبارک شدند و بعد از ده روز در اهل نایحیه آنجا رسیدند و مدت اقامت ایشان در حرم پانزده روز بود و بعد از او ایمنی مناسک حج اسلام و شرائط و آداب آن تمام باز متوجه مدینه شدند و در اثناء توجبه بنیارس حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم این منزل فرمودند غزل بکعبه فتم از آنجا هوای گوی تو کردم به جمال کعبه تا شاید روی تو کردم به شعار کعبه چو دیدم سیاه دست تنها در از جانب شهر سیاه سوی تو کردم چو حلقه در کعبه جبینیا گرفتیم دعا حلقه کیسوی مشکبوی تو کردم به نهاد خلق حرم سوی کعبه روی ارادت من از سیان همه روی دل بسوی تو کردم به سر این مقامی شود غیر تو گمانی طواف و سعی که کردم بحسب جوی تو کردم به بوقف عرفات ایستاده خلق را خوان من از دعای خود سه گفت و گوی تو کردم به نشانه اهل منی در پی منی و مقاصد چو جامی از همه فارغ من از روی تو کردم به و بعد از ملازمت روضه پیغمبر صلی الله علیه وسلم توجبه بجانب شام کردند و در وقت چهل روز اقامت فرمودند و بقاضی محمد حنفی که اقصی القضاات آن دیار بوده و کل محدثان روزگار و در حدیث بعایت سند عالی داشتند و مجتهدان و شتند از روی حدیث اشباع فرمودند و سند حدیث گرفتند و قاضی در مدت اقامت ایشان اینجا بوظایف خدمتگاری و مهمان داری چنانچه باید و شاید قیام نمود بعد از آن ایشان متوجه حلب شدند و چون به حلب رسیدند سادات و ائمه و قضات آنجا انواع تحف و هدایا سبذول داشتند و در آن لایق میسر دم توجبه ایشان را از خراسان بجانب حجاز شنیده بود بعضی کسان خاصه خود را همراه خواجه عطاء الله کرمانی که از دیر یازار او به ملازمت ایشان میکرد و باز گشت باین استان سید شمس صحرایی پنج هزار شرفی بنقد و صد هزار دیگر موعود نامزد و خدمت ایشان کرده بزبان سکنت و نیاز التماس نمود که ایشان چند روزی بر توالتفات بر ساحت مملکت روم اندازند و ساکنان آن فرزندیم را بقدم شرافت خود بنوازند و از جمله اتفاقات حسنه آن بود که ایشان پیش از رسیدن رسولان قیصر بچند روز به حسب الهام آسمانی از عشق متوجه حلب شده بودند و چون آن رسولان بدشت رسیدند ایشان را ندیدند تا سفت بسیار ورزیدند و ایشان هنوز در حلب بودند که خبر آمدن مردم قیصر بطلب ایشان از دمشق رسید بی توقف از حلب رو بر راه تبریز نهادند که مبادا آن رسولان از دمشق بحلب آیند و ایشان را با حاکم و ابرام طلب نمایند و چون بچشم رسیدند در خلال آن احوال راهها بواسطه حرب و ضرب لشکرهای روم

بجای

بجای

نشد

نشد

نشد

و آذربایجان در انقلاب و اضطراب بود حاکم آنجا محمد بیگ نام که عیان ترا که بود و با حسن بیگ قرابت قریبه
داشت بنا بر حسن اعتقاد و کمال اخلاص که ویرا بحضرت مخدوم بود باسی صد سوار کمال از اقربا و اتباع
خود بقافله ایشان همراهی نمود آن قافله را از گردستان و مواضع خطرناک بسلامت گذرانید و بولایت
تبریز رسانید و قاضی حسن مولانا ابو بکر طهرانی و درویش قاسم و شقال که عظم صد و رواقربند مادر
مجلس حسن بیگ بودند با سائر اماره کبار و اعیان آن دیار استقبال ایشان کردند و با غراز و اکرام تمام
خدام ایشان را در منازل خوب و مواضع مرغوب فرود آوردند و باعث گشته ایشان را با حسن بیگ
ملاقات فرمودند و حسن بیگ نهایت اکرام و احترام بمقدم رسانید و تحف و هدایا را بادشاهانه گذرانید
و با برام تمام التماس پاشیدن کرد ایشان ملازمت والده مسنه خود را بهانه ساخته متوجه خراسان
شدند چون بهرات رسیدند میرزا سلطان حسین در مرو بود و خبر مقدم شریف ایشان که بوی رسید
بعضی از مستمندان خاص را با تحفه های لائق مصحوب مکتوبی مثل بزرگوار اخلاص و نیاز برای ایشان
فرستاد و در اول آن مکتوب این بیت نوشته بود که بیت ابلا بمقدم شریف فانه پنج
القلوب و نزهت الارواح و مقدارن این خال رفته امیر نظام الدین علی شیر در رسید
مشمول این رباعی که رباعی انصاف بده ای فلک مینا فام و تازین دو که ام خوب تر کرد
خرام و خورشید جهان تاب تو از جانب صبح و یاماه جهان گرد من از جانب شام به خط شریف
حضرت مخدوم دیده شده است که بزرگتر کتابی نوشته بودند که اتفاق سفر مبارک از دار السلطنت
بهرات حمیت من الآفات در شانزدهم ربیع الاول سنه سبع و سبعین و ثمانمائه واقع شد و واسط
جماوی الاخری به بغداد رسیده شد منتصف شوال بکنار و جله اتفاق افتاد و هم از آنجا قافله
روان شدند غره ذی القعدة از نجف حضرت امیر کرم الله وجهه و ضعی عنه به پایان درآمدند
و بیست و دوم یا سوم توفیق نزول بدین رسول صلی الله علیه و سلم دست داد ششم ذی الحجه
بکه شریف زاد ما الله تعالی شرفا رسیده شد پانزدهم بجانب شام نیت ارتحال واقع شد
بیست و پنجم را بدین شریف رسیده شد بیست و هفتم حلت افتاد و در واسط عشر اخیر محرم
به دمشق نزول واقع شد بعد از نماز جمعه چهارم ربیع الاول از محروسه دمشق مراجعت بخراسان
اتفاق افتاد و دوازده روز را بجلب رسیده شد روز و شنبه بیستم ربیع الثانی از بلخ بجلب

نشد

بجانب قلعه پیره روانه شدیم بمبیت و چهارم جمادی الاولی به تبریز رسید. هشتاد و ششم جمادی الاخری
 بجانب خراسان توجه افتاد هلال حبیب یک منزل پیش از وزمین ری نموده شد و در جمعه
 یزد و هم شعبان شهر سیرات نزول واقع شد کان ذلک فی سنه ثمانه و سبعین و ثمان مائه هـ
 من انفا لیس انفا سمه المسموعه قدس سره و آن در ضمن بمبیت رشتحه ایرادی یابد +
 رشتحه روزی تقریبی میفرمودند که اصالت نزد اهل تحقیق نه آنست که آبا و اجداد کسی از پیش
 امر او زرا بوده باشد یا در سلک نسقه و ظلمه منتظم بود بلکه اصالت عبادت از حسن جوهرست
 که در ذات انسان می باشد چون فطرت سلیم و سرشت پاک و آنچه مردم در افراد انسانی
 آنرا اصل می پندارند عین به صلی است +

رشتحه میفرمودند که مردم نفیس چون خواهند که عیب کسی بر شمارند اول بدیهای که در ذات
 ایشان موجود است بر زبان ایشان جاری می شود آن نفهم ایشان نزد دیگر است +
 رشتحه میفرمودند که همه گدایان و سایلان شفقت و رحمت می باید نمود و تقیه از بد و نیک دریغ
 نمی باید داشت نظر در آن می باید کرد که موجود ایشان کیست جیندی و شبلی حاجت نیست
 تا بوی احسان کنند و هیچ عالی همتی و پرستشکاری بگدائی بدر خانه این کسی نخواهد آمد از کجاست
 که در آن زنده و لباس مجهول صاحب دولتی نیست و اکثر چنین واقع است که اولیاء حق سبحانه
 ستم حال خود بصورت بی مهر و پایان میکنند +

رشتحه روزی ایشان از کسی پرسیدند که در چه کاری گفت حضور می دارم و پایی در دامان فطرت
 پیچیده ام و در کنجی بفرامخت نشسته فرمودند حضور و عافیت نه آنست که پایی در کرباسی و در
 گوشه نشینی عافیت آنست که از خود باز رسته باشی آن زمان خواه در کنج نشین و خواه در میان
 مردم باشی +

رشتحه میفرمودند که علامت جوانمردی آنست که دائم کسی محزون و اندوهناک بود در کارخانه الهی
 فارغ نشستن خوب نیست کسی را که حزنی و اندوهی نیست از وی بوی غفلت می آید و کسیکه حزنی
 و اندوهی دارد از وی بوی جمعیت حضور می آید نسبت خواجگان ماقدهس الله تعالی ارواحهم در صورت
 حزن و اندوه ظاهر می شود +

رشته میفرمودند که محبت ذاتی آنست که یکی یکی را دوست دارد و آنرا سببی و حجتی معلوم نباشد و این در میان مردم بسیارست کسیکه ویرا بجناب حق سبحانه چنین محبتی پیدا شود آنرا محبت ذاتی گویند و این بهترین انواع محبت است نه آنکه هرگاه که لطفی بیند دوست دارد و هرگاه که غنفل بیند بی میل شود +

رشته کسے پیش ایشان میگفت که فلان درویش ذکر جبر بسیار میگویی خالی از ریائی نمی نمایم فرمود که ای فلان فردای قیامت همان ذکر ریائی او را کفایت ست از همان ذکر ریائی او نوری پیدا شود که همه صحرائی قیامت را روشن گرداند پس فرمودند که گفته اند ذکر جبر را خاصیتی ست که ذکر خفیه را نیست زیرا که چون نفس تعقل مفهوم ذکر محقق گشت اولاً متخیله تخیل لفظ آن متاثر می شود ثانیاً وقوف ناطقه به تکلم ثالثاً وقوف شاسه لسماع رابعاً وقوف متخیله بار دیگر همچنین نفس و توت عقلیه و این حرکتی است دوریه بر وفق حرکت دوریه وجودیه و در طلب تحقق بآن حرکت معنوی نسبت باین حرکت که صورت آن حرکت معنویت موصول آن تحقق است +

رشته روزی شخصی را مجلس شریف ایشان گفت که یکی از اکابر نوشته که حق سبحانه فرموده که انا یا مجلس من ذکر نمی کسی را که این حال باشد چون ذکر جبر گوید فرمودند که در حینی که صد کار ناشایست و فعلهای ناخوش صادر نمی شود این ملاحظه نیست چو نیست که در ذکر جبر این ملاحظه میکنند حق سبحانه بظاهر و باطن محیط همه است ذکر جبر هم خوب است +

رشته کسے از ایشان پرسید که سبب چیست که حضرت شحات تصوف کم میگویند فرمودند که انکار که یکدیگر را زمانه باز می دادیم +

رشته میفرمودند که کلمات قدسیه اولیاء الله قدس الله تعالی ارواحهم مقتبس از مشکوٰۃ حقیقت حضرت رسالت است صلی الله علیه وسلم همچنانکه تعظیم قرآن و حدیث واجب است تعظیم کلام اولیاء نیز لازم است بانخان ایشان بادب و حرمت زندگانی بایه کرد تا کسی از خود بر خور داری بیاید +

رشته شیخ کمال الدین عبد الرزاق کاشی قدس الله تعالی سره در یکی از مصنفات خود نوشته که بسم الله ای بالانسان الکامل نزد بعضی از علماء وقت این معنی بغایت صعب نمود که تفسیر آن کلمه باین عبارت چگونه است روزی بحضرت مخدوم عرض کرده خد و ازان معنی استکشاف

نموده آمد فرمودند آن عبارت نفیس لفظ اهم است نه تفسیر لفظ الله

در این

رشته روزی میفرمودند که امروز ما را در خاطر افتاد و جانی ندیده ایم که منظر عالی حقیقه تصور منطبع است
در آئینه زمین آئینه زیر که منظر آنست که حکایت کننده باشد از حال ظاهر و اوصاف و احکام وی
در آن منظر ظاهر باشد و جوهر آئینه را این حالت نیست عرض ایشان ازین سخن چیزی نگویید باین تمثیل فرمودند
رشته بعضی از عزیزان که بکلامت ایشان رجوع داشتند میفرموده اند که روزی در مجلس و غلط
خواجسته پس لدین محمد کو معونی قدس سره بودیم بر سر منبر فرمودند که مدتی بود که آن سخن اهل شرع فشارش
قبر را نسبت بهم کهس از مومن و کافر حق داشته اند و گفته اند فشارش بر مومنی که خواهد بود جانب راست
بچپ رود و طرف چپ راست آید مشکل بود چه بی تردید این صورت عین تعذیب است پس آنرا
در حق انبیاء و اولیاء بلکه در حق صالحان و مومنان چگونه تصور توان کرد تا گاه بخاطر چنین رسید که عرض
از بردن آوردن چپ راست آنست که جسمانی را بر روحانی برند و روحانی را جسمانی آرند و چنان
توجه که خواهد فرموده اند بروحی اجمال بود روزی از حضرت مخدوم پرسیده شد که این سخن چه معنی دارد
فرمودند که صوفیه قدس الله ارواحهم بر رخ را قبر سیگویند و بر رخ عبارت است از مرتبه که واسطه است
سیان عالم جسمانی و عالم روحانی پس معنی این سخن که روحانی را جسمانی آرند آنست که روح را موصوف
سازند بصورت مثالی یعنی او را صورت مقداری که عبارت از کمی و کیفی تواند بود پدید شود و آنکه جسمانی را
روحانی سازند مراد از جسم اینجا آن بدن کاین در حیطه قبر نیست چه روح مجرد او را تمام فرو گذارشته است
بلکه مراد آنست که طائر روح را که اول تعلقی باین جسم کثیف داشته است و از آن حیثیت او را بجا جسمانی
نگرفته اند بعد از مفارقت ازین جسم کثیف و در هوای انقطاع او را متعلق دیگر پیدا شود بغایت لطیف
که نسبت بآن متعلق او را روحانی گویند و وجه دیگر این سخن را آنست که درین عالم صفات روحانی مخفی
و ستر است در صفات جسمانی و صفات جسمانی ظاهر و پدید است پس هر شخصی از افراد انسان که درین
کون فساد است صفات انسانی از وی ظاهر است و صفات سببی و شوی و روی مخفی چون گفته اند که جمیع معانی در آن
عالم موصوف خواهد شد بروحی که هر که در وی صفاتی از صفات سببی مبطن بوده باشد آنکس در صورت آن سج
ظاهر خواهد شد پس هر آینه روحانی که آن صفت مصنوعی ستر است جسمانی بنشیند و جسمانی که آن صفتی است
از انسان اکنون ظاهر است روحانی شود یعنی مخفی و ستر گردد درین دو وجه که گفته شد

تغذیب نخواهد بود.

ش ۱۲

در ششم روزی غریزی و مجلس از ایشان این حدیث پرسید که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است که یو جر
ابن آدم فی نفقته کما الاشیا و صنعانی الما و الطین آدمی در همه نفقات خویش در آخرت مزد و ثواب
می یابد مگر آن نفقه که در آب و گل صرف کند پس بنا بر این حدیث لازم می آید که ساختن بقاع خیر را از مساجد
و عبادت و باطات و امثال آن در آخرت هیچ اجری نباشد ایشان فرمودند که ما را درین حدیث معنی دیگر
بخاطر میرسد که مراد آب و گل عالم اجسام بود مقصود آنست که آدمی هر نفقه که کند مزدی یا مگر آن نفقه که
بهیت و نیت در آن متجاوز از عالم اجسام نباشد و خاص زهر نواید و محفوظ جسمانیت و بواسطه آن کند
در ششم سیفر میفرمودند که اگر تحصیل علم اولین و آخرین کرده باشد نفس خریج علمی او را دستگیری نخواهد کرد و
همه معلومات از لوح بدر که محفوظ باشد مگر آنکه ملکه حضور و آگاهی حاصل کرده باشد آنچه در نفس خرد و شکیری
میکنند همین است جوانی غنیمت است چند روزی ریاضتگی می باید گرفت و کنگلی می باید نشست و ملکه
حاصل کرد که خاطر از مزاحمت نفی و ثبات خلاص شود.

ش ۱۳

در ششم سیفر میفرمودند که در طریق خواجهکان قدس الله ارواحهم کم کسی دیده ایم که در روی یک نوع چاشنی و قبولی
نبوده باشد بدایت این طائفه است و نهایت مشایخ دیگر هر که این طائفه قبول کردند در دست که دست
از وی باز گیرند هر چند بنا بر غلبه احکام نفس و هوا بر کناری افتد باز او را ویران میکنند.

ش ۱۴

در ششم سیفر میفرمودند که بعضی مردم چیزهای عجیب میخورند مثل خمرونیک از برای آنکه ایشان را کیفیتی خوشه
حاصل شود که یکدخمز خرده از دایره اسلام بیرون رفته یادوی و سبب گشته که خلق خدای از وی و تشویش
و آنکه نیک خرده خری یا گادوی شده که غیر شهوت راندن و چیزی خوردن هیچ نمیدانند و این حال حضور
و کیفیت نام کرده اند هیچ کیفیت خوشتر از بهشیاری نیست که از حال خود آگاه بود کسی که حضور و کیفیت این
چیز را پیدا میکنند آن کیفیت هم در غرور و وریش و نیست و هم درین عالم اثر آن در سرور و شین می ظاهر است
و بسی مردم یک مبتلای این چیز اند.

ش ۱۵

در ششم سیفر میفرمودند که پیری آخرت جوانی است به روحی که در جوانی میگذرند در روزگار پیری اثر آن بر پیر
ایشان ظاهری شود.

ش ۱۶

در ششم روزی بو الفضول باری که دم از زهد و تقوی میزد و مجلس شریف ایشان آمده بود طعام آوردند

و اتفاقاً نمکدان حاضر نبودی خادمان را گفت نمکدان بسیار بد تا ابتدا به نمک نهم ایشان بر سبیل طبیعت فرمودند که نان نمک دارد پس بطعام خوردن مشغول شدند درین اثنا کسی را دید که نان را بیک دست شکست آن کس تعرض کرد و گفت نان بیک دست شکستن مکروه است ایشان فرمودند وقت طعام خوردن در دست و دهان مردم نگرستن از آن مکروه تر است وی ساکت شد بعد از زمانی باز به چنان گفت در وقت طعام خوردن سخن گفتن سنت است ایشان فرمودند که برگشتن مکروه است و دیگر تا آخر

محاسن خاموش بوده

در شیخه فوزی کسی از ایشان التماس نمود که مرا تعلیمی فرمایند که بقینه اهل بیت مشغول باشم فرمودند که کسی از حضرت مخدوم مامولانا سعدالدین قدس سره همین التماس کرده بود ایشان دست مبارک بر پهلوی چپ نهادند و اشارت بقلب صنوبری کردند و فرمودند که باین مشغول باشید که کار بسیار است یعنی وقوف قلبی را لازم گیرید و متضمن این معنی است آن رباعی که فرموده اند رباعی ای خواجه بگوی اهل دل منزل کن در پهلوی اهل دل حاصل کن خواهی بینی جمال محبوب ازل آئینه تو دل است رودر دل کن

من خج ارق عدااته قدس سره غزیری از جمله علمای متقی که در سفر حجاز از همراه ایشان رفته بود وی فرمود که من در بغداد و مرض من تمام داشت و یافت ایشان مرا در پرسیدند و از آن جهت بغایت ملول بودم و از یکی از یاران که عجل آمد و گفت اینک ایشان بعیادت تویی آیند از آن بشارت مرا کیفیتی شد و طبیعت من قوی گرفت که سر از بالین برداشتم و بر فراش خود باز نشستم ناگاه ایشان درآمدند و نزدیک من نشستند و از احوال من پرسیدند و فرمودند که مرض تو دیر کشید من این بیت مشهور خواندم بیت گر بر سر پهلوی خود آئی بعیادت بعد سال بامید تو یار توان بود ایشان بسبیل انبساط فرمودند که بیت بر ما سخن آئی بعد از آن لحظه مراقب شدند و سکوت کردند و در آن اثنا عرق بر زمین من نشست ایشان سر بر آوردند و قطرات عرق بر زمین من دیدند و فرمودند که تکبیه گیر تواند بود که باین عرق تخفیف در مرض پیدا شود من تکبیه گرفتم و ایشان برخاستند و کسان من را با جامهای زیادی پوشیدند و عرق بسیار از من روان شد و همان روز بپ مفارقت کرد و بعد از سه روز بر خاستم و بلا ز منت ایشان رفتم که از صلح ارموالی که وی نیز در سفر حجاز همراه ایشان بوده است حکایت کرده است که بعد از مراجعت چون بجلب رسیدم هر کس

بمنزلی نزول کرد من در کاروان سرائی فرو آوردم و بیمار شدم و ضعف من آنچنان مستولی شد که از حیث
 خود قطع طمع کردم و رفیقان از من نا امید شدند که نگاه روزی بود در خانه من پیش کرده بودند ناگاه
 دیدم که کسی در را اندک باز کرد چنانچه گوشه دستار روی نمود لیکن ندانستم که چه کسی بود با خود گفتم هم از یاران
 من است که آمده تا از حال من خبری گیر و در گمان آنکه من در خوابم توقفی میکنند که سبب ابدی شود و من
 هر که هست در آید و میبینم که ایشان را از مرض من آگاهی است اما گمان نداشتم که بر سر بالین من
 آیند چون در باز شد دیدم که خانه از فروغ روی ایشان روشن گشت مرا کفایتی شد که خواستم بخیرم
 و در خود قوت برخاستن یافته و حال آن بود که درین مدت مرا مجال حرکت نبود فرمودند که ساکن
 باش من همچنان بر حال خود قرار گرفتم و ایشان آمدند و نزدیک من نشستند و فرمودند که چه حال
 داری مرا از خفگی که به دیدار ایشان حاصل شده بود این بیت ایشان بخاطر رسید خواندم که بیت
 خوشست از یاد تو پیوسته جامی به ولی اکنون بیدار تو خوشتر است دست راست مرا گرفتند و آستین
 مرا تا آنجا که آب وضو میرسد در چیدند و بر کنار خود نهادند و چند نوبت دست مبارک خود بر خا کشیدند
 چنانچه کسی را وضوی نماز دهند و دست من همچنان در کنار ایشان بود که از خود غائب شدند من هم
 بر موافقت ایشان چشم خود پوشیدم و متوجه شدم زمان نیک بر آمد چشم میکشادم تا به نیم که ایشان
 از آن غیبت باز آمده اند یکنه دیدم که هنوز چشم پوشیده اند باز چشم بر هم نهادم چون ساعتی گذشت
 سر بر آوردند و دست مرا بر سینه من نهادند و فاتحه خواندند و فرمودند که اطباء ترا چه شربت فرموده اند
 گفتم رتب ہی و در آن وقت در جلب رب ہی یافته نمی شد گفتند ما ترا شربت ہی فرستیم و برخاستند
 و رب ہی فرستادند و در همان ساعت در خود خفت تمام دریافتیم و مرض من بعد از سه روز تمام زایل شد
 که اثری باقی نماند خدمت مولانا رضی الدین عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران میفرمودند که روزی
 فقیر بجزیره ایشان در آمدم همانا که وقت ایشان مقتضی آن نبود چون این معنی دریافتیم اندوه عظیم
 مستولی شد و نقل قوی در جمیع اعضا ظاهر گشت چنانچه طاقت نشستن نماند برخاستم و بیرون
 آمدم این حالت مفضی بمرضی گشت و بصوبت انجامید چنانچه اطباء مایوس گشتند و در روز هفتم
 قلق و اضطرابی عظیم دست داد و حال مبدل گشت چنانچه جزم شد بر فتن آرزوی دیدار مبارک
 ایشان کردم باین فقیر آمدند در وقتی که در هیچ عضو مجال حرکت نبود پوشش تمام عرض حال خود کردم

و استدعای تلقین شغلی نمودم با پنجه اشارت فرمودند مشغول شدم و احضار صورت ایشان بهم بامر
 ایشان کردم و ایشان نیز متوجه شدند بعد از لحظه آن کیفیت روی رود و منزل نهاد و بجای خوشی بیدل
 گشت و لذت آن حالت جمیع قوی و اعضا رسید چنانچه برخاستم و دوزانو نشستم چون ایشان
 سر مبارک بر آوردند مرا شسته دیدند فرمودند که تشویشی نخواهد بود فاتحه خوانند و روان شدند فقیر
 تا در حجره بمشایعه ایشان رفتم و آن مرض همان روز تمام زایل شد و بخیر گذشت چون ازین قصه
 چند سال برآمد یکی از اصحاب حضرت خواجه عبداللہ قدس سره از تصرفات حضرت ایشان
 حکایات میگفت فقیر این قصه را بوی گفتم همانا که وی رفته و با ایشان گفته است دعا تفصیل آن
 نموده فرموده اند که چون صورت حال و غلبه مرض ویراشنیدیم متالم شدیم باین وی آمدیم
 و مشغول گشتیم که بار از وی برداریم دیدیم که مرض از وی برخاست و بامتوجه گشت تضرع نمودیم
 که ما را تحمل این بار نیست از ما نیز در گذشت غریزی از اهل بی دعا عیان و لایت گیلان چند روز
 بیمار شده بوده است و آخر مشرف بر موت گشته چنانچه اولاد و اصحاب و عشایر و اقربا و متعلقان
 وی گریان با چاک کرده اند و خوش و فغان بر آورده و ترتیب تهیز و تکفین مشغول شده اند
 ناگاه درین محل آثار حسرت حرکت در وی پیدا شد و اندک اندک از آن سکرات و غمرات افقت
 یافته و در همان روز از فراش برخاسته با کمال صحت و عافیت و مردمی که بر آن حالت و قوت
 داشته اند شجب و تحیر مانده اند و کسی بر حقیقت آن حال اطلاع نیافته بعد از آن تا چند گاه بعضی
 از محرمان و مخصوصان در میان نهاده که در آن اشتهاد و مضطرب مرض که روح من نزدیک بغایت
 رسیده بود حضرت مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی ظاهر شدند و اتفاقاتی نمودند که مرض من بی کمال
 زایل شد و بعد ازین واقعه آن عزیز گیلانی مقدار بیست هزار دینار کپکلی را اجناس نفیسه از دست
 و کتان و غیر آن بطریق معالمة گویان نزد ایشان فرستاده و نیاز مندی بجد و غایت کرده التماس
 طریقت نموده و ایشان رساله مختصر مفید در طریق خواجگان قدس اللہ تعالی ارواحهم نوشتند
 و برای وی فرستادند و در آخر آن رساله چنین نوشته اند که گفتن و نوشتن امثال این سخنان بظرف
 فقیر بود اما چون از آنجا نب رایی را خلاصی بمشام ذوق رسید باعث تقریر و تحریر این معانی شد
 بر با عیبه این همه بی حاصلی و بی هیچ کسی + در مانده بیارسانی و بوالهوسی + دادیم نشان گنج مقصود ترا +

گزار رسیدیم نوشاید برسی و شغل این واقعه دیگری را از اعرف بنج واقع شده بوده است و جمعی آن غلظت
 دیده بودند و از وی آن قصه را شنیده حکایت میکردند در راه حجاز عربی که اشران بهلازمت ایشان
 بکرایه داده بوده به شهری خوب که خاصه ایشان بوده است طمع کرده و بمبالغه و ابرام تمام از ایشان
 خریده و بعد عای خود بها داده و در زیر بار کشیده و بعد از ده روز در بیابان اشتهر فرو مانده و در پای تل یکی
 مرده است آن عرب نزد ایشان آمده و آغاز خشونت و بیجانی کرده که شتر شما سیوب و معلول بوده که
 بمن فروخته اید و در روی ایشان بسی درشت گفته دلی ادبها کرده و ز خود را با برام تمام گرفته ایشان
 فرموده اند که درین عرب تغییری شده است غالباً مرگ او نزدیک است چون از مکّه بازگشته اند و بیک
 همان تل یک رسیده اند عرب افتاده و مرده و بر آن تل یک ویرا دفن کردند جمعی از صحاب که در سفر
 حجاز همراه ایشان بودند چنین فرمودند که فحی سواد خوان که در بغدادیه روانیست در آن میخت و آن همه
 گردفته بر آن میخت و مرده و مظلوم و نظر سعادت اثر ایشان شد و حج ناگذارده از بغداد بجانب تبریز
 برگشت و هنوز ایشان از مکّه مراجعت نکرده بودند که وی در تبریز وقت شام اسپ خود را جوده داده است
 بعد از ساعتی آمده و دست در تو بره کرده تا معلوم کند که اسپ تمام جو خورده یا نی آن حال اسپ دهن
 فراز کرده و انگشت شهادت و پیرایه ندان گرفته و از بیج بر کند و وی از غایت صعوبت و شدت الم
 آن مرده است و جان سختی و بدبختی سپرده خدمت مولانا شمس الدین محمد روجی علیه الرحمه که از کبار
 اصحاب حضرت مولانا سعدالدین بودند چنین فرمودند که روزی با خدمت مولانا نورالدین عبدالرحمن جان
 برکنار رود و الا ان شسته بودیم در فصل طغیان آب ناگاه خالشی میده بر روی آب ظاهر شد ایشان
 و بر از روی آب فرا گرفتند و دست مبارک وی سیکشیدند و همچگونه اثر حیات از وی پیدا نبود و بعد از
 لحظه بکرت درآمد و بر خلاف طبیعت خود میل کنار ایشان نمود و همچنان در کنار ایشان می بود تا وقتی که
 متوجه شهر شدیم ایشان دیر از کنار خود بر زمین نهادند و برخاستند و روان شدند و می سراییم
 از عقب ایشان دوان شد بسی راه از پی ما و پیتا بجای رسید که از انبوهی و کثرت سواران و
 پیادگان ما از نظر او پوشیده شدیم وی نیز ناپیدا شد جوانی صاحب جمال که چندگاه منظور نظر
 ایشان بود حکایت کرده است که روزی در ملازمت حضرت ایشان برسم سیر به ده سیاهشان
 رفته بودیم و جمعی کثیر از اصحاب و متعلقان همراه بودند چون شب درآمد و وقت خواب رسید کس بگوشه

افتاد و ایشان در خانه وسیع یک زاویه اختیار کرده تکیه فرمودند و شمع بزرگ تا صبح آنجای سوخت
 و من نیز در آن خانه در گوشه بخواب رفتم که دورترین جای بود از ایشان چون دوسه ساعتی گذشت
 بلی موجب بیدار شدم خود را بر سیأت قعود نشسته دیدم متعجب شدم و با خود گفتم این چه حالتی
 من خود اوقات خواب دراز کشیده بودم و حالا برین سیأت نشسته می بینم چون نیک نظر کردم دیدم
 که خدمت ایشان بجای خود دوزانو مرا قبلاً نشسته اند من باز تکیه کردم و در خواب شدم ز مانده
 گذشت بار بلی جتبی بیدار شدم و همچنان خود را بر سیأت دوزانو نشسته یافتم تحیر من زیاده شد
 و آن شب چند کثرت این صورت واقع شد آخر دهم که بواسطه توجیه خاطر شریف ایشان است
 بیرون رفتم و وضو ساختم و آدم و تا صبح پیش ایشان به دوزانو نشستم غریزی از مخلصان
 ایشان نقل کرده است که مراد اعینه شد که از شهر بسفر از نقل کنم و رخت اقامت با نجا کشم چون
 پیش ایشان آدم و داعیه خود را عرض کردم فرمودند که بغایت مناسب است زود از شهر
 بیرون آئی و در زود آمدن اجمال کن که فرصت غنیمت است و حوادث در کمین و مبتلا به اهتمام کردند
 که خادم را طلبیده اند و منزل تعیین فرمودند و بار دیگر در زود آمدن مبالغه نمودند چون بشهر آدم بنا بر
 بعضی عوارض و موانع در آن داعیه فتوری واقع شد و از آن عزیمت گشتم بعد از سهفته دزد در خانه
 من افتاد و پسر شاه رخ نقد دهم آنرا با هر شاهی که در آن خانه بود پاک برودم اعریان ساخت
 روزی حضرت مولانا سیف الدین احمد شیخ الاسلام هرات با سایر اصحاب تدیس صحبت شریف
 ایشان آمده اند و ایشان بعد از تقدیم مراسم ضیافت خوانندگان و سازندگان را فرموده اند
 تا در آن مجلس غزلها خوانده اند و نقشبند پیر داختم و سازها نواخته اتفاقاً بعد از آن صحبت به درسه
 روز حضرت مخدوم بجانب زیارتگاه برسم سیری بیرون رفته اند و آنجا شیخ شاه که از مشایخ متورین
 بوده ملاقات کرده اند و کیفیت صحبت شیخ اسلام و خوانندگی و سازندگی آن مجلس پیش از رفتن ایشان
 بشیخ شاه رسیده بوده است در اثنای صحبت شیخ با ایشان گفته است که شما مقتدا علماء عالم و پیشوا
 عرفای عرب و عجم باشید چگونه است که در مجلس شریف ثنائی و اسباب طرب می نوازند و اصول اثره
 و امثال آن می سازند چون شیخ این اعتراض کرده است ایشان سر پیش گوش وی برده اند و
 سخن در پرده سر و خفا بسمع او رسانیده که یکس از اهل مجلس برضمون آن اطلاع نیافته است

بکیار فریادی از نهاد شیخ برآمده و بیوش افتاده و بعد از زمانی چون بحال خود آمده در نظر ایشان
 نیازمندی بسیار نموده و دیگری امثال آن سخنان زبان نگشوده و آلد این فقیر علیه الرحمه میگفتند
 که روزی بعضی تفاسیر پیش داشتم و در کریمه آیه لَمْ يَلِكْ لَكَ مِنْ الْهَرَارَةِ نَفْسٌ و تا ملی سیکردم ناگاه
 در خاطر افتاد که این آیت را بحسب تاویل بران معنی حمل میتوان کرد که از نار نور وجود گیرند و
 از بیل ظلمت عدم غا سب یعنی هرگاه که نور وجود از ایشان مرتفع شود و ظلمت عدم بماند بعد از
 خطور این معنی نیست کردم که این صورت را بر حضرت مخدوم عرض کنم روز دیگر احرام ملازمت بسته
 پیش ایشان رفتم چون نشستم فرمودند که شمارا در مطالعه تفاسیر ریح وقتی آچنان می باشد
 که در بعضی آیات قرآنی معنی مناسب مشرب این طائفه بخاطر آید که در کتب قوم بنظر شما رسیده باشد
 تقریر کنند من شرح آن مقدمات قیام نمودم و ایشان تحسین فرمودند و دانشمندی فاضل که اگر بکار
 ملازمه حضرت مخدوم بودند چنین فرمود که روزی قصد ملازمت ایشان کرده اند از شهر متوجه سمرقند شدم
 و در بیرون شهر نزدیک کنگر مولانا میخی جوانی بغایت صاحب جمال پیش آمد و بی اختیار یکد و نظر بجانب
 وی افتاد و مقارن این حال شخصی میگذاشت که نه های رنگین پوشیده بی بردوش داشت گوشه شده
 چنان جفیم راست من آمد که نپنداشتم تیری بود که بر چشم زدند و تی بر کنار نشستم و آب بسیار از
 چشمم بکپید بعد از آن بملازمت ایشان رفتم دیدم که با جمعی از عزیزان بر در مجلس نشسته اند من هم
 نشستم بعد از آن خطه مبارک بر آوردند و فرمودند درویشی در طواف حرم بچوانی صاحب جمال نظری
 کرده ناگاه دستی پدید آمده و بر روی وی چنان طباخیه زده که یک چشم وی آب شده و بر روی و
 فرود دیده پس با تلقی آواز داده که نظرة بلطیة این زودت فزونا یک نظر یک طباخیه از زیاده
 کنی ما هم زیاده کنیم بعد از تقریر این سخن روی بفقیر کردند و فرمودند چشم نگاه می باید داشت
 تمام دست نگاه دارند عزیز از اهل علم و صلاح که بحضرت مخدوم اخلاص و بازگشت تمام داشت
 چنین گفت که روزی بنیت ملازمت ایشان بسره مزار رفتم و ایشان در درون حرم بودند و
 عزیز از صوفیه آن وقت منتظر ایشان نشسته بود و از هر جای سخن میگذاشت در انشاء سخن از حضرت
 شیخ محمد الدین ابن العربی قدس سره نقل کرد که ایشان فرموده اند که هر سال در گزشتن مدت
 دوازده ماه فرضیت صوم در یکی از ماههای دوازده گانه دارد و شد و همراه که با خود بے تعین و

محسوب است و مخصوص باده رمضان نیست فقیر از استماع این نقل بغایت متاثر و ملول گشتم زیرا که
 بحضرت شیخ محی الدین عقیده تمام داشتم و از وی با شمال این سخنان را ضعیف بودم فی الحال از آن مجلس
 برخاستم و حضرت مخدوم را ملازمت ناکرده بشهر آمدم و آن عزیز نیز ایشان را ملازمت ناکرده از عقب
 من بیرون آمدن روز دیگر بحسب تحقیق این سخن بملازمت ایشان رفتم و پیش از آنکه عرض حال کنم
 ایشان با نقار هر نوع از مقدمات زبان بگشادند تا شوق کلام بآید انجا میدکد فرمودند ما را از طور
 و طریق فقههای زمان خود راضی می باید بود که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در کتاب فتوحات مکیه در
 مذہب بعضی فقههای زمان چنین نوشته اند که در فلان وقت شخصی از زمره فقههای مصر بنا بر صلاحت
 رای سلطان وقت مثل چنین صورتی در باب روزه فرض فتوی نوشت یکی از فرزندان مولانا جلال روی
 قدس سره که شنی بود عالم و عارف از روم بخراسان آمده بود و چند وقت بملازمت حضرت مخدوم بود و ایشان
 بوی التفات بسیار داشتند و برای وی بر سر فرار علیحدہ منزله تعیین کرده بودند روزی میفرمودند که
 درین ایام شبی حضرت مخدوم بمنزل ما تشریف آوردند نماز ختم گذاردیم و بخیمت ایشان بصحبت
 نشستیم تا وقت صبح بطریق سکوت و آن شب بر من چون یک نفس گذشت میگفت همانا که طریق خود را بجا
 قدس انداز و احم چنین است که تا بحال کسی التفات نکند و بر چیزی حاصل نمیشود و حکایت
 کرد که شبی برای افتادم هوا بغایت تاریک بود و باران می بارید در صحن ضطرار توجه بطرف ایشان کردم
 راه روشن شد و از تشویش طمعت خلاص شدم

و تاریخ وفات حضرت مخدوم و ایامی که بمرات شجره ولایت ایشان

چون خدمت مولوی استاد مولانا رضی الدین عبدالغفور علیه الرحمہ و الغفران در مکہ شایع
 نفحات الانس که مشتمل بر فضائل و شمائل حضرت مخدوم است کیفیت انتقال و ارتحال ایشان را
 بطریق تفصیل آورده اند و آن کتابی است مشهور و مضمون آن بر آنست که کور لاجرم اینجا بطریق حال
 ایرادی یابد باینکه ابتداء مرض ایشان روز یکشنبه سیزدهم ماه محرم الحرام سنه ثمان و تسعین و ثمانمائه بود
 و در صبح جمعه که روز ششم عروض مرض ایشان بود نمض ایشان ساقط شد و چون بانگ سنت نماز
 جمعه دادند نفس مبارک ایشان منقطع شد اندر فناء ابرقار حلت فرمودند و فضلا وقت و شعراء
 زمان در مرثیه و تاریخ وفات ایشان قصائد و مقطعات و رباعیات بسیار گفتند از آنجمله است این نظم

قطعه اولی غوث آفاق حضرت جامی ۴ کان فی مقله النوری نوراً چون عنان تافت از دیار
 فنا کرد و کعبه بقار و راه سال ماه وفات رزیش بود به سیزدهم روز ماه عاشورا قطعه ثانی
 جامی که بود بلبل حبت قرار یافت ۴ فی روضه مخدیه ارضها استما به کلک قضا نوشت روان بر پشت
 تانچه من و خله کان آمنا به مخفی نماند که خدمت خواجہ کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعد الدین کلانی
 قدس سره دو صلیبه داشتند که یکی بجای حضرت مخدوم درآمد و دیگری حواله را تم این حروف شد و درین
 معنی گفته شده بود قطعه دو کوکب شرف از برج سعادت و دین به طلوع کرد و برآمد لبان در حقیقت
 ازان یکی بضی گشت بیت عارف جام ۴ وزیر مضیض و بال صغی شد اوج شرف ۴ و حضرت
 مخدوم را ازان صلیبه چهار سپر سعادت اثر وجود آمده است و فرزند نخستین ایشان یک روز پیش
 زنده نبود و با همی مسمی نشده اما فرزند دوم ایشان خواجہ صفی الدین محمد بوده است و وی اجداد یکسال
 فوت شده و ایشان از وفات وی بغایت متأثر شده اند چنانچه از مرثیه که برای وی نظم کرده اند
 و در دیوان اول مرقوم است معلوم میشود و از اتفاقات عجیبه آنست که لقب ویرا که صفی است بعد از
 وفات وی تخلص این فقیر ساخته بودند و لقب این فقیر را که فخر است تا پنج ولادت وی کرده بوده اند
 چنانچه درین رباعی که از خط مبارک ایشان نقل افتاد نظم فرموده اند که رباعی فرزند صفی دین محمد
 که جهان شد زنده با و چنانکه تن زنده بجان ۴ چون شد با وجود او جهان فخر کنان ۴ شد سال ولادت
 وی از فخر عیان ۴ و بعد از نقل وی امیر نظام الدین علی شیر در تاریخ وفات وی این فقره مشتمل بر چهار
 کلمه را مرتب ساخته پیش حضرت مخدوم فرستاده بوده است که بقای حیات شما با او اما فرزند سوم ایشان
 خواجہ ضیاء الدین یوسف بود و تا پنج ولادت وی چنانچه بخط مبارک ایشان دیده شده برین وجه است
 که ولادت فرزند ارجمند ضیاء الدین یوسف انبثه اسر بنا تا احسانی النصف الاخیر من لیلہ الاربعاء التلث
 من شهر شوال سنه اثنین و ثمانین و ثمان مائت روزی حضرت مخدوم در فرار بر کنار حوض آب که در شمال
 مسجد قدیم واقع است نشسته بودند یکی از خدام خواجہ ضیاء الدین را بردوش گرفته از حرم بیرون آورد
 و تخمیناً خواجہ در آن وقت پنج ساله بود چون نزدیک رسید گفت با باسن خواجہ عبید الله را ندیده ام
 ایشان بتقسم شدند و فرمودند که تو خواجہ را دیده اما بخاطر تنی آید پس گفتند که درین اوقات شی
 چنان خواب دیدم که حضرت خواجہ عبید الله درین موضع حاضر شدند و اشارت برواقی کردند که برین

ف خ ر

کلمه وفات در ضیاء الدین
 عبید الله است و در شمال
 مسجد قدیم واقع است
 و تخمیناً خواجہ در آن
 وقت پنج ساله بود
 چون نزدیک رسید
 گفت با باسن خواجہ
 عبید الله را ندیده
 ام ایشان بتقسم
 شدند و فرمودند که
 تو خواجہ را دیده
 اما بخاطر تنی آید
 پس گفتند که درین
 اوقات شی چنان
 خواب دیدم که
 حضرت خواجہ
 عبید الله درین
 موضع حاضر
 شدند و اشارت
 برواقی کردند
 که برین

را تفسیر

واقع است و من ضیاء الدین یوسف را بر روی دست گرفته پیش ایشان آوردم و گفتم امید دارم که
 نظر عنایتی بجانب این طفل اندازند و ویرایش و تقبل مشرف سازید حضرت خواجہ اورا
 از روی دست من فراگرفتند و دہان مبارک بردیان او نهادند و چیزی بغایت سفید از دہان مبارک
 خود در دہان او نچیند چنانکہ دہان او از آن پر شد و چیزی زیادہ آمد بعد از آن او را بدست من آوردند
 و من از خواب در آمدم و مضمون این واقعہ را در دیباچہ خوردنامہ سکنندی در اشارت منقبت حضرت
 ایشان نظم کرده اند و اما فرزند چہارم خواجہ ظہیر الدین عیسی بود کہ بعد از ولادت خواجہ ضیاء الدین یوسف
 بدست نہ سال متولد شد و تاریخ ولادت وی چنانچہ از خط مبارک ایشان نقل افتادہ نیست کہ ولادت
 فرزند ارجمند ظہیر الدین عیسی وسط وقت الظہر من یوم الخمیس خامس محرم سنہ احدی و تسعین و ثمانیۃ
 ائمتہ الشہدات احسننا و رزقہ اللہ سعادۃ الدارین بمحمد و آلہ الطیبین الطاہرین و بعد از چہل روز کمالت
 وفات یافت و ایشان در تاریخ ولادت و وفات وی این دو قطوہ نظم کردند قطوہ فرزند ظہیر دین نجم
 ز محرم و در شصت ظہر شد آرام دل ما جز ذلک عیسی نشد از غیب اشارت بہ جستم چونما مشن زخم
 نامہ اسماء مملوہ از عیسی چو شمارند نہ مکتوب بہ تاریخ ولادت پوشش ذلک عیسی بہ قطوہ آخری
 نور دیده ظہیر دین کہ فتادہ داد و برنش ہم نزدیک بود و برقی ز آسمان کرم بہ زاون و مردنش
 ہم نزدیک

مولانا عبد الغفور رحمہ اللہ

لقب ایشان رضی الدین است از شہر لاریبوند و از اعیان آن دیار چنین استماع افتادہ کہ از
 اولاد سعادۃ عباد رضی اللہ عنہ بودہ اند کہ از کبار انصار است و مترقبہ خریج و خدمت مولوی از اجلہ
 تلمذہ و اصحاب حضرت مولانا نور الدین عبد الرحمن جامی قدس سرہ بودند و در ہمہ صنایع علوم
 عقلی و نقلی یکانہ زمان و فرزاندہ دوران و اکثر مصنفات آنحضرت را پیش ایشان گذرانیدہ بودند
 و آنحضرت بعد از مقابلہ شرح فصوص الحکم در آخر کتاب مولوی این کلمات قدسیہ سمات نوشتہ بودند
 کہ تمت مقابلہ ہذا الکتاب منی و بین صاحبہ و ہوا لائح الفاضل المولی الکامل ذوالرای الصائب
 و الفکر الثاقب رضی اللہ عنہ و الدین عبد الغفور استخلصہ اللہ سجاۃ لنفسہ و یکون لہ عوضا عن کل شیء فی دنیا
 شہر جامی الاول المتطعمۃ فی سلک شہور سنہ ست و تسعین و ثمانیۃ و انا الفقیر عبد الرحمن الجامی عفی عنہ

خدمت مولوی در تلمذ حاشیه نفحات از حال خود باین عنوان تعبیر کرده اند که فقری را دغدغه مشغل
 باین طریق دست داده بوده است و بلازمیت ایشان آمده و استدعا تعلیم کرده ایشان اورا تلقین
 ذکر لا اله الا الله محمد رسول الله کرده اند و مشروط بحفظ صورت مبارک خود ساخته آن شخص در همان
 صحبت فرموده ایشان مشغول گشته فی الحال در روی اثر معموده این طائفه لبطور آمده و خود را در
 نفعنای روشن دیده و ویرالذات قوی و شوق عظیم دست داده و نشان یوم تبدل الارض هویدا
 گشته این حالت را با ایشان عرض کرده فرموده اند که این سرسبست که از یار و دوست نیز خفا بیکر
 بعده تکرار مشغول و کثرت عمل کیفیت بخودی در روی تزیید می شده روزی این شخص از بعضی اشغال که
 سبب فتور این نسبت می شده نزد ایشان شکایت کرده فرموده اند که چاره نیست آن نسبت
 با شغلی از اشغال ظاهری جمعی باید ساخت و صحبت کسی را که این نسبت از وی دریافته لازم داشت
 این ملک دیگر نیست که درین کس منعکس شده چنان باید کرد که ملک این کس شود و این بدوام صحبت
 میسر گردد و فرموده اند که شتغال بامری بحسب ظاهر ضرورت تا این کس از سایر خلق ممتاز نشود
 و نشانه مند نگردد و شنیده که شخصی نزدیک بزرگی رفت و التماس تعلیم طریقی کرد فرمود که هیچ پیشه داری
 گفت فی فرمود که برو پیشه دوزی بیاموز که معنی روشن این طائفه بی صورت شغلی نمی باشد و فرمودند
 که حصول این حالت بتحقیق این نسبت آتی است زیرا که از مقوله ادراک انفعال است و حقیقت کلام عرض
 و اقبال است اعراض از ماسوی و اقبال بحق سبحانه و این در یک آن ممکن است نفس آدمی بمنزله امراتی
 است که روی بجانب دیگر دارد و ویرانی باید کرد ایند که روش بجانب حق افتد عزیزی در صحبت یکی از
 مشایخ صدقه زود بفتاد چون برخاست صوفی برخاست و فرمودند که بعد از آنکه رابط قلب بحضرت
 حق سبحانه حاصل شد و نسبت آگاهی محقق گشت گاه این نسبت مذبل ماسواست و این را حال
 گویند و گاه مذبل ماسو نیست و این را علم گویند و علم را در حال مندرج دارند و محسوب از حال شمرند
 و این تفاوت بحسب تفاوت استعداد شخص است در صفا و کدورت و فرمودند در زمان مشغول بیکر
 چون غیبت معموده دست دهد آنرا چون خط مستقیم فرض باید کرد و چنانچه این معنی مشغول خیال بامر واحد
 محبت است حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم امیر المومنین علی راضی الله عنه فرموده اند که راه را
 چون خط مستقیم فرض باید کرد و میفرمودند که طریق خواجگان ماقدهس الله تعالی ارواحهم یک زیائی دارد

که همه جا با همه کس در همه حال در زش این نسبت می توان کرد و زش این نسبت را اصل می باید خست
و بغیر آن بقدر ضرورت پرداخت این نسبت شریف لغایت لطیف است و ویرا حدی مضبوط و وقت
معین نیست بخروی امری زائل میگردد و گاه در وقتی که شخصی مترقب نیست ظاهر شود و هرگاه نسبت
فتوری مشغول بجمع بسبب وی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفضی باین شده برفع آن مشغول باید
و نمی فرمودند که ملاحظه بسیاری از امور هستی هست که محذرت و حالت می شود و مقوی جمعیت میگردد و
این امر نیست نامضبوط و بحسب احوال و اوقات مختلف و متفاوت افتاده است از جمله صحرا که
صورت اطلاق است معین است ملاحظه معنی اطلاق را و مشابه و جبال صورت معنی هیبت و عظمت است
و آواز آب بطریق استداد و اتصال در وقت مراقبه مقوی مراقبه است و ملاحظه تبعیت ظل مردی ظل را
صورت خروج از جمل و فوت خود است و ملاحظه حیثان جانوران جشی و تو حشر ایشان صورت نسبت
حیرت است و ملاحظه جنایه مقوی نسبت فناست و آواز گریه از محبوب گم کرده یاد دهد و میفرمودند که
یک روز در ملازمست حضرت مولانا سعد الدین قدس سره میرفتیم اتفاقا گذر بردار گشتی مرده افتاد
که چشمانش باز مانده بودند و فرمودند که عجب آهنگی دارد و در آن همین نسبت ایشان بغایت قوی
گشت و میفرمودند که روزی قضی عظیم واقع شد بصرایرون رفتیم چون نزدیک باغ آهوسیدیم و ناآوردیم
در نظر آمد و خاطر گشت که همانا اینها بحسب استعداد خود از میدان فیض میگیرند و بان آرام دارند
فی الحال قبض بر طرف نشد و نسبت عظیم فرو گرفت و بسیاری در شبهای ماهتاب چون قبضه حادث
شدی بملاحظه سایه و جمعیت وی مرتفع می شد خدمت مولوی میگفتند که روزی پیش ایشان
در آمدیم و از اختلاط مردم شکایت میکردم میفرمودند که خلق خدا را از عالم بیرون نمی توان کرد چنان
باید زیست که خلق را برین کس نیست نصرت نباشد و در آن ایام تبالیف کتاب نجات الانس
مشغول بودند و فرمودند که یک صفحه یا دو صفحه نوشته می شود و شعور بنوشتن نیست بلکه قلم بطریق عادت
جاری میشود و فرمودند که بعضی اکابر گفته اند که کلم با شغل باطنی جمیع نمی شود این سخن از ایشان
لغایت غریب است.

ناله و شکر و تپش ای

من فوائدنا فاسمه المسموعه و آن در ضمن چهار رشمه ایراد می یابد و
رشمه روزی و تحقیق احوال جن سخن میرفت خدمت مولوی فرمودند که حضرت شیخ محمد الدین بن ابی العزیز

قدس سره بعضی از رسائل خود آورده اند که ختلان است و آنکه ابوالحسن ابلیس است ما غیر از حق
آنست که وی غیر ابلیس بوده و ابلیس یکی از ایشان است و ابوالحسن خنثی بوده است و هر دو را
خود را بر هم می سودده و فرزندان از آن تولد می کرده و چون ترکیب خود ایشان از آتش و هوا
که دو کین خفیه است لاجرم در ایشان سخافتی و خفتی است تخصیص که روح بان منضم شده باشد
و پس ایشان بنایت سبک و سریع السیر و غیر حرکت اند و ترکیب ایشان بسیار سست و بی نهایت
است و اندک اندازی و آزاری یا گرانی و باری که از بنی آدم و غیر هم با ایشان میرسد از هم
میریزند و هلاک میشوند و ازین جهت عمر ایشان کوتاه می باشد و چون جنیان بر کسی ظاهر
شوند بصورت مثل زود گیرند و از نظردمی غائب شوند و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند
که طریق حبس ایشان بروچی که از نظر نتوانند که نیت آنست که نظر بصورت ایشان می وزند
و هیچ طرف از زمین و بسیار نه نگرند و تا نظر کسی بر صورت ایشان است هیچ وجه از نظردمی غائب
نمی توانند شد و مثل محبوس بر حای خود بمانند و لهذا کارها و حرکت ها کنند و تسویلات و تجملات
نمایند تا باشد که ناظر بان توجه کند و نظردمی از ایشان متصرف گردد و ایشان نتوانند که حرکت
و حضرت شیخ قدس سره فرموده اند که تعلیم حبس ایشان برین وجه تعریف اند است که مرا بان
علمم گردانید و فرموده اند که در میان جن علم و دانش کم بود و ادراکات ایشان در امور معنوی
بنایت قاصر بود خصوصاً معرفت الله و اکثر ایشان پلید و بی فهم باشند و در ختلان و صحبت ایشان
فایده چند آن نبود بلکه صحبت ایشان ضرر کند و صفت کبر و نهاداری از مصاحبت ایشان
حاصل شود زیرا که ایشان مرکب از جزو ناری و هوایی اند و جزو ناری در ترکیب ایشان غالب
و از خواص نار است کبر و سرکشی و فرموده اند که در بیابان ها گرد بادی که می باشد بعضی از آن
اثر مضار به و محاربه ایشان است و در میان آن گرد باد ایشان اند که با یکدیگر در جنگ جدال اند
و میان ایشان آشوب و فتنه و مجادله و محاربه بسیار می باشد بواسطه نهان تکبر و تجبر که لازم است
ایشان است و چون یکی از ایشان وفات کند منتقل می شود بر سرخ و بر سر اسکان مراجعت
بر نشاء و نیوی نباشد و مقام وی هم در بر سرخ بود تا وقتی که حشر ابد الا با تمام شود و جمعی که از ایشان
دور نمی باشند و مستحق تعذیب در جهنم ایشان را بر مهریر عقوبت کنند چون از آتش چند آن متاثر

نمیشوند و اگر چه از آتش و زخم می شایند که معذب بمعاقب شوند چه آن آتش بمراتب از آتش غیظ
گرم تر و سوزان تر است ۴

شیخ صاحب کتاب حق یقین در بیان عبادت اضطرابی و رحمت عام است ادراک که علم است
مستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند که ادراک
معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد ازین ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی آفریده که بحسب
فطرت و اجود وجود حق تعالی است و در باب خواطر شیطانی و نفسانی میفرمودند که حضرت شیخ قدس سره
در فتوحات آورده اند که شیطان دوست یکی شیطان صوری و دیگری شیطان معنوی شیطان صوری
البیس است وی گاهی امر حقانی القا کند و در خاطر کسی افکند تا شیطان معنوی که نفس است
در آن تصرف کند و آنرا از امور باطله گرداند و گاه گاه شیطان معنوی کار کند که شیطان صوری
نتواند کرد مثلاً شیطان صوری القاست حسنه کرد و دل کسی و این از امور حق است زیرا که وجود
واقع است که هر که سنت حسنه پیدا کند که تاقیاست بر آن سنت عمل نماید و پیر از ثواب آن بهره باشد
پس شیطان معنوی در آن ملقی تصرف کرد و پیرا بر آن داشت تا احادیث بنام پیغمبر صلی الله علیه و سلم
وضع کرد و آنرا سنت حسنه نام نهاد تا مردم بآن عمل کنند و پیرا در آن اجری بود از آن حدیث
غافل ماند که هر که دروغ بر پیغمبر صلی الله علیه و سلم بنهد جای او آتش است مثال دیگر هم حضرت شیخ
قدس سره فرموده اند که شیطان صوری مثلاً تلاوت قرآن را با و از بلند در دلی القا کرد و این
حقانی است پس شیطان معنوی استماع غیر را بآن منضم ساخت تا او را تالی گویند و آنرا بر یا و سمعه
باطل گردانید و مثالین امور بسیار است ۵

شیخ صاحب کتاب حق یقین در بیان عبادت اضطرابی و اختیاری فرموده که آنچنان که نفس
ادراک که معرفت است موجب عبادت اضطرابی و رحمت عام است ادراک که علم است
مستلزم عبادت اختیاری و سیر و سلوک و رحمت خاص است در شرح معنی این سخن فرمودند که
ادراک را معرفت گفت بنا بر اصطلاحی و مراد ازین ادراک بسیط است چه حق سبحانه و تعالی را بر وجهی
آفریده که بحسب فطرت و اجود وجود حق تعالی است پی شعور بآن و این وجدان بحسب فطرت او را
حاصل زیرا که هر چیزی از وجودات که مد که آنرا دریا بد اول وجود را دریافته است بعد از آن

آن خیر را پس وجود به شبهه نور است که اول وی مدرک شود و ادراک بصیرت نگاه اشیا محسوسه چون مدرک
 بحسب فطرت و اجد وجود حق تعالی است پس متاثر است آثار وجود و لوازم آن بر وجه مضطر و این
 تاثر انقیاد و تذلل است که ویرانست بوجود حق تعالی واقع است که اگر خواهد و اگر فی متاثر شده و
 قبول وجود خارجی و لوازم آن کرده نفس این انقیاد و تذلل حقیقت عبادت است که بحسب حال
 او را حاصل است پس عبادتی است ویرانست بر اضطراری بحسب حال و این ادراک محیط موجب ظهور
 صحت عام است که عبارت از فیض وجود است که منبسط است بر مدار که وسائر موجودات و
 ملقب است بنفیس الرحمن و ادراک ادراک را علم گفت بنابر مطلق یعنی چون ادراک کرد این معنی را
 که مدرک او واجب و وجود حق تعالی است و منقاد و مستسلم و بحسب واقع و بحسب حال اینجا خواست که
 صفت ارادی او مطابق صفت واقعی حال باشد پس عبادت حق سبحانه و قبول او امر و نواهی
 بحسب ظاهر اختیار کرد تا ظاهر او مطابق باطن باشد و حال ارادی او موافق حال واقعی گردد
 و این ادراک مرکب است که موجب خروج بر مراتب عالییه و سیر و سلوک و رحمت خاص است که
 رحمت رحیمی است قوله تعالی و ما خلقت الجن و الا انس الا ليعبدون درین مقام تطبیق وی درست
 می افتد چه باعتبار عبادت اضطراری و چه باعتبار عبادت اختیاری و اکابر گفته اند که سر و عبادت
 آنست که این عبادت اختیاری مطابق شود بان عبادت اضطراری که مدرک را همیشه بحسب انقیاد
 و تذلل حاصل است و ارادت مطابق شود بحال واقع.

وجود نیست

احسان

ششم در تغذیب جاودانی کفار و اختلاف اکابر در آن میفرمودند که بعضی سوال کرده اند که مقتضای
 عدل و حکمت آنست که گناه منتهای را عذاب منتهای باشد پس جهت چیست که کفر منتهای را
 عذاب منتهای است امام غزالی قدس سره در جواب این سوال فرموده اند که قدر جزای اعمال حق سبحانه
 میدانند و ادراک این معنی فوق دریافت عقول ناقصه است پس جزائی که مماثل کفر باشد در نشاء
 اخروی جاودانی خواهد بود و حقیقت و سرخرای اعمال خرق سبحانه را اطلاع نیست و بعضی دیگر
 گفته اند که چون قصد و نیت کفار آنست که همیشه بر کفر باشند پس در آن نشاء نیز خرابی ایشان
 همیشه باشد اما آنکه لعذاب جاودانی قایل نیستند میگویند که کفر جمیع است عارضی و پسیان و
 ملائم مزاج و روح نیست بلکه مناسب مزاج روح و ادراکات وی امور حقه است و صفت جهل آخر

نعم

مرتفع میشود و چند موضع از کلمات قدسیه حضرت ایشان که بعضی بخادیم جمع کرده اند و غده می بود بجهت
مولوی استاد علیهم الرحمه عرض کرده ام و جواب می شنود و بعضی از آن نیست که در ضمن شرح
رشته ایرادی یابد.

رشته حضرت ایشان فرموده اند که آنچه از مردم واقع میشود اگر در شریعت آنرا احدی و تعزیری
مقرر نیست از آن نمی باید رنجید زیرا که آن با قداوت مکی و خلق حق سبحانه موجود شده است و معنی
این سخن فرموده اند اگر چه هر فعلی خواهی چه شرعی متوجه شود و خواه نشود ازین قبیل است که باقی دارد
مکین و خلق حق سبحانه موجود شده است لیکن مراد آنست که درین قسم که مذکور شد نظر حقیقت قضا و قدر
می باید داشت تا جنگ و آشوب نشود و در آن صورت دیگر نظر با حکام شریعت می باید کرد تا سلسله
امور این عالم بر انتظام خود بنماید و ابانته بشرع شریف راه نیابد در آن صورت رنجیدن و جنگ
و آشوب کردن موجب رضای حق سبحانه و خوشنودی رسول اوست صلی الله علیه و سلم و در
ضمن آن جنگ و آشوب هزار فائده صورته و معنی مندرج و اجمال و اجمال در آن جزا الحاد و فتنه
بر هیچ نیست.

رشته در شرح این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بیدیه قضا و قدر نظری باید کرد و همه را
تمثیل امر تکوینی و بدو تا جنگ نشود میفرمودند که یعنی تمثیل آن چیزی که با امر تکوینی حاصل شده باشد
و این اضافت است بادی ملائسته و امر تکوینی امر بی واسطه را گویند یعنی در حصول آن امر
احتیاج بوساطه بسیار و امتداد زمان نیست.

رشته در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که اراده وجه باقی است میفرمودند
یعنی اراده حصه وجودی که هر موجودی را حاصل است و آئینه وجود مطلق اوست سخنان حصه
است بان معنی که سالک بران حصه غالب می تواند بشود و ویرا آئینه جمال مطلق میتواند گردانید
و فرمودند معنی دیگر نیز بخاطر می آید که از اراده وجه باقی توجه بوجه خاص گیرند و چون نتیجه این
توجه افتاد غیر است و اثبات حق سبحانه پس آنجا که حق سبحانه ثبت بود همه اشیا منحرف باشند
و در آن حال حق سبحانه از باطن صاحب این اراده منحرف نشود.

رشته در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که در فتوحات مذکور است که سر طوطی عالم

در بیان
توضیح

معلوم نمیشود از این مجاهدات کثیره و ریاضات عظیمه تصحیبا لهم میفرمودند که مراد از تسبیحا لهم آنست که قمری قصد و همت او ذات حق سبحانه باشد و تا همت موجود نشود و صاحب این همت مجاهدات کثیره و ریاضات عظیمه بر خود نگیرد بهر طور عالم که از جمله اسرار خامنه است بروی منکشف نشود و مجرد این همت بی اتحاد مجاهده و ریاضات یا مجرد مجاهده در ریاضت بی تحصیل این همت هیچ فائده و نتیجه ندارد
 شرح در معنی این سخن که حضرت ایشان فرموده اند که بعضی عارفان را قدرت آن داده که هر چه خواهند خلق کنند و فرق میان مخلوق حق و مخلوق عارف آنست که مخلوق عارف باقی است مادام که آنرا در حضرتی از حضرات اثبات کند میفرمودند که لازم نیست که عارف متوجه مخلوق خود بود و توجه به شهادی بلکه اگر در حضرت مثال متوجه صورت مثالی وی بود کافی است در البقای وجود خارجی آن موجود شهادی پس مادام که آن توجه از عارف باقی است بآن موجود شهادی در حضرت مثال با حضرت شهادت آن موجود نیز باقی است در حضرت شهادت و هرگاه آن توجه منقطع گردد آن موجود فی الحال معدوم صورت شده.

شرح درین سخن که حضرت ایشان فرموده اند که شیخ بهاء الدین عمر قدس سره چند گاه با کسی سفید سوار می شدند از بعضی محرابان ایشان سبب آن پرسیده شد وی گفت اختیار است بنفید بخت آنست که بعضی تجلیات صوری چنین میشود و حضرت شیخ شده است میفرمودند که خصوصیت هر صورتی نسبت ارباب مکاشفات و مشاهدات بنا بر اختلاف استعداد و اختلاف معانی و حقایق است که در صورت بسیار ایشان منکشف می شود مثلاً موسی را علیه السلام تجلی صورت در لباس درختی که در وادی امین بود واقع شد و حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم در صورت جوانی مخطط روی نمود چنانچه بعضی احادیث بآن ناطق شده اند که کلامه پوشیده نماند که حضرت شیخ اعظم محی الدین بن العزلی قدس سره در بعضی از مولفات خود نوشته اند که رایت ربی علی صورت الفرس و حضرت شیخ نعم الدین علاء الدوله قدس سره در بعضی از مصنفات خود در شرح این سخن فرموده اند که ساکنان حق را سبحانه به تجلیات صوری می بینند و آن با ثبات نسبت دارد و به تجلیات نوری می بینند و آن با تعالی نسبت دارد و به تجلیات معنوی می بینند و آن با صفات نسبت دارد و به تجلیات ذوقی می بینند و آن بذات نسبت دارد و در تجلیات صوری

که آثار نسبت دارد حق تعالی در صورت جمیع اشیا بر بنده تجلی میکند از مفودات عنصریات معادن و نباتات و حیوانات و افراد انسان و چون در یکی از موالد ثلاثه تجلی کند وقتی که تجلی از ان مرتبه بر مرتبه دیگر که فوق اوست خواهد پیوست در افاق آن موجود تجلی کند بعد از ان به دیگر موجود که فوق اوست ابتدا کند همچنانکه هرگاه تجلی کند از معادن وقتی که نبات خواهد پیوست در صورت مرجان که افاق معادن است تجلی کند چه وی اقرب معادن است بر مرتبه نبات که در و نشاء از نمودن است و هرگاه که از نبات بحیوان خواهد پیوست در صورت نخل تجلی کند که افاق نبات است و اقرب نباتات است بر مرتبه حیوان که بعضی از خواص حیوانات در او بود که اگر سرش از تنه بردارند خشک شود و در هیچ نیز مخصوص اوست که تا شافی از درخت نبرد درخت ماده نزنند باز گیرد و این نیز از خواص حیوانات است که تا نر باده نپیوندد ماده باز گیرد و هرگاه که از حیوان بانسان خواهد پیوست در صورت قرین تجلی کند که افاق حیوان است و اقرب حیوانات است بانسان از حیثیت شعور و زیرکی و صوت و رنگ فوق افاق انسان نباشد در تجلیات صوری غایتش آنکه نهایت تجلی صوری در مرتبه انسان آن بود که حق سبحانه بصورت صاحب تجلی و تجلی شود و سالک را منزه القدم صعب تر ازین نبود که حق سبحانه بر و تجلی کند هم بصورت او چنانچه سالک در آن تجلی بر خود دیگر کسی نه بیند هر چند نظر کند همه خود را بیند و کل موجودات را محاط خود یابد و سبحانی ما اعظم شانی و انا الحق و لیس فی جنتی سوی الله و فی الدار غیری و امثال آن همه ازین تجلی روی نماید و بیشتر از اهل کشف را که قدم نغزیده درین تجلی صوری بوده تا چنین جراتها نموده اند و حکما را منزه القدم در تجلی معنوی بوده که روی از متابعت انبیا علیه السلام گردانیده اند و بدعوات معنوی خود مغرور گشته در باو یه ضلالت هلاک شده اند و چون اولیا همین متابعت پیغمبر صلی الله علیه و سلم محفوظ اند اگر غلبات سکرات ایشان سهوی در وجود آمده در حال سوازان توبه کرده اند لاجرم حق سبحانه ایشان را از منارل تجلیات صوری و نوری و معنوی عبور داده به تجلیات فوقی ذاتی رسانیده و از منزه اقدام رها نموده و سر ایشان را بنغمه تقیم تجلی ذات رفیع درجات واصل گردانیده و ملک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و رفیع خدمت مولوی استاد مولانا عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران در بیان وجود باری تعالی و نسبت معیت وی با اشیا میفرموده اند که وجود ممکن غیر حقیقت اوست و عارض حقیقت او مثل ازید مصور

در این حقیقتی است که این وجود خارجی عارض آن حقیقت شده و منضم بوی گشته و آن حقیقت بواسطه این
ضمیمه مبداء آثار شده پس بحقیقت این وجود عارضی مبداء آثار باشد چه از وجود تبیین بخیری می کنند
که مبداء آثار باشد و وجود واجب عین حقیقت اوست بخلاف وجود ممکن پس آن حقیقت بخود مبداء
آثار است بی انضمام هیچ شیئی بوی و اختلاف است حکما و صوفیه را که آن وجودی که مبداء آثار موجود است
شده چه وجود است شیخ کرن الدین علاء الدوله و قلیلی از صوفیه و اکثر حکما و متکلمین بر آنند که آن حقیقتی است
از صفات حق سبحانه که افاضه وجود کرده بر موجودات و مساوت بقبض وجودی و وجود عام و نفس الرحمن
و غیر آن و حضرت شیخ محی الدین بن العربی و اتباع ایشان و اکثر صوفیه و محققین از تقدیم و تاخرین
و قلیلی از حکما و متکلمین بر آنند که آن وجودی که مبداء آثار شده هم وجود حق است سبحانه که عین حقیقت
خودست لا غیر پس همه ممکنات موجود و وجود واجب اند یعنی ذات را با شیای علاقه معیتی واقع است
که آن معیت مجهول الکفایت است و هیچ احدی از ارباب تحقیق از انبیا و حکمای بسیر آن معیت حقیقت
دی نبرده غایتش آنکه جمعی از افراد آن مطلع شده اند بر بر معیت بقدر استعداد و قابلیت خود
تشبیه که مشابه این علاقه است که بقدر مناسبتی دارند آنکه فی الواقع چنان باشد به نسبت عارض است
بمعروض فقری بعد از وفات خدمت مولانا عبید القصور علیه الرحمه و الغفران بچند روز شب
ایشان را بخواب دیده و بخاطرش آمده که از دنیا حرکت کرده اند پیشرفته و سلام کرده و جواب شنیده
بعد از آن پرسیده که مخدوما چون بدار آخرت نقل کردید از سر توحید وجود و نسبت معیت وی با شیای
که حضرت شیخ محی الدین بن العربی در آن سخن گفته اند و غلو کرده شمارا چه معلوم شد فرموده اند که چون
باین عالم آمدم مرا با حضرت شیخ ملاقات واقع شد و از ایشان سر این مسئله پرسیدم فرمودند سخن بسیار
که نوشته ایم باز آن فقیر پرسیده که آیا در عالم آخرت عشق و عاشقی و تعلق خاطر بمظاهر جمیله می باشد
فرموده اند که چه میگوئی مذاق و عاشقی آنست که اینجا هست زیرا که حسن عالم جسمانی که از ترکیب
اجزاء مختلفه حاصل میشود زود متغیر و متبدل میگردد بواسطه ضدیت آن اجزاء و با یکدیگر و بدان سبب
عشق زائل میشود و تعلق خاطر نمی ماند اما حسنهای این عالم که از جمع بساط حاصل شده قابل فنا و
زوال نیست و هرگز تغیر و متبدل نمی پذیرد چه میان اجزاء آن ضدیت و مخالفت نیست لاجرم همیشه
اینجا عشق و عاشقی برقرار است غایتش آنکه در ابتدا و انقطاع روح از بدن بواسطه علاقه و انس که

روح را بیدار می باشد دوسه روزی تشویشی بجز هر روح راه نمی یابد اما چون صاف و پاک شود باز
همچنان بر سر مذاق و عاشقی می آید چون این سخنان فرموده اند آن فقیر گفته که آنچه شما فرموده اید
از جمله اسرار آخرت است و میگویند اموات مازون نیستند با فشاء اسرار آخرت این چگونه است
گفتند که آن سخنی است وای که عوام گویند و صلی ندارد که مردم در واقعات بسیار پیغمبر صلی الله علیه و سلم
و کبرای این است راقدس الله و ارحم بیده اند و از ایشان غرائب و عجائب عالم آخرت معلوم کرده
و اگر افشاء اسرار آخرت جائز بودی قرآن و حدیث بآن ناطق نشدی بار دیگر در همان ایام آن فقیر
بخواب دیده که خدمت مولوی بهار اند بخاطرش گذشته که آیا درین چه سیرست که دوستان حق سبحان
اکثر اوقات بآفات و بلیات مبتلای باشند فرموده اند که سر امر اض آنست که ریاضات موجب
تنقیه دماغ و تصفیه قوای دماغی هست و چون دماغ تنقیه می یابد هر آنکه متعلق این قوت دماغی میشود
آن نور مطلق بسیط که محیط جمیع موجودات است و مقصود همه مکونات و ظهور این معنی مخصوص نیست
بعضی بلکه من و تو و هر فردی از افراد انسانی را که این تنقیه و تصفیه هست و بدان نور مطلق بقوت
دماغی وی متعلق می شود و وفات خدمت خواجہ مولوی عبد الغفور علیہ الرحمہ در صبح یکشنبه پنجم شعبان
سنه اثنی عشر و تسعمائة بود بعد از طلوع آفتاب بعضی از اکابر زمان در تاریخ وفات ایشان این
قطعه نظم کردند قطعه چو شد عبد الغفور آن کامل عصر به بعضی غرقه و برای غفران در سر آمد روزگار
دین و دانش به فرو رفت آفتاب علم و عرفان به چو خواهی روز و ماه و سال نقش به بگویشنه
پنجم شعبان *

مولانا شهاب الدین پرچمدی رحمہ اللہ

از کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بوده اند و عالم بعلم ظاهر و باطنی و از دانشمندان
مقرر سرات مولد ایشان پرچمد است که قصبه ایست از ولایت قاین و نام ایشان احمد بن محمد است
والد ایشان حکایت کرده که شبی در واقع دیدیم که بر کوه طور سینا ایستاده ام ناگاه شیخ الاسلام احمد جام قدس سره
پیداشدند پیش ایشان رقت و سلام کردم جواب دادند و فرمودند که حق سبحانہ ترا فرزند صالح خواهد داد
باینکه اورا بنام ما کنی که او از ما است بعد ازین واقعہ باندک فرصتی شهاب الدین متولد شد و او را احمد
نام نهادم و بوی امید دار شدیم گویند از صغیر سن آثار زید و صلاح و تقوی از ایشان ظاهر بوده

چنانچه در آن زمان نماز تہجد و نوافل عبادات از ایشان فوت نمی شده و چون بسبب رسیدہ اند
 رخت اقامت بدرسہ کشیدہ اند و بتحصیل علم اشتغال نمودہ و باندک زمانی گوی مسابقت از اقران
 روبرو و چند گاہ بدرس مولانا نور اللہ خوارزمی و مولانا شمس الدین محمد جاجرمی و مولانا خواجہ علی
 سمرقندی و غیر ایشان از علما محققین و عظامہ دقیقین آمد شد میکردہ اند و در مجموع آن درہا بر اکثر
 مستفیدین فائز می بودہ اند و در مجلس حضرت خواجہ برہان الدین ابونصر پارسا قدس سرہ حاضر
 می شدہ اند و اجتماع کتب احادیث مثل مصابیح و مشارقی و صحیح بخاری و مسلم می نمودہ و حضرت
 خواجہ بہجت ایشان اجازت روایت حدیث نوشتہ اند و بعد از تحصیل علوم عقلی و نقلی روی ارادت
 بصحبت مشائخ طریقت آردہ اند و ملازمت و خدمت صوفیہ اختیار کردہ و بخدمت شیخ زین الدین
 خوانی و شیخ بہاء الدین عمر و خواجہ شمس الدین محمد کوسوی و غیر ایشان قدس اللہ ارواحہم رسیدہ اند
 و آخر الامر بصحبت حضرت مولانا سعد الدین قدس سرہ پیوستہ اند و از ملازمت این و آن بازستہ
 میفرمودہ اند کہ در مبادی حال پیرامن حضرت مولانا بسیار میگشتم و بیج اثری از نسبت این عزیزان
 در باطن خود نمی یافتم و ازین بہت بغایت ملول و محزون بودم تا روزی بعد از نماز جمعہ در پیش
 مقصورہ ہرات میان کثرت مردم و از دحام عوام سیری میکردم ناگاہ ایشان را در میان آن
 کثرت دیدم سر راہ بر ایشان گزفتم و نیازمندی تمام کردم فرمودند کہ وادرتا این علوم رہی کہ در سینہ
 داری قی نکنی فائدہ نیست و درین گفتن باطن مرا بخود منجذب گردانیدند و متوجہ بیرون مسجد شدند
 و من بی اختیار و عقب ایشان روان شدم و از دور ایشان را نگاہ میدشتم تا از مسجد جامع بیرون
 آمدند و روی نیاز از خویش نہادند و از دروازہ فیروز آباد بیرون رفتند و من ہم و عقب ایشان
 بیرون رفتم دیدم کہ بدر دکان چوب فروشی نشندہ و پیل پنج گزی سطر حببت عمارتی بخریدند و
 فرجی خود را تہ کردہ بردوش مبارک نہادند و خواستند کہ پیل بردارند من روانی پیش رفتم و گفتم اگر
 رخصت فرمایند من این خدمت بجای آورم فرمودند اگر ناموس دانشمند ی مانع تو نمی شود پیل دیگر را
 بردار و ایشان یک پیل را برداشتند و روان شدند و من نیز پیل دیگر را بضرورت بردوش گرفتم
 و بانفعال ہرچہ تا ستر از عقب ایشان میرفتم و عرق تشویر میرنختم و گاہی چشم خودی پوشیدم و
 گاہی میکشادم و ایشان فلان البال پیش پیش میرفتند و بی تحاشی پشت پشت سے گفتند

تا از دروازه درآمدند با خود گفتم چه باشد که بجله پای پاره فروروند که نسبت با از خلوت است ایشان
خود بر است بازار درآمدند و چون نزدیک سر چهارسوق رسیدیم با خود گفتم چه باشد که بازار خوش دارند
که در بازار ملک از کثرت خلق راه نمی توان رفت خصوصاً وقتی که پلی دراز بر دوش باشد ایشان
خود روی بازار ملک نهادند و من از پی ایشان می رفتم بجای غریب و خجالتی عجیب که از پندار
داشتمندی بر بودم تا از بازار ملک بگو چه رانند که به پای مسجد می رفت چون پل را بدر خانه ایشان
رسانیدم و از دوش بر زمین نهادم درین محل همین عنایت حسن تربیت ایشان مرا کیفیت عظیم
دست داد و نسبت این عزیزان در افتاد و بعد از آن دهن متابعت و ملازمت ایشان را
مکمل گرفتم هم ایشان فرموده اند که باعث افسردگی من از درس افتاده آن بود که در آن ایام که
در مدرسه خواجه علی فخرالدین بیرون دروازه خوش مدرس بودم روزی ملازمت ایشان رفتم
و بر سر ایستادم ناگاه بیرون آمدند با کیفیتی عظیم که سرگز ایشان را بان کیفیت ندیده بودم
بطاهر و باطن تضرع تمام نمودم و بدل التماس التفاتی کردم فرمودند که از مباحثه و مجادله علوم و رسوم
دل آدمی سیاه می شود و ازین جهت است که حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره فرموده اند ^{سبحان} طلب علم
باید که بعد از مباحثه علم بهیت باز استغفار کند و مقارن این سخن التفاتی کردند که در دل من چراغی
روشن شد و باطن مرا سوز گردانید بشابه که بر توان بر جمیع قوی و جوارح من تافت و در مجموع
اجزاء و اعضای من سرایت کرد و حلاوتی عظیم از آن روی نمود و ایشان درین محل فرمودند که چراغ
روشن شده از باد های مخالف نگاه می باید داشت تا کشته نشود این گفتند و مرا احازت داده
بخانه درآمدند و من بیاس انفاس مراقبت و محافظت آن چراغ روشن میکردم و در مطالعه مذاکره
علمی نیک حاضر وقت می بودم تا روزی مرا در حوزه درس با یکی از طلبه علم که در سله سخنان ناموجه
میگفت بحثی افتاد و سخن دراز کشید و باعراض اینجا منید بعد از فراغ و الزام خصم دیدم که آن نور
بظلمت مبدل شده است و آن چراغ فرو مرده بغایت ملول و محزون شدم و در سر را به نیمه
گذاشتم و بدر خانه ایشان آمدم در نهایت ملالت و خجالت بعد از لحظه بیرون آمدند و چون نظر
سبارک ایشان بر من افتاد فرمودند که داد سر این نسبت با غضب راندن جمع نمی شود مگر بدین
که راندن غضب طرف باطن را از نور معنی تهی می سازد و من سر و پیش انداختم و باطن زاری

و نیاز مندی تمام نمودم و آب چشمم کردم ایشان ترحم کرده باز التفاتی نمودند که همان چراغ فروخته شد
بعد از آن سر و کار درس و افاده ما برهم زدم و بجای همت خود را بر حفظ آن نسبت گذاشتم و هر چه مانع
ظهور آن بود تمام باز گذاشتم بن شریف ایشان پنجاه و پنج سال بوده و در شهر سنه ست و خمسين يا سبع
و خمسين و ثمان مائة از دنیا رفته اند و قبر مبارک ایشان بر تخت فرا حضرت مولانا سعد الدین است قدس سره

مولانا علاء الدین آنری رحمه الله تعالی

نام ایشان محمد بن المومن است و مولود ایشان آپز است که دهی است از ولایت قوهستان از
کبار اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند و بعد از نقل حضرت مولانا بن خدمت مولانا
نور الدین عبد الرحمن قدس سره باز گشت تمام داشتند و ایشان را مولانا علاء الدین التفات
بسیار بود روزی بتقریبی میفرمودند که طینت مولانا علاء الدین و فرزند وی مولانا غیاث الدین
از خاک پاک سرشته شده است و شیوه خدمت مولوی بکتاب داری می بوده و این شغل را پرده کار
و قباب روزگار خود ساخته بودند میفرمودند که در زمان سلطان ابو سعید میرزا حضرت خواجہ
عبید الله قدس سره بهری تشریف آورده بودند اول بار که بلازمت حضرت ایشان فتم رسیدند
که چه کسی و چه کار میکنی گفتم فقیری ام از خادمان مولانا سعد الدین کاشغری و مکتب داری می بینم
فرمودند که مکتب داری می گوئی و تبصیر نام آن مبرکه مکتب داری کاری بزرگ است و بس فوائدها
و عوائدها بران مترتب است بعد از آن از حضرت مولانا می احکایات گفتند و از خصوصیات که میان
ایشان واقع بوده است چیزها نقل کردند و التفات بسیار نمودند خدمت مولوی میگفتند که در
سبای حال و سیرات تحصیل علوم اشتغال داشتم چون ملازمت حضرت مولانا سعد الدین
قدس سره اختیار کردم فتوری در مطالعه پیدا شد مشرد بودم که آیا تمام ترک تحصیل نمایم یا گاهی
مشغولی کنم درین اندیشه روزی از شهر بیرون آمدم چون بدر مدرسه میر فیروز شاه رسیدم
بجماعت خانه وی در آمدم و در را از درون بستم و پشت بر محراب نشستم و در اندیشه تحصیل ترک آن
افتادم ناگاه از گوشه محراب آوازی شنیدم که گوینده گفت ترک نمای و بیاسای حال برین بگشت
از اینجا بیرون آمدم و روی بنیابان نهادم تا تبل قطبان رسیدم در آن گورستان دیوانه بودم و بچشم انداختم
نام ناگاه از دور پیدایشد و با خود فرمود میگردم پیش وی روم به بیمم که درین باب چه میگوید چون

نزدیک او رسیدیم گفت حالی که در سجده فیروز شاه بودی نه ترا گفتم که ترک نالی و بیاسائی متخیر شدم و از پیش او برگشتم و داعیه ترک و تجربه غالب شد بر همان قدم بکار مت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره آدم دوران محل ایشان تنها در مسجد جامع بجای مراقب نشسته بودند چون پیش ایشان نشستیم سر بر آوردند و فرمودند که اطرخ و افرخ شمس مشهور است حامل آنکه ترک تحصیل بجای می بایزد و بنامی روی درین نسبت می باید آورد ازین سخن که ایشان فرمودند خاطر مت تمام از تردد خلاص یافت و همگی همت بر طریق خواجگان قدس الله اردو اجماع اقبال نمودم میگفتند که روزی همراه حضرت مولانا سعدالدین قدس سره مجلس غلط خواجہ شمس الدین محمد کوسوی قدس سره رفتم ایشان فرمودند که در عقب من نشین و من گاه گاه در مجلس غلط صحبت سماع نعره می آمیزم چون خواجہ بمنزله آمدند و آغاز معارف حقائق کردند در آن اثنا کار بجائی رسید و حالی پدید آمد که وقت نعره زدن بود و خواستم که نعره زخم آواز من بر نیامد بار دیگر حالتی شد که نعره می بایست زدن هم آواز بر نیامد همچنین سه بار هشتم که ایشان مرا محافظت کردند و نگذاشتند که فریاد کنم درین اثنا دیدم که ایشان را غیبت و زهولی دست داد و استغراق و استهلاکی روی نمود ناگاه مرا حالتی شد که سه نعره پیالی زدم بعد از آنکه مجلس آخر شد و برخاستم ایشان فرمودند که زود باشد که نعره ما ترا در گوشه کند یعنی واردات مع احوال پیدا شود که در وقت استیلا آن بی اختیار نعره و فریاد بسیار کنی و من در آن ایام بیمار شدم و ضعف بمرتب رسید که قوت حرکت نماند یاران من جازم شدند که امشب می میرم و من درین خیال افتادم که حضرت مولانا را آن روز فرمودند که زود باشد که نعره ما ترا در گوشه کند سخن ایشان حق و صدق و هنوز آن معنی بطور نیامده و حالا من می میرم این چگونه است ناگاه در خواب شدم دیدم که ایشان آمدند و فرمودند که بسم الله ربی الله حبی الله تو کلت علی الله عتصمت بالله فوضت امری الی الله

ما شاء الله لا حول ولا قوه الا بالله چون بیدار شدم این کلمات بر زبان من جاری بود و صبح آن مقدار قوت شد که وضو ساختم و نماز نشسته گذاردم و هم خدمت مولوی گفتند که در آن روز که حضرت مولانا سعدالدین قدس سره مرا بطریق نفی و اثبات فرمودند در آن اثنا گفتند که حضرت حق سبحانه را بالذات محیط همه اشیا و اعتقاد می باید کرد آنگاه که میوه واسطه کل فنی محیط شاید این معنی است اگر علماء و ظاهرات و اهل نهند ازین سخن که حضرت مولانا فرمودند بسیار ترسیدیم بفرستادند در یافتند فرمودند

که اهل ظاهر گفته اند که علم حق سبحانه بجمیع اشیا محیط است بدلیل آیت وقد احاطه کل شیء علما این خود عقاید
می باید کرد ازین چاره نیست باین سخن خوشوقت شدم روز دیگر که بلازمت ایشان رسیدم فرمودند
مولانا علاء الدین فائده نیست بچنین عقایدی باید کرد که احاطه و معیت ذاتی است مقتدا اهل تحقیق
انیت انتی کلامه قدس سره پوشیده نماند که احاطه و معیت حق سبحانه باشیا چنانچه بعضی از کبراء
محققین تحقیق کرده اند بر دو وجه است ذاتی و صفاتی اما معیت ذاتی بر دو قسم است قسم اول
معیت ذات بجمیع ذرات موجودات بی کم و کیف کرده اند بر سبیل عموم کما قال تعالی و الله کل شیء محیط
دوم معیت ذاتی اختصاصی که آن خاصه خواص مقرران است کما قال الله تعالی لا تحزن ان الله
معنا و قال تعالی ان الله مع الصالحین اما معیت صفاتی معیتی است بحسب علم و قدرت و سایر
صفات حضرت اوست کما قال الله تعالی و قد احاطه کل شیء علما و قال تعالی ان الله علی کل شیء قدیر
و مقصود حضرت مولانا سعد الدین قدس سره قسم اول است از دو قسم معیت ذاتی الله اعلم

ذکر ملاقات و مقالات مولوی شیخ عبد الکریم مینی قدس سره پوشیده نماند
که مولود حضرت شیخ حضرت موت است که یکی از شهرهای مین است و ایشان در بیادی حال و آوان
طلب اکثر دیار عجم و بلاد عرب را سیاحت کرده بوده اند و بعد از بیست سال در حرم مجاورت نموده
و در وقت خود شیخ حرم و مرجع طالبان بودند خدمت مولانا علاء الدین علیه الرحمه در آن اوقات
که مجاور حرم محترم زاده الله تعالی شرفا و کرامته بوده اند بخدمت شیخ بازگشت بسیار میکردند و اندک منظر
نظرات عنایت ایشان می شده و معارف و لطائف می شنیدند و بعضی از آن نیست که ایرادی نیا
خدمت مولوی سیفر نمودند که روزی شیخ از من پرسیدند که ظلم چیست گفتم وضع شی در غیر موضع نموده
که دل محل باید کرد حق است هر چه غیر حق آخاند ظلم است میگفتند که شیخ از من پرسیدند که ذکر
که امست گفتم لا اله الا الله فرمودند که ما هذا الذکر عباد الله گفتم پس شما فرمایید فرمودند که ذکر آنست
که بدانی که نمیتوان دانست و هم شیخ فرمودند که روی در جبل می باید آورد و نیت نماز چنین می باید کرد
که خدا یار می پرستم که نمیدانم الله اکبر خدمت مولوی سیفر خدمت مولوی سیفر در وی حالتی شد و شهودا هر
بی کم و کیف دست داد که از آن هیچ عبادتی بتجسیمی توان کرد ناگاه درین حالت حضرت مولانا
مولانا سعد الدین قدس سره ظاهر شدند و فرمودند که ای داود همین حالت را محکم گیر که معنی سخن

شیخ عبدالکبیر که روی در جبل می باید آورد همین است میگفتند که مراد حین مجاورت حرم بخانه
 کعبه علاقه محبتی محکم شده بود که هیچ جای دیگر قرار و آرام نداشتیم چنانچه روزی در طواف بودم
 بادی بوزید و دستار خانه را حرکت داد و بعضی از دیوار خانه مکشوف شد مرا کیفیتی روی نمود که
 نعره زدم و بهیوش افتادم بعد از افاقت منفعل برخاستم و متوجه حضرت شیخ شدم چون
 نزدیک ایشان نشستم خواستم که اگر رفتاری خود شکایت کنم پیش آنکه من آغاز سخن کنم
 فرمودند یا محمد ایش لک مع البیت من گریان شدم و بحسب باطن بایشان توسل جستم
 فرمودند یا محمد ماتری فی البیت فهو غیر محمد و بل فی الجبال و فی البحار و فی السموات و فی الارض
 و فی البحر و فی المد و وجود و شهود بل کل ذلک هو و هو الاول و الآخر و الطاهر و الباطن و هو الله الذی لا اله الا هو
 و درین محل بهر چیزی ازین اشیا که استین اشارت میکردند چون نظر میکردم آنچه موجب علاقه
 بخانه شده بود از آن شیئی لایح نمی شد و در همه اشیا آن معنی مشاهده میگشت و بواسطه تصرف و
 التفات حضرت شیخ نسبت حتی بخانه و غیر خانه برابر شد و بحسب باطن از قید جهت خلاص یافتیم
 میگفتند که روزی بر شیخ عبدالکریم درآمد جمعی کثیر از سادات و مشایخ حرم علما و فقرا و مجلس
 ایشان حاضر بودند و ایشان در معارف الهی سخن میگفتند ناگاه از میان علما فقیهی غلیظ الطبع که
 منکر اهل اشد و کلام ایشان بود بر سبیل اعتراض در سخنان شیخ دخلی کرد یکی از اعیان مجلس با
 بروی زد که خاموش باش وی گفت اگر نامشروعی یا نامعقولی میگویم مرا منع کنید و اگر مشروع
 و معقول است چرا مانع می شوید چون وی این سخن گفت حضرت شیخ روی بفقیر کردند که یا محمد
 خلصنی منه فقیه گفت آیاستمی و ظلمی میکنم که خلاصی میخواهید شما سخن میگوئید من شبهه میکنم چرا
 می باید گفت اینهمه سبالغه چیست دیدم که حضرت شیخ در غضب شدند و متوجه گشته فرمودند که
 گوی چه شبهه داری وی خواست که سخن گوید ناگاه در روی افتاد و بهیوش گشت شیخ برخاستند
 و جلوت خود درآمدند و آن مجلس بر خشکست و همچنان فقیه در روی افتاده بود آخر زبری آوردند
 و ویرا بران نهاده بیرون بردند هنوز از دهنش منزل شیخ قدم بیرون نهاده بودند که جان بداد
 روزی دیگر که بلازمست شیخ آمدم در خاطر گشت که اولیا اهل کرم اند و این فقیه مردی بود جاهل
 و غافل از احوال باطنی ایشان چه بودی اگر از وی مغمومی کردندی شیخ فرمودند ای محمد شیر است

باز

که دوروی دارد و بغایت تیز و دسته آنرا در زمین محکم کرده اند و سرتیغ را بالا گذاشته ناگاه جابه
 عریان می آید و سینه برهنه خود را بر سر آن شمشیر می اندود و هر قوتی که دارد زور میکند و خود را بهلاک
 می سازد گناه شمشیر چه باشد میگفتند که روزی حضرت شیخ از من پرسیدند که چون پیر از شما
 در تهر می شد چه میگفت گفت میفرمودند که من مردی فقیرم و قتی که پیش من می آیند خود را چست
 میکشید و بخدا نگاه می باشند و چون بیرون میرود دید خدای را فراموش میکنید و دیگر نمی شناسید
 حضرت شیخ فرمودند که شما در مقابل شیخ خود چه میگفتند گفت سکوت میکردیم شیخ فرمودند که عجب مستی
 چند بوده اید یا بستی که در مقابل میگفتند ما خدای را نمی شناسیم ما ترا می شناسیم انتهی کلامه قدس
 را تم این حروف گوید که بعضی اکابر گفته اند که سر در آینه مرید خود را می بیند آیا مرید در آینه میرود
 می بیند از حضرت ایشان در سمرقند استماع افتاده که میفرمودند اکنون که من در حال حیاتم تنها
 خدا بین نمی شویید کی خواهید شد

من جمله انفسه النفسیه الشریقه و آن دو قسم است اول آنچه از حضرت مولانا سید
 قدس سره نقل میکردند دوم آنچه خود میگفتند اما قسم اول و از آن جمله است این هفت رشت
 رشت میگفتند که حضرت مولانا ما میفرمودند ما نبودیم و خدا بود و ما نباشیم و خدا باشد و
 اکنون نیز ما نیستیم و خداست بگریه که بعد از چند سال اگر خواهیم جدا بود با که صاحب
 اکنون نیز با او صاحب باشید و از هر چه بر سر گور شما باز خواهد ماند دل منقطع کنید
 رشت میگفتند که هم ایشان میفرمودند آنکه پیر هر قدر قدس سره فرموده است که در روشنی خاکلی است
 نخته و آنکه بر آن رنجته نه گفت پارا از آن دردی و نه پشت پارا کردی نه حقیقت در روشنی است
 بلکه صفت و رسم در روشنی است حقیقت در روشنی با خدای بودن است

رشت میگفتند که روزی بر روی حضرت مولانا و ما جمعی از اصحاب نشسته بودند و در آن ایشانی مباحثه
 کردند یکی گفت ذکر گفتن افضل است دیگری گفت تلاوت کردن افضل است درین اثنا ایشان بیرون آمدند
 و پرسیدند که چه سخن در میان داشتند مباحثه را عرض کردند ایشان فرمودند که با خدا بودن افضل است
 رشت میگفتند که هم ایشان فرمودند که هر که بخدا حاضر است در بهشت نقد است و هر که از خدا غافل است
 در دوزخ نقد است

در روشنی

رشته میگفتند که روزی یکی از گرانجامان نهاد بجای حضرت مولانا مادر آمدند عصای دست و رو به
بروش انگنده شانه دانی و سواکی تسبیح ازان در آونجه مرا از دیدن او تنفر عظیم شد هر چند خود را کمال گرو
سود داشت چون می فرست فرمودند ای فلان همچنان که اهل که خرت متفرانده ازل نیای اهل نیز متفرانده ازل آخرت
رشته میگفتند که روزی حضرت مولانا را ساکت بسیار کردند بعد ازان سر بر آورده و فرمودند که یاران
حاضر باشید که یار عین بعین است *

رشته میگفتند که هم ایشان فرمودند که والله که دوست دست شما گرفته و در طلب خود گردور میگردان
میں این دوست خواندند بیت آنکه فی نام دوست است مرا زنده نشان بدوست گرفته مراد
عقب خویش کشان بدوست است من و این نیز هر جا که رود پای کو بان ز پیش میروم دست
نشان اما قسم و م و از اینجا است این شاخته شایسته گانه
رشته میفرمودند که طالب را سه چیز لازم است که ازین گریه نیست اول دوا و دوم حفظ نسبت سوم
احتیاط و رقیه *

رشته میفرمودند که اکابر در معنی لا اله الا الله گفته اند که زاکر در مراتب سلوک خود گاهی لا عبود الا الله
گوید و گاهی لا مقصود الا الله گاهی لا وجود الا الله پیش از شروع در سیرالی الله چون لا اله الا الله
گوید باید لا عبود الا الله اندیشد و در سیرالی الله لا مقصود الا الله و تا سیرالی الله منتهی نشود قدم و سیر
فی الله نهند لا عبود الا الله اندیشیدن کفر است *

رشته میفرمودند که هر طالبی که سنت را بر خود فرض کند آن نقصان دین اوست بعضی منتها
بر حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرض بود متوجه به نافه تک اشارت باینست از التزام سنن
و آداب شرعی کما ینبغي ناگزیر است و به سعادتهای ظاهری و باطنی بران قوت
رشته میفرمودند که این مهم یعنی حصول نسبت نه بکار می شود نه بی کار بکار نمی شود الا ناقابل است
بیکار نمی شود اگر قابل است *

رشته میفرمودند که هر طالب مبتدی که کار نیکو کند کسی او را استحسان نماید و آن استحسان نفس او را
خوش آید ظلمت این خوش آمدن نفس مر طالب را کم ازان نیست که بازی هم محرم زنا کند
رشته میفرمودند که این کار که آدمی را افتاده است هیچ موجودی بران افتاده از طاعات رسمی عبادات

عادتی هیچ کار کشاید میان را در بندگی چیست می باید بستن و در گفتن و نکر بستن و خوردن احتیاط بلیغ
باید کردن *

رشته سیفر مودند که درین طریق باید که هیچ چیز بمحوظ طالب نبوده دینی نه آخرت نه نفس خودش اگر چنین
باشد علامت آنست که او را برای شناخت خود آفریده اند و اگر نه برای بهشت آفریده اند یا برای قوزخ *
رشته سیفر مودند که هر که درین عالم از خود خلاص نشد بعد از خرابی بدن روح او در تحت فلک قمری ماند
هر که را در خاک غربت پای در گماند و این سخن حضرت شیخ محی الدین بن العربی است که فرموده اند
هر که در تحت فلک قمری ماند من این سخن را بحضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی گفته و اظهار طال
کردم که این قضیه پیش من بعبایت مشکل است که شیخ فرموده اند و حال آنکه اکثر مومنان از خود خلاص
ناشده می میرند حضرت مولانا قدس سره فرمودند هر که بخدا ایمان آورده او رخنه در فلک انداخته که
عاقبت از آن رخنه بیرون خواهد جست *

رشته سیفر مودند که مال مسلمانی در تسلیم و تقویض است اگر صاحب تسلیم را مثل الیس طوق در گردن فگنند
باید که چنان از فعل حق سبانه راضی باشد که مومن از ایمان خود نبده صادق از قضای حق راضی است
نه از فعل خود *

رشته سیفر مودند که چون مکر و بی پروا رسد اگر بنده خودست او را تفادات کند و اگر بنده خداست تفادات
نکند بیت نفع و حضرت گرفتادات می کند * بت گری باشی که ادب نمی کند *
رشته سیفر مودند که صل سئد نیست که هر که را عشق شور انگیز نیست این کار بر و حرام است *
رشته سیفر مودند که در طریق خواجگان قدس سره اند و او احم پوش در دم اصل اعظم است اگر در
بغفلت گذرد آنرا گناه بزرگ دانند تا حدی که بعضی کفر شمرند شعر شیخ عطار قدس سره ماسید این
قول میکند آنجا که میفرمایند بیت هر آنکو غافل از حق یکن مانست * در اندم کافر است امانت *
اگر آن غافل پیوسته بودی * در اسلام بروی بسته بودی *

رشته سیفر مودند که مولانا ابو یزید پورانی علیه الرحمه میگفتند همچنان که عوام را از معصیت اجتناب واجب
است خواص را از غفلت احتراز لازمست همچنانکه عوام بصیحت مواخذ می شوند خواص بغفلت
معاتب میگردد بیت یا مکن با پیل بانان دوستی * یا بنا کن خانه در خور دیل * کم نشین با یار

نه از تفادات نکند

ارزق پیرین + یابکش برخان مان گشت نیل +

رشته میفرمودند جمعی که بهمی نشیند هر کدام در خود را میخ ترا اند و دیگران را بخود میکشند چه حکم غالب است
 بهیچوجه تراز که هر کدام گران ترست آن دیگر را از جا بر میدارد و بخود می کشد پس همت چنان باید که
 اگر همه اهل عالم باین کس اقتدا کنند همه را بطور خود کشد و رنگ خود دهد انتهی کلامه را تم این حروف
 سوید این سخن بخط مبارک حضرت ایشان بر طهر کتابی نوشته دیده بود این کلمات قدسیه را که کمال
 سلطنت و سلطانی آنکه تبصره خود تمام رعایا و خواص خود را کسوت خود پوشاند چنانکه نظر او بهر که
 افتد جز خود را نبیند کمال بندگان او در آنکه از خود تمامی تمی شوند و در خود غیر آنچه از بادشاه و انبیا
 نبینند و ندانند از نادیدن و نادانستن نیز تمی شوند اذ اتم نعمت هم فلاحهم الا انا +
 رشته میفرمودند که نعره زدن علامت غفلت است زیرا که نعره وقتی زند که معنی حاضر شود و اگر
 همیشه حاضر باشد هیچ نعره نزند بلکه حضور و آگاهی موجب فنا و بی شعوری است در آن مقام نعره
 زدن نمی باشد کسی که نعره میزند حکم چوب تر دارد که در میان آتش افتاده تا نمی باقی است
 آواز میکند بیت گفت مکن و بزم و سرکشای دیگر را نه کن بجوش و صبر کن زیرا که همی نیست
 رباعی زاول که مرا عشق نگارم تو بودی همسایه شب زنا که من نخودم گم گشت مرا ناله جو عشقم
 بغرود + چون همیشه همه بسوخت گم گردود +

رشته میفرمودند که خواجیه بزرگ قدس سره در معنی الکاسب حبیب الله گفته اند که مراد کسب رضا
 معنی این سخن آنست بنده باید که کسب کند انبعثی را که راضی باشد به هر چه حق سبحانه کند و حصول
 این معنی بحقیقت وقتی میسر شود که بنده متحقق گردد به فنا و حقیقی +

رشته میفرمودند که عوام خدا را بخلق شناسند و خواص خلق را بحدی چون ازان طرف در
 بردی خواص کشاده شود ایشان را چیزی معلوم گردد که دانند که همه خلق رو دران در دارند +
 رشته روزی این حدیث خواندند که فضل ایمان المؤمن ان یعلم ان الله مع حیث کان و گفتند همین
 تعلیم کافی است اگر کسی ادراک دارد بیت یارب است هر کجا هستی + جای دیگر چه جوی ای
 ادب باش + با تو در زیر یک کلیم است او + پس بروای حریف و خود را باش +

رشته میفرمودند که وزی درین فکر افتادم که ایمان شهودی آیا از احوال ظاهریست یا از احوال باطن

نزد آنرا

از بعضی نسخ منافی نیست با این معانی که در این کتاب آمده

شعیدم از آینه که گفت نسبت به بند از احوال باطن است و نسبت بحق از امور ظاهر برال
 نده و بین حال بحقیقت باطن خود بپرسد و حق سبحانه با سم و صفت بطاهر بر تو می سکند
 ر ششم روزی این رباعی خواجہ ابوالوفاء خوارزمی علیه الرحمہ خواندند کہ رباعی چون بعضی طوالت
 حق آمد باطل پس منکر باطل نشود جز باطل در کل وجود هر که جز حق بیند باشد حقیقت الحقائق
 غافل و فرمودند کہ چهل سال است کہ بمنون این رباعی ایمان آورده ایم شبی در اوان جوانی بدایم
 فساد از خانه بیرون آمدیم و در ده مائیس بود و بخت شریو بد نفس کہ بشمارت نفس و کسی نمیدیم
 و همه اهل ده از دتیر رسیدند و در آن دل شب دیدیم کہ بانی در کین ایستاده چون اوراد دیدم از دتیر
 و ترک آن فساد کردم و در آن محل دتیرم کہ بد نیز درین کارخانه همچونیک در کار بوده است و آن بزرگ
 از روی تحقیق فرموده است کہ بیت لا منکر الا باطل فی طورہ فانه بعضی طور اتہ انتہی کلامہ
 این شعر شیخ ابو دین مغربی ست قدس سرہ و بعضی ابیات دیگرش اینست ابیات
 واعظہ منک بقدرہ و حتی توفی حق اثباتہ فالحق قد یظہر فی صورہ و یکر الی الجاہل فی ذاتہ
 ر ششم میفرمودند کہ اگر میان آن کس کہ لقمہ حلا و در دہان تومی نند و میان آن کس کہ سیلی بر قفای تو
 میرند فرق کنی علامت نقصان تست در تو حید

ر ششم میفرمودند کہ روزی از حضرت مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سرہ پرسیدیم کہ در دعوات
 ما توره آمدہ کہ اللہ شغلنا بک عن سواک چون غیر دسوی نیست پس این دعا چه معنی دارد فرمودند
 کہ ذات خطاب اشارت بنفس ذات مستمعین ما را مشغول سازند ذات از غیر ذات کہ صفات و
 اشغال مستمعین ما را بشهر و ذاتی از تجلیات اسمای و صفاتی واقعاتی خلاص گردان
 ر ششم میفرمودند کہ در صورتی کہ انما الحق گفت حقیقت خود را میگفت و فرعون کہ انما یکم گفت
 صورت خود را میگفت کہ اگر او نیز حقیقت خود را بشناختی آن انما گفتن از حق می بود
 ر ششم میفرمودند کہ شبی امری غلیبہ کردہ بود کہ روی خود را بر در و دیوار و سنگ کلون می مالیدیم و فریاد
 دلی طاعتی میکردم پس گفتند ہرزہ از ذرات وجود خالی است بر خسار محبوب کہ حسن ورامی افزاید
 ہر کہ از ذرہ وجود بود پیش ہرزہ در سجود بود

من خوارق عاداتہ خدمت مولانا علاء الدین بالطاف و اشرف و تصرف تمام بود بر آن دلی

که راقم این حروف از راه اندر آمده بود و بخدمت ایشان رفته بود و دید که دو طالب علم پیش ایشان
نشسته اند و سبقی از مصباح میخوانند و ایشان کتاب مصباح را در دست دارند و در آن می نگرند فقیر را
چنان معلوم شد که چشم ایشان بر صورت خطی کتاب است و دل ایشان مشغول بامر دیگر بنحوا طر سید که این
چه نوع درس گفتن است که جمیع قرائت کنند و ایشان بان حاضر نباشند ایشان را بران خاطر اشتراقی
شده متوجه فقیه شده تبسم کنان فرمودند هر چند یاران را میگویم که مرا اهلیه درس گفتن نیست از من
باور نمیدارند شما بگوئید شاید قبول کنند خدمت مولانا غیاث الدین احمد ولد غریز ایشان علیه الرحمه
که از علماء متقی بود و شرف ملازمت و قبول حضرت مولانا سعد الدین قدس سره دریافتند و میگفت
که شب تابستانی و محله شمع ریزان بعد از نماز گفتن بیام برآمدم که خواب گنم اتفاقاً او آن را بود و اندک
ما هتایی می تافت و متصل منزل فقیر سر می بود که تعلق بمردم ده می داشت و اکثر اوقات خالی می بود
خاصه تابستان ناگاه آواز کسی از آن سرا بگوش من آمد چون عجب نمود و بکنار آن بام رفتم و فرمود
نگرستم مردی وزنی دیدم که رو بر داشته بودند و با هم سخن می گفتند فی الحال برگشتم و بجامه خواب خود رفتم
چون شب گذشت و نماز بامداد گذاردم و بلازمت والد خود بجله استر بان رفتم چون پیش ایشان
نشستم فرمودند که بر بام همسایه فتن و بسیاری از نگرستین جایز نیست کسی چه کار دارد که آن چه
آواز است که از خانه همسایه می آید بحال خود می باید بود و فضولی نمی باید کرد مولانا غیاث الدین
میگفت که از آن روز باز مرا یقین تمام حاصل شد که این طائفه را و رای قوت با صره نظر دیگری
می باشد که در شب تاریک از مواضع بعیده چیزها مشاهده میکنند و بعد مکانی مانع آن نظر
نیست و هم دی میفرمود که روزی در آوان جوانی با جمعی شاگردان بسیر کا زرگاه رفته بودیم و در میان
ایشان پسری صاحب جمال بود و وقت خواب در پایان پایی من تکیه کرد چون چراغ نشانده شد
بنحوا طر من افتاد که پای بجانب وی دراز گنم دوسه بار این خاطر مرا حتم شد آخر با خود گفتم که پدر از
حال تو واقف است و اکثر اوقات بتو حاضر فردا که بشهر خواهی رفت این صورت را بر پیشانی تو
خواهد نهاد پای خود نگاشتیم و خواب رفتم مصباح که بشهر آمدم و بلازمت ایشان رسیدم فرمودند
که آنرا تجویز میکنی که مخلوقی بتو حاضر است و شرم میداری و پای دراز نمیکند از خالق خود که از لا و ابداً
در موطن دنیا و آخرت بتو حاضر است بطریق دل اولی که شرم داری ولی ادبی نمکنی یکی از یاران

ایشان نقل کرد که در مبادی احوال که بلازمست ایشان رسیدیم روزی در مکتب خانه نشسته بودند
پیش ایشان رفتم دیدم که کاغذی در دست دارند گاه در هم می پیچید و گاه از هم میکشاند چون مرا
دیدند گفتند فلان بیاد این کاغذ را بستان من دویدم و دوست دراز کردم که بستانم ایشان دست
پس کشیدند من متحیر ایستادم باز دست دراز کردند که بگیرم خواستم که بگیرم باز دست کشیدند و در
کرت سوم آن کاغذ را بدست من دادند چون کاغذ بدست من رسید آتش از وی چون برق طشت
بیرون آمد و بدست من فرو رفت و از ره عروق و غایت سرعت بدوید تا بدل رسید و دل من از آن
آتش چنان بسوخت که پنداشتم خاکستر شد از ترس آنکه مباد اهلک شوم کاغذ را از دست بزرگوار
ندادم ایشان بانگی بر من بهیبت زدند که بردار چون برداشتم کیفیتی ظاهر شد که بهوش افتادم و مدتی
در آن بهوشی بماندم و درین حال کفی بر لبهای من پیدا شده بوده است و اطفال مکتب تا دو سه ماه
بر گاه پیدای می شدم با هم میگفتند اینک شتر مست آمد بعد از آن که از این بخودی بشعور آدمم گریه عظیم
بر من مستولی شد که موجب آن نه انستم بیرون آمدم و از راز میگریستم و روز دیگر که بلازمست ایشان
رسیدم با خود گفتم که نزدیک ایشان نمی باید نشست مبادا که باز دولت سوختن گیرم چون از در مکتب
در آمدم ایشان مراقب نشسته بودند هم در صفت نعال نشستم ایشان سر بر آوردند و گفتند ای فلان
گفتم لبیک و دویدم که تیز تیز در من می نازند بکیار باز همان آتش در دلم افتاد و فی الحال باز غلطیدم
و مدتی بخود افتاده بودم چون بخود آمدم این کرت گریه مستولی نشد خدمت مولانا در مرض موت خود
قریب پنج ماه صاحب فراش بودند این فقیر در اول مرض ایشان برسم عیادت بنجدت رفته چون پیش
ایشان نشستم فرمودند که ای فلان آب مارا از سر برق باز بستند بعد و پنجاه روز پیش از فوت خود
خبر رفتن خود دادند بعد از آن ساعتی سکوت کردند پس فرمودند خدای موجود هست و مقارن این سخن
نعره بلند زدند و در آن نعره لفظ الله گفتند آنگاه فرمودند که سعی در آن کنید که خدای موجود را پرستید
نه خدای مویوم را و فات ایشان روز شنبه بود از او اسط ماه جمادی الثانی سنه ثلثین و تسعین
و ثمانمائه و قبر ایشان بر تحت مزار حضرت مولانا سعد الدین است قدس سره و این قطعه در تاریخ وفات
ایشان گفته شده بود قطعه سیر اهل حق علاء الدین که رفت روح پاکش بر فراز نه سر بریدم خواستم
تا پنج سال زقنش عقل دور اندیش گفتار رفت پیر *

مولانا شمس الدین محمد روحی رحمة الله

از اجله اصحاب حضرت مولانا سعد الدین قدس سره بودند و سالها طالبان راجع هرات بحق و عفو می نمودند مولد ایشان قریه روح بود که دهی است بر نه فرسنگی هرات از جانب قبله ولادت ایشان در شب برات از شعبان سنه عشرين و ثمان ماته بوده است والده ایشان را پسری مقبول پنج ساله وفا یافته بوده است و از ان جهت بغایت متاثر و مجروح خاطر شده آن شب حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخواب دیده که فرموده اند غم نخور و دل خوش دار که حضرت حق سبحانه ترا پسری خواهد داد که صاحب دولت و دراز عمر باشد بعد از ان چند گاه خدمت مولانا محمد متولد شده اند و والده ایشان دایم ایشان را میگفته که آن فرزندی که مرا بوی بشارت داده اند توئی و ایشان در صغیرن با نزول انقطاع ماکل بوده اند و از انبای جنس محبت و محترز و در منزل والد خود خلوت خانه داشته اند که اکثر اوقات آنجا بسری برده اند و آباد اجداد ایشان تاجر و شتر دار بوده اند و طریق تجارت می نموده و هرگز ایشان بطور پدران رغبت نمی نموده اند میفرمودند که مراد اتم آرزوی آن می بود که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخواب بنیم نار و زنی بخانه آور آمدیم دیدم که والده با جمعی ضعفا از اقر با نشسته اند و کتابی در پیش دارند و میخوانند و من بخلاف معهود در میان ایشان رفتم شنیدم والده از ان کتاب دعای میخواند که هر که آنرا شب جمعه چند بار بخواند البته حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم در خواب ببیند چون آن شنیدم دغدغه و آرزوی من زیاده شد و اتفاقاً شب جمعه بود با والده گفتیم که شب این دعا را میخوانم شاید مقصود حاصل شود ایشان فرمودند برو بخوان که ما نیز میخوانیم بعد از آنکه بخواند بخانه خود رفتم مشغول شدم و بان شرائط که نوشته بود قیام نمودم و نیز شنیده بودم که هر که شب جمعه سه بار بار بران حضرت صلوات فرستد آن حضرت را در خواب ببیند آنهم کردم تا نیم شب نزدیک شد بعد از ان سر نهادم و در خواب شدم دیدم که از در برای خود در آمدم والده من بر کنار صفا زمستانی ایستاده مرا دید میگویی پس چرا دیگه من انتظار تویی برم اینک حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بخانه ما آمده اند بیات ترا پیش آنحضرت برم پس دست من گرفته بجانب صفا تابستان روان شدند من نگاه کردم دیدم که آن حضرت بر کنار صفا پشت بجانب قبله نشسته اند و پیرامن آنحضرت جمع کثیر نشسته و جمع دیگر ایستاده و حلقه بسته و آن حضرت با طرات و بوانب عالم رسایل و مکاتیب میفرستند

کسی پیش آن حضرت نشسته مکاتباتی که آن حضرت املا میکنند می نویسد مرا چنان نمود که آن
 مولانا شرف الدین عثمان زیارتگاه بی بود که از علماء و ربانی و از کمال متقیان زمان خود بود چون اید
 مرا پیش آورد آن مقدار توقف نکرد که آن حضرت از مهمات بازپرد از پیش آمد و گفت یا رسول الله
 مرا وعده داده بودید بفرزندی صاحب دولت در از عمر این آن هست یانی آنحضرت بجانب سن
 نگریستند و تقسیم کنان فرمودند که آری این آن فرزند است پس وی بمولانا شرف الدین عثمان
 کردند و فرمودند که برای وی مکتوبی نویسد مولانا قلم و کاغذ برداشت و من در آن نظر میکردم سه سطر
 نوشت و در زیر آن سطور مثل آن گواهی مردم که بر قبا که باشد نامهای بسیار جدا جدا نوشت و در هم
 پیچید و در دست من داد و من روان شدم در آن اثنا با خود گفتم که مضمون این مکتوب را
 ندانستی باز کرد و بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم نامی تا آن حضرت مضمون را بتو گویند باز گفتم
 و پیش آن حضرت صلی الله علیه و سلم آمدم و گفتم یا رسول الله ندانستم که درین مکتوب چه نوشته
 آن حضرت از دست من فرا گرفتند و بخواندند و من بیک خواندن آنحضرت هر سه سطر را یاد
 گرفتم پس آن حضرت مکتوب را در بهم پیچیدند و بدست من دادند و من میخوانم سخن دیگر پرسم
 که ناگاه آواز در بر آمد و والد من شمع بدست از در خانه درآمد من از خواب جستم فرمود که
 ای محمد هیچ خواب دیدی گفتم آری ایشان گفتند من دیدم و بیان کردند که خواب دیدم که بر کنار
 صفاستان پشت بر قبا ایستاده ام و حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم باین سلامده اند
 در صفا و تابستانی پشت بر قبا نشسته و من انتظار تومی بر دم که ناگاه از در درآمدی و من دست
 تو گرفته پیش آن حضرت بردم و از آن حضرت پرسیدم که یا رسول الله این آن فرزند موعود هست
 آن حضرت فرمودند که آری نیست و پیش ایشان کسی نشسته بود و کتابتهای کرد آنحضرت و بر او فرمود
 تا از برای تو کاغذی نوشت و بدست تو داد و تو بدست آنحضرت دادی و آنحضرت مضمون را بر تو
 خواندند و باز بدست تو دادند و آن واقع را که فقیر دیده بودم و والد تمام باز گفتند بی تفاوتی و هر
 خواب از اول تا آخر و افق و مطابق بود میفرمودند که در ابتدا جوانی که در قریه روج بودم و مرا
 داعیه این طریق پیدا شد از بعض مردم متفسار کردم که در هرات هیچ بزرگی ظاهر باشد که خدمت
 وی روم نام شیخ صدر الدین رواسی بردند و گفتند وی از خلفاء حضرت شیخ زین الدین خان است

قدس سره که حالا بارشادساکنان تعلیم طالبان مشغول است فی الحال بجانب شهر متوجه شدم و
از راه بسمره از حضرت شیخ رفته شیخ صدرالدین در آن وقت آنجای بود اتفاقاً در آن محل با صاحب
ذکر سیگفتند بر کنار حلقه ذکر ایشان زمانی ایستادم و غوغای ایشان را مشاهده کردم مراد مفتاد
از آنجا روی بشهر نهادم و در راه حافظ اسمعیل مرا پیش آمد و دوی غریزی بود هم از روج که پیش از
خدمت مولانا محمد بلازمت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره رسیده بوده اند و شرف قبول
ایشان دریافته و بعد از نقل ایشان در ملازمت حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن قدس سره
حج گذارده بود و ازین طریق بهره تمام داشت فرمودند که حافظ مرا گفت از کجای می آئی و چه داعیه
داری قصه بازگفتم گفت بدر مسجد جامع رواج غریزیست که با جمعی از اصحاب کلمه می درددل میزنی
صحبت میدارند ایشان نیز بین غالب آنست که صحبت ایشان تراد و خواهد افتاد بر همان قدم
روی بدر مسجد نهادم اتفاقاً حضرت مولانا با جمعی از غریزان در دالان مسجد نشسته بودند و سکوت
کرده من بیرون در ایستادم و تکیه بردیوار کرده در ایشان می نگرستم و سکوت ایشان میدیدم
و از حلقه ذکر شیخ صدرالدین و غوغای اصحاب اومی اندیشیدم و با خود میگفتم که آن فریاد و اضطراب
چه بود و این سکوت و آرام چیست ناگاه حضرت مولانا سر بر آوردند و مرا گفتند داد میشی آئی
من بخود میش رفته مراد پلوی خود نشانند و فرمودند اگر بنده یا نوکری پیش شاہرخ میرزا ایستاده باشد
و دائم در پیش وی تانگ بلند میگویی شاہرخ شاہرخ شاہرخ بی ادبی و سر دیست ادب نیست
که نوکر میش بادشاہ و بنده میش خواجہ ساکت و حاضر باشد و فریاد و غوغا نکند پس این بیت
خوانند که بیت کار نادان کوته اندیش است یاد کردن کسیکه در میش است بعد از آن در دست
من نگرستند و ز میگرد دست و انگشت من دیدند فرمودند کسیکه دست حاجت میش می آرد
اگر دست وی خالی بود نه بهتر است من فی الحال ز میگرد از انگشت بیرون کردم و ایشان برخاستند
و مسجد درآمدند بعضی از حاضران مرا اشارت کردند که از پی ایشان در ای من نیز از عقب ایشان
رفته جایی نشستند و میش خود نشانند و طریق بیان کردند و فرمودند که مسجد جامع خوش حالی
است هم اینجا قیامت کن و کار را باش من با اشارت ایشان مشغول شدم و والدہ من نیز
ازین معنی آگاهی یافت از روج بخد مت ایشان آمد و طریق فر گرفت بعد از چند گاه در مسجد جامع

کمرنج وقت نماز می گذاروند تجمه گذارده بودم و مراقب نشسته ناگاه نوری ظاهر شد مثل چراغی که سقف
 گنبد را از شعاع آن درست دیدم و آن نور هر زمان زیاده می شد تا برابر اناری بزرگ شد و تمام گنبد
 و از آن روشن گشت مثل روز و مدتی برداشت چون صبح شد مرا از آن صورت غروری و بیداری
 حاصل شده بود مجلس ایشان در آمدم و نشستم و بجانب من از روی غضب نگریتند که ترا پر باد می نم
 با نیقده که کسی نور وضو خود بنید اینچنین معجز و رشود من در آن فرصت که ملازمت مولانا نظام الدین
 خاموش علیه الرحمه میکردم شبهای که در کوه چاهی گشتم در دوازده مشغل نور از زمین و بسیار من می یافت
 و هر جا که میرفتم همراه من می بود و هرگز مرا بآن اتفاقی نشد و از آن حسابی نگرفتم بعد ازین شده شد
 و گفتند برخیز و دیگرین صفت پیش من مداری و مرا از مجلس اندند و من از پیش ایشان شکسته خاطر
 بیرون آمدم و گریان شدم و از آن حالت استغفار کردم و بسی کوشش نمودیم تا خاطر من از آن غرور
 پاک شد و همین اتفاقات ایشان آن پندار مرتفع گشت و بر والدۀ من نیز مثل آن نور ظاهر شده بود
 لیکن از آن نتوانست گذشت و ویرا از مشاهده آن نور خطی و روحی تمام بود و بدین آن انسی عظیم
 داشت میفرمودند که در جهان ایام که این نور ظاهر شده بود شخصی بمن تواضع و فروتنی بسیار میکرد و تملق
 و نیاز را از حد می برد و او را گفتم چه قصه داری و سبب اینهمه نیازمندی چیست که پیش من آری گفت
 شبی تاریک در کنج سقایه مسجد جامع نشسته بودم ناگاه کسی از در سقایه درآمد در آن دل شتاب
 و سقایه روشن شد چون نظر کردم تو بودی و با تو بیچ شمع و چراغی نبود چون بیرون رفتم باز سقایه تاریک
 شد و هشتم که راست میگوید میفرمودند که چون ملازمت حضرت مولانا پیوستم اضطرابی قوی پیدا شد
 و نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم درخی افتاد و در مسجد جامع شبها سر بر زمین میزد و دراززار
 میگریستم و روز با بصرا بیرون میرفتم و فریاد و زاری و تضرع میکردم و قریب هفت هشت ماه
 احوال بمن برین منوال گذشت روزی ایشان مرا گریان وریان دیدند فرمودند که دیو بسیار گرید
 و زاری کنی و خود را چنان سازه که محل رحم شوی که این گریه و زاری اثرهای عظیم دارد و مانیز در جوانی
 چنین گریه داشتیم و در اشنای این سخن اتفاقی فرمودند که فی الجمله اثری از نسبت این عزیزان ظاهر شد
 بعد از آن شبی در مسجد جامع در پس پلج میرقب نشسته بودم نزدیک نیم شب شد و مرا خواب گرفت
 بر خاستم تا دفع خواب کنم ناگاه دیدم که ایشان در پس پشت من مراقب نشسته اند و من غافل بوده ام

و تالیف

و واقع نشده ام که تشریف آورده اند منفعلی شتم و قصد کردم که در عقب ایشان بنشینم ایشان سر برآورده
و فرمودند که فلان چرا بر خاستی گفتیم مرا خواب گرفت خودم که دفع آن کنم درین سخن گفتن بطرفی کردند که مرا طریقه
عزیزان تمام در افتاد خدمت مولانا شهاب الدین پرچندی رحمه الله میفرموده اند که روزی علی اصباح بکلاز
حضرت مولانا سعد الدین قدس سره رسیدم فرمودند که امشب ساربان پسری را سختی دست داد و بستی در افتاد
که ملائکه هفت آسمان بران رشک بردند خدمت مولوی فرموده اند که چنین معلوم شد که پسر ساربان مولانا محمد
بود چه والد وی شتران خاصه میداشت خدمت مولانا محمد میفرمودند که حضرت مولانا را قوتی و قدرتی بود که
هرگاه بنحویستند و هرگاه بنحویستند نسبت خواجگان میپشانیدند و کیفیت غیبت و بنحودی میپشانیدند روزی در کلاز
ایشان بدریسی رسیدیم بانگ نماز شام دادند در آیم و نماز گذاریم اتفاقاً در آن مسجدی تمام می شد و فغان
و خوانندگان آمده بودند و چهار روشن کرده بودند و مردم بسیار جمع شده ایشان نیز توقف کردند و در گوشه
روی بقباه نشستند و من از عقب ایشان دور تر شستم و متوجه ایشان بودم ناگاه سر برآورده و باز
نگریستند و مرا اشارت کردند که پهلوی من آئی از جا بستم و پهلوی ایشان آمدم که بنشینم هنوز میان
قیام و قعود بودم که اتفاقی نمودند و مرا تمام از من ربوند چنانچه اندک شستم که بچه کیفیت شستم و آن نسبت
بنحودی امتداد یافت وقتی حاضر شدم که سوزن تکبیر نماز خفتن گفت و در آن فرصت اصلاً از تلاوت
قرآن و خواندن اشعار و مشغله مردم خبر نداشتم میفرمودند که در مبادی حال وقتی در سقای مسجد جامع بودم
و کتاب ثنوی در دست داشتم ناگاه حضرت مولانا بسقایه درآمدند و فرمودند که آن چه کتاب است که در دست
داری گفتیم ثنوی است فرمودند که از خواندن ثنوی کاری نمیکشاید سعی کنید که معانی آن از دل شما جوشد
میفرمودند که وقتی ایشان بحجره من درآمدند و مصحفی بر کنار طاق دیدند فرمودند که آن چه کتاب است گفتیم که
مصحف است فرمودند که اینها علامت بیکار است یعنی بتدی باید که در بابت سلوک بطریق نفی و اثبات مشغول بود
قله قرآن کا و سلطان است و نماز گذاردن کار منتیان اهل بدایت را اهم مهمات نفی و اثبات است میفرمودند که
در اثناء ملازمت حضرت مولانا مشغولیهای قوی میداشتم و سعی بلیغ خود را بر بست عزیزان می گماشتم
شبهه که تا دم صبح می شستم مجال آن نمی بود که ازین زانو بران زانو گردم و اگر مقدار جزو با دامن چپا
در زیر زانو افتاده بود و هرگز پروا به آن نمی کردم و فرصت آن نمی بود که در
اندازیم میفرمودند که در ابتدا مشغولی ما روزی در صحن مسجد جامع مربع نشسته بودم و مراقبه داشتم

ناگاه آوازی شنیدم که قایلی گفت ای بی ادب بنده گمان پیش بادشاهان اینچنین نشینند بخود از جا
در جستم و بدوزانو چنان شستم که محکم بر خشت نخته خورده بسیار در دروازان وقت چهل سال است که دیگر
نشستن بطریق مربع اتفاق نیفتاده است و اگر چه اکنون هر نوع که نشینم تفاوت نمیکند بر آن چه خوی
شده است و بطریق مربع نشستن خوش نمی آید میفرمودند که حضرت مولانا را باید دیدن شیخ بهاء الدین عمر
بچهاره میرفتند بر دراز گوشه سوار بودند و من در ملازمت ایشان پیاده میرفتم و مرکب میراندم و بگاه
طعامی اتفاق افتاده بود و تشنگی غالب شده و مجال آب خوردن نمی شد آخر ایشان مرا گفتند که فلان
تشنه هستی گفتم آری فرمودند که تا از شهر برآمده ایم خود در تشنگی باری یابم که نه از سبب بر آب خوردن تشنگی
تست که در من اثر کرده است شتم و آب خوردم بعد از آن برو شیخ در آیدیم و من کفش و عصای ایشان
گرفتم و از دوش شستم و شیخ بایشان سخنان میگفتند و چون من دور تر بودم و نمی شنودم با خود گفتم که بیکار
نبایم شستم بیا تا بشیخ توجی کنیم پس بحسب باطن خود را بر شیخ راست گفتم و چون دل من در محاذی
دل ایشان راست ایستاد و معاشی روی بمن کرده فریادی زدند که هی چه کار میکنی پس تشبیه نمودند و حضرت
مولانا نیز تشبیه کردند و با وجود آنکه یک لحظه پیش آن توجه واقع نشد اثری عظیم بر آن مترتب گشت و
کیفیتی قوی ظاهر شد و تا چار پنج روز خطه خطه اثری قوی که موجب روح عظیم بود چون باران متواتر
فالقض می شد بعد از آن از حضرت مولانا پرسیدم که فقری از روی اخلاص توجی میکند چرا بزرگان
تا باین آرنده فرمودند بنا بر آنکه ایشان را بجناب حق سبحانه و تعالی تمام بر سبیل دوام حاصل است
درین توجه که طالبان میکنند حایلی میان ایشان و حق سبحانه پیدا میشود و بقد رآن حجابی است و
فریاد ایشان از آنست میفرمودند که روزی هم در مبادی حال در محض مسجد جامع نزدیک صنفه شرقی
روی در قبله نشسته بودم و شغلی داشتم ناگاه دیدم که در پیش تخت مقر بان شخصی ظاهر شد بغایت
سیاه و باریک دراز بنابه که سر او نزدیک بسقف مقصوره میرسید سری بغایت خرد و پشت مثل
جوزهندوی و دهنی کشاده و پیر دندان سفید گردنی دراز و تنی خرد و پاهای باریکی دراز دیدم که از آنجا
خندان خندان متوجه من شد و آهسته آهسته بجانب من آمدن گرفت و کز و راست می شد و حرکت
می کرد من با خود گفتم دیو کی است میخواهد که ترا از نسبت عزیزان باز دارد و شغل ترا بر هم زند من خود را
بطریقه دو ختم و بجهت شغول شدم هر چند وی حرکات کرد و کار با آورد که من از وقت خود نفیتم میسر نشد

وی هر چند پیشتر آمد من بیشتر تشنگی خود بچسبیدم تا بغایت نزدیک بر رسید و دید که من از کار خود میگردم
 خیز کرد و برگردن من سوار شد و پاهای چون دوالی بر کمر من بچسبید و من همچنان بر کار خود متکلم بودم
 هیچ اضطراب تهنگ نمودم بعد از زمانی پاهای از کمر من جدا کرد و همچون دود به هوا بالا رفت و ناپیدا شد و دیگر
 هرگز مثل آن صورتی مرا تشویش نداد میفرمودند که هم در مبادی حال شبی در مسجد جامع بر تخت مرقبان
 تکیه داشتیم و در آسمان نظر میکردم ناگاه دیدیم که هر ستاره که بر آسمان است متوجه زمین شد و همچو خاله
 فرو آمدن گرفت و جمله روی من آوردند و چنان بمن نزدیک شدند که گمان بردم که اگر دست دراز
 کنم ستاره رسد از مشاهده این حال کیفیتی عظیم روی نمود و بخودی تمام دست داد تا قریب صبح آن
 کیفیت برداشت میفرمودند که هم در مبادی حال روزی پیش والد خود نشسته بودم دیدیم که وارد
 بغایت قوی متوجه من شد و آتم که مرا بخود خواهد ساخت بوالده گفتم که از حال من با خبر باشید و بشما
 که از من چند ناز فوت میشود این گفتم و مرا این کیفیت فرو گرفت و از حسن غایب ساخت و من بخود
 افتادم چون چشم کشادم والد را بر سر بالین خود گریان دیدم گفتم چرا میگرید گفتند چون نه گریه
 که سه شبانه روز است که تو چون مرده افتاده که هر چند شور با آب در دهان تو میگردم بگلوی تو
 فرو نمی رفت و من دل از حیات تو برکنده بودم حساب کردیم پانزده فریضه از من فوت شده بود برستم
 و قصدا کردم میفرمودند که در مبادی حال روزی در مسجد جامع سنت پیشین گذارده بودم و شغولی
 داشتم ناگاه کیفیت بخودی مستولی شد و مدتی برداشت و در هر دوسه روز یکبار آن بخودی روی
 مینمود تا چنان شد که هر روز دست میداد و بآن مرتبه رسید که هر روز دوسه بار پیدامی شد و زمان
 زمان روی دز نزاید داشت تا حدی که متواتر و متعاقب شد و چندگاه حال این بود که غنبت
 و بخودی بر شعور و آگاهی غلبه مینمود خوش خوش کم شدن گرفت از فتور آن ترسیدم و بحضرت مولانا عرض
 کردم که غنبت و بخودی روی بزوال آورده و من از آن بر اسانم فرمودند که ترس که بسیاری غنبت از
 صنعت باطن بود حالا اندک قوتی شده آن کیفیت بود و زایل گشته و این نشان حکم همان بی شعوری دارد و آن
 حال بود این زمان مقام شد انتهی کلامه قدس سره پوشیده مانده که حال با اصطلاح صوفیه پس بعد
 از او هم عبارت از وار و لیست که نازل شود بر دل بحضرت موسیبت حق سبحانه که صاحب حال را در آمدن
 و رفتن آن اختیاری نباشد مثل حزن و سرور و قبض و بسط و از شرائط حال یکی آنست که البته

زوال یابد و از عقب آن مثل آن وارد گردد و چون حال سالکین ملک شود و ثابت گردد آنرا مقام
گویند و مقام باصطلاح این طائفه عبارت است از مرتبه از مراتب منازل که در تحت قدم سالک
در آید و محل اقامت و استقامت او گردد و زوال نیابد پس حال که تعلق بفوق دارد و تحت تصرف
سالک نیاید بلکه وجود سالک محل تصرف او باشد و مقام که نسبت تحت دارد و محل تصرف و ملک سالک
بود و از نیجهت است که صوفیه قدس الله ارواحهم گویند احوال از قبیل مواهب و مقامات از
قبیل مکاسب میفرمودند که در مبادی حال با حضرت مولانا پیوسته در مسجد جامع هرات می بودم و
مشغولی تمام دایم ششم شبها در مسجد یکشتم و زار زار میگریستم و سر خود بر پیل پایهای مسجد میزدم از فقدان
این نسبت چنانچه در روز بر پشانی و سر من در مها چون جو بادام پیدا شده بود و از مسجد هرگز
بیرون نمی رفتم الا بضرورت وضو و طهارت یکبار چهل روز در بندان شده بود و مردم در آن ایام
بمسجد جامع بسیاری آمدند هرگز از کسی نرسیدم که این کثرت مردم و غیر جمعه چراست تا بعد از آنکه
این بلیه گذشته بود شنیدم که کسی با کسی میگفت که وقت در بندان چنین چنین شدن پرسیدم
که کدام در بندان گفت مگر تو درین شهر نبوده من هیچ نگفتم فرمودند در آن مبادی که متکلف مسجد جامع
بودم سه شبانه روز بر من گذشت که هیچ طعامی نرسید بی طاقت شدم برخاستم که طلب قوتی بیرون
آیم پای چپ از آستانه مسجد پیش نهادم و هنوز پای راست بر نداشت بودم که الهامی بدم رسید که محبت
مارا به نانی فروختی پای پس کشیدم و طپانچه چنان سخت بر روی خود زدم که اثر آن ضرب یک هفته
بر روی من مانده بود آنگاه به پیشان مسجد رفتم و در گوشه نشستم و پای در دامن چیدم و بانفس گفتم
اگر میری طلب قوت بیرون نروم درین حال روی عظیم و بستی قوی فرو گرفت بمشایه که سیل طعام
نماند ناگاه مردی نزد من آمد که هرگز او را ندیده بودم و یکپاره قند سفید زیاده برده سیر پیش من نهاد
و سخن نا کرده برگشت و بر رفت و مرا تشنه آوردن او چنان خوش نیامد که برگشتن او و مرا بخود مشغول
نا ساختن میفرمودند که در اثنای مشغولی با و ملازمت حضرت مولانا مرا بجوانی صاحب جمال تعلق
خاطر افتاد و رابطه محبت قوی شد بمرتبه که همگی دل را خیال او فرو گرفت و بغیر او هیچ علاقه نماند تا کار
بحائی رسید که بشیخ ظاهرا و نیز میل و توجه نماند و بهمان نفس حرقت و محبت آرام بود و در آن ایام
کلی ترک ملازمت ایشان کردم که شرم میداشتم که برین وصف پیش ایشان نشینم و پشت حشمت

جای رسید که هرگاه ایشان را از دو میدیدم میگفتم و در گوشه میخزیدم که بغایت خجل و شرمسار
بودم و عشق و محبت آن جوان بر صبر و قرار اتفاقاً بعد از چند گاه در گوشه میگذشتم ناگاه ایشان را
دیدم که از مقابل پیداشدند و هیچ مفری و گریزگاهی نبود در کمال انفعال باز ایستادم و سر خجالت
پیش افکندم و عرق تشویر چهره من نشست ایشان پیش آمدند و دست مبارک سینه من
نهادند و این بیت را از مشوی خواندند که سمیت ناگزیر تو منم ای حلقه گیر به کف من غافل مباش
از ناگزیر ۴ و درین محل بحسب باطن التفاتی کردند که تمامی عشق و محبت آن جوان از لوح دلم شسته
و رابطه محبت او منقطع گشت و علاقه حبی با ایشان انتقال یافت میفرمودند که جوانی تا شکندی بود و مرد
و متراض و از ملازمان حضرت مولانا ای ما و را نیز بجوانی علاقه محبتی شده بود و سیلی مفرط بر باطن او
استیلا یافته بعد غاری و محنت چیزی زیر یا تحفه دیگری پیدا ساختی و بر سر راه آن جوان انداختی
و در کین نشستی که دیگری بر ندارد تا وقتی که آن جوان بر سیدی و روشنی و او خود را در آن محل اصلاً
بجوان ننمودی و چنان نکردی که او بران صورت اطلاع یابد من از آن قصه واقف شدم او را گفتم
بمحنت بسیار چیزی پیدامی کنی و بر سر راه جوان می فکنی باری چنان میکنی که او مترابه بنید تا بج تو
ضائع نشود چون من بگفتم آب در دیده بگیرد اینده آهی از دل بر کشید گفت من خواهم که بارفتنی از جانب
من بر دل نازک او نشیند خدمت مولوی میفرمودند که از معامله آن یار تا شکندی معلوم شد که محبت
محبت ذاتی بود میفرمودند که روزی حضرت مولانا مرا گفتند هیچ میدانی که فلانی چه حال دارد و داشت
ابطال علمی غریب کردند که از ولایت و تحصیل علوم بهرات آمده بود و ملازم ایشان شده و ترک تحصیل
نموده و در مدرسه مولانا جلال الدین قاینی علیه الرحمه حجره داشت و در کمال ترک تجرید بود و با صاحب
ایشان کم اختلاط میکرد و اکثر اوقات ساکت و مخزون بود با ایشان گفتم حال وی مرا معلوم نیست
اینقدر میباید که شغلی دائمی دارد و فرمودند که از وی تحقیق حال وی بکن و از وی تا چیزی معلوم نکنی
ترک وی نه گیری من بفرموده ایشان بحجره وی رفتم و گفتم شما چه حال دارید که بیاران ایشان هیچ
آمینرشی نمیکیند و در آنم در گوشه حجره نهانشته اید و در خروج و دخول بر بیاران فرو بسته اید گفت
من مرد فقیر و غریبم و در خود اهل بیت اختلاط صاحب نمی بینم لاجرم مزاحم وقت ایشان نمی شوم من برام
کردم که البته شمار احوالی هست که آن مانع شهاست از صحبت و من اظهار می باید کردی گفت

این چه مباهله است که میکنند گفتم من باین امر مامورم از نزد ایشان و تا حال خود نگویید ترک این مباحله نخواهم کرد چون دانست که ابرام من از جای دیگر است آهی کشید و گفت ای فلان مرا حالی عجیب واقع است و شمه از آن نیست که چون نماز خفتن بجاعت میکندم و بجزوه می آیم خطه مراقب می نشینم و بطریقه معمول مشغول میشوم ساعتی که میگردد نوری بی نهایت بر من فایض میشود و جهات سه مرا فرو میگردد و من در ظهور آن نور از خود غایب می شوم و تا وقت صبح در آن غیبت و بخودی می مانم و روز همه روز خوشی و روح آنم نیست حال شبانه روزی من چون مرا طریق وی معلوم شد از غیرت و رشک وی بسو ختم چنانچه بی اختیار آب از چشم روان شد و آن سخن عظیم در باطن من کار کرد و از پیش وی بیرون آمدم و دیگر حضرت مولانا از من پرسیدند که چه معلوم کردی همانا مقصود ایشان آن بود که مرا معلوم شود که همچنین مردم در گرد ایشان می باشند و همچنین مشغولی با میدارند خدمت خواجه کلان ولد پزرگوار حضرت مولانا سعد الدین قدس سره فرمودند که با هر حضرت والد گاه گاه برای آن طالب علم خود نی می بردم و وی در هر سه چار روز یکبار افطار میکرد و وقتی که دست بطعام دراز کردی بدان می دانست که مبتلی است خواجه قطب الدین حصاری از شیعیان بود و باین طائفه اعتقاد تمام داشت از حال آن طالب علم واقف شد غلامی را تعیین کرد که هر روز از خوان خواجه یک کاسه طعام نذیر و یک قرص نان میداد برای وی بدرس بر دوز اول که طعام برده غلام را پیش خود نشاند و آن طعام را بتمام بخورد و غلام کاسه خالی بخانه آورده و خواجه را گفته که آن ملا آن طعام شمارا عجب از روی رغبت بخورد و شمارا دعا بخیر کرد و خواجه خوش دل شده و غلام هر روز کاسه طعام می برده و بفرموده آن طالب علم می خورده و نمغنی را اخفای کرده تا مدت یک سال این قضیه ظاهر شد و خواجه غلام را الت کرد و دیگر طعام بدرس نفرستاد خدمت مولانا محمد سیف فرمودند که روزی والد فقیر پیش حضرت مولانا نشسته بودند و من بخدمت ایستاده بودم ناگاه والد فرمودند که محمد فلان کار بکن ایشان را پرسیدند ای فلان این آن محمد نیست که تو دیده آگاه فرمودند که والد حضرت خواجه بهار الدین قدس سره بیار شده بوده است حضرت خدمت خواجه دو درویش را بخدمت و تعهد وی مقرر کرده اند و والد حضرت خواجه بآن درویشان درشتی و بد خوئی میکرد و حضرت خواجه از آن حال واقف شده برخاسته اند و بیالین والد آمده اند و فرموده اند که اسی بد باین درویشان که بصحبت بامی آیند برای خدای آیند طالب خدایان را بر حرمت دارم

و خدمتگاری ایشان واجب و لازم است با ایشان چه سخت روی و درشت خوئی میکنند و والد ایشان گفته که ای بهاء الدین مرا نپند میدهی و حال آنکه من پدر تو ام حضرت خواجه فرموده اند که آری شما پدر من را بدین صورت و لیکن من پدر شما یم معنی شما را بصورت تربیت کرده اید و من شما را بمعنی تربیت میکنم و پدر حضرت خواجه فاسوش گشته و ترک آن دشتی و بد خوئی کرده چون حضرت مولانا این سخن فرمودند و والد فقیر قوی ستا فر شدند و دیگر هرگز مرا کاری نمیفرموده اند و همیشه تعظیم و تقدیم می نمودند و هر چند من فروتنی و نیازمندی میکردم ایشان در رعایت حرمت و ادب می افزودند و کار تا بجای رسید که در هیچ راهی قدم پیش من نمی نهادند و مرا در پیش نمی فرستادند و اگر با میکردم چند آن مسالعه می نمودند که عاجز می شدم و دیگر مجال مخالفت نمی ماند میفرمودند که روزی در مرض موت حضرت مولانا ما شیخ مظفر کوکبی که بزرگی بود از سلسله خلویه با یک مرید عبادت ایشان آمد و بعد از لحظه گفت اگر اجازت فرمائید بطریقه خود ذکر می چند بگویم ایشان فرمودند نیکو باشد پس آن شیخ با مرید خود چند ذکر بطریق جهر گفتند و زمانی سکوت کردند و مراقب شدند بعد از آن شیخ سر را برداشت و از ایشان پرسید که شما سید بوده اید ایشان فرمودند آری گفت چو نیست که درین مدت عمر زیادت خود را ظاهراً بنکر و بد و حال آنکه اخفاء این نسبت روانیست ایشان فرمودند که چون والد ما وفات یافت از ایشان شجره و نسبت نامه بماند ما را شرم آمد که از آن دکائی برسانیم و آنرا هر طرف بریم و بروم نایم رفتیم و آنرا در شکاف دیواری نهادیم و شتی گل بر آن زدیم و با خود قرار دادیم که هر که از ما نسبت ما پرسد پوشیده نداریم و چون درین مدت عمر هیچکس از ما پرسید ما نیز هیچ نگفتم امروز که پرسیدید اخفا نکردیم و آنچه واقع بود گفتیم پس از شیخ پرسیدند که سبب تفسار شما از زیادت ما چه بود گفت درین مراقبه چنان مشاهد کردم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند و فرمودند که فرزند ما سعد الدین دوتن را از مریدان خود بارسانید و میرتبه ولایت و اصل گردانید ایشان متبسم شدند و فرمودندی بایده که آنحضرت بیشتر گفته باشند مرید شیخ گفت گوش شیخ ماند که گرانی دارد آنحضرت سی و دوتن فرمودند و شیخ دوتن شنیدند ایشان آن مرید را گفتند راست نیست که تو میگوئی و دیر احتسین کردند بر آن تیز گوش و تیز بونی پس فرمودند که بعنایت حق سبحانه سی و دوتن از اصحاب من بدرجه ولایت رسیده اند خدمت مولانا محمد گفتند درین محل که حضرت مولانا

این سخن فرمودند بخاطر من گذشت که آیامن داخل آن سی و دو تن بهستم یا بی ایشان بر خاطر من مشرف شده بجانب من نظر کرده قسم نمودند اما بلا نهم هیچ فرمودند

ذکر صحبت ایشان شیخ عبدالباقی بنی قدس سره و بعضی تخنان که از شیخ شنیده اند

وقتی که خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ در مکه مبارک زاد الله شرفا و کرامته مجاور بوده اند حضرت شیخ را ملازمت بسیار کرده اند میفرمودند که شیخ بغایت عالی مشرب و زیر گوار بودند و در زمان خود قبل مشایخ حرم از بسیار مردم ثقه دران دیار اجتماع افتاد که چون ایشان از جانب مین بکه آمدند مدت یک سال متصل پیچ طعام و شراب بخوردند و نیا شامیدند و از طواف حرم نیارامیدند و دران مدت کیستال از پای نه نشستند مگر و قعود نشدند میفرمودند چون باران صحبت حضرت شیخ رسیدم اکابر بسیار دران مجلس حاضر بودند من در آستانه نشستم بعد از خطبه سر بر آورند و بجانب من نظر کردند آنگاه پرسیدند که من بعضی که مرا می شناختند گفتند که از سلسله نقشبندی است ایشان فرمودند پیچ هم مخلصون هم الصدیقون شیخ را تعریف مردم بغایت بخیل بودند گاهی که از جنبه شبانی نقلی رفتاد که مناسب مشرب ایشان نبود میگفتند که فلان سرگفته است یا فلان بارگفته میگفتند روزی حضرت شیخ فرمودند که مرا پدری بود که بر روی آب میرفت و قدم بر هوای نهاد لیکن بوی از توحید نداشت روزی در مجلسی که بسی از اکابر علما و عرفا و فقرا حاضر بودند تقریب فرمودند که حق سبحانه عالم نیست اکثر حاضران از آن سخن برخود بلرزیدند و بعضی بخیلیدند چه بحسب ظاهر خلایق نص می نمود حضرت شیخ دریافتند که آن سخن در عصای دانش بعضی نمی گنجد از قصد خود تنزل نمودند و فرمودند آنجا که حق است همه شهادت است و بروی هیچ چیز پوشیده نیست تا غیبت توان گفت چون غیبت معدوم باشد علم بعدوم نباشد پس عالم لغیب که در قرآن واقع است نسبت با باشد نسبت بحی سجان عالم رستم این حروف روز دیگر در خلوتی از خدمت مولانا محمد علیہ الرحمہ پرسید که وی شما فرمودید که شیخ دران سخن از قصد خود تنزل نمودند اگر تنزل نمودی آن سخن بر چه معنی محمول بودی فرمودند که در مرتبه ذات حجب و هویت صرف جمیع نسبت و اضافات ساقط است و چون دران مرتبه اصناف نسبت علیت نباشد پس دران مرتبه عالم لغیب نگویند فرمودند که حضرت شیخ حیوانی بنحورزند و از خوردن گوشت پرهیز میکردند میگفتند مرا عجب می آید از مردم که چیزی را که دو چشم دارد و در ایشان می نگرد کار در گلو می می نهند

و ویرا یکشند و گوشت ویرا بر آتش میگردد و بخورند ازین سخن حضرت شیخ که ایشان نقل کردند بوی آن
می آید که شیخ در آن متحقق بمقام ابدال بوده باشند چه این صفت مخصوص طبقه ابدال است که هیچ حیوانی
نکشند و نیاز دارند و حیوانی نخورند بواسطه آنکه شود در میان حیات حقیقی و ریشیا بر ایشان در آن مقام
غالب است میفرمودند که حضرت شیخ صائم الدهر بودند ایشان را خریطه بود که در آن مقداری سویت
داشتند و کاسه چوبینی چون وقت افطار شدی آن کاسه چوبین را از آن خریطه بیرون می آوردند
و قدری آب زمزم در آن می ریختند و بسبب آنکه از آن خریطه یکبار مقدار کمی سویت بیرون می آوردند
و بان آب می آشامیدند و تا شب دیگر غذا و شربت ایشان همین بود میفرمودند که چون
از ملازمت حضرت شیخ بمصر آمد شنیدیم که بعضی از کبار مشایخ مصر خواب دیده اند که یکی از اعظم اولیا
نامینامی شود و بعد از آن قطب زمان و غوث روزگار میگردد و مدت دو سال در مرتبه غوثیت متمکن
می باشد پس وفات می یابد در آن چند روز خبر بمصر آمد که هر دو چشم شیخ عبدالکبیر پوشیده شده
بعد از آن دو سال دیگر در قید حیات بودند آنگاه در مکه مبارک نقل کردند و قبر مبارک ایشان آنجا
مشهور است زیرا و یتبرک به +

من فوائد الفاسه المسموئیه و آن در ضمن یازده رشتیه مذکور می شود +

رشتیه میفرمودند که از حافظ کاشغری رحمه الله تعالی که ملازمت مجلس حضرت خواجه محمد یار ساقی
بیار کرده بود شنیدیم که گفت روزی در مبادی احوال پیش حضرت خواجه شسته بودم و ایشان سکوت
کرده بودند و آن سکوت امتداد تمام یافت آخر گفتم ای خواجه سخن فرماید که از آن فائده گیرم و بهره
بردم فرمودند که هر که از خاموشی مابره نمی یابد از سخن مابره بهره نخواهد داشت +

رشتیه هم از حافظ نقل کردند که گفت روزی حضرت خواجه این بیت خواندند بیت بهر صفت که
میسر شود بکن جہدی به که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و لفظ کشی را بفتح کاف خوانند و با صریح
دوم را کما فرمودند - که خویش را بسر کوی آن نگار کشی + و این بار لفظ کشی را بضم کاف خوانند +
رشتیه میفرمودند که روزی خواجه شمس الدین محمد کوسوی قدس می گفتند که باز صفت باید بود یک پرواز کرد
اگر صیدی بجنگش افتاد خوش و الا فرار گرفت و ما سیگویم بلکه های صفت می باید بود آن یک پرواز هم نکنند
و بفرموده استخوانی قناعت نماید +

چون

در مقام نقل کرد

رشد میفرمودند که مردم از غایت کسالت میگویند که فردا کاری کنیم نمی اندیشند که امروز فردای دی روز
درین روز چه کاری سازند که فردا خواهند کرد مضمون این سخن که فرمودند درین قطعه نظم کرده شد قطعه
کمن در کار باز نه تقصیر که در تاخیر افتاست جانسوز به فردا افگنی امروز کارت به ز کند بیای طبع
حیلت آموز به قیاس امروز گیر از حال فردا به هست امروز تو فردای دی روز

رشد میفرمودند که خدمت مولانا ی ماسی گفتند که در سمرقند دلم گرفت بحصار رفتم آنجا نیز لول شدم
زیرا که در آن سفر بیت دینی از خود باز نیافتم روزی در راهی میرفتم شخصی مرا پیش آمد و این بیت برین
خواند که بیت با عاشقان نشین همه عاشقی گزین به با هر که نیست عاشقی هرگز مشوقین
پس آن شخص گفت ای جوان این بیت از من یاد گیر و مضمون آن کار کن تا سفر تو بهبوده بوده باشد
گفتم الحمد لله که درین سفر غنیمتی کلی یافتیم این بیت یاد گرفتم و برگشتم میفرمودند هر که باین بیت عامل بود
بسعادت رسد که هرگز او را شقاوت در نیاید

رشد میفرمودند که روزی مولانا محی الدین واعظ درین نود سالگی پیش حضرت مولانا آمده بود و بنمایند
بسیار میگفت بیتی دارم که حق تعالی مرا توحی راست بجانب خود کرامت فرماید مادران مجلس بیاطن
برو اعتراض کردیم که پیری صوفی بعد از نود سال بزاری و نیاز توجه است میطلبند اکنون که پیر شده ایم
ما را معلوم میشود که حق بجانب آن پیر فقیر بوده است زیرا که توجه راست آنست که قبله سالک ذات بخت
باشد و از توجه با سماء صفات خلاص باشد و این غایت غایت صعب شو است

اعراض

رشد در آخر عمر میفرمودند که سی سال باشد که قدرت بر غفلت نمانده است اگر خواهیم که زمانی خود را غافل
گردانم بران قادر نیستیم بعد از آن این بیت از غزل خسرو خوانند که بیت بجان تو که فراموشش
نستی نفسی اگر چه می شدی اکنون نمی شوی چکنم

رشد روزی در معنی خلوت در انجمن و بیاطن با حق و بطایفه با خلق بودن سخنان فرمودند بعد از آن
این بیت خوانند بیت تصاب ده که چه که مارا بکشت زار بهم میچیم در ده و هم بر قناره ایم
رشد میفرمودند که مثل من مثل مرغابی است که بر روی بحر است اگر میخواهد سر آب فروم برد و اگر
میخواهد بر روی بحر میرود درین سخن بیان تحقق بمقام جمیع الجمع کردند که جمع کردن شهود حق مخلوق
است یا یک دیگر

رشته روزی میفرمودند که حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره گفته اند که بعضی اولیا را بجز ریاضت بسیار سر ظهور عالم کشف می شود من دوش این معنی را از حضرت حق سبحانه درخواستم امری ظاهر شد که قوت بشریت من طاقت احتمال آن نداشت نزدیک آن رسید که وجود عنصری من از تنم فرویزد و متلاشی گردد و روح از بدن مفارقت کند باز مناجات و زاری کردم تا حق سبحانه آن معنی را بپوشید و هنوز اثری از آن باقی است و این گفت و گوی امروز من کلمتینی یا حمیرایی من است و بجزای معهود آن روز بیشتر سخن می گفتند.

رشته روزی میگفتند اگر را بگذارند هرگز لب نه کشایم سخن گفتن من بحسب ضرورت است پس این دو بیت خوانند که بیت عاشقان را چه روی با تو جز آنکه طلب بدوزند و در تو نمی نگرند.
بر در تو سقیم توان بود به حلقه نرسند و میگذرند.

من خوارق عاداته قدس سره بعضی مردم غریب از قریه رواج که بخد مت مولانا سابقه قدیم و خلایک تمام داشتند حکایت کردند که والد ایشان را ساربان بود بغایت غلیظ الطبع که شتران ایشان را تعهد می نمود و خدمت مولانا در آن وقت خرد سال بودند روزی بر شتری سوار شده بوده اند و بهر طرف میرانده اند آن ساربان شغلی داشته است و حاضر نبوده چون بر شتران آمده دیده است که ایشان بر یک شتر سوارند و بهر جانب میزنند و نشاطی دارند آغاز خشونت و سفاکت کرده است و شتر را لعنف خوابانیده و ایشان را از بالای حل بر زمین انداخته چنانچه بعضی از اعضای ایشان را کوفته ساخته ایشان گریان بخانه آمده اند و والد ایشان که بران صورت اطلاع یافته اند ساربان را درشت گفته ملامت کرده اند چون شب شده است خدمت ایشان بران طلال و کلال خواب رفته اند و آن ساربان بطریق معهود خود نزدیک شتران خواب کرده چون پایی از شب گذشته است همان شتر که ایشان ویرا سواری کرده بوده اند از خوابگاه خود برخاسته است و بر سر ساربان آمده و ویرا در زیر سینه خود گرفته آغاز مالیدن کرده ساربان بیدار شده و نعره صعب زده است چنانچه مردمی که در آن حوالی و نواحی بوده اند بیدار گشته بر سر وی دویده اند چون حال بران منوال دیدند اضطراب کرد و چو بهار بر سر و روی آن شتر شکستند و هر چند سعی کرده اند اصلا او را نگذاشته است و همچنان در زیر سینه می مالیده تا بخاک برابر ساخته و مشاهده این صورت موجب فریاد عقیده و توجه

والدین و اقربا و احباب شده است نسبت بخدمت مولانا جوانی بود بنا که بسیار خوش طبع بود و اهل بیت
تمام داشت اما بغسقه های غلیظه و ادمان خمر مبتلا شده بود و در عمارت مدرسه و خانقاه سلطانیه
بامر بنای قیام می نموده روزی بر پشت دروازه که میان خانقاه و مدرسه است خوازه بسته بوده اند و
بر بالای آن نشسته و پایها فرو آویخته بکار بنایی مشغول بود و مردمان پیاده و سواره از زیر آن خوازه
میگذشتند اتفاقاً آن روز خدمت مولانا از مزار خدمت مولانا سعد الدین قدس سره سوار گشته بود
و گذر ایشان از زیر آن خوازه بود چون نزدیک رسیدند آن جوان بنابر حسن نظنی که بایشان داشت
رعایت ادب کرده هر دو پای خود را بر کشید و تعظیم ایشان برخاست و نیازمندی بسیار نمود ایشان را
در آن محل این ادب از وی نیک پسند خاطر افتاد بجانب وی توجهی نمودند و معان نظری فرمودند گویند
آن نظر تیری بود که دیر اصرار نمود چون ایشان از زیر آن خوازه گذشتند و بر آن بالایی طاقی و
اضطرابی عظیم پیدا شد بپایه که بی اختیار با دست و پای پر کج و کل خود را از آن خوازه بریر انداخت و
در پی ایشان دو آن غده و عقب عقب تا در مسجد جامع بیامد چون ایشان بمنزل خود درآمدند و
بسقایه در مسجد رفت و دست و پای پشت و غسلی بر آورد و چون از سقایه بیرون آمد ایشان نیز متعاقب
این حال از منزل خود برآمدند و بوی التفات بسیار کردند و مسجد جامع تنها درآمدند و وی از ایشان
رفت و همان زمان او را طریقه گفتند و نفی و اثبات مشغول ساختند و از جمله مقبولان شد و بسیار
ترک صحبت و اختلاط یاران قدیم خود کرد و صحبت را منحصر ساخت بر ملازمت و خدمت ایشان و صحاب
ایشان و دوستان و یاران قدیم او در کار او تعجب و تحیر بودند که آیا او را چه افتاد که یکبار از چپان
پیشانی و ادمان خمری که داشت محبت و منفرد شد و ابواب معاشرت جهاب را بکلی سد و خست
و بعد از آن تا در قید حیات بود هرگز کسی از وی ترک ادبی مشاهد نمود و بعد از سه سال از ابتداء
ازابت و بازگشت و ناسات یافت یکی از طلبه علم که ترک تحصیل بجای صل کرده بود و بروی ملازمت ایشان
آورده حکایت کرد که روزی ایشان در مسجد جامع نشسته بودند و جمیع اصحاب گرد ایشان حلقه بسته
هر یک بحفظ امری که بآن مامور بودند و من نیز بر موافقت ایشان چشم پوشیده بودم و نفی خاطر
می نمودم ناگهان درین اثنا بنحایت طرم گذشت که شنیده ام که خواجگان این سلسله قدس الله تعالی
ارواحهم گاه گاه خاطر کسی می گمارند و در باطن وی تصرف میکنند و هرگز مثل این امری از ایشان

مشاهده یافتاد آن خود نیست که ایشان را قوت تصرف نباشد پس مقررست که در دست تعداد
 نامقصور می و فتور نیست که قابلیت قبول تصرف ایشان نداریم چون این خاطر کر شد از شغل
 باطنی بازداشت ناگاه دیدم که دل من بلرزید و طپیدن گرفت و تغییری عظیم در باطن من پیدا
 شد بر آوردم دیدم ایشان تیز تیز در من می نگرند حال بر من بگشت و قلق و اضطراب بر من
 من پیدا شد بر آوردم دیدم ایشان نیز در من تیز تیزی نگرند حال بر من بگشت و قلق و اضطراب
 در باطن من زیاده شد و مشاهده صورت ایشان و آن نوع نگرستن که خلوت بود و کیفیت
 عجب در من حال شد که بی اختیار نعره زدم و بخود افتادم و مدتی در آن بنحودی بماندم و چون بشعور
 آمدم ایشان را با اصحاب مراقب دیدم که کیفیت قوی در باطن خود باز یافته ام که هرگز مثل آن نیافته بودم
 و قریب ده روز اثر آنرا در خود مشاهده میکردم و از آن لذتی عظیم من میرسید در سبادی حال که راقم
 این حروف در مسجد جامع هرات هر روز بکلامت ایشان میرسید روزی از عقب ایشان نماز
 می گذاردم دیدم که ایشان در وقت قیام بر پای راست حمل کرده اند و پای چپ را آسایش میدهند
 و در ظاهر افتاد که یکی از آداب قیام در نماز آنست که بر دو پای قائم ایستند بی آنکه میل بچپان یا راست
 و یا نکنند مگر آنکه مانعی شرعی باشد از او جلع و آلام که بر سر دو پای ایستادن متعذر بود و حال آنکه در پاک
 ایشان اثر عارضه ظاهر نیست ترک ادب این از ایشان چگونه است و این خاطر غلبه کرد چون از
 نماز فارغ شدیم بصحبت نشستند و محظوظ سکوت کردند بعد از آن فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که
 روزی در ایام صفر سن پدر مرا به زیارت حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره بردند و حضرت شیخ
 در آن اوقات ساکن زیارتگاه بودند اتفاقاً فصل زمستان بود و هوا در غایت سردی و ما بها
 پنج بسته مرا بر مرکبی نشاندند بوده اند و پایهای مرا پوشیده چون از غمر بیرون آمدیم پای چپ من
 برهنه شد و من از غایت حیا و رعایت ادب هیچ گفتم و دم نمی زدم و بخود قدرت آن نداشتم که پای
 خود را بپوشم و بادی خنک می حبست و پای من سرمائی سخت می یافت تا زیارتگاه رسیدیم چنان
 پای من از کار رفته بود که چون مرا از مرکب فروگرفتند بسی فرصت گذشت تا اندک حسی و حرکتی
 در پای من پیدا شد از آن روز باز نقصان بوی راه یافته است که در نماز بران مانعی توانم ایستاد
 شنبه این فقیر بخواب چنان دیدم که در محن مسجد جامع هرات ایستاده ام ناگاه خدمت مولانا پیداشد

و فقیر با استقبال ایشان پیش رفتیم دیدیم که هر دو چشم مبارک ایشان پوشیده است از مشاهده
 این صورت بنایت ستالم و متوحش شدم باید که بلا از دست ایشان نفهم متامل و متالم بودم که این
 خواب را بعرض ایشان چگونه رسانم و آیا آنرا چه تعبیر باشد آخر خاطر بر آن قرار دادم که هیچ نگویم و
 منتظر نشینم تواند بود که ایشان سخنی گویند که این مشکل حل شود زمانی نیک صحبت بسکوت گذشت
 و این دغدغه از خاطر مخونمی گشت بعد از انتظار بسیار آغاز سخن کردند و روی بفقیر آورده فرمودند
 که انسان از چشم است که ناظر به عالم ملک و گیتی ناظر به عالم ملکوت پس اگر کسی در واقعه بیند که شخصی را چشم راست
 نابینا است و چشم چپ روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملکوت پوشیده است و توجه
 به عالم ملک است و این حال اهل حجاب و مرتبه عوام است و اگر در واقعه بیند که چشم چپ آن شخص نابینا
 و چشم راست او روشن است تعبیرش آنست که نظر او از عالم ملک پوشیده است و توجه او به عالم ملکوت
 است و این واقعه حال اهل کشف و مرتبه خواص است و اگر بیند که هر دو چشم شخصی ازین
 طائفه نابینا است تعبیرش آنست که نظر او از ملک و عالم ملکوت و عالم ناسوت تمام پوشیده است و
 ناظر به عالم جبروت و لاهوت است و این حال خاص خواص است استی کلامه قدس سره پوشیده نماند
 که در صراط صوفیه قدس الله ارواحهم عالم ملک که آنرا عالم خلق نیز گویند عبارت از مرتبه شهادت
 یعنی عالم اجسام و جسمانیات آن از محدب دایره فلک الافلاک است تا مرکز کره خاک این عالمی است
 که وجودی موقوف بر مدت و مادت است و عالم ملکوت که آنرا عالم امر نیز گویند عبارت از عالم ارواح
 و روحانیات و ملائکه است و آن عالمی است که وجودی موقوف نیست بر مدتی و مادی بلکه به امر
 حق سبحانه و تعالی و واسطه و سببی موجود شده است و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی در اصطلاحات
 خود آورده که این عالم را از ان جهت عالم امر گویند که مجرد امر کن موجود شده است و حضرت شیخ بزرگ
 شیخ محی الدین قدس سره فرموده اند که این عالم را عالم امر از ان جهت گویند که در وی همه امراض است
 و هیچ ننی نیست زیرا که استعداد اهل این عالم که ملائکه اند بر وجهی است که مسمی بخالفت را و ایشان ماه
 نیست تا ننی را بران مرتب باید شد و عالم جبروت عبارت از عالم اسما و صفات الهی است و عالم لاهوت
 عبارت از مرتبه ذات است بی اعتبار اسما و صفات و عالم ناسوت عبارت از عالم اجسام و جسمانیات است
 و این لفظ لاهوت و ناسوت که در مقابل یکدیگر است از جمله عبارات انصاری و اصطلاحات انصار است

و اصطلاحات ایشان است که گاهی صوفیه آنرا بر مرتبه غیب شهادت اطلاق میکنند و اندر علم
 ذکر کیفیت انتقال و ارتحال ایشان از دافنا به و ارتقا و فوات ایشان

در وقت چاشت از روز شنبه شانزدهم ماه رمضان سنه اربع و تسعمایه واقع شد و او اهل شعبان این سال است
 و سخی جمیل تقدیم رسانیدند که رقم این حروف نسبت مصایره بخدمت خواجہ کلان زلد بزرگوار حضرت مولانا سید
 قدس سره دست داد و خود و مجلس عقد نیز باتفاق خدمت مولانا استاد رضی الدین عبد الغفور علیہ الرحمہ
 و الغفران حاضر شدند و در حضور ایشان عقد منعقد گشت و بعد ازین صورت قریب بحمل ذکر کامیش مرخص
 شدند و ابتدای مرض ایشان روز شنبه نهم ماه رمضان بود و در آخر و زجعه پانزدهم این ماه پیش ایشان در آمد
 التفات بسیار نمودند و فرمودند که اکنون تو بساک اولاد حضرت مولانا سید قدس سره در آمدی
 و گیر کسی را بر تو دوست نیست بعد از ان تو در ظل حمایت و عنایت ایشان امیدوار باش و دل
 خوش دار که کار با برادرست و نوازش و استحسان بسیار کردند و درین اثنا بعضی از اصحاب ایشان
 پرسیدند که خدام شما بعد از شما یکجا بازگشت کنند فرمودند بهر جا که عقیده بیشتر دارند گفتند اگر هم برگرد
 شما کردند چگونه باشد فرمودند و در غیبت بعد ازین این عبارت گفتند آنانکه متعین اند ایشان از
 حال بجالی و از صفتی بصفته نقل میکنند فقیر ادران مجلس از ان عبارت این معنی بخاطر افتاد که یعنی
 آنانکه متعین اند در مرتبه ولایت و ارشاد از دنیا که با خیرت میروند بحکم ان اولیاء الله لا یموتون لیکن
 یتقلون من دار الی دار از حال بجالی و از صفتی بصفته نقل میکنند و این انتقال و ارتحال موجب
 انقطاع و انفصال افاضه و افادہ ایشان نیست بلکه تا بوجود بشریت مقید اند و متواتر بود که در
 افاضه ایشان بواسطه عوارض بشری گاه گاه فتوری واقع شود لیکن وقتی که از ان قید تمام خلاص
 یابند و قدم در عالم برنخ نهند سر آئند افاضه و افادہ ایشان اتم و اکمل خواهد بود همچنانکه سلطان
 ولد فرزند بزرگوار مولانا جلال الدین رومی قدس سره و صین و فوات مریدان را گفت اگر
 روح من از بدن من مفارقت میکند غم مخورید و نا امید مباشید که تا شمشیر از نیام بر نیاید هیچ
 کاری نتواند کرد و بعد از آنکه خدمت مولانا آن سخن گفتند کسی از ایشان طریق مراقبه را پرسید
 فرمودند طریق مراقبه ماکه می در زیم نادرست و بغایت متحسن اما حفظ آن به شوارست شمارا بطریق
 نفی و اثبات مشغول می باید بود و تحقیقی که اعتقاد کرده آید که حق است می باید پیوستن بوسیله آن تحقیقا

از خود طلبیدن پس فرمودند که اکنون باری در دل یا الله الله است فقیر این سخن ایشان را نجات
 مولانا عبد الغفور علیه الرحمه عرض کردم فرمودند که اگر پیش ازین این سخن می شنیدم پیش ازین ملاقات
 ایشان می نمودم و بر فوت محبت ایشان تا سفت خورده و چون صبح شنبه شانزدهم شد خاک پاک
 طلبیدند و تمیم کردند و بشارت نماز گذاردند و وقت طلوع آفتاب بود که انفاس نفیسه ایشان متواتر
 و متعاقب شد و تا وقت چاشت بروشت و درین اثنا شعور تمام داشتند و چنان فهم می شد که خود را
 بجه تمام بر نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم گماشته بودند و از انفاس شریفه ایشان کلمه مبارک
 می شد و درین اثنا یکی از صلحا و زهاد که باین طریق سنا سبقتی چندان نداشت نزدیک ایشان
 نشسته بود بلند گفت لا اله الا الله لا اله الا الله ایشان بدست مبارک اشارت بردان او کردند
 که لا اله الا الله گوی خدمت مولانا عبد الغفور علیه الرحمه و الغفران حاضر بودند و می گفتند کلمه
 الله گوی و می بلند گفت الله الله ایشان بابر وی مبارک خود اشارت کردند که همین کلمه گوی
 یعنی این مقام نفی در اثبات است بلکه مقام اثبات صرف است همچنین الله گویان نفس
 مبارک ایشان شقطع شد و در یکشنبه هفدهم ماه نعلش ایشان را بنجیا بان بردند و خاص و
 عام شهر و ناحیت هری در صحرائی حمید گاه برای ایشان نماز گذاردند و بر تخت فرار در عقب مرقد
 منور حضرت مولانا سعدالدین قدس سره دفن کردند و بعد از چهار ماه صورتی واقع شد که بعضی
 اصحاب ایشان ابرام کردند و ایشان را از انجا بحوالی مزار فاضل الانوار حضرت شیخ الاسلام
 خواججه عبداللہ الانصاری قدس سره بکارزگاه بردند و در خطیره که خدمت مولانا باری خود
 ساخته بودند دفن کردند و بعضی اکابر در تاج وفات ایشان این قطعه فرمودند قطع
 شیخ روحی که بود در استحقاق + زبده عارفان روی زمین + کرد پرواز از نشیمن خاک +
 روح پاکش با وج علیین + مرشد عصر بود و تارخیل + ز اتفاقات دهر گشت همین + تمام گفت
 مقاله که مشتمل بود بر ذکر طبقه خواجگان سلسله شریفه نقشبندیه قدس الله ارواحهم علیه و بعد ازین
 در مقاصد ثلاثه و غایبه و عده که مشتمل است بر ذکر آباء و اجداد کرام و اولاد و اصحاب مقام حضرت ایشان
 و احوال و اطوار و شمائل و فضائل معارف و لطائف و کرامات و خوارق عادات و استقالات و احوال
 آن حضرت شروع می افتد و پوشیده نماند که از جمله حکایات و امثال و حکایق و وقایع که

در این کتاب

در حال

و خلال احوال از حضرت ایشان بی واسطه استماع افتاده و در مقصد دوم ایراد خواهد یافت اندکی
از آن قبیل است که حضرت امیر عبدالاول و خدمت مولانا محمد قاضی رحمهما الله تعالی در سمرقانت
خود آورده اند چون نقیر نیز از حضرت ایشان آن سخنان را بی واسطه شنیده بود و روان داشت
که آنرا فرنگدار و درین مجبوره شریفه نیارد لاجرم آن چند نقل سیموع را هم بعبارتی که آن عزیزان
آورده بوده اند ایراد نمود تا بحکم آن اسد یار کم آن تو دالاماته الی اهل بای شایسته خیانت از عهد
ادای امانت بیرون آمد باشد و باشد التوفیق و بده از نشت تحقیق +

مقصد اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان و تاریخ ولادت آنحضرت
و احوال یا مصیبا و شتمه از شتمانی و اخلاق و اطوار حضرت ایشان و ابتداء سفر
و دیدن مشایخ زمان چه در ماوراءالنهر و چه در خراسان مشتمل بر سه فصل
فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت
حضرت ایشان و احوال ایام صبا و شتمه از شتمانی و اخلاق و اطوار آن حضرت فصل سوم
در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشایخ زمان +

فصل اول در ذکر آبا و اجداد و اقربای حضرت ایشان مخفی نماند که اکثر آبا و اجداد و اقربای
پدری و مادر حضرت ایشان ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان بوده اند و درین
اوراق بعضی احوال ایشان و اصحاب و خلفاء ایشان بسریل اجمال مذکور میشود

خواجہ محمد التامی رحمتہ اللہ

جد اعلا پدری حضرت ایشان بوده اند و در اصل از نبطه اداوند گویند از خوارزم و از جمله اصحاب
شیخ عالم عامل امام ربانی ابوبکر محمد بن اسماعیل توفال شاشی علیه الرحمہ بوده اند که از اعظم علماء
شافعه اند در مقامات شیخ ابوبکر توفال مذکور است که ایشان سنین عمر خود را سکه قسم ساخته بوده اند
یک سال بقرای کفار سیرفته اند بجانب روم و یک سال به حج اسلام توجه سیکرده اند و یک سال
در ولایت خودی بوده اند و با فائده علوم شریعت و طریقت مشغولی می نموده در سالی که بزیارت
حرمین شریفین زیاده الله تعالی شرفا و کرامتہ رفته بوده اند بعد از مراجعت چون به بغداد
رسیده اند خواجہ محمد تامی که از اعیان و نامداران بغداد بوده اند بصحبت حضرت شیخ رفته اند

و بقید اراوت ایشان درآمده اند و ترک وطن مابون خود کرده اند با حال و اقبال عیال و اطفال خود همراه شیخ بولایت شماس رفته اند و بقیة العمر آنجا اقامت نموده اند و تا آخر حیات در خدمت و ملازمت شیخ بوده اند حضرت ایشان در بادی حال که در ولایت شماس می بوده اند بزیارت قبر شیخ مداومت می نموده اند و میفرموده اند که حضرت شیخ بحسب روحانیت بغایت ممدوح و انست منقول است که روزی اسمعیل انا که ذکر وی در سلسله خواجه احمد سیوی قدس سره ایراد یافته از پیش قبر شیخ میگذاشته است از بعض مردم آنجا پرسیده که از وفات شیخ چند سال گذشته گفته اند بیست و دو سال است و تاریخ یاد کرده اند اسمعیل انا گفته که گاه پوده بکاری نمی آید فی الحال مقارن این مقال از هوا برگ کا هی فرود آمده و در چشم وی افتاده هر چند سعی کرده اند بیرون نیامده و در چشم وی میخایده تا کار بجای رسیده که آن چشم ضائع شده است +

شیخ عمر باغستانی رحمه الله

از ده باغستان بوده اند که از کوه پاهای تاشکند است و شیخ جد اعلا را داری حضرت ایشان از نسبت شیخ بشانزده واسطه به عبداطین عمر بن خطاب میرسد رضی الله تعالی عنهما و از کبار اصحاب قطب الاولین شیخ مجذوب محبوب شیخ حسن بلغاری بوده اند و شیخ حسن مرید شیخ شمس الدین محمد رازی است و وی مرید شیخ حسین سقاوی مرید شیخ ابوالنجیب سهروردی و وی مرید شیخ احمد غزالی و وی مرید شیخ ابوبکر بنیاج و وی مرید شیخ ابوالقاسم کرکانی قدس الله روحهم و نسبت شیخ ابوالقاسم تا حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم در اول این کتاب ایراد یافته و شیخ حسن در وهل از نجوان بوده که قصبه ایست معروف در آذربایجان و پدر وی خواجه عمر نام از اعیان تجار بوده و شیخ حسن در سن بیست و سه سالگی بدست کفار در دشت قیاق افتاده و ویرا با سیری برده اند و هفت سال در میان ایشان بوده است و در سن سی سالگی بجزیه قوی مشرف شده است و توبه و انابت نموده و در اطراف و جوانب عالم سیر کرده و بسے اولیا و مشایخ بزرگ را دریافته است و مدت نه سال در بلغار بوده و سه سال در بخارا و بیست و هفت سال در کرمان و یک سال و مراغه تبریز و سن شریف وی چنانچه از کلمات قدسیه وی معلوم میشود و نود و سه سال بوده است زیرا که فرموده است که من در سی سالگی بجزیه آنکی مشرف شدم و من قطبی ام که بقلب حضرت

محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم واقع شده ام و مراد این شیخ شکی نیست و چنانکه سنین عمر آن حضرت
 شصت و سه سال بوده است سال عمر بن ابی ذر ابتدا از جذبه تا آخر حیات شصت و سه تمام خواهد بود و نا
 وی در شب دوشنبه بیست و دوم ماه ربیع الاول سنه ثمان و تسعین و ثمانه بوده است و قبر مبارک وی
 در قبر خاب تبریز است و در آن مدت سه سال که حضرت شیخ حسن در بخارا می بوده اند خدمت شیخ عمر غستانی
 و صحبت و ملازمت ایشان بوده اند و کسب کمالات می فرموده اند حضرت ایشان می فرمودند که چون باز
 مولانا یعقوب چرخ علیهِ الرحمۃ رسیدیم احوال من پرسیدند و فرمودند که از کجائی گفتیم از ولایت شناس
 گفتند بحضرت شیخ عمر غستانی نسبتی داری مرا خوش نیامد که در اول امر قرابت خود شیخ اظهار کنم خفا کردم
 و گفتم پدر آن من مرید و معتقدان خانواده بوده اند خدمت مولانا فرمودند که حضرت خواجه بزرگ
 خواجه بهارالدین قدس سره طریقه ایشان را معتقد بودند و می پسندیدند و می فرمودند که در طریقه ایشان خود
 باستقامت جمع است پیش مت مولانا یعقوب گفتند که این نیک تعریفی است زیرا که بعد از ظهور جذبه و استیلا و
 آن عبارت از نسبت ذوقیه است استقامت و شریعت دشوار است اکثر آن قبیل است که اهل جذبه را
 استقامت نمی باشد اما اقویاً جمع می توانند کرد پس حضرت خواجه شیخ عمر را کمال قوت تعریف کرده باشند
 رتبه حضرت ایشان می فرمودند که شیخ عمر فرزند بزرگ و ار خود خاوند طور را میگفتند اندک طور ملا مشغول
 این مشوآن و مشو مسلمان شو.

رتبه می فرمودند که کسی از راه دور پیش حضرت شیخ عمر قدس سره آمده بود که طریقه گیر و فرموده اند که
 در آن موضع که تو بودی سجد بود گفته که بعد پرسیده اند که احکام مسلمانی سیدانی گفته که میدانم گفته اند
 پس آمدن اینجا فایده بوده است احکام عبادت معلوم و جای عبادت معلوم باز گروه مشغول باش
 رتبه می فرمودند که شیخ عمر فرموده اند که دل مرید را از غیر خالی میکنم و ناظر بجناب احدیت میگردد انیم انهم
 میکنیم اما نه میکنیم.

شیخ خاوند طور رحمه الله

ایشان فرزند بزرگوار حضرت شیخ عمر اند و عالم بوده اند بعلم ظاهر و باطنی و در ظل تربیت و عنایت
 والد شریف خود بدرجات عالیهِ اهل ولایت رسیده اند و با وجود آن از صحبت بعضی مشایخ بزرگوار
 کفیه کسب کرده اند حضرت ایشان از عم خود خواجه محمد علیهِ الرحمۃ نقل فرموده اند که ایشان گفتند

شیخ خاوند ظهور تبرکستان رفته اند و باتنکوز شیخ که از کبار خاندان اتالیسوی بوده صحبت داشته
 و از وی فوائد گرفته اند چون در منزل وی نزول کرده اند شیخ بخود بسیار طبع شده است و او ضعیف
 بوده است مسلطه خدمتهای که تعلق بزبان می دارد از آتش بختن و مان ساختن او نمیکرد تنکوز
 شیخ بنفس خود در مقام آتش بختن شده بهیرم تر بوده است و آتش روشن نمی شده شیخ سرخود نزدیک
 آتشدان و خاکستر برده و اهتمام کرده که آتش افروخته شود ضعیفه شیخ آمده و لکدی بر سر شیخ زده
 بروی که روی و محاسن وی بخاکستر آلوده شده شیخ بر جفای آن ضعیفه صبر کرده هیچ نگفته بعد از
 طبع و فراغت از طعام خوردن جمیع واقعات و مشکلات شیخ خاوند ظهور را بخلوت بیان کرده و همه را
 حل فرموده و شیخ محمد خلوی نام شخص لازم شیخ ظهور بوده که طریقه او پیش ایشان پسندیده نبوده و
 بسیار در مقام دفع اومی بوده اند اما او ابرام میگرفته و از صحبت ایشان نمیرفته است و در سفر
 تبرکستان نیز همراه بوده است بعد از چند روز که شیخ خاوند ظهور باتنکوز شیخ صحبتها داشته و استفاه
 و استفاضه کرده در او آخر کار تنکوز شیخ ایشان را گفته که این مرد خلوی مناسب صحبت شما نیست
 و گفته که من فردا وقت وداع او را بهییه خواهم داد شما مرتبه او را از ان بهییه معلوم خواهید کرد و روز دیگر
 که شیخ خاوند ظهور در مقام رفتن شده اند تنکوز شیخ تیراکی یعنی دنی بزرگ بی زره شیخ محمد خلوی
 داده اند و وی در قبول آن تردد میگرفته شیخ خاوند ظهور فرموده که تیراکی شیخ تبرکست بی حکمت
 نخواهد بود قبول کنید بعد از امر ایشان قبول کرده و شیخ خاوند ظهور بجانب بخارا متوجه شده اند
 بجائی رسیده اند که سرود راه بوده است یکی بجانب خوارزم میرفته و یکی بطرف بخارا شیخ خاوند ظهور
 او را گفته مار پیش ازین باشما صحبت نیست شما باید که بجانب خوارزم بروید و ویرا بان راه روان
 ساخته اند و خود بجانب بخارا متوجه شده اند و او را گفته اند که بهییه تنکوز شیخ اشارت است بآنکه پیش
 اصحاب عقول ناقص جمع خواهد شد همچنانکه با و از تبراک طفال کنیزکان و بی عقلان جمع میشوند
 و اینچنان بوده است که چون وی بخوارزم رفته بعضی از جهال و عوام الناس بروی جمع آمده اند و مرید
 شده از بعضی اغزه این سلسله قدس شد و او هم استماع افتاده که چون تنکوز شیخ در خلوت حل و قانع
 و رفع مشکلات شیخ خاوند ظهور کرده اند ایشان گفته اند این مشکل دیگر بار نیز حل کنید که با وجود کمالات
 معنویه و معلوم و شبهیه آن چه تحمل بود که بر جفای منکوحه خود نمودید و او را بران بی ادبی هیچ زجر نفرمودید

شیخ گفته اند ما را بطور این علوم و احوال بواسطه صبر و تحمل است بر جفای حال +
 رشتحه حضرت ایشان میفرموده اند که شیخ خاوند طور را در طریق صوفیه مصنفات است در یکی از کتابها
 خود نوشته اند که تو حیدر یگانه گردانیدن تن است از شهوات برای عبادت و یگانه گردانیدن دل از خطرات
 برای عبودیت و الا حق واحد است و توحید واحد محال کما قبل بعیت ما و قد آواحد من واحد +
 اوکل من و حده جاحد +

رشتحه هم شیخ فرموده اند که توحید در شریعت حق را یکی گفتن و یکی دانستن است اما در طریقت جدا کردن
 دل است از غیر حق سبحانه +

رشتحه هم شیخ فرموده اند که ورود از دشمن بر دارد دست را طلبیدن چه حاجت است ایشان را
 اشعار معارف شعار بسیار است و حضرت ایشان گاه گاه در اشعار ادای معارف و لطائف چتری
 ازان میخوانند و ازان جمله است این ابیات ابیات نگاهسان و چشم است چشم دلداره +
 نگاه دارد نظر از رخ و گرمایی + با سباده چشمش چشم تو نگردد + درون چشم تو بنیة خیال اغیاره +
 کجاست در همه عالم چنان سر اندازی که عاشقی بنیالش او کند رازی + ای بخیر ان عشق موزید
 که غیب است + الا بجمالی که پس پرده غیب است + شیراز و بیشه عشقم قوی در کار خود که گوهرین من
 بیاتناز و در باز و ننگرد +

خواجه داود رحمه الله تعالی

فرزند شیخ خاوند طور بوده است و والد حضرت ایشان صلیبیه خواجه داود از جانب آباء کرام خود
 سید بوده است و والد شیخ خاوند طور نیز از طبقه سادات بوده و خواجه داود علیه الرحمه صاحب آیات
 و کرامات و خوارق عادات بوده است شوق است که در آن فرصت که حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره
 از ولایت آید جان متوجه هم قند بوده اند یکی از مخصوصان خود را از راه شانش پیش خواجه داود و در آن
 بخت استخاره سفر حجاز و وقتی که آن قاصد بانی گشته خواجه داود و میرا پوستین رویایی داده اند
 برای حضرت خواجه محمد پارسا تبرقیشه فرستاده اتفاقاً در زمان هوا بغایت گرم بوده است بخاطر آن قاصد
 گذشته که این چه وقت انعام پوستین است باین خاطر آورده که کارهای اولیاء الله بی حکمتی نیست و
 چون تبرقیشه را بنظر حضرت خواجه آورده فرموده اند که این را نیک نگاه دار به که در ضمن این ستری

خواهد بود گویند چون حضرت خواجه را در مدینه حضرت رسول صلی الله علیه و سلم وفات رسیده آست
 بحسب قبر کردن ایشان حاضر بوده آن ترتیبه قبر مبارک ایشان کنده اند و آن قاصد که پستین
 داده بوده اند اتفاق چنان افتاده بوده که در راه سرمای عظیم شده که اگر آن پستین نمی بوده آن قاصد
 هلاک می شده آن روز حکمت پستین دادن بروی ظاهر شده حضرت سید عبدالاول قدس سره
 در سموات خود نوشته اند که در عشر آخر ذی القعدة سنه ثمانه و ثمانین و ثمانایه حضرت ایشان در پناه
 مزار حضرت شیخ خاوند ظهور بودند پرسیده شد که از نقل حضرت شیخ چند سال شده است فرمودند که
 مدت شصت و پنج سال است که خواجه داود نقل فرموده اند ایشان در نقل حضرت شیخ هفت ساله بوده
 و مدت عمر خواجه داود هفتاد و پنج سال بوده چنانچه درین سال سنه ثمانه و ثمانین و ثمانایه صد و بیست
 و هفت سال بوده باشد.

باب آبریز رحمه الله تعالی

از کیا صاحب حضرت شیخ عمر باغستانی است و صاحب جذبه عظیم بوده از وی پرسیده اند که شمارا
 آبریز چه امیگویند فرموده است که چون حق سبحانه روز ازل گل آدم می سرشت من بر آن گل آب
 میرنجتم از آن روز تا مرا آبریز لقب کردند و در مبادی جذبات و غلبات آن گاهی که بر سر راه
 می نشسته است همچون اطفال ازنی و پوریا و خاشاک تیری و گمانی می ساخته و تیری از آن بطرف
 هر که می انداخته فی الحال می افتاده است و جان می داده گویند ویرا گاهی بوده است که گاهی
 چیزی بروی بار میگرفته و بر رسم معامله پیش شیخ عمر باغستانی تنها روان میگرفته و میان ایشان
 چند فرسنگ مسافت بوده هر که در آن راه گرد آن گاه میگشته فی الحال ویرا در شکم عظیم عافیه شده
 کسی را مجال تصرف نبوده آن گاه تنها میرفته و می آمده بی آنکه کسی برارند.

شیخ برهان الدین آبریز رحمه الله تعالی

از اولاد و احفاد بابای آبریز بوده است و وی نیز جذبه قوی داشته است و مرید باب ماچین است
 که بزرگی بوده است از ماچین که ولایت شاش آمده و در تاشکند ساکن شده حضرت ایشان
 فرموده اند که نوبت اول که حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره بمقصد آمده بوده اند شیخ برهان الدین
 به بدین ایشان رفته است اتفاقاً حضرت سید مرتضی نوشته بوده اند و صاحب جمیع بوده اند شیخ برهان الدین

این نوع نشستن از ایشان خوش نیامده است گفته است که شما شیخ اید وقتی که مربع نشین بر میان شما
 خوهنه خسپید از شما این نوع نشستن مناسب نیست و در آن باب بیان کرده اصحاب حضرت سید بوی در مقام نشستن
 شده و اندوهی مبالغه خوراک گذارشته تا وقتی که حضرت سید را به دوزانو آورده و بعد از ساعتی حضرت
 سید بطهارت خانه درآمده اند و از هر طرف اصحاب چون میر محمد و م و حافظ سعد سیان و غیر ایشان
 شیخ بر مان آغاز تعرض کرده اند و سخنان مشکل توحید از وی پرسیده وی گفته من اینها نمیدانم
 این مقدار میدانم که باغبان حضرت سید سه روز دیگری میرد و بعد از آن حضرت سید امر فرمایند
 عارض میشود و از آن مجلس برخاسته و بیرون آمده و چون حضرت سید از طهارتخانه بیرون آمده اند
 و پرسیده اند که این عزیز کی باشد اصحاب قصه را باز گفته اند و حضرت سید ایشان را بر آن تعرض
 ملاست کرده اند و چون تند و زازین صحبت گذشته باغبان مرده و سه واداران چند روز بغایت
 گرم بوده حضرت سید برای دفع گریه یخدانی درآمده اند و خواب کرده بعد از آن که بیدار شده اند
 فی الفور ایشان را قلیج عارض شده باین سبب حضرت سید نسبت بشیخ بر مان در مقام نیاز مندی
 حسن عقیده شده اند و هر سه روز چند سیر نبات کرمانی و چند بیری سفید برای شیخ بر مان فرستاده
 حضرت ایشان میفرمودند که گرت دوم که حضرت سید بسم قرند آمده بوده اند من شیخ بر مان را پیش
 ایشان بروم اول شناختند گفتم ایشان را ملاقات و ملازمت شامی بوده است از ساکنان محله
 کفشیر اند و نام ایشان شیخ بر مان الدین است حضرت سید شناختند و باز با و مصافحه کرده اند و گریه
 و بعد از آن فرمودند که من از قاضی زاده روم بسیار استفسار احوال شما میکردم و ایشان هیچ جواب
 ننوشتند و من از احوال شما هیچ خبر نیافته بودم الحمد لله که شمار در قید حیات یافتم حضرت ایشان
 میفرمودند که حضرت سید از شیخ بر مان التی خورده بوده اند و میفرمودند از شیخ بر مان الدین شنیدم که
 سبکست در آداب صوام خوردن نوشته اند که زنهار بر سر سفره کج گوی کنی یعنی بایکد استخوان خردا را
 بعفت بر طبق و بر نان زنی *

شیخ ابوسعید آبریز رحمه الله تعالی

نیز از احفاد بابا آبریز است شیخ بر مان الدین جد ماوری وی بوده است و شیخ ابوسعید شیخان
 مشهور بود و در محله کفشیر می نشست بزرگ و مجذوب و تقیم الاحوال بود حضرت ایشان ویرا بسیار

چنانچه

محمود

آبادان

مستحقه بودند و وی بحضرت ایشان در کمال اخلاص و ارادات بود و ملازمت آنحضرت بسیاری نمودند
 مولانا محمد قاضی که از جمله خادمان و مقبولان حضرت ایشان اند و در مقصد سوم مذکور خواهند شد در کتاب
 سلسله العارفین که اکثر آن مشتمل است بر ذکر شمایل و مناقب آن حضرت چنین نوشته اند که یکبار در سفر
 ربای عظیم غد و حضرت ایشان بکوجب بدشت عباس رفتند و بر لب جوی عباس چند روز نشستند و
 در آن حوالی همسر زراعت شیخ ابوسعید بود و نزدیک رسیدن شده بود و شیخ دایم بصحبت حضرت
 ایشان آمد شد میکرد و هرگز نظر بجانب زراعت خود نمیداشت و از متعلقان خود هیچ کس انگاشت
 که بطرف زراعت رود و بضبط و جمع آن اهتمام نماید هر چند حضرت ایشان فرمودند که مشغول بامر
 زراعت باشید و آمدن ما و مانع آن شغل سازید میسر نشود و اصلاً زراعت ملتفت نگشت ثابت
 جمعی از یاران بفرموده حضرت ایشان غله‌ای شیخ را درویدند و گفتند و برای شیخ فرستادند حضرت
 ایشان میفرمودند که شیخ ابوسعید منعی و توانگری نیست که از فوت این محصول و در افتادنی نکند
 اما از آنجا که کمال ادب و حرمت داشت او بودی چنین کرد و هم در آن کتاب نوشته اند که در وقت فوت
 شیخ ابوسعید حضرت ایشان فرمودند که در فوت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمه خواجه ابو نصر پارسا
 قدس سره و عطا گفته اند و فرموده که خواجه علاء الدین در مسایلی مابودند و ماحایت عنایت و برکت
 و همت ایشان بودیم این زمان ایشان بجزار حمت الهی رفتند اکنون محل ترس است شیخ ابوسعید
 نیز در مسایلی مابودند و از جمله مستغفرین بودند و مادام که در میان جمعی استغفار باشد بلا و عذاب مندرع
 است استغفار آن نیست که کسی بزبان استغفار گوید بلکه می باید که همه اعمال و اقوال وی موجب
 مغفرت باشد و این عزیز که از میان مارفت ازین قبیل بود جزاها بعد عنایه اوقات شیخ ابوسعید
 در شهر سمنان و تسعین ثمانماه بود و قبری در محله کفشیر در محوطه حضرت ایشان است.

شیخ بخشش رحمه الله تعالی

از دولیشان و متسبان خانواده شیخ عمر باغستانی بوده است و صاحب جذبات و احوال پسندیده
 حضرت ایشان میفرمودند که نوبت اول که از سفر قند غریمت برات کروم خدمت مولانا سعدالدین
 کاشغری قدس الله تعالی ارواحهم سرورین است که من از ایشان جدا شوم غریزی نبود و میفرمودند از
 خانواده خواجگان قدس الله ارواحهم و صاحب بخشش علیهم الرحمه مردی آبادان ویرا این معنی

راشاد

در پیشگاه

در افتاده بود که درین عالم چگونه می باید باشید و چه کاری باید کرد خدمت مولانا سعدالدین ویرا الشفا
 پیش من فرستادند وی در بازار مرا پیش آمد و گفت ز نهار بهری نروید که خدمت مولانا سعدالدین
 از رفتن شما بغایت ملول و متالم اند و در آن باب مبالغه بسیار نمودن در جواب گفتم که دغدغه آن
 ولایت بسیار قوی است و عزیمت محکم شده و امکان پاشیدن نمانده گفت چون میر ویدیک صبت
 من قبول کنید که از آن کشایشها یا سید بفرستی کلان میر وید و مطلبی قوی دارید بر شما باد که توجیه بخانواده
 شیخ عمر باغستانی را لازم خود گیرند و از آن غافل نباشید که من شیخ بخشش را که از طبقه آن خانواد
 است دیده ام و نسبت از ایشان فرا گرفته ام ایشان با کمال جذبه استقامت و در شریعت
 داشتند و این مقامی بس عالی است و از جمله نوادر است و نمی باشد این مرتبه مگر انوار اربعه از
 این رباعی برین خوانند و من یاد گرفته ام رباعی عشق آمد و شد چو خرم اندر رگ و پوست و تاخت
 مرا تنی و پر ساخت ز دوست و اجزا و وجودم یکی دوست گرفت و نامی ست ز من برین و باقی
 همه دوست

از بازار

نزدیکی

مولانا تاج الدین در غمی رحمه الله

از اجداد بزرگوار حضرت ایشان اند و والد و والده حضرت ایشان از بنیرای خدمت مولانا
 تاج الدین است و ایشان از اکابر زمان خود بوده اند و عالم معلوم ظاهری و باطنی و کمال تقوی
 و در ع و فقه و احوال غایبه و کرامات ظاهره معروف بوده اند

رشته حضرت خواجه محمد یار ساقی الله سره در تفسیر سوره بسین در او اهل آن در حاشیه نوشته اند که مولانا
 تاج الدین در غمی رحمه الله در باب تلاوت قرآن فرموده اند که حق تلاوت بحضور قلب خواندن است
 با خشیت و ایثار در او امر و انهما از سنایی و اعتبار از قصص و امثال و سرور و فرح بوعده
 و حزن و بکا از وعید

مولانا محمد شاعری رحمه الله

از قریه پشاور بوده اند که دیهی بزرگ است از ولایت سمرقند میان شرق و شمال و از انجالتا شهر
 دوازده فرسنگ است خدمت مولانا از بزرگان وقت خود بوده اند و عالم معلوم ظاهری و علوم
 این طائفه بحقیقت اولیسی بوده اند و بواسطه ورزش شریعت و متابعت سنت ابواب علوم باطنی

ایمان

برایشان مفتوح شده بوده است و احوال و مقامات عالی در باب ولایت میسر گشته و ایشان از
 اقربای خدمت مولانا تاج الدین و رنجی اند و حضرت خواجه محمد یار صادق سره ایشان را دیده اند
 حضرت ایشان میفرمودند که بخدمت مولانا محمد پشاهری را خوشی هست بواسطه حضرت مولانا
 تاج الدین و رنجی رحمهما الله

از دربار اوراق

خواجه ابراهیم شاشی رحمه الله

حال حضرت ایشان بوده اند عالم و عارف و فاضل و کامل بوده اند و از اذواق و مواجید این
 طائفه نصیب تمام داشته اند و در میادای حال بحضرت سید شریف جرجانی علیه الرحمه در سمرقند
 مصاحب می بوده اند و در رسه ایکی تیمور از ایشان استفاده علوم شد و اوله سیکرده اند و اتفاق
 ایشان با حضرت خواجه علاء الدین عطار قدس سره می نموده اند و در آن مجلس عالی
 استفاضه این نسبت شریفه میفرموده اند حضرت ایشان می فرمودند که خال من خواجه ابراهیم
 علیه الرحمه بر تعلیم من این بیت نوشته بوده اند که بیت پیداست حال مردم زندانچنان
 که هست به خرم کسی که کش کند بهر زمان که هست به میفرمودند که روزی خال من کیفیت داشت
 که در گورستان چاکر و نیزه سیگشت و بدر دل این بیت میخواندمی گریست که بیت فراق
 دوست اگر اندک است اندک نیست درون دیده اگر نیم دوست بسیار است به میفرمودند
 که از خال خود یاد دارم این رباعی را که میخواندند رباعیه تابنده ز خود فانی مطلق نشود
 توحید نبرد او محقق نشود و توحید حلول نیست تا بودن تست به عارفی بگذافت آدمی حق نشود

خواجه عماد الملک رحمه الله

خواجه عماد الملک شیخی بوده اند فاضل و کامل و حاجی الحرمین و بنیسط الحال که همیشه حضرت ایشان
 در عقد ایشان بوده میفرمودند که خواجه عماد الملک به یدین پدر کلان من تابا شکند آمده بودند و شب
 آنجای بلباشید نه شب از غایت گدغه بود و ده تنگاران همه رفته بودند و سر خواب نهاده من و
 یکا سپر پیش ایشان مانده بودیم و من بسیار خرد بودم از من متوقع نبود که این مقدار توانم
 ایشان در نشستن من تعجب می نمودند و با هم حکایات می گفتند و من آتم می کردم از آنجا خواجه
 عماد الملک این سخن فرمودند که از مجموع احوال و مواجید استقامت بهتر و محبوب تر است چنان که

ایمان

گفته اند سیت یاریم ملک استقامت ده + کاستقامت ز صد گرامت به + مولانا مسافر غریزی
 بوده از سلسله مثل نخ ترک و حضرت ایشان در سیادی هفاد و احوال با وی مصاحبت داشته اند و نیز فرمود
 که در اوائل مسافرت یک رستخان با مولانا مسافر در شاهر حنیفه پیچیده بودیم وقتی مولانا مسافر بولام
 شاش آمده بود فرمود که در آن فرصت که در فرکت بودیم خواجه عماد الملک نزد ما آمدند و التماس کردند
 که ایشان را طریقه گوئیم ما گفتیم اول شما وجود معنوی پیدا کنید بعد از آن ما طریقه گوئیم و شب و روز
 شمار مهلت دادیم خدمت خواجه عماد الملک بعد از سه روز پیچ گفتند ما نیز پیچ گفتیم حضرت ایشان
 فرمودند که من مولانا مسافر را گفتم عجب بوده است که خدمت عماد الملک گفته اند که ما را وجود معنوی
 حاصل است مولانا مسافر گفتند وجود معنوی چیست من دانستم که وجود معنوی که مولانا مسافر میگوید
 وجود معنوی مصطلح نیست گفتیم وجود معنوی آنست که طالب وجود معنویت مولانا مسافر تعجب
 کرد و گفت می بینید که بواسطه صحبت ما لطافت و تنبیه اشال این سخنان شمارا چگونه حاصل شده است
 حضرت ایشان فرمودند مولانا مسافر نمیدانست که ما آنرا پیش از صحبت مصاحبت و ملاقات و
 سیدانیم انتی کلامه قدس سره پوشیده مانده که وجود معنوی با اصطلاح صوفیه قدس سره الله ارواحهم
 عبارت از ولادت ثانیه است که بیرون آمدن سالک است از مشیمه طبیعت و احکام وی چنانچه حضرت
 علیه السلام فرمود که لن یلج ملکوت السموات من لم یولد مرتین یعنی در دنیا بدیگانه آسمانها کسی که
 متولد نشود دوبار و هر که بوجود معنوی باین معنی که مذکور شد مشرف شده باشد بر آنکه ویرا حاجت
 بان نخواهد بود که از کسی طریقه التماس کند پس وجود معنوی درین محل محمول بر آن باشد که طالب این
 وجود ثانی است و آنکه وی طالب وجود شده بسبب آنست که از تو این وجود اثری بروی تافته پس
 بجهل میتوان گفت که ویرا این وجود معنوی حاصل است و الله اعلم پیری غریز از بنی اعمام حضرت
 ایشان در آن ایام از تاشکند آمده بودند پیش ایشان این حکایت گذشت فرمودند که آخر الامر
 مولانا مسافر خواجه عماد الملک را طریقه گفته اند و خدمت خواجه از مریدان مولانا بودند از بعضی میخاوم
 این سلسله استماع افتاده که فرمودند در بخارا پیری دیدم از خلفای مولانا مسافر که میگفت خدمت مولانا
 در تطهیر و تطهیر لباس و سایر وسایل و اب طریقت و طریقت احتیاط بلوغ و اهتمام تمام داشتند روزی
 پیش ایشان نشسته بودم که صباغی دو آلفت از برای ایشان رنگ کرده آورد ایشان بعد از محظه

اورا گفتند این آفت هارا باز بر آب انداز و بسیار مال تا پاکتر شود که در خاطر من تردد می آید صباغ گفت
ای مخدوم رنگ طراوت اینها ضائع میشود و ریخ و محنت من باطل میگردد ایشان مبالغه کردند آن مرد
بیچاره شد برخواست و آفت هارا بر دو خدمت مولانا مراقب شدند در خاطر من اعتراضی افتاد که فقیر
یک دو هفته زحمت کشید آفتها را رنگ خوب کرده و بخدمت آورده و بیچ نجاستی و ناپاکی ظاهری اینهمه
مبالغه چه بود که خدمت مولانا کردند آخر نفی آن خاطر کرده من نیز مراقب شدم و چشم پوشیدم در آن شایسته
غیبتی واقع شد دیدم که برایی میروم و مولانا در پیش من میروند ناگاه کوهی عظیم بغایت بلند پیش آمد
در راهی دارد بسیار باریک و تاریک و نامهور و خدمت مولانا را دیدم که بران راه آسانی بالا میروند و همچو
مخ تیز پرورد از کنان میگذرند و من بجنّت و مشقت بسیار چون مو ضعیف باشکسته افتان و خیزان
بالا میروم و در هر گامی که میروم و هم آنست که نهیم و پاره پاره شوم ناگاه حاضر شدم و مقارن این حال
خدمت مولانا نیز از مراقبه سر بر آوردند و فرمودند ای فلان ما اگر در تنظیف و تطهیر لباس و سایر امور
احتیاط طبع نکنیم بر امثال آن کوه بلند و راه تنگ و تاریک چنانکه دیدی آسان مالا منتیر انیم رفت

خواجہ شہاب الدین شاشی و حمدہ اللہ

جد پدری حضرت ایشان اند صاحب آیات و کرامات و احوال مو اجدید بوده اند و با مجانبین مجازیب
صحبت بسیار میباشته اند و اکثر اوقات بزراعت و گدایی به تجارت مشغول بوده اند و اغلب چنان بوده است که
در سفرهای خود بمرآه مقید نمی شده اند و تنها سفر میکردند اند اگر گاهی قطاع طریق سر راه بر ایشان میگرفتند
ایشان با آواز بلند بخند و بان را یکی نام می بردند و بعد و بخوانند فی الحال آنجا عت حاضر می شده اند و دفع
دزدان میکردند و ایشان بسلامت میگذرانیده و ایشان را دیده بودم است یکی خواجہ محمد و دیگری خواجہ محمود
که والد بزرگوار حضرت ایشانند مشغول است که چون خواجہ شہاب الدین را وفات نزدیک سیدہ است بفرزند بزرگوار
خود خواجہ محمد گفته اند که فرزندان خود را بسیار تا ایشان را و دعای کم خواجہ محمد را و بسیار بوده است خواجہ سحاق و خواجہ
ہر دور آورده است خواجہ شہاب الدین ایشان را و ختم اند و فرموده که محمد فرزندان تو بسی پریشانی و سرگردانی خواهند
خاصہ مسعود و سبب سرگردانی خواجہ سحاق وی خواجہ شد بعضی اوصاف نامرضی از ایشان گفته اند بعد از آن
خواجہ محمود والد حضرت ایشان را که برادر خود خواجہ محمد بوده گفته اند تو نیز فرزند خود را بسیار حضرت ایشان در آن محل
بغایت خرد بوده از اند ایشان را در خرّمی چیدہ آورده اند چون نظر خواجہ شہاب الدین بر ایشان

افتاده اضطراب کرده اند که فرزند ایشان را خیزانیده اند ایشان آن حضرت را برکنار خود نهاده اند و روی خود را بر تمام اعضای ایشان مالیده گریه بسیار کرده اند و فرموده اند آن فرزندی که من بطلبیدم انبیت در یح که در ایام ظهور وی خواهم بود و تصرفات ویرادر عالم بخوابم دید زود باشد که این پسر عالم گیر شود و شریعت را ترویج کند و طریقت را رونق دهد سلاطین این روزگار سر بر خط فرمان او نهند و تن با مرونی او در دهند و کارهای که از وی در وجود آید پیش از وی از مثل کبار نیز نیامده باشد و هر چه از سبب انستنها بر حضرت ایشان گذشته است همه را یگان یگان بر سبیل اجمال ظاهر کرده اند و یکبار دیگر روی خود را بر همه اعضای ایشان مالیده اند پس بخواجہ محمود داده اند و ایشان صحت کرده اند که این فرزند مرانیک نگاه داری و تربیت وی چنانچه باید و شاید بجای آری بعد از آن روی بخواجہ محمد کرده اند و فرموده که بخاطر نیاید که پدر فرزندان مرا چندان ننواخت و پدر من محمود بسیار پرداخت چه توان کرد فرزندان ترا آن نوع ساخته اند و فرزند محمود را این نوع ذلک تقدیر العزیز حکیم العظیم سن چه کنم ؟

خواجہ محمد شاشی رحمه الله

برادر پیری خواجہ شهاب الدین بوده اند حضرت ایشان میفرمودند که خواجہ محمد برادر خواجہ شهاب الدین نیز از اذواق طور ولایت بهره تمام بوده است خواجہ شهاب الدین که میفرموده اند ما دام برادر من خیر خدا داد حسینی را که از حکام آن دیار بوده قبول نکرده بودند میان ما و ایشان کسی واسطه نبود مقاصد یکدیگر را بی نامہ و قاصد معلوم میکردیم و چون خبری قبول کردند بوی اختلاط نمودند بشوی آن اختلاط این معنی از ما مفقود شد و بوسایط احتیاج افتاد و بکتابت و قاصد محتاج شدیم

خواجہ محمود شاشی رحمه الله تعالی

ایشان فرزند خرد خواجہ شهاب الدین بوده اند و والد بزرگوار حضرت ایشانند و از مذاق این طائفه شریع و حنفی و افرداشته اند و حضرت ایشان با استدعای خدمت والد رساله بغایت نافع و طریقہ خواجگان ایشانند و از احم تالیف کرده اند چنانچه مشهور است و در اول آن فرموده اند که سبب تالیف این مختصر آن بود که خدمت والد این فقیر زرقه الله و لنا عمل با فیه بنابر حسن ظنی که ایشان را با این فقیر بود و فرمودند باینکه باید که برای ما چیزی نویسی از سخنان اهل الله که عمل بان سبب وصول بقایات علیہ و حصول علوم عمیق

که خارج از طور نظر داشته لال است گرد کما قال البنی صلی الله علیه وسلم من عمل بما علم ورثه الله علم ما لم یعلم
و امثال امر ایشان ملین فقیر را واجب نمود چرا که ادب با حضرت ربوبیت مقتضی نیست زیرا که
وصول اثر ربوبیت حق سبحانه باین فقیر اولاً بواسطه ایشانست و قال بعضهم فی تحقیق از آداب
حضرت ربوبیت آنست که مطا هری که قبول اثر ربوبیت کرده اند تعظیم ایشان از حیثیت منظریت
واجب دانند زیرا که این تعظیم نیز بحکم و الیه ترجع الا و رعاید بان حضرت است آنخ منقول است که
خدمت خواجه محمود را علیه الرحمه پیش از آنکه حضرت ایشان از صلب ایشان بر حرم والدۀ نقل کنند
جذبۀ قوی وارد شده بوده است که چند گاه بجا هدات و ریاضات شاقه اشتغال داشته اند و
بتقلیل طعام و سکوت بر دوام و ترک اختلاط خواص و عوام قیام نموده اند و آن جذبۀ مدت
چهار ماه برداشته است درین اثنا حضرت ایشان از صلب خواجه محمود بر حرم والدۀ نقل کرده اند
و بعد از آن جذبۀ خواجه تسکین یافته *

فصل دوم در ذکر تاریخ ولادت حضرت ایشان و احوال ایام صبا و شمه و شمائل
و اخلاق و اطوار آن حضرت پوشیده نماند که ولادت حضرت ایشان در ماه رمضان
سنه ست و شانماتۀ بوده بعضی عزیزان که حضرت ایشان قربت میبرد داشتند و از بنی اعیان حضرت
بودند میفرمودند که بعد از ولادت حضرت ایشان تا والدۀ ایشان از نفاس پاک نشده اند و
غسل نکرده اند آن حضرت پستان ایشان گرفته اند و چهل روز شیر ایشان نمکید حضرت ایشان
میفرمودند که من یکساله بوده ام میخواستند اند که سرم را تراشند سوری ساخته بوده اند که ناگاه
خبر فوت امیر تیمور در افتاده و مردم در جم زده شده اند چنانچه آنها که می نخته اند فرصت نشده است
که آنرا بخورند و بگها خالی کرده اند و بکوه برآمده و در آن زمان آباد کرام حضرت ایشان در پستان
می بوده اند حضرت ایشان را از زمان صبا و صغر سن باز تا نارسیدن و سیاهی سعادت و انوار قبول
و عنایت حق سبحانه در حسین حسین روشن و پیدا و ظاهر و هویدۀ الهی بوده است تا فاتی که هرگز انظر
بر جمال مبارک ایشان می افتاده بی اختیار ایشان را میگفته و دعا میکرد و بیت ستاره خط
ترا خوانده و ثنا گفته و فرشته روی ترا دیده و دعا کرده و حضرت ایشان را از سه چار سالگی باز
آگاهی بجناب حق سبحانه حاصل بوده است می فرمودند که در طفولیت بکتاب آمد شد سیکوم دل من

همه وقت بحق سبحانه حاضر و آگاه می بود و در آن وقت مرا عقیده چنان بود که همه مردم عالم خرد و بر سر
 برین وجه اند یکبار در آن اوقات فصل زمستان بود در صحرایی پای من به لالی فرو رفت و کفش از
 پای من جدا شد و در گل بماند و هوا بغایت سرد بود و تا بر آوردن کفش از گل غلطه عارض شد و از
 نسبت آگاهی باز ماندم فی الحال خود را لامست کردم و نیک متاخر شدم چنانچه گریه بر من متولی شد
 در آن نزدیکی غلام دهقانی گاو میراند با خود گفتم که این غلام دهقان با وجود مشغله گاو راندن زمین
 شگافتن از نسبت آگاهی بجناب حق سبحانه غافل نیست تو باین مقدار مشغولی غافل شدی گمان
 من در آن سن آن بود که همه کس را در همه حال این نسبت حاصل است میفرمودند که تا من بجد بلوغ
 شرعی نرسیدم ندانستم که مردم را غفلت می باشد خدمت مولانا جعفر علیه الرحمه که از کبار اصحاب
 حضرت ایشان بودند و ذکر ایشان در مقصد سوم خواهد آمد میگفتند که آن حضرت میفرمودند که من
 دو از ده ساله بودم ننیدانستم که کسی از حق سبحانه غافل می باشد گمان می کردم که حق سبحانه همه خلق را
 برین وجه آفریده است که از وی غافل می باشند بعد از آن معلوم شد که آن غنایتی که بوده است از
 حق سبحانه مختص بعضی و بر ریاضت و اجتهاد بسیار بعضی را این مرتبه میسر شده است و بعضی را نه
 از خدمت خواهد اسحاق که پسر عم حضرت ایشان بوده است منقول است که میفرموده که مادر و سایر اطفال
 در صغر سن هر چند بنحوا شتم که حضرت ایشان را بعضی افعال و بعضی که مقتضی کودکی است مشغول سازیم
 هرگز میسر نشد در اول خود را چنان می نمودند که بگر مشغول خواهند شد چون وقت آن می رسید فرار
 می نمودند همیشه در ایشان بعضی مصیبتی مشاهده می افتاد حضرت ایشان میفرمودند که در صغر سن برادر
 ترا شیخ ابوبکر زفال شاشی حضرت عیسی علیه السلام را بخواب دیدم که ایستاده اند من خود را در او تکیه میبار
 ایشان انداختم ایشان سر مرا از خاک برداشتند و فرمودند غم نخور که مادر تربیت خواهم کرد تعبیر این
 خواب نوعی بنحاطر من آمد این خواب را پیش بعضی از یاران خود گفتم ایشان تعبیر طیب کردند یعنی ترا
 از علم طب نصیب خواهد شد و باین راضی نبودم در خواب ایشان گفتم که تعبیر شما رضی من نیست من بوجه
 دیگر تعبیر کرده ام و آن آنست که حضرت عیسی علیه السلام منظر احیاء اند تا از اولیا هر که بصفت حیاء ظاهر
 می شود میگویند او درین زمان عیسوی الهی است و چون ایشان تربیت این فقیر بر خود گرفتند
 درین فقر صفت حیاء قلوب منته حاصل خواهد شد میفرمودند که بعد از اندک مدتی بموجب این تعبیر

حق سبحانه بقوتی و حالتی مشرف گردانید که این مبنی بنظور پیوست و بسی مردم از تنگنای غفلت بفضا
 حضور و شهود رسیدند میفرمودند که در مبادی حال بخواب بیدم که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم با جمعی
 انبوه از اصحاب و غیر هم در پای کوهی بغایت بلند ایستاده اند ناگاه بفقیه شاریت کردند که بیا مرا بردار و
 باین کوه بالا بر من آن حضرت را برگردان گفته بالا بردم و بقله آن کوه رسانیدم آن حضرت صلی الله
 علیه و سلم آنحضرت فرمودند و گفتند من دیشتم که ترا قوت این هست و این کار از قومی آید لیکن خواتم
 که دیگران نیز بدانند میفرمودند در مبادی حال حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین راقی قدس سره
 شبی بخواب دیدم که آمدند و در باطن من تصرف کردند چنانچه پاهای من سست شد بعد از آن روان شدند
 و من بروی که تو ایستم خود را بحضرت خواجه رسانیدم روی باز پس کردند و فرمودند که مبارک باد و میفرمودند
 که بعد ازین واقعه خدمت خواجه محمد پارسا راقی سره بخواب دیدم و ایشان نیز خواستند که در من
 تصرف کنند اما نتوانستند میفرمودند که پیری بود بسیار دل بردگانه انفع بیگ مرزا که مردم را گاهی از بزرگ
 سیاست می انداخت و چو بهامیند روزی به تاشکند پیغام فرستاد که شیخ زاده و فرزند جمع شوند که بدین
 ایشان می آیم همه جمع شدند هفده تن بودند و من از همه خرد تر بودم چون آن بسیار دل بیامد با هر کدام که
 مصافحه و معافقه کرد آن کس را کیفیتی شد که از پای در افتاد و غلطید چون با من مصافحه کرد مرا نیز
 کیفیتی شد اما سبک دستی کردم و بروی چسبیدم و نعلطیدم و در این چستی و چابکی از من بغایت خوش آمد
 و تعجب شد و با آنکه من خردترین همه بودم و مرا بر همه تقدیم کرد و سخن روی من آورد درین اثنا بر خاطر
 بگذشت که با وجود تصرف و استیلا بر باطنها این چه کار است که ایشان اختیار کرده اند و بر این خاطر
 اشتراقی شد فرمود که من مرید خواجه حسن عطار بودم و مدتی در ملازمت ایشان بسر بردم و سبق با ایشان
 داشتم و هیچ گونه فتحی نمی شد آخر در دل خود را بخواجه عرض کردم فرمودند که ترا بردگانه سلاطین خدمت
 اختیار می باید کرد که مد تو بر روزگار مظلومان تواند رسید پس مرا باین شغل اشارت فرمودند و بامیر سعید
 که از امرای میرزای انغلیک بود سفارش نوشتند و مرا وصیت کردند که همیشه در کفایت مهات سسلین و
 اهداء فقر و مساکین سعی بلین نمائی و اگر مسلمانی را محمی پیش آید که از کفایت آن عاجز باشی باید که نعم آن
 شوی و خود را ملول داری و بر ملاصت خواب کنی امید است که این معالجه مقضی نفعی شود بعد از آن من
 فرموده حضرت خواجه مشغول شدم در آن اثنا مرا فتحی دست داد و عقد با بکشاد حضرت ایشان فرمودند

که در آن او اهل حال چنان نیازمندی بر باطن من مستولی بود که هر کس آن را آزاد و بنده و سفید و سیاه و صغیر و کبیر پیش آمدی سر بر پای او می نهادم و تبضع و ابتهال تمام محبت و التفات خاطر از وی در نمی گزافتم سیفر نمودند که در او اهل پدر مرا از راحت و درگشتن بود یکبار غله بدست ترک صحرائی پیش من فرستاده بودند که آن را در جاهای کنم و من بفضبط غله مشغول شدم و آن ترک جوالمای خود را گرفت و رفت وقتی واقف شدم که غله بود در باطن من اضطرابی عظیم پیدا شد که از وی همتی در یوزه نگردی و نیازی پیش نیاید و اندوهی عجب ازین تقصیر در خود دریافتم غله را همچنان گذاشتم و در عقب وی به تحویل تمام رفتم و میرا در نیمه شهر یافتیم به نیاز و تبضع تمام سر راه بروی گرفتیم و از وی درخواستیم که گوشه خاطری بمن وارد نظری در کار من باشد که برکت تو عن سبحانه بر من رحم نماید و گره بسته من بکشاید آن ترک صحرائی شتعبه متحیر شده گفت غالباً شما بقول شایخ ترک عمل می نمائید که گفته اند هر کیم کورسانک خضر بل هر تون کورسانک قدر بیل و گرنه من ترکی ام صحرائی بغایت بی حاصل که روی خود را بضرورت می شویم ازین معنی که شما طالب آیند مرا چه خبر از کثرت نیاز من در آن ترک اثری و کیفیتی پیدا شد و دست بدعا برداشت و مرا دعا چندی بکرد و من بسے کشادها از دعا روی در باطن خود مشاهده کردم سیفر نمودند که در خودی و ایهام من بسیار قوی بود تنها از خانه بیرون نمی توانستم آمدن شبی امری عارض دل من شد و زور آورد و قوت کرد کار بجای رسید که صبر و قرار نماند و اختیار از دست رفت بی اختیار دلی طاقت از خانه تنها بیرون آمدن فوق آن شد که بزار شیخ ابوبکر قفال شاشی روم هزار در آمد و ساحتی پیش قبر شیخ نشستیم هیچ خوف نشد از اینجا دفعه طواف مزار شیخ خاوند طور شد اینجا نیز رفتم و هیچ نترسیدم و از اینجا بزار خواجه ابراهیم کمیا گری رفتم و از اینجا بزار شیخ زین الدین دعا عارفان رفتم و هیچ خوفی و ترسی در خود نیافتم دیگر بد روحانیت عزیزانی آن خوروی در هیچ فزاری و موضعی مهیب نترسیدم سیفر نمودند که در مبادی حال که محل غلبات احوال بود شبها گرد مزارات تا شکنندگی شتم و آن فرارات بسی از یکدیگر دور است گاه بودی که در یک شب همه را شستم و در آن زمان بسن بلوغ شرعی رسیده بودم متعلقان را توهم شده که مبادا اجل نامرضی مشغول شوم شخصی را که باین فقیر همیشه بود و اخوت رضاعی در میان ما ثابت بود از عجب من فرستاده بوده اند اما احوال مرا تمنن تحسین نمائیدی در مزار شیخ خاوند طور در مقابل قبر ایشان نشسته بودم این شخص آمد و پیش من رسید دست در من زد و میلرزیدم گفتم ترا چه می شد گفت چیزهای عجب در نظر من آید و زیادت

که پاک شوم و او را بخانه رسانیدم پیش مردم مارفته و گفته از وی اندیشه کمیند و دل جمع دارند که ویرا کار دیگر
 پیش آمده است و چنین شب تا که ده مردم در آن بان فرار نتواند و در آمدن وی تنها رفته است و در مقابل
 قبر قبیح خاوند طور نشسته بعد از آن مردم ماندند که ما را ابتدائی واقع است میفرمودند که در بدایت حال
 سحری در فرار شیخ ابو بکر قفال ناشی که جای بغایت سیب و مهولناک است چنانچه در روز کسی آنجا تنها
 می ترسید نشسته بودم و در تاشکند یکی خبر می بود که با ما در مقام غناد و انکار تمام بود و در آنم فرصتی نمی بست
 و قصد بود که با ما آزاری و اندانی رساند و درین سحر در کسین ما بوده است چون ما آنجا نشستیم و سر
 در پیش افکند زمانی با شدیم ناگاه از کسین گاه دوان دوان و نعره زنان و عربده کنان برای ترسانیدن
 و هراس دادن ما بر سر ما دوید ما را خود محال آن نبود که از نعره و صدای ترسیم یا سهولی و پستی از آن
 حرکات بدل ما راه یا بدو همچنان سر در پیش افکند برقرار و حال خود بودیم و قطعاً پروای وی نکردیم وی
 چون آن حال مشاهده نمود بغایت انفعال زده شد و از افعال خود خجل گشته پیش ما گریان گریان
 بروی در افتاد و زمین بوسیدن گرفت یکی از یاران و محبان شد و میفرمودند که شب دیگر در فرار شیخ
 زین الدین کوی عارفان نشسته بودم و آن فرار نیست که از شهر بر یک کنار است و در آن حوالی بودند
 مردم کمتری باشند و در تاشکند یکی دیوانه بود بلند بالا و قوی همیکل که روز روشن در میان بازار مردم
 از وی می هراسیدند و در آن ایام کسی را کشته بود ناگاه درین دل شب درین گورستان پیداشد
 و حشر بر سر من آورد و غوغا برداشت که از اینجا بر خیز و بیرون رو من صلابوی التفات نکردم و از
 نسبت خود گشتم و از توجهی که داشتم باز نیادم و وی همچنان ابرام و مبالغه می نمود ناگاه دو پیشانیها
 درختان که در سر فرار بود شکستن گرفت دو دسته بزرگ بهم بسته آورد و بسی سر فرار در آمد و آنجا چراغی
 می سوخت بیرون آورد و غرضش آنکه آتش در آن چوبها زنده و بر سر من افکند درین کار بود که بادی
 بوزید و آن چراغ بر دوشش غضب می برافروخت و غوغا و آشوب در گرفت و جنون وی طغیان کرد
 چون رعدی غریه و گردن می دوید و با خود چیز با میگفت و من مطلقاً بوی التفات ننیکم و هیچ
 تردد و تزلزل بخاطر خود راه نمی دادم تا در آن حال وی با من این بود چون صبح شد به بازار تاشکند
 در آمد و باز شخصی را بکشت مردم هجوم کردند و ویرا قتل رسانیدند میفرمودند که میروم میگویند که
 در فرارات ما را چیزی با پیش می آید هرگز نسبت من واقع نشد غیر آنکه شب پیش ایوان فرار حضرت

شیخ طاوذ طور نشسته بودم نگاه از بالای الوان چیزی سیاه بر زمین افتاد و می غلطید اندک تشویش
 در خاطر من پیدا شد برخاستم و رفتم یکبار دیگر شبی تشسته بودم از تک سروهای که در پیش اینست
 آواز سرفه آمد برخاستم و پیش نشستم دیگر چیزی واقع نشد این همه که برگرد فرار است می گفتم میفرمودند
 که منتظران خوابه عبدالحق روح الله روحه که در بازار میروند همه آواز باگوش ایشان ذکر می آید
 غیر ذکر هیچ نمی شنوند در مبادی حال ذکر چنان غالب شده بود که از باد و هر آواز که بگوش می آمد
 ذکر شنوده می شد یکی از مردم تا شکند که او را محمد جانگیزی می گفتند دل و جای داشت سوری خسته بود
 و در ستاده و از سرفه خواننده و سازنده و عودی و چنگی بان ولایت آورده در شبی غوغا عظیم
 داشت بضرورت موافقت کسی نزدیک آن منزل رفته بودم همه آوازهای مردم و نغمهای عود و
 جنگ ایشان مرا آواز ذکر نمود و غیر ذکر هیچ نمی شنودم و در آن وقت در سن نوزده سالگی بودم
 ذکر فقر و سحر و حضرت ایشان در مبادی حال میفرمودند که در زمان میرزا شاهرخ
 در شهری بودم و مرا بر فلک قدرت نبود دستاری داشتم که با چها از وی آویخته بود هر بار که یک یا بی را بند
 میکردم یکدیوی دیگر فرو می آویخت روی در بازار ملک می گذشتم که ای زمین سوال کرد من هیچ
 نداشتم که بوی دهم دستار از سر خود بگیرم و پیش آتش پزی انداشتم و گفتم این دستار پاک است
 بعد از یک شستن میتوان در دیک مالیدن آنرا نگاهد از این گداز چیزی ده آتش پز گداز
 خشنو ساخت و دستار مرا بآب تمام پیش آورد من قبول نکردم و بگذشتم میفرمودند که بسیار مردم
 خدمت می کردیم مارانه آبی بود و نه مرکبی در یک سال قبائی می پوشیدیم که پنبه های وی بیرون می آمد
 و در مدت سه سال یک پوستین می پوشیدیم و در هر سه سال یک سوزنه تابستان میفرمودند که در
 اوائل مسافرت یک زیستان با مولانا مسافر در شاه رخیه بودیم خانه داشتیم که در آن بر کوه بود و زمین
 خانه از کوه بسیار پست بود و در وقت باران آب ولای در می آمد سحر با مسجد میرفتم و آنجا نماز میگزاردیم
 در آن زیستان جامهای من بسیار تنگ بود نصف اسفل بدن من هیچ گرم نمی شد میفرمودند که سباب
 جمعیت را میگردانیم کسی می باید که کار کند اگر سباب جمعیت را سباب تفرقه و ابطال سازند خبیه
 پس عظیم خواهد بود هرگز را در غربتها که بطلب این کار رفته بودیم و ابرق آب گرم برای طهارت
 بی تشویش درست نیامد از صحبت شیخ بهاء الدین عمر بجهت وضو و طهارت ساختن گاهی شهر میفتم

بخاطر میگذشت که چه شدی اگر شیخ آن مقدار کردند می که آب گرمی درختند با برای طهارت نقره این جا
میسر شد و میسر نبود ما خود حجه و شمع و آب طهارت و جای طهارت و حمام و ما نیاز خورده و شپین
همه برای اصحاب مهیا کرده ایم پیش از هجوم مشاغل فرصت بغایت غنیمت است میفرمودند که پنج سال
در شهری بودیم گاه بود که هر هفته دو بار دست بهار بخانه شیخ بهاء الدین عمر میرفتم درین مدت آنجا دو بار چیز
خورده ایم و سبب آن بود که برادر میرفیر و زرشاه میر محمود شاه بخانه شیخ آمده بود و ظاهر اگر سفندی آتش
ساخته بودند ما و مولانا سعد الدین در بیرون نشسته بودیم پیش ما طعام آوردند و یکبار دیگر خدمت
شیخ بسبب افطار کردن و دند انهای ایشان سالم بود سبب بسیار تناول فرمودند در آن ایام
دندان های من درد میکرد اندکی سبب برسم موافقت خوردم میفرمودند که ما و مولانا سعد الدین
روزی بخدست شیخ رفته بودیم در آن روز هوا بغایت صاف بود خدمت شیخ میخواستند که بسط
کنند ما را گفتند که پیش مولانا جلال الدین روید که برای شما طعامی سازد و این مولانا جلال الدین
برادر طریقت ایشان بود و شیخ و متولی فرار خواجہ سرمه بود و حال آنکه من هیچ وقت طعام متولی
نخورده ام بنا بر فرموده شیخ رفتم مولانا جلال الدین در آن جوی بزرگ که در پیش فرار واقع است
ماهی گرفته بود و بسیار شغال بوده باشند از کباب ساخت و پیش ما آورد و بعد از آن متولی هدیه
براقبه مشغول شد بمولانا سعد الدین اشارت کردم که بیرون آئیم برخاستیم و بیرون آمدیم و میفرمودند
که استاد فرج تبریزی مردی بود که در زمان میرزا شاهرخ صاحب عیار و مهتر صرافان و زرگران بود
و بخانواده خواجگان قدس الله ارواحهم ارادت بسیار داشت و از حضرت خواجہ پارسا قدس سره
تعلیمی التفاتی خاص شرف شده بود من در شهری طعام کسی نمیخورم وی این معنی را دانسته بود
در غزه ماه رمضان سوگندی خورده بود و حیل ساخته که اگر شبی در خانه وی افطار نمیکردم زن
بر وی طلاق می شد بحسب ضرورت شبهای رمضان آنجائی بایست رسید از وی بسی خدمتها و
شفقتها دیدیم و ما را در آن زمان استعدا دانکه ویرا بخد متی مکانات کنیم نبود بعد از آن که مکتبی شد
وی وفات یافته بود اما پس ویرا مقدار دو هزار و نیا کیکی رعایت کردیم و غیر از آن خدمات دیگر
بجائی نیز آوردیم حضرت ایشان از ابتدا عمر تا انتها هرگز بدیه و تحفه کسی قبول نکردند مولانا احمد
کارنیزی علیه الرحمہ مردی عزیز بود و از حضرت مولانا سعد الدین قدس سره تعلیمی شرف شده بود

و مشغولی تمام داشت بعد از وفات حضرت مولانا سعد الدین قدس سره برای حضرت ایشان
از لپشم بره سفید بدست خود جامه دار بار یک رشته بود و چکمه ساخته و در همه کار آن غایت
احتیاط مرعی داشته بود و از کار نیز برسم تحفه بسمت فرستاده و التماس کرده که حضرت ایشان
آنرا بپوشند چون بنظر مبارک ایشان رسانیدند فرمودند که این جامه را میتوان پوشید و
از آن بوی صدق می آید لیکن با همه عمر خود چیزی از هیچکس قبول نکرده ام خدمت مولوی زما
عذرخواهی کنید پس آن جکین را با چند سکه کاغذ برسم هدیه برای مولانا احمد بکار نیز باز فرستادند
روزی حضرت ایشان در صحرائی که چند فرسنگ از شهر دور بود میگذاشتند جمعی کثیر از اصحاب
و خدام سواره و پیاده در پای محفه ایشان میفرستند و هوا بغایت گرم بود ناگاه از دور سیاه خانه
چند نمود و از آنجا سه تن متوجه این جانب شدند و بایشان چیزی بود و به تعجیل همراه حضرت
ایشان می آمدند تا در جاده همراه گرفتند متر آن سیاه خانه بود یک بزغاله فربه برگردن کس نهاده
و یک کاسه چوبین بغایت بزرگ پر جغرات بدست دیگری داده در میان راه پیش محفه ایشان زانو
بر زمین نهاد و خادمان اسپ و محفه را نگاه داشتند پس می از روی نیاز مندی گفت خواجه این بزغاله
الست حلال که نذر ملازمان شما کرده ام و این کاسه جغرات پاک است که آورده ام تا خادمان شما خوردند
حضرت ایشان فرمودند که من نذر و هدیه کسی نمیگیرم بزغاله خود را بمره خود و بر آما جغرات تو میگیرم و
همامید هم گفت جغرات را درین صحرا بمانی باشد و قدری ندارد فرمودند که من چیزی کسی مفت
نمیگیرم پس خادمی را گفتند تا یک شاہر خمی بوی داد آنگاه جغرات را پیش طلبیدند و شید بس
همه یاران و پیاده و سواره از آن فجر نذر و داشتند

نذر و داشتند

و کز غنا و تمول حضرت ایشان در نهایت کمال حضرت ایشان میفرمودند که در ساری حال
که در هری بودم بکلازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره بسیار میرسیدم و ایشان کاسه
نیم خورده میدادند و میفرمودند ای شیخ زاده ترکستان همچنان که این ناخوشان ما قباب باشند اند
زود باشد که دنیا می تو قباب تو شود و در آن وقت که حضرت سید این سخن میفرمودند مرا هیچ دنیا نبود
و در کمال ترک و تجرید بودم حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی بوده اند که خال ایشان
خواجه ابراهیم علیه الرحمہ ایشان را از تاشکند که وطن مالوت ایشانست به نیت تحصیل علم بسمت

آورده اند و ایشان را غلبه شغل باطنی از تحصیل علوم ظاهری مانع شده بنا بر این میل صحبت و ملاقات عزیزان
 این سلسله شریفه قدس الله تعالی ارواحهم کرده اند و روی بطلب این کار آورده چنانچه در فصل سوم ازین
 مقصد ایراد خواهد یافت و مدت دو سال در مادرالمنیر سپریامن اکابر این خانواده می گشته اند و در بیت
 و چهار سالگی متوجه شهر هرات شده اند و پنج سال در هرات با مشایخ وقت صحبت داشته اند و در بیت
 و نه سالگی بوطن مالوف باز گشته اند و آنجا بنیاد زراعت کرده و با کسی شریک شده اند و با اتفاق وی
 یک زوج از عوائل روان کرده و بعد از آن حضرت حق سبحانه و زراعت ایشان برکت بسیار ظاهر گردانید
 پوشیده نماند که مال و منال و ضیاع و عقار و گله و رعمه و مواشی و اسباب و املاک حضرت ایشان از حد و
 اندازه افزون بود و از حیطه حساب و دایره شمار بیرون در گرت دوم که راقم این حروف بشری آستان بود
 حضرت ایشان مشرف شد از بعضی سرکار داران ایشان می شنید که فرزعمای آن حضرت از هزار و سی صد
 در گذشته است و در آن اوقات مشایخ افتاد که چندین فرعه دیگر خرید و شد و حضرت مخدومی سرانجام
 نورالدین عبدالرحمن اجماعی قدس الله سره السامی در کتاب یوسن زلیخا باین معنی در آستانه بنقبت
 حضرت ایشان اشارت کرده اند آنجا که فرموده اند بیت هزار شش فرعه در زیر کشت است که زاد
 رفتن را شش است و در آن فرصت که راقم این حروف متوجه آستان بوسی بود بقرشی رسید و شبی
 در منزل یکی از سرکار داران حضرت ایشان بود وی میگفت که من صاحب نسق جو یا قرشی ام که فرعه
 از جمله هزار و سی صد فرعه حضرت ایشان فقیر رسید که برین جو یا چند زوج از عوائل زراعت می شود
 گفت هر سال بجهت جوی پر خفتن بعد از هر زوج یک مرد بیرون میرود سه هزار مرد جمع میشود و فرعه
 حضرت ایشان تقریب فرمودند که من هر سال از فرزعمای خاصه سمرقند هشتاد هزار هزار من غله بنگار
 عشر محصول خود بدیوان سلطان احمد میراجواب میگویم و فرمودند که حق تعالی باموال من بکسی نهد
 که هر خرمی را که خزان صاحب قوت هزار من غله خرم میکنند در وقت کشیدن هزار و چهار صد و هزار و با نفع من می آید
 یکی از ملازمان که بعضی انبار غلات حضرت ایشان تعلق بوی میداشت میفرمود که خرج غله گاهی از دخل یاده می شد
 و در آخر سال می نگارستم هنوز در انبار خانه غله بسیار باقی می بود و مشایخ این سبب فریدین میگشت بجهت
 ایشان یکبار این معنی را از حضرت ایشان استفسار کردم فرمودند که مال برای فقرای است بچنین مال انداخته است
 شخصی روزی حضرت ایشان معنی آیت کریمه انما اطمیناک الا کثرتم فرمودند که محققان در تفسیر این آیه

در آستانه بنقبت

در آستانه بنقبت

چنین گفته اند که دادیم ترا کوفتی یعنی شهود احدیت در کثرت پس کسی که این مشهد مقام اوست هر آینه
هر ذره انذرات کائنات او را آینه ایست که در آن جمال وجه باقی مشایه میکند همچنین کسی را که می
باسوی سبب نرید شود و تجلی وجود باشد اسباب دنیوی چگونه حجاب جمال مقصود گردد و مجرایی او را
چگونه صورت بند و حضرت مخدومی قدس سره در کتاب تحفه الاحرار و ثبت حضرت ایشان را
باین مثنوی کرده اند آنجا که فرموده اند بیت ز دجبان نوبت شامش می + کو کبته فقر عبید اللهی + آنکه
ز حریت فقر آگه است + خواجہ احرار عبید الله است + روی زمینش نه سرو نه بن است در نظرش چون
روی یک ناخن است + یک روی ناخن چو بدست آیدش + کی بره فقر شکست آیدش + نجه بحر احدیت
دلش + صورت کثرت صدق ساحلش + هست در آن کجنا قریاب + قبه نه توی فلک یک حباب +

ذکر خدمت و شفقت حضرت ایشان نسبت بکافه انام از خواص و عوام

حضرت ایشان از ابتدا و حال تا انتهای مراتب کمال بر خدمت و شفقت آشنا و بیگانه و اعانت
و رعایت دوست و دشمن حریص و مصلح بوده اند و در مجالس محافل بر همه کس در خدمت سبقت نموده اند
سیفر میزدند و قتی که در سفر میزدند سه مولانا قطب الدین صدر می بودند و دسته بیمار را که مرض حصیه داشتند
تعمد و بیماری میگردم بابت مرض بی شعور بودند جامه و بستر ایشان شستن می شدند آنرا را
می شستم و دفع و دفع از ایشان میگردم و این واقعه زود زودی شد و مرا بواسطه بیماری توانم
آن حصیه شد و ریشی که تپ محرق دهم سه چار سبوی آب آوردم و جامها و بسترهای بیمارانشستم
سیفر میزدند که وقتی در بیری بودم سحر با بجام پیری میرفتم و مردم را خادمی میگردم گاه بودی که باز نژاد
و شانزده کس خدمت کردم و درین خدمت امتیاز نمیکردم میان نیک و بد و سفید و سیاه و آزاد
و بنده گاه چنان بود که در گرم خانه حمام پنج شش کس را خادمی میگردم و بعد از خدمت مردم میگردم
تا کسی را دغدغه اجرت نشود و اگر شود مرا نیاید در آخر حیات میفرمودند از بس که در حمام چنین خدمتها
میگردم از حرارت حمام کوفتی بطبیعت رسیده است ازین جهت حالا بجام رغبت نمی شود بجام کم تشرف
می بردند و این جهت میگفتند سیفر میزدند که در طریق خواجگان قدس الله تعالی ارواحم هست و خاطر
مصرف آن می باشد که مقتضای وقت چیست ذکر و مراقبه وقتی است که در آن وقت خدمتی نباشد که
از آن رحمتی بملمانی رسد خدمتیکه سبب قبولی است بزرگوار و مراقبه مقدم است بعضی گمان برده اند که اشتغال

بنوافل عبادت از خدمت اولی است ثمره خدمت و محنت و تمکین و زود لهاست جلالت اقلوب علی حب
من حسن الیها سبیل نیست هرگز ثمرات نوافل با اثر و ثمره و نتیجه که محبت مومنین است برابر نخواهد بود
میفرمودند آنکه حضرت خواجه بهاء الدین و متابعان ایشان قدس الله تعالی ارواحهم باسانی خدمت
کسی قبول نمیکند از جهت آنست که خدمت تواضع از جمله احسان است و حب محسن ضروری و بقدر
محبت علاقه واقع چون ایشان تمامی همت مشغول اند بنفی خلق و بی خودی همتند که ایشان را هیچگونه علاقه
باشد بضرورت سعی و اهتمام دارند که تا توانند خدمت کنند قبول خدمت و از کسی خدمت قبول نمیکند
که در وی استعداد آن می یابند که روز بروز از طریق و طور ایشان بهره مند شود و علاقه وی از عالم سبب
قبول و التفات خاطر ایشان کمتر گردد و عالمی از جمعیت باطن او غمور و منور شود و میفرمودند که من این
طریقه را از کتب صوفیه نگرفته ام بلکه از خدمت مردم گرفته ام نه آنکه مرا آموخته باشند اما خدمت را
خاصیت نیست میفرمودند هر کسی را از دردی در آورده اند مرا از در خدمت در آورده اند از نجات است
که خدمت مرضی و مختار و محبوب من است بهر که امیدواری دارم ویرا خدمت می فرمایم و این بیت خوانند
که بیت همت ترا بنگاره کبریا کشد به آن سقفگاه را به ازین نردبان نخواه پس فرمودند من هم
چنین بنخو اتم که خدمت ترا بنگاره کبریا کشد

چون فرموده اند که از خدمت
در آینه اندیشه بی مقام
ولایت خاصه از خدمت
سایه اند

ذکر مراعات ادب و خدمت حضرت ایشان نسبت به عامه خلق حضرت

ایشان همیشه در خلایق و ملاکمال ادب ظاهر و باطن متصف بودند و در صحبت و خلوت آداب ظاهری
و باطنی را رعایت می نمودند را قلم این حروف در آن اوقات مهمنت سمات که ملازم آستانه ولایت
آشیانه بود و شب و روز بر ملازمت و خدمت مداومت می نمود مدت چهار ماه در کثرت اولی و مدت
هشت ماه در کثرت ثانیه هرگز ندید که حضرت ایشان خمیازه کشیده باشند و یا بسرفه و غیر آن بلغی و آبی
از دهن مبارک بیرون آورده باشند و یا بینی افشانده و هرگز ندید که در ملا و خلایق و اوقات
شب و روز بر مع نشسته باشند خدمت مولانا ابوسعید اوبهی علیه الرحمه که از جمله ملازمان آن آستان بود
و مدت سی و پنج سال سر بر آن آستان سود چنین میفرمود که در آن مدت که بلازمت و خدمت حضرت
ایشان قیام می نمودم در هیچ صحبتی و خلوتی هرگز ندیدم که ایشان پوست و دانه انگور و پوست سیب
و امر و و آبی و امثال آن از دهن مبارک بیرون آورده باشند و هرگز ندیدم که بینی افشانده باشند

و یا بلغی از دلمان بیرون افکنده بآنکه گاهی ز کام و نزل رسید شستند و هرگز چیزی که موجب کراهت و نفرت
 طبع باشد از آن حضرت مشاهده نیفتاد و از هیچ عضو ایشان حرکتی نامقبول صادر نشد همیشه در خلایق
 کمال ادب و حسن معامله متحقق و متخلق بودند جناب نقابت مآب سید عبدالقادر مشهدی ^{نظاره العالی}
 در زمان سلطان ابوسعید میرزا بسر قند زفته بوده اند و صحبت حضرت ایشان رسیده میفرمودند که
 شبی میرزا بخون در محله کفشی کلازمست ایشان آمده داعیه کرده که آن شب و صحبت ایشان بجا بیاورد
 و فقیر در آن مجلس حاضر بود چون نماز خفتن گذاردند ایشان فرمودند که میرزا میهمان ماست و میخواهد که
 ما با وی امشب احیا کنیم و مراعات جانب همان لازمست ما با بعض یاران خواهم نشست شما بجا بیاورید
 روید و خواب کنید و اگر خاطر شما شکست سحر آید من گفتم اگر اجازت فرمائید فقیر نیز باشم فرمودند اگر خود
 قوت نشستن می یابید مانعی نیست فقیر بآن کس دیگر از اصحاب ایشان در آن مجلس نشستم و من
 از اول شب تا دم صبح مترقب احوال ایشان بودم بهمان وضع دوزانو که در اول شب نشسته اصلاً
 و قطعاً ازین زانو بران زانو نگشتند و مطلقاً از هیچ عضو ایشان حرکتی صادر نشد تا وقتی که نماز تهجد
 برخاستند و چون از نماز فارغ شدند باز بهمان نوع نشسته بر یک قرار از روی تمکین و وقار تا وقت
 طلوع فجر لی آنکه اثر نعاس و پینکی از ایشان ظاهر نشود و فقیر با وجود قوت جوانی در هر یک و دوست
 ازین پا بران پامی نشستم و ازین زانو بران زانو نمی گشتم و تکلف خواب را از خود دور میکردم و میرزا
 نیز برکت اتفاقات ایشان کمتر حرکت میکرد و با وجود آنکه مرد مرطوبی بود و مقدمات خواب نیز از وی
 غایب نمی شد ایشان همچنین مراقب می بودند تا صبح و مید بعد از آن بنست نماز بامداد برخاستند نماز
 صبح را بوضو نماز خفتن گذاردند و مشاهده این حالت موجب تعجب و تعجب فقیر شد و سبب عین عقاید
 و اخلاص فقیر گشت نسبت بحضرت ایشان

ذکر اثار و شفقت و مرحمت حضرت ایشان نسبت باصحاب سائر درویشان

کرم و لطف حضرت ایشان را حد و نهایت نبود همیشه محنت و مشقت خود اختیار میکردند و فرغت
 و راحت خدام و اصحاب را بنفس خود ایشامی نمودند خدمت میر عبدالاول علیه الرحمه در سموعات
 خود نوشته اند که گاهی در اوائل بهار جمعی از ملازمان و خادمان در ملازمست حضرت ایشان بولایت کیش
 میرفتند روز پگاه شد و شب ضرورت در میان کوه توقف نمودند خدام خیمه نصب کردند بعد از

نماز شام باران گرفت حضرت ایشان فرمودند که مراد رطارت این خیمه تردد است من اینجا می باشم
 اصحاب آنجا باشند و درین باب الطاف نموده مبالغه فرمودند و همان یک خیمه بیش همراه نبود بموجب
 امر ایشان فقراد اصحاب در آن خیمه باشند و آن شب تا روز باران میرخت و سیلها روان شد
 چون صبح شد و نماز بامداد گذارند به بعضی عنایت کرده چنین فرمودند که ما شرم داشتیم که در خیمه باشیم و
 اصحاب در باران باشند و آنچه در باب خیمه فرمودند ستری بوده است تا یاران بی تردد باشند بعضی از
 اصحاب نقل کردند که کتی در فصل تابستان که هوا بغایت گرم بود حضرت ایشان بجانب مزرعه که نزدیک
 گویند توجه فرمودند و جمعی از فقراد اصحاب در ملازمت بودند مزارعان آن موضع یک الاچوق داشتند
 آنرا برای حضرت ایشان یکجا برپای کردند اصحاب را حجاب می شد که با ایشان یکجا نشینند و غیر از آن
 سایه نبود چون هوا آغاز گرم شدن میکرد حضرت ایشان اسب می طلبیدند می فرمودند میخواهم بعضی
 اشکاره بارانیم و سوار می شدم و بجهت اسیر فتنه و در آفتاب می گشتند چون هوا بغایت گرم می شد
 در سایه جریا آب کند با که تمام بدن ایشان را سایه بود همین سر مبارک ایشان در سایه می بود و استراحت
 می نمودند تا هوا باعتدال می آمد بعد از آن بالاچوق در می آمدند چند روز که آنجا بودند معامله این بود
 که بالاخره اصحاب معلوم کردند که حضرت ایشان از جهت فراغت و راحت اصحاب آن سواری در
 آفتاب گشتن را اختیار کرده اند

از الاچوق

در میان

فصل سوم در بیان ابتداء سفر حضرت ایشان و دیدن مشلخ زمان سیفر نمود
 که خال من خواجہ ابراهیم علیہ الرحمہ بسیار خاطر مشغول داشتند که من تحصیل کنم مرا از تا شکنج محبت
 این مسامحت بفرستند آوردند و اهتمام بسیار کردند لیکن هر بار که برای خواندن روز آوردند مرضی عارض شد
 که مانع تحصیل گشت آخر الامر حصه قوی شد بخال خود گفتم که مرا حالتی است که تحصیل نمیتوانم کرد و شما
 نیکند اری که زیاده مبالغه نمائید و هم هست بعد ازین هلاک شوم خال من ازین سخن بغایت متاثر
 شدند و فرمودند که من حال ترا تا بغایت نمیدانم بعد ازین ترا گذارم به طریق که خاطر می خواهد
 مشغول باشی نوبتی دیگر قصد تحصیل کرده بودم و در چشم عارض شد و چهل و پنج روز برداشت آخر
 ترک نمودم سیفر نمودند که مجموع تحصیل ما از مصیبت نخوکی و ورق بیش نیست خدمت خواجہ فضل الله
 ابوالششی که از اکابر علماء و سمرقند بوده اند سیفر نموده اند که با کمال باطن حضرت ایشان را نمیدانیم انهم

در برای خواندن روز آوردند و تمام تمام نمود

در میان

میدانیم که ایشان بحسب ظاهر از علوم رسوم خیری بنهایت کم خوانده اند و کم روزی باشد که در تفسیر قاضی شبهه پیش مانیارند که ما همه از آن عاجز نیایم خدمت مولانا علی طوسی که مولانا علی عران مشهورند و از عظاما و علما و زمان بودند حضرت ایشان عقیده بسیار داشته اند مجلس آن حضرت بسیار می آمده اند اما بنهایت کم سخن میکرده اند روزی حضرت ایشان فرموده اند که پیش شما سخن گفتن با بنایت بی ثمری است باید که شما گوئید و ما شنویم خدمت مولانا فرموده اند جایی که از مبداء فیاض سخن بی واسطه رسد سخن گفتن با اینجایی ثمری است حضرت ایشان میفرمودند که من از برای خدمت مولانا نظام الدین خاموش علیه الرحمه بسم قنند آمده بودم پدر من کسی پیش ایشان فرستاده بود که من دختر برادر خود را برای وی نگاه داشته ام اگر حالانی آید و این نسبت قبول نمیکند برادر از من میرنجید و در این باب اکتاح بسیار کرده بودند خدمت مولانا نظام الدین نصیحت بسیار کردند و در آخر فرمودند ما نمیدانیم اگر در اندکی و مضطرب بمرتبه باشد که تواند هیچ جا خود را قرار داد و هیچ کار و هیچ چیز آرام نداشته باشد آن زمان معذور است بتقریب ترک تحصیل موالی این حکایت را بکرات میفرمودند حضرت ایشان در سبادی حال که از تا شکنند سفر کرده اند در سمرقند و بخارا و غیر آن بسیاری از کبار اصحاب حضرت خواججه بهاء الدین و اصحاب ایشان و کشیری را از اجله طبقه خواجگان قدس الله ارواحهم دیده بوده اند و صحبتها داشته چنانچه پیش ازین بتفاریق در ذکر سلسله خواجگان قدس الله ارواحهم ایراد یافته است و هم در سمرقند پیش از آنکه بخراسان آیند بصحبت و ملازمت حضرت سید قاسم تبریزی قدس سره مشرف شده و چون بخراسان تشریف آورده اند بار دیگر بخدمت سید قدس سره و به بعضی دیگر از کبار مشایخ هرات ملاقات میفرموده اند و بصحبت ایشان مداومت می نموده اند چنانچه بعد ازین مذکور خواهد شد حضرت ایشان در سن بیست و دو سالگی تقریباً از تا شکنند بسم قنند آمده بوده اند و چند گاه آنجا اقامت نموده و در آن اوقات باتفاق حضرت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره ملازمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میکرده اند و بصحبت ایشان بسیار میرسیده و عمریزی از کبار اصحاب حضرت ایشان میفرموده اند که از بزرگی شنیدم که گفت روزی در سمرقند بصحبت مولانا نظام الدین رسیدم و پیش ایشان نشستم ناگاه دیدم که جوانی در آمد بنهایت نورانی و با هیبت و مهابت عظیم و زمانه نشست بعد از آن که بیرون آمد از خدمت مولانا پرسیدم که این جوان چه کس بود فرمودند و سه خواهر صیدانشست نزد باشد که سلاطین عالم مبتلای وی شوند و مولانا در ویش محمد سر بی از خدمت مولانا عبید الله

سرپی که از جمله قدماي اصحاب حضرت ايشان است و در سرپساکن می بوده که موضع مشهور است
 در سمرقند چنین نقل کرده که وی فرمود که من خرد سال بودم و پدرم از مخلصان و معتقدان خدمت مولانا
 نظام الدین بود و اکثر اوقات خدمت مولانا در منزل مانی بودند و پدرم بکلازمت و خدمت ايشان
 قیام می نمود و اغلب احوال ايشان مراقب بودند اتفاقاً روزی مراقب بوده اند و سر در پیش انگذده
 و پدرم نزدیک ايشان بکاری و خدمتی مشغول بوده ناگاه مولانا سر برآورده اند و فریادی بلند کرده و
 پدرم دست از کار باز داشته سبب آن فریاد از ايشان پرسیده فرموده اند که از جانب شرقی
 شخصی پیداشد و حاجه عبید الله نام تمام روی زمین را گرفت عجب شیخ بزرگی و نام حضرت ايشان
 از خدمت مولانا نظام الدین شنیدیم و یاد گرفتیم و منتظر مقدم شریف ايشان می بودیم و با سایه
 ايشان عشقنازی ماسیکردیم تا زمان دولت سلطان ابوسعید میزراشد و حضرت ايشان را از پیشکشند
 کو چنانچه بسمرقند آورد و اول کسی که بشرف صحبت و ملازمت ايشان شتافت از سمرقند ما بودیم و
 بسعادت خدمت مستسعد گشتیم حضرت ايشان در مبادی حال بعد از چندگاه که در سمرقند بوده اند از بخارا
 سیل بخارا فرموده اند و در راه بدیع شیخ سلج الدین پر مسمی رسیده اند و یک هفته آنجا شیخ صحبت داشته اند
 و از آنجا به بخارا رفته اند و مولانا حسام الدین بن مولانا حمید الدین شاشی را دیده اند و بخواجه علامه الدین
 غجدوانی صحبتها داشته اند چنانچه در مقاله کتاب در ذکر خواجگان قدس الله ارواحهم مذکور شده
 بعد از آن عزیمت خراسان کرده اند و از راه مرو بهرات آمده و مدت چهار سال پیوسته آنجا بوده اند
 و در آن مدت صحبت سید قاسم تبریزی و شیخ بلاء الدین عمر قدس سها بسیار میرفته اند و صحبت حضرت مولانا
 شیخ زین الدین خوانی قدس سره احیاناً میرسیده اند و بعد از چهار سال از بهرات به بیت صحبت حضرت مولانا
 یعقوب چرخ قدس سره از راه بلخ و شبرغان متوجه ولایت حصار شده اند و در بلخ بصحبت مولانا حسام الدین
 رسیده اند چنانچه در ذکر مولانا گذشته و از آنجا به بخاریان فته اند به بیت زیارت قبر حضرت خواجه علامه الدین عطار قدس
 سره بعد از آن به بلخ توافقه اند و خدمت مولانا یعقوب را آنجا دریافته اند دست بعیت بدیشان داده از ايشان
 طریقه گرفته چنانچه بعد از آن مذکور خواهد شد و در آن سفر مدت سیاه مانده بوده اند و باز بهرات مراجعت کرده
 یک سال دیگر کما پیش آنجا بوده اند و بصحبت اکابر وقت ما و مدت فرموده و بعد از آنکه پنج سال بهرات
 اقامت گشته اند عزیمت مراجعت بوطن مانوف کرده اند و در تاشکند مقیم شده با مزرعت قیام نموده اند

و بشغل و هفت اقدام فرموده میفرمودند که تا سن بیست و نه سالگی در شهرهای مردم بودیم بدست
 پنج سال پیش ازو با ازهری تباشکند آمدیم و واقعه و باد رشتوسنه العین و ثمانیایه بوده است و بعد از
 تباشکند رفته اند خدمت مولانا نظام الدین رحمه الله انجا بوده اند باز با ایشان صحبتها داشته اند
 و میان ایشان امور عجیبه واقع شده چنانچه شمه از آن در ذکر مولانا نظام الدین گذشته است
 و در صحبت حضرت ایشان در سمرقند و خراسان بحضرت سید قاسم تبریزی
 قدس الله تعالی سره میفرمودند که من همه عمر خود کسی کلان تر از حضرت سید قاسم تبریزی
 قدس سره ندیدم بصحبت هر کس از مشایخ زمان که درآمد نسبتی ظاهر میگشت و کیفیت حاصل
 میشد که آخر گذشتنی بود اما در صحبت سید قاسم نسبتی ظاهری شد که آخر الامر آزادی بایست گرفت
 میفرمودند هرگاه پیش سید قاسم درمی آمدم چنان مشاهده میشد که جمله کائنات برگرد ایشان
 میگردد و در ایشان فرو میرود و کم میشود میفرمودند که سید قاسم در مبادی حال در حوالی باد در جهر
 خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره ملاقات کرده بوده اند و صحبت داشته و بعد از آن خود را بطریق
 و نسبت ایشان سید شسته اند بعض اوقات در مجالس صحبت چنان معلوم می شد که حضرت سید قاسم
 خود را بر طریق خواجه گمان قدس الله را در احکم میدارند میفرمودند که سید را در بانی بود که کسی را
 بی اجازت در خدمت پیش حضرت سید نمیکذاشت که در آید خدمت سید بان در بان گفته بودند
 که هرگاه این جوان ترکستانی آید مانع وی نشوی تا بایده گفت که من هر روز در خانه سید میسریم
 لیکن با وجود دستوری هر دو روز و هر سه روز یکبار پیش ایشان درمی آمدم کسان ایشان تعجب
 میکردند که شما دستوری یافته اید چرا هر روز در نمی آیید دیگران را خود اجازت نیست و الا هرگز از
 پیش ایشان بر نمی خاستند کسی را خوش نمی آمد که از پیش ایشان برخیزد لیکن ایشان مردم را زود
 اجازت میدادند اما هرگز مرا نه خیزانید میفرمودند که یکبار در مبادی ملازمت از من پرسیدند که
 با بوجه نام داری و عادت ایشان آن بود که مردم را با بوی میگفتند گفتیم عبید الله فرمودند که باید که تحقیق
 اسم خود کنی انتهی کلاه قدس سره خدمت مولانا محمد قاضی علیه الرحمه در شرح این سخن چنین نوشته اند
 که باید که تحقیق اسم خود کنی یعنی گمان می بجای آوی که بندگی حق سبحانه بر وجه اکمل کنی و آنچه را تم این حرف
 در معنی این سخن بخاطر میرسد آنست که تحقیق اسم خود کنی یعنی آن اسمی که مری نیست و مبدء و فیض تو است

و بحقیقت حقیقت تو منظر آن اسم است و رب تو که الاخر الامر باز گشت رجوع تو باز خواهد بود اوست
و متحقق شدن بان اسم آنست که حقیقت سالک آئینه شود که آن اسم و روی بالولد هم خود تمام تجلی کند
و از منظر وی بروی کمال ظاهر گردد و وی در ظهور آثار و احکام آن تجلی مستغرق و مستهلاک شود حضرت
ایشان میفرمودند که همیشه نظر سید قاسم قدس سره بر عاقبت اموری بود شیخ بهاء الدین عمر این نظر
نداشتند یکبار پیش حضرت شیخ درآمد اتفاقاً جمعی فقیران از ظلمه دار خواهی میکردند و پیش ایشان
گفت و شنود بسیار بود شیخ بجانب من نظر کردند و فرمودند که شب کجا بوده اید من مقصود ایشان فهم کردم
یعنی مناسبی گسب کرده اید که در چنین محل آمدید حضرت ایشان میفرمودند که اگر شیخ نظر بر عاقبت و استعداد
می داشتند چنین نمی گفتند از مولانا فتح الله تبریزی علیه الرحمة الله منقولست که گفته من در ملازمت
حضرت سید قاسم قدس سره بسیاری بودم و بمسائل تصوف و شفقت تمام دیشتم تا غایتی که بسیارها
در تعقل یک مسئله از دقائق این طائفه بر دومی آوردم که خواب نمی آمد یکبار در صحبت حضرت سید قاسم
نشسته بودم که حضرت ایشان درآمدند سید قاسم تلقی کردند و اقبال تمام نمودند و معارف غریب دقائق
عجیب فرمودند و هر بار که حضرت ایشان پیش حضرت سیدی آمدند سیدی اختیارات آغاز حکایات و اسرار
غامضه میکرد و حقائق عجیبه لطائف غریبه از ایشان سر بر می زد که در اوقات دیگر مثل آن اتفاق نمی افتاد
مردی بعد از آن که حضرت ایشان از مجلس برخاستند حضرت سید متوجه فقیر شده فرمودند که مولانا فتح الله
سخنان این طائفه علیه اگر چه بغایت خوش است اما بجز گفت و شنید کاری کفایت نمی شود اگر میخواهی
که سعادت رسی که نهایت تمنای ارباب همت است دست در دامن این جوان ترکستانی زن که عجوبه
زمان است از وی بسی کار و حساب است زود باشد که جهان بنور ولایت او روشن شود و دلهای مرده
بهوای نفس افسوده از برکت صحبت شریفش زنده گردد و مرا بموجب اشارت حضرت سید قاسم همیشه آرزوی
ملازمت حضرت ایشان می بود تا زمان سلطان ابوسعید میرزا که حضرت ایشان از تماشای
بسمرتند آمدند من اکثر اوقات در خدمت و ملازمت حضرت ایشان می بودم و آنچه حضرت سید اشارت
کرده بودند زیاده از آن مشاهده می نمودم ازین محقق شد که نظر حضرت سید بر عاقبت امور و استعداد
مردم بود و موی این معنی است آن سخن که میش ازین نزد کرخنا و مول حضرت ایشان گذشت که حضرت
سید فرمودند که همچنان که این ناخوشان با قباب باشند اند زود باشد که دنیای تو قباب تو شود و حضرت

ایشان میفرمودند که در صحبت حضرت سید قاسم هیچ ناخوشی نبود جز مریدی چند و آنچه مردم نسبت بایشان میگفتند یکی از دو چیز بود یا آنکه مطلع شده بودند بسرفضا و قدر دانسته بودند که ایشان برین وجه اند که اینچنین ناخوشان گرد ایشان خواهند بود چاره نبود از نگاهداشتن آن مردم یا آنکه همچنانکه بر سر دیوار باغ میوه دار خاری بندند تا مانع باشد از در آمدن دزدان و جانوران ایشان نیز پیرامن خود اینچنین مردم را راه داده بودند از جهت ستر حال و صیانت حقیقت خود از نظر اغیار میفرمودند که پیش حضرت سید نشسته بودم که پیر کیل نام شخصی بود از مریدان ایشان که معارف و حقائق بلند این مردم را بی تحاشی بر علانیه دلیر میگفت و دوران مبالغ بود از در آمد و چون چشمش بر حضرت سید افتاد رنگش متغیر شد و هر خط بلونی سیگشت از لبیکه تعظیم و توقیر سید در باطن او قوی بود در هر قدم که پیشتر می آمد یکبار سر خود بر زمین می نهاد و حضرت سید هر بار میفرمودند بلاء درویشان بلاء درویشان بهمان طریق که شغل ایشان بران باشد و بعد بکنند تا در اواسط نمایند پیر کیل باز بهمان طریق که پیش آمده بود عقب عقب در میرفت تا بیرون آمد بعد از بر آمدن او حضرت سید فرمودند حکم در استقدا و دی غیر ازین طور چیز دیگر گنجایش ندارد که مال بهمان چیز فرمودم زیرا که کمال هر چیز بهتر از نقصان اوست میفرمودند که حضرت سید قاسم فرمودند با بوج هیچ میدانی که درین زمان چرا حقائق و معارف که ظاهر می شود بواسطه آنکه بنای کار بر تصفیه باطن است و بنای تقصیه بر تقیه حلال چون درین زمان تقیه حلال کم است لاجرم باطن صاف نمائند که اسرار و معارف الهی از وی ظاهر شود و باین تقریب فرمودند تا زمانیکه دست من بکار نیست طاقیه نهرا رنجیه میدویم و قوت خود را از ان می ساختم و چون بواسطه فلج دست من بیکار شد کتابخانه از آبا و اجداد من میراث مانده بود آنرا فرو ختم مایه تجارتی ساختم و این زمان قوت من از انست از ان منجورم احتیاط حضرت سید در خوردنی چنین بود اما مردم نوع دیگر عقیده کرده بودند و غیر واقع بود مردم از ان مریدان که برگرد ایشان می گشتند استدلال کرده بودند و آن خود قباب ایشان بودند میفرمودند که حضرت سید بسیار عالی همت بودند ملازمان و کسان ایشان بطریق کسب مشغول بودند آنچه پیدا می ساختند بموجب کرم و مروت مصروف می شد شفقت و ترحم ایشان بسیار بود اگر شنیدند که که جائی طالب علمی و کسی بیمار است بسیار متالم می شدند ملازمان اعبادت او می فرستادند و مقدار خرجی تعهد و تفقد می نمودند حضرت ایشان میفرمودند که مراد هم فرزند حصبه شده بود اندکی بهتر

شده بودم و ایام تقاست بود و در مدرسه مولانا قطب الدین حیدری بودم ناگاه خدمت مولانا
 سعد الدین کاشغری آمدند و گفت بشارت شمارا که حضرت سید قاسم شریف آوردند و مرا انقدر قوت
 نبود که فی الحال بلا زمت ایشان تو انم رفت گفتم شمار ویکه حالا مرا قوت آن نیست که بخدمت ایشان
 تو انم رسید بعد از چند روز فی الجملة در خود قوتی یافتیم مشتیدم که حضرت سید بکام در خانقاه شیخ ابوالسیت
 آمده اند آنجا رفتم بعد از ساعتی حضرت سید از حمام برآمدند و بر تخت روان نشستند و آن تخت را
 چهار کس بر می داشتند اتفاقا یک کس غائب بود یک پایه راسن گرفتم با عظیم بر من افتاد چنانچه ختم شدم
 نزدیک بود که بنی من بر زمین رسد و تخت روان از دست من برفتند اندیشه خوبی را در خود جای دادم
 آن اندیشه مورث جمعیت و حضور تمام شد و قوت عظیم در خود باز یافتیم که تا در مدرسه امیر شاه ملک تخت روان
 بروم بعد از آن مریدان حضرت سید مرا گفتند این زمان در سلک و میان در آمدی که حامل بار انت
 شدی انتی کلامه قدس سره این سخن را بتقریب آن فرمودند که میگفتند خود را باندیشهای خوب سر
 می باید گردانید چنین بخاطر سیرسد که خود را باندیشهای خوب سر و گردانیدن آن باشد که دانند که او
 و نفس الامری است مستوا که منظر اسما و صفات و مصدر افعال حق تعالی شده است و هر صفت و فعل که
 از و ظاهر است بحقیقت از جای دیگر است پس باید که همیشه بنده خود را باین اندیشه سرور دار است
 شادی جاوید کن از دوست تو به تانه گنجی همچو گل در پوست تو به میفرمودند که خدمت سید قاسم گفتند
 که از جنس موالی دو کس دیدم که ایشان را مذاق صوفیه بود یکی مولانا جانی رومی و دیگر مولانا ناصر بخاری
 حضرت سید قاسم قدس سره در مبادی حال گرد مجاذیب و مجانین بسیاری گشته اند فرمودند که در روم بودم
 از مردم حال مجذوبان می پرسیدم گفتند در فلان موضع مجذوبی قومی حال است آنجا رفتم و ویرا دیدم
 بشناختم مولانا جانی بود که در تبریز با هم تحصیل میکردیم تبرکی با وی گفتم که مولانا جانی مینی دانیرستین
 گفت دانیروم مولانا سید حسن گفتم ترا چه حال افتاد گفت من نیز مثل تو سر گشته بودم همیشه هر جنس را
 بهر طرف می کشید ناگاه چیزی نمود و مرا از همه در بر بود پس بزبان ترکی رومی گفت و میگذارد و من میگویم
 بیایینی یا سودم یا سودم حضرت ایشان میفرمودند که هر بار که حضرت سید این حکایت میگفتند
 آب از چشم ایشان فرو میرخت معلوم می شد که سخن مجذوب در باطن ایشان تاثیر عظیم کرده بوده است
 میفرمودند که حضرت سید فرمودند که در شهر سنوار مجذوبی بود بدیدن وی رفتم در خاطر گزشت که آیا

بابا محمود طوسی بتبر باشد با این مجذوب فی الحال متوجه من شد و گفت چندان میزیم و چندان میزم
 که بابا محمود را آب برد و آرد را قم این حروف علیه الرحمه چنین میگفتند که از بعض اغزه شنیده ام
 که چون حضرت سید قاسم قدس سره باین مجذوب سبز واری که بمیرد یوانه مشهور است و قبر وی در آن
 دیار معروف است ملاقات کرده اند و در آن خاطر گذرانیده که آیا وی بهتر باشد یا بابا محمود و وی آن
 سخن که از حضرت ایشان نقل کرده شد بر زبان رانده بعد از آن گفته که بابا محمود از ترکش من بیکتر
 است حضرت سید از سبز وارشیش بابا محمود بطوس رفته اند سخن میرد یوانه را بخاطر آورده گفت بابا
 محمود از ترکش من یک تیر است بابا محمود سر از استین نمیدرون کرده و گفته بی پروا بیکیان حضرت
 ایشان میفرمودند که شبی در خواب دیدم که در میان شاهراهی بزرگ ایستاده ام و ازین شاهراه
 باریک به طرف رفته است ناگاه دیدم که خدمت شیخ زین الدین خوانی علیه الرحمه بر سر یک راه ایستاده اند
 مرا گرفتند و گفتند قال الهی علیه السلام اهل الابل و اهل البکر اشارت کردند که بیاتما ازین راه
 ترابیده خود بروم و مرا خاطر نمی کشید که از آن شاهراه براه دیگر روم ناگاه دیدم که حضرت سید قاسم
 قدس سره آسپی سفید سوار از آن شاهراه برآمدند و گفتند این شاهراه بشهر می کشد بیاتما ترا بشهر برم بیا
 مرا در این خود ساختند و بان شاهراه درآمدند بعضی میخدا می گفتند که اشارت باین معنی است آنچه حضرت
 سید در بعضی اشعار معارف شعار خود فرموده اند بیت من از آن شهر کلام نه از آن ده که توئی
 با همه خلق جهان دار و مداری دارم

ذکر صحبت حضرت ایشان بنجد مست شیخ بهاء الدین عمر قدس الله سره

حضرت ایشان میفرمودند که مرا از مثل خراسان اطوار شیخ بهاء الدین عمر قدس سره بسیار خوش آمده بود
 اکثر اوقات نشسته بودند هر که بدین ایشان می آمد مناسب حسا طر و طبع او زندگانی میکردند و
 خود را هیچ نوعی ممتاز نمیکردانیدند این مقدار بود که احیاناً جله اختیار میکردند باینکه طریق شایخ ایشان
 بوده میفرمودند که در مدت پنج سال که در هری بودم گاه بود که در هفته دوسه نوبت بصحبت شیخ میرسیدم مرا از
 صحبت شیخ زیاده فائده نبود این مقدار که نسبت خود را بصحبت شیخ خوش ترمی یا فتم حضرت میر عبدالاول
 علیه الرحمه در مسموعات خود نوشته اند که حضرت ایشان فرمودند وقتی که در هری بودم دیدم که
 از منزلی میگندم که تعلق بنجد مست شیخ زین الدین خوانی دار و میدان و محاب ایشان را در دالالت

میکنند که اینجا باشید آنجا خاطر من نکشید نباشیدم از آنجا که ششم بجای رسیدم که بسیار نزد هست فوی دشت
چنین معلوم شد که منزل شیخ بهاء الدین عمر است دیدم که حوضی پر آب است در غایت صفاد میدانی
بسیار وسیع و حضرت شیخ بر کنار حوض نشسته اند منو اینند که نماز جمعه گذارند آنجا فرار بسیار خوب نمود چون
حاضر شدم میل ملاقات شیخ بهاء الدین عمر بیشتر شد و پیش ایشان بسیار میفرمتم و فرمودند که بسیاری از
کلا نان اصحاب حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین راقده سره دیده بودم طریقه شیخ زین الدین پیش
من چنان نمود طریقه شیخ بهاء الدین عمر بسیار خوب می نمود همه روز نشسته بودند هر کس که می آمد مناسب او
حکایتی میگفتند و یا ناچله می نشستند انتی کلامه قدس سره میفرمودند وقتی که بمنزل شیخ بهاء الدین عمر
میفرتم اول بسرا راه منزل شیخ زین الدین میرسیدم خود را از همه نسبتها می ساختم و عنان خود را
میگذاشتم میل رفتن بخانه شیخ زین الدین نمی شد کشش خاطر بخانه شیخ بهاء الدین عمر می شد میفرمودند
که روزی بخانه شیخ زین الدین رفته بودم ایشان را استغراقی بود مولانا محمود حصاری که خود را از خلفاء
شیخ میداشت با جمعی از اصحاب حاضر شدند و چنان معلوم شد که کتابی که تصنیف کرده شیخ است بخوانند
که پیش شیخ بخوانند پای بزرین میزدند می سرفیدند حرکات ناخوش میکردند که باشد که شیخ از مراقبه باز آیند
که وقت سبق میگذاشت و شیخ حاضر نمی شدند آخر گفتند باینها نمی شود اولی آنست که سیاطین شیخ نشو
شویم تا بحال خود آیند پس نشستند و خاطر با شیخ گذاشتند شیخ حاضر شدند و فرمودند برای سبق خواندن
آمده اید بیایید پس شیخ و اصحاب نشستند و با فاده و تفاده مشغول شدند حضرت ایشان میفرمودند
که مرا این بی ادبی از مولانا محمود و سایر اصحاب شیخ بغایت ناخوش آمد که عزیزی را از چنان حال بجهت
سبق خواندن باز باید آوردن و فرمودند که میان خاطر بر کسی گذاشتن و ویرالت کردن و گردنی زدن
بیج فرقی نیست ازین جهت بخانه شیخ زین الدین کمتر میفرتم میفرمودند که روزی که خدمت شیخ زین الدین
مولانا محمود حصاری و درویش عبدالرحیم رومی را اجازت ارشاد میکردند و بولایت خودشان میفرستادند
من در آن مجلس حاضر بودم بعضی مخادیم از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند روزی پیش شیخ بهاء الدین
عمر در آمدم چنانچه علوت ایشان بود پرسیدند که در شهر چه خبر است گفتم دو خبر فرمودند کدام است
گفتم شیخ زین الدین و اصحاب ایشان میگوند همه از دست و سید قاسم اتباع ایشان میگوند که همه است
شما چه میگویند شیخ فرمودند که شیخ زین الدین است میگوند و در استیادند بدیل گفتن بقویت قول شیخ زین الدین

و اصحاب ایشان چون گوشت فرود شدم همه دلائل ایشان مقوی سخن سید قاسم و اتباع ایشان بود گفتم این دلائل باری تقویت قول سید قاسمیان میکند شیخ باربد لائل قوی تر زبان بکشد و ندیم در تقویت قول سید قاسم و اتباع ایشان درین وقت بخاطر من افتاد که بحسب باطن معتقد قول سید قاسمیان می باید بود اما بحسب ظاهر خود را بر اعتقاد شیخ زین الدینان فرامی باید نمود حضرت ایشان میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین عمر را بسیاری مالیدم ایشان بس نمیگفتند و من ترک نیکردم ایشان را استغراق بود مثل آنکه کسی خواب رود و پیشک دندگاه گاه حاضر می شدند و میگفتند مگر رسم ولایت شما نیست من میگفتم آری شیخ میگفتند چه خوش جانی آنجا رود کسی میفرمودند که خدمت شیخ بهاء الدین عمر بسیار میرفتم مرا می گفتند بسیار شیخ زاده گفت مرا بال من گفت سبارک ایشان را بسیاری مالیدم و گاهی سوزه از پای ایشان بکشیدم هرگز هیچ بوی مرا خوشتر از بوی پاتیا به ایشان نیامد.

و ازین

ذکر ملاقات حضرت ایشان بنجد مت مولانا یعقوب چرخي قدس سره

حضرت ایشان میفرمودند که بول بار که بهری میرفتم بچهل فقران سعیدم باز رنگانی بسیار بی جمال بر در نشاندند و چنین فتم کردم که بطریق خواجگان قدس سره الله را و احم مشغول است پرسیدم که این طریقه از کدام عزیز بشمار رسیده است چنانچه طریقه مردم بازار و تجاری باشند فی الحال ظاهر کرد و گفت عزیز نیست و بختو از خلفاء حضرت خواجه بهاء الدین نقشبنده قدس سره که ایشان را مولانا یعقوب چرخي میگویند این است از ایشان بمن رسیده است و میان فضايل شامل ایشان کرد و در آن بسی مبالغه نمود و خواستم که از آنها مراجعت کنم بعد از آن بلامت مولانا یعقوب شش ماهی رفتم و آنجا مدت چهار سال مکث افتاد و خدمت شیخ بهاء الدین عمر و زنگاه داشت استقام داشتند بعد از چهار سال بجانب بلخ تورو ان شدم چون بولایت چغانیان رسیده شد بحسب ضعف و بیماری که عارض شده بود مدت بیست روز تپ مرا کشیده بودم نتوانستم که رود از آنجا بیرون آیم و بعضی مردم نوامی چغانیان غیبت خدمت مولانا یعقوب بسیار کردند و درین مدت بیماری بسبب شنیدن سخنان پریشان فتوری عظیم در و اعیبه ملاقات با ایشان واقع شد آخر الامر با خود گفتم این مقدار سافت بعیده قطع کرده نیک نباشد که با ایشان ملاقات نکنی چون رفتم و ایشان را دیدم بسیار التفات نمودند و از هر باب سخنان فرمودند و چون روز دیگر ملازمت ایشان رسیدم بسیار بغضب کردند و نجشونت و درشتی پیش من کردند بخاطر آمدن غضب ایشان بسبب

و ازین

مجلس

نادر

استماع آن غیبت بود و فتوری که بسبب آن شده بود اگر چه تصریح نکردند لیکن سهل شد که کسی آمدن کسی را پیش از دو ماه نه بنید حضرت ایشان فرمودند که مرا یقین پیوست که سبب غضب ایشان استماع غیبت و آن فتور بود و در ملازمت بعد از آن ساعتی باز بطریق لطف پیش آمدند و التفات و عنایت بسیار نمودند و کیفیت ملاقات خود را بحضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بیان فرمودند و بعد از بیان کیفیت ملاقات بحضرت خواجه دست دراز کردند که بیاسیت کن طبیعت من برگزین دست ایشان اقبال نکرد از آن جهت که بر پیشانی مبارک ایشان سیاضی بود و مشابه مرضی که موجب فقرت طبیعت می شود ایشان کراهت طبیعت مراد ریافتند و دست خود را تعبیل کشیدند و بطریق خلع و لبس تبدیل صوت خود نموده بصورتی ظاهر شدند که اختیار از دست رفت نزدیک شد که بخواند بخدست مولانا چیم ایشان باز دست خود را دراز کردند و فرمودند که حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره دست من گرفته بودند فرمودند که دست تو دست ماست هر که دست تو گرفت دست ما گرفت دست خواجه بهاء الدین میگرفتند و بی توقف دست مولانا یعقوب را گرفتیم بعد از تعلیم طریقه خواجگان قدس ابدار و احم بر وجه نفی و اثبات که آنرا دوتن عددی گویند خدمت مولانا یعقوب فرمودند که آنچه از حضرت خواجه بزرگ قدس سره بهار سیده است انیسست اگر شما بطریق جذب طالبان را تربیت کنید اختیار شمارست گویند که بعضی اصحاب از خدمت مولانا یعقوب پرسیدند که طالبی را که این زمان طریقه گفتند چگونه بود که فرمودید که اختیار شمارست اگر بجز به تربیت کنید خدمت مولانا فرمودند که طالب اینچنین می باید که پیش مرشد آید مجموع امور مهیا کرده بود همین سو قوت اجازت بود او را قوت هر چه گویند هست حضرت مولانا نور الدین عبد الرحمن قدس سره در رفعات الانس نوشته اند که چنین استماع افتاده است که خدمت مولانا یعقوب میفرموده اند که طالبی که بصحبت غزیری می آید چون خواجه عبید اللہ می باید آمد چراغ مهیا ساخته بود و در غن و فنیله آماده کرده همین کوکروی بادی بایست داشت حضرت ایشان میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمه انصاف میدادند میفرمودند که چون از خدمت مولانا یعقوب علیه الرحمه اجازت خواستم طریقیهای خواجگان را قدس الشار و احم تمام بیان کردند و چون بطریق رابط رسیده فرمودند که گفتن این طریقه دیشب کنی بختعدان بیانی +

داستان

مقصد دوم در ذکر بعضی از حقائق و معارف و وقایع و لطائف و حکایات

وامثال که در خلال احوال از حضرت ایشان بی واسطه اجتماع فتاوه ششمین فصل +

فصل اول در ذکر معارف و لطائف و معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرموده فصل

دوم در ذکر حقائق و دقائق و حکایاتی که از مشائخ متقدمین و متأخرین قدس الشرائع و اجسم

نقل میگردد فصل سوم در سخنان خاصه که از هر باب بر زبان مبارک حضرت ایشان میگشت

مخاطباتی که اذان حضرت باطل بدایت و نهایت و صحبت صادق است +

فصل اول در ذکر معارف و لطائفی که در معنی آیات و احادیث و کلام اولیا میفرمودند اما آنچه

در معانی بعضی آیات میفرمودند در ضمن شانزده رشته ایرادی یابید

رشته در آیت الحمد لله رب العالمین میفرمودند که حمد را به ایتی است و نهایتی بدایت آنست که مقابله

نعمتی که به بنده داده اند حمد میگوید از برای آنکه سید اند که حمد نعمت را از یاده میگردانند نهایت حمد آنست که

حق سبحانه شکر او را قوتی داده که بآن قوت قیام بحق عبودیت می نماید از نماز و روزه و حج و زکوة و

امثال آن در مقابله چنین نعمتی که سبب قرب و رضای حق سبحانه گشته است حمد میگوید بلکه نهایت

حمد آنست که بنده داند که حامد از منظر او غیر حق سبحانه نبوده است کمال بنده جز در آن نیست که داند

که او معدومی است که او را نه ذات است و نه صفت و نه فعل باین اندیشه خود را مسرور گرداند که او را

منظر صفات خود گردانیده اند

رشته در آیه و قلیل من عبادی لشکور میفرمودند که شکر بحقیقت آنست که در نعمت مشاهد نمیکند و

فرمودند که امام غزالی قدس سره فرموده است که اگر از نعمت متلذذ شود منافی شکر نیست اگر تلذذ از این

جهت باشد که سبب وصول می شود

رشته در معنی آیت فاعرض عن تولی عن ذکرنا میفرمودند که این آیت مشاغل و مومنی است یکی آنکه

از طاهر آیت مفهوم میشود که اعراض کن از طائفه که از ذکر ما اعراض کرده اند که اهل جهل و غفلت اند و

دیگری آنکه طائفه هستند که از کمال استغراق و استهلاک در شهودند و کور و صفت ذکر از ایشان متغیر شده است

اگر فرضاً ایشان را بذكر تکلیف کنند ذکر ایشان را مانع از شهودند و کور مستغرق شده بآن معنی که ایشان را

بذكر گرفتن تکلیف نفرمایند

رشته در معنی آیت و کونوا مع الصادقین میفرمودند که کینونت مع الصادقین را دو معنی است

اکنون می‌توانی بحسب صورت است و آن آنست که مجالست و مصاحبت را با اهل صدق لازم وقت خود
گیر و تا بسبب دوام صحبت ایشان باطن وی از انوار صفات و اخلاق ایشان منور شود و کمینوت
بحسب معنی آنست که از رگبذر باطن طریق رابط و زرد نسبت بطائفه که استحقاق واسطه داشته باشند
و صحبت را حاضر نکنند در آنکه همیشه بچشم ناظر باشد بلکه چنان سازد که صحبت و ای می شود از صورت بعضی عبور کند
تا همیشه واسطه و رنظر باشد چون این معنی را بر سبیل و ام رعایت کند سر و پیرا بستر ایشان مناسبی
تجارت حاصل شود بدین واسطه آنچه مقصود اصل است حاصل می‌شود.

رشدی در معنی همین آیت می‌فرمودند که آنچه ازین امر واجب الاقتضای مفهوم می‌شود آنست که می‌باید که
دل مرتبطی یکی از صادقان باشد صادقان آن طائفه اند که هر چه سیمی بالغیر است از پیش بصیرت ایشان
برخاسته است رنج صدوق آن نیزه را گویند که آنچه نیزه را باید از راستی و پند داشته باشد آنچه حقیقت
انسانی را باید که بان متجلی باشد تا بدرجه کمال خود رسیده باشد غیر توجه راست بجناب حق سبحانه بر سبیل
دوام هیچ نیست.

رشدی در معنی همین آیت می‌فرمودند که محبت با عاشقان نشین و همه عاشقی برین با هر که نیست
عاشق با او مشوق برین پیش استاد می‌بود و جان شاگردش از و نحوی شود و باز استاد
که او محوی بود و جان شاگردش از و نحوی شود و آدمی را از ان جهت که اسقاداتا تمام نمیشد
حاصل است مامور باین امر شده است کدام عمل با کشته که از حق سبحانه بکرت صحبت این طائفه
واقع شود بمقاومت تواند کرد جذبه من جذبات الحق توازی علی تقلین موفیت.

رشدی در کلمه لا اله الا الله می‌فرمودند که بعضی اکابر ذکر لا اله الا الله را ذکر عام گفته اند و ذکر الله را ذکر
خاص و ذکر مورا ذکر خاص الخاص و حال آنکه ذکر لا اله الا الله ذکر خاص الخاص می‌تواند زیرا که
تجلیات حق را سبحانه نهایت نیست و در ان صورت هرگز تکرار متصور نمی‌گردد پس در هر آنی نفس
صفت می‌کند و اثبات صفتی پس ابد الابد یعنی از نفی و اثبات خلاص نباشد.

رشدی می‌فرمودند که معنی لا اله الا الله پیش بعضی که الله اسم ذات است من حیث هی آن تواند بود که
لا اله نیست الله که عبارت از مرتبه الوهیت است یعنی ذات مع الصفات الا الله مگر ذات بحت
معرا عن الكل یعنی را پیر از خود و ور نمی‌باید داشت زیرا که در زمان خلود از اغیار مشهود و سر خردا

مقدس هیچ نیست و این نسبت مبتدیان خواجه عبد الخالق قدس سره میسر است فهم من منقسم
مصرع تا یک دو کردم اگر در ده کس است + در همین معنی میفرمودند که مبتدیان طریق خواجه بهاء الدین
قدس سره در اول قدم چاشنی از غنیت هویت حاصل است +

ترشحه در معنی کریمه قل الله تم در هم میفرمودند که مراد آنست که نفس ذات متوجه باش نه بصفات +
ترشحه در معنی آیت یا ایها الذین آمنوا امنوا سیفرمودند که اشارت است بکرا حقود یعنی ایمان که شش این
طائفه عبارتست از عقد قلب بحق سبحانه حق سبحانه امر کرده است که تکرار این عقد کنید یعنی سعی نمایید
که بدانید که این وصف از آن شمایست +

ترشحه در معنی آیت کریمه فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق بالخیرات میفرمودند که می شاید منقسم ظالم
لنفسه اشارت باشد بطائفه که بنفس خود ظلم کرده اند بان معنی که از هر چه مراد است از لذات و شهوات
و پیرامورم گردانیده اند و در جمیع احوال مخالفت ویرال لازم داشته اند تا مستعد قبول موهبت گردد و
نظر بدین تحقیق این کرده از مقتصدان و پیشین باشند و مقتصدان از سابقان خیر است +

ترشحه در معنی آیت سوار علیهم الله ثم ام لم یمنعهم لایؤمنون میفرمودند که شاید اشارت بطائفه باشد
از بنی آدم که بر قلب همین واقع شده اند که طائفه اند از ملائکه که ایشان را از غایت استغراق
در شهواتی هیچ آگاهی نیست بآنکه غیر ذات حق سبحانه موجودی هست و چون آن طائفه از هیچ
چیز آگاه نباشند ضرورتی هیچ چیز ایمان نداشته باشند لاجرم لایؤمنون وصف آن بزرگواران آمد +

ترشحه در معنی آیت لمن الملك الیوم صدوا احد القهار میفرمودند شاید از ملک دل سالک خواهند
یعنی چون حق سبحانه بر دلی بقدر احدیت تجلی کند در آن دل از غیر خود نشان نگذارد پس در آن دل
صدای لمن الملك الیوم در اندازد و چون در آن ملکیت غیر خود نبیند هم خود جواب دهد که لا اله الا
الله صدای سبحانی ما اعظم شانی و انا الحق و هل فی الدارین غیری و مثال این ازین مقام است +

ترشحه در معنی آیت یا ایها الناس اتقوا الله فی الله سیفرمودند که آدمیان محتاج حق اند سبحانه و چون
حق تعالی بعلم قدیم خود میداند که آدمی بحسب مقتضای بشریت بنان و آب و اسباب و حیوان
محتاج خواهد بود لاجرم جمال قیومیت را از مظاہر اشیا ظاهری گردانید تا آدمی بهر چه محتاج شودنی است
محتاج بحق باشد سبحانه از وجه قیومیت و می تعالی شانه +

رشته روزی بعضی از حاضران مجلس سیاست و ملامت میکردند سخنان میفرمودند در آن اثنا فرمودند
بر در کوچه اگر دیدی کاری کنید کسی از شما نفخ گیرد بهر وجه که تواند خود را کم کنید سعی نمائید که شهادت
در کثرت حاصل شود بعضی معنی انا عظیمناک اکثر را چنین تفسیر کرده اند که اویم ترا که شریعی شود
احدیت در کثرت *

رشته در آیت کل یوم هونی شان سخنان میفرمودند و در آن اثنا تقریب گفتند و فرمودند که
بقار بعد انفاراد و معنی است یکی آنکه بعد از آن که سالک متحقق شد بشهود ذات دوران به سوخت تمام
یافت و از استغراق و غیبت بشعور و حضور بازگشت منظر تجلیات اسماء فعلی میشود و آثار اسماء کبریه
در خود باز می یابد و میان هر یک از آن اسماء امتیاز میکند و از هر اسمی خطی خاص فرا میگیرد و
معنی دیگر آنکه در هر آنی و جزوی لایتنجری از اجزای زبان و در خود اثری از آثار اسماء ائمه که آنرا
در خارج مطابقتی باشد بازمی یابد و آنرا فائز این آثار متنوع متلون را در باطن خود در می یابد
و باعتبار اختلاف آثار امتیاز میکند میان هر یک از اقصای زمانی از از منته و این بغایت نادیده
است و اکمل افراد انسانیه را از ارباب ولایت خاصه انیمنی بر سبیل ندرت حاصل می شود و آیت
کل یوم هونی شان بسین انیمنی است بیت هر دم ازین باغ بری میرسد * تازه تر از تازه
تر می رسد * اما آنچه در معانی بعضی احادیث میگفتند در ضمن هشت رشته ایرادی یابد *
رشته در معنی حدیث القناعة کنز لانی میفرمودند که قناعت نزد ما آنست که چون کسی نان جو
نا بخیزد یا در روزی نان جو بخیزد نکند آنرا نیز آنقدر خورد که دست و پای جیب از برای نماز گزاردن
و میفرمودند برومی می باید بود که همیشه میسر شود و در خوردن و پوشیدن قناعت باید کرد و چیزی که
از آن پایه تر نباشد پس دست مبارک خود را کشاوند و فرمودند هرگاه کسی گرسنه شود یک روی
دست کج یا آرد ویرا کفایت است هر که چنین کرد یا سود و میفرمودند اگر کسی در بیابان افتد مثلاً
که در آن نه آب بود نه آبادانی و از هیچ مر امید طعام نباشد و در برای طعام هیچ و غده نشود و در
باطن و در نیز هیچ قرض نمودی توان گفت که این مرد قناعت بحقیقت حاصل شده است *
رشته در خبر الکبر مع الکبر صدقه میفرمودند که کبر دو نوع است نه سوم و محمود و کبر مذموم تعظیم است
بر خلق خدای بخشم قدرت در ایشان مگر لیکن و خود را از ایشان زیاده و به دیدن و کبر محمود

عدم انتفات است بآودن حق سبحانه و تعظیم بر غیر حق سبحانه آن معنی که هر چه غیر حق است سبحانه
در نظر وی حقیر ولی مقدار شود و علاقه انتفات وی از آن منقطع گردد این تکبر اصل است و حصول تریب
رشته میفرمودند که در حدیث وارد شده که شعیب بنی سوره بود بنا بر آنست که در سوره بود امر تقاضا
واقع است کما قال سبحانه فاستقم کما امرت و استقامت امر است بغایت معصوب زیرا که استقامت
استقرار است در حد وسط در مجموع افعال و اقوال اخلاق و احوال بروحی که تجاوز از آنچه ضرورت است
در مجموع افعال صادر نشود و از طرفین افراط و تفریط مصون و محفوظ ظاهر باشد از اینجا است که گفته اند
که کار استقامت دارد و ظهور کرامات و خوارق عادات را اعتبار میست.

رشته در معنی حدیث الیوم تسد کل فرجه الحدیث میفرمودند مسجدی که حضرت رسول صلی الله علیه
و سلم در آن نماز می گذاردند چندین در داشت آنحضرت صلی الله علیه و سلم در مرض اخیر فرمودند که آن
فرجه را بستند و آن در که بنام صدیق اکبر بود رضی الله عنه باز گذاشتند پس فرمودند ایام تسد
کل فرجه الا فرجه ابی بکر امروزی بسته شد همه شگانه ها مگر شکاف ابی بکر را باب تحقیق درین باب سخن
دارند و آن آنست که حضرت صدیق راضی الله عنه کمال نسبت جی بحضرت رسول صلی الله علیه و سلم
ثابت بود آن حضرت صلی الله علیه و سلم درین حدیث اشارت بآن کردند که همه نسبتها و طریقها در
جنب نسبت جی مسدود است و آنچه محل بقصد است جز این نسبت جی نیست و رابطه عبادت
ازین نسبت جی است بصاحب دولتی که اعتقاد واسطه را لائق باشد و طریقۀ خواجگان قدس الله
ارواحهم که بحضرت صدیق اکبر منسوب است از حیثیت این نسبت جی است و طریقۀ این عزیزان بحقیقت
نگاه داشت این نسبت جی است وقتی دیگر در بیان تحصیل این نسبت جی این آیات خوانند که
ثمنوی این در پیچ سوی یوسف باز کن و ز شکافش فرجه آغاز کن و عشق بازی آن در پیچ
کردن است و کز جال دوست دیده ثمن است.

رشته میفرمودند که بعضی از کبریا طریقیت خواجگان قدس الله ارواحهم در معنی حدیث لی مع الله وقت
گفته اند ای وقت ستم شامل لجميع اوقات یعنی سر حضرت نبی راضی الله علیه و سلم حق سبحانه و تعالی
دار تباطلی حاصل بود در سبیل دوام که در آن هیچ چیز گنجائی نداشت اما در وقت مدد که کسی باقلب
همه چیز را گنجائی بود از مصلح دنیا و محارب با اعدا و موثرات از دلج طامحات و غیر آن طبعی

گفته اند لی مع الله وقت ای وقت عزیز ناد و میفرمودند که خدمت خواجہ علاء الدین محمد والی علیہ الرحمہ
میل بقول ثانی سیکردند و میگفتند که کاطان را بر سبیل خدمت این حال واقع می شود *
رشته میفرمودند که در حدیث شب معراج واقع است که چون جبرئیل از ہر اہی حضرت صلی اللہ
علیہ وسلم باز ماند فرمود کہ لو دونت انما لا حترقت اہل تحقیق در معنی آن گفته اند اگر نزد یک روم
بقدر سر انگشتی از مقام خود کہ شود ذات مع الصفات است ہر آنکہ کہ میسوزم یعنی من خام
چیز دیگر می شوم یعنی صفت می ہو و ذات می ماند

رشته در حدیث ادنی ربی فاحسن تادیبی فرمودند ای بان اعطانی الجنة الجامعة بجميع خصائص
النعوت المرضیة والخصائل الحمیدة التي لا یطاق محضرة المحبوب در سطوت سلطنت محبت کہ
قطب دائرہ توحید است چه چیز باشد از انچه ملائم و مرضی حضرت محبوب نیست کہ مقہور و مرتفع
نکرد و چه چیز ماند از خصائل حمیدہ و اخلاق مرضیہ کہ حاصل نشود و بعد از حصول محبت محبوب بنابر جمیع
دقائق مرادات حضرت محبوب مطلع شدہ خود را جز در مرضی و ملایبات حضرت محبوب صرف نمیکند
بیت استاد تو عشق است چو آنجا برسی * او خود بزبان حال گوید کہ چه کن *
رشته میفرمودند کہ حضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہ فرمودند کہ لو کشف الغطاء لما از دوت یقیناً
معنی کہ ملائم استعمال حوت لو است آن کلمہ البیت کہ معنی وی امتناع ثانیست از برای امتناع اول
سیچ کس را بجا طریا مدہ و آن آنست کہ یقین ہمیشہ در تزیاید است زیرا کہ کشف عطا ہرگز ممکن نیست
و این پیش از باب تحقیق مقرر شدہ است کہ ذات من حیث ہی ہرگز ظاہر نمی شود مگر از پردہ صفات
چون این حقیقت ہمیشہ در حجاب کمون و استتار باشد کشف عطا ہرگز ممکن نباشد پس یقین
لا ینزال در تزیاید باشد اما انچه در معانی بعضی از کلمات اولیا میگفتند ہم در ضمن ہفت ششم
ایرادے یابد *

رشته در معنی این سخن کہ اصحاب مع الله فان لم تطيقوا فاصبروا مع من یحب مع الله میفرمودند
کہ مراد بصحبت انجا حضور و آگاہی است کہ لازم صحبت است زیرا کہ مصاحبین را لازم است کہ بیکدیگر
حاضر و آگاہ باشند چنین وارد شدہ است در توجہ ایجاد ی نسبت انسان کہ خلقہ بیدگی ہے
بالا و صاف المتقابل یعنی از جمیع اوصاف در روی چیزے ہست و از جملہ اوصاف است حضور الی

چه حق سبحانه از او ابدان ذات خود حاضر است پس آنچه ظاهر است از حضور آگاهی در افراد انسانی
از ایشان نیست بلکه بر توست از آفتاب حضور ذاتی که بر دیوار مظهر تافته و آنرا شور گردانیده
کمال آدمی جز در آن نیست که تحقیق حال خود کرده داند که آنچه او را حاصل است از حضور و غیره از آن
او نیست بلکه از آن حق است بجهان دویر ادران هیچ حقی نیست آنچه پیر سری قدس فرموده است
که تحقیق تمنعین محکوب اشارت باین است +

ترجمه معنی این سخن که بعضی محققان فرموده اند که لو اقبل صدیق الی الله الف الف سنه ثم اقبل
غنه خط ما فاتت منه اکثر ما ناله میفرسزدند که تحقیق این سخن آنست که این طائفه بزرگوار بقای میسرند
که در هر یک نفس کسب کمالات را مقدم می کنند و حکایت مشهور که بعضی ازین طائفه را ندکوست
که ایشان را پیش خلیفه غمازی کردند و گفتند که ایشان زندیق اند و خلق را اضلال می کنند
اگر آن شود که ایشان را بقتل رسانیده آن مذلت شدائی شود اجر می عظیم بران مترتب خواهد شد
و چون ایشان را به ارغلافت حاضر گردانیدند خلیفه بقتل ایشان فرمان داد سیان خواست
که یکی از ایشان را بکشد دیگری پیش آمد و درخواست کرد که اول مرا بکش سیان قصد می کرد آن دیگری
پیش آمد و همین درخواست کرد سیان متحیر فروماند و گفت شما عجب کسانی که بقتل خود چنین مشتاقید
بر یکدیگر مبارزت و مسابقت می نماید گفتند ما اهل ایشاریم و بمقامی رسیده ایم که در هر نفسی کسب کمالات
سابقه می کنیم پس هر یک حیات خود را ایشاران دیگری می نایم تا بدین مقدار فرصت یاران دیگر
نفسه چند برآورد و کسب کمالات کنند این سخن بخلیفه رسید تنبیه شد و تحقیق حال ایشان فرموده
بعد از اطلاع بر کمالات ایشان گفت اگر این طائفه زندیق اند پس در عالم صدیق نیست آنگاه
ایشان را اندر خواهی کرده با غارت تمام باز گردانید حضرت ایشان میفرمودند که این را تمیله است
در آن آنست که شخصی صد دینار سرمایه دارد و بان تجارت میکند مدتی سعی کرد تا هزار دینار شد
درین زمان آنچه حاصل اوست ازین مایه صد هزار دینار در سود تجارت بر آئینه بیشتر است
از آنچه حاصل او بوده در زمان پیشتر از صد دینار پس اگر وی درین زمان از کسب تجارت باز
رفتد ما فات او زیاده خواهد بود از مال ما +

ترجمه معنی این سخن که بعضی محققان فرموده اند که لو اقبل صدیق الی الله الف الف سنه ثم اقبل
غنه خط ما فاتت منه اکثر ما ناله میفرسزدند که تحقیق این سخن آنست که این طائفه بزرگوار بقای میسرند
که در هر یک نفس کسب کمالات را مقدم می کنند و حکایت مشهور که بعضی ازین طائفه را ندکوست
که ایشان را پیش خلیفه غمازی کردند و گفتند که ایشان زندیق اند و خلق را اضلال می کنند
اگر آن شود که ایشان را بقتل رسانیده آن مذلت شدائی شود اجر می عظیم بران مترتب خواهد شد
و چون ایشان را به ارغلافت حاضر گردانیدند خلیفه بقتل ایشان فرمان داد سیان خواست
که یکی از ایشان را بکشد دیگری پیش آمد و درخواست کرد که اول مرا بکش سیان قصد می کرد آن دیگری
پیش آمد و همین درخواست کرد سیان متحیر فروماند و گفت شما عجب کسانی که بقتل خود چنین مشتاقید
بر یکدیگر مبارزت و مسابقت می نماید گفتند ما اهل ایشاریم و بمقامی رسیده ایم که در هر نفسی کسب کمالات
سابقه می کنیم پس هر یک حیات خود را ایشاران دیگری می نایم تا بدین مقدار فرصت یاران دیگر
نفسه چند برآورد و کسب کمالات کنند این سخن بخلیفه رسید تنبیه شد و تحقیق حال ایشان فرموده
بعد از اطلاع بر کمالات ایشان گفت اگر این طائفه زندیق اند پس در عالم صدیق نیست آنگاه
ایشان را اندر خواهی کرده با غارت تمام باز گردانید حضرت ایشان میفرمودند که این را تمیله است
در آن آنست که شخصی صد دینار سرمایه دارد و بان تجارت میکند مدتی سعی کرد تا هزار دینار شد
درین زمان آنچه حاصل اوست ازین مایه صد هزار دینار در سود تجارت بر آئینه بیشتر است
از آنچه حاصل او بوده در زمان پیشتر از صد دینار پس اگر وی درین زمان از کسب تجارت باز
رفتد ما فات او زیاده خواهد بود از مال ما +

و این بجهت صدق
و حساب او در دنیا و آخرت
و محاسبه کسب و کفایت است

که دیگر تدارک زمان فوت شده مهتم نمی تواند شد *

رشته در معنی آن سخن که بعضی عرفا گفته اند که ارباب احوال بیرون حسن الاحوال می فرمودند که ستغراق در استیلاک نیز موجب ترقی نیست زیرا که تحقیق پیوسته است و معلوم شده که ترقی باز بسته به و اعم عمل است و زمان ستغراق و استیلاک بحقیقت زمان باز ماندن از عمل است بلکه ستغراق و استیلاک از احکام آن موطن است که بطریق استعجال درین موطن ظاهر شده است اگر در موطن دنیا ظاهر نشد و در موطن عقبی بطریق اکمل ظاهر می شد پس بنا برین تحقیق است که ارباب احوال مترا کرده اند از احوال *

رشته می فرمودند که حضرت خواجه محمد یار صادق سره نوشته اند که حقیقه الذاکر عبارة عن تجلیه سبحانه لذاته بذاته فی عین العبد من حیث اسم التکلیف و فرمودند این مقام بی آنکه مدتها طالب ذکر گوید مادل او را دوام آگاهی حاصل شود میسر نیست بعد از آن اگر حمله دیگر بیارود این نسبت را از خود سلب کند عنایتی است از حق سبحانه پس این بیت خوانند طبیعت یک جمله سستانه مردانه بگردیم *
از علم گذشته شیم و معلوم رسیدیم *

رشته در معنی این سخن که بعضی اکابر گفته اند سبحانه من لم یجعل للخلق سبیلا الا بالعجز عن معرفته می فرمودند که عجز از معرفت آنست که معلوم گردد که لا یعرف الله الا الله یعنی معرفت مقتضای ترکیب انسانی نیست آنچه در ترکیب انسان ظاهر است از معرفت از ان انسان نیست بلکه انسان آئینه شده است که در وی صورت معرفت حق سبحانه عکس انداخته است همچنین عجزی سنانی معرفت انسان نیست چنانچه بعضی گمان برده اند که عجز از معرفت جمل است این باطل *

رشته می فرمودند که شیخ ابوبکر واسطی قدس سره گفته است ان کنت قایما بغیرک فانت فان الجمع ولا تفرقة جمع اینجا کسایت است از دید توفیق در عمل تفرقه عبارت از ادای وظایف عبودیت بوجه خود می فرمودند هر که مضمون این سخن را دریافت و ذوقا مدرک او شد خلاص یافت و از تفرقه اغیار

بازرست *

رشته می فرمودند که اکابر در معنی جمع الجمع چنین گفته اند الجمع مال علیه و مالک علیه جمع الجمع ان یجمع ماله و مالک علیه و فرمودند پس مرتبه جمع الجمع است این بیت که حضرت مولوی قدس سره در غنچه فرموده اند بیت ما کیم اندر جهان بیچ بیچ چون الف او خود ندارد بیچ بیچ

فصل دوم در ذکر حقائق و وقایع و حکایاتی که از مشایخ متقدمین متاخرین قدس سره و اجماع

نقل میگردند و آن در ضمن پنجاه و دو شرح ایرادی یابد.

شرح میفرمودند که اهل ارادت بنایت کم اند باین تقریب گفتند که شخصی پیش یکی اکابر فرستاد که اگر مریدی صادق نشان دارند برای ما فرستند آن بزرگ در جواب فرستاد که اینجا مرید کمتر است اما هر چند شیخ میخواهد برای شما بفرستیم.

شرح میفرمودند که مولانا رکن الدین خوانی علیه الرحمه بسی فضائل و کمالات داشت و از نشاندن مقبره بود و باین طائفه ارادت صادق داشت وی میگفت که من از هیچ کار خود امیدوار نیستم الا از یک کاری که بنایت امیدوارم و آن آنست که روزی در صحرائی خدمت شیخ زین الدین علی کلال که از مشایخ بزرگ شیراز بود بطهارت مشغول بودند من کلوخ استخوان ایشان را بر خسارهای خود بجوم تا به آن استخوانا کردند.

شرح میفرمودند که نقل کردند که میگفت اگر صورت درویشی را بر دیوار نقش کند از پای آن دیوار بآید می باید گذشت.

شرح میفرمودند که چون شبلی را ارادت این طریق پیدا شد و پدر وی در آن فرصت حاکم و سبط بود بر دست محمد خیر که از مشایخ وقت بود انا بیت آورد و توبه کرد و محضر ویرایش جنید فرستاد صاحب کشف المحجود گفته است که این فرستادن از آن جهت بود که وی از تربیت شبلی عاجز بود لیکن ادب جنید نگاہ داشت و شبلی نیز از خوشیشان جنید بود جنید هفت سال و یک کسب فرموده و گفت و بآنها بر دو مقام که در ایام حکومت از تو صادر شده است باز میدهند بعد از آن هفت سال دیگر ویرانجست خلاصا طهارت خانه باز داشت تا کلوخ استخوان آب طهارت اصحاب میامی ساخت بعد از چهارده سال ویرانجست گفت و بر ریاضت امر فرمود.

شرح میفرمودند که سهل بن عبد الله تستری قدس سره مدت مدید ریاضات شاقه کشید و بدوام ذکر اشتغال نمود و میراثی که روزی خون از دماغ وی روان شد بر قطره که بر زمین چکید نقش شد برآمد بعد از آن که اینچنین مشغولها کرده بود پیروی بر ایستاد و فرمود.

شرح دو کورت از حضرت ایشان استماع افتاده که میفرمودند سخن خواجه عبدالحق است قدس سره

که در شش می بند و ریاری را کشای در خلوت را بند و در صحبت را کشای و در کثرت دوم این ابیات از شنوی خوانند که ابیات حرفه آموزی طریقی فعلی است به علم آموزی طریقی قولی است به فقر خواهی آن بصحبت قائم است به بی زبانت کار می بدید دست به

رشته میفرمودند که بعضی اکابر وین رضوان الله علیه جمعین گفته اند بعد از نماز دیگر ساعتی است که باید که در آن ساعت بهترین اعمال مشغول باشند بعضی گفته اند بهترین اعمال در آن ساعت میسر آنست که اوقات ساعات شب و روز را حساب کنند که چند از آن بطاعت صرف شده و چند بیت آنچه بطاعت صرف شده است بر آن شکر گویند و آنچه بمعصیت گذشته از آن استغفار کنند بعضی دیگر گفته اند بهترین اعمال آنست که خود را بصحبت کسی رسانند که در صحبت وی از هر چه غیر حق است بجهان ملول شوند و بجهان حق بجهان مال و منجذب اهل تحقیق گفته اند بهترین اعمال آنست که بواسطه اشتغال آن از غیر حق بجهان ملول شوند بجهان مال

رشته درین معنی که صحبت اجنبی موجب فتور نسبت می شود میفرمودند که روزی فتوری بوقت شنبه ابو نریه قدس سره راه یافت فرمود بگوید که در مجلس ما بیگانه پیدا شده است که این فتور بسبب اوست بعد از جست و جوی مبلغ گفتند بیگانه نیست فرمودند که در عصا خانه طلبید نه عمامای بیگانه یافتند دور انداختند و در انداختن در فی الحال واجد وقت خود شدند و آن تفرقه بمعصیت مبدل گشت و فرمودند که خواجه احمد سیوی را نیز قدس سره روزی در نسبت فتوری شده است فرمودند که بیگانه درین صحبت است که بواسطه وی سر رشته نسبت گم شده است بعد از تفحص بسیار در صفته مال کنش بیگانه یافتند بیرون افکندند فی الحال جمعیت و صفائی وقت روی نمود و آن تفرقه و کدورت مرتفع شد بعضی میخادیم فرمودند که یکی از اصحاب جامه بیگانه پوشیده بود و در سحر که وقت انعقاد صحبت بود بجلوس حضرت ایشان در آمده بود بعد از لحظه آن حضرت فرمودند که درین مجلس بوی بیگانه می یابیم پس آن عزیز را گفتند این بوی از تو می آید مگر لباس بیگانه پوشیده آن عزیز برخاست و از مجلس بیرون آمد و آن جامه را از بر کشید و دور انداخت و باز آمد +

رشته میفرمودند که تاثر جمادات از اعمال و اخلاق مردم پیش از باب تحقیق امری مقرر است و حضرت شیخ محمد الدین بن العربی قدس سره درین باب تحقیقات بسیار کرده اند و این تاثر جمادات

تا غایتی است که اگر شخصی افضل عبادات را که نماز است در موضعی ادا کند که آن موضع از اعمال اخلاق
ناپسندیده جماعتی متاثر شده باشد به احوال این عمل برابر آن عمل فزونی نیست که موضعی ادا کند که متاثر از جماعت
ارباب جماعت شده باشد از نیکی است که دو رکعت نماز در جرم که برابر است با مقدار رکعت در غیر آن +
رشته میفرمودند که طالب این نسبت را عمل کردن باین رباعی که بحضرت غریزان منسوب است
از لوازم است که رباعی با هر کشتی و نشد جمع ملت + و ز تو ز میزد رحمت آب و کلت + از
صحبت وی اگر تیرا نکنی + هرگز نکنی روح غریزان بکلت +

رشته میفرمودند که شیخ الو طالب کی قدس سره فرموده اند که جهد کن که ترا هیچ بالیستی غیر حق سبحان
نماند چون چنین شدی کار تو تمام شد دیگر اگر هیچ ظاهر نشود از احوال مواجید و کرامات غم نیست +
رشته میفرمودند که توحید درین روزگار آن شده است که مردم بی بازار با میروند و در پیران ساده رو
می گردند که مشاهد حسن و جمال حق سبحان می کنیم نمود با لشد ازین مشاهد پس فرمودند که حضرت سید عالم
تبریزی قدس سره بدین ولایت آمده بودند جمعی از مریدان ایشان در بازارهای گشتند و پیران را
پیدا میکردند و با ایشان تعلق می ورزیدند و می گفتند ما در صورت حسیله مشاهد احوال حق سبحان می کنیم
کاهی حضرت سید میفرمودند این خوکان ما کجا رفته اند ازین سخن چنان معلوم شد که آن طائفه در نظر
بصیرت حضرت سید بصورت خوک می نمودند +

رشته میفرمودند که مشایخ طریقت قدس الله تعالی ارواحهم در اصطلاحات خود لفظ شاید و مفتون
بالشاهد آورده اند بعضی آنرا معنی ظاهر یعنی گفته اند که مراد از شاید شاهد بصورت است و از مفتون بالمشاهد
آن طائفه را که را به عشق و محبت نسبت بنظایر حسیله نگاه میدارند پس فرمودند این نسبتی است بفاصل
ندیم و خطیر و نفس را در آن مدخل است یکی از اکابر فرموده است که تقسیم که نفس را در مشاهد صورتی
بی هیچ دلیلی و خطی نماند آخر خطای خانی بود باقی است و آنرا انکار نمی توان کرد همچنان که سالک از لذت
نفسانی که محب ظلمانی است گذشتن واجب است از خطوط روحانی که حجب نورانی است هم که شستن
لازم است +

رشته میفرمودند که اکابر طریقت قدس الله تعالی ارواحهم گفته اند بهر دست و دشنام که از کسی نسبت تو
واقع شود باید که بحقیقت دانی که توانی و اگر ترا خوک سگ امثال آن گویند یقین کنی که در توانان صفات

حصه هست چرا که آدمی نسخه جامعه هست و همچنانکه صفات ملکی دارد از صفات سبعی و بهی نیز خالی نیست یکی از اکابر پیش سید الطایفه جنید قدس سره نشسته بود شبلی در آمد آن بزرگ ویرایش جنید بسیار شنایش کرد بعد از آنکه سخن وی تمام شد جنید فرمود که اینمه تعریف این خوک را کردی آن بزرگ بغایت منفعل شده بود که بواسطه تعریف وی شیخ شبلی را خوک خواند اما در باطن و ظاهر شبلی از آن سخن بگویند اثر گرا هست پیدا نشد و هیچ تعبیری بوی راه نیافت *

رشته میفرمودند درویشی آنست که پیر سری قدس سره فرموده است که خاکی بنجته و آبی بر آن نخته نه پشت پامی را از آن کردی و نه کت پای را در روی و خلاصه درویشی آنست که از همه کس بزرگتر و بر هیچ کس باز نهند بحسب رت و بخت معنی *

رشته میفرمودند که بر بلاهای حق سبحانه جابر بلکه شاکری باید بود زیرا که حق سبحانه را بلاهای صعب است یکدیگر بسیار است فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میکنند که دو برادر توانمان بودند که که بیک شکم آمده بودند و پشت ایشان بر یکدیگر چسبیده بودند چون بزرگ شدند دائم زبان بشکر الهی جاری داشتند کسی از ایشان پرسید که با وجود چنین بلائی که شما را واقع است چه جای شکر گذار است ایشان گفتند ما سید اینیم که حق سبحانه را بلائی ازین صعب تر بسیار است برین بلا شکر میگویم مبادا که بلائی ازین عظیم تر مبتلا شویم ناگاه یکی از ایشان برد آن دیگری گفت اینک بلائی صعب تر رسید اشهد اکنون اگر این مرده را از من قطع میکنند من نیز می میرم و اگر قطع نمی کنند مرا مرده کنی باید کرد تا وقتی که بدن وی فسرده شود و بریزد *

رشته میفرمودند که شیخ ابو زریده قدس سره گفته است که سی سال باقی سبحانه سخن گفتم و از حق سبحانه سخن شنیدم و خلق پنداشتند که با ایشان میگویم و از ایشان می شنوم معنی این سخن آنست که آنچه از منظر ظاهر است نه از منظر هست *

رشته میفرمودند که حضرت فواجه بهار الدین قدس سره میفرموده اند من دو کس دیدم در مکه مبارک زاده الله تعالی شرفا در امتی یکی بغایت بلند همت و دیگری بغایت پست همت پست همت آن بود که در طواف دیدم شخصی را که دست در حلقه در خانه زده بود و در چنان جایی شریف و چنان قبی غریز از حق سبحانه غیر حق سبحانه چیز میخواست و بلند همت آنکه در بازار منی جوانی دیدم که پنجاه هزار دینار

کما بیش سودا خرید و فروخت کرد که در آن فرصت یک لحظه دلش از حق سبحانه غافل نشد از غیرت آن
جوان خون از درون من برآمد *

رشته ۱۹ میفرمودند که شیخ ابو یزید قدس سره در راهی میرفت سگ ترشده پیش دی باز آمد وی و ا من
در چپید سگ بزبان فصیح با وی سخن آمد و گفت اگر دامن تو بر من خور دی بانی پاک می شد اما این دامن
که از من در چپید و خود را پاک ترا زین یدی بکدام آتش شسته خواهد شد *

رشته ۲۰ شخصی در مجلس حضرت ایشان چون اهل مراقبه کردن کج کرده بود و خود را مراقب و مشغول فرمایند
ایشان با وی تند شده فرمودند کسی در صحبت سولانا نظام الدین علیه الرحمه سر پیش انداخته بود و
فرمودند سر بالا کن می بینم که از تو دو پیخیز و ترا بر آفتاب چه نسبت است سالها ترا کلوخ استخامیای پخته
و نجاست از مبرز باد و باید انداخت تا شایسته آن شوی که ازین طریق با تو سخن توان گفت مراقبه خود
هنوز کجاست *

رشته ۲۱ وقتی که حضرت ایشان نقییرا اجازت مراجعت بخراسان میدادند فرمودند که چون من
خدمت خواجه علاء الدین عجمدانی علیه الرحمه جد امی شدم گفتمند با خود قرار ده که تا فلان موضع از دست
خود غافل نشوم و چون آنجاسی باز موضع دیگر را نشان کن و تا آنجا خود را بر نسبت راست گیر همچنین
موضع به موضع و منزل به منزل و در زین نسبت میکن تا وقتیکه ملکه حاصل شود *

رشته ۲۲ میفرمودند که از سید الطائفه جنید قدس سره منقول است که فرمودند مرید صادق آنست که
مدتی قریب بیست سال کاتب شمال خبر نیابد که نویسد معنی این سخن نه آنست که مرید معصومی بود که درین
مدت هیچگونه جریمه از وی صادر نشود بلکه این بان معنی است که پیش از آنکه کاتب شمال چیزی نویسد
تبدارک آن مشغول شود و آنرا از خود دفع کند بوجهی از دوجه *

رشته ۲۳ میفرمودند که حضرت خواجه عبد الخالق عجمدانی قدس سره فرموده اند که گرانی از خلق بر می آید
و آن نمی شود الا به کسب حلال دست بکار دل بیار و طریق خواجگان قدس الدار و احکم ام می مقر است *

رشته ۲۴ میفرمودند که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که زندگی دل را در جات است زندگی
دل حاصل نمی شود جز با قضا و اقتضا و دوام ذکر است و در نوم و لقیظه ذکر در نوم آنست که در خواب بنید
که ذکر میکنی این ذکر را که در خواب گویند حضرت شیخ محی الدین بن العربی و بعضی دیگر از مشایخ طریقت

قدس الله روحهم موجب ترقی نمی گویند زیرا که ترقی منوط علی است که ناشی از علم باشد آنچه در خواب دیده شود که بزرگتر ششوست ازین قبیل است *

رشته ۲۵ میفرمودند که حضرت خواجه محمد یار صادق سره فرموده اند که مدارست بزرگرجائی میرسد که حقیقت ذکر با جوهر دل یکی میشود تنی این سخن تواند بود که آن باشد که چون حقیقت ذکر امر نسبت منزله از حرف و صوت و جوهر دل که عبارتست از لطیفه مد که وی نیز منزله است از شایسته کم و کیف پس بواسطه کمال شغل بن لطیفه بان امر منزله از حرف و صوت میان ایشان اتحادی شود و وصف یکی و یگانگی روی نماید در آن حال ذالربواسطه استیلا زندگوسج تفرقه و تمیز تواند کرد میان دل و حقیقت ذکر دل و راجحه کور ارتباط بر وجهی شده که غیر مذکور در اندیشه او گنجائش ندارد *

رشته ۲۶ میفرمودند که در خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه رفتم و ایشان با جمعی از بزرگان مباحثه علمی در میان داشتند و من خاموش بودم تا فارغ شدند مولانا روی بفقیر کرده فرمودند سگوت و آرام بیا حدیث و کلام و باز فرمودند بنمید اگر این مرد از فقه هستی خود باز بسته است هر چه کند مانع نیست و اگر بخود گرفتار است هر چه کند بروی تا و انیت حضرت ایشان فرمودند که ما از خدمت مولانا نظام الدین سختی بهتر ازین شنیده ایم *

رشته ۲۷ میفرمودند که خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه میگفتند که شریعت و طریقت و حقیقت را در همه خبر بیان می توان کرد و مثلاً دروغ گفتن که نمی نیست آن واقع است اگر کسی آنرا بسعی مجاهده که بطریق استقامت باشد از زبان دور گرداند که باختیار از زبان صادر نشود این شریعت است لیکن با وجود این تواند بود که در باطن داعیه دروغ گفتن باقی باشد سعی و مجاهده در آنکه از باطن داعیه دروغ گفتن دور شود این طریق است و چنان شدن که باختیار و بی اختیار از دروغ گفتن نیاید نه از دل و نه از زبان این حقیقت است حضرت ایشان این حقیقت را از خدمت مولانا بسیار نقل میکردند و شمسان میفرمودند *

رشته ۲۸ میفرمودند حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره فرموده اند که در بابیت جذب می گفتند درین راه چون مید را کی گفتم باین شرط که هر چه من گویم و خواهم آن شود خطاب سید که هر چه ما گویم و خواهیم آن میشود گفتم من طاقت این ندارم مدت پانزده شبان روز مرا بن بازگذاشتند احوال من

از حضرت بزرگوار

یا

۱۰

خراب شد و تمام خشک شد م چون بسر حدنا امید ی کشید خطاب رسید که هلا هر چه تو میخواهی همچنان باش
گو حضرت ایشان فرمودند که در مقامات حضرت خواجه همین قدر نوشته اند اما خدمت مولانا یعقوب چرخ
علیه الرحمه از حضرت خواجه نقل کردند که چون خطاب رسید که هلا هر چه تو میخواهی همچنان باش گو من ختیار
طریقه کردم که البته وصل باشد +

۲۹ رشتی روزی حضرت ایشان با جمعی از اصحاب تندرسته فرمودند که شما بار این طریق نمیتوانید کشید
این طریق بغایت دقیق است از مراد خود گذشته و بر مراد دیگری ایستادن کاری بس بزرگ است
از شما این کاری آید اگر من گویم که حالا روید و خوبانی کنید و بت پرستید فی الحال قم کفر بر سر کشید
این کار نه کار شماست شما کجا و این طریق کجا پس فرمودند که در همان خانه حضرت خواجه بهاء الدین
قدس سره دو کس از موالی که در خدمت ایشان می بودند بحث ایمان میکردند قیل و قال ایشان
دور و دراز کشید حضرت خواجه آن گفت گوی رومی شنیدند آخر پیش آن دو عزیز آمدند و فرمودند که اگر
صحبت ما را اینجا بید شمارا از ایمان می باید گذشت ایشان بغایت مضطرب گشتند و بدلی در آن
اضطراب می بودند تا آخر معنی آن سخن ایشان ظاهر شد +

۳۰ رشتی روزی حضرت ایشان یکی را مخاطب ساخته فرمودند که اگر در صحبت خواجه بهاء الدین قدس سره
ترانسته حاصل شده باشد بعد از آن بصحبت بزرگ دیگر افتی و از وی نیز همان نسبت را باز بای
چه میکنی خواجه بهاء الدین را گذاری یا نه پس فرمودند که از هر طای دیگر که آن نسبت را باز بایی باید که
آنرا هم از حضرت خواجه بهاء الدین رانی و فرمودند که یکی از مریدان قطب الدین حیدر بن خا قاه شیخ
شهاب الدین سهروردی قدس سره افتاد بغایت گرسنه بود و روزی بجانب ده پیر خود کرد و گفت
شیان الله قطب الدین حیدر شیخ شهاب الدین از حال ی آگاه شدند خادم را فرمودند تا طعامی پیش و
بردند چون درویشی از طعام فارغ شد باز وی بجانب ده پیر خود کرد و گفت شیان الله قطب الدین حیدر
که ما اینجا جاف و گدازشتی چون خادم نزد شیخ رفت از وی پرسیدند که چون یافتی آن درویش گفت
سهل کسی است طعام شما بخورد و شکر قطب الدین حیدر میگوید شیخ فرمودند که مریدی از وی
می باید آموخت که هر جا فائده یابد از برکت شیخ خود میداند چه بظاهر چه باطن
۳۱ رشتی باین تقریب که میفرمودند چون مرید صادق شیخی اکل از شیخ خود بیا بد ویرا جائز است که

در خاطر می بود که از مواجید و اذواق این طائفه بهره مند شویم اتفاقاً بمجلس عظمی شیخ یحیی بن معاذ رازی رسیدم دل من آنجا آرمید ملازم وی شدم بعد ازان بصحبت شاه شجاع کرمانی افتادم چون پیش وی درآمدم مرا از مجلس خبر داد و فرمود که دی رجا پروردست از وی کاری نمی آید با خود

گفتم سر من است و این آستانه بعد از مدتی مراد صحبت خود جاداد و چند گاه در ملازمت وی بودم درین اثنا ویرا غریمت زیارت شیخ ابو حفص صدق قدس سره شد من نیز در ملازمت وی رفتم چون صحبت شیخ ابو حفص افتادم مرا تمام از من بردند اما بشاه شجاع نمی توانستم گفت که اینجای من باشم چون وقت رفتن شد شیخ ابو حفص شاه را گفتند بار این جوان حیری خوش است ویرا اینجا گذارم اگر گذشت و رفت و کار من در صحبت و خدمت شیخ ابو حفص تمام شد

رشحه میفرمودند که یکی از اکابر دین بد مسجد رسید شیطان را دید که سر اسیمه ازان مسجد بیرون دیدن بزرگ نظر کرد مردی دید که در مسجد نماز میگذارد و مرد دیگر نزدیک وی تکیه کرده در خواب است از وی پرسید که ای ملعون درین مسجد چه کار آمده بودی گفت میخواستم که بوسه نماز را برین مصفا فاسد گردانم اما

همیبت و مهابت آن خفته مرا نگذاشت از وی ترسیدم و بیرون رفتم

رشحه میفرمودند که سید قاسم قدس سره گفتند که روزی در مجلس لانا زین الدین ابو بکر تابیا دے نشسته بودم و مردی که مریدی از شیخ وقت بود در آن مجلس حاضر بود خدمت مولانا از وی پرسیدند که شیخ خود را بیشتر دوست میداری یا امام عظم ابو حنیفه را آن مرد گفت که شیخ خود را خدمت مولانا ازان سخن بسیار در غضب شدند بمرثبه که آن مرد را سبک خوانند و برخاستند و بخانه درآمدند و من بهمانجا نشسته بودم بعد از لحظه خدمت مولانا بیرون آمدم و مرا گفتند بان مرد غضب کردم و در سوای وی درشت گفتمم بیا تا رویم و عذر خواهی وی کنیم بهر ای خدمت مولانا روان شدم آن مرد در راه پیش آمد و گفت من به عذر خواهی می آمدم و میخواستم که بخدمت شما عرض کنم که چندین سال است که برنده بامام عظم بودم و هیچ یک از صفات ناخوش من کم نشد و بچند روز که در ملازمت این عزیز بودم از همه ناخوشیها برگوشه شده ام اگر انجین کس را انا امام عظم دوست تر دارم چه مانع است اگر در کتاب ما نوشته اند که این دوستی مذموم است و نهی کرده اند ازان برگردم

چون

خدمت مولانا ورا عذرخواهی بسیار کردند و تهنیت فرمودند

رشدی میفرمودند که بهر اهی خدمت مولانا سعد الدین کاشغری قدس سره بلامرست شیخ بهاء الدین عمر میرفتیم در اثناء راه خدمت مولانا سعد الدین میگفتند قطبی میخواستیم که در باطن ما تصرفی کند و ما را خلاص گرداند امثال این سخنان میگذاشت چون بلامرست شیخ رسیدیم و نشستیم شیخ به سعد الدین گفتند که تصرف قطب چه می کند تصرف این طائفه پیش از آن نیست که بعضی حجب و موانع که عارض استعداد کسی شده است بواسطه تاثیر صحبت ایشان مرتفع میشود و آن استعداد از رفع موانع قبول موسبت می کند و سالک از استعداد خود امری که مقصود است بازمی یابد حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ بهاء الدین عمر را خدمت مولانا سعد الدین را نیافتند مقصود ایشان چیز دیگر بود و در طریقه خواجگان قدس اشعار و احکام تصرفی می باشد برین وجه که بدل متوجه باطن طالبی میشوند و از رگه زان توجه باطن بر بدل ایشان ارتباط و اتصال حاصل میشود و بواسطه آن ارتباط و اتصال اتحادی میان دل ایشان و باطن آن طالب واقع میشود که بطریق انعکاس از دل ایشان پرتوی بر باطن وی می تابد و این صفت است که ناشی از استعداد ایشان است که بطریق انعکاس در آئینه استعداد آن طالب ظاهر شده و همچنین امری را از استعداد خود نمی باید طلبید لیکن اگر این ارتباط متصل شود و آنچه بطریق انعکاس حاصل شده بود صفت دوام پذیر و خدمت مولانا سعد الدین همچنین امری می طلبیدند که از خارج استعداد خود حاصل کنند نه آنکه آنچه در استعداد ایشانست ظاهر شود

رشدی راقم این حروف گوید بعضی از محققان چنین گفته اند که هر یک از اعیان ثانی که موجود خارجی گشتند منظر اسمی خاص شده اند تخصیص ملائکه که مرجع ایشان همان اسم بود که منظر آن شدند و حضور ولذت ایشان از آن اسم بود و هرگز از آن اسم تجاوز نکردند با هم دیگر آیه کریمه و ما سأل الله مقام معلوم منی ازین معنی است بخلاف انسان که چون او تیرگی ظلمی و جهولی داشت از خصوصیت و شخصیت و تعین انسانیت خود گریزان شد و توجه تمام بجیزی و برای خصوصیت و تعین خود کرد و از آن جهت حامل بار حقیقت آمد و در نهایت امر بی نهایت شد خارج از دایره استعداد بشری تعین ناپا

رشدی میفرمودند که صاحب بحر الحقائق شیخ نجم الدین دای علییه رحمه فرموده است در لغایب کس بخدمت اولیاء نیست نخواهد داشت

رشحہ میفرمودند کہ شیخ ابوالقاسم گرگانی قدس سرہ گفته اند کہ ہی نشین کہ ہنگی تو او شود یا ہنگی او تو شوی یا ہر دو در حق سبحانہ گم شوند و نہ توانی و نہ او *

رشحہ کسے را در مجلس حضرت ایشان بخاطر گزشتہ است کہ چہ باشد کہ آن حضرت در باطن من تصرفی کنند حضرت ایشان بر باطن او مشرف شدہ فرمودہ اند کہ کمال تصرف وقتی واقع خواہد شد کہ من تو شوم یا تو من شوی پس آن سخن پیرری را قدس سرہ بزربان مبارک را اندک عجبہ اللہ مردے بود بیابانے رفت بطلب آب زندگانی ناگاہ فرار سیبخرقانی آنجا یافت چشمہ آب زندگانی چند آن بخورد کہ نہ دے ماند و نہ خرقانے *

رشحہ میفرمودند کہ از شیخ ابوسعید بن ابی الخیر قدس سرہ منقول است کہ فرمودہ اند ہفتصد تن از مشایخ طریقت قدس اللہ را در احکم در ماہیت تصوف سخن گفتہ اند تماشیرین و بہترین ہمہ اقوال نیست کہ التصوف صرف الوقت بہا ہوا و لے بہ *

رشحہ میفرمودند کہ شیخ ابوالسعود رحمہ اللہ علیہ اصحاب خود را میگفتہ است کہ پیش من با گوشت قدیدہ سیائید با گوشت جدیدہ آئید حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سرہ فرمودہ کہ مقصود شیخ ابوالسعود ازین سخن ہمت آموختن بود مرا اصحاب خود را یعنی با اسرار و حقائق مردم پیش من میائید بلکہ بخیری آئید کہ آن خاصہ شما باشد و از پیشگاہ دل شما سرزدہ باشد *

رشحہ میفرمودند کہ سید الطائفہ جنید قدس سرہ سخن بسفر می گفتہ اند روزی معارف ایشان بی اختیار بلند شد دیدند کہ اہل مجلس را استعداد ادراک آن نیست فرمودند کہ تفحص کنید شاید کسی درین نزدیک باشد کہ استعداد و قابلیت او جذب این حقائق کردہ است بعد از تفحص بلنج حسین بن منصور حلاج یافتند کہ در گوشہ نشستہ بود و بر عجیب فرو بردہ شیخ ہرگز پیش روی سخنان بلند نمی گفتند چہ ایشان ظاہر شدہ بود کہ وی روزے افشای این سر خواہد کرد شیخ فرمودند کہ تا او ملازان مجلس اخراج کردند *

رشحہ میفرمودند کہ خدمت مولانا نظام الدین علیہ الرحمہ میگفتند شیخی آنست کہ کسے خود را در نظر مریدان متجمل کمال تواند گردانید زیرا کہ با جمالی شد رابطہ مرید با مراد و صفت محبت کہ موجب جذب و تصرف بہانست محکم نمی شود و این را ما بتدبیر عقل می دانستیم لیکن ما را فرصت آن نیست کہ ہمیشہ تکلف کنیم و خود را بحال نماییم تا سبب فتور عقائد مردمان نشود ازینجا است کہ سنت شد شانہ کردن محاسن و

نیکو بستن دستار و غیر آن از چیزهای که تعلق به زینت ظاهر دارد.

رسم میفرمودند که خدمت مولانا یعقوب چرخ علیها رحمه فرمودند که در قریب بیست و پنج رسیده ام که با آن عظیم داشت در آنکه کای مرید بی شیخ از پیش میرو و با وی گفتم از مضمون آیت کریمه ایوم اکملت لکم دینکم و انعمت علیکم نعمتی چنان معلوم می شود که در عمل بموجب کتاب و سنت کار کفایت است و لازم نیست که کسی را بحسب ظاهر سیری و مقتدای باشد آن شیخ حضرت این سخن را بحضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره عرض کردم حضرت خواجه استحسان فرمودند و تلقی قبول نمودند.

رسم روزی بقریب توقیر و سیم سادات میفرمودند که در دیاری که سادات می باشند من بخوانم که در آن دیار باشم زیرا که بزرگی و شرف ایشان بسیار است من بحق تعظیم ایشان قیام نمی توانم نمود پس فرمود که امام عظیم رضی الله عنه روزی در مجلس درس چند بار برای خواستند کسی موجب آن ندانست آخر یکی از تلامذه امام سبب آن پرسید فرمود که طفلی از سادات علوی در میان این اطفال است که در صحن درس بازی میکند هر بار که مجوزه این درس میرسد نظر من بروی می افتد تعظیم می بخیزم.

رسم میفرمودند که با یکی از اکابر سمرقند گفتم که اگر کسی در خواب بیند که حق سبحانه مرده است بتبیرش صحبت دی گفت که اکابر گفته اند اگر کسی در خواب بیند که پیغمبر صلی الله علیه و سلم مرده است بتبیرش آنست که در شریعت این صاحب واقعه قصوری و فتوری شده است و آن مردن صورت شریعت است این نیز مثل آن مذکوری دارد و حضرت ایشان فرمودند می تواند بود که کسی را حضور مع الله بوده باشد ناگاه آن حضور نماند تبیر آن مردن این باشد یعنی نسبت حضور و نبود او نا بود شد راقم این حروف گوید که حضرت مولانا نورالدین عبدالرحمن الحامی قدس الله سره السامی این سخن را تا دلیل دیگر کرده بودند و فرموده که میتواند بود که حکم آیه کریمه اقرایت من اتخذ من دونه من اولاد من الله صاحب واقعه آنرا خدای خود گرفته بوده است از دل وی رخت نبندد و تا بود شود آن مردن خدای عبارت از نابود شدن این هوا بود پس این خواب دلیل باشد بر آنکه حضور او زیاده شود.

رسم میفرمودند که کشت قبور آنست که روح صاحب قبر تمثیل شود بصورتی مناسب از صور مثالی و صاحب کشت ویرا در آن صورت به دیده بصیرت مشاهده می کند اما چون شیاطین راقوت تشل و تشکل بصورت و اشکال مختلفه می باشد از اجنت و اوجان ماقهس الله الله اهم ازین کشت اعتباری نگرفته اند.

خواه بگوید این کتب

نحوه کتب

و طریقه ایشان در زیارت اصحاب قبور آنست و چون بسر قبر عزیزی رسند خود را از همه بستها و کیفیتهای
سازند و منتظر نشینند تا چه نسبت ظاهر میشود از ان نسبت حال صاحب قبر معلوم کنند و طریقی ایشان
در صحبت مردم بیگانه هم برین وجه است که هر که پیش ایشان نشیند بباطن خود نظر کنند هر چه بعد از
آمدن آنکس ظاهر شود دانند که آن نسبت از دست و ایشان را در ان دخل نیست بحسب آن نسبت
بوی زندگانی کنند از لطف و قدر و حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره این را تجلی مقابله گفته اند
و ظهور این معنی بواسطه کمال جلا و صفاست که باطن منور ایشان را حاصل است و آئینه حقیقت ایشان
از نقوش کونیه پاک صافی شده و بسبب کمال مجازات که بان ذات بی کم و کیف دارد و تجلی ذاتی در
هر چه نماید و هر چه بگاه که دیر ابطع وی باز کند از غیر آن امری که بی کیفیت هیچ چیز دیگر در وی ظاهر نخواهد شد پس
هر چه در آن آئینه پیدا خواهد شد از ان او نخواهد بود بلکه بواسطه تقابل شخصی خواهد بود که در وی منعکس شده
و مود این قول فرمودند که روزی خدمت مولانا نظام الدین علیه الرحمه بفقیر گفتند که امر در بطوان فرات
ولایت شاش میرودیم در ملازمت ایشان رفتم خدمت مولانا بر سر قبری بسیار نشسته بعد از ان کیفیت
تمام برخاستند و فرمودند بر صاحب این قبر نسبت جذبه غالب بوده است و آن قبر خواهد ابراهیم
که میگردد بود که از مجذوبان زمان خود بوده است بعد از ان بسر قبر دیگری رفتند و نخط توقف کردند
بعد از ان بیرون آمدند و فرمودند نسبت علمیه بر صاحب این قبر غالب بوده است و آن قبر شیخ زین الدین
کوی عارفان بود که از علمای بابی بوده است.

فصل

طریق زیارت

در شیخ میفرمودند که نزد ارباب تحقیق مقرر شده است که ترقی بعد الموت واقع است سخن حضرت شیخ محی الدین
العربی قدس سره ناظر این است ایشان فرموده اند که در تجلی از تجلیات بابوا حسن نوری جمع شدم
و مرا تقبیل کرد و از من سیراب شد گفتم که نه تو گفته تشنه توحید از غیر سیراب نشود و خجل شد گفتم چون وقت
از عالی فرا گیرد از غیر فرا گرفته است و غیر ازین سخنان ارباب تحقیق بسیار است که دلالت میکند بر ترقی
بعد الموت را قم این حروف گوید که حضرت شیخ محی الدین قدس سره در بعضی از مواضع فتوحات فرموده اند
که از ان مردم که نفی ترقی بعد الموت کرده اند یکی شیخ ابوالحسن نورسیت پس حال او بعد از موت از دو امر برین
نیست یا بعلم یقین دانسته که ترقی بعد الموت واقع است یا دانسته که واقع نیست اگر دانسته که واقع است
ثبت المدعی و اگر دانسته که واقع نیست این علم دگر است که بعد از موت او را حاصل شده پس بهر حال ترقی

در

بعد الموت واقع است +

رشته روزی در صفت فقری فرمودند که حق سبحانه و تعالی بفرموده این خطاب کرده است که یا غوث اعظم
قل لا ضما بک باختیار الفقر ثم بالفقر عن الفقر فاذا تم فقرهم فلامهم الا انا +

رشته میفرمودند که بعضی اکابر طریقت قدس الله ارواحهم گفته اند که بعد کن تا عمل خود بکوب زبری معنی این
سخن گو یا آنست که باید که بدانی هیچ عمل بتو مستند نیست قائم بتوفیق حق سبحانه است

رشته میفرمودند که سخن بعضی اکابر است که حق سبحانه در مرتبه واحدیت اگر خواهد خود را می شناسد
معنی این سخن آنست که در مرتبه حقائق مجزوه انسانی که باصطلاح بعضی مرتبه واحدیت عبارت از آنست
اگر خواهد علمی و استعدادی خاص از نزد خود کرامت فرماید که آن علم و استعداد خواص انسان دیر اشناست
و چون جز بعلم وی دیر انستوان شناخت پس شناسای وی غیروی نباشد +

رشته میفرمودند که شبی خوابه باقی الی داشت خواب زرفت من نیز از الم دی خواب ز رفتم پس فرمودند
کشف کسی می باید که ویرا بکسی علاقه باشد از الم دی متاثر شده بلکه باید که چنان شود که هر چیز را که الم
رسد از آن متاثر شود یکبار مری را چوب زدند چنانچه خون از پهلوی او چکید از پهلوی مبارک ابو نیر
بسطای نیز خون می چکید درین سخن که حضرت ایشان فرمودند اشارت است بتحقیق بمقام جمع و بیان
این مقام در ذکر حضرت حقائق پناهی مولانا نورالدین عبدالرحمن الجانی قدس سره السامی آنجا که
ملاقات ایشان با مولانا فاضل لدین محمد مذکور شده در ضمن رشته ایراد یافته +

رشته میفرمودند که در مجلس شیخ بهار الدین عمر قدس سره بودیم که کسی از ایشان پرسید که بعضی محققان
در اوائل حال گفته اند که ممکن عین واجب است و در آخر از آن سخن برگشته گفته اند بلکه واجب عین
ممكن حجت این چیست حضرت شیخ در جواب آنکس فرمودند که آن سخن اول را در حال عدم استقامت
گفته اند و این سخن ثانی را در حال استقامت حضرت ایشان بجزار مجلس خطاب کردند که فرق میان
این دو سخن چیست هیچ کس نتاخی نکرد و چیزی نگفت و حضرت ایشان نیز بواسطه آنکه جمعی از اماراء
ترخانی درآمدند هیچ نفرمودند +

فصل شوم در سخنان خاصه که از هر بابی بوزبان مبارک حضرت ایشان میگذاشت و مخاطباتی
که از آن حضرت نسبت باهل بدایت و نهایت در صحبت صادر می گشت و آن در ضمن صد و هجده رشته

در بیان

در بیان

در بیان

ایراد می یابد *

رشته میفرمودند که حضرت شیخ بهاء الدین عمر قدس سره از من پرسیدند که مبتدی را سفر به یا اقامت
من خود را از جواب عاجز فرامودم بنابر مراعات ادب ایشان مبالغه کردند که بگوئی گفتم در سفر مبتدی را
جز پریشانی دل هیچ حاصل نیست پس حضرت ایشان فرمودند که سفر وقتی مبارک است که صفت تکمیل
حاصل شده باشد باعتبار مقتدا و مبتدی را سفر مناسب نیست ویرادر گوشه می باید نشست و صفت
تکمیل حاصل کرد کسی را که بدین طریقه مشغول است هم در شهر و ولایت خود بودن اولی است زیرا که
تشویع و ملامت خویشان و آشنایان و ناموس زردمان ویرامان می آید از آنکه بخلاف شریعت
کاری کند و مرتکب فعلی نامرئی شود و بعضی از مشایخ برخلاف این رفته اند و گفته که مبتدی را سفر
می باید کرد تا بسبب مهاجرت اوطان و مفارقت اخوان از عادات رسمی و مالوفات طبیعیه خلل شود
و بواسطه ریاضات و مجاهدات که از لوازم سفر است ویرانی الحمله تصفیه تزکیه حاصل گردد اما آنچه
معتقد خانواده خواجهکان است قدس الله ارواحهم در باب سفر و اقامت آنست که مبتدی را
چندان سفر می باید کرد که خود را بصحبت عزیز ازین طائفه رساند بعد از آن باید که ترک سفر کرده
خدمت و ملازمت ویرالازم گیرد و بر کار بحدت و وقتیکه ملکه نسبت این عزیزان حاصل کند و
این نسبت ملک وی شود و اگر در شهر خود انجمنی کسی یابد البته از صحبت و خدمت وی هیچ طر
نرود و غیر این هر چه کند موجب تضییع اوقات است و فرمودند که شیخ ابو یزید قدس سره در بدایت
حال از بسطام سفر کرد و بصحبت یکی از مشایخ رفت آن بزرگ فرمود باز کرد که از آنجا که قدم بر زمین
و مقصود را گذاشته بازگشت و پیرمردی داشت بخیمت و طلب ضای می قیام نمود و مقصود
وی حاصل شد حضرت شیخ محی الدین العربی قدس سره این سخن را چنین تاویل کرده اند که اشارت
آن بزرگ بدان بوده است که آنچه مقصود حقیقی است جمیع از سنه و اکنه محیط است و هیچ جا از اطاق
وی خالی نیست پس باز ید را بران ستر آگاه ساخت که در طلب وی حاجت بقطع مسافت نیست
رشته میفرمودند که سالک باید که راه ندلت و خواری سپرد برای حصول نیستی تا جمال شاید لاهوتی
در آئینه نیستی به بیند *

رشته میفرمودند که از خواری و دشنام مردم خوش بر نیاید هرگز بوی از معانی مروی بشام جان

نشد

شیخ با یکدیگر از بعضی عادات

بجای آورد

نخواهد رسید زیرا که نزد اهل تحقیق لا قاعلی فی الوجود الا الله امری مقرر است پس هر چه از محبوب برسد
از دشنام و خواری محبت بنیانه اما به سر و موجب نزد خواهد بود.

رشته میفرمودند که هر که نسبت کسی چیزی گوید که از آن نقصان لازم آید البته آنکس را ناخوش
خواهد آمد و آدمی محبوب است بآنکه از نسبت نقصان بوی متاثر نشود و ناخوش گردد کار آنست که
این ناخوشی را از خود دور کنند و این معنی جز به رجوع بجناب حق سبحانه میسر نیست بذر و مراقبه نشود
سلوک نزد ارباب طریقت معتبر باینست.

رشته میفرمودند که یاران ما همیشه سبوح قدوس می گویند اگر ناگاه کسی ایشان را چیزی که طایع
ایشان نباشد بگوید متاثر و متغیر شوند اگر سبوح قدوس گویان این تاثیر و تغیر را از خود دور میکنند
که به چیزی متاثر و متغیر نشوند ایشان را بهتر میبود.

رشته میفرمودند که هیچ چیز حقیقت انسانی را چنان پاک صاف نمی سازد که بلا و محنت با خاصیت
اینها رافع حجاب غلیظ اند مضمون حدیث ان اشد البلاء علی الانبیاء ثم علی الاولیاء ثم الاشراف مثل
ناظر این معنی است و ما معتقد این طریق ایم و بچکس یاران ما برین عقیده میستند.

رشته میفرمودند که صاحب وجد و حال در راهی میرود و در میان آن راه سگی خفته باشد وی آن
سگ را خیزاند تا خود با سانی تواند گذشت چون بگذرد و در خود گذرد و آن وجد و حال را باقی بیاورد
و اندک آن کمریست از مکرهای الهی نسبت بوی که با وجود آن فعل جد و حال را بوی باز گذاشته اند.

رشته میفرمودند که اگر آنی دوست یکی نسبت عوام و دیگری نسبت خواص مکری که نسبت عوام است ارادت
نعمت است با وجود تقصیر در خدمت و مکر که نسبت خواص است ابقار حال است با وجود ترک ادب
رشته میفرمودند که دوام شغل طائفه که نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم می درزند بروحی بایده که اگر کسی

از ایشان را مثلاً بجهت آب دادن غله بشیر کا جنگ نزع بنوعی واقع شود که سروی بشکند و خون
بر روی وی فرودد بحسب ظاهر خنک و نزع از وی نمایان بود اما بجهت باطن هیچ کدورتی و کراهتی
در دل وی نباشد بلکه از ایراد جفای ایشان خوش وقت بود و ایشان را معذور دارد و آنچه میکنند

و از نسبت خود ذائل نشود و دل از حق سبحانه منقطع نگرداند.

رشته میفرمودند که حق سبحانه بدوام تجلی ایادی متوجر جمیع موجودات است پس کسانی که باختیار خود

گوشه میگیرند و آنرا خلوت و عزلت می نامند چه عذر دارند اگر انجمن تجلی عظیم ایشان را باطل می شمارند
بغایت جاہل اند و اگر آنرا حق میدانند چرا بحق آن قیام نمی نمایند و گوشه کاری بر خود نمیگیرند طائفه که
بشرف استغراق در کج جمع مشرف چنان شده اند که بشوغل کونیہ نمی توانند پرداخت آن دیگر است
رشته میفرمودند سر آنکه نسبت خواجگان قدس الله ارواحهم در ملا و صورت تفرقه بیشتر ظاهر میشود
آنست که این نسبت محبوب است هرگاه محبوب را بخلوت خوانی در حجاب شود.

رشته میفرمودند لطافت این نسبت بروحی است که نفس توجه بوی مانع ظهور نیست چنانچه در مطاہر
این معنی ظاهر است که چون با ایشان نیک متوجه شوند محبوب گردند و هم حضرت ایشان فرمودند که
لطافت این نسبت بروحی است که اگر سگ را بی جنبه کلی می زنی این نسبت غائب شود.

رشته میفرمودند که الاشیاء بتبیین باضدادها شغل بخلق ضد شغل است بحق سبحانه و چون خدا را از
کراست میشود و منجذب میشود از مکر و محبوب از نیت است که اهل این سلسله در بازارها و مواضع
از دحام خلق میروند و می نشینند تا بواسطه ضدیت خلق و کراست از شغل ایشان دل منجذب شود
بحق سبحانه.

رشته میفرمودند که اهل این نسبت را صحبت در بدایت بغیر طائفه که این نسبت بر ایشان غالب است
سبب فتور عظیم درین نسبت میشود و اگر چه آن صحبت اهل زهد و تقوی باشد و این نه انکار زهد و تقوی
است که آن در رعایت صفاء و نورانیت است لیکن چون بران طائفه زهد و تقوی غالب است اهل این
نسبت را در صحبت ایشان همان نسبت حاصل میشود و از نسبت شریفه خود که فوق همه نسبتهاست
باز می مانند چه حکم غالب راست بینند که محبت بدان و بیگانه گان را چه تا شریافته و از ایشان چه
نسبتهای تیره حاصل شود.

رشته میفرمودند که با جمیع نشینید که بر شما غالب نباشند تا شمارا نخورند و غالب نباشند یعنی بحسب نفس
و هوا کسی قوی نباشند و شمارا نخورند یعنی وقت شمار اضائع و نابود نکنند.

رشته میفرمودند که کسی را که داعیه این طریق باشد و دران آشنا خاطر مایل و یراثش و بشیر باید که
استغفار بسیار کند اگر بان دفع نشود جائی رود که از زمان دور تر بود اگر بان دفع نشود مدتی بر صوم
و تغلیل طعام مداومت نماید و معالجه کند که قوت شهوی را تسکین حاصل شود و اگر بان نیز دفع نشود

گردو گورستانها گردد و دوازده مردگان عبرت گیرد و از ارواح بزرگان استمداد همت کند اگر بان نیز دفع نشود
گردو زندگان گردد و از بولهن ارباب قلوب در یوزنه نماید شاید که بار آن خاطر از وی بردارند و او را در این
بار ضائع نگذارند *

شرح میفرمودند که خدای انبیا و اولیا را مناسب است که با وجود آن از حق سبحانه مجرب نمی شوند و
عوام الناس را نیز لائق است که بان تکمیل مرتبه حیوانیت می کنند اما طائفه که درین میان اندازند و
طریقه دارند ایشان را بغایت نامناسب است یک نفس که باقی سبحانه از لدون برآید بهتر از هزار
فرزند است زیرا که در آن هزار فائده و نفع است درین هزار فتنه و ضرر *

شرح میفرمودند که اگر بالفرض مرا پانصد سال عمر باشد و همه را صرف استغفار کنم هنوز مقدار آن گناهی
که از من صادر شده نتوانم گردان گناه که خدای است *

شرح اگر درین سخن آن که از حضرت ایشان نقل افتاد کسی دغدغه شود که خدای سنتی است پسندیده و در
صفت آن آیات قرآنی ظاهر است و احادیث صحیحیه ثابت پس نفی کردن آن روا نبود جواب ازین غده
آنست که نفی اینچنانه بر سبیل اطلاق است بلکه نسبت بعضی اشخاص است که لائق بحال ایشان تجرید ظاهر
و باطن است و مخفی نماند که در هر زمانی بحسب حکمت الهی آنچه مناسب حال طالبان و صلیحت کار میدان است
بر زبان اولیا و اهل ارشاد که و ارشادان علوم خاصه محمدیه اند علی مصدر و الصلوات و السلام جاری میشود پس چون
درین زمان مناسب حال متبدیان طریقت شیوه تجرد و فراغت بود لازم حضرت ایشان حکیم الهی بودند
و جامع حکم نامتناهی تجرد ایما نمودند و از تامل حتما فرمودند *

شرح حضرت ایشان روزی یکی از حضار مجلس با مخاطب ساخته از تعلق و عشق بمطهر حبلیه منع میکردند
و میفرمودند که من این نسبت را از قاری مشاهده کرده ام که ویرا بصاحب جمال تعلق شده بود و هر جا که
دی میرفت آن قاز نیز در پی میرفت شنیده ام که شیر را نیز این حالت بوده است پس در امر غیر ضروری
که حیوانات شریک باشند بان گرفتار بودن و عمر شریف صرف آن کردن مقتضای همت نیست لیکن
اگر استعداد کسی بر وجهی افتاده باشد که بی اختیار گرفتار نسبت حی می باشد آن دیگر است بعد از آن این
عبارت فرمودند که نصیحت ناصحان را در کاخانه گرفتار این نیست *

شرح میفرمودند که چون در صحبت ارباب جمعیت نشسته شود و بدل سخن سبحانه جمع گردد و آرام گیرند بخت
از آنجا که

بدر گفتن نیست زیرا که غرض از ذکر حصول این نسبت است ذکر از برای آنست که محبتی که در دل مضر است
ظاهر گردد.

۲۲ شرح روزی حضرت ایشان این ابیات خواندند بیت تاها و هو اشارت می کنی + یا بحر و یا عیار
می کنی + بنده حرفی نیاید از تو کار + جهد کن تا از رهت خیز و غبار + یا بفرنگ و اورا آزاد کن + بنده شو
لی + و او گوش یابد کن + بعد از آن فرمودند که این ابیات اشارت است بان نسبتی که در محبت حاصل میشود
انچه نتیجه صحبت است نه توسط تا و هو است.

۲۳ شرح میفرمودند که چون از صحبت کسی نسبتی فرا گیرد بطریق نگاهداشت او بآنست که وجهی سازد که شمار
از آن کس گراستی نشود از اینجا است که گفته اند شیخ باید خود را در نظر مرید محبوب بتواند ساخت زیرا که نشی
آن محبت که سبب ظهور این نسبت شده وی بوده پس هرگاه که از وی گراستی شود که ضد محبت است نسبت
زائل شود و چون محبت زائل شود نسبت نماند.

۲۴ شرح میفرمودند کسی که بصحبت این طائفه می آید باید که خود را بغایت مغفلس نماید تا ایشان را بروی حم آید
۲۵ شرح میفرمودند حاصل طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم دوام اقبال است بجناب سبحان و وجهی که
در آن اقبال پیچ کلفت نباشد.

۲۶ شرح میفرمودند که مقصود کلی آنست که لطیفه مد که را بر سبیل دوام اقبالی بحق سبحان واقع باشد از تو
باید که این اقبال واقع باشد تا مقبل باشی.

۲۷ شرح میفرمودند که خواجگان این سلسله قدس الله ارواحهم هر زمانی در قاضی نسبتند ازند کاخانه
ایشان بلند است خواجه اولیا کلان علیه الرحمه که از کبار اصحاب حضرت خواجه عبدالخالق اند قدس سر
در مسجد سر صرافان در بخارا حله خواطر بر آورده اند این کار را بنده از عقل و ادراک است این معنی از بدآورده
ادراک بیرون است از ایشان پرسیده اند که خلوت در انجمن کدام است فرموده اند خلوت در انجمن
آنست که بازار در آئی و آواز بازاریان بگوش تو نرسد این عزیزان همچنین مشغولیه داشته اند این
طریق را آسان بنایه شمرد.

۲۸ شرح میفرمودند که طریقه خواجگان را قدس الله ارواحهم آسان بدانند حضرت خواجه محمد باقر قدس سره
سره با این همه کمالات صوری و معنوی دائم از رساله های خواجگان قدس الله ارواحهم همراه سید شسته اند

از آن که قدسیه را دائم مطالعه کنند و همراه دارند ناگزیر است *
 رشتحه سیفر مودند که معرفت خواطر بروجه کمال منحصر در طریقه خواجه عبدالقیاں است قدس الله روحه
 بنا بر کمال احتیاط ایشان در پاس الفاس *

رشتحه سیفر مودند که آنچه معتقد است ازین طریقه آنست که دائم دل بر سبیل حق ولدت آگاه بحق سبحانه
 باشد و بمعنی را با اعمال مناسب کسب میکنند بدینش نیست و نهایش آنکه کتب رایج مدخلی نماند و بمعنی
 ملک انفس گردد و ملک شود *

رشتحه سیفر مودند یعنی حاصل می باید کرد که هیچ آبی آنرا نبرد و هیچ آتشی آنرا نسوزد مثلاً کسی را قیسه حاصل
 شده است بوجد گندم هیچ چیز این یقین را از ابل نمی تواند گردانید بخلاف آنکس که گندم را بتکلف در زمین
 خود میگرداند بسا که بسبب اشغال گوناگون از وی زهرولی شود *

رشتحه سیفر مودند که این بیت مرا خوش آمده است بیت بر آستان ارادت که سر نهادشی بیکه لطیف
 دوست بر دلش در کجی نکشود و بعد از آن فرمودند در باطن هر که نسبت ارادت ظهوری کرد باید که آنرا از
 حق سبحانه نعمتی عظیم دانسته بحق آن قیام نماید و قیام نمودن بحق آن جز این نیست که بکلی خود بجناب حق سبحانه
 متوجه شده هستی خود را صرف آن جناب کنند پیش محققین ثابت شده است که وجدان بر طلب مقدم است
 و آن حدیث را که حضرت بنی صلی الله علیه و سلم فرموده است من طلب شیاً وجد وجده چنین تفسیر کرده اند
 که من وجد شیاً طلبه زیرا که تاج سبحانه بر دلی بوصف ارادت تجلی نماند آن دل را استعداد ارادت طلب
 حق سبحانه حاصل نمیشود و نتیجه آن تجلی میل انجذاب است بجناب حق سبحانه پس اول آنند بعد تجلی ارادی
 حق سبحانه شده باشد بعد از آن طالب مریدوی گشته و این را تمییز است و آن آنست که شخصی در پاس
 منظره میروند ناگاه صاحب جمالی از بالای منظر بروی جلوه کرد و دل و پیرا بر بود و در باطن وی میل
 و انجذاب بان صاحب جمالی پیدا شد پس درین صورت وجدان بر طلب و ارادت مقدم است بقیه سوال
 کرده اند که چون وجدان مقدم است طلب را چه فائده است جواب گفته اند که طلب از برای اتمی فای حظه است
 و بیکه آنکه وجدان که بر طلب مقدم است بروجه جمال است و فائده در طلب آنکه آن جمال تفصیل یابد *
 رشتحه سیفر مودند که قیمت مرد بقدر حرکت مدر که از دست بجاتق این طائفه قدس الله روحه *
 رشتحه سیفر مودند که کار نه آنست که توجه و مراقبه کنند بلکه کار آنست که همه کار را طاعت یک مقصود سازند و

ادراکی خاص در مجموع اشیا پیدا کنند*

رشته میفرمودند که عمل را محبوبی باید گرفت نه حضور و جمعیت را زیرا که حضور و جمعیت از مواهب است و غریزه الوجود است و در تحت اختیار نیست و فقدان موجب کسل و فتور است بخلاف عمل که از کماسپ است و در تحت اختیار و مواظبت بران موجب جمعیت حضور است بانجا صیغه چنین واقع است که بحضور و جمعیت فتور راه می یابد پس این دو بیت خوانند ابیات خالقان این شکم در باطن است * راه جانم سو تو نا امین است * یا بکلم شرع در کارش فکن * یا بکلم در کمسارش فکن *

رشته روزی نسبت به بعضی حاضران از روی سیاست میفرمودند که هرگاه شما در صحبت با بستی حاصل شد بازمی آید و اگر کلفتی رسید میرود این سهل می باشد کسی که پیش فقیر حاصل از برای ذوق و حال می آید آن محبتی است عارضی نه ذاتی پس این بیت خوانند که سبیت در دل چو شراب شوق ما میریزی * بایه چو خمار گیردت نگریزی *

رشته روزی حضرت ایشان معارف دل آفرین و لطائف شوق انگیزی گفتند و یکی از حاضران در اتمام بان سخنان مداده بود و بشغف هر چه تمام تر گوش و هوش بر استماع آن حضرت ایشان فرمودند که شما بی میل سخن شنیدن دارید خود را بمضمون آنچه می شنوید در می باید داد سخن بکنی است از گفت و شنید کار نمی کشاید *

رشته میفرمودند که کلام را جمالی است بر آنکس که حق سبحانه عنایت کرد و ظاهر گردانید از بیجا است که حق سبحانیا را علیم الصلوات و السلام بکلام غرستانه بچرب تصرف *

رشته میفرمودند زبان مرآت دل است و دل مرآت روح و روح مرآت حقیقت انسانی و حقیقت انسانی مرآت حق سبحانه حقائق غیبیه از غیب ذات قطع این همه مسافات عبیده کرده بر زبان می آید از اینجا صورت لفظی پذیرفته بمسامع حقائق مستعدان میرسد *

رشته میفرمودند که جمال سخن است که مستمع را از مستمع بازمی ستاند و جمال نمیدهد سخن را اگر حکم اولیا پس این ابیات خوانند ابیات سه نشان بود ولی راز نخست آن بجنه * که چو روی و بزمی دل تو با و گرامد * دوم آنکه در مجالس چو سخن کند ز معنی * همه راز هستی خود بجهت می ربايد * سوم آن بود معنی بی اصل عالم که زیج عضو او را حرکات بد نیاید *

ششم میفرمودند که بعضی اکابر را که ملازمت کردم دو چیز مرا کرامت کردند یکی آنکه هر چه نویسم جدید بود
نه قدیم دوم آنکه هر چه گویم مقبول بود و نه مردود

ششم در کت ثانیه که راقم این حرف بشرف آستان بونی حضرت ایشان مشرف شد قصیده مشتمل بر
سناقب آن حضرت نظم کرده مصدر بطرفی از معارف صوفیه قدس صدر او احم ساخته بود که بعضی
از آن نیست ابیات یا برداشت پرده از رخسار و این محشول یا اولی الا بصار بهلکه انتبا
طلعت او و طلعت من مشارق اظهار همه اشیا پلاک این خفراق و همه ذرات محو این انوار همه را
صاف ساخت است این نور و همه را پاک سوخت است این نار و ملکه دوست در کین و مکان و
جلوه دوست بر زمین و لیسا و نیست تکرار در تجلی او و گر چه باشد بیرون ز حد شمار و لیکن آن از
تجد و امثال بی نماید بصورت تکرار و جمله ذرات کون اینها هست که در آن جلوه میکنند رخ یار و
در سر آئینه بآئینه بی نماید با شفق دیدار و گاه مستور در پس پرده و گاه مشهور بر سر بازار و گاه
در پرده می نواز دساز و گاه بی پرده می در اند تار و پرده دوست با همه پرده و پرده ساز دوست
با همه اوتار و تاشود نقش پرده شان حائل و از تماشای نور آن رخسار و ای زیند ارغیر در پرده
خیز و بردار پرده پندار و گردین پرده بارینخواهی و روی دل سوی نقشند ان آر و آن مقیمان
بارگاه است و ان ندیمان صد رصفه یار و همه در بزم شوق شاه شان و همه در بزم عشق
شاه سوار و همه عالی و زان میان اعلی و شاه ابرار و خواه احرار و برادر طریقت مولانا موسی که از
خاص خادمان آن آستانه و محرمان آن دولتخانه بود این قصیده را در خلوتی بنظر مبارک حضرت
ایشان رسانید روز دیگر حضرت ایشان در صحبت فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که در زمان میرزا غلام
که در سرت بودیم و اشعار حضرت سید تقی قدس سره شهرت یافته بود بعضی جوانان نورسیده مثال آن شمار
توحید امیر میگفتند ظاهر آن بود که حقائق و معانی حضرت سید بود که منتشر شده از بطن آن جوانان
بی اختیار ایشان سر میزد اگر چه آن سخنان حسب حال ایشان نبود لیکن چون استعداد ایشان قبول
منظریات آن حقائق و معارف کرده بود باین سبب ایشان از سایر ایناے جنس امتیاز تمام داشتند
ششم میفرمودند از پیروی که در هر بیرون دروازه ملک کله پوش میدوخت یک دو سخن آشنا شنیدم که
از آن بوی مذاق این طائفه می آمد دیگر نسبت بوی رعایت ادب چنان کردم که در هیچ راهی و بازاری

قدم من از قدم وی پیش ز رفت بجهت غرت آن دو سخن *

رشته میفرمودند اگر شنوم و دانم که در خطای کافری سخنان این طائفه را بنجاری میگوید میروم و ملازمتش میروم

میکنم و منت میدارم *

رشته اول سخنی که در کت اولی از حضرت ایشان در قرنی استماع افتاد این بود که فقیر را مخاطب ساخته فرمودند که یکی از اکابر گفته است نحو علمی است که اصول آنرا بیک هفته ضبط میتوان کرد ما آن را زومی میرویم که چه بودی که در روشنی نیز در کتابی نوشته بودی که یک هفته توانستی آموخت و آنچه مقصود است بسبب حاصل شدی آنرا یکی از درویشان گفته است که در روشنی آسان کار نیست آئینه است روی در

ملک در روشنی همین که روی آئینه را گردانند *

رشته دخیوتی خاص بفقیری میگفتند که خلاصه علوم متد اوله تفسیر و حدیث و فقه است و خلاصه آنها علم تصوف و موضوع این علم بحث وجود است که میگویند که در جمیع مراتب الهی و کونی نیست الا یک وجود ظاهر بصورت علمیه خود این بحث بنایت مشکل و دقیق است بتعقل و تخیل در آن خوض کردن موجب ضلالت و زندقه است چه درین عالم سگ و خوک امثال آن از حیوانات خبیثه و انواع جناسات و قاذورات بسیار است اطلاق وجود بر آنها کردن در غایت قبح است و شناعة است و مستحق ساختن آنها حسب عزم قاعده و خلاف اصطلاح این طائفه پس واجب بر اکیا آنکه تبصیه مراتب حقیقت خود از نقوش کونی مشغول شوند و از ان مشغول بامر دیگر نپردازند تا وقتیکه بواسطه تزکیه و تقصیه محل پرآورد و نور وجود بر طلیفه بدر که تا بدو این معنی چنانچه هست روی نماید *

رشته در کت ثانیه در قریه کاشان که دهی است از ولایت قرشی بر جانب بخارا در صحبت خاص فقیر را مخاطب ساخته این ابیات خواندند که سمیت تو به باش صلا کمال نیست و بس * و دور و گم شود وصال نیست و بس * ای کمان و تیر را بر ساخته * صید نزدیک و تو دور انداخته * سخن اقرب گفت من جبل الورد * تو فکنده تیز فکرت را بعید * بعد از ان التفات کرده سخنان بسیار فرمودند که بعضی از ان نیست که ما تو آمده بحال تو نپرداخته ایم اما باید که این را دانی که بسیار چیزها که نمی باید از تو رفته است و بسیار چیزها که می باید بجای آن نشسته است لیکن تو از ان خیر نداری و بسبب تخیل فرمودند که خریره چون از گل بیرون آمد و قصد مرتبه بختگی کرد و در هر آنی یک غامی از وی میرود و بختگی بجای آن می آید و وی از ان خبر ندارد و وسیع

حسی ادراک این معنی نمی تواند کرد و اگر دهقان اورا گوید که بسی خامی از تو رفته است و بسی بختگی بجای آن نشسته وی باور نخواهد کرد و لیکن چون بمرتبه بختگی رسد و در خود نظر کند خود را از سرتاپای بخته بینداند که دهقان رسیده میگفته است و در آشنای این سخنان بر حضرت ایشان گریه عظیم غالب شده بود و از چشمها مبارک ایشان دانه اشک میریخت غالباً نسبت گریه و وقت آن مخاطب بود که بطریق انعکاس از حضرت ایشان ظاهر گشته بود و الله اعلم

در ششم و هفتم که بشرت لازم است آنحضرت رسیده شد پرسیدند که از کجائی گفتیم سوله سبزه را را مادر سری نشوونما یافته ام تبسم کردند و بر سبیل انبساط فرمودند که سینه سبزه را را افتاد و در سایه دیوار نشست بعد از لحظه سر بالا کرد و رافضی را دید که بر سر دیوار نشسته است و پایهای فرو آورده و نام حضرت ابوبکر و حضرت عمر رضی الله عنهما را برای امانت ایشان بر کف پای خود نوشته سینه را خیرت دین در حرکت آمد کاروی بکشید و جهان بر کف پای وی زد که از پشت پای بوی سر بر کرد و رافضی فریاد برآورد که یاران دریا سید که خارجی مرا کارزد و در و افض از اطراف و جوانب هجوم کرده سنی را در میان گرفتند که چرا یار ما را کارزدی دید که در آن اثر دحام و غوغا تلف میشود حیله انگیزت و گفت مرا گذارید که حال خود بگویم من یکم از جنس شما خواستم که درین سایه دیوار زمانی استراحت نمایم و از کوفت راه برآسم چون نشستم و بالا نگاه کردم دیدم که این شخصانهای را که من برگزیده توانم دیده آورده و بالا سر من بنشیند مرا بغایت ناخوش آمد آن بود که کارزدوم تا آن نامهار از بالای سر من دویدند و رافضی که از وی آن سخن شنیدند دست وی بوسیدند و بروی آفرین کردند و وی ازین حیل از ایشان خلاص یافته نگاه حضرت ایشان تبسم کنان فرمودند که شما از چنین شهری بوده اید بعد از آن فرمودند که یکی از مشایخ وقت بارض رفته رسید جمعی از غلات و کهنهای ایشان برکناره قافله شیخ آمده زبان سب حضرت ابی بکر رضی الله عنه بکشادند و نام را گفتند صاحب شیخ در آن مقام شدند که ایشان را از جرم منع کنند شیخ فرمودند که ایشان امر بخانید ایشان نه ابوبکر را و دشنام میدهند ابوبکر را و دیگرست و ابوبکر ایشان دیگر ایشان ابوبکر موسوم خود را دشنام میدهند که خلافت بی استحقاق گرفت و با حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم و با اهل بیت او رضی الله عنهم نفاق داشت دشنام میدهند و نام را میگویند و رافضی که آن سخن از شیخ شنیدند تنه و ستاگر گشته از طریق باطل خود برگشته و بروست شیخ توبه کردند بعد از آن پرسیدند که پدر تو

بختگی

از پشت پای

۱۰

چهاره است و چه نام دارد گفتیم واعظ است و مولانا حسین نام دارد فرمودند که من صفت وی شنیده‌ام
 میگویند که بسی فضائل و کمالات دارد و معظی سقیول خواص و عوام است پس فرمودند که مولانا شهاب الدین
 سیرانی نلیه رحمه که استاد شیخ زین الدین خوانی و مولانا یعقوب چرخ‌چی قدس سرها بوده اند بسمتند آمده‌اند
 و خواسته اند که در مسجد جامع و عظم گویند خدمت مولانا محمد عطار سمرقندی که از کبار طبقه خواجگان اند
 و کمال علم و تقوی و زهد و ورع آرسته بوده اند و نسبت قوی و لطافت تمام داشته اند در آن مجلس حاضر
 بوده اند خدمت مولانا شهاب الدین در وقت برآمدن بمنبر پایه را بوجه داده اند و بمنبر بالا رفته
 خدمت مولانا محمد چون آن صورت مشاهده کرده اند فی الحال از مجلس برخاسته اند و بیرون
 آمده مولانا شهاب الدین سخن ناگفته از بمنبر فرود آمده اند و در عقب ایشان رفته و استفسار نموده
 که از من چه بی ادبی بوجود آمده که شما بیرون آمدید در مجلس شریف ایشان فرموده اند که باعلی الدوام
 خاطر مشغول میداریم سعی و اهتمام نمی‌نماییم که هیچ بدعتی در میان مردم نماند شما این بدعت را از کجا
 آورده اید که در حین برآمدن بمنبر پایه بمنبر بوسه کنید این در کدام کتاب و سنت است و کدام از ائمه
 سلف این کرده اند از امثال شما مردم دانشمند که این امر واقع شود بودن مادران مجلس مصلحت نیست
 حضرت ایشان فرمودند که مولانا محمد عطار همه وقت در اتباع سنن و دفع بدع بجد کمال مبذول بودند
 و فرزندان ایشان مولانا حسن را ملاحظه های خوب در دین و ملت مثل والد شریف خود بسیار بوده است
 چون را قلم این حروف از ملازمت حضرت ایشان بخراسان آمد و مجلس غلط خدمت والد علیه الرحمه
 رسید دید که در وقت برآمدن بمنبر پایه بمنبر را بوسیدند چون بچانه آمدند این حکایت مولانا شهاب الدین
 و مولانا محمد عطار سمرقندی را که از آن حضرت شنیده بودم بوالد عرض کردم گریستند و گفتند این
 نصیحتی است که حضرت ایشان بزبان تو برای من فرستاده اند و دیگر در امثال این امور ملاحظه
 و احتیاط بلیغ لازم گرفتند و از حرکات فضولی بر سر بمنبر و دست و پای زدن باز ایستادند حضرت
 ایشان گاه گاه بتقریب و عظم و اعطی والد علیه الرحمه و مراعات حسن التفات باین فقیر از اکابر
 و اعیان که دیده بودند نقلهای فرمودند بعضی از آن در ذکر درویش محمد سمرقندی ایراد یافته و بعضی
 انیست که مذکور می شود +

تا شکنند می و فرمودند که خدمت سید مردم مراض بود اتم اثر گر سنگی و خشکی لب از خدمت نسیه هر بود
ایشان بسیار وعظ نخته خوب میگفتند در کنار مجلس ایشان بسیار برپایی می ایستادم آثار ریاضت
و مجاهده از ایشان نیک ظاهری بود و انوار طاعت و عبادت از بشیره ایشان لایح می نمود می فرمودند که
عزیزی خواب دیده بود که جمعی کثیر ایستاده اند می گویند که حضرت موسی کلیم الله علیه و آله می آیند آن عزیز گفته
من نیز رفتم و گفتم من نیز ایشان را بینم چون آمدند سید عاشق بود حضرت ایشان فرمودند سید بان
مشابه بودند که ایشان را چنین بینند.

رشته میفرمودند اول بار که بهری رفتم بزارنگاه رفته بودم دوسه روز با شیدم بعد از مراجعت به ده
مولانا شمس الدین محمد سنو کوسوی کرڈی رسیدم و وی از علمای متقی بود و از مریدان شیخ شاه فری
رحمهما الله تعالی در مسجدی وقت نماز شام پانصد کس بوده باشند روز دیگر علی الصبح وعظ فرمودند
مرا آنجا بسیار خوش آمد و کس از مردم تا شکنند همراه من بودند نخواستم که ایشان بسبب من آنجا توقف
کنند بشهر آمدم و بعد از دو روز رفتم و یک هفته با شیدم و در آن مسجد کثرت اوقات از صاحب طاعات
جمعی می بودند روزی خدمت مولانا شمس الدین محمد وعظ میگفتند و در آن وعظ بسیاری گریستند
گوش داشتیم که سبب گریه ایشان چیست فرمودند که میرزا شاهرخ را با دشاہ مسلمان میگویند شنیدم
که دیوان گرشاد را به کنیزی متهم کرده اند فرموده است تا او را از مناره انداخته اند خالی از ان نیست
که بموجب شریعت ثابت شده باشد یا نه اگر ثابت شده دره می باید زدن یا دحم کردن و اگر ثابت نشده
بی جهت مسلمانی را باین نوع چراسیکشند بعد از اثبات از مناره انداختن مشروع نیست تا بسبب آنکه
این حکم از میرزا شاهرخ بحسب بیعت صادر شده بود خدمت مولانا بسیار متالم شده بودند و بی اختیار
می گریستند حال بزرگان دین چنین بوده است غم دین و ملت بر ایشان از همه غمها زیاده بوده است
رشته میفرمودند که شیخ ابو عثمان چیزی از شیخ خود ابو حفص حداد قدس ربها استجازه کرد که خلق را وعظ
و نصیحت کند شیخ فرمودند باعث برین داعیه چیست گفت شفقت بر خلق پرسیدند که شفقت تاجیه حد
گفت اگر عرض همه عصاة محمدی صلی الله علیه و سلم مرا بدوزخ برند راضیم که ایشان خلاص شوند شیخ
فرمودند اینچنین کسی را میرسد که نصیحت خلق کند پس اجازت دادند و دیر پای منبر می نشستند و دوسه
اقتلح مجلس کرد در آن آنکس سایه بر خاست و جامه خواست شیخ ابو عثمان فی الحال جبه از بر شید

از مجلس الدین محمد سنو کوسوی کرڈی
رشته با شیدم

از مجلس محمد

بودی و او شیخ ابو حفص بانگ بر شیخ ابوعثمان زدند که انزل یا کذا بشیخ ابوعثمان سخن تمام نکرده از منبر
فرود آمد و نزد شیخ رفت و گفت از من چه کذب صادر شد شیخ فرمودند نگفته بودی که باعث نصیحت
و موعظت شفقت بر خلق است اگر ترا برادران مومن شفقت بودی توقف کردی تا فضیلت جهان
و ثواب آن یکی از ایشان رانی بودی طریق آن بود که صبر کنی اگر کردی حسان در وجود نیامدی آن سیاهل
مخروم بماندی بعد از آن تو بران خیر اقدام نمودی +

۵۲ شیخ روزی فقیر که راقم این حروف ام بخاطر گفتم که اگر وقتی از اوقات وعظ خواهم گفت بر زبان
سبارک حضرت ایشان از آن باب سخنی گذرد و باین نیت مجلس آن حضرت درآمد بعد از لحظه فرمودند
که شخصی پیش یکی اکابر دین رفت و گفت میخواهم که وعظ گویم آن بزرگ ویرا عجب ابلی گفته است فرمود
که نیت در معصیت نافع نیست این جواب صحیح است زیرا که پیش از وقت سخن گفتن نصیحت کردن محصیت
است پس فرمودند که ازین معلوم میشود که درجه سخن بسیار عالی است بعد ازین سخن فرمودند که اکنون
نقل کلام کنیم آن که وقت سخن گفتن کی است و اکابر طریقه اقدس الله ارواحهم در باب وقت موعظ
و تذکیر سخن بسیار است بعضی فرموده اند که وقتی سخن گفتن رواست که شکم آن درجه رسیده باشد که زبان را
نائب دل گشته باشد دل او نابق بجانان +

۵۳ شیخ میفرمودند که چون رنگ نقوش کونیه از آئینه قوت بدر که زد و دوده شود محاذی او جزوات هیچ نیست
۵۴ شیخ میفرمودند هر که عملی از کامل کمال فرا گیرد مواظبت و مداومت بران سبب حصول بمقامات عالیست
۵۵ شیخ میفرمودند که برفع اخلاق رده مشغول شدن شکل است یا چیزی از اعمال باطنی بر خودی باید گرفت
یا منتظر بود که یکبار سر ظاهر شود و مرد را از همه خلاص کند +

۵۶ شیخ میفرمودند که یاران ما باید که یکی از دو امر اختیار کنند یا آنکه چیزی از وجه حلال قبول نمایند و بر عت
مشغول شوند و در مجموع مشغولها خود را نگاهدارند چنانچه طریقه فقره خانواده خواجگان است قدس الله
ارواحهم یا خود را در افکنند و از شدن ناشدن اندیشه نکنند و سعی بلیغ نمایند که بالیست خود را در پایست
و دیگری کم کنند تا بسعادت عظیم که فناء فی الله است مشغول شوند پس این بیت خوانند که بیت
تو در افکن خویش قسم تو زود دست + خواه ما تم باش و خواهی سوز باش +
۵۷ شیخ میفرمودند که رجال عیبت در هر زمانی ملازمت صحبت کسی می کنند از صلحا که مل بجزویت میکنند

کلیه اینها از کتب احوال و اخلاق است

در مجازی

و از بعضی

و از رخصت جناب می نماید این طائفه از ارباب رخصت میسرند بر رخصت عمل کردن کار ضعیف است
طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم عزیمت است +

ششم و قشک بطریق عزیمت و احتیاط امری کردند فرمودند که در لقمه و طعام احتیاط کردن از لوازم است
پزنده طعام باید که بر طهارت کامل باشد و از روی شعور و آگاهی سیزم در دیکه آن تند و آتش فروزد
در هر طبعی که بر سر آن غضبی رفته بودی یا سخنان پریشان گه داشته بودی حضرت خواجه بهاء الدین
از آن طعام نمیخوردند و می گفتند که این طعام را ظلمت است که ما را خوردن آن روانیست حضرت
ایشان در زمستان بغایت سرد که برف عظیم افتاده بود در ده تل کلانان که بر دوش سگ می رفتند
سحر طهارت ساختن بیرون آمدند و از در مطبخ میگذشتند در آن محل دو غلام طبایخ و دیگهای بزرگ
پر آب کرده آتش فروخته بودند و آب گرم میگردید از برای طهارت ساختن اصحاب و در اثنای آن
خدمت با یکدیگر سخنان روزمره می گفتند حضرت ایشان ایستادند و غلامان را پیش طلبیده تهر کردند و
چوب طلبیدند که لت کنند و در آن عتاب خطاب فرمودند این نقدند استه باید که در وقت آب گرم کردن
و طعام نچتن بدل حاضر باید بود و زبان از مالایینی نگاه می باید داشت تا بآن آب وضو ساختن از آن
طعام خوردن نور حضور و آگاهی در دل پیدا شود و آب که بغفلت گرم کنند طعامی بغفلت پزنده از آن
آب وضو ساختن و از آن طعام خوردن ظلمت غفلت در باطن پیدا شود خدمت مولانا لطف الله که
از مقربان اصحاب و از قبولان بودند گناه آن غلامان را در خواست کردند حضرت ایشان عفو کرده
بطهارت خانه رفتند +

ششم سیفر فرمودند که تراختیا بعضی از صوفیه قدس الله ارواحهم آوازی را آنست که آن بزرگواران نظر
بر اصل مقصود داشته اند و بصفای فطرت دریافته اند که مقصود اصلی آنست که حقیقت انسانی را از قیود
بشریت ربانی حاصل شود و در آئین ایشان را این معنی حاصل می شده است بنابراین اختیار
کرده اند و حکمت در آنکه بعضی از ائمه جائزند داشته اند آن تواند بود که چون فی را ارباب هوا و بدعت
اخذ کرده اند بشنیدن آنرا دشوار و شعار خود ساخته اند ازین بزرگواران از تنگ مشاکت ایشان
ترک شنیدن آن کرده اند از مقصود خود در گذشته تسک و تحصیل نسبت جمعیت با سبب دیگر کرده اند
ششم روزی در مجلس شریف حضرت ایشان شخصی خود را بتکلف و تعلیل بر نسبت بخودی و کیفیت استغراق

در هر طبعی که بر سر آن غضبی رفته بودی یا سخنان پریشان گه داشته بودی حضرت خواجه بهاء الدین

میداشت حضرت ایشان متوجه وی شده این بیت خوانند که بیت کزج سیاحت مستی که در پیش
مارا نشاناست از ان شاه بی نشان *

شرح ۶۱ میفرمودند تا آن زمان که نسبت مرید قوت نگرفته است و در آن ممکن نشده با وی مدارا میسکنند
و بجانب او میروند و مواخذنی نمایند آنچه از وی میسر شد از افعال و اخلاق ناملاک تحمل می کنند اما چون
نسبت وی قوت گرفت و او را یقین باین طریق حاصل شد کار با او افتاد باید که در هر نفس پاسبان
احوال خود بود تا چیزی از وی صادر نشود که سبب گرانی و کراهت خاطر می گردد و اگر از وی امری درو
آید مواخذ می کنند و سیاحت ننمایند *

شرح ۶۲ میفرمودند که بعضی گفته اند شیخ باید که مریدان را بتواند خورد و خورجی که چنین نبود ویرایش می فرستد مرید
خوردن را معنی آنست که شیخ باید که چنان باشد که در باطن مرید تصرف تواند کرد و اخلاق ذمیمه ویرا بتواند
یعنی تا بود تواند گردانید و اخلاق حمیده بجای آن تواند اثبات کرد و او را بدرجه حضوره آگاهی تواند رسانید
شرح ۶۳ روزی حضرت ایشان اصحاب را میگفتند که ام ایاز شما که نسبت بشما نیست بار و زیاده تصرف
واقع نشده است هر بار بیرون رفتید و ضائع کردید کسی را که دانگی نور از پیشگاه کرامت کردند باید که بآن
نور مصالح خود سازد و بآن نور ظلمت خود را بیند و خود را از میان بردارد *

شرح ۶۴ میفرمودند چند روزی که من در حیاتم سعی نمیکند و خدای بین نمی شود کی خواهید شد این فرصت را
غنیمت شمارید که پیشمان خواهید شد و پیشانی سود خواهد داشت *

شرح ۶۵ وقتی که حضرت ایشان فقیری را بطریق رابطہ اشارت فرمودند این بیت خوانند که بیت
جای کن در اندرونها خویش را در کن ادراک غیر اندیش را پس فرمودند یعنی دور کن مدارک
این غیر اندیش را که در دل مردم جا کنی یعنی بهیچ خود متوجه آن باش که خود را در دل مردم که عبارت از
مشائخ طریقت است جای سازی چنانچه طریقۀ خواجگان است قدس الله ارواحهم که در هر نفس پاسبانی
باید کرد تا چیزی واقع نشود که سبب کراهت خاطر گیر گردد تا بجای رسد که همه مراد او مراد او میر شود و مراد
سیر مراد او بسبب این پاسبانی بسعادت مشرف شود که فوق آن متصور نیست و آن فتاوی است *

شرح ۶۶ فقیر در مجالس صحبت بسیار در روی مبارک حضرت ایشان می گریست روزی ویرا مخاطب
ساخته فرمودند که شخصی در چهره مبارک حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره بسیاری نگرش است

حضرت خواجہ فرموده اند که بسید در روی مانظر کن تا دل بیاد نهی پس حضرت ایشان این مصرع خوانند
که مصرع دیوانه شود هر که به بند رخ ماه بعد از آن فرمودند که توجه مرید باید که در میان دو ابرو
پیر باشد و پیر در مجموع اوقات و احوال مطلع و حاضر خود اند تا ابدت و عظمت پیر در تصرف کرده هر چه
ملازم حضور وی نیست از باطن مرید رخت بند و در نهایت این معنی بجائی رسد که حجاب از میان پیر و مرید
مرتفع شود و مجموع مرادات و مقاصد پیر بلکه احوال و مواجید وی معاین و مشاهد مرید گردد و مصرع این کار
دولت است کنون تا کرار رسد *

رشته میفرمودند که طریق خلاصی از گرفتاری بنحو اوردید و مقتضیات طبیعی یکی از سه چیز تواند بود اول
آنکه علی از اعمال خیر بر خود گیرد از آنچه این طائفه مقرر کرده اند و طریق ریاضتی اختیار کند دوم آنکه حول
و قوت خود را از میان بردارد و بداند که او از آنچه نیست که خود را بخود ازین بلیه خلاص تواند کرد و سبیل
نیاز و اقتدار بدو ام تضرع و انکسار بجناب حق سبحانه رجوع نماید باید که حق سبحانه او را خلاصی ازین بلیه
کرامت فرماید سوم آنکه مستند از باطن و همت پیر بود و در مقابل توجیه خود سازد بعد ازین تقریر حاضران
پرسیدند که ازین سه طریق کدام بهتر است هم فرمودند که استمداد از همت پیر و توجه بوی بهتر است
نیز که طالب خود را از توجه بحق سبحانه عاجز داشته پیر را وسیله این توجه و وصول بجناب حق سبحانه گردان
است این معنی بحصول نتیجه قرب است آنچه مقصود طالب است برین خود تر متفرع شود که همیشه
مستند از همت پیر باشد *

رشته میفرمودند هر که با یکی ازین طائفه نمی نشیند باید که جدی کند تا از حقیقت وی خبردار شود بعد از آن
این سه بیت از مثنوی خواندند که ابیات من بهر جمعیتی نالان شدم به جنت بد حالان و خوش حالان
شدم به هر کسی ازطن خود شد یار من به دور درون من بخت اسرار من به سر من از ناله من دور
لیک چشم و گوش را این نور نیست *

رشته روزی تعلیم اهل صحبت می فرمودند که گرسنگی پر و بیداری پر دماغ را منحرف و ضلوع میگردد و از
ادراک حقائق و دقائق بازمی دارد و ازین جهت است که در کشف بعضی از اهل ریاضت غلطها واقع
شده است کسی را بیداری بسیار ضرر نمیکند که در آن بیداری سر روی و فرجی دارد آن سرور و فرح کار
خواب میکند و دماغ را از پیوست نگاه میدارد پس فرمودند که خواجہ علاء الدین غجدوالی علیه الرحمه میگفتند

که روزی حضرت خواجه بزرگ خواجه بهار الدین قدس سره بطولیس آمدند با جمعی از اصحاب و عجبوان
بودیم ما را طلبیدند آمدیم چون شب نزدیک رسید شیخ محمد دزری طولیسی را که از جمله مخلصان و خدام ایشان
بود خواندند و گفتند یاران را برید و خدمت کنید ما بمنزل شیخ محمد رفتیم بعد از نماز شام حضرت خواجه آمدند
و بر کنار صفت نشستند و پای مبارک فرود آویختند و شیخ محمد را طلبیدند و پرسیدند که برای یاران چه خواسته است
شیخ محمد گفت مرغی و کبکی در خاطر دارم فرمودند که مرغ را آرید تا به میم که فریب است یا لاغر شیخ محمد مرغ را آورد
و حضرت خواجه یکیک را بدست مبارک خود گرفتند و ملاحظه کردند فرمودند که نیک است بعد از آن اصحاب را
گفتند که طعام خورید و شب خواب کنید و چون صبح شود پیش ما آید پس برخاستند و رفتند و ما شب آنجا
باشیدیم و طعام خوردیم و خواب کردیم و صبح با اتفاق یاران بهارست ایشان رفتیم

رشدی میفرمودند که ذکر مبتدایه تیشه است که بآن خار و اطهر را از راه دل می زنند * * *
رشدی میفرمودند که کار آنست که استغراق در ذکر شود و بروهی که او را نه ذوق بهشت ماند و نه خوف دوزخ خواب
و بیداری ویرا یکسان شود شیطان را خود چه زهره که گرد این بزرگوار گردد

رشدی میفرمودند که اگر سکوت و صحبت برای حفظ آگاهی بحق سبحانه و ملاحظه آنکه لغوی گفته نشود آن
صحبت بهشت است و در کرمه لایمعون فیها لغوا اشارتی بچنین صحبت واقع است کسانی را که دل گرفتار
محبوب حقیقی شده است در همه حال ایشان بان حضرت در مقام مکالمه مناجات است

رشدی میفرمودند که نزد محققان آنست که حق سبحانه هیچ وجه مدرک و مفهوم نشود و طریق ادراک و
مسدود باشد و عقل کامل آنکه هیچ وجه از طلب ادراک وی نیاراند پس برین تفهیر سکون و آرام
از مقتضای عقل نباشد صحبت دوست دارد و دوست این آشفتنگی و کوشش بهیوده به از خفتگی

رشدی میفرمودند که ارواح انسانی در جوار قدس همیشه در مشا به بودند چون باین عالم شان آوردند
و مجوس نفس ناسوتی گردانیدند بواسطه تعلق بابدان مشغول محتاج الیه ابدان شدند از مسکن
و ملبس و مطعم و غیر آن و بعضی را با وجود این شغل اضطراب میل بر رسیدن بمقر اصلی خود غالب آمد
و تمنعات بهی و تسلطات طبیعی مانع توجه ایشان بمقر اصلی نشد از کجا معلوم که مقصود از وجود انسانی

حصول این اضطراب نیست اگر چه مقصود از مردم نوع دیگر بیان کرده اند
رشدی میفرمودند عبادت عبارت از آنست که او را عمل نمایند از نوای اجتناب کنند و عبادت

عبارت از دوام توحید و اقبال است بجناب حق سبحانه و فرمودند که در بعضی کتابها فرق میان عبادت و عبودیت کرده اند که عبادت ادای و طائف بندگی است بموجب شریعت و عبودیت حضور و آگاهی دل است بر لغت تقطیم *

۶۱۵ شرح میفرمودند که مقصود از خلقت انسانی تعبد است و خلاصه و زبدة تعبد آگاهی است بجناب حق سبحانه و در همه احوال بعت اضرع و خضوع *

۶۱۶ شرح میفرمودند که شریعت است و طریقت و حقیقت شریعت اجرائی احکام است بر ظاهر و طریقت نقل و تکلف است و جمعیت باطن و حقیقت روح است و درین جمعیت *

۶۱۷ شرح میفرمودند که معراج دو نوع است معراج صوری و معراج معنوی و معراج معنوی نیز دو نوع است اول انتقال کردن از صفات ذمیمه بصفات حمیده دوم انتقال کردن از ماسوا بحق سبحانه و ۶۱۸ شرح میفرمودند که سیر بر دو نوع است سیر تطیل و سیر تندیر سیر تطیل بعد و بعد است و سیر تندیر قرب و قرب سیر تطیل مقصود را از خارج دایره خود طلبیدن است و سیر تندیر گردل خود شدن و مقصود را از خود بستن *

۶۱۹ شرح میفرمودند که علم دوست علم وراثت و علم لدنی علم وراثت آنست که مسبوق بعملی باشد چنانچه حضرت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده است من عمل با علم ورثه الله علم عالم العلم و علم لدنی آنست که مسبوق بعملی نباشد بلکه بی سابقه علمی حق سبحانه بمحض عنایت بی علت تعلیمی خاص از نزد خود بنده شرف گرداند که اقال سبحانه و علمناه من لدنا علما و فرموده اند اجر مننون و اجر غیر مننون اجر مننون آنست که در مقابل بیچ علمی نباشد بلکه محض موهبت بود و اجر غیر مننون آنکه در مقابل علمی نباشد ۶۲۰ شرح میفرمودند فرق است میان عالم و عارف مثلاً کسی علم بمسائل نحوی دارد که عبارت از قواعد کلیه است که فاعل مرفوع است و مفعول منصوب و بر عالم بعلم نحو گویند نه عارف اما عارف بعلم خوان مان گویند که هر یکی از ان مسائل را بی شائبه تکلف و توقف در محل خود اعمال کند همچنین عالم بعلم توحید گویند کسی را که توحید وی بحسب علم است یعنی عقاید کرده است وحدت افعال صفات و ذات را در دل خود قرار داده که لا فاعل فی الوجود الا الله همچنین کس را عالم بعلم توحید گویند و اگر در حین ظهور هر یک از افعال و اوصاف و منظر خود و غیر خود بی عمل و تکلف و توقف سید اند که فاعل حق است سبحانه و را

عارف گویند و اگر این معنی را متجلی میدانند یعنی بقوت ایمان ویرا مشرف گویند +
 رشتحه روزی بر سبیل تشبیل میفرمودند که مرغان اجتماعی گردند تا خود را بسیرغ رسانند هر یکی در میان
 راه بغدزی بازمانند اما هر کدام را که از سیرغ خبری بود سیرغ رسیده +
 رشتحه میفرمودند که مردم تصور کرده اند که مگر کمال در انانیت گفتن است کمال در انست که انارا
 از پیش بردارند و هرگز یادوی نکنند +

رشتحه میفرمودند که اصل کار بی پیوند نیست پس فرمودند که پیش من هیچ شعری بهتر ازین رباعی نیست
 که پهلوان محمود پور یار علیه الرحمه گفته است که رباعی جانان بقمار نه رندی چندند + با مردم کم عیار
 کم پیوندند + رندی چندند کس نداند چندند + بر نیاید و نقد هر دو عالم خندند + بعد از ان فرمودند
 اگر کسی حقیقت معنی لا اله الا الله را نداند ازین سخن بگوید که حقیقت پهلوان محمود گرفتار هیچ قیدی نبوده است
 و تجلی ذاتی مشرف بوده +

رشتحه روزی بعضی از خدام و اصحاب را مخاطب ساخته سخنان میفرمودند در ان آشنا گفتند
 حاصل آنکه سعی باید کرد تا دل را توجیه دائمی بحق سبحانه حاصل شود بعد از ان تواند بود که ویرا آگاه سازند
 باین معنی که توجیه از دست بذات او و ان متوجه را در میان هیچ مدخلی نبوده است +
 رشتحه میفرمودند که فنای مطلق را معنی نه آنست که صاحب فنار باوصاف و افعال خود شعور نباشد
 بلکه معنی دینی آنست که نفی اسناد اوصاف و افعال کند از خود بطریق ذوق و اثبات کند مر فاعل حقیقی
 جل زکرة آنکه صوفیه قدس الله ارواحهم گفته اند نفی با اثبات جنگ ندارد باین معنی است و فرمودند
 مثلاً این جامه که من پوشیده ام عاریت است و مرا علم نیست بآنکه این عاریت است و ازین سبب
 که من آنرا ملک خود میدانم بآن تعلق دارم ناگاه مرا علم شد بآنکه جامه عاریت است فی الحال تعلق
 من ازین منقطع شد و حال آنکه تلبس من بآن جامه بانفعل واقع است جمله صفات را برین قیاس
 باید کرد که همه عاریت اند تا دل از ماردون حق سبحانه منقطع شود و پاک و مظهر گردد +

رشتحه میفرمودند و صل پیش ما آنست که دل را بجانب حق سبحانه نسبت آگاهی حاصل شود بر سبیل
 ذوق و غیر از وی ذهولی دست دهد و چون این نسبت متصل گردد و به و اتم وصل مشرف گشته است
 آنچه از خوردی باز عقیده است ایرت +

رشته میفرمودند که وصل محبت است که دل بحق سبحانه جمع شود بر سبیل نون چون این معنی دارم
 شود آنرا دوام وصل گویند نهایت نیست و آنکه حضرت خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سره فرموده اند
 که ما نهایت را در بدایت درج میکنم مراد همین است و آنکه فرموده اند ما واسطه وصول بیش نیستیم از انقطع
 می باید شد و مقصود پیوست همین وصل است و فرموده اند اگر این نسبت را پیش شما قدری بود
 بایستی که نگه دارید سر خود بر کشتی و فرمودند هرگاه شما در محبت من وصل شدید مرا از ان چووق سبحانه
 ازان چه فرمودند که بسیار است که ما در غم خلق بواسطه مادر شادی اگر چه این شرکت است که کسی خود را چنین کلام
 سازد که اگر دی خراب شود عالم خراب شود لیکن ما چه کنیم کل یوم هو فی شان رابی ما بین کلام خسته اند
 رشته میفرمودند که اگر ذکر روحی ملکه شود که دل همیشه حاضر بود و اگر درین حضور متلذذ باشد از بار بار
 است و میرا حاضر مع الله میتوان گفت اما وصل مع الله نمیتوان گفت و اصل آنست که استناد
 حضور اندوی منتفی شود و حاضر حق را سبحانه دانند بذات خود * *

رشته میفرمودند نهایتی که اولیا بان میرسند آنست که مشاهده از ایشان غائب نشود یا آنکه
 مشاهده از ایشان غائب شود از غایت استغراق بشا حقیقی *

رشته میفرمودند که تجلی کشف است و ظهور این معنی بر دو گونه تواند بود یکی کشف عیانی و آن مشاهده
 جمال مقصود است بحسب سراز دار الحجزاء دوم آنکه توسط کثرت احضار با غلبه محبت آنچه غایت است
 کمال محسوس شود زیرا که از خواص محبت است که غایت را کمال محسوس گردانند و نیست نهایت اقدام
 ارباب کمال در دنیا *

رشته میفرمودند که آیا نهایت این کار حضور و مشاهده است یا فنا و نیستی آنچه فهم میشود از کلام بعضی
 اکابر نیست که نهایت حضور و مشاهده باشد لیکن در واقع نهایت فنا و نیستی مینماید زیرا که گرفتار حضور
 و مشاهده نیز گرفتار غیر است *

رشته میفرمودند که شود را دو معنی است یکی شهود ذات مقدس ستر از ظهور در لباس مظاهر و شود
 دیگر آنست که آن ذات مقدس را از پرده مظاهر مشاهده کند بی وصف بگی بلکه نبعت یکی و یکسانگی و
 این شهود را صوفیه قدس الله ارواحهم شهود احدیت در کثرت می نامند و حضرت رسول صلی الله
 علیه و سلم بعد از بعثت درین شهود بودند *

۹۸ رِشحه میفرمودند عجب دارم از کسی که گفته است منکر که میگوید منکر که چه میگوید بایستی چنین گفتی که منکر که چه میگوید منکر که میگوید یعنی تعالی و تکلم از پرده مطا هر حق سبحانه است *

۹۵ رِشحه میفرمودند که حق سبحانه عنایت فرموده چیزی چند از صفات بنده نسبت کرده و او را بان نسب برگردانیده و وعده و وعید را بران متفرع گردانیده و کمال بنده جز در ان نیست که غایت سعی بجای آورده بگی و تمامی خود را در سلوک طریق مستقیم صرف کرده خود را بجای رسانیده که افکانه آنچه او را حق سبحانه بان نسبت ساخته از ان او نیست در ویش همین است لیکن فرمود آنرا دور و دور از گردانیده اند *

۹۶ رِشحه روزی یکی از اعزّه در مجلس از حضرت ایشان پرسید که اکابر صوفیه قدس الله ارواحهم گفته اند که وجودی غیر وجود حق و هستی مطلق موجود نیست و ظاهراً از پرده مطا هر یکی است بنابر تحقیق نمی گفت و منازعت اهل اسلام و اهل کفر از برای چیست حضرت ایشان باین دوست شنوی جواب کن عزیز گفتند که ابیات چونکه میرنگی اسیر رنگ شده موسی با موسی در جنگ شده چون به میرنگی رسد کان داشتی موسی و فرعون دارند آشتی *

۹۷ رِشحه میفرمودند که واقفان سر قدس تر بخند یعنی بعد از علم باین معنی که مجموع معدومند و ظاهر بصورت مجموع اوست یا سودمند همچون آبی که در انها ر و جداول است دل است بعد از ان که دانست که از انبساطات بحر محیط است او را الذی و ذوقی بر رسیدن باصل خود که محیط است حاصل شد و در است افتاد پست چون بدانستی که ظل کیستی فارغی گرمی و گرمی زیستی پوشیده همانند که غیر این کلمات قدسیه و انفاس نفیسه که مذکور شد بسی حقائق و معارف بلند و دقائق و لطائف از جمله از حضرت ایشان در خلال احوال استماع افتاد و بواسطه تصور قوت حافظه و ظهور امور بالغه ضبط عبارات و استعارات آن حضرت دست نداد اما بعضی ابیات و اشعار که در انشا معارف لطائف شعار بر زبان مبارک ایشان می گذشت بر لوح صغیر مرقوم و در آئینه خاطر نقش میگشت ان است *

۹۸ رِشحه وقتی که حضرت خواجه محمد یحیی را علیه الرحمه بعلوم هست امر میفرمودند این مصرع را قوی با همیت خوانند که مصرع چون پلنگان سوی بالا خیز کن *

۹۹ رِشحه وقتی که تبرک هستی و خود پرستی میفرمودند خوانند که مصرع یک قدم برفق خود نه و ان گرد کوی است رِشحه وقتی که بان سرسیت میگردند و از ذکر هر منع میفرمودند خوانند مصرع لغو که تزلزل که نزد یکت یاز

رشته ۱۰۱ وقتیکه بیان تفاوت قابلیت کردند خوانند که مصراع بقدر روزنه افتد بخانه نور قمر +

رشته ۱۰۲ در بیان این معنی که عشق و محبت موجب ظهور حقائق و معارف است این بیت خوانند که
بیت اگر عشق نبود و غم عشق نبود + چندین سخن خوب که گفتی که شنودی +

رشته ۱۰۳ در بیان این معنی که دوام آگاهی برک مالوفات و مانوسات باز بسته است میفرمودند
که در یکی از رساله شیخ خوانده طور است این بیت که بیت ما را خواهی همین حدیث ما کن +
خوب ما کن ز غیر ما خودا کن +

رشته ۱۰۴ وقتیکه بطریق توجیه بوجه خاص اشارت میکردند این بیت خوانند که بیت آن دارد آن کار
که آنست هر چه هست + آنرا اطلب کنید حریفان که آن کجاست +

رشته ۱۰۵ در بیان این معنی که بعد صوری مراحل رابطه را مانع قرب معنوی نیست میخوانند که بیت گمان
که بر فیتیم و هرت از دل رفت + بخاک پای عزیزت که همچنان باقی است +

رشته ۱۰۶ در بیان غنائی ذاتی حق و عجز خلق از ادراک بیت او میخوانند که بیت دلال غمش غیبت
جان بازان دید + زد لفره و فریاد که صد جان بجوی +

رشته ۱۰۷ در بیان این معنی که اهل ظاهر از حقیقت عشق خیرانه میخوانند که بیت عشق را بوحیفه
درس نگفت + شافعی را در روایت نیست +

رشته ۱۰۸ در بیان صفت ارادت طالبان میخوانند که بیت گوار باب دل فتند و شهر عشق شد
خالی + جهان بر شمس تبریز است کوروی چو مولانا +

رشته ۱۰۹ در بیان این معنی که کسی کسان را بواسطه انقادات این طائفه ذوقی حاصل شده بود و بازند که
ترک ادبی آن ذوق نماند میخوانند که بیت برده بودی و ادوات آمده بود + چون توجع باخته
کس چه کند +

رشته ۱۱۰ در غیبت صحبت و منع از عزلت میخوانند که بیت شکر تنها خور با گل برآ میز +
که در ترکیب باشد نفع بسیار +

رشته ۱۱۱ در بیان این معنی که صفات بشری و متقنیات طبیعی ارباب کمال و اصحاب نقوش و دست
از شود آنچه مقصود است مانع و مزاحم نشود این قطعه خوانند که قطعه موسی اندر درخت آتش دید +

این بیت اول از رباعی خجانه بیت و شمس است و از سایر رباعیات است و با وجود این که در این بیت کلماتی است که در این بیت نیست

زنجیر زنجیر

زین بوزنهاں به آفاق است

سبز تری شد آن درخت از نار به شوت و حرص مرد صاحب دل به اینچنین اینچنین انکار به
 رشحه در بیان شکایت از قید بشریت میفرمودند که برادر مزار شیخ ابو بکر نغال شاشی علیه الرحمه
 نوشته دیدم قطعه دانی چه حکمت است که فرزند از پدر به منت ندارد چه در روز و شب عطا به
 پنه درین جهان که محل حوادث است به در محنت و جد تو آورده مرا به

رشحه وقتی که بیان طریقه رابطه میکردند این ابیات از شنوی خواندند ابیات آن یکی را
 روی او شد سوی دوست به و آن یکی را روی او خود روی اوست به روی هر یک می نگرید پس
 بو که کردی تو ز خدمت روشناس به در میان جان ایشان خانه گیر به در فلک خانه کند بد منیر به
 رشحه در بیان این معنی که حکم غالب دارد میخواندند شنوی ای برادر تو همین اندیشه به مابقی تو
 استخوان و ریشه به اگر گلست اندیشه تو گلشن به و بر بود خاری تو میگلشنی به
 رشحه در تنبیه بر جدت نظر و نکته فرست میخواندند بیت آدمی دیدست و باقی پوست است به
 دیده آن باشد که دید دوست است به

رشحه وقتی که بیان ترمیم میکردند میخواندند ابیات همچو نابینا بر سر سوی دوست به
 با تو در زیر کلم است آنچه هست به یار تو خرچین تست و کیسه ات به در تو را مینی مجو جز و لیه هست به
 و لیه در این تو هم ذات تست به وین بر و نیها همه آفات تست به
 رشحه هم در بیان سر معیت و منع ذکر هر میخواندند بیت کار نادان کوته اندیش است به یاد کردن
 کسی که در پیش است به

رشحه در بیان کسب لول و شوق و اضطراب میخواندند بیت آب کم جوشنگ آوری دست به
 تا بخوشد آب از بالا و پست به هم درین معنی میخواندند که بیت تشنه نه خفتید مگر اندک تشنه
 کجا خواب گران از کجا به چونکه بخت می بخواب آب یابد به یا لب جو یا که سبویا سقا به
 رشحه در بیان غلبات شوق و محبت این طائفه میخواندند بیت از عطش گرد قح آب به
 خورند به و در و درون آب حق را ناظرند به

رشحه بعد از بیان این معنی که یک حقیقت است ظاهر و لباس ظاهر این ابیات از شنوی خواندند
 ابیات گر کشایم بحث این را من بهانه تا سوال و تا جواب آید دراز به ذوق نکته عشق مین

از کلمه

میرود و نقش خدمت نقش دیگر میشود پس کم خود زیر کان را این بس است و بانگ دو کردم
اگر در ده کس است

مقصود سوم در ذکر بعضی از تصرفات و امور غریبه که بطریق خرق عادات از حضرت ایشان
ظاهر شده است و نقل ثقات و عدول در آن بصحت پیوسته مشتمله بر سه فصل اول در ذکر
تصرفاتی که حضرت ایشان تبسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام و غیر ایشان از اهل زمان
پیش برده اند فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی عزیزان و اهلای زمان غیر اولاد و نقل
اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند فصل سوم در ذکر کرامات و مقامات که اولاد و نقل
اصحاب از آن حضرت مشاهده نموده اند و نقل فرموده و در ایراد هر نقلی شمه از احوال ناقل بزیل
اجمال مذکور خواهد شد

فصل اول در ذکر تصرفاتی که حضرت ایشان تبسلیط قوت قاهره نسبت بسلاطین و حکام
و غیر ایشان از اهل زمان پیش برده اند

ششم حضرت ایشان میفرمودند که همت عبارت از جمع خاطر است بر امر واحد بروی که
خلایف آن بر خاطر نگردد از چنین همت مراد مختلف نیست اصحاب تجرید باید که گاه گاه امتحان
همت کنند و معلوم فرمایند که ایشان را مناسبت بحضرات آسمانی چه مرتبه رسیده است و
همت ایشان را چگونه تاثیر است میفرمودند که در اوایل جوانی که با خدمت مولانا سعدالدین
کاشغری و رهبری بودیم و با یکدیگر سیر میکردیم گاهی یکبار معرکه کشتی گیران میرسیدیم قوت و توهمات
خود را امتحان میکردیم و همت بر یکی از آن دو کس می گماشتیم تا غالب می شد باز خاطر بر آن دیگری
گماشته می شد آن دیگری غالب میگشت همچنین چند بار اتفاق می افتاد و مقصود آن بود که
معلوم شود که تاثیر همت بچه مرتبه رسیده است و بر آن صفت اعتماد شود خدمت خواجه کلان
و که حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره از حضرت ایشان نقل کردند که فرمودند با خدمت
را له شما مولانا سعدالدین بسیار سیر میکردیم و گرد می گشتیم وقتی که در بازار ملک مواضع کثرت و
از و حام خلق میرفتیم بطریق تشبیک است که یکدیگر گرفته میرفتیم نمیکند استیم که کسی از میان ما گذرد
روزی معرکه کشتی گیران رسیدیم دو تن کشتی میگرفتند یکی بغایت جسیم و عظیم بیکل و دیگری نحیف

در این باب از مختلف

در این باب از مختلف

وضیف جته و آن جسم بران ضعیف حیف میکردار بروی رحم آمد بخدمت مولانا سعدالدین
گفتم چمتو دارید و خاطری آرید که این ضعیف بران قوی غالب میگفتند شما مشغول شوی
مانیز مدو کارایشم خاطر بحال آن ضعیف مشغول شد بعد از لحظه کیفی عظیم دران ضعیف حال شد
دست دراز گرد و آن مرد عظیم سکل را از روی زمین بسبک دستی در بود و بر زیر سر بر آورد و
بر خاک میدان انداخت و غرلو از خلق برخاست و مردم از آن صورت متعجب شدند و
هیچ کس بران سر اطلاع نیافت درین وقت مولانا سعدالدین چشم پوشیده بودند من
آستین ایشان را کشیدم و گفتم خاطر باز گیرید که کار فایده پس ایشان
رشته حضرت ایشان میفرمودند که اگر برگشته اند همچنانکه معارضه با قرآن ممکن نیست معارضه
با همت نیز ممکن نیست همت عارف خلاق است مرادات از وی تخلف نیست هر که با چنین همتی
معارضه کند البته مغلوب شود تا که گفته اگر کافری همیشه خاطر خود را برامری دارد و همت بر خیر
گمارد البته میسر گردد ایمان و عمل صالح دران شرط نیست همچنانکه قلوب صافی را تاثیر است
نفوس شریه را نیز تاثیر است مولانا ناصرالدین اتراری که برادر مولانا زاده اتراری است و
ذکر وی در فصل سوم ازین مقصد خواهد آمد نقل کرده است که حضرت ایشان در واقعه دیده بودند
که شریعت بعد دایشان قوت خواهد گرفت بخاطر مبارک ایشان آمده که این معنی بی اعانت
سلاطین میسر نخواهد شد بنابرین امر بطرف سمرقند آمدند تا سلطان وقت ملاقات کنند
و دران وقت میرزا عبداللہ بن میرزا ابراهیم ابن میرزا شاهرخ والی ولایت سمرقند بود و
من دران سفر در ملازمت حضرت ایشان بودم بعد از وصول بسمرقند یکی از امرای میرزا عبداللہ
بلازمت حضرت ایشان آمد ویرا گفتند غرض ما از آمدن بدین ولایت ملاقات میرزا
شماست اگر شما باعث این معنی شوید متضمن خیر کثیر است آن میرزا او با نه گفت که میرزا
جوان بی پرواست و ملاقات وی تعدی دارد و درویشان را خود با مثال این دواعی حکایت
حضرت ایشان تند شده فرمودند که ما را با خلط سلاطین امر کرده اند ما بخود نیامدیم اگر میرزا
شما پروا نکند دیگری آرند که پروا کند چون آن میرزا بدین حضرت ایشان نام وی بسیار
برویدار آن منسل نوشتند و باب دهن مبارک محو کردند فرمودند که هم ازین بادشاه و امرای و

کفایت نمیشود و همان روز متوجه تاشکند شدند و بعد از یک هفته آن میر مرد و بعد از یک ماه سلطان
ابوسعید میرزا از اقصای ترکستان ظهور کرد و بر سر میرزا عبداللہ آمد و او را قتل رسانید.

قصه غالب شدن میرزا سلطان ابوسعید به میرزا عبداللہ بالتفات حضرت ایشان
بعضی از ابله اصحاب نقل کردند که مادر سبادی حال در ملازمت حضرت ایشان در فرکت بودیم روزی
دوات و قلم طلبیدند و نامهای مردم بر کاغذی نوشتند و درین اثنا نوشتند که سلطان ابوسعید و آن
نام را در سردشت مبارک نهادند و در آن زمان هنوز نام و نشان سلطان ابوسعید میرزا هیچ جا نبود
بعضی از محبان گستاخی کرده پرسیدند که خید نام نوشته شد اما این نام را تعظیم فرمودید و در سردشت
مبارک نهادید این نام کیست فرمودند که نام کسیکه او شما و اهل تاشکند و سمرقند و خراسان همه عسیت
وی خواهم بود و بعد از چند روز آواز سلطان ابوسعید میرزا از جانب ترکستان برآمد و وی خوابی
دیدہ بوده است که حضرت ایشان با شارت خواجہ احمد یسوی قدس سرہ از برای وی فاتحه خوانده اند
و وی در خواب از خواجہ احمد نام حضرت پرسیده و یاد گرفته و صورت ایشان را در خاطر نگاشته چون بیدار
از مردم خود پرسیده که هیچ غریزی باین نام و نشان درین ولایت سیدانید و نمی شناسید بعضی که اقتدر
می شناخته اند گفته اند آری یخچین غریزی که میفرمایید در ولایت تاشکندی باشند میرزانی الحال سوار
شده و روی تباشکند آورده چون حضرت شنیده اند که دی می آید جانب فرکت رفته اند وی که تباشکند
آمده حضرت ایشان را نیافته بعد از تفحص گفته اند که ایشان بفرکت رفته اند از آنجا غرمت فرکت کرده است
چون نزدیک رسیده حضرت ایشان استقبال می کرده اند و وی که بر حضرت ایشان افتاده مضطرب
شده گفته و الله که ایشانند آن غریزی که من در واقعه دیدہ ام پس در دست چای ایشان افتاده
و نیازمندی بسیار کرده و حضرت ایشان با وی صحبت گرم داشته اند و خاطر او را بخود منجذب گردانیده
و میرزا در آخر آن صحبت از حضرت ایشان فاتحه التماس کرده فرموده اند فاتحه کی می باشد بعد از آن شکر
بسیار پیرامن اوج جمع آمده اند و ویرا داعیه گرفتن سمرقند شده و پیش حضرت ایشان آمده و گفته یخچایم
بسمرقند روم و بالتفات خاطر ملازمان امیدوارم حضرت ایشان فرموده اند که بچه نیت میروید اگر نیت
تقویت شریعت و شفقت رعیت دارید رفتن مبارک است و فتح در جانب شماست وی قبول کرده که تقویت
شریعت بجان کوشش نمایم و شفقت رعیت سعی بلیغ فرمایم حضرت ایشان فرموده اند که اکنون در پناه

شریعت روید که مراد حاصل است بعضی از اصحاب نقل کردند حضرت ایشان سلطان ابوسعید میرزا را گفتند که چون با دشمن مقابل شوید تا از عقب شما جوق زافغان نیایند شما بر دشمن حمله کنید چون لشکر ایشان در برابر لشکر میرزا عید الله ایستاده لشکر میرزا عید الله سپ انداخته اند و حمله آورده و میمنه لشکر میرزا سلطان ابوسعید را برداشته اند میخواستند که بر میسر حمله آرند که ناگاه جوق زافغان از عقب لشکر میرزا سلطان ابوسعید پیداشده اند ایشانکه آن نشانی را دیده اند دل ایشان قوت گرفته بیکبار بر لشکر میرزا عید الله حمله آورده اند و در حمله اول لشکر میرزا عید الله مغلوب شده و اسب میرزا عید الله در گل فرو رفته فی الحال ویرا گرفته اند و سر از تن برداشته حسن بهادر که از اعیان اهل من بوده است که قبیلۀ بزرگ است در ترکستان نقل کرده که چون لشکر امیر سلطان ابوسعید از تاشکند بجانب سمرقند برد من همراه بودم در لب آب بونوگنور میرزا عید الله مقابل شدند و صفها کشیدند من نزدیک سلطان ابوسعید بودم و مجموع لشکر را تقریباً هفت هزار بوده باشد و میرزا عید الله لشکر بغایت و کمال داشت درین اثنا از لشکر ما نیز مقداری بمیرزا عید الله درآمدند میرزا سلطان ابوسعید بغایت مضطرب شد و خوف بروی غالب گشت درین محل میرزا بر سیل تعجب گفت هی حسن چه می بینی گفتیم سلطانم حضرت خواجہ را بنیم که در پیش ما میروند میرزا گفت و الله که من نیز شیخ ایشان را می بینم من گفتم میرزا اکنون دل قوی دارید که بر دشمن خفرا یا فیتیم درین اثنا بر زبان من گذشت که باغی قاجی یعنی دشمن گرخت و همه لشکر ما بیکبار همین عبارت گفتند و حمله کردیم و در نیم ساعت لشکر میرزا عید الله شکست و روی بدست افتاد و کشته شد و همان روز فتح سمرقند میر گشت حضرت ایشان فرمودند که در این مان میرزا عید الله گرفتار شد من در تاشکند متوجه بودم دیدم که قوی سفید پوش از جو هوایر من افتاد و ویرا گرفته و کشته و کشتند و انتم که آن میرزا عید الله است که در همان لحظه کارش کفایت کرده اند بعد از آن میرزا سلطان ابوسعید التماس کرده حضرت ایشان را از تاشکند کوچانید و سمرقند آورد + قصه آمدن میرزا ابابکر بمجا صره سمرقند و ما یوسس برگشتن میرزا ابابکر بن میرزا ربانی ستر بن میرزا شایخ با صد هزار مرد کای کارزاری از خراسان متوجه سمرقند بوده است میرزا سلطان ابوسعید پیش حضرت ایشان آمده و گفته که ما را طاقت مقاومت او نیست چه تدبیر کنیم حضرت ایشان ویرا تسکین داده اند چون میرزا ابابکر آب آموی گدشته جمعی از امرا و میرزا سلطان

نیز

نیز

نیز

نیز

نیز

باب میرزا ابابکر از حدنگران کوشش می نموده که بهر ایشان فتح و نصرت یابم اما بعد از آنکه ایامی می گذشت و چون

ابوسعید اتفاق نموده و یراغ کرده که میرزا را تبرکستان بزنند و آنجا متحصن شوند شترها را بار کرده بوده اند که حضرت ایشان واقف شده اند و آمده اند و شترها را بار کرده اند و فرموده اند تا بارها را فرو کرده اند و پیش میرزا آورده اند و فرموده اند که بیا میرزا دیدن من هیچ حاجت نیست کار همین جا کفایت میشود من هم شمار بر خود گرفته ام اندیشه کنید و خاطر جمع دارید که شکستن بابر بر من است و مرا اضطراب کرده اند ما غایبی که بعضی از ایشان و شترها را بر زمین زده گفته اند که حضرت خواجه همه ما را بکشتن دادند چون میرزا را اعتقاد صادق بود سخن هیچکس را گوش نکرد و توقف نمود اما بابری را سخن اینکه میرزا سلطان ابوسعید طاقت مقاومت مانیت البته ولایت را خواهد گذاشت و بیرون رفت میرزا سلطان ابوسعید آغاز قلعه داری و یراغ آن کرده است چون میرزا بابر بگرد حصار سمرقند رسید مقدمه لشکری خلیل بنده که بود بر در عیدگاه سمرقند ایستاده از شهر اندک مردمی بیرون آمده جنگ آورده اند خلیل گرفتار شده از او پر یراغ تر در میان مردم لشکر میرزا بابر کم کس بوده میرزا بابر در حصار قدیم سمرقند فرود آمده مردم و بهر طرف که جهت معاش میرفته اند اهل سمرقند ایشان را میگردانند و گوش و بینی می بریده بسیار از لشکری میرزا بابر گوش و بینی بیاد داده اند لشکر میرزا بابر بغایت تنگ آمده اند بعد از چند روز و بای عظیم در میان اسپان ایشان افتاد اسپ بسیار ضائع شده است چنانچه از بوی بد مردارها لشکرها وی بجان آمده اند آخر الامر میرزا بابر مولانا محمد معالی را پیش حضرت ایشان فرستاده صلح طلبیده است و در آشتی زده مولانا محمد ملازم حضرت ایشان آمده اند از هر جا سخن میگفته است در آن آشنا گفته اند که میرزای ما بغایت بادشاه غیور است عالی همت است بهر جا که متوجه میشود ناگرفته برنگردد حضرت ایشان در جواب وی فرموده اند که اگر نه حقوق پدر کلان وی میرزا شاه رخ بودی که در زمان وی فقیر در برات بودم و برکت زمان وی فراغتها و جمعیتها یافته ام معلوم می شد که کار میرزا بابر یکجا خواهد رسید عاقبت بمقام صلح در آمده اند میرزا بابر استدعا کرده که حضرت ایشان بیرون آیند و ما را صلح دهند چون میرزا سلطان ابوسعید گفته اند من بآن دنداده و استبعاد کرده خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه که از کبار جهات حضرت ایشان بودند بجهت مصالحه بیرون آورده اند حضرت ایشان میفرمودند که بعد از آن از میرزا سلطان ابوسعید استفسار کرده شد که بجهت چه ما را اجازت ندادید که برای صلح میرزا بابر از شهر آئیم و نزد وی رویم میرزا فرمود که بابر جوانی بغایت کزب و چالپوس و دربانیده است ترسیدم که ملازمان در ناگاه او

خلیل بنده

میرزا

بابر

سپیل نشود که کار تمام ضائع می شود چه مجموع امور دنیوی و اخروی موقوف بعنایت و اتفاقات ملازمان
شماست حضرت ایشان میفرمودند که چنین استماع افتاد که چون میرزا بابر با جمعی از ملاحدۀ مثل شیخ زاده
پیر قیام و غیر وی بدر شهر سمرقند آمده بود اند به بعضی مردم سمرقند گفته بوده اند که ما برای پسران و دختران شما
آمده ایم بنا برین سخن ما را بر ساکنان سمرقند رحم آمد در میان ایشان مردم عزیز و صالح بسیار بودند ازین جهت
دو سه روزی خاطر بدفع آن طائفۀ مشغول بالیست گردانید می فرمودند که صرف خاطر بدفع موانع و دفع
اعدا و دین عیب نمی باشد نه انبیا علیهم الصلوٰۃ و السلام با وجود استغراق در بجز توحید بهمت مصروف انیمین
داشته اند میفرمودند که میرزا بابر دعوی تصوف دانی میکرد و از مقدمات تصوف و مجلس های خیل
میگذشته شیخ زاده پیر قیام که متصوف بوده در ملازمت میرزای بوده و میرزا بابر باین طائفۀ علییه سی
عقیده داشته بر پشت حصار قدیم سمرقند بر پا و افتاده با و از بلند مکر میگفته که عارف را بهمت نیست
عارف را بهمت نیست اگر چه ما سمرقند را نگر فتم اما اینقدر معلوم شد که حضرت خواجۀ عارف نبوده اند که
ما را بهمت خراب ساختند +

رشته حضرت ایشان میفرمودند که میرزا بابر معنی این سخن ندانسته بوده است زیرا که عارف بعنایتی شریف
شده است که وی و جمله اوصاف وی بعدم آبادی رفته است که از و نه نام مانده است نه نشان هر چه
از وی صادر میشود بوی منسوب نیست آیت کریمه و ما میت و لکن اعدائی و کریمه و ما قتلوهم لکن
الله قتلهم یعنی ازین معنی است و اگر نه چنین بودی نسبت با نبیا شکل نمی شد که عالمی را بتسلیط قوت قاهر
بر کیم زدند مثل نوح و هود و علیها السلام که قوم خود را به آب و باد هلاک ساختند +

رشته میفرمودند که انچه حضرت شیخ محی الدین بن العربی قدس سره در فتوحات فرموده اند که عارف را
بهمت نیست معنی وی اینست که ممکن نظر بحقیقت و ذات خود هیچ ندارد و انچه از اوصاف کمال احوال
است مثل علم و قدرت و قوت و ارادت همه عاریت است و حق واجب بجا نرسد عارف حد خود ندانسته
در مقام فقر حقیقی که نیستی محض است نمی باشد چنانچه مقتضای ذات اوست و با اوصاف عاریتی ظاهر
نمی شود لیکن جمعی که از هوا جس و وساوس نفسانی و شیطانی بسبب کمال عنایت و محض منو بهت الهی
باز رسته اند باید که باطن خود را تابع ارادت و مشیت حق بجا نرسانند یعنی در صورتی که این طائفۀ ملهم شوند
بتسلیط بهمت بر اند فاع و هلاک ظالمین و تجلیص مسلمین از شرار باید که بهمت مصروف دارند و خاطر تمام

بر دفع و رفع اعدا گمانند

قصه آمدن میرزا سلطان محمود بجایه سمرقند و مغلوب و مقهور گشتن چون خبر توجیه
میرزا سلطان محمود بجایه بر او خود سلطان احمد میرزا و قصد محاصره سمرقند حضرت
ایشان رسیده است این رفته را میرزا سلطان محمود نوشته اند که رفته

رشته بعد از رفع نیاز عرض داشت این فقیر بلا زمان حضرت مخدوم زاده خود آنکه سمرقند را بلده مخدومه
اکابر گفته اند نوشته قصد سمرقند از خدمت شما مناسب نمی نماید حق سبحانه باین فرموده است شریعت
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم چنین واقع نیست تیغ بر روی برادر خود کشیدن چه مناسب است باین
حضرت شماست این فقیر غایت هواخواهی نسبت بخدایت شما وظیفه خدمتکاری پیش برده بسیار
و خواست کردم در خدمت قبول نیفتاد و سخن مردم قصد این ولایت کردن خدمت این فقیر قبول
نکردن عجب مینماید حال آنکه من خدمت شما می کنم و مردم هوای خود پیش می برند و سمرقند مردم عزیز
بسیار اند صلحاء بسیار اند فقرا و مساکین بسیار اند ایشان را پیش ازین تنگ آوردن مناسب
نیست سباده که دل در دکنند تادل در دکنند چه کند صلحاء و مومنان که تنگ دل شوند بایده ترسید با شمس
این فقیر را که خدمت بی عرض است خالصاً لوجه سبحانه قبول کنید بعد و بعد گیران کنید که حق سبحانه بآن
راضی باشد کیدل و کجبت شده کار بار که در مقام نقص است اتمام گردانید حق سبحانه را بندگان هستند
که حق سبحانه از کمال عنایت که با ایشان دارد قصد و محاربه را با ایشان قصد و محاربه و جفا با خود گفته است
و صحاح احادیث این معنی مقرر شده است بیت پیش چشم چو خاکستم میا گستاخ بکه نسبت
در تک او آتش و دریائی حضرت ایشان میفرمودند که میرزا رخون که عظم امرای سلطان ابوسعید
و بعد از شکست لشکر عراق پیش میرزا سلطان محمود آمده بود پیغام فرستاد که از طریق سبزه و حافت
رجوع کنند تا غایت ندانسته اید که صد هزار کس با یک با فنده خواجه عبدالحق نتواند معارضه کرد مغلوب
شوید خانواده و اجداد با متفرق اند هر چه خاطر شریف ایشان میخواهد آن میشود ایشان تابع کسی نمیشوند
میرزا سلطان محمود امرای با وجود آن رفته و پیغام ستقا عدا نشده متوجه محاصره سمرقند گشته اند عزیز
از خادمان آستانه حضرت ایشان که پیشتر سیاه بیکری سیکرده و در آن محاصره و محاربه حاضر بوده چنین
نقل کرد که چون میرزا سلطان محمود از ولایت حصار بجز میرزا سلطان احمد متوجه سمرقند شد

بسیار

بسیار

بسیار

با برانغ بسیار و لشکر بسیار آمد و غیر از لشکر چتتای چهار هزار ترکمان همراه دشت میرزا سلطان احمد را طاعت مقابله
 وی نمود و خواست که قرار نماید پیش حضرت ایشان با اضطراب تمام آمد که اجازت خواهد آن حضرت در مد
 شهر بودند فرمودند اگر شما میگردید همه اهل سمرقند با سیری می افتند با شما و دل قوی دارید که من متضمن
 امر شما میگردم اگر دشمن مغلوب نشود شما را مواخذه نمایند پس میرزا سلطان احمد را یکی از حجره های مدرسه که یک
 داشت در آوردند و خود را ستانه آن حجره نشستن فرمودند تا یک جازه تیز روی چهار بسته و از او چند
 بروی نهاده آوردند و در پیش آن حجره بروی میرزا سلطان احمد خوابانیدند و فرمودند که اگر میرزا
 سلطان محمود سمرقند را بگیرد و از آن دروازه که جنگ می کند در آید شما برین جازه نشسته با مخصوصان
 خود از دروازه دیگر بر آید و فرار نمایند باین تدبیر میرزا را تسکین دادند خدمت مولانا سید حسین
 مولانا قاسم و میر عبد الاول و مولانا جعفر را که از اعظم اصحاب حضرت ایشان بوده اند و ذکر ایشان
 در فصل سوم خواهد آمد طلبیدند و فرمودند که زود روید و بام آن دروازه که میرزا سلطان محمود آتجا
 بر آید و با لشکر وی قضیت نشود و فرار کند شما نزد من نیاید اگر فرضاً آن لشکر شکسته نشود هرگز دیگر
 شما نزد من راه ندارید آن چهار غریزه بامر حضرت ایشان متوجه شده بیالای بام آن بر آمدند و نشستند
 و مراقبه مشغول شدند خدمت مولانا قاسم فرموده اند همین که بابر بالای آن رُج نشستیم دیگر خود را
 ندیدیم و دیدیم که ما میستیم همه حضرت ایشانند و در آن مشهد چنین مشاهد افتاد که همه عالم از وجود مبارک
 حضرت ایشان پرست آن غریزه ناقل این حکایت بود میگفت که ما جمعی سپاهیان بر روی پل
 روان بالشکر سلطان محمود میرزا بحار به و مقاتله مشغول بودیم و غلبه در جانب ایشان بود و
 من زمان زمان از آن غریزان که بر بالای بام دروازه مراقبه کرده بودند خبری میگرفتم همیدیدیم که
 سر بر پیش انگنده اند و منتظر نشسته این محاربه تا چاشت بلند برداشت و نزدیک بود که مخالفان
 غالب شوند و مردم شهر دست و پا کم کرده بودند که ناگاه یکی از جانب دشت قیچاق بادی عاصف غنیف
 برخاست و در لشکر و لشکرگاه میرزا سلطان محمود پیچید و گرد و غبار مینشانی بر آید که سچاکس را
 مجال چشم کشادن نماند مرد و مرکب را می انداخت و پیاده و سوار را در زمین می کشید و خیمه و سایر پرده
 و خرگاه و شاسیانه را از جا میکند و بهو ابالامی برد و بر زمین می انگند طوفانی عظیم برخاست قیامت
 شدید قائم شد درین حال سلطان محمود میرزا با جمعی کثیر از امر او ترا که در تیره زمین شکافته از کنای

آن جری وسیع و آبکندی بزرگ سواره ایستاده بودند که ناگاه قطعه عظیم زمین شکافته از کنار آن
 جز شکست و صدای عجیب کرد بغایت هولناک و قریب چهار صد مرد مرکب را که در آن سائید و یوار
 او ایستاده بودند فرو گرفت و هلاک ساخت و از صدوت آن صد اسپان ترا که بر میدهند و
 سرور کشیدند بر چند سواران قوی بازوی زبردست خواستند که غنای اسپان را باز کنند
 دست نداد آن لشکر آراسته در هم افتادند و جوق جوق روی غزیت نهادند و خوف و عیب
 تمام در دل سلطان محمود میرزا و لشکریان افتاده با سائر امراء خود خایب و خاسر مرکبان
 برانگیختند و از در شهر بسیرعت هر چه تمامتر بگریختند و لشکریان سلطان احمد را با تیم و ادوات
 و عوام شهر در پی ایشان می رفتند و مرکب میگرفتند و می بستند قریب پنج فرسنگ شرعی مردم
 از عقب رفتند و یراغ و جهاد سجد گرفتند ناقل گوید بعد از آن دیدم که آن عزیزان از بالای برج
 دروازه بزرگ آمدند و بلازمت حضرت ایشان رفتند و آن حضرت میرزا سلطان احمد را از
 حجره مدرسه بیرون آورده بسیرت سلطنت فرستادند و خود بجله خواجه کفشی تشریف بردند
 قصه صلح دادن حضرت ایشان سینه بادشاه مخالف را در یک معرکه آثار تسخیر
 نفوس سلاطین از حضرت ایشان بغایت ظاهر بود و قتی که از تصرفات خود حکایت میکردند میفرمودند
 که اگر ماشین میگردیم درین روزگار هیچ شیخی مرید نمی یافت لیکن ما را کار دیگر فرموده اند که مسلمانان را
 از شر ظلمه نگه داریم بواسطه این ببادشاهان بایست اختلاف کردن نفوس ایشان را خمر گردانید
 و بتوسط این غل مقصود سلیم را بر آوردن میفرمودند که حق سبحانه بعض عنایت قوی کرامت
 کرده است که اگر خواهم بیک رقعہ بادشاه خطای را که دعوی الوهیت میکند چنان سازم که ترک
 سلطنت کرده پای برهنه از خطای در خار و خاشاک دویده خود را بان آستان من رساند اما بنه
 قوت منتظر فرمان خداوندیم هر وقت که خواهد و فرمان الهی در رسد بوجود خواهد آمد این مقام را ادب
 لازم است و ادب آنست که خود را تابع ارادت حق سبحانه سازد نه حق را تابع ارادت خود و روزی
 در قریه محله ماترید امشابه افتاد که میرزا سلطان احمد بلازمت حضرت ایشان آمده بود و پیش
 ایشان از دور بدو زانوئی ادب نشسته آن حضرت یک زانوئی مبارک بر آورده بودند و سخنان
 میفرمودند و پوی التفات نمی نمودند از نهیبت و دو بهشت مجلس حضرت ایشان گوشت شانه وی

می لرزید و قطرات عرق از جبین می نمی چکید و آیت شیرازی از آن تاثیر بغایت واضح و واضح بود
 در مصداق این مقال و مصداق این قبیل مقال قصه آشتی دادن حضرت ایشان است میرزا
 سلطان احمد و میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان را که بخانیکه معروف بود با یکدیگر در یک معرکه و صورت
 این واقع بر سبیل اجمال آنست که خدمت مولانا محمد قاضی که ذکر ایشان در فصل سوم خواهد آمد
 در رساله سلسله المعارفین نوشته اند که خبر سمع کردند که میرزا عمر شیخ سلطان محمود خان را که خالی بود
 از خانان دشت برای جنگ برادر خود بد آورده است و در شاهرخیه با یکدیگر مجتمع شده اند میرزا
 سلطان احمد نیز تهباء اسباب محاربه کرده با لشکری عظیم متوجه جانب شاهرخیه شد و حضرت ایشان را
 استعلا کرده با خود همراه بردن مردم آن بود که میرزا حضرت ایشان را التماس کرده بجهت صلح میفرستند
 و حضرت ایشان مدت چهل روز در لشکر سلطان احمد میرزا بودند و در آن قورغان که از مضافات
 شاهرخیه است لشکر سلطان احمد میرزا فرو دآمدند و داب میرزا آن می بود که حضرت ایشان را
 در لشکرگاه نزدیک خود فرو می آورد که جمعی ابنایت بزرگ است ناگاه بی ادبی نسبت بخادمان
 و ملازمان آن حضرت بی ادبی نکنند حضرت ایشان یک روز تندی شدند و میرزا سلطان احمد گفتند
 مرا چرا آوردید من خود مرد جنگ نیم اگر جنگ میکرد دیدم مرا چرا آوردید و اگر صلح میکنید سبب تاخیر
 چیست مرا دیگر مجال آن نمانده است که میان لشکرهای شما باشم میرزا سلطان احمد فرمود
 که ما را چه اختیار است مجموع امور فوض برای ملازمان شماست هر چه صواب دید ملازمان است
 ما را از امثال آن چاره نیست حضرت ایشان سوار شدند جمعی بموجب اشارت همراه رفتند
 فقیر نیز در ملازمت بودم دیگر موالی در اردو ماندند و آن حضرت متوجه میرزا عمر شیخ و سلطان محمود خان
 شدند آنها نیز خبر یافتند که حضرت ایشان متوجه اند تا نیمه راه با استقبال آمدند پس بهم ملحق شده
 بر شاهرخیه رفتند در آن ملاقات حضرت ایشان التفات از حد تجاوز سلطان محمود خان
 کردند و در اکثر اوقات در مخاطبات متوجه آن بودند پس امر صلح را مقرر فرمودند و کیفیت آنرا برین
 وجه قرار دادند که هر دو لشکر در مقابل یکدیگر صف کشیده ایستند و شامیانه در میان آن دو صف
 نصب کنند و از هر دو طرف مردم شمرده برابر بیایند و سلاطین و سایه شامیانه نشینند و آن حضرت
 ایشان را بهم صلح دهند و عهد و شرط کنند آخر روز حضرت ایشان مراجعت نمودند و آنرا تصرف

ایشان در سلطان محمود خان مشایده کرده ی شد علی الصبح لشکر سلطان احمد میرزا تمام سوار شدند
مقرر آنکه جلته بنوشند دیگر مجموع سلاهما بر داشتند و در موضع تل قهقهه بسیار است کردند حضرت
ایشان باز به شاه هر خیه آمدند تا سلطان محمود خان و عمر شیخ میرزا بهرامی خود مبارز سلطان محمود خان
زود برآمد و لیکن میرزا عمر شیخ بسیار تباکونی می برآمد حضرت ایشان فقیر را برای سیر سلطان احمد
فرستادند که عرض کن که میرزا عمر شیخ بتانی می برآید شما نیز مستعد باشید با اعتماد کرده چنان باشد
که احتیاط نکرده باشید که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم فرموده اند اعتقل توکل مصرع بالوکل را تو
اشتر به بند به فقیر پیش میرزا رفتم و عرض کردم ایشان نیز بجز لشکر خود به داخته متوجه حضرت
ایشان بودند بعد از زمانی ندید شکر با تمامی در مقابل یکدیگر صف کشیدند غیر عصبیه و دیگر مجموع سلاهما
بر خود راست کرده بودند حضرت ایشان با اصحاب و موالی خود در میان آن دو لشکر بودند و نصب
کردن شامیانه گفت و شنود بسیار واقع می شد هر زنی میگفتند آن طرف نزدیک است این نزاع
تباطول انجامید تا که حضرت ایشان وضو نماز پیشین بر میان آن دو لشکر ساختند بعد از آن بفقیر
گفتند پیش سلطان احمد میرزا رفته بگوی که من یک کسم صنعت پیری نیز دریافته است این مجموع
آلات حرب شمارا بر پشت خود برداشته ام که شما یان در هم نمی افتید نهایت قوت بهین باشد و کرامت
نماند اگر با اعتقادی دارید که تاشامیانه را هر جا که خواهند بزنند چون پیغام حضرت ایشان را
رسانیدم میرزا سلطان احمد فرمود که گذارید تا هر جا که آن مردم خواهند شامیانه زنند که مرا اعتماد جز
حضرت ایشان نیست شامیانه را در جای معین زدند میرزا سلطان احمد با جمعی از خواص و مقدای
معین آمدند و رنگ شامیانه نشستند بعد از آن حضرت ایشان رفتند و سلطان محمود خان و میرزا
عمر شیخ را آوردند ایشان نیز با جمعی معین همان مقدار مردم میرزا سلطان احمد آمدند چون نزدیک
شامیانه رسیدند فرو آمدند میرزا سلطان احمد رنگ شامیانه با خواص خود با استقبال پیشتر آمدند
حضرت ایشان اول سلطان محمود خان را پیش آوردند و میرزا سلطان احمد معافه فرمودند و
ایشان یکدیگر را کنار گرفتند بعد از آن میرزا عمر شیخ را پیش آوردند میرزا عمر شیخ دست برادر گرفته
در روی می مالید و میگفت و میرزا سلطان احمد که برادر کتان بود کردن ویرانی بوسید و هر دو میگفتند
و از مشایده این حال گریه بر همه ستولی شده بود در میان آن مجمع شور و شغب محب بر خاست بعد از آن

در تک شامیاه شمشند و چنان مجلس با همیت بود که فقیر از غایت دہشت دستار خوان را بازگذاشتند
 و آن دو لشکر سوارہ بر بالاسے این منتظر ایستاده بودند کہ اگر صورتی واقع شود بر ہم ریزند و
 در ہم آویزند ما حاضر آوردیم چون از طعام خوردن فارغ شدند عہد کردند و صلح در میان واقع شد حضرت
 ایشان تاشکند را از میرزا سلطان احمد بہت خان ستانیدند و عہد نامہ را فقیر نوشتیم فاتحہ خواندند
 و برخاستند را قلم این حروف از بعضی خادیم شنیدہ کہ در آن زمان کہ حضرت ایشان آن سہ بادشاہ را
 در تک یک شامیہ با ہم نشانند یکی از اصحاب آن حضرت در آن معرکہ لحظہ از خود غائب گشتہ در آن
 غیبت بروی چنان منکشف شدہ کہ میدانی بہت وسیع در میان آن میدان سہ شتری بختی مست
 اند کہ بہن باز کردہ قصد یکدیگر دارند و میخواہند کہ بر خیم دندان یکدیگر را از ہم بکنند و حضرت ایشان
 در آن میدان ایستادہ اند و ہمارا آن سہ شتر مست را حکم بردست پیچیدہ اند و نمیکند از نہ کہ با یکدیگر
 بر آویزند و خدمت مولانا نوشتہ اند کہ در آن روز ہمہ خلق عالم خاص و عام از تصرف حضرت ایشان
 تحیر و ہوش بودند و یک ل و یک زبان بودہ میگفتند کمال تصرف و قوت ولایت بہن باشد کہ از آن
 حضرت بظہور آمد کہ صد ہزار مرد جنگی بران وجہ بودند کہ اگر ہر یک بہت دیگری مے افتاد نہ ہلاک
 میکردند بہن قدم شریف و نفس مبارک ایشان در یک ساعت آن ہمہ نزاع و خصومت و کدورت
 تمامی از دلہا بیرون رفتہ بروہی شد کہ در پیچ دل اثری از آن صفت نماند مشاہدہ این امر عظیم
 سبب یقین ہمہ شد نسبت بحضرت ایشان بعد از آن کہ این مصالحہ واقع شد حضرت ایشان
 بسطان محمود خان مقرر کردند کہ تباشکند روید کہ انیز از راہ دیگر غاہیم آمد و از میان آن سہ لشکر
 باصحاب و خدام بیرون رفتہ متوجہ موکلت شدند در انشای راہ ناگاہ روی فقیر کردند و فرمودند این
 کار ہای ما را چہ میگوی این واقعہ را خود میتوان نوشت خدمت مولانا نجم الدین علیمہ الرحمہ کہ غزیری
 از خادمان و کارگران حضرت ایشان و اکثر اوقات با مہر تجارت قیام نمود و ما بہ بسیار کار فرمود
 وی حکایت کرد کہ یکبار با جمیع کثیر متوجہ دیار طرغان بودیم کہ شہر سیت کہ بہر حد خطای و گذر با بر طائفہ
 قلماق بود ناگاہ گروہی سواران از دلاوران ایشان قریب صد مرد جزا رجمہ چاہتہ پوش و سلاح بستہ
 سر راہ برگرفتند مردم کاروان کہ آن گروہ انہود دیدند دست و پا کم کردہ تن بر زبونی در دادند و بدل
 برگشتن و اسیر گشتن نہادند درین محل بخاطر من افتاد کہ دست از محاربہ باز داشتیم و ما بہ حضرت ایشان

خدمت مولانا نجم الدین

نجم الدین

تبعی و استی

بقطاع الطرق گذشتن از شیوه اخلاص و ارادت و طریق مردانگی و قوت بغایت دور است هیچ
 به الا ان نیست که بر سر مال آن حضرت کشته شوم که آن موجب شرم رومی دینا و آخرت است بعد ازین
 اندیشه توجه نام بحضرت ایشان کردم و تیغ از نیام بر آوردم و دیگر خود را ندیدم دیدم که همه حضرت ایشانند
 اینقدر میدانم که در من و اسب من کفیتی غریب و قوتی عظیم حال شد بخود بران طائفه تا ختم و تیغ میرانم
 و سر و دست می انداختم کاری بجائی رسید که آن گروه ترک این کاروان دادند و تمامی روی بگریز نهادند
 مردم کاروان از جرأت و شجاعت من متحیر و متعجب شدند و تحیر و تعجب من از ایشان زیاده بود چه هرگز
 مثل این صورتی دست نداده بود و هیچ بار خربی نکرده بودم و سر که ندیده یقین داشتم که آن تصرف حضرت
 ایشان بود که بی حول و قوت من از من ظاهر شد چون از آن سفر مراجعت کردم به ازمست حضرت
 ایشان رسیدم اول سخنی که فرمودند این بود که هر ضعیفی را که با دشمن قوی کار افتد چون بصدق یقین
 تمام از حول و قوت خود بیرون آید هر آنکه بجز قوتی از پیشگاه مویده شود که بآن حول و قوت بر اعدا
 دین و ملت غلبه تواند کرد و خواجه مصطفای رومی تاجری بود از کارگران حضرت ایشان روزی از بخارا
 بسمرقند متوجه شده بود و از راه شهر سبز رفته آنجا میرک حسن که دیوان میرزا سلطان احمد بود ملاقات
 کرده است میرک حسن گفته خواجه مصطفی تو مرد ساده لوح و بی تکلفی سخن دارم توانی که بخدمت حضرت خواجه
 رسائی وی گفته بلی توانم کی از اعزه اصحاب نقل کرد که من در مجلس حضرت ایشان حاضر بودم که خواجه مصطفی
 رومی از جانب شهر سبز آمده بحضرت ایشان عرض کرد که میرک حسن دیوان سخنی گفت و بهالغی که در این
 سخن را بحضرت خواجه رسائی حضرت ایشان فرمودند بگوید گفت میرک حسن بگوید که میرزا سلطان احمد
 اندک جا مانده است حضرت خواجه عنایت فرمایند و آنرا نیز بگیرند و میان را خلاص گردانند بجز و شنیدن
 این سخن در حضرت ایشان تغیر عظیم پیدا شد و غضب استولی گشت چنانچه مویهای محاسن شریف حضرت
 ایشان راست ایستاد و دست مبارک بردست کشیدند و فرمودند که آن سگ مرا سلاخی میفرماید و از
 عنایت تغیر و غضب فی الحال برخاستند و بجم در آمدند و خادیمی که حاضر بودند خواجه مصطفی را به آوردن
 این پیغام ملامت کردند بعد از چارده روز میرک حسن را واقعه روی نمود که میرزا سلطان احمد بروی
 غضب کرد و بفرمود تا ویران زنده پوست کنند یکبار حضرت ایشان بفرشی میرفتند عربی قرا احمد نام که شرف
 حضرت ایشان پیش روی می بود در راه رسید و نظم بسیار نمود و گریه کرد که سید احمد سارده که دار و نه عرب بود

در این باره و جهت

نموده بود

در این باره و جهت

ایند از رحمت بسیار ساینده حضرت ایشان از در دول و تشار و متغیر شدند اما هیچ نفروند چون بجانب
 سمرقند برگشتند در کوچه ملک سید احمد سار و با جمعی دیگر از امرای استقبال حضرت ایشان آمدند بعد از ملاقات
 بحکایت مشغول شدند گویان گویان تنه شدند و متوجه سید احمد گشته فرمودند که کوش مرا الت کرده ایذا
 میرسانی باری یقین دان که من نیز طریق لت کردن را بسیار خوب میدانم از آن روز ترس که مانع نسبت
 تو باین طریق پیش آنیم و به تنه‌ی ایشان را اجازت دادند وقت نماز دیگر شده بود نماز گذاروند و تا بگاه
 با هیچکس سخن نگفتند و هیچکس احوال آن بنود که با ایشان سخن گوید در همان هفته سید احمد سار و بیمار شد
 و مرض وی اشتداد یافت کسی پیش میرزا سلطان احمد فرستاد که مرض من از حضرت ایشان است
 ایشان مرا غضب کرده اند بواسطه بی ادبی که از من نسبت بعضی خادمان ایشان صادر شده میرزا
 کرم نمایند و مرا از حضرت ایشان درخواست فرمایند چند نوبت میرد و شش امین که از مقر بان میرزا
 و از مخلصان حضرت ایشان بود از پیش میرزا پیغام رسانید و استدعای التفات به نسبت سید احمد کرد
 و از قبل می استغفار کرد و حضرت ایشان تغافل نمودند و اصلا التفات نفروند میرزا اصلاح و ابرام
 از حد گذرانیده فرمود که سید احمد کس کار آمدنی نیست البته عنایت فرموده از جریمه دی در گذرند و عفو
 نمایند چون مبالغه از حد گذشت حضرت ایشان فرمودند عجب کاریست که میرزا سید احمد مرده را از من
 درخواست میکنند من عیسی مجرب نیستم که مرده زنده تواند کرد بعد از آن فرمودند که چون خاطر میرزا این
 خواهد ما او را عیادت کنیم و سوار شدند چون بدرارک رسیدند تا بوقت سید احمد پیش آمد از همان جا برخاستند
 نقل کردند که میرزا سلطان احمد بالتاس حضرت ایشان تمغار سمرقند را بخشیده بود بعد از مدتی باز جمعی
 تمغا چیان که در ایام سابق از آن ممر فزاند گرفته بودند اتفاق کرده در مقام وضع شده اند و ایشان
 دوازده تن بوده اند که بحلیها و مکر با میرزا را بازی داده اند و امر او را رشوقها و عیده کرده بران آوردند که
 تجدید آن بدعت کنند این خبر بحضرت ایشان رسیده تنه شده فرموده اند که حضرت خواجه بهاء الدین
 قدس سره مدتی جلادی میکرد و اندام نیز از شاگردان ایشانیم بنیم اگر اصرافه خواهد کرد بعضی محرمان بمان
 زمان از مجلس حضرت ایشان آن سخن را بسمع میرزا سلطان احمد رسانیده اند ترسیده است و آن
 داعیه را از خاطر دور کرده و در همان روز این خبر یکی از آن دوازده تمغاجی رسیده مردی بر یک بوده است
 فی الحال از آن نیت برگشته و از آن غل توبه کرده و بحق سبحانه رجوع نموده و در آن شب یازده تن دیگر

در این باره و جهت

مردود اند و صبح یازده تا بوقت از تمنای چنان راز شهر بیرون برده اند شیخ ابوسعید آبریز که ذکر و س
 در فصل اول از مقصد اول گذشته نقل فرموده است که یکبار حضرت ایشان در سباده ای احوال غفلان
 شباب نزد ما آمده بودند و ما با همه فرزندان و متعلقان بخدمت حضرت ایشان مشغول بودیم و از حضرت
 ایشان آثار جذبات و احوال شگرت مشاهده می نمودیم و ملاحظه آن احوال و آثار موجب از یاد عقیده
 مای شد اتفاقاً روزی برادر کلان من گریان گریان از در درآمد که سپهر سجده جوی بان مرا ایندی بسیار کرد
 و زجر از حد گذرانید و رین اثنا و الدّه ما با اضطراب تمام و تضرع و ابتهال سجد از حضرت ایشان در خوا
 کرد که بجهت فرزندم خاطر مشغول گردانید که این شخص مردی بغایت فاسق و ظالم است و سی فقیران
 از وی متضرر اند چنان معلوم شد که حضرت ایشان از اضطراب و اضطراب والدّه او متاثر شدند
 وقت نماز دیگر بودنی الحال بنماز برخاستند و چون نماز ادا کردند فرمودند که این سگ بنماز مادر آمد کار او
 کفایت کردیم بعد از اندک فرصتی آن شخص با کنش نزاع کرده بود ادب بلیغ کردنش چون ما فقیران
 ابا عن جد از مریدان و مخلصان حضرت ایشان و آباء کرام آنحضرت بودیم بمنزل مای آمدند بار دیگر
 که شریف آوردند والدّه من بعرض ایشان رسانید که همین بهمت عالی شما دشمن ما ادب بلیغ یافت
 حضرت ایشان فرمودند آنچه ما گفتیم که کار او کفایت کردیم نه نیست آن هنوز در پیش است بعد از چند روز
 بحکم بادشاه وقت او را بر دم اسپ بسته هلاک ساختند بعد از آن جسد پاره پاره او را جمع کرده خشتند
 عزیزی از جمله مخلصان حضرت ایشان نقل کرده که روزی یکی از ارباب ثروت که میان ما و او سابقه
 بود مرا بجانانه برد در راه بغیبت حضرت ایشان مشغول شد و در آن مبالغه نمود و من بغایت متاثر و
 متالم شدم و مجال برگشتن نبود که مرا با برام تمام کشیده می برد و چون در منزل وی نشستیم و طعام آورد
 و بکرا بیت دستی دراز کردم و وی طعام نتوانست خورد که همان زمان در گلوی وی ورمی عارض شده بود
 و هر خطمی مالید تا کار بجائی رسید که مطلقاً چیزی بجلوی وی فرو نرفت و بر همان مرض بعد هفته هلاک شد
 شیخ زاده الیاس عشقی در ابتدا ظهور حضرت ایشان در ولایت سمرقند شیخ و مقتدا جمع بوده است
 و در کوه نور که در نوامی سمرقند است نگری داشته و ذکر هر میگفته وی نبیره شیخ خدای قلی است و وی
 مرید شیخ ابوالحسن عشقی که در زمان حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره شیخ و سر حلقه سلسله عشقیه بوده و نور
 حضرت ایشان در صحای میگذاشته اند دیده اند که جمعی هزار عالیان خرمی را چک میزنند و گاه از دانه

دین

حساب و محاسبان

گفت

کتاب

تاریخ

تاریخ

جدا میکنند پرسیده اند که این خرمن کیست گفته اند از ان شیخ زاده الیاس حضرت ایشان از
فرود آمده اند و یک را گرفته و قدری کاه از دانه جدا کرده اند بعد از ان سوار شده رفته اند این خبر
شیخ زاده رسیده بغایت ستاثر و متغیر شده گفته است که خواجہ خرمن مارا بباد دادند و در ان اشنا
از وی بی ادبی صادر شده و سلسله وی در ہم شکسته خدمت مولانا محمد قاضی علیہ الرحمہ نوشته اند که
مولانا شیخ محمد کشی شیخ زاده الیاس متعرض بوده بحجت آنکه شیخ زاده ذکر هر میگفته و میان ایشان
سخن دور و دراز شده جمعی از ترکان ولایت کش که مرید شیخ زاده بوده اند مولانا شیخ محمد در مقام
خصوصیت شده اند و ہم آن بوده که مولانا شیخ محمد را ضلع سازند حضرت ایشان بحجت آنکه ناگاه
ضرری از ان ترکان به مولانا شیخ محمد نرسد فی الحقیع بجانب مولانا شیخ محمد اظهار میلی فرموده اند عرض
خبر این بوده که ضرر ایشان مولانا شیخ محمد نرسد جمعی از شیخ زاده نوع دیگر نموده اند و چنان فهم کرده اند
که مگر حضرت ایشان را شیخ زاده نقاد خاطر است شیخ زاده بی تامل پیری امیر درویش محمد ترخان کتابتی
نوشته و تعریضات بحضرت ایشان کرده و گفته که دین و ملت را چه سستی آید که شیخ کبیج و شرمی
و دہقانی و زراعت وی نه بر قانون شریعت راست است در باطن شمایان او را اینہم وقع باشد
و سخن او را در شمایان اینہم نفاذ بود از آنجا کہ عقیدہ امیر درویش محمد ترخان بلا زمان حضرت ایشان
بودہ نتوانستہ کہ آن کتاب را پنهان کند پیش حضرت ایشان آورده است روزی این فقیر در
ملازمت آن حضرت بودم فرمودند کتاب شیخ زاده الیاس را دیدی کہ چه نوشته است بہ نسبت ما
و آنچه نوشته بود گفتند و در اثنا گفتن تند شدند و فرمودند ای شیخ زاده فقیر از ان روزی کہ من
ظاهر شدہ ام چند ان شیخ مولانا در زیر پای من چون مورچہ سپردہ شدہ اند کہ حساب آنرا خدای
داند این شیخ زاده فقیر چه میگوید وی شریعت می دانستہ و ما دانستہ ایم باندک فرضتی در لنگر شیخ
و با افتادہ بعضی فرزندان و کسان وی در پیش وی مردند و از عقب ہمہ شیخ زاده وفات یافت
از قاضی ابونصورتاشکنندی منقول است کہ گفت در مبادی ظهور حضرت ایشان در تاشکند
مشائخ بسیار بودند کہ خلق را ارشاد می نمودند و تبدیع ہمہ پست و نا بود شدند بواسطہ حسد و عناد
کہ نسبت بحضرت ایشان می ورزیدند و فیکہ حضرت ایشان از باغستان بہ نیت اقامت شہادت
آندند و آغاز تصرف کردند در تاشکند شیخی بود کہ مقتدای آن ایار بود و عالم بود معلوم ظاہر

三

و علوم صوفیه و مرید بسیار داشت چنانچه پنجاه تن را از اصحاب خود اجازت ارشاد داده بودند چون ایستادند
 که حضرت ایشان بجنب مستعدان مشغول شدند عبرت کرده روزی بمجلس حضرت ایشان در آمد
 بقصد آنکه تعرض و تصرفی کند دوست بر روی نماید چون نشست متوجه حضرت ایشان شد و چشمها
 در آن حضرت دوخت و بهنگی همت در آن مقام شد که باری بحضرت ایشان حواله کند و آن حضرت نیز
 بدفع توجه وی مشغول شدند و بعد از ساعتی سر مبارک بر آوردند و دست راست از استین بیرون
 کردند و منشفه پیش ایشان نهاده بود برداشتند و بر روی وی زدند و گفتند چه صحبت دارم با پادشاه
 مسلوب العقل که او را هیچ معلوم در خاطر نمی ماند پس برخاستند و روان شدند چون حضرت ایشان
 آن عمل کردند و آن سخن گفتند و برخاستند شیخ نزاده نعره زد و پیشش بغلطیید بعد از زمانی با خود آمد
 و بسیرعت برخاست و از منزل ایشان بیرون رفت و در دماغ وی تشویشی سودائی پیدا شد و
 روز دیگر معلومات وی تمام بروی فراموشی گشت و چنان ضائع و ابر شد که عریان در بازارها
 میگشت و تنه بیرو حفظ بدن خود میداد بنود گاهی که در راهی حضرت ایشان را دیدی چند کوبه در عقب
 و دیدی و هرگز باتفاق قایلین نگشتی خواجه مولانا ولد خواجه عصام الدین که شیخ الاسلام سمرقندی بود
 پیوسته غیبت حضرت ایشان میکرد و همیشه در مقام تمت و امانت آن حضرت می بوده روزی
 در خلوتی بنحو اص خود بخنان پریشان میگفت یکی از ایشان گفته اگر خواجه ولی نیستند اما صاحب دلی
 خود هستند اینهمه مبالغه چرا میکنید خواجه مولانا گفته راست میگویی من نیز سید انم اما چه کنم نفس
 نمی گذارد و مقتضای طلب جاه و ریاست درین امر بے اختیارم خدمت مولانا محمد قاضی نوشته اند
 که حضرت ایشان میفرمودند که بعد از آنکه خبر فوت میرزا سلطان ابوسعید رسید در راهی خواجه
 مولانا پیش آمد و روی بطرف ما نکرده گفت خواجه سلام علیک مطلقاً توقف نکرد و استخفا را
 تیزراند و حال آنکه روز پیش این خبر در راهی پیش آمده بود و مقدار نیم شرعی همراه ما برگشت
 بتشویش او را برگردانیدیم امروز معلوم شد که در فکر کاریست بعد از چند روز ظاهر شد که خواجه
 مولانا با امر اتفاقی کرده اند که دیگر بجانه مانیا نیند و سخن مانشوند و اعتباری نگیرند و فرموده که
 من فتوی میدهم که همه اموال خود را میتوانید گرفت و درین اتفاق میر عبد العلی ترخان حاضر
 نبوده و در آخر مجلس رسیده امیر دولتش محمد ترخان گفته که ما اتفاقی کردیم شما حاضر نبودید می باید که

در این مجلس
 در این مجلس
 در این مجلس

شما نیز متفق باشید امیر عبدعلی گفته در مجموع امور من تابع شمایم شما برادر کلانید من نیز برانم بعد از آن
 پرسیده که شما در چه امر اتفاق کرده اید امیر در پیش محمد قصه تدبیر خواجه مولانا را و اتفاق امر ابو
 شرح کرده است امیر عبدعلی سر در پیش انداخته و تامل کرده بعد از زمانی سر بر آورده و گفته که شما درین
 امر غلط کرده اید زیرا که این عزیز با اعتبار ما و شما معتبر نشده است بلکه باعتبار معتبر حقیقی که حق سبحانه است
 معتبر گشته فردا بفرستایلی او همه بیست خواهیم شد و غیر شرمندگی و خجالت چیزی نخواهد ماند و هسته باشید
 که من باری درین امر با شما متفق نیستم و ازین مخالفت هر کمروسی که بمن رسد قبول دارم خدمت مولانا
 علی غر ان میگفتند که بعد از اتفاق خواجه مولانا با امر ابدیدین وی رفته گفت نیک آمدید که بدیدن آن
 شیخ روستائی میرویم بنشیند که من امر و زبای چها خواهیم کرد مولانا علی فرمودند که مر آن حضرت ایشان
 عقیده عظیم بود ازین سخن وی قوی متالم شدم هر چند سعی کردم که مرا اجازت دهند و گفت حضور
 شما آنچه کردنی است خواهیم کرد از ملاحظه این معنی نزدیک بود که از خود بروم اما از بهر ای چاره نبود در
 روز حضرت خواجه در ماترید بودند متوجه ماترید شد و من بضرورت همراه شدم و از حق سبحانه تبرع و
 ابتهال تمام درینجا استم که آن بی ادبها را که نسبت بحضرت ایشان در خاطر دار و نه بنیم و نشوم چون با توبه
 رسیدیم حضرت خواجه در گنبد بیانشسته بودند استقبال کردند چون شستیم حضرت خواجه خود بحیث ما بجا
 رفتند و ما حاضر بیرون آورده بدست مبارک خود پیش مولانا نهادند چون بطعام مشغول شد و منجوات
 که چیزی بنسبت حضرت ایشان بگوید لب و دهان راست کرده بود که ناگاه کسی تعجیل آمد که میز را و امر
 می آیند حال آنکه خود بان مردم عهد کرده بود و قرار داده که دیگر بجای حضرت خواجه نه روند ایشان چه دانستند
 که او بحیث چه کار پیش آن حضرت آمده ازین صورت بغایت مشوش گشت چون حضرت ایشان
 باستقبال میرزا و امر بیرون آمدند خواجه مولانا و این فقیر از دیواری چار دانی خود را به جمعی بان و
 دیوار انداختیم تا امر او میرزا مارانه بنیند و من درین حالت خدای سبحانه را شکر میگفتم که باری گزافها
 ویران نشودم در پیر جامها و محاسن خاک آلود در تنگ دیوار شستیم تا اسپان مار از آن طرف آوردند غایب
 و خاسر سوار شد و من نیز فرار شدم و هر یک بجای بنشینیم بعد از آن میرزا و امر ابدستور سابق بلکه بیشتر از
 بیشتر بلا زمت حضرت ایشان آمدن گرفتند و رای صاحب میر عبدعلی ترخان راجع شد و در
 در مجلس خواجه مولانا ذکر حضرت ایشان می گزشت خواجه مولانا بے ادبی کرده گفته باشند گذارید این حال

در اینجا که خواجه مولانا را می بیند من برانم

در اینجا که خواجه مولانا را می بیند من برانم

در اینجا که خواجه مولانا را می بیند من برانم

که هکلی مهت او معروف نیست که دنیا جمع کند آن سخن را بعرض حضرت ایشان رسانیده اند آن حضرت فرموده اند که بزرگ جمل میراد مولانا معروف پسیر خواجه محمد خراج گفت من در برات بودم که خواجه مولانا بهر آن آمد زیرا که در سمرقند نتوانست باشند اکا بر برات یکد و بار بیدین وی آمدند دیدند که بنایت پریشان و هرزه میگویی دیگر کسی برای وی کم آمد آخر در مدرسه اسیر حقایق ساکن شد هر که پیش وی آمد میگفت این گشتگی مرا پیش آمده بر کرامات آن شیخ حمل کنید روزی کسی ویرا گفته است ای خواجه شما شیخ الاسلام حاکم و صاحب اختیار خطه سمرقند بودید و با من جدید جمع و مقتدای خلق و عزیز و کرم بودید و خاص و عام ولایت ما و راه انتر همه تابع و خادم شما بودند بی موجهی در آخر عمر علما مان و علما خان گزیده ها بیکانه بخواری و ندلت تمام برمی آیند و هیچ خاطری را بشما اقبال نمانده است این غیر کرامات آن بزرگوار چه تواند بود بالاخره او را مرضی عارض شد و در آن مرض بخود اختیار سبیل کرد و من گاهی در آن مرض پیش وی میرفتم روزی بروی در آمدم دیدم که در میان نجاست نشسته است و دست در نجاست میکنند و بر بنی میدار و دواز بوی آن خوش برمی آید و میگویی ای مولانا معروف مسل چه چیز خوب بوده است و گاه گاه از نجاست غلیظه خود بند قهاری ساخت و بان بازی میکرد و در آن مرض از روح طیبه عطر بنایت محترز و متفرع بود و درین اثناء مرا آن سخن حضرت ایشان یاد آمد که فرموده بودند که بزرگ جمل میراد و بحق بچیان شد آخر آن اسهال بسجج انجا سید و اسعاده و حشای وی قطعه قطعه فرود آمده و در میان نجاست بروم خدمت مولانا محمد نوشته اند که در آن روز که خواجه مولانا وفات می یافت مولانا معتمانی بیدین وی آمده بوده است چشم کشاده و گفته که خدمت مولانا محمد از شما التماس دارم که اگر روزی بکلامت حضرت خواجه برسید عذر تقصیرات ما بخوابید که هر چه کردیم بمقتضای نفس و هوا کردیم و اکنون از همه گشتیم از ما بخش عنایت و کرم عفو نمایند و معذور دارند و بر همین نفس مقبوض شد فقیر این سخن را در جمل نیک بحضرت ایشان رسانیدم بنایت متاثر شدند و چنان معلوم شد که از جریمه دی تمام گذشتند و عفو کردند

فصل دوم در ذکر خوارق عادات که بعضی از عزیزان و اهالی زمان میراد و اول

اصحاب حضرت ایشان نقل کرده اند از بعضی مخدومین استماع افتاد که روزی حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در سبادی احوال که بحضرت ایشان مصاحبت شبانه روزی میدادند

پیش حضرت ایشان اظهار تحسرت و تاسف میکردند که درین عمر بی حاصل که دور از صحبت قطب عالم

چنانچه در این کتاب

چنانچه در این کتاب

و کبار اولیاء این امت میگذرد سعی می باید نمود و خود را بصحبت این طائفه می باید رسانید باشد که بین
 صحبت و برکت ملازمت ایشان حضور ملی و جمعیت باطنی پیدا شود و از شر اعدا و درونی نفسی توان کسود
 و سخن برادرین آرزو و طلب این طائفه دور دراز کرده اند و مبالغه بسیار فرموده و حضرت ایشان را
 بنور فرست است اگهی معلوم شده بوده که حضرت مولانا سعدالدین در شب گذشته با خودی اندیشیده اند که
 مرا هیچ کس احتیاج نیست و طریق روشن است کاری باید کرد و خود را تشویش نمی باید داد و بکلامت
 مردم نمی باید رفت دیگر ترود حاجت نیست بحضرت مولانا سعدالدین گفته اند که شما شب نمی گفتید
 که دیگر مرا هیچ کس احتیاج نیست خود را تشویش نمی باید داد این سخن که حالا میفرماید باری نقیض آن
 اندیشیده است که شب میفرمودید حضرت مولانا سعدالدین را از اشراق حضرت ایشان حال دیگر
 شده است و تحقیق دانسته اند که حضرت ایشان را اطلاع و اشراق تمام است دیگر اوقات بحضرت
 ایشان میگفته اند شما میتوانید که با چنان صحبت و ابراهیم اتفاقات کنید که در مجلس شما خاطر خود را جمع یابیم چرا
 تاخیر و توقف می نماید حضرت ایشان میفرمودند که من بخدمت مولانا سعدالدین چنان خطاط میکردم
 که اکثر مردم را مظنه آن بود که مگر من مرید ایشانم لیکن بحسب باطن همیشه ایشان از من ستمه بودند
 و همان سخن میفرمودند قاضی اند جان برگرد حضرت ایشان بسی می گشته است و داعیه آن داشت که
 ویران سازد و از کرده طریقه گویند و حضرت ایشان مطلقاً اتفاقات نمیکرده اند و خود را باین معنی نمی آورده اند
 زوی ازین جهت بغایت متاذی و متالم بوده روزی بعضی مخلصان و صحبت خاص پیش حضرت
 ایشان بوده اند و آن حضرت بسط تمام داشته اند گفته اند که قاضی اند جان بسی وقت است که چشم
 آن دارد که ملازمان بوی نظر عنایتی اندازند و بتعلیم طریقه مشرف سازند حضرت ایشان فرموده اند که
 در باطن هر که طلب ریاستی و جایی تفرس میکنم و اگر همه آن بود که بعد از ده سال دیگر اثر آن ظاهر خواهد شد
 خوش نمی آید که با وی از طریق خواجگان قدس الله ارواحهم سخن گویم بعضی اصحاب میفرمودند تا پنج سخن
 حضرت ایشان را نگاشتیم بعد از آنکه مدت ده سال ازین تاریخ گذشته بود و حضرت ایشان از
 دنیا حلت کرده بودند آن قاضی در ولایت اند جان مهتر در پیش قوم شد و مدافع علیه و مرجع الیه آن دیار
 گشت لیکن از طریقه خواجگان قدس الله ارواحهم بهره نداشت طالب علمی سمرقندی که خود را از طبقه
 ساکنان میداشت بسی وقت پیرامن حضرت ایشان گشته بود و بالتفات خاص آن حضرت ظاهر

مشت نشسته چنانچه شبی باین فقیر میگفت که مدت بیست و هشت سال هست که برگرد حضرت ایشان
 میگروم و مسائل می آگایم که باشد عنایتی کنند و طریقه گویند و حضرت ایشان درین مدت هیچ رحم نکرده اند
 و این معنی میسر نشده است گاه گاه بران میثوم که کاردی بر حضرت ایشان زخم یا خود را بکشم که دیگر طاقت
 من طاق شده است و هیچ اثر محبت از حضرت ایشان ظاهر نمی شود و بعد از آن تاریخ که بفقیر این سخن
 گفت تا آخر حیات حضرت ایشان هم باین امید گردان حضرت گشته بود و هیچ کار نکشود و هم صاحب
 ازین معنی متعجب و متحیر بودند تا وقتیکه حضرت ایشان از دنیا رحلت فرمودند و بعد از وفات آن حضرت
 بچندین سال خان اوزک بمرقسندست و آن طالب علم را در آن زمان جایی پیدا شد از بعضی
 مردم استماع افتاد که وی در قبل حضرت خواجه محمد کیمی و اولاد بزرگوار ایشان سعی بلیغ نمود و بعد از وقوع
 آن حادثه عظمی اصحاب را معلوم شد که موجب بی التفاتی حضرت ایشان انحراف باطن وی بوده است
 که پیش از آن بچهل سال بر حضرت ایشان ظاهر شده است یکی از مخلصان نقل کرده است که از من منقوه
 واقع شد و پس پرده خجالت ماندم و چندین روز نتوانستم بلامت حضرت ایشان رسید چون نمیمنی
 دور در از کشید با خود گفتم بجز انم باز آمدن و محجوب شدن و ترک صحبت اولیا کرون غایت خسرانست
 و زیان هر چه شودی باید رفت چون متوجه شدم بحد خجالت و انفعال از برای ترویج روح شریف حضرت
 خواجه بهاء الدین نقشبند قدس سره فاتحه و اخلاص خواندم و ایشان را شفاعت آوردم که از من تجاوز
 نمایند و عفو فرمایند چون بلامت حضرت ایشان رسیدیم درین نظر کردند و فرمودند که اگر دایم فاتحه و اذان
 خواندن و روح خواجه را شفیع ساختن میسر شود بسیار خوب است اما در واقع باینها تمسک شودی باید که
 کسی قدیم الاوقات مراقب احوال خود باشد تا افزای مرضی از وی در وجود نیلاید از کمال اشراق حضرت
 ایشان حال من بگشت و بواسطه التفات آن حضرت دیگر با مثال آن مصفوات مبتلا نشدم در زمان
 سیر زاشا برخ که حضرت ایشان در برات بوده اند مولانا شیخ ابوسعید خیلک که پیر عزیزی بود وی در آن وقت
 جوان بغایت صاحب جمال و پاکیزه سواش بوده است و حضرت ایشان بوی التفاتی و گوشه خاطر
 سید شته اندوی حکایت میگفته است که در ایام جوانی و اوان التفات حضرت ایشان چنانچه بقیه
 سن شباب است مرا یکبار بنی جمیله اتفاق ملاقات افتاد و وی بمنزل من آمد و خواستم که در خلوتی با وی
 صحبت دارم ناگاه درین اثنا آواز حضرت ایشان را شنیدم که فرمودند که ای ابوسعید چه کار می کنی

حال بر من گشت و هیبت عظیم و خونی و رعبه قوی در دل من غالب شد چنانچه عرشه بر اعضای من افتاد
از جای برستم فی الحال آن زن را از منزل بیرون کردم بعد از زمانی حضرت ایشان رسیدند چون نظر
آن حضرت بر من افتاد فرمودند اگر نه توفیق حق سبحانه ترا یاری میکرد شیطان دو دوزخ را تو برمی آورد
هم وی حکایت کرده است که یکبار مرا بنوس شراب در افتاد و مجرمی گفتم که چون پاسی از شب بگذرد کوزه شراب
از برای من بیاوردی در آن دل شب کوزه پر شراب آورد من از بالای بام فوطه فرو گذاشتم تا آن کوزه را
بر سر آن فوطه گره زد و من بالای کشیدم کوزه بر دیوار میخورد چون نزدیک بسلام رسید گره کشاده شد و
کوزه بفتاد و بشکست و من از آن صوت ملول گشتم و خواب کردم و بگاه برخاستم و سفالهای شکسته را
از پای آن دیوار دور انداختم و آب آوردم و زمین را پاک ساختم تا بوی شراب زایل شد چون صبح شد
و حضرت ایشان التفات کرده آمدند اول سخن که فرمودند این بود که آواز کوزه که بالا میکشیدی در دل شب
بگوش ما رسید اگر آن کوزه شکستی دل ما می شکست و ملاقات ما با تو دیگر صورت نمی بست من بغایت
نجل و منفعل شدم و بدل باز گشت کردم و روی دل تمام و حضرت ایشان آوردم غزری از مخلصان
نقل کرد که چون حضرت ایشان از سفر حصار و ملازمت مولانا یعقوب چرخنی قدس سره برگشته بار دوم
بهرات آمده اند از گرو راه بمنزل یکی از مخلصان که بیرون دروازه ملک می بوده و یکسب حلال شغل
می نموده و بخاندان خواجگان خصوصاً حضرت ایشان اخلاص عظیم داشته در آمده اند و اتفاقاً در آن
روز جمعی از دوستان همان ادب و ادب ایشان جوانی بغایت صاحب جمال با پدر خود حاضر بوده که
بحسن و خوبی در شهر مشهور و براسه نکور بوده و طعام خورده بوده اند و سفره برگرفته و داعیه میر خیابان
داشته اند چون آن مخلص حضرت ایشان را دیده در دست و پای آن حضرت غلطیده و نیازمند عظیم
ظاهر کرده و تواضع فوق الحد پیش برده چنانچه همانان متحیر و تعجب شده اند چه حضرت ایشان را نمی شناخت
و موافقت آن مخلص ایشان نیز بقدر توجه کرده اند اما آن جوان مغرور بحسن اصلا از جا نخواست و
بحضرت ایشان هیچ التفات نکرده آن مخلص حکایت کرده که چون حضرت ایشان نشستند من پیش رفتم
و زانو بر زمین نهادم و گفتم یا ران حالی طعام خورده اند و دیگران گرم است طعام که مرغوب است بطبخ آن
قیام نمایم پیش از آنکه حضرت ایشان بلا و نعم جواب گویند آن جوان که هوای گشت و تماشا داشت و میخواست
که مرا نیز با خود همراه بر دلی او بانه گفت حاضری برای این مرد غریب آرید حالا طعام از هم گذشته کسی را

مجال چیز بختن نیست حضرت ایشان که نخست آن تکبر از و دیدند و بعد از آن این سخن از و شنیدند
آهسته گفتند چنانچه شنیدیم که اسی جوان خوب روی که بسی بحسن خود مغروری اگر روی ترا هم درین محبت
سیاه نگردانم گناه من باشد پس بلند گفتند که از راه دور میسریم و گرسنه ایم و بشور بای گرم غیت است من
فی الحال بر جستم قدری گوشت و برنج و نخود و باقی مصلح و حاج حاضر کردم و در آن اثنا حضرت ایشان
لحظه سکوت کردند دل آن جوان را بجانب خود منجذب گردانیدند ناگاه دیدیم که آن جوان از روی
اضطراب و بی طاقی تمام برجست و پیش حضرت ایشان آمد و گفت اگر خست فرمایند من این خدمت
بجا آورم فرمودند چه مانع است دیدیم که پیش و یکد آن آمد و آستین بر مالید و دامن بر زد و مرا از پیش
و یکد آن عذر خواست و خود نشست و آتش کردن مشغول شد و از حرارت آتش روی او فروخته بود
و عرق کرده و دستهای او از سیریم نیم سوخته سیاه شده بود و چند بار بدست سیاه عرق اندوی و جبین
دور کرده بود و هر دو رخساره و پیشانی وی سیاه شد پدر و یاران او را بان حاضر ساختند و گفتند روی
خود را از سیاهی بشوی او بر سبیل ظرافت گفت انور فی السواد و سوگند یاد کرد که این سیاهی دور نکنم الا
بعد آنکه طعام پیش حضرت ایشان ننهم چون طعام پیش حضرت ایشان نهاد رفت و دست و رو نشست
و بعد از وضوی کامل آمد و باب تمام پیش ایشان نشست و در طعام خوردن اتفاق کرد و او را بحضرت
ایشان علاقه حمیه عظیم پیدا شد و تا حضرت ایشان در سیرات بودند پیوسته ملازمت می نمود و حضرت
ایشان نیز بوی نظر عنایت میفرمودند غریزی از محلمان حضرت ایشان نقل کرده است که سبب پیوستگی
من بآن حضرت آن بود که بر دختر عاشق بودم و میل بغایت رسید بقرار شدم و آن دختر را بمن بنیادند
چون از حصول مراد عاجز شدم بخود شکری کردم و حیلان گنجیم و گواها را بدروغ بزکلی راست کردم و متوجه
فرکت شدم که بقاضی روم و دعوی کنم و گواها را خود را بگذاختم اتفاقاً آن قاضی بلازمست حضرت ایشان
رفته بود من نیز بلازمست آن حضرت رفتم و قاضی در آن محل پیش حضرت ایشان بود قصه خود را بجهت
حضرت رسانیدم فرمودند ما در خواست میکنیم که از سر این قصه بگذری که از نفس تو بوی صدق نمی آید از سخن
آن حضرت چیزی بدل من درآمد و مرا متغیر گردانید فی الحال از سر آن هم در گزشتم و قطع خصوصت از منعت
کردم حضرت ایشان بعزیمت تا شکند سوار شدند و در وقت سواری نظری بجانب من کردند که آتش
در نهاد من افتاد هر چند خواستم که توقف کنم نتوانستم بی اختیار فریادها از من بر می آمد قصه متعلق پیشین را از نو

در این مجلس

کردیم و تعلق جان سوز اینجا واقع شد برقی عظیم افتاده بود از غایت حرارت محبت موزهای خود را کشیدیم تا برهنه در آن برفت از عقب حضرت ایشان دو آن شدم تا تاباشکنند رسیده شد حضرت ایشان در حجره نشسته بودند من رسیدم آتش کرده بودند اشارت فرمودند که گرم شو و خود بیرون رفتند بعد از آن تا پنج در ملازمت حضرت ایشان آرام گرفتیم و هرگز دغنه تعلق دیگر در خاطر نگذاشت و با لکلیه خلاص شدم عزیزی از محبان نقل کرده است که پیش از آنکه بشرف ملازمت و ارادت حضرت ایشان مشرف شوم دل گرفتار حسن صورتی بود و نجوایی صاحب جمال تعلق محبت موکه بود چون بصحبت حضرت ایشان رسیدم سبب تاثر آن صحبت تعلق خاطر تمام از ساحت سینه محو گشت و بجای آن دل گرفتار حضرت ایشان شد کیبار در تاباشکنند پیش حضرت ایشان نشسته بودم صورت آن جوان را در خاطر گذرانیدم یک ناگاه متوجه من شده نام آن جوان را گفتند و فرمودند سر کار دیر برهم زده ایم و عداقه او قطع کرده او را چه میکنی و حال آنکه برین صورت هیچ آفریده اطلاع نداشت مشاهد یعنی سبب یقین من شد حضرت ایشان عزیزی از محبان حکایت کرده است که روز جمعه مسجد جامع رفته بودم و در وقت بیرون آمدن جمعی از خدام حضرت ایشان ملحق شدم یکی از ایشان یاران را بطعام باز آر استدعا کرد و بگو آش پزی در آمدیم اتفاقاً از جیره باوشاه جمعی در دوکان بودند و بنایت صاحب جمال بودند و شام عجیب غریب داشتند من بیار آن گفتم که بجانب این چون نمی نگرید یاران گفتند این امری نامشروع است اما آن چه دلالت میکنی من گفتم اگر نظر بشهوت بود نامشروع است اما اگر از شهوت پاک بود چه باک است و نظر واقع شد چون مجلس شریف حضرت ایشان رسیدیم فرمودند از کجای آئید گفتم از مسجد جامع فرمودند بی معنی مگوئید غایت باعث رفتن مسجد جامع هست و اثر تنیدی از حضرت ایشان ظاهر شد و فرمودند بدکان آش پزی درمی آئید و بچوانان صاحب جمال نظری کنید بعضی از شما نامشروع است میگوئید و بعضی تاویل میکنند که اگر نظر از شهوت پاک بود باکی نیست و این اثنا متوجه من شدند و فرمودند که من نظری شهوت نمیتوانم کرد تو از کجای پیداشدی که نظری شهوت کنی از بعضی مخادیم استماع افتاده که حضرت ایشان میفرمودند صد بار جگر من خون میشود تا بسلامت از صاحب جمال بر میگذازم بعضی از اعزّه اصحاب نقل کردند که در حضرت ایشان در تاباشکنند مراقب نشسته بودند و جمعی از مخلصان و مخصوصان در آن مجلس مراقبه داشتند ناگاه حضرت ایشان سر برآوردند و آثار نفوذ و خوش از بشرف مبارک آن حضرت ظاهر بود و فرمودند حالے

ج

چنان ظاهر شد که ماده سگ بزرگ با پستانهای پر شیر پیدا شد و سگ بچه همراه وی بمجلس من درآمدند و حضرت ایشان و دین سخن بودند که از دور کس پیدا شدند و آن مولانا علی قوشچی بود بانه شاگرد که بدین حضرت ایشان می آمد چون بصحبت نشستند حضرت بهانه طعام آوردند و در خواستند و بحرم درون رفتند و برای ایشان طعام بیرون فرستادند چون آن جماعت رفتند حضرت ایشان بیرون آمدند و روزی شخصی از خراسان که دوسه را قطب سوادخان میگفتند بمجلس ایشان حضرت ایشان در آمده است و وی فاسق بوده است معین بر شرب خمر و این که عقائد فاسده داشته است و هرگز بنظر حضرت ایشان نرسیده بوده چون نشسته است آنحضرت ویرا بزرگوار از مجلس انداخته اند خدمت میر عبد الاول و این مجلس حاضر بوده اند بخاطر آورده اند که مردی غریب از روی اخلاص و نیازمندی بکلامت آمده اگر ویرا باین خشونت نه رانده چه شود حضرت ایشان را به خاطر میرا متراقی شده متوجه ایشان گشته اند و فرموده که راندن این شخص بآبرو بود که وی در نظر من بصورت سگ بچه نمود با سگ بچه به ازین معامله نمی توانم کرد میر عبد الاول بعد از آن حقیقت حال و سعه معلوم کرده اند و بفسق و فجور و ادا مان شرب و اباحت و قباحات عقائد و سعه مطلع شده و بسته اند سبب اندن آن حضرت مراد را آن بوده است که او را بصورت صفت او دیده بوده اند»

رشته حضرت ایشان میفرموده اند که ازین است مسخ صورت مرتفع است لیکن مسخ باطن آفت است و علامت مسخ باطن نیست که صاحب کبیره را از ارتکاب کبایر باطن متالم و متاثر نشود و از غایت اصرار بر فسوق و معاصی بر تبه رسیده باشد که چون کبیره از وی صادر شود بر عقب آن در باطن و سعه ندامتی و ملالتی پیدا و واقع نشود و اگر ویرا تنبیه نمایند قساوت قلبی بمشایه بود که متنبه و متاثر نگردد خدمت میر عبد الهاسطوله بزرگوار حضرت نقابت منقبت سید تقی الدین محمد کرانی علیه الرحمة نقل کردند که در آن فرصت که حضرت ایشان التفات فرموده خواستند که صلیبیه محذره خود را بجایار عقبه برادر میر عبد الله در آورند و الله سید عبد الله در آن وصات مضائقه کردند داشته اند حضرت سید فرموده اند محل مضایقه نیست این سعادت رغبت و انید و الله خواسته اند که از برای طینان از حضرت ایشان را امتحانی کنند و خان پرنان سیده شیرمال روغنی باده قوی بزرگ پرا از حادای پنجبین در میان ده و هشتاد و خان مصری همه بیک رنگ و یک نقش بچیده پیش حضرت ایشان فرستاده اند و از آن خواهانیکه را و از آن قوتها دیگر را پنهان از خادمان ایشان کرده اند و در خاطر گرفته که

حضرت ایشان باید که این خوان را پیش خود خواهند و از آن یک نان را بشکنند و قدری تناول کنند
و فلان قوتی طلبند و قدری از حلوائی وی میل فرمایند پس آن خوان نان و آن قوتی حلوائی را غلغله برای
فرستند و باقی نان و حلوائی را بر حاضران قسمت نمایند چون خادمان خوانها را در مجلس حضرت ایشان نهاده اند
اتفاقاً حضرت ایشان آن روز بر سر عمارتی بوده اند و مردم بسیار بکار گل اشتغال داشته اند چون نظر مبارک
آن حضرت بر آن خوانها افتاده و دو خوان را از آن میان پیش خود خوانده اند و هر دو را کشاده اند و از آن
خوان نشان کرده یک ته نان شکسته اند و دوسه لقمه خورده و از آن خوان دیگر آن قوتی نشان کرده را
برداشته اند و سر کشاده و قدری حلوائی تناول کرده بالای آن خوان خاصه نهاده اند و اشارت فرموده اند
تا هر دو را در دستار خوان چسبیده اند و بدست خادمی که محرم آن محرم بوده برای والد میر عبدالمعز فرستاده
و باقی نانها و حلوائی را در حضور خادمان ایشان بر حاضران قسمت فرموده اند چون والد میر عبدالمعز این
کرامت مشاهده کرده با اضطراب تمام در وقوع آن نسبت اهتمام نموده و در آن روز آن صورت را تمام
فرموده مخفی نماند که امیر نظام الدین عبدصلبیه حضرت ایشان پنج پسر و سه صلبیه بود پسران اول خواجه
عبدالصمیم که همیز را خوانده مشهور بودند و در زمان سلطان حسین میرزا انار الله بر پادشاه در هرات نشینند و
بر تخت فرار حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره مدفونند دوم خواجه عبدالمعز که بدوست
خوانده معروف بودند سوم عبد الوالی که خواجه شاه مشهور بودند چهارم امیر ظهیر الدین محمد پنجم امیر طبرستان
مولانا برهان الدین محمد ولد مولانا کلمان زیارتگاهی علیه الرحمه نقل کرده که حضرت ایشان ببیدن شیخ شاه
بزیارتگاه آمدند و چون از خانه شیخ بدر آمدند مولانا عبد الرحمن و مولانا ابوالکلام برادران بزرگتر من مشرف
هر یک از حضرت ایشان التماس کردند که آن حضرت بمنزل ایشان روزه حضرت ایشان مرا گفتند
تو چرا هیچ نیگویی و ما را مردی خانه بدون نیگویی گفتیم این آرزو در دل من بغایت دوست است لیکن پیش ادا
بزرگتر گستاخی نیکنم فرمودند اینها نه تو می آیم چون تشریف آوردند فرمودند که دوسن آرد را تلج پزید و زیاده
از آن نکنید بنا بر امثال فرمان همچنان کردیم علماء و صلحا و فقراده چون دانستند که حضرت ایشان بمنزل
فقیر تشریف آوردند بسیار آمدن گرفتند و دو صف بزرگ از عزیزان پر شد و شهدای میان سر آمدند ختم
تا مردم نشستند و آنچه در سر آنه گنجیدند بر دو کاپنجای دالان و بیرون سر آجا گرفتند و درین محل بخاطرم گذشت
که این همه مردم غریز حاضر اند و حضرت ایشان دوسن آرد را طعام فرمودند و تاکید نمودند که زیاده نکنی اکنون

چه چاره کنم خلاف امر آن حضرت نمی توانم کرد و جرأت ندارم که اظهار این معنی کنم و خست جویم که دیگر آن خیر
 کنم و طعام بسیار سازم که کثرت عظیم شده است لطیفال زام من راه می یابد درین اندوه و تردد و خاطر بودم که حضرت
 ایشان سرسبارک برآورند و فرمودند که سخن بهانست آنچه گفته ایم بهمان سازید و اندیشه زیاده نکنید سن
 رفتم و آنچه بنحتم در تغاری بزرگ ریختم و کاسه کاسه طبق طبق از آن طعام پری کردم و بیرون میفرستادم تا تمام
 هر دو صفه و صحن سرایر کاسها و طبقهای تمام شد و از خانهای همسایگان و سرایر اهل محله کاسها و
 طبقهای خالی بعایت آوردند جمیع حاضران در درون و بیرون سیه طعام خوردند و بخانهای صاحبان
 کاسها و طبقها نیز طعام رفت و این کرامتی بود ظاهر که اکثر مردم حاضر بران مطلع شدند و همه آسودگی
 ایشان بان حضرت زیاده شد و وقتی حضرت ایشان متوجه تاشکند بوده اند و اول فصل بهار بوده است
 یگانه روز بلب آب پرگ رسیده اند و شب هنگام در منزل خلصه که نزدیک بلب آب بوده نزول فرموده اند
 آن مخلص حکایت کرده است که چون شب یگانه شد و وقت خواب رسید حضرت ایشان مرا گفتند تو با مادرین
 خانه خواب کن و من در آن خانه دورترین جایی از حضرت ایشان اختیار کردم و حضرت ایشان خواب
 رفتند نیم شبی بود که گفتند فلانی در خوابی یا بیدار گفتم بیدار فرمودند زود باش و هر متلغی که درین خانه است
 بیرون آرو خود بتجیل بیرون رفتند و هر که در آن حوالی و نواحی خفته بود او را بیدار کرده بمبالغه تمام گفتند
 که زود رخت و مرا کب خود را از عقب من بیارید و خود قریب تیر پرتابی از آن منزل دور شدند و برگشتند
 قرار گرفتند و فقیر با سایر اصحاب خدام بنا بر حسن ظنی که بحضرت ایشان داشتیم خود را بتجیل هر چه تاست
 با مرکب و امتی بحضرت ایشان رسانیدیم و بعضی مردم که تردد و خاطری داشتند متحیر و متعجب بودند که چه قصه است
 که حضرت ایشان درین دل شب خواب اصحاب را بر هم زدند و جمعی در خاستن اهل کالی و کسالتی در زیدند
 بیکبار رویدند که سیل عظیم در رسید که در آن مدت کسی از اهل آن دیار بان عظمت سیلی ندیده بود و نشنیده
 و آن خانه که حضرت ایشان در آنجا خواب کرده بودند غرق آب شد و هر مری و ستاعی که بسبب اهل آن کاست
 مردم مانده بود مجموع آنرا آب برد و بسی مردم را آب در بود و بخت بسیار از غرق شدن و مردن خلاص
 یافتند و در آن سیزمین آن سیل ویرانی عظیم کرد و مشاهده این صورت موجب یقین حاضران شد
 بحضرت ایشان شیخ عیان ولد شیخ بیان که از طبقه خطبای گائرون بود و طالب علم متقی از عراق
 بخراسان آمده بود و چند گاه در سمرات اقامت نمود بعد از آن بسمرقند آمد و مدت یکسال و چند ماه

از آن زمان

حاج زون

بشرف آستان بوسی حضرت ایشان مشرف بود وی میگفت که در ایام بهار حضرت ایشان میل
تا شکند فرمودند و مرا نیز رخصت دادند که در ملازمت رفتم چون بکنار آب پرک رسیدند محل طعیان
آب بود اصحاب سلما از نی بستند و بران نشستند و یکبار از آب می گزشتند حضرت ایشان
نیز یک سل اختیار کردند و بران سوار شدند و مرا نیز با خود بران سل نشانند و روان شدند چون
بسیار رود و تندی آب رسیدیم ناگاه بندای سل گشت شده از یکدیگر بگسخت و دیدم که بندای آب
بر روان پنهانی بریم بسته از هم باز شدن گرفت و هم عظیم از هم غرق شدن برین ستولی شد و مضطرب
گشتم چه شناسوری نمیدانستم و آب عظیم تند میرفت و تا کنار آب یک تیر تراب راه بود و حضرت ایشان فانی
بودند هیچ تردیدی نمودند چون اضطراب را و اضطراب مرا دیدند یکبار کلمه مبارک اسدرا بلند و بصیبت بزرگان
مبارک راندند چنانچه من بر خود لرزیدم بعد ازین حال دیدم که آن بنها تمام فراهم آمدن گرفت و حسبت
و محکم شد بهتر از آن که در اول بود تا وقتی که بکنار آب رسیدیم حضرت ایشان مرا گفتند خیز و بر آبی حسبتی
کردم و خود را بر کنار آب گرفتم و نظاره میکردم که حضرت ایشان تکبیر تمام بر بالای آن سل راست ایستادند
پس قدم بر کنار آب نهادند پای برداشتن آن حضرت از سل همان بود و جدا شدن بنها از یکدیگر همان
غزیری از علما متقی مولانا محمد بن مولانا سیف الدین نام که نسبت قرابت مولانا نظام الدین شهید
داشتند و اتم این حروف در هر است همسایه ایشان بود و گاه گاه از ایشان استفاده علوم می نمود و یکبار
در راه رضائی بیمار شده بودند و صفت عظیم یافته بشا به که ایشان را ازین پهلویان پهلوشتن بی مددگار
میسرخمی شد و اولاد و اصحاب و تلامذه از حیات ایشان قطع طمع کرده بودند و در مقام ترتیب کفن و تابوت
شده تار و زی که ضعف ایشان بنایت رسیده بوده است و صعوبت مرض ایشان بنهایت انجامیده
و اتفاقاً آن روز جمعه بوده است و بعضی اولاد مسجد جامع رفته بودند و بعضی با سباب تخمیر و تکفین قیام
نموده و هر کس از متعلقان در پی شغله بوده تا وقت استوایشه ناگاه درین محل کسی در سرب کوفته چون
مردی حاضر بنوده کنیز کے از خادمان پس درآمده و جوانی دیده سرخ روی و سرخ موی بلند بالا بر صورت سپاسیان
که از اسپ فرو آمده بوده است با سر روی گرد آلود گفته است که از راه دور دراز بعیادت خدمت مولانا
آمده ام کنیزک ویرا در آورده است و پیش اسپ می رفته مولانا چشم باز کرده اند جوانی دیده اندک آثار سفر از
بشرف دی ظاهر بوده است با شارت پرسیده اند که چه کسی و از کجا میرسی وی گفته است من از ملازمان

حضرت خواجه عبید اللہ دام حضرت ایشان را بعبادت شما فرستاده اند و بشارت صحت داده و سن را زیاده
در سمرقند با حضرت ایشان گذارده ام و مقرر چنانست که نماز شام بهم آنجا گذارم و در ملازمت حضرت ایشان
افطار کنم خدمت مولوی که از وی آن سخن شنیده اند فی الحال در خود توفی و کیفیت حساس کرده اند بی مددگار
بر فراش خود باز نشسته اند و آن جوان دست فراز کرده و مقداری شربت بر لب طاق بوده فرو آورده
و یک پیاله شربت ساخته و بنجورد ایشان داده بعد از آن دفاع کرده بیرون رفته است و اسب خود سوار
شده تندر انده است و نمائش گشته و در وقت ملاقات و مقالات آن جوان سپاهی بخدمت مولوی والد
فرزند آن در خانه که متصل باین خانه بوده است آن گفت و گوی را می شنوده چون آن جوان رفته است
وی پیش ایشان در آمده ایشان را بصحبت فوت تمام بر فراش نشسته یافته و طوف شربت پیش ایشان بر زمین دیده
تجیر و تعجب گشته و صورت حال پرسیده ایشان قصه را باز گفته اند و نماز دیگر آن روز را بر پا گذارند
و بعد از دو سه روز بصحبت کامل برخاستند و بسردس و افاده رفتند غزیری از اصحاب حضرت ایشان
که در هرات می بود این قصه را از فقیر شنود فرمود شخصه باین نشانی که خدمت مولوی میگویند در میان
هر کار داران حضرت ایشان دیده ام لیکن وی همیشه بکفایت مهات و نبوی آن حضرت مشغول می باشد
و هیچکس بوی گمان مثل این حالتی ندارد و در کثرت اولی که این فقیر بمرافقت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت
مولانا سعد الدین قدس سره در ولایت قرشی بشارت آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد و
چند گاه بسعادت خدمت و ملازمت خدام آنحضرت مستعد بود احیاناً در خلال مجالس بفقیر خطاب
سیر و ند که چرا بخراسان نمیروی رو که مادر و پدر تو مرا تشویش میدهند و من ازین خطاب در خجالت و
انفعال می بودم تا وقتی که خدمت خواجه کلان را حاجت مراجعت بخراسان دادند فقیر را نیز مراجعت
و ملازمت والدین امر کردند و فرمودند که نزد بخراسان رو که مادر و پدر تو را بسیار تشویش میدهند و این
سخن را که فرمودند بنا بر امر آن حضرت بموافقت خواجه از سمرقند متوجه بخارا شدم و ایشان روزی چند
آنجا مکث فرمودند و فقیر بجهت اشتهال فرمان زد و متوجه بخراسان گشتم و چون بخدمت والدین رسیدم
سخن آن حضرت که بکرات و مراتب فرموده بودند که فلان بخراسان رو که مادر و پدر تو مرا تشویش میدهند
عرض کردم در هم نگریستند و بسیار گریستند و گفتند نشانی راست است زیرا که ما بعد از این نماز فرض بخدمت
ایشان متوجه می شدیم و بگریه و زاری ترا از آن حضرت می طلبیدیم و می گفتیم یا حضرت خواجه فرزند ما را بیا

باز فرست و در گرت ثانیکه احمآ آن حریم اکرام بسته شد بگریه و زاری از والدین التماس کردم که دیگر مرا از حضرت
ایشان مطلبید و آن حضرت باز گذارید چون بشرف آستان بوسی فائز شدم در آن مدت ملازمت هرگز
بگیر آن عبارت بر زبان سبک نیاوردند و بر فتن خراسان اشک نکرده غزیری از مخلصان و محبان
حضرت ایشان نقل کرده است که چهار ماه در سمرقند غلامی از من غائب شده بود و از دنیای بهمان یک غلام
داشتم و حوالی و نواحی سمرقند جایی نماند که بکرات و مرات آنجا رفتم و جستجوی نکردم هر چند سعی می نمودم و کوه
و صحرائی پیوادم از وی هیچ اثر و خبری نیافتم بغایت متحیر و بیچاره شدم که دست و پای من آن غلام بود و بوسه
احتیاج تمام داشتم سراسیمه و ارمی گشتم ناگاه در صحرائی حضرت ایشان سواره پیش آمدند و جمعی از اصحاب و
سوالی در ملازمت حضرت ایشان بودند من از غایت اضطراب و مضطرب پیش رفتم و عنان اسپ آن حضرت
گرفته بنیاز مندی هر چه تمامتر واقعه سرور کم خود را عرض کردم و گفتم گره بسته مرا حضرت شما خواهد گشود فرمودند
ما مردم و بهقانیم ما اینها را چه میدانیم می باید طلبیدن تا یافته شود من همچنان ابرام و الحاح میکردم و توجع و زاری
می نمودم و از غایت بی طاقتی غلام خود را از حضرت ایشان می طلبیدم بواسطه آنکه شنیده بودم که او لیا و اندک
مثل این تصرفات می باشد که از غایب خبر میدهند بلکه احضار غایب میکنند هر چند حضرت ایشان این معنی را
از خود و رواشتند من عنان اسپ حضرت ایشان را نگذاشتم چون آن حضرت را بجد ملجا و ساخته بودم چاره
ندیدند بخطر سکوت کردند پس فرمودند و رین ده که می نای هیچ طلبیده گفتم بار بار رفته ام و طلب کرده ام و مجرورم و بر
فرمودند باز طلب که خواهی یافت و اسپ خود را باندازند و من روی بآن ده نهادم چون بکنانه ده رسیدیم
غلام را دیدم که سبونی پر آب کرده پیش خود نهاده است و متحیر و متفکر بر جان شک ایستاده چنان چشم من بر روی نهاد
بی اختیار فریاد کردم و گفتم بی غلام و رین مدت کجا بودی گفت من که از خانه شما بیرون آمدم شخصی مرا بدراهی داد
و بنحو از من برد و کسی فروخت و من در خدمت وی می بودم تا امر و زانکس امهانی رسیده بود مرا گفت سبوی پر آب
کن که طعامی سازیم من سبوی پر داشته بلب آب رفتم و پر آب کردم چون از آب برآوردم خود را اینجا حاضر دیدم و از
غایت حیرت و دهشت بر جای خشک فرو مانده ام نمیدانم که این صورت بیداری می بخیم یا خواب من دهم که این
تصرفی است که از حضرت ایشان بطور آمده است از مشاهده این حال وقت من بکشت غلام را فی الفور آزاد
کردم روی بحضرت ایشان آوردم و این صورت باعث پیوستگی من شد بحضرت ایشان اگر چه حضرت ایشان
بنا بر مانع شدن سلاطین و فتوی دادن ایام دین از رفتن سفر مجاز ممنوع بودند بحسب ظاهر بجز این شریفین از بهمانه شرفا

و کرامت فرسیده بودند یکین خدمت میر عبد الوهاب شیخ الاسلام عراق بکرات و مراتب نقل میکردند که در مکمل است
 حضرت شیخ عبدالمعطی که بعد حضرت قطب العارنین شیخ عبدالباقی بنی قیس سره که مقتدای اهل حرم بودند
 و مرجع طالبان علم شریعت و طریقت میرسیدیم روزی تقریبی از مناقب و شمائل حضرت ایشان شمه به شیخ عبدالمعطی
 در میان آوردم فرمودند حاجت تبرعین و توصیف نیست من اینجا با حضرت ایشان صحبت بسیار داشتم ام در
 ملازمت نیز کرده ام ایستادند و چندان از شمائل خصائص حضرت ایشان بیان کردند که آن می بایست که
 سالها بآن حضرت مصاحبت کرده اند بعضی عدول و ثقات از حضرت مولانا زاده فرمائی که مرید خدمت مولانا
 نظام الدین علیه الرحمة بوده و بعد از وفات خدمت مولانا ملازمت حضرت ایشان بسیار کرده نقل کردند که وی
 فرموده است که روزی در ملازمت حضرت ایشان از دهمی بدی میرفتم اتفاقاً فصل زمستان بود و غایت
 کوتاهی روز در راه نماز عصر گذاردیم و روز غایت بیکاه شده بود و آفتاب روی بزرگی آورده و تمام منزل
 که هنوز دوشتری راه مانده بود و در آن صحرا هیچ پناهی و آرامگاهی نبود بخاطر گذراندم که روز غایت بیکاه هست راه خون
 و بهاسر و نیست بسیار پیش حالی چون خواهد بود حضرت ایشان تنه میرانند چون این خاطر تکرار یافت و غلبه کرد
 روی باز پس کرده فرمودند ترسید و ترسید و بخاطر راه مدید و زود برانید میتواند بود که هنوز آفتاب تمام نروب
 نکرده باشد که بمقصد رسیدیم این فرمودند و تا زیاده براسپ زدند و تندتر از آن گذشتند و ما نیز در عقب حضرت
 ایشان تنه میرانیدیم و هر زمان در جرم خورشیدی نگریستم میدیدم که همچنان برکنار افق ایستاده است همچگونه
 غروب و افول ندارد آن می دانست که مگر ویران افق منخ دوز کرده اند تا وقتی که بدیوار پاره های آن ده رسیدیم
 درین وقت بیکبار آفتاب چنان غائب شد که هیچ اثری از حضرت و بیاض شفق که بعد از غروب میباشد
 باقی نماند و عالم بیکبار تاریک شد بمشابه که رویت الوان و اشکال ممکن نبود حیرت و حیرت بر من غالب شد
 و یقین داشتم که آن تصرفی بود که حضرت ایشان نمودند آخری طاقت شدم اسب برانگیختم و نزدیک حضرت ایشان
 راندم و گفتم خواجه بته مد فرمائید که این چه سر بود که مشاهده نمودیم فرمودند که این یکی از شعبه های طریقت
 فصل سوم در ذکر کرامات و مقامات که اولاد و کمل اصحاب از آن حضرت مشاهده نمودند
 و نقل فرموده و در ایراد نقلی شمه از احوال ناقل بر بیل جمال مذکور خواهد شد حضرت
 خواجه گلان خواجه رحمة الله تعالی فرزند نخستین حضرت ایشان بودند و آراسته با انواع و اقسام علوم ظاهری
 و باطنی و دانشمند و متبحر بودند و در علوم نقلی و عقلی درجه کمال داشتند و در حقائق علوم کتاب سنت بروحی

در این کتاب از کرامات و مقامات حضرت ایشان و از احوال ناقل بر بیل جمال مذکور خواهد شد حضرت

دقیق النظر و حدیاً البصر بودند که هیچ دقیقه از نظر حقیقت بین ایشان پوشیده نمی گشت و با وجود تبحر و علوم ظاهری از نسبت باطنی حضرت ایشان بغایت بهره مند بودند و بعضی میخادیم که بر ملازمت ایشان مدامت کرده بودند از تصرفات و خوارق عادات ایشان حکایت میفرمودند حضرت ایشان خدمت خواجه کلان تقظیم و توقیر بسیار میکردند زیاده از آنکه پیران نسبت بفرزندان بجا آرند روزی در محله خواجه کفشی مشاهد افتاد که حضرت ایشان در محوطه ملایان در حجره بودند فوطه غیر و شکر بسته و بی تکلف تر نشسته و بعضی از خواص اصحاب و خدام در ملازمت بودند ناگاه کسی خبر آورد که خدمت خواجه کلان می آیند و ایشان در آن اوقات در ورسین می بودند که ده خاصه ایشان بود و از شهر تا آنجا و شرعی راه بود و در هر دوسه ماه یکبار ملازمت حضرت ایشان می آمدند بنابر نقاری که میان ایشان و خدمت خواجه محمد یحیی برادر خرد و ترواق بود چون حضرت ایشان شنیدند که خواجه کلان می آیند فرمودند که دستار و فرجی و موزه مرا بسیار بد پس فوطه را از سر مبارک بستند و دستار بستند و موزه پوشیدند و فرجی در بر کردند و برخاستند و چند قدم با استقبال خواجه کلان پیش رفتند پس خواجه را بحجره در آورده نزدیک بخود بر همه اصحاب مقدم نشاندند و جمعی از علما و موالی سمرقند نیز همراه خواجه آمدند بعد از آنکه زمانی که سکوت کردند حضرت ایشان خواجه کلان را گفتند سخن گوئید و فائده فرماید خواجه کلان تواضع کردند و حضرت ایشان تفسیر قاضی را بر داشتند و بکشانند و در آیتی آغاز گفتگوی کردند و خواجه کلان در آیت بسی اقوال علماء ظاهر و حقائق اهل باطن گفتند چنانچه همه دانشمندان حاضر از استحضار و تبحر ایشان متحیر شدند بعد از آن خواندای نان آوردند و چون فارغ شدند بعد از لحظه خواجه کلان برخاستند و حضرت ایشان چند گام بهشایعه پیش نهادند بعد از آن نشستند و موزه کردند و فوطه بستند روزی حضرت ایشان از محله خواجه کفشی غریمت پریش خواجه کلان فرموده متوجه جانب ورسین شدند و فقیر پیاده و تنها از عصب روان شد و راه کم کرده سرگردانها کشید و آن شب در راه بماند روز دیگر بورسین رسید حضرت ایشان بود و دیگر تشنه یافیده بودند لیکن آنجا بشرف ملازمت خواجه کلان رسیده شد و ایشان پیش از آن نام فقیر را شنیده بودند و بعضی مصنفات و الدار علیها رحمه دیده چون فقیر را شناختند التفات بسیار کرده از محال والد چیز را پرسیدند و فرمودند شنیده ام که نفس او را تاثیر تمام است در نفوس خواص و عوام و در دقائق تفسیر و حقائق تاویل بی نظیر و بی عدیل است بعد از آن سخنان در میان آمد تبقریه در آیت یا نار کونی بردا و سلاماً علی ابراهیم شروع کردند و اقوال علماء ظاهر و باطن بسیار گفتند و تاویل حکما را که میگویند مراد از

نار آتش غضب نمرود بود و برد آن اطفال نمره غضب او رو کردند و هم بمقدّمات معقوله ایشان اثبات کردند
 که آن نار غضبی بود که برودت عارض ماهیت آن شد و در آثار این معنی چندان سخنان دقیق و اقوال
 اهل تحقیق بیان کردند که اگر کسی آنرا قید کردی در آن باب رساله توانستی نوشتن بعد از آن فقیر را سه شبانه روز
 بکام داشتند و جز بوقت خواب تنها نگذاشتند و در آن ایام ولیائی بحسب ظاهر و باطن التفات می نمودند و
 عنایات می فرمودند و در خدوات لشکر اطفال ملازمت و آداب صحبت حضرت ایشان اشارت میکردند و از دقائق
 طریق این طائفه علیه نکات بر زبان می آوردند بعد از سه روز فقیر را رخصت دادند و سواره بجله خواجه کفشیر
 باز فرستادند و ایشان در حضور شاه بخت خان استیلای از یک سمرقند بجانب اندجان فرامودند و آنجا حلت
 به اقرار فرمودند پس ازان ایشان را از جانب تاشکند آوردند و در فرار فائز الانوار حضرت شیخ ابوبکر فعال
 شاشی قدس سره نزدیک مرقد خدمت مولانا نظام الدین خاموش دفن کردند خدمت خواجه کلان فرمودند
 که در مبادی حال که حضرت ایشان در تاشکند می بوده اند وقتی از اوقات عمه فقیر خواسته اند که ضعیفه را که
 از اقربا که در همسایگی ایشان بهار بوده عیادت کنند حضرت ایشان فرمودند که عیادت حاجت نیست مانع
 شده اند بعد از آن بجانب فرکت رفته اند عمه فقیر بعد از رفتن حضرت ایشان بدو سه روز قصد عیادت
 آن مریضه کرده اند و با خود گفته که حضرت ایشان بفرکت رفته اند محطه روم و بیمار پریشی کنم و صله رحم بجا آرم
 چون قدم از خانه بیرون نهاده اند حضرت ایشان را دیده اند که سوار پیدا شده اند و فرموده اند که بعیادت
 میروید برگردید نمی ترسید که شما نیز بیمار شوید و شمار عیادت باید کرد ایشان برگشته اند و چون پاس
 در خانه نهاده اند بیمار شده اند و بچپ محرق بر بستر افتاده بعد از چند روز که حضرت ایشان از فرکت مراجعت
 کرده اند بعیادت عمه فقیر آمده اند و فرمودند که چرا باید بیمار پرسیدند و بیمار شدن هم خدمت خواجه کلان فرمودند
 که عمه من از نساء و عارفات بودند و بواسطه التفات حضرت ایشان بدرجات عالیات رسیده بودند
 گاه گاه از حضرت ایشان نقلها میکردند میگفتند که حضرت ایشان در جو اینها در تاشکند بودند هر گاه که
 حضرت ایشان را قبضه عارض شدی مگر از خانه بیرون می آمدند و باز می رفتند و هر بار که بخانه می آمدی
 بطریق خلع و لبس و صورتی دیگر ظاهر می شدند اگر فرضاده بار در آمدندی بهر بار بصورت دیگر برآمدندی
 چنانچه ضعیفای که در حرم بودند از شکل بیگانه بخلط متبادله فریاد میکردند و حضرت ایشان خلع آن صورت
 کرده و تبسم می نمودند و آن قبض مرتفع می شد و این صفت خلع و لبس از حضرت ایشان اکثر درجیات قبض

چ

س

ن

ن

ن

ن

ن

ن

ن

ن

شاه به می افتاد و از جمله خلع و لبس آنحضرت است آنچه حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن بکامی
 قدس العدره السامی در نفحات الانس نوشته اند که جناب ارشاد بآبی خواجه ناصرالدین خواجه عبید الله
 ادام الله تعالی ظلال ارشاده علی مفارق الطالبین فرمودند که چون بصحبت حضرت مولانا یعقوب چرخ
 علیه الرحمة رسیدیم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی بود مشابیه آنچه موجب نفرت طبیعت می باشد
 و بامن در لباس سیاست و درشت گوئی ظاهر شدند و چنانچه سیاست نمودند و درشت گفتند که
 نزدیک بود که باطن من از ایشان منقطع شود و مرا یاس تمام حاصل گردد بسیار محزون و غمگین شدم
 باز دیگر که بمجلس شریف ایشان رسیدیم برین بصورت محبوبی ظاهر شدند که هرگز هیچ کس را چنان محبوب
 ندیده بودم و بامن لطف بسیار نمودند و درین وقت که حضرت خواجه این سخن میفرمودند در نظر این فقیر
 بصورت غریزی برآمدند که مرا ابطه ارادت و محبت تمام به نسبت دی بود و چندگاه بود که از دنیا رفته بود
 و فی الحال خلع آن صورت کردند مرا تصور آن شد که شاید آن صورت همین در خیال من بوده باشد
 بعد از آن از بعضی همراهان شنیدیم که وی همان مشاهد کرده بود و عقیده این فقیر آنست که آن خلع
 و لبس شعور و اختیار ایشان بود اثبات آن معنی یاکه از خدمت مولانا یعقوب نقل کردند را قلم این جزو
 از خدمت مولانا حاجی مزاری و حافظ اسمعیل روحی که هر دو از اصحاب حضرت مولانا سعدالدین قدس سره
 بودند شنیدیم که گفتند ما آن روز همراه حضرت مولانا نورالدین عبدالرحمن بودیم آن خلع و لبس را از
 حضرت ایشان مشاهده نمودیم که بصورت حضرت مولانا سعدالدین قدس سره برمی آمدند و این صورت
 در برات واقع شده بوده است از لب جوی انجیل در منزل سید فتاد در زبان سلطان ابوسعید میرزا
 خدمت خواجه کاکان علیه الرحمة میفرمودند که در آن تاریخ که حضرت ایشان هنوز بالتماس میرزا سلطان
 ابوسعید از تاشکند بکوچ میسر نموده بودند یکی از خدمت ایشان بسمرتند میرفته ویرا گفته اند
 از آنجا بحبت ما چند قوتی غسل معصفا بیاوردی در سمرقند قوتها ترا بشیده بر غسل کرده است و
 سرهای آنرا سختیان گرفته مهر کرده برداشته روان شده اتفاقاً در بازار سمرقند بمی گمان بر دوکان بزاز
 نشسته است و قوتها را پیش خود نهاده ناگاه زن جمیله است آشنای آن بزاز بوده آنجا پیدا شده و کنار
 آن دکان نشسته و بان بزاز گفت گوی کرده و آن خادم دوسه نظر حرام نمائست بجانب وی انداخته
 بعد از آن صرف نظر کرده و قوتها را از پیش او برداشته و تباغ کند آورده چون بمنازل حضرت

از محمد خیر خواجه نظام الدین که از دروازه نظام الدین

ایشان رسیده آن حضرت بصحرای قمیه بوده اند آن قومیتهارا محفوظ کرده و خواسته که از عقب رود ناگاه آن حضرت رسیده اند وی آن قومیتهارا پیش آورده چون نظر مبارک حضرت ایشان بروی افتاده و غضب شده اند و فرمود که ازین قومیتهای شرابی آید و نسبت بوی تند شده فرموده اند که ای بی سعادت من از تو غسل طلبیدم تو از برای من شرابی می آری وی گفته که من غسل آورده ام سر بر قوتی را که گشاده اند پر شراب بوده است پوشیده ماند که حضرت خواجه کلان داماد حضرت سید تقی الدین محمد کرمانی بوده اند و ایشان از صلبیه حضرت سید سه سپرد و صلبیه بوده خواجه نظام الدین عبدالهادی و خواجه خاوند محمود و خواجه عبدالحمید اوام الله ظلال انفسا هم و حضرت خواجه کلان بعد از وفات صلبیه حضرت سید نسبت دیگر خواجه محمد نظام که از اولاد صاحب پدایه بودند واقع شده بودند و از صلبیه وی سه سپرد و صلبیه داشتند پسران خواجه عبدالعلیم و خواجه عبدالشہید و خواجه ابوالفیض و نیز حضرت خواجه را یک سپرد دیگر بود خواجه محمد یوسف هم

حضرت خواجه محمد یحیی حمیه

فرزند دوم حضرت ایشان بودند و بغایت محبوب و مقبول آن حضرت چنانچه در آخر حیات حضرت ایشان خواجه را قائم مقام خود ساختند و تولیت مزار فاضل الانوار خود را با ایشان تفویض فرمودند هرگاه که خدمت خواجه مجلس حضرت ایشان حاضر شدند آن حضرت معارف حقائق بسیار گفتندی و در آن سخنان مخاطب خدمت خواجه بودند با آنکه اصحاب کبار ایشان از علما و عرفا حاضری بودند حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی قدس سره السامی خدمت خواجه محمد یحیی را بغایت معتقد بودند و تعریف فرمودند روزی میگفتند که خدمت خواجه محمد یحیی بطریقہ خواجگان قدس اندر او احمم مناسبت تمام دارد نسبت علیه بر خدمت خواجه کلان خواجه غالب است و نسبت جذبه بر خواجه محمد یحیی در آن ایام که خدمت خواجه محمد یحیی به هر است تشریف آورده بودند روزی فرمودند که بدین مولانا محمد روحی نمی رویم تو نیز همراه باش در ملازمت ایشان رفتم و خدمت مولانا بآداب و تعظیم هر چه تمام تر از منبری که متصل مسجد جامع داشتند بیرون آمدند و خدمت خواجه در یافتند و منزل در آوردند و صحبت گرم داشتند و از اول تا آخر آن مجلس سکوت گزشت روز دیگر خدمت مولانا رفتم فرمودند فلان این چه لطافت حسن استعداد است که خدمت خواجه دارند و در روز که صحبت نشستند چنان شایسته لطف نسبت ایشان شدم که نزدیک بود که فریاد از نهاد من بر آید این سخن را از ایشان بخدمت خواجه عرض کردم خوش دل شدند و فرمودند که من دی در صحبت مولانا تقی خود و اثبات ایشان کردم هر چه

از من دیده اند از خود دیده اند خدمت خواجه بعد از وفات حضرت ایشان بر سر مزار فاضل الانوار آنحضرت
 بطریقه خواجگان قدس سدا و احکم مشغولی عظیم داشتند و خاطر شریف نسبت جمعیت این عزیزان می گما
 و چند سال و طیفه ایشان آن بود که چون نماز خفتن بجماعت میگذاردند فوطه کم بایستی شش ذری بکمر نمک
 می پیچیدند و مقابل قبر مبارک حضرت ایشان دو زانو بر اقبه می نشستند و روحی که جوارح ایشان از حرکت
 فضولی محفوظ می بود و خیزنماز تجد بر بنی ناسته حرم اصحاب از آثار نسبت ایشان در صحبت همان جمعیت
 حضرت ایشان بازمی یافتند و بغایت متاثر میشدند یکی از اهالی خراسان که بنجو اندن خواجگان قدس
 اردو احکم ارادت و اخلاص تمام داشت بعد از وفات حضرت ایشان بسمرقند رفته بود وی میفرمود که
 در محله خواجه کفشی بر سر مزار حضرت ایشان بکلازمت خواجه محمد یحیی بسیار رسیدیم و در صحبت ایشان
 حضور تمام می یافتیم تا روزی بدرخانه ایشان رفتیم و ایشان در حرم بودند در آن بدکانچه نشستم و منتظر
 ایشان می بودم درین اثنا بنحاطرم افتاد که حضرت ایشان گاه گاه در باطن مستعدان تصرف میکردند
 و ایشان را بعالم بخودی و بی شعوری میرسانیده آیا خدمت خواجه تصرف ندارند یا قابل نیست که خاطر
 بر جمعیت وی گمارند درین اندیشه افتادم و این خاطر بر من غلبه کرد ناگاه خواجه بیرون آمدند و نزدیک
 من نشستند و زمانی سکوت کردند بعد از آن فرمودند که ارباب تصرف بر انواع اند بعضی مادی و غیر مادی
 که باذن حق سبحانه و با اختیار خود هرگاه خواهند در باطن هر که خواهند تصرف کنند و او را بمقام فنا و بخودی
 رسانند و بعضی دیگر از آن قبیل اند که با وجود قوت تصرف جز بامر نبی تصرف نکنند و تا از پیشگاه ماسور
 نشوند بکسی توجه نکنند و بعضی دیگر آنچنان اند که گاه گاه صفی و حالتی بر ایشان غالب شود که در غلبه آن
 حال وقتی که مغلوب باشند در باطن مریدان تصرف کنند و از حال خود ایشان را متاثر سازند پس کیسه
 نه مختار بودند نه مادی و نه ماسور و نه مغلوب از چشم تصرف نباید داشت و درین گفتن اتفاقا می کردند که
 مرا کیفیتی دست داد که بخود شدم و بی شعور افتادم و از خود و غیر خود اهل شدم و این بخودی خیل بر خست
 بعد از آنکه شعور آدم و چشم گشادم و دیدم که بران دکانه یک پهلوان طایدم و خدمت خواجه چشم پوشید
 مرا تپ نشسته اند فی الحال باز نشستم و مرا یقین حاصل شد تا بنگه خدمت خواجه از ارباب تصرف بوده اند
 خدمت خواجه بغایت خیره و تنهوی بودند و از غایت محبت بر حضرت ایشان غیرت عظیم داشتند گاهی که
 مجلس آن حضرت می آمدند اصحاب از ترس ایشان محبت را بازمی گذاشتند زیرا که بعضی از خواجه لیتها

خوردند و خوابه سه کت از غیرت اصحاب ترک صحبت و ملازمت حضرت ایشان کرده و مجلس بازگذاشته
 متوجه سفر حجاز شدند و در کت اولی تا بخارا رفته اند و کت ثانیه تا هرات و کت ثالثه تا یزد لیکن هر بار
 که خوابه سفر اختیار کرده اند حضرت ایشان بقوت جادو بعد توجه باطن خوابه را هم از راه برگردانیده اند و
 خوابه در قرشی بعد از نماز پیشین بحضرت ایشان خلوتی ساخته بوده اند و عرض احوال باطنی خود می نموده
 و آن حضرت التفاتهای فرموده اند و صحبت بغایت گرم میگذاشته و اصحاب در بیرون بوده اند تا وقت عصر
 در آمده و موزن ازین خلوت و صحبت خبرنداشته در اول وقت بانگ نماز داده و حضرت ایشان بطهارت
 برخاسته اند و بعضی سخنان با تمام نارسیده نیمکاره مانده است خوابه گمان برده اند که مگر اصحاب غیرت
 کرده و رشک آورده موزن را عن قصد برانداشته اند که زودتر بانگ نماز گوید و صحبت را برهم زنند
 بغضب هر چه تمامتر بیرون آمده اند و اصحاب را گفته که اینک فتم و حضرت ایشان را بشما گفتم
 تا بی مزاحمت من بفرغت صحبت دارید و همان نحوه بی آنکه از حضرت ایشان رخصت سفر جویند
 سوار شده بر غرمت سفر حجاز روی بخراسان نهاده اند چنانچه بعد از فرستی خادمان و مطلقان ایشان و
 شده قطارهای شتر و اشتر و اسباب سفر ترتیب داده و تعجیل از عقب رفته اند و در لب آب امویه بخت
 خوابه ملحق شده اند و چون خوابه از قرشی دران ریگه روز روان شده اند در میان اصحاب
 شور و غوغا افتاده و آن قصه را بحضرت ایشان عرض کرده اند و آن حضرت از رفتن خوابه متاثر
 شده اند و قاصدی را بر بیل تعجیل بخراسان فرستاده اند پیش حضرت مخدومی مولانا عبد الرحمن بجای
 قدس الله سره السامی که اگر توانند خوابه را برگردانند و چون خوابه بهرات آمدند بر سر فرار حضرت مولانا
 سعد الدین قدس سره در منزل خوابه ابوالبرکه نزول کردند و حضرت مخدومی مقدمات برگشتن بحسن عبات
 و لطف استعانت در میان آوردند و خوابه از روی ادب و تواضع گفتند که غرمت این مفرخیان در خاطر
 تصمیم یافته که بر دفع آن قادر نیستم دیگر حضرت مخدومی هیچ نگفتند و قاصد حضرت ایشان مایوس برگشت
 خوابه بعد از هفته بجانب یزد متوجه شدند و چون بیزد رسیدند خوابه را که از اینجا قصد رفتن میکردند
 ایشان را تپ محرق میگرفتند و چون فسخ غرمت میکردند اندکی التفوت و مفارقت میکردند آخر هفته اند
 که حضرت ایشان نیکو یادداشت آنکه دران ایام که دزیر مانده بوده اند شب خوابی دیده اند چون بیدار شده اند
 به دران دل شب با اضطراب تمام بخود دار از فراش بر جسته اند و پائے مکفش بر طویله سفته اند و چنانچه

و در این وقت

در این وقت

همچنان برهنه سوار شده اند که مجال موزه پوشیدن واسپ زین کردن نداشته اند ملازمان و خادمان
 بر حسب پیش رفته اند و آنچه فرموده اند که موزه واسپ زین کرده از عقب من آرید که حضرت ایشان مرا
 طلبیدند و مجال مکث نیست پس پاشنه بر اسپ برهنه زده اند و بتجلیل هر چه تا متر متوجه خراسان شده
 و ملازمان و متعلقان بسرعت و بتجوال اجمال و اقبال را در منزل دیگر آنچه رسانیده اند چون بهرات
 رسیدند مجال توقف نداشتند راقم این حروف نیز در ملازمت و مرافقت ایشان متوجه سمرقند شد
 و آن سفر در اوایل ماه ربیع الآخر سنه ثلاث و تسعین و ثمانمائه بود و با آنکه این فقیر اسپ و اشتر را چهار روز
 داشت تا چهل دختران پیش هم را می توانست کرد از جهت آنکه خواجه بغایت سرعت میراندند و اسپ بسیار
 از ایشان در راه می ماند بارها بخاطر می گذشت که بخد مت خواجه عرض کنم که آن غریمت مصمم حجاز چه بود و این
 مراجعت بسرعت چیست باز ادب نگاه میداشتم تا خود را ظهار کنند چون بچهل دختران رسیده شدند فرمودند
 که فلان من بغایت تند میروم و توازی هم را می پوشیش می افتی باید که باستعلقان من که شتر دارانند
 بفرغت آئی تا در سمرقند باری و شاید بخاطر گذر که آن غریمت مصمم حجاز چه بود و این مراجعت بسرعت
 چیست حال نیست که شب در زیر دغرم سفر حجاز جزم کردم نجواب دیدم که حضرت ایشان آمدند و کفش مرا
 بجانب سمرقند گردانیدند چون بیدار شدم قلعی و اضطرابی و شوقی و انجذابی بجانب حضرت ایشان از
 باطن خود باز یافتیم که در ابی طاقت ولی آرام ساخت و مجال مکث و توقف نماند هم در آن دل شب از جا
 جستم و پای کفش بر سر طویله رفتم و اسپ برهنه سوار شدم و تا زان تا زان همچنین که مشاهد میکنی روان
 شده ام و التفات حضرت ایشان نکند جذبی در کردن جان من افکنده کشان کشان بجانب خود
 میدوانند و یقین میدادم که تا بملازمت حضرت ایشان نرسم این قلق و اضطراب تا کین نخواهد یافت
 این گفتند و تا زیاده بر اسپ زود و تند روان شدند و فقیر همراه جمعی از ملازمان و شتر داران ایشان بعد از
 سی روز در سمرقند بملازمت واصل شد خدمت خواجه میفرمودند که بعد از مراجعت از زیر و چند گاه باز مرا
 داعیه سفر حجاز در خاطر افتاد و قوت گرفت بخد مت مولانا سید حسن توسل جستم که برای من فرصت حاصل کنید
 خدمت مولانا بوقت فرصت عرض حال کردند حضرت ایشان پرسیدند که عرض وی ازین سفر چیست مولانا
 از من پرسیدند گفتیم این حدیث را باعث میشود که حضرت بنی صل الله علیه و سلم فرموده اند که من زاری میثا
 فکانما زارنی حیاً حضرت ایشان فرمودند که ما را در جواب دادن سه روز مهلت دهید تا بنیم که مصححت

در شب سوم بخواب دیدم که حضرت بنی صلی الله علیه و سلم ظاهر شدند من سر در قدم آن حضرت ماندم فرمودند
والله خود را طلب تا صحبت داریم من دویدم و حضرت ایشان را تنبیه کردم تبجیل آمدند و حضرت بنی صلی الله
علیه وسلم ایشان را بر دست راست خود نشانند من پیش روی ایشان نشستم و سر پیش انگندم
و چشم پوشیدم بعد از لحظه سر بر آوردم و نظر کردم حضرت بنی صلی الله علیه و سلم دو تن دیدم و حضرت
ایشان بیدار نبودند هر چند اسمان نظر کردم میان آن حضرت و ایشان هیچ وجه امتیاز میسر نشد و معلوم
نگشتم که آن حضرت کدام اند و ایشان کدام و درین حیرت و دهرشت بیدار شدم وقت سحر بوفی کمال
طهارت ساختم و بکلامت حضرت ایشان آمدم دیدم که نهاده تهنید کرده اند و مراقب نشسته آهسته آهسته
و نشستم سر مبارک بر آورده و فرمودند که خواجه غرض شما حاصل شد و مراد خود یافتید و دیگر ارا تشویش بید
پر شد ایم و دید اغنیمت است من سر بر قدم مبارک ایشان نهادم و دیگر امثال آن دواعی را در بطن
راه نهادم هم خواجه میفرمودند که حضرت ایشان را طریق رابطه اشارت کرده بودند وقتی در مبادی
آن شغلی پیش حضرت ایشان نشسته بودم و جمعی از اصحاب حاضر بودند و خاطر من افتاد که آیا توجه بر
مبارک حضرت ایشان باید کرد یا چشم آن حضرت چون بجانب آن حضرت نظر کردم انگشت شهادت
بر میان دو ابروی مبارک خود نهادم معلوم شد که نظر در میان دو ابروی ایشان می باید کرد و بعد از آنکه
اصحاب رفتند و خلوت شد بهمان وجه تصریح کردند هم خواجه میفرمودند که یک نوبت مراد را بطن تشویشی بود
بخاطری بغایت پریشان پیش حضرت ایشان در آمدم و جمعی سر کار داران حسابی می گذرانیدند و گفتگو
ایشان و ورود از یک بشید و من بغایت ملول و تنگدل شدم ناگاه چنانچه درختی بر کنجشکاف باشد و کس
سنگی بر آن خجسته اندازد و همه کنجشکان بیکبار بر پرند و بگریزند مرا کیفیتی شد که باطن من تمام از هجوم خاطر
ازان پریشانی که دهم خلاص طمیان دلی حاصل گشت درین حال بجانب حضرت ایشان نظر کردم دیدم
که چشم مبارک آن حضرت بر من است و تیز تیز در من می نگرند پس هسته همچنانکه من شنیدم و پس فرمودند
که این هست و این نیز هست بعد از آن سر کار داران را گفتند خیزید که بوی کار دارم چون مردم فرستند
حضرت ایشان بمن تند شدند و فرمودند باین کسی را در بطن تشویشی باشد برای خاطر دی کار و بار خود
نتوان گذشت این نوع چیز با بخاطر نمی باید آورد و مبادا محلی افتد که انجا پدری و سپرے نگنجد سعی دران
باید کرد که کسی از دیدن این چیز ماتنگدل نشود و در تشویش نیفتد حضرت ایشان در خلوت بخدمت

خواجہ محمد یحییٰ علیہ الرحمۃ ذکر حضرت امام ہمام سعید شہید ابی عبد اللہ الحسن رضی اللہ عنہ بسیار میگردد
 و از آن حضرت حکایات و اقوال می آورده و میفرموده اند کہ استعداد ترا بردمانیت حضرت امام
 سناست و ملائمتی تمام است و از شرب آن حضرت سحطے وافر محتطی خواهی شد بعد از وفات حضرت ایشان
 چون شاه نجات خان بر ولایت سمرقند استیلا یافت در اوائل باہ محرم سنہ ست و ست و ستیہ خدمت خواجہ را
 خواجہ موافقہ نمودند و مطالبہ کردند و جمیع جہات و اموال و اسباب الملک ایشان را تصرف نمودند خدمت
 خواجہ در آن اوقات میفرموده اند امید میدارم کہ درین ایام عاشورا اثر آن مناسبت کہ حضرت ایشان
 بارہا مرآبان بشارت میدادند ظاہر شود در آن ایام خان ایشان را اجازت سفر خراسان داده است
 و ایشان با اولاد و ازواج و سایر متعلقان و ملازمان متوجہ خراسان شدہ اند در آن وقت جمعی بزرگ
 از امرای آن بزرگ برای تدبیر ناقصہ خود گذشتن خواجہ و اولاد ایشان را بخراسان صورت ندیدہ اند
 بخان عرض کردہ اند کہ روان کردن خواجہ و اولاد او بخراسان مناسب نیست مبادا اوجا حادث افتند
 کنند صلاح ملک در آن نمیدانیم ہم اینجا ایشان را بقتل رسانیم خان تجویر این معنی نکرده و خود را بان سخن
 نیاورده و ایشان سبائغہ از حد گذرانیدہ اند و ابرام را بنہایت رسانیدہ چنانچہ خان بیچارہ شدہ
 فرمودہ کہ ہرچہ صلاح ملک دین در انست چنان کنید و در خفیہ اسپی را ہوار پر زور از اسپان خاصہ خود
 بخرمی دادہ و دیر اندر خواجہ بتعجیل ہرچہ تا مضر فرستادہ کہ جمعی از امرای قصد شہادارند و بمنع مامتنع نمی شوند
 اسپی را ہوار بقت فرستادہ ایم کہ ما را بران اعتماد تمام است و در ہر شبی سی فرسنگ میرود و ماندگی ندارد
 باید کہ فی الحال نزد میان مردم خود بیرون آید و تنہا سوار شدہ متوجہ خراسان شود و خاطر از جانب
 اولاد و ازواج و متعلقان جمع دارند کہ ما اینجا حامی و راعی ایشانیم و نہ خواہیم گذشت کہ ضرری و اہانتی
 بایشان رسد چون محرم خان اسپ را بنیست خواجہ رسانیدہ از اینجا کہ غیرت و حمیت ایشان می بود تنہا
 گذشتن اولاد و ازواج و متعلقان را اجازت نہ داشتہ اند بان محرم خان گفتہ اند کہ حضرت ایشان مرا
 در خلوت ہمیشہ بشارتی میدادہ اند و بشارتی میکردند و من انتظار می برم و امید میدارم کہ انچہ خیر است
 پیش من آید خاتم گوید کہ شاکرم و احسان نمودید جزا کم اللہ عنا خیر او اسپ خان را باز فرستادہ اند و از
 کرمنہ متوجہ خراسان شدہ تا بقصبہ تاشکند رسیدہ اند کہ نہ فرسنگ از سمرقند دور است در انبار راہ بر
 تعجب و تحیر میفرمودہ اند کہ مرا حیرتی است یقین میدانیم کہ اشارت و بشارت حضرت ایشان حق و صدق

بود و اثری از آن بظهور نیامد آیا در ضمن این چه حکمت است تا آنکه بقریه کبریا که از مقامات ناشکسته است
رسیده اند و آن روز پانزدهم محرم بوده است ارسال مذکور ناگاه جمیع کثیر از قوم از یک قریب سه صد سوار
از عقب خواجه در آن محراب رسیده اند و خواجه را با دو فرزند بزرگوار ایشان خواجه محمد ذکریا و خواجه عبدالباقی را بزرگوار
شهادت رسانیده اند و سائر اولاد و متعلقان را باز بسمرتند گردانیده و جمعی از مجبان و مخلصان نقش
خواجه و اولاد ایشان را بجله خواجه کفشی آورده اند و در آن روز و سمرقند از کثرت و اثر و حوام خواص و عوام
بجهت نماز جنازه خواجه اولاد ایشان قیامتی قائم شده بوده است و بعد از نماز جنازه جسد مبارک
خواجه و اولاد ایشان را در محسوطه ملایان نزدیک بقبر مبارک حضرت ایشان دفن کرده اند و جمیع صدقه
و اسعفه مخفی نماند که حضرت ایشان بعد از وفات والده حضرت خواجه کلان مخدومه را از اقرباء خود بجهت
ازدواج در آورده بوده اند و خدمت خواجه محمد کیمی از وی در وجود آمده و خدمت خواجه را بعد از تاهل ^{تعالی}
سه سپر سعادت اثر و دو صلیبیه کرامت فرموده بود سپران خواجه محمد ذکریا و خواجه عبدالباقی و خواجه محمد امین
روح السداد و احم مولانا سید حسن رحمه الله تعالی از اعظم اصحاب حضرت ایشان بودند و از سابقان
و ملازمان قدیم بعضی مخدوم خدیمین گفتند که در سبادی حال که خدمت مولانا خرو سال بوده اند و والد
ایشان را در تاشکند بمجلس آورده اتفاقاً پیش حضرت ایشان ظرفی پر عسل حاضر بوده خدمت
مولانا متوجه آن عسل شده اند و مشغوف آن گشته درین اثنا حضرت ایشان از مولانا پرسیده اند که
ای کودک چه نام داری مولانا گفته اند عسل حضرت ایشان تبسم کرده فرموده اند که این کودک ایلیت
تمام است باین مقدار که کام او از عسل شیرین شده و همچنین مشغوف نیست که نام خود را در یاد عسل کم از
جز نام عسل بر زبان نمی آرد اگر کام جان او را بخیر شیرین تر از عسل چاشنی مذکور اند هر آینه
توجه و شغف او بان بغایت قوی خواهد شد پس خدمت مولانا را از والد ایشان گرفته اند و بجهت تربیت
خود در آورده بکتاب فرستاده اند تا قرآن و احادیث و ادب و انان کرده اند بعد از آن تحصیل علوم با حضرت ایشان
مشغول شده اند تا دانشمند بجهت گشته در آن اثنا تصرفات باطنی حضرت ایشان تربیتیامی یافته اند
تا بر تبه کمال بلکه بدرجه تکمیل و کمال رسیده اند از بعضی اکابر استماع افتاده که خدمت مولانا سید حسن
قوت تمام دارند در تصرف باطن متعادل لیکن نیامد مراعات ادب نسبت بحضرت ایشان در باطن کسی
تصرف نمی کنند و خود را در آن مقام نمیدارند بعضی اغره نقل کردند که چند روزی خدمت مولانا سید حسن

در محوطه ملایان بیمار شده بوده اند حضرت ایشان در آن اثنا از خدمت مولانا قاسم پرسیده اند که
 مولانا سید حسن را عیادت کرده اید فرموده اند که فی حضرت ایشان تنگ شده گفته اند شما بروی چه گمان
 برده اید آنچه شما گمان برده اید وی ازان بر تراست ترا که مولانا قاسمی هنوز پنجاه سال ملازمت وی
 می باید کرد از بعض غریزان استماع افتاده که روزی حضرت ایشان در حق مولانا سید حسن این عبارت
 فرموده اند که مولانا سید حسن در کمالات معنوی از شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره هیچ کم نبود فرق
 میان ایشان اینقدر بود که شیخ رکن الدین علاء الدوله شیخ نشدند یعنی بر سرند شیخوخت و ارشاد
 نشستند و مولانا سید حسن شیخ نشدند حضرت ایشان میفرمودند که مولانا رکن الدین خوانی علیه الرحمه
 میگفته که بذات شیخ بهاء الدین عمر و نهایت شیخ رکن الدین علاء الدوله من این سخن را پیش خواجه فضل الله
 شیخ ابواللیثی نقل کردم بسیار در قهر شدند و استبعاد کردند لیکن هیچ دلیلی بر استحاله این نداشتند بلکه
 حدیث مثل امی المطر الحدیث دلیل جواز است و از حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس سره
 نیز منقول است که فرموده اند بذات بهاء الدین و نهایت ابویزید بسطامی این سخن خواجه نیز بی جهت
 نخواهد بود لیکن حسن عقیده بسلف بعضی را باعث شده که این معنی را دور میدارند اما بنا بر حدیث مذکور
 و وقوع کمالات اکابر متاخرین مستبعد نیست همه سلف و متقدمین بر همه خلف و متاخرین مفضل نبوده اند
 را قم این حروف وقتی که حضرت ایشان در محله خواجه کفیشری بوده اند احیاناً بلازمت خدمت مولانا
 سید حسن علیه الرحمه میرسید و از ایشان التفاتها میدید روزی حضرت ایشان از سفری مراجعت
 کرده در محله خواجه کفیشر نزول فرمودند و بادشاه و امرا و عیان سمرقند بلازمت آن حضرت آمدن کردند
 و دوسه روز فقیران از صحبتهای خاص حضرت ایشان محروم بودند در آن ایام بسیار این معنی در خاطر
 میگشت و این تنها بر دل میگذاشت که کاشکه حضرت ایشان را با سلاطین و حکام اختلاط و آمیزش
 بنودی و وزیراوی و وطن ساختندی تا به ازین بحال طالبان پرداختندی با این خیال آن ملال
 بلازمت خدمت مولانا رفتم دیدم که ایشان با سه چهار پیر غریز از موالی و ابالی سمرقند نشسته اند و کتاب
 احیاء العلوم چندی و پیش نهاده اند مقابله و تصحیح میکنند چون مراد دیدند ترک مقابله کرده زمانی سکوت
 آوردند بعد از آن متوجه فقیر شده فرمودند که دانشمندی نقل کرد که یکبار بلازمت حضرت ایشان میرفتم
 بخاطرم افتاد که حضرت ایشان چرا در کنج کوی نمی نشینند که در میان مردم این همه تفرقه میکنند و بایستد

سلاطین و حکام و خلمه گرفتار شده اند و مجال آن ندارند که روی بحسب طالبان آرند و خاطر مبارک جمعیت باطن ایشان گمازند این خاطر مکرر آمد و محکم شد چون پیش حضرت ایشان رفتم نشستیم فی الحال متوجه من شده فرمودند که ما را سلسله مشکل شده است از شما پرسیم شخصی است سلاطین و حکام و ظلمه سخن اومی شنوند و بدخواست او مسلمانان از ظلم ظالمان و تمککاران نجات می یابند و بسبب او رسوم و عادات جباران بر طرف می شود آیا او را راه است که منطلومان را در دست ظالمان گذارد و دور کنج کوچه رود و لعبادت و تربیت اهل ارادت مشغول شود اہم داوی ازین دو کار نسبت باین شخص کدام است و بکدام امر ازین دو مشغول شود که بهتر بود من گفتم که ترک عزت و اختلاط ظلمه برین تقدیر فرض است نزدیک است که درین وقت اختیار عزت و عبادت و گذشتن مسلمانان بظالمان موجب ضرر و زیان باشد حضرت ایشان بعد ازین سخن تبسم کنان فرمودند که چون خود فتوی میدی پس اعتراض چرا میکنی خدمت مولانا سید حسن باین نقل رفع الم این فقیر کردند

مولانا قاسم رحمۃ اللہ تعالیٰ

از اجله اصحاب سابقان و خادمان قدیم و از جمله مقبولان و محبوبان حضرت ایشان بودند عزیزان آن دیار ایشان را سایه حضرت خواجہ در متابعت و پیروی حضرت ایشان چون سایه از خود فانی بودند و بان حضرت باقی در سادگی احوال حضرت ایشان خدمت مولانا را بباغ دارے فرموده بوده اند ایشان هر صبح پیش از بیدار شدن نماز کرده متوجه باغ می شده اند و صاحب ایشان یک دو قرص نان در حسیب ایشان می نهاده و ایشان میفرشته اند چون بخانه می آمده اند شب که میان می کشاده اند قرصها از حسیب ایشان می افتاده از غایت مشغولی بطریق خواجگان و غلبه نسبت و کیفیت این عزیزان قدس اللہ ارواحهم و روح اشباحهم فراموش می کرده اند که نالی در حسیب دارند یا طعامی می باید خورد و مثال این حکایات از فراموش کاری ایشان بواسطه استیلائی نسبت این بزرگواران بسیار منقول است که تفصیل آن موجب تطویل است نسبت غیبت و کیفیت استغراق و بنحودی برایشان غالب بود روزی حضرت ایشان در دہی بودند و در گاہی نشسته جمعی از اجله اصحاب و اعزہ خدام پیرامن آن حضرت حلقه بسته وقت حضرت ایشان عظیم خوش بود و رنگ رخسار مبارک حضرت ایشان بغایت افزون شده بود و معارف بلند و حقائق ارجمند میفرمودند و خدمت مولانا قاسم درین مجلس شریف ہر زمان از خود فانی

می شدند و آن حضرت ایشان را حاضری ساختند و این حالت مکرر واقع شد آخر حضرت ایشان تنه شدند و فرمودند مولانا قاسم مگر نه است که هر که در دایره نشست کرد دایره می باید گشت قدم از دایره برین نهادن طریق ادب نیست حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن اجماعی قدس سره اساتذی از اصحاب حضرت ایشان هیچ که ام را برابر مولانا قاسم اعتقادند اشتند و ستایش ایشان بسیار میکردند بارها میفرمودند که مولانا قاسم درین نسبت همچونان اشکنه کرده است در روغن یعنی حق همه مساوات او ازین نسبت مملو است راقم این حروف در کثرت اولی که غریمت ملازمت و آستان بوسی حضرت ایشان کرده بود از حضرت مخدومی اجازت خواست فرمودند که تو خرد سالی و حضرت خواجه بغایت کلانند و فقیر در آن وقت بیست و دو ساله بود فرمودند که حضرت خواجه حالا بطلبان کثرتی پردازند مباد آنجا روست و زود دملول شوی و اگر البتة میروی باید که بخدمت مولانا قاسم بسیار برسی و ملازمت ایشان بیشتر کنی گفتیم اگر عنایت نموده باشند با ایشان دوسه کلمه سپارش نویسد باعث التفات ایشان خواهد بود حضرت مخدومی بخدمت مولانا قاسم این رقعہ نوشتند که بعد از عرض نیاز مندی شکستگی معروض آنکه خدمت مولوی مولانا فخرالدین علی که نسبت بفقیران التفات خاطر بسیار دارد باز روی زمین بوسی ملازمان آستان ولایت آشیانه توجه نموده است شک نیست که بعین عنایت ملحوظ و بادراک این انیت محفوظ خواهد شد و السلام والا کرام الفقیه عبدالرحمن اجماعی چون در مرافقت و ملازمت خواجه کلان ولد حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در قرشته باستان بوسی حضرت ایشان شرف شد آن رقعہ را بخدمت مولانا دادجو رسیدند و برپای خواستند و بسر نهادند و تا فقیر آنجا بود بحسب طلب هر و باطن التفات بسیار می نمودند و الطمان میفرمودند و در کثرت ثانیه که باز بسعادت ملازمت مستعد گشت التفات زیاده کردند و سخنان در میان آوردند و از مبادی احوال خود حکایات میگفتند روزی فرمودند که در هر ایت محبت حضرت ایشان چنان گرم بودم که دزستان سرود که از ولایت فرکت بکلازمت آن حضرت می آمدم از آب برگ میگذاشتم و بکجا برپای من می بست و مرا از آن هیچ خبر نبود و در خدمت مولانا در خلوت فقیر بعضی از دقائق آداب و شرائط محبت حضرت ایشان شبیهی میکردم فرمودند که مرا علمی و هنری نیست که حرام مسئله و چیزی آموزم لیکن چون سلامش حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن آورده و جوانی نیاز مندی ترا خیر و بهم و خبری گویم از حضرت ایشان که دگیری را نگفته ام باید که این را دانستی

بخدمت مولانا قاسم

و

می شدند و آن حضرت ایشان را حاضری ساختند و این حالت مکرر واقع شد آخر حضرت ایشان تنه شدند و فرمودند مولانا قاسم مگر نه است که هر که در دایره نشست کرد دایره بی باید گشت قدم از دایره بیرون نهادن طریق ادب نیست حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن اجماعی قدس سره السامی از اصحاب حضرت ایشان هیچ که ام را برابر مولانا قاسم اعتقادند اشتند و ستایش ایشان بسیار می کردند بارها می فرمودند که مولانا قاسم درین نسبت همچونان اشکنه کرده است در روغن یعنی حق همه مساوات او ازین نسبت مملو است راقم این حروف در کثرت اولی که غریمت ملازمت و آستان بوسی حضرت ایشان کرده بود از حضرت مخدومی اجازت خواست فرمودند که تو خرد سالی و حضرت خواجه بغایت کلانند و فقیر در آن وقت بیست و دو ساله بود فرمودند که حضرت خواجه حالا بطلبان کثرتی پردارند مباد آنجا روست و زود دملول شوی و اگر البتة میروی باید که بخدمت مولانا قاسم بسیار برسی و ملازمت ایشان بیشتر کنی گفتیم اگر عنایت نموده باشند با ایشان دوسه کلمه سپارش نویسد باعث التفات ایشان خواهد بود حضرت مخدومی بخدمت مولانا قاسم این رقعہ نوشتند که بعد از عرض نیاز مندی شکستگی معروض آنکه خدمت مولوی مولانا فخرالدین علی که نسبت بفقیران التفات خاطر بسیار دارد باز روی زمین بوسی ملازمان آستان ولایت آشیانه توجه نموده است شک نیست که بعین عنایت ملحوظ و بادراک این انیت ملحوظ خواهد شد و السلام والا کرام الفقیه عبدالرحمن اجماعی چون در مرافقت و ملازمت خواجه کلان ولد حضرت مولانا سعدالدین کاشغری قدس سره در قرشته باستان بوسی حضرت ایشان شرف شد آن رقعہ را بخدمت مولانا داد بوسیدند و برپای خواستند و بسر نهادند و تا فقیر آنجا بود بحسب طلب هر و باطن التفات بسیار می نمودند و الطان می فرمودند و در کثرت ثانیه که باز بسعادت ملازمت مستعد گشت التفات زیاده کردند و سخنان در میان آوردند و از مبادی احوال خود حکایات میگفتند روزی فرمودند که در هر ایت محبت حضرت ایشان چنان گرم بودم که در زمستان سرود که از ولایت فرکت بکلازمت آن حضرت می آمدم از آب برگ میگذاشتم سنگها برپای من می بست و مرا از آن هیچ خبر نبود و در خدمت مولانا در خلوت فقیر را بعضی از دقائق آداب و شرائط محبت حضرت ایشان بنیسی میکردند فرمودند که مرا علی دهنری نیست که حرام مسئله و چیزی آموزم لیکن چون سلاطین حضرت مخدومی مولانا نورالدین عبدالرحمن آورده و جوانی نیاز مندی ترا خیر دهم و چیزی گویم از حضرت ایشان که دگیری را نه گفته ام باید که این را دانستی

بخدمت مولانا قاسم

و

بخدمت مولانا قاسم

مولانا علی عمران مقرر فرمودند و در آن اشنا گفتند شاید که بعضی اعتراض کنند که وی عامی را پیش روی دانشمندی دفن میکند و حال آنکه گدشتگیهای مولانا قاسم چل مولانا علی مخادیم بار بود بعد از آن گریان شدند و فرمودند که مولانا قاسم را درین عالم کسی نشاخت قدر و کمال وی در آن عالم ظاهر خواهد شد حضرت میر عبد الاول علیه الرحمه در مسوعات خود نوشته اند که روز دوشنبه ششم ذی الحجه سنه احدی تسعین و ثمانیة در آخر وقت نماز دیگر خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه فوت شدند بعد از نماز شام بشفقت ملازمت رسیدیم حضرت ایشان وقت کردند و اعمال پسندیده و اخلاق حمیده ایشان گفتند و فرمودند بفنا و تجرید باطن شل نداشت ما را حالا که ماند و خطه سکوت کردند و فرمودند اشتغال بذکر از توجه اولی می نماید امام غزالی رحمه الله تعالی فرموده اند سلوک یعنی سیرالی اسد بی اعراض و اقبال میر نیست کلمه لا اله الا الله ترجمه نیست خیمت میر بر حاشیه این سخن نوشته اند که یعنی از برای تحصیل فنا و تجرید باطن که مولانا قاسم بان متصف بودند اشتغال بذکر از توجه اولی است بعضی ابالی در تالیخ وفات خدمت مولانا قاسم علیه الرحمه گفته اند این رباعی را که رباعی شمع فراق قاسم انوار وجود به مستهلک تجریم و دریای شهود به زان نو که شسته بود از فیض وجود و تالیخ وفات او زنیاض کشود

ذکر امیر عبد الاول رحمه الله تعالی

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و بشرف صهریت و دامادی آن حضرت مشرف گشته بودند و بسیار حال از نیشاپور بملازمت حضرت ایشان با دراز انرا آمده اند و طریق رابطه اختیار کرده اند مدت هفت سال متصل بوزرش آن نسبت شریفه قیام می نموده اند و بشراط آن اقدام فرموده اند و اکثر اوقات ازان قبیل بوده است که چون چشم مبارک حضرت ایشان بر خدمت میر می افتاده ایشان را از مجلس میرانده اند و مخنان درشت میفرموده بعد از هفت سال ایشان را بفرزندی قبول کرده اند و صلبیه شریفه خود را بجای عقد ایشان در آورده و آن شریفه را از خدمت میر سه پسر و دو صلبیه بود و پسران میر کلان و میان و امیر غمزد معروف و مشهور بودند خدمت میر میفرمودند که در آن مسادی گاهی که حضرت ایشان ببرزعما و قریه میرفتند من نیز پیاده از عقب میر فرتم چنان می شد که شب در میان بان موضع میر رسیدم چون چشم مبارک حضرت ایشان بر من می افتاد میفرمودند که عجب سید زاده دودن همت و بی جیتی که بر آن طعم خوردن پیش من می آئی و بالفعل سواری شدند و بجای دیگر میرفتند من گریان گریان باز در پی ایشان

روان می شدم یعنی تا هفت سال کشید گاهی مقتضای بشریت ضعف فتور واقع میشد باز بنوعی زنده گشت
 سکارند که درین طور گرم تری شدم میفرمودند که یکبار در حجره خود پادراز کشیدم و فوطه بر روی خود پوشیدم
 با خود گفتم ای عبدالاول بسیار کسانند که از دولت ولایت محروم اند تو نیز از ان جمله باش حدیثت همین باشد
 که کشیدی و یکمیه نمیشود و خطه گذشت اثر قدیمی در حجره خود حساس کردم با وجود آن لطفت نشدم و
 همچنان خسپیده بودم ناگاه شنیدم که حضرت ایشان میفرمایند که میر عبدالاول بفرغت می خسپد که همه
 کار بایت تمام کفایت شاه است با منظر اب تمام از جای بر جستم و حضرت ایشان را دیدم که از حجره من سرور
 رفتند و من به طور سابق همچنان در سوز و گداز و قلق و اضطراب افتادم میفرمودند که روزی حضرت ایشان
 در اثناء عتباهای این بیت خواندند که بیت صحرا فرخست ای پسر تو گوشه ما گوشه به همچون بلخ از گشت
 شه ما خوشه تو خوشه به و بهم از ایشان استماع افتاده و در سموعات خود نیز نوشته اند که فقیری بطریق رابط
 مشغول بود و بسبب دوام اشتغال بسیار مشاغل و از لوازم آن طریق بسیار مشغول و متالم شرف آستان
 و خطاب مشرف گردانیده فرمودند بیت چون من خراب و مست را در خانه خود ره دهم به خود
 می ندانی این قدر این نشکتم آن شکتم به روزی خدمت میر فرمودند که از برکت التفات حضرت ایشان
 این فقیر را بستی بی واسطه قول و زبان حاصل شده بود و همیشه از راه باطن از ان حضرت تقویت و
 تائیدی واسطه قول و زبان می یافتم سینه را از ان نسبت انشراح و دل را اطمینانی حاصل بود و
 یوما فیوما در تنزاید می بود تا مدتی بران گذشت ناگاه بی سبب ظاهر ترک آن تائید و تقویت کردند و در
 مقام خطاب و عتاب شدند و قهر و غضب ایشان از حد متجاوز گشت بمثابه که نزدیک آن رسید که
 نفس من از رقبه انقیاد بیرون آید در خاطر مگذشت که یقین میدادم که آنچه از مجلس شریف حضرت
 ایشان حاصل می بود آن حضرت بران مطلع بودند و در تقویت و تائید آن مدتی سعی می نمودند و انتفاع
 و عنایت میفرمودند اگر آن یالستی بود چگونه است که حالا بروفتی آن نمیروند و اگر چنانچه درین طریق خلاص
 که طریق رابط است دخلی نداشت چرا منع و زجر فرمودند و تقویت و تائید نمودند چون این معنی بکرات
 و مراتب در خاطر آمد و زجر و جفای آن حضرت بسیار شد با خود گفتم که روز قیامت در حشر اکبر در جمع انبیا
 و رسل و خواص اولیا خواهم پرسید که این کمینه تفویض امور و اختیار خود بشما کرده بود و مدتی نیز التفات و
 عنایت میداشتید اگر چنانچه آن مهم بود بر موجب آن چرا زرفتی و اگر چنانچه مهم نبود چرا منع و زجر فرمودی

بلکه تقویت و تائید کردید چون این خاطر فقیر را مضطرب گردانید خود را بحجۃ حضرت ایشان رسانیدم و از بی طاقتی خواستم که آنچه در دل تنگمن شده بود بجز عرض رسانم اتفاقاً در ملازمت حضرت ایشان منحصراً بود و او را بجهت همه بیرون فرستادند و مستوجه من شدند. فرمودند که در جمع انبیا و صلح خواص اولیا من ترکی فرمودم تو خود اختیار کردی و توبه بر آنرا هم تو خود میدانی بعد از آن از تنه یافرو آمدند و از روستای عنایت و التفات فرمودند که در امور صبری کرد و اعتقاد مرید نسبت به پیران باید باشد که اندک همه احوال و پیش پیر ظاهر است بعضی را مصلحت نیست که اظهار کند بی واسطه قول و زبان باید که جواب یابد و فرمودند که چه شیخ باشد که در مشرق باشد و مرید او در مغرب و از مجموع احوال مرید با خبر نباشد و الله را قسم این حروف علیه الرحمه با خدمت میر عبدالاول رحمه الله تعالی در مبادی حال در نیشاپور چند سال هم محضر و هم سبق بوده اند و والد از سنبر و اخص بر تحصیل علوم بنیشاپور آمده بوده اند و پیش حضرت امیر علی الدین طاب بنیشاپوری قدس سره که جابر گوار خدمت میر بوده اند و کمال زهد و تقوی و علوم ظاهری و باطنی آراسته بوده اند تلمذ میکرده اند و کتب شد اوله و تفاسیر و احادیث میگذرانیده چون این فقیر در سمرقند بشارت آستان بوسی حضرت ایشان مشرف شد خدمت میر عبدالاول بنابر سابقه قدیمی که بوالد فقیر داشتند و ملاحظه رعایت حقوق که در میان واقع بود بحال این فقیر بسیاری پرداختند و انواع الطاف می نمودند و بر دقایق ملازمت و آداب صحبت حضرت ایشان آگاه می ساختند و گاه گاه از مبادی حال خود حکایات میگفتند و میفرمودند که چون بسمرت آمدم قصد ملازمت حضرت ایشان کردم و چون آن حضرت را دیدم بهمان یک دیدن گرفتار حضرت ایشان شدم و بوزرش طریق رابطه مشغول گشتم هفت سال متصل حضرت ایشان بامن در مقام زجر و عتاب و سیاست بودند و اکثر اوقات با تار قهر ظاهری شدند و در ششیهامی نمودند و مرا چندان سوختند و گدازختند که با خاک راه برابر ساختند اکنون در خود می نگرم خود را و ندانم کرم زده می بینم که هیچ کار نیاید و هیچ چیز را نشاید بر تو باد که از التفات و عنایت حضرت ایشان ترسان باشی که در زیر آن قهری دیگری پوشیده است و بزجر و سیاست حضرت ایشان امیدوار باشی که در ضمن او لطف و عنایتی پنهان است.

شماره این سخن خدمت میر عبدالاول علیه الرحمه رنگ همان سخن دشت که روزی حضرت ایشان فرمودند

که حق سبحانه را نسبت به اولیای خود قهری ظاہر است و لطفی در آن مخفی لطف مخفی آنست که منجوا بیکو آن قهر ظاہر حقیقت ایشان را از قیود و لوازم بشری پاک و مظهر گرداند و باز حق سبحانه را نسبت باعدا و خود لطفی ظاہر است و قهری در آن مخفی قهر مخفی آنست که منجوا بیکو که آن لطف ظاہر علائق باطن ایشان را با عالم اجسام استحکام دهد تا بواسطه گرفتاری بقیود این عالم از شهود آن عالم اطلاق و لذات روحانی معنوی محروم مانند وفات حضرت امیر عبدالاول علیه الرحمہ در اوایل ماه مبارک ذی الحجه سنہ خمس و تسعمایہ بود بچهل روز کما بیش پیش از شهادت خواجہ محمد ریحی و اولاد بزرگوار ایشان رحمہ اللہ تعالیٰ

مولانا جعفر رحمہ اللہ تعالیٰ

از خاص صاحب حضرت ایشان بودند عالم و عامل و عارف و کامل و کیفیت بنجودی و استغراق بر ایشان غالب بود چون بنماز قیام می نمودند قنات دور و دراز میگردند و در رکوع و سجود کثای بسیار میفرمودند و سر از سجده بدشواری برمی آوردند و از چشمان مبارک ایشان آثار غلیات و جذبات بغایت ظاہر و هر چند حضرت ایشان خواستند که خدمت مولانا جعفر نسبت باطنی خود را بشغف از اشتغال ظاہری مثل زراعت یا تجارت جمع سازند بواسطه غلبه و استیلا نسبت استغراق و کیفیت بنجودی هرگز میسر نشد وقتی که این فقیر بمحلہ خواجہ کفشیہ در ملازمت حضرت ایشان می آمد احیاناً در محوطہ ملایان بنخدمت مولانا میرسد نسبت سکوت و رفتگی بر ایشان غالب بود و بنهایت کم سخن میگفتند روزی فرمودند که در مبادی حال از تحصیل علوم رسمی دلم بگرفت و منجذب شد بطریق ادبیات شب در خواب دیدم که بملازمت حضرت ایشان رسیدم و پرسیدم که بنده کی بنجدار سد فرمودند وقتی که از خود فانی شود چون بیدار شدم ازین خواب عظیم متاثر شدم و علی الصبح از حجرہ مدرسه برآمدم و قصد ملازمت حضرت ایشان کردم و پیش از آن حضرت ایشان را از دور دیده بودم اما بسعادت صحبت نرسیده چون بملازمت آن حضرت مشرف شدم فرمودند مولانا جعفر بیچ میدانی که بنده کی بنجدار سد و قتی که در بندگی آواز خود فانی گردد بعد از آن این بیت مولانا جلال الدین رومی را قدس اللہ سرہ خوانند که بیت چون تو نبودی که بود جمله خدا بود و پس چون تو نماندی که ماند جمله خدا گدا + در زمان مرض موت مولانا جعفر حضرت ایشان در محلہ خواجہ کفشیہ بنمودند و بعضی از مرز عارفانہ بودند چون خبر شدت مرض مولانا جعفر حضرت ایشان رسید جمیع تمام روان شدند تا رسیدن آن حضرت خدمت مولانا نقل کرده بودند بعد از غسل و کفین و تہنیز ایشان

آن حضرت با سایر صحاب موالی و امالی و خواص و عوام شهر سم در محوطه ملایان برایشان نماز گذاردند و آن فرزند
 هو البغایت گرم بود حضرت ایشان همراه جنازه بکناره قبر آمدند و حفار هنوز فارغ نشده بود ساعتی بر کنار قبر
 نشستند و این فقیر فرجی خود را بکشد و باتفاق خادمی دیگر بالای سر مبارک حضرت ایشان سایه بان ساخته
 و در سایه بودند تا وقتیکه از دفن مولانا فارغ شدند چون حفار از قبر برآمد حضرت ایشان بدست مبارک خود
 نیکو کفن مولانا را از طرف بالا گرفتند و بعد اصحاب که در قبر ایستاده بودند از تابوت جدا آورده بقبر فرود آوردند
 بعضی اصحاب ایشان را در سجده نهادند و حضرت ایشان از کنار قبر برخاستند و حافظان قرآن خواندند و این
 واقعه در شهر سنه ثلثه و تسعین و ثمانمائه واقع شد بهشت روز بعد از وفات خدمت مولانا برهان الدین ختک
 و حضرت ایشان در آن تغزیه بعد از سه روز آشی بزرگ دادند چنانچه هشتاد گوسفند بحیث بریان تنخوا
 کشته بودند.

مولانا برهان الدین ختک فی رحمۃ اللہ تعالیٰ

از کبار اصحاب حضرت ایشان بودند و دانشمند و متبحر و در صغر سن تحصیل علوم متداوله کرده بودند و اهل
 سمرقند و کس را دانشمند و ازاد میگفتند یکی مولانا زاده مولانا عثمان را و دیگری مولانا برهان الدین ختک
 را و خدمت مولانا قریب چهل سال دولت ملازمت و صحبت حضرت ایشان را دریافته بودند و در سفر
 و حضر بنحیست قیام نمودند میفرمودند که یکبار سلطان احمد میرزا در فصل تیر ماه که هوا خنک شده بود
 غریمت سفر ترکستان فرموده و از حضرت ایشان مرافقت و موافقت اتماس نمود و آن حضرت بی تو
 اقبال کرده همراه رفتند و جمعی موالی را با خود بردند و من یکی از ایشان بودم و در آن سفر محنت بسیار بحضرت
 ایشان و سایر ملازمان میرسید که هو البغایت خنک بود و مرا چند بار در خاطر افتاد که اگر حضرت ایشان
 این سفر نمیکردند میرزا را مجال نبالغ نبود اکنون اینهمه تشویش نفس نفیس ایشان میرسد و خادمان
 و ملازمان نیز بجهت و مشقت افتادند و درین سفر حضرت ایشان را فائده و منفعتی ظاهر نیست هر چند
 نفی این خاطر میکردم منفی نمی شد و بباطن با میرزا در جنگ بودم که حضرت ایشان را بی فائده و بی جتنه
 در محنت انداخته و جمیع کثیر ازین جهت مشوش ساخته بعد از نزول بشا هر خیه به دوسه روز ناگاه غوغا
 و شتر افتاد که چهار هزار مغول و هزار از یک مجموع کافو بت پرست قصد شاهر خیه کرده بودند تا باین نواحی حاش
 آورده و چندین قصبه را تاخته اند و زیر و زبر ساخته و خواص و عوام آن ولایت یکبار روی بحضرت ایشان

آوردند و آغاز تضرع و زاری کردند و گفتند که میرزا سلطان احمد لشکری مستعد همراه نیاورده اند که باین
 کافران مقاومت تواند کرد و دفع این بلا جز بالتفات حضرت شما ممکن نیست و میرزا سلطان احمد
 نیز با اضطراب و اضطراب تمام نزد حضرت ایشان آمد و بذیل عنایت و حمایت ایشان تعجبت شد و حضرت
 ایشان با چندی از موالی بیرون آمدند و میان ایشان رفتند و با خان و اعیان آن لشکر صحبت گرم
 داشتند و همه را تسخیر کرده قوی متاثر گردانیدند بمشایبه که اهل آن مجلس تمام تنها از گردن بیرون کردند
 بصحرای افکنند و بردست حضرت ایشان ایمان آوردند و همه مردم خود را باسلام دلالت کردند و مجموع
 آن لشکر از خرد و بزرگ و زن و مرد بشرف اسلام مشرف شدند و قریب دو هزار دختر و پسر و زن
 و مرد و بنده و آزاد و پسر ارشتر و اسب و گاو و دراز گوش و گوسفند که در آن حوالی و نواحی غارت کرده بودند
 همه را بحضرت ایشان بخشیدند و آن حضرت اسیران را با جبار و باو طان ایشان فرستادند و کس
 از خدام خود همراه آن لشکر گردید کی حافظه ایشان را کلام الله آموزاند و یکی فقیه که ایشان را علم دین
 تعلیم کند بعد از آن حضرت ایشان بشاه خیه مراجعت کردند و از میرزا اجازت خواسته متوجه سمرقند
 شدند خدمت مولانا برهان الدین میگفتند که چون حضرت ایشان یک منزل از شاه خیه برآمدند
 در راه بفقیه خطاب کرده فرمودند مولانا برهان الدین ما محنت سفر از برای اشغال این صورت که مشاهده
 کردید قبول کرده ایم و در مرض موت مولانا برهان الدین روزی حضرت ایشان در محله خواجه کفیش در محوطه
 ملایان بعبادت ایشان آمدند و راقم این حروف باد و خادم دیگر که حضرت ایشان را بر داشته بودند
 در ملازمت بودند چون آن حضرت بر سر بالین مولانا نشستند فرمودند که پهلوان محمود پور یا گفته است که
 بیت جدائی سباده مرا از خدا و اگر هر چه پیش آیدم شنایم بعد از آن فرمودند که جد و ایا انکم بقول
 لا اله الا الله واقع است تجدید ایمان هر بار که این کلمه را گویند آن تواند بود که سنی نمایند که هر بار که این کلمه
 تکرار یابد تجدید میل و انخدالی محبتی بجناب حق سبحانه حاصل شود چون در تکرار این کلمه رعایت نمعنی
 کنند بمضمون امر جد و اعل کرده باشند و فرمودند که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره فرموده اند که از مضمون
 جد و ایا انکم چنان مفهوم میشود که مگر ایمان کنه سیکر و فرموده اند که کینکه ایمان آنست که کسی را بمومن
 به خود انجذاب و شوق و و که نماند پس باید که طالب صادق در همه احوال تکرار این کلمه که مورت و له
 و شوق و انجذاب است کسب و له و شوق و انجذاب کند خدمت مولانا بعد از این صحبت بسته روز

از ده نیکو

از حوالا

از ده نیکو

وفات یافتند و آن حضرت با سایر اصحاب اعیان و خواص عوام سمرقند بر ایشان نماز کردند و در محوطه ملایان دفن کردند و بعد از ایشان بهشت روز خدمت مولانا جعفر نقل کردند چنانچه گذشت طبعی خراسانی که در معاینه مولانا برهان الدین و مولانا جعفر خطا کرده بود و خطبها زود در آن ایام که تغزیه مولانا جعفر علیه الرحمه در میان بود و روزی بمجلس حضرت ایشان درآمد و پیرا غضب کردند و تند شدند و سخنان درشت گفتند و فرمودند تو دو کس مرا کشته که در همه روی زمین سیم خودند اشتند اگر برابر بفت طبقه آسمان زمین زرسنج بریزی هنوز قیمت ایشان از آن زیاده است تو همچنین دو کس مرا کشته +

مولانا لطف الله حقلانی رحمه الله

ایشان خواهرزاده خدمت مولانا برهان الدین بودند و از کبار اصحاب و مقبولان حضرت ایشان در عالم معلوم شریعت و طریقت و همیشه صفت بسط بر ایشان غالب بود و اکثر اوقات قسم و خند آن بودند و دائم حضرت ایشان را بسنخان شیرین تقسیم می آوردند و آن حضرت نیز با خدمت مولانا احیانا طبعیت و مزاج میگردند روزی از خدمت مولانا بر سبیل طبعیت پرسیدند که وقتی که خدا شوی چگونه زنی خواهی خواست گفت سبز شیرینی حضرت ایشان فرموده اند که غلط کرده ندانسته بعد از چند گاه شیرینی میسر و دوسبیری میماند و بعد ازین سخن فرمودند که طالبان طریق را بد بایستی است که خدای ابد از این بیت خوانند که بمیت که خدایت مایه هوس است + که را مکن ترا خدای بس است + خدمت مولانا لطف الله چنان فرمودند که من در ایام صغر سن که در ولایت خود بودم شبی حضرت رسالت راضی علیه وسلم بصورتی در غایت حسن و جمال بنجاب دیدم و آن صورت همیشه حاضر دل من بود چون بگذشت حضرت ایشان مشرف شدم روزی در آستان سخن تقریب فرمودند که مردم گاهی حضرت رسالت راضی علیه وسلم بصورتی بنیند و ناگاه درین محل بسوی من نگریستند و بهمان صورت زیبا که من در آن وقت حضرت رسالت راضی علیه وسلم دیده بودم ظاهر شدند و الحق مشاهده این صورت موجب گرفتاری من شد بخدمت ایشان و هم خدمت مولانا فرمودند که یکبار در رواج که دهمی است در سغد سمرقند چهار فرسنگی شهر در ملازمت حضرت ایشان بودم و جمعی از موالی همراه بود شرح منازل شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی علیه الرحمه در مجلس حاضر بود حضرت ایشان از ناخوشی در میان انداخته بودند و از موالی تفسیر می نمودند چنانچه داب حضرت ایشان می بود این فقیر را چیزی بنجا طر رسید عرضه داشتم فرمودند که مذاق

سخنان این طائفه طور دیگر است تا ویلات طایانه را گذر آرید من خاموش گشتم و بخود اندیشیدم که آنچه
 بخاطر رسیده نیک مینماید حضرت ایشان چگونه است که قبول نمی فرمایند درین اثنا صورت غضب از حضرت
 ایشان ظاهر شد و سخن درآمدند گویان گویان گرم شدند من در خود ثقل و باری عظیم احساس کردم و گمان
 کردم که صد من بار بر من حمل کردند و از غایت ثقل و بی طاقتی منحنی شدم و قوت حرکت از من بلی
 شد درین محل چشم من بر روی مبارک حضرت ایشان افتاد و دیدم که روی نورانی حضرت ایشان بزرگ
 شدن گرفت و لب مبارک حضرت ایشان می جنبید و هیچ چیز فراسمع و مفهوم نمی شد و چنان بزرگ شد
 که تمام خانه را فرو گرفت و جای خالی نماند و من چنان تنگ شدم که نزدیک بود که نفسم بگیرد و این حالت
 مدتی برداشت تا دیدم که اندک اندک روی مبارک حضرت ایشان بحال خود می آمد و من سبک می شدم
 تا بحال اصلی باز آمد و من از آن ثقل تمام خلاص شدم و اهل مجلس ازین احوال هیچ خبر نداشتند و هم
 خدمت مولانا فرمودند که در محله خواجه کفشی در ملازمت حضرت ایشان بودم گرم گاه روزی بود که تیره پیرا
 از حرم بطرف حجره بیرون آمدند و در حجره نشستند شبه مبارک حضرت ایشان در نظر من بسیار حقیر نمود
 بخاطر گذشت که اینهمه آثار صرف در ممالک از حضرت ایشان ظاهر است باین جسته محض عنایت
 و قدرت حق است سحانه بجز و خطور این خاطر ناگاه به نسبت این فقیر در مقام عنایت و التفات شدند
 و سخن درآمدند و باز همچنان روی مبارک حضرت ایشان بزرگ شد تا بجائی رسید که همه حجره از روی
 مبارک حضرت ایشان پر شد و من خود را در گوشه گرفتم و تنگ شدم و بدستور سابق حس و حرکت از من ساقط
 شد آوازی می شنیدم لیکن نفخ نمی کردم و این حال به تطویل انجامید و من بخود شده بودم چون
 بخود باز آمدم دیدم که روی مبارک حضرت ایشان بحال اصلی باز آمده است و هم خدمت مولانا فرمود
 که در مبادی احوال یکبار در ملازمت حضرت ایشان بجانب ده کمانگران میرفتیم و اسب من بغایت کمال
 و بد راه بود و ازین جهت پیش پیش حضرت ایشان تبشیر و محنت بسیار میراندم که سباده از همراهی
 آن حضرت باز نمانم ناگاه حضرت ایشان از عقب من درآمدند و تازیانه بر اسب من زدند و فرمودند
 اسب شما راه دارد نبوده است فی الحال اسب من برو حی راه دارد شد هر چند که حضرت ایشان تندراندند
 اسب من براه داری همراه اسب ایشان رفت و یک گام باز نماند و من بر پشت وی آسوده شدم و همچنان
 که همراه بودند و بر حقیقت حال اطلاع داشتند تعجب و تعجب مانده بودند و بعد از آن تا آن اسب زنده بود

بهین طریق راه دار بود و هرگز از و کاهلی ظاهر نشد و مشاهد این احوال سبب فریاد یقین من شد حضرت ایشان
 مولانا شیخ ادرام الله ظلال فاضله از کبار اصحاب حضرت ایشان اند و سالها محل عقد امور دنیوی آن حضرت
 مفوض بایشان بود از بعض اعز و اتماع افتاد که چون شب خدمت مولانا بمنزل خود میروند زمانی با اهل بیت خود
 می نشینند و طعامی تناول میکنند و چون مردم ایشان سر بر بالین می نهند خدمت مولانا تا خفیفه بسته
 تا دم صبح روی در قبله می نشینند و با تمام تمام نسبتی را که از حضرت ایشان فرا گرفته اند می زنند از خوان خدمت
 مولانا شیخ بد ظله چنان معلوم می شد که بحسب نفس و نفی و اثبات نامور بودند و مویید این معنی است آنکه
 روزی در خلوتی تقریب فرمودند که در یک نفس پنجاه و یک نوبت ذکر گفته میشود با ملاحظه نفی غیر و اثبات
 مقصود و رعایت بازگشت و وقوف قلبی و وقوف عددی بی آنکه نفس کوتاهی کند یا دل بخلقان آید
 یا اثری بر بشیره ظاهر شود روزی در محله خواجه کشیر در محوطه ملایان در حجره یکی از طلبه با جمعی از خلص
 اصحاب نشسته بودند و سخن از تصرفات عجیبه و کرامات غریبه حضرت ایشان میگذاشت و هر کس
 نقلی میکرد و خدمت مولانا فاسوش بودند بخاطر افتاد که چه باشد که ایشان نیز درین باب سخنی
 گویند بعد از خطه فرمودند که شما همه از تصرفات آفاقی حضرت ایشان گفتید و هیچ از تصرفات نفسی
 ایشان ذکر نکردید اصحاب گفتند شما کرم کنید و از ان باب حکایتی گوئید فرمودند که در مبادی حال که
 بملازمت حضرت ایشان رسیدیم و تعلیم فاضل گشتم جان بسیاری کندم و ریاضت عظیم میکشیدم تا آنکه
 اندک آثار و نتایج مشغولی ظاهر شدن گرفت و بالتفات حضرت ایشان روز بروز قوت می یافت
 ما بعد از چندگاه بقدر جمعیت خاطری دست داد و فی الجملة نسبت آگاهی حاصل شد ناگاه حضرت
 ایشان مرا بکفایت بعض مهات زراعت و غیر آن امر فرمودند و بسبب شغل با امور دنیا فتور در عمل
 باطن آن نسبت اندک اندک ضعیف شدن گرفت و مرا ازین جهت الم عظیم روی نمود و حزن تمام
 دریافت گفتم روم و در دول خود بعض حضرت ایشان رسانم فرصت نگاه داشتم و در خلوتی خود را
 بحجره حضرت ایشان رسانیدم و خواستم که شمه از پریشانی حال خود عرضه داشت گفتم فرمودند که مولانا
 شیخ در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم خلوت در انجمن اهل کلی است و بنا کار و بار ایشان
 برین است و این اهل مافوق است از آیت کریمه رجال لا یلیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله
 نسبت شریفه این بزرگواران محبوب است غیرت محبت مقتضی آنست که محبوب مستور باشد

عبد الزام
 مولانا شیخ ادرام الله ظلال فاضله از کبار اصحاب حضرت ایشان اند و سالها محل عقد امور دنیوی آن حضرت مفوض بایشان بود از بعض اعز و اتماع افتاد که چون شب خدمت مولانا بمنزل خود میروند زمانی با اهل بیت خود می نشینند و طعامی تناول میکنند و چون مردم ایشان سر بر بالین می نهند خدمت مولانا تا خفیفه بسته تا دم صبح روی در قبله می نشینند و با تمام تمام نسبتی را که از حضرت ایشان فرا گرفته اند می زنند از خوان خدمت مولانا شیخ بد ظله چنان معلوم می شد که بحسب نفس و نفی و اثبات نامور بودند و مویید این معنی است آنکه روزی در خلوتی تقریب فرمودند که در یک نفس پنجاه و یک نوبت ذکر گفته میشود با ملاحظه نفی غیر و اثبات مقصود و رعایت بازگشت و وقوف قلبی و وقوف عددی بی آنکه نفس کوتاهی کند یا دل بخلقان آید یا اثری بر بشیره ظاهر شود روزی در محله خواجه کشیر در محوطه ملایان در حجره یکی از طلبه با جمعی از خلص اصحاب نشسته بودند و سخن از تصرفات عجیبه و کرامات غریبه حضرت ایشان میگذاشت و هر کس نقلی میکرد و خدمت مولانا فاسوش بودند بخاطر افتاد که چه باشد که ایشان نیز درین باب سخنی گویند بعد از خطه فرمودند که شما همه از تصرفات آفاقی حضرت ایشان گفتید و هیچ از تصرفات نفسی ایشان ذکر نکردید اصحاب گفتند شما کرم کنید و از ان باب حکایتی گوئید فرمودند که در مبادی حال که بملازمت حضرت ایشان رسیدیم و تعلیم فاضل گشتم جان بسیاری کندم و ریاضت عظیم میکشیدم تا آنکه اندک آثار و نتایج مشغولی ظاهر شدن گرفت و بالتفات حضرت ایشان روز بروز قوت می یافت ما بعد از چندگاه بقدر جمعیت خاطری دست داد و فی الجملة نسبت آگاهی حاصل شد ناگاه حضرت ایشان مرا بکفایت بعض مهات زراعت و غیر آن امر فرمودند و بسبب شغل با امور دنیا فتور در عمل باطن آن نسبت اندک اندک ضعیف شدن گرفت و مرا ازین جهت الم عظیم روی نمود و حزن تمام دریافت گفتم روم و در دول خود بعض حضرت ایشان رسانم فرصت نگاه داشتم و در خلوتی خود را بحجره حضرت ایشان رسانیدم و خواستم که شمه از پریشانی حال خود عرضه داشت گفتم فرمودند که مولانا شیخ در طریق خواجگان قدس الله ارواحهم خلوت در انجمن اهل کلی است و بنا کار و بار ایشان برین است و این اهل مافوق است از آیت کریمه رجال لا یلیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله نسبت شریفه این بزرگواران محبوب است غیرت محبت مقتضی آنست که محبوب مستور باشد

در کوه نور پیش شیخ الیاس عشقی بودم و حالا از ملازمت ایشان می‌آیم و چند آن تفریف دی کرد که صحبت
 وی میل عظیم شد بمرتبه که بحجره باز گشتم و بر همان قدم روی بکوه نور که لنگر وی آنجا بود آوردم اتفاقاً گذر
 من بر در مدرسه حضرت ایشان افتاد دیدم که آن حضرت نیز از راه رسیدند و بر در مدرسه فرود آمدند
 با خود گفتم که هرگز ملازمت حضرت ایشان نکرده‌ام اول با حضرت ایشان صحبتی دارم بعد از آن متوجه
 کوه نور شوم پس از عقب حضرت ایشان بدم مدرسه و دیدم که با جمعی از اصحاب در صحن مدرسه نشستند
 من نیز آمدم و روی بروی حضرت ایشان در صحن یاران نشستم بجزه سکوت کردند بعد از آن سر مبارک
 بر آوردند و مرا مخاطب ساخته این بیت خواندند که بیت در کوه چه می‌روی بمن باش * امروز معارف
 در جبل نیست * از استماع این بیت حال بر من بگشت با خود گفتم اگر حضرت ایشان این بیت را برای
 من خواندند بار دیگر هم بخوانند باز حضرت ایشان روی بمن کرده فرمودند مولانا ابوسعید این بیت از
 اشعار شیخ کمال خجندی است بیت در کوه چه می‌روی بمن باش * امروز معارف در جبل نیست * این گفتند
 و برخاستند و از مدرسه بیرون آمده سوار شدند و رفتند و باطن مرا بخود منجذب گردانیدند و من حیران
 و مضطرب ماندم با خود اندیشیدم که حضرت ایشان هرگز نام من نشنیده چه دانستند و این چه بیت بود
 که بر من خواندند و بهوش و آرا از مدرسه بیرون آمدم و بطالبه مدرسه می‌زافتم بیگ پیغام فرستادم که هر چه
 در حجره من است از کتب و اجزاء غیر با حق طلبه است در آن تصرف کنند بعد از آن رفتم و ملازمت آستان
 آن حضرت را لازم گرفتم تا مدت یک سال گذشت و درین مدت مطلقاً آن حضرت بحسب ظاهر هیچ‌گونه
 اتفاقی نکردند و آنجذاب و ابتلاء من بحسب باطن روز بروز بحضرت ایشان در تنزاید بود و در آن مدت
 به یک قبای آژده کینه میگذرانیدم که در زیر آن نه پیراهن بودند از آنجا بعد از یک سال اندک
 اتفاقات بحسب ظاهر از ایشان پیدا شدند گرفت هم خدمت مولوی میگفتند که روزی از حضرت ایشان
 باری عظیم بر من افتاد و آن موتهی که زمان زمان بحسب باطن از حضرت ایشان بمن می‌رسید منقطع شد
 و بمرتبه صفت قبض مستولی گشت که بیم هلاک بود و آن بار و قبض تا مدت بیست شبانه روز برداشت
 آخر طاقت شدم از بعض بزرگان شنیده بودم که چون در نماز تهی‌سین بخوانند بعد از آن هر دعا که
 کنند استجاب شود شبی در آن بی طاعتی بعد از نماز تهی‌سین دعا کردم که خدایا اگر در دنیا و من چیز نیست که مکرده
 حضرت ایشان است آنرا از من بیرون برد اگر استعداد من بروحی است که سبب کدورت حضرت ایشان

می شوم مرا از میان بردار یا ازین آستان دور افکن مثال این خندان در بنا جات خود گفتند و
گریه بسیار کردم چون صبح بلا زمت حضرت ایشان آدم اول سخن که فرمودند این بود که ما چند هستیم
که کاری میکنیم اکنون که شمارا ناخوش می آید و مرگ دوری خود میجوئید بر طرف باش کوا ازین سخن حضرت
ایشان معلوم شد که آن بار قبض که بفقیر حواله کرده بوده اند ترمیمی بوده است بعد از آن هم در مجلس سباط
و انشراح تمام در دل پدید شد و از فوائد انقاس خدمت منووی است این سه شجره که ایرادی افتد
رشته میگفتند که حاصل این کار و بار ذوق یافت و اتم نیافت است باید که طالبان آنچه یابند از واردات
و مواجید ذوقین شوند و باز از آن ذوقی تکی گشته برای آنچه نیافته اند و باقی مانده است ستالم شوند مقصود
بی نهایت است آنچه از وی دریابند نسبت با آنچه دریافته اند حکم نیم قطره دارد نسبت به دریای محیط پس اگر با آنچه
دریابند سر فرود آرند و آن آرام گیرند و در ذوق آن بمانند و آن ذوق از عالم بیرون روند ابد الابدین در آن
محبوس باشند و از اذواق و مواجید بی نهایت محروم و اگر عمر ابدی درین یافت و نیافت سیر کنند هنوز
پیش نکرده باشند و هیچ راه نرفته :

رشته روزی در معنی آیات سورة الاخلاص میگفتند اول موجودی که باجاء حق سبحانه بی واسطه شئی دیگر موجود آمد صاد
اول بود چون از سبب و فیاض ظاهر صاد را اولی باشد بود بزرادن لاجرم حق سبحانه درین سورة بآیه کریمه لم یلد نفی آن
مشابهت فرمود و چون حق سبحانه بعد از ایجاد موجودات و اظهار تعینات در ظاهر الهی و کونی بحسب ذات و صفات و بها
و افعال ظهور فرمود و همچنین ظهوری از ظاهر مشابه بود بزراده شدن لاجرم حق سبحانه درین سوره بآیه کریمه لم یولد نفی آن مشابهت
فرمود و چون بعد از ایجاد موجودات نوع انسان را بحکم خلق الله آدم علی صورت الرحمن نسخه جامع و مظهر
جمع آسمانی گردانید و ویرا آئینه ذات و صفات و افعال بی نهایت خود ساخت از حیثیت جامعیت ویرا
مشابهتی و مماثلتی بآن ذات یگانه مقدس که آیت قل هو الله احد الله صفت او ست پیدا شد که
در آن و هم تصور کفو بود لاجرم حق سبحانه بآیه کریمه و لم یکن که کفو احد نفی آن مشابهت و مماثلت فرمود
رشته میگفتند که روزی همراه پدر خود در مجلس و عطا خواجه شمس الدین محمد کوسولی رفته بودم و در آن مجلس
از خواجه خرق عادتی دیدم و تفسیر آیتی شنیدم که هر دو عجیب و غریب بود خرق عادت آن بود که خواجه
در معارف الهی و لطائف نا متناهی سخنی غامض و نکته بار یک میفرمودند که بعض از اهل مجلس را
بواسطه غموض آن سخن و عدم دریافت آن ناسی غرض شده بود و پیکیه میزدند خواجه را غیرت آمد

این بیان بود

از جمله اصحاب

از جمله اصحاب

فرمودند شما بیکه میزنید و حال آنکه من اگر این سخن را بسقت این مسجد گویم متاثر شود و از جا در آید چون خواهی اشارت بسقت مسجد کردند زلزله در سقت افتاد و آن سقت چوب پوش بود و طاقا طاق از چوبها بر آمدن گرفت چنانچه اهل مسجد بر هم ریختند بعضی که نزدیک در بودند بیرون گریختند و بعضی که نزدیک منبر بودند و دیدند و در پایهای منبر ریختند چون خرد سال تر بودم از حاضران زود تر دیدم و بر پایه منبر چسیدم و خواهی مدتی در بالای منبر سکوت کردند بعد از آن باز سخن در آمدند و مردم نیک حاضر و متوجه شدند و تفسیر آیت آن بود که فرمودند حق سبحانه میفرماید احسن الله احوالکم انما الله یکن بهیما نکه نکوی کرده است خدا یتعالی بتو نکوی خدا به بنده آن بود که در ازل آنزل خدا یتعالی ظاهر بود و بنده پنهان پس نسبت به بنده این نکوی کرد که بنده را ظاهر گردانید و خود پنهان شد پس تعلیم میداد بنده را و امر میکند که نکوی کن همچنان که خدا یتعالی نسبت بتو نکوی کرده است یعنی تو نیز خود را بنف وجود پنهان کن تا خدا یتعالی ظاهر گردد *

مولانا محمد قاضی ادا م اشترکات افاده

از جمله اصحاب و مقبولان حضرت ایشانند و در مناقب و شمائل و خصائص و فضائل آن حضرت کتابی تالیف کرده اند مسیله سلسله العارفین و تذکره الصدیقین در اینجا آورده اند که در تاریخ سنه خمس و ثمانین و ثمانمیه بود که بلازمیت حضرت ایشان رسیده شد و مدتی قریب به دوازده سال در ملازمت آن حضرت بود و احمد سعد علی ذلک چون خدمت مولانا را در اک لطافت و مهارت صوفیه قدس اشعار و اتم طبعی بلند و فهمی ارجمند داشتند لاجرم حضرت ایشان در وقت ادای حقائق و دقائق این طائفه خدمت مولوی را بسیار مخاطب می ساختند میگفتند که روزی حضرت ایشان از من پرسیدند که باین سخنان دقیق که از ما می شنوی هیچ نقصان در آن عقائد که از پدر و مادر و استاد در خرد سالی فرا گرفته بازمی یابی گفتم نه فرمودند که پس با توازین زبک سخن میتوان گفت از خدمت مولانا استماع افتاده و در سلسله العارفین نیز نوشته اند که ابدا ملازمت من حضرت ایشان را آن بود که با طالب علمی کرمانی مولانا نعمت الله نام از سمرقند بعزیمت هرات بیرون آمده بودیم چون به ده شادمان رسیدیم و بواسطه گرمی و هوا توقف کردیم نماز دیگر بود که حضرت ایشان رسیدند بلازمیت رفتم پرسیدند از کجائی گفتم از سمرقند بعد از آن بکجائی مشغول شدند و آنچه در خاطر بود همه را اظهار فرمودند از آنجمله سخن بود که فقیر را گشته ساخته ازین ولایت

این

می برد آنرا بروحی اظهار کردند که خاطر فقیر بجانب ایشان قوی منجذب شد و در اثنا سخن فرمودند
 اگر مقصود تحصیل علوم باشد اینجا نیز بسیار است و در آن وقت محقق شد که از مخفیات این فقیر هیچ چیز نیست
 الا که آن حضرت بر مجموع آن مطلع اند و یقین گشت که حضرت ایشان را بر بواطن خلق اشراق عظیم است
 با وجود عالم بانی یعنی میل سفر کم نشد که قوی بسیر برات مائل بودم قصد قرشی کردم منع فرمودند و گفتند اینجا
 بخارا عزیمت کن و صبح آمدیم تا اجازت خواهم کسی گفت بر کتابت مشغول اند توقف کردم بخطه گذشت
 بدیم که حضرت ایشان از آن موضع که نشسته بودند برخاستند و متوجه این جانب شدند و فرمودند
 که راست گویی برای درویشی بهرات میروی یا برای تحصیل علم فقیر از غایت دهمشت خاموش بودم مولانا
 نعمت الله گفت درویشهاش غالب است تحصیل را روپوش ساخته است تبسم کرده و فرمودند اگر
 چنین باشد نیک است و دست فقیر را گرفته متوجه پایان باغ شدند و آنقدر رفتند که از مردم
 دور تر شدند ایستادند و بجز آنکه دست مبارک حضرت ایشان بدست فقیر رسید از خود غائب شدند
 و زمانی برین غیبت گذشت چون حاضر شدیم سخن مشغول شدند فرمودند که شاید که خط ما را نتوانی خواندن
 و از جیب مبارک خطی بیرون آورده خواندند و دریم پدیدند و فقیر دادند و فرمودند کتابت ما را
 نیک نگاهداری و آن کتابت نیست حقیقت عبادت خضوع و خشوع و شکستگی و نیاز است که از شهوات
 و عظمت حق سبحانه بر دلی ظاهر شود و همچنین سعادت موقوف بر محبت است و ظهور محبت موقوف بر متابعت
 سید اولین و آخرین علیه من الصلوة و التماس من اتحمیات ایمانها و متابعت موقوف بر دستن طریق
 متابعت پس بغیرورت ملازمت علما که و ایشان علوم دینی اند برای این عرض می باید کرد و از ملازمت
 علما که علم را وسیله معاش دنیوی و سبب حصول جاه گردانیده اند دور باید بود و از صحبت درویشان
 که رقص و سماع کنند و هر چه باشد بی تحاشی گیرند و خورند و پیر باید کرد و از شنیدن توجیه و معارف که
 سبب نقصان عقیده درند بسیار اهل سنت و جماعت شود دور باید بود تحصیل از برای ظهور معارف حقیقت
 که با ولایت متابعت محمد رسول الله است صلی الله علیه و سلم باید کرد و اسلام بعد از آن باز پیش مردم
 آمدند و فقیر را اجازت سفر برات کردند و فاتحه خواندند و سوار شدند ما بموجب اشارت حضرت
 ایشان متوجه بخارا شدیم مقداری راه رفته بودیم که از عقب ما پیاده دویده آمد و کتابتی دیگر آورد که
 برای خدمت خواجه کلان ولد بزرگوار حضرت مولانا سعدالدین الکاشغری قدس سره نوشته اند که

از احوال دارنده رقعہ نیاز صاحب وقوف باشند اور انکذا زندہ بیکاری کند و بہر کہ خواهد اختلاط کنندین خط
 تاثیر عظیم کرد گوئیاتیری بود کہ بر سینہ مجروح آمدہ کی دل مشغوف ملازمت آن حضرت شد فاقیش طالب
 متوجہ بخار بود بی طاقت ولی آرام شدم و در ہر منزلی چیزی واقع شد کہ می بایست برگشت اما از
 حجاب آن بود کہ دغدغہ سفر از خاطر بیرون نمی شد تا رسیدن بہ بخارا شش مرکب گرفته شد و در ہر منزل
 صورتی واقع شد کہ آن مرکب را نتوانستم سوار شدن چون بہ بخارا رسیدہ شد و در چشم فراروی نمود و چند
 بواسطہ آن سفر متوقف شد بعد از ان چند نوبت دیگر از انجا قصد سفر کردہ شد ہر بار غرضہ پیش آمد کہ
 مانع سفر شد بالاخر تپ لرزہ شد بانو دگفتم اگر پیش ازین بسفر سعی میکنم ہم ہلاکت است با کلیہ دغدغہ سفر از
 خاطر بدر کردم مرض نیز بر طرف شد بعد از ان عزیمت ملازمت حضرت ایشان کردم چون تباہ شد
 رسیدہ شد بخاطر آمد کہ بلنگر شیخ زادہ الیاس روم چون در رقعہ ارادت ایشانم در آخر ایشان را دیدہ با
 و باطن نوعی اجازت خواستہ چہ جذب محبت حضرت ایشان غالب شدہ بی آرام ساختہ است مرکب
 خود را با خرچین کتابا یکی از آشنایان سپردم و بیازار آمد کہ از درویشان شیخ کسے پیدا کنم کہ ہمراہی
 او بلنگر روم کسی پیدا شد و گفت الاغ خود را بیارید تا متوجہ بلنگر شویم فقیر آمد کہ الاغ خود را گرفته روم
 یکی میگویی کہ الاغ تو با خرچین کتابا گم شدہ است و جمعے بحسبتن او مشغول اند بگوشہ نشستم و نہر محبت تفکر
 فرورد روم درین آشنا بخاطر افتاد کہ طبقہ خواجگان قدس امدار و احم بغایت مروت و خیر اند این مقدار
 بتواتفات نمودہ متوجہ تو شدہ اند تو قصد زیارت دیگری میکنی نیک است کہ ازین زیادہ تو ضرر
 نرسیدہ است و رباطن خود ازین عزیمت برگشتم و استغفار نمودم ناگاہ آوازی بگوشتم آمد کہ مرکب ترا
 یافتند بی هیچ قصوری سر بر آوردم دیدم کہ مرکب مرا حاضر کردہ اند آن آشنا میگویی امری عجیب واقع
 شد مرکب ترا در پیش خود بسته بودم بیکبار چشم انداختم می بینم کہ مرکب تو نیست متعجب شدم و بغایت
 دشوار است کہ در بازار تاش کند کسے گم کند آنرا باز یابد برای آنکہ بغایت غلبہ و اوردحام عظیم
 میشود این بسیار غریب است کہ بی هیچ نقصانی انجمن پیدا شود و از شادی این امر فقیر کینیتی پیدا
 فی الفور سوار شدم و متوجہ سمت گشتم و بلنگر شیخ زفتم چون بصحبت حضرت ایشان مشرف شدم تبسم
 فرمودہ گفتند خوش آمدی این فقیر را معلوم شد کہ از مجموع احوال گذشتہ من خبر داشتہ اند بلکہ آن
 موانع سفر از پیش حضرت ایشان بودہ است و ہم خدمت مولانا محمد میگفتند کہ یکبار در مبادی ملازمت

این محتاجی
 در حاجت
 حال ملازمت

این محتاجی

این فقیر وقتی که حضرت ایشان در رباط خواجهمی بودند بخاطر آمدن بطون مزار خواجهمی و ذریه و ذوق سیر
روم چون بدرگنبد مزار آمد پیش از آنکه قدم در گنبد نهادیم کیفیت غریب واقع شد که میقتادم و در در
عظیم در درون خود احساس کردم که مرا حلقه ساخت نزدیک بان رسید که روح از بدن من مفارقت
کند در خاطر افتاد که از صحبت حضرت ایشان آمدی ولی اجازت حضرت ایشان بزیارت مزار
مستوجب شدی نیکو بودنی الحال استغفار کردم و قدم در گنبد نهادم بر گشتم چون پیش حضرت ایشان نشستم
در نفس دل فرمودند شنیده که اکابر گفته اند که زنده به از شیر مرده مشاهده این حال موجب زیادت
یقین فقیر شد بحضرت ایشان بعضی از اعزّه اصحاب بیفرمودند که حضرت ایشان وقتی که مختصر بودند و جمعی
از اولاد و احفاد و خواص اصحاب در ده کمانگران بر سر بالین حضرت ایشان حاضر بودند درین محل فرمود
که هر کس از مردم ما چیزی اختیار کند از فقر و غنا و نخست متوجه خدمت مولانا محمد شد که اول تو اختیار کن
خدمت مولانا گفتند من آن اختیار کردم که مختار حضرت شماست حضرت ایشان فرمودند که مختار فقر
است بعد از آن یکی از سرکارداران اشارت کردند که چهار هزار شاہری بمولانا محمد بده که وی فقر اختیار
کرد تا آنرا مایه سازد از برای فراغت فقرای که در گردوی خواهند بود و خدمت مولانا بنابر امثال امر
آن وجه را گرفتند و سرمایه معیشت خود و اصحاب خود ساختند *

مولانا خواجہ تاشکندی رحمہ اللہ تعالیٰ

از قدما و اصحاب و از اجله و کلا حضرت ایشان بوده اند و در سبادی احوال در تاشکند بشر قبول
مشرف شده اند بعضی غریزان از خدمت مولانا نقل کردند که گفتند در سبادی و اوقات که حضرت ایشان
از خراسان بوطن اصلی مراجعت فرمودند و بامر زراعت مشغولی نموندند من جوانی بودم در سن بیست
سالگی ملازمت حضرت ایشان میکردم و آن حضرت بمن التفات تمام داشتند در آن اثنا جمعی از
صاحبان که داعیه تحصیل علوم داشتند و متوجه سمقند بودند مرا و سوسه بلنج کردند که در تاشکند
اوقات ضائع میکنی و نامای یابی چندان گفتند که طبع من نیز مائل رفتن خدا با خود اندیشیدم
که اگر از حضرت ایشان اجازت سفر طلبم غالب حال آنست که مانع میشوند هیچ به از آن نیست که
قصه ذوق تحصیل رفتن سمقند را بر رقعہ نویسم و وقتی که حضرت ایشان غائب باشند در آن موضع که
می نشینند بنهم و زود متوجه شوم چون بر مضمون رقعہ مطلع شوند من حاضر باشم مانع نخواهند شد

و درین صورت اجازتی نیز حاصل کرده بستم پس آن رقعہ را نوشتیم و بجا نهادم و رفتم اتفاقاً آن روز
حضرت ایشان بآن خانہ درینامدہ اند نماز شام کہ رسیدہ اند آن رقعہ را دیدہ اند چون خواندہ اند
از آن صورت متغیر شدہ اند و فرمودہ اند کہ او بزبان قلم با ما سخن می کند و بحیلہ از ما اجازت میخواہد
ببینیم کہ چون خواہد رفت و در همان ساعت حضرت ایشان متغیر شدہ اند و این عبارت فرمودہ
من بیاران تا شکندی در منزل اول نزول کردہ بودم میان شام و فتن بود کہ صدای بغای
شدید و تپ غظیم محرق عارض شد بمثاہ کہ مرابی طاقت دلی آرام ساخت فریاد و نالہ در گرفتیم تا وقت
شبگیر شد و مردم بیار کردن مرکبان مشغول شدند یکی از بیاران کہ باعث کلی بر سفر او بود برین کرد
مرکب من قیام نمود و خواست کہ خرچین برانگند و مرا سوار کنند در آن محل صداع و حرارت من مضاعف
شد بمرتبہ کہ پنڈاشتم سرم شدگافہ شد و میان آتش سوزان در آمدم و مشرب بر موت شدم فریاد کردم
کہ ای بیاران مرا گذارید و روید کہ اسکان حرکت و سواری نماند ہر چند بیاران مبالغہ فتن کردند باشند
منع کردم کہ یار اسے سخن کردن نہ آشتیم چون بیاران نا امید شدند و رفتند من با خود اندیشیدم کہ غالباً
این عارضہ از مہر حضرت ایشان است کہ بر فتن من راضی نیند و درین حالت نیت مراجعت کردم
فی الفور صداع و حرارت کم شدن گرفت بمرتبہ کہ آن قوت حاصل شد کہ برخاستم و خرچین بر مرکب
انگندم و سوار شدم و روی براہ تا شکند آوردم ہر گاہی کہ مرکب می نہاد تخفیف در آن عارضہ دست میداد
تا وقتیکہ بسواد تا شکند رسیدم اصلاً و قطعاً از آن صداع و حرارت اثری باقی نماندہ بود فی الحال
بمنزل خود رفتم و مرکب خود را بستم و بجا زمت حضرت ایشان آمدم و سلام کردم جواب گفتند و تبسم کردہ
فرمودند چرا بسم کردند رفتے گریہ بر من مستولی شد زمین بوسیدم و از آن بی ادبی عفو طلبیدم عنایت
کردہ فرمودند برو خدمت را باش کہ من بعد با تو کار یاد داریم و امور کلیہ در پیش است چون حضرت
ایشان بالتماس میرزا سلطان ابوسعید از تا شکند بکوچ بسم کردند آمدند تمام مہمات و نیوی بر ذمہ
استہام مولانا خواجہ علی نہادند و زمام امور بکف کفایت او دادند و تصرف مولانا در مہمات بمرتبہ رسید
کہ روزی بودی کہ از قبل حضرت ایشان بیست رقعہ بپادشاہ زمان و امرا و ارباب دیوان نوشتے
و بیچ احدے را یا اسے آن بنودے کہ از مضمون رقعہ مولانا تجاوز نمودے و در امر نکاسل
نمودے *

شیخ حبیب تاج تاشکندی رحمه الله تعالی

در تاشکند

ناله

از قدام اصحاب و مقبولان بوده است و حضرت ایشان ترتیب سفره اصحاب تاشکند بوسی
تفویض کرده بوده اند و حکایت کرده است که یکبار حضرت ایشان در تاشکند از بعض یاران
رنجیده بودند متوجه فرکت شدند یاران نیز از عقب حضرت ایشان به نیازمندی و مسکنیت تمام
جهت معذرت رفتند چون آنجا رسیدند معلوم کردند که حضرت ایشان در ده منار بر سر قبر مولانا
سیف الدین مناری اند در حجره مولانا اسمعیل فرکتی که در غریز مولانا سیف الدین بوده اند
یاران متوجه منار و حجره مولانا اسمعیل شدند و در آن محل حضرت ایشان بصفت بهیبت و هلال
متصف بودند هر که از یاران قدم در آن حجره نهاد و چشمش بر حضرت ایشان افتاد پیش گروید و
بر در غلطید و نزدیک آن رسید که اثر حیات از مجموع ایشان زایل گرداد آخر الامر مولانا اسمعیل
با جمعی دیگر از خالصان آن دیار برخاستند و سر برهنه کرده در خواستند و حضرت ایشان بنا بر این
آن خالصان گناه یاران را عفو کردند و آثار طعن و مرحمت ظاهر شدند بعد ازان یکی از یاران
شعور می آمدند و بر می خاستند تا همه بحال اصحاب را ندانند

مولانا نورالدین تاشکندی

از جمله مقبولان و منظوران بوده است روزی حضرت ایشان در محبت ذاتی سخن میگفتند فرمودند که
با اصطلاح صوفیه قدس اعداد و اتم محبت ذاتیه عبارت از ارتباط و عشقه است بحضرت حق سبحانه
بی آنکه آنرا سبب دانند یا سبب شناسند بلکه میل و انجذاب است که بر دفع آن قدرت نباشد و فرمودند
که از دو پسرک در نواحی تاشکند این نسبت را یافتیم یکی دایم بگرد حلقه نامیگشت و از دور می نشست گریه
کج میکرد یک روز محبت طهارت برخاستم بجانب ابرین طهارت مبادرت نمود چون طهارت ساختم
از وی پرسیدم که سبب آمدن تو اینجا چیست و چرا گرد این حلقه میگردی گفت من می بینم انم لیکن نقد
میدانم که هرگاه اینجا می آیم در باطن خود کشته و میله بحضرت حق سبحانه بازمی یابم و خود را از همه بایستها
خالی می بینم و ازان لذتی عظیم بدل من میرسد و چون میروم ازان نسبت تمی میشوم و آن
پسرک دیگر صورتی بغایت خوب داشت و با اصحاب ما مختلط بود و در آن نواحی مردم بسیار بوی تعلیق
خاطر داشتند و اصحاب ما را نیز بان متهم و مطعون می ساختند گفتیم او را عذر خواهید تا رود هر چند بیان کند

وراندند سودند هشت تا آخر در گریه شد و اضطراب بسیار کرد و گفت شمارا درین چه فائده که من اینجا نیام و در بیرون مردم مرا تشویش دهند و دلم در کشاکش بایستها افتد ازین حضور و جمعیت باطنی که درین حلقه در خود می یابم دور افتم یا ران ویرا گذاشتند و معذور داشتند و کار او بجائی رسید که مغلوب این نسبت شد بر وجهی که بار بار راه خانه خود گم میکرد و هر گاه که مرابوی نمی بود و چون خواستم که ویرا کاری فرمایم آن کار کرده بودی یا در آن کار بودی و این پسرک صاحب جمال که حضرت ایشان ازو میگفتند مولانا نورالدین تاشکندی بوده است از بعض اجله اصحاب چنین استماع افتاده که چون لانا نورالدین در تاشکند در سبادی ظهور حضرت ایشان بشرف ملازمت رسیده و همی رنات کرمانی پیش حضرت ایشان آورده و داب آن حضرت نمی بود که چیزی از کسی قبول کنند آنرا ازو قبول کرده اند و بر حاضران قسمت فرموده و در آن اثنا ویرا گفته اند که فائده صحبت این طائفه آنست که کسی را از گم شده وی یاد دهند مثلاً کسی گوهری قیمتی گم کرده است و خبر ندارد تا گاه بصحبت کسی افتاد که از گم کردن گوهر و از گم شده او خبر دارد فائده این صحبت آنکه او حاضر شود به گم کردن گوهر خود و از آن متاثر گردد و بعد از آن از گم شده خود خبر یابد این سخن دروے اثر عظیم کرده است و ملازمت حضرت ایشان لازم گرفته هر چند ویرا اجازت میداده اند و دور میگردد اند نمی رفته میگفته که مراد درین حضرت هیچ غرض نیست جز آنکه گذارند که گاه گاهی دیدار مبارک حضرت ایشان بنیم ویرا گذاشته اند و ویرا طریقه رابطه افتاده آنست و بوزرش آن نسبت بحد مشغول گشته و در اندک فرصتی مغلوب آن نسبت شده است روزی مولانا زاده فرکتی که در آخر فصل دوم ازین مقصد ذکر می گذشته است طریق مشغولی باطنی مولانا نورالدین اطلاع یافته است بادی از روی خشونت گفته که اگر در وقت نماز باین طریق مشغول باشی مودی بکفر میشود و زینهار که در وقت نماز باین طریق مشغولی نکنی از تکبیر احرام تا حین بیرون آمدن از نماز بسلام خود را ازین نسبت باز آری و دل خود را نگاه داری وی در جواب مولانا زاده این بیت میر حسینی را رحمه الله خوانده که بیت زانروی که چشم تست اول و محمود تو پیر تست اول و خبر تعرض مولانا زاده و جواب مولانا نورالدین را بعرض حضرت ایشان رسانیده اند حضرت ایشان بمولانا زاده گفته اند که شخصی را در نماز دل با ملاک و سباب و عبید و زبل و مواشی و انبار و سایر اشیا خسیسه میرود کافر نیست اگر مومنی را دل بمومنی مرتبط باشد چرا مودی بکفر شود

از بعضی مخادم چنین استماع افتاد که مولانا نورالدین آخر خود را فدای حضرت ایشان کرده است و آنچنان بوده است که حضرت ایشان را در ویای اول مرض طاعون پیدا شده است و دانه بزرگ که بود رنگ از پهلوی چپ که آن اشک و اصب است و خطر آن عظیم تر چه قلب صغیری که بدن روح جوان و منبع حرارت غریز نیست اقرب است بر آمده وی بلا زمت حضرت ایشان رفته و به نیازمندی تمام درخواست کرده و گفته که اجازت فرمائید تا این مرض را بدرارم زیرا که در دنیا هیچ امری بوجود من باز بسته نیست و در وجود مبارک حضرت شما صد هزار حکمت و مصلحت و حق سبحانه را با حضرت شما کارها و بازار را است حضرت ایشان فرموده اند تو جوان نورسیده عالم ندیده و بخود امیدها و در دل آرزوها داری وی گریان شده است و گفته که مرا هیچ امیدی و آرزوی غیر ازین نیست که خود را فدای این حضرت کنم حضرت ایشان ویرا اجازت داده اند وی مشغول شده و بزیر آن بار در آمده و مرض را جذب کرده و برداشته و آن دانه که بود از پهلوی چپ حضرت ایشان به پهلوی چپ وی منتقل شده است و حضرت ایشان بصحت تمام از بستر مرض برخاسته اند و مولانا نورالدین سر بر بالین بیماری نهاده و بعد از سه روز بجزار رحمت حق سبحانه پیوسته بعضی اصحاب که بکشف قبور و غیر آن از کثوف مستحق بودند فرمودند که روزی در آن مبادی که مولانا نورالدین وفات یافته بود در ملازمت حضرت ایشان سواره از مشرقی گورستان تاشکند می گذشتم دیدم که مولانا نورالدین را که در لحد برگردند و روی بجانب حضرت ایشان آورد و آن حضرت فرمودند که ای مولانا نورالدین راست خپ وی باز برگشت و روی بطرف قبله کرده وفات وی در شهر سنه اربعین و ثمانمایه بوده است که تاریخ و باب اول است *

مولانا زاده اتراری رحمه الله

از کبار اصحاب و اهل مقبولان حضرت ایشان بوده اند نام ایشان محمد عبد الله است و مولانا زاده اتراری شهرت یافته اند خدمت مولانا زاده گفته اند که چون بشرف قبول حضرت ایشان شرف شدم روزی در مجلس شریف آن حضرت بخاطرم گذشت چو نست که حضرت ایشان مرا سبق ذکر تلقین فرمودند و باین خاطر علیه کرد ناگاه متوجه من شدند و گفتند هر کار مناسب هر کس نیست ذکر مردم دیگر را مناسب است استعدا دشوار لطیف است شمارا احتیاج بان نیست و هم خدمت

در این وقت

مولانا زاده فرموده اند که در مبادی حال که ملازمت حضرت ایشان پیوستم در خاطر من خلجانی می بود که پیش از آن بصحبت طبقه عشقیان رسیده بودم و چند گاه در زرش طریق ایشان می نمودم سباده که اکنون از رقیه ارادت بیرون آمده ام از احوال ایشان گزندی بمن رسد تا در سحر این دغدغه روز آورد و این وسوسه غلبه کرد چون صبح ملازمت حضرت ایشان آدم از من پرسیدند که بکدام طبقه از مشایخ اختلاط کرده اید گفتم پیش ازین بعشقیان ارادت می داشتم و خاطر بوزرش طریق ایشان بیگماشتم فرمودند که امشب چنان دیده شد که جمعی از مشایخ ترک با سلاحهای بزرگ برگردن محوطه و حویلی ما میگذاشتند و هر یک نوع قوت آن نداشتند که توانند بدرون محوطه در آمدن و تصرفی نمودن غالباً بجهت شتاب بوده باشند بعد از آن خاطر من از دغدغه وسوسه بتمام آرام یافت و یقین داشتم که در طلب حقایق و عنایت ایشان همیشه از آفات ظاهری و باطنی ایمن خواهم بود و هم خدمت مولانا زاده فرموده اند که یکبار حضرت ایشان بحجره فقیر آمده طبعی فرمودند و گفتند اسباب طبع از مولانا خواجه علی بگیر در آن وقت کافی مهلت و کسب علی الاطلاق مولانا خواجه علی بودند چون طعام حاضر شد حضرت ایشان میل فرمودند ولیکن یاران تناول فرمودند بعد از خوردن طعام حضرت ایشان گفتند که درین طعام بی احتیاطی رفته است تحقیق کنید و در آن مبالغه کردند بعد از تحقیق بلیغ معلوم شد که در هضم قصوری بوده است بنهایت غضب کرده فرمودند بنابر کار غذاست در آن امر احتیاط عظیم حجب است چه بر بدن آنچه ظاهری شود اثر خود را در سالک ظاهر میگردد و اند اینهمه بی ذوقها و پراشیا نهی که مشاهده میکنید اکثر از خوردن نعمتهای پریشان است بعضی مخایم نقل کردند که روزی حضرت ایشان با جمعی از درویشان در حجره خلصه از اصحاب صحبتی گرم داشتند و اثر تصرف حضرت ایشان در مجموع ظاهر بود تا غایتی که هر که آن مجلس در می آمد و می نشست ویرا کیفیت در می یافت که نمیتوانست برخاست در آن میان طعام آوردند خدمت مولانا زاده را استغراقی عظیم روی نموده بود و بر وجه از خود غائب شده بودند که هر چند ایشان را تحریک می نمودند حاضر نمی شدند ناگاه حضرت ایشان با نظر بان جانب افتاد و دیدند که کسی مولانا زاده را میخواند که حاضر سازد بوی تند شده فرمودند چرا ادبی میکنی مگر ندانستی که هر کس از ما بحسب قابلیت و استعداد خود چیزی اخذ میکند درین عادت مولانا زاده از ما بحالی مشرف است که خبر از کونین ندارد و اگر تو دانی که او چه حال دارد از رشک آن

لذت طعام خوردن از تور و پس این بیت خواندند این شیوه عشق هر خسته را بنود + این واقع هر یو الوه سے را بنود + منکر چه شوی بحالت زنده دلان + فی هر چه ترانیت کس را بنود + خدمت مولانا زاده هم در حال حیات حضرت ایشان اجازت سفر حجاز در یافته اند و بعد از زیارت حرمین شریفین زادگاهشان شہ فادکر اتمہ بولایت شام آمدہ از دمشق اقامت نموده اند و مدتی در آن بلا و مرجع طالبان بوده اند و از آنجا از دنیا رحلت فرمودہ اند راقم این حروف بخط مبارک مولانا نور الدین عبد الرحمن الحجامی قدس اللہ سرہ السامی دیدہ است کہ بزرگتر کتابی نوشته بودند خدا خواجہ عبد اللہ ادا م اللہ بقاۃ بمولانا زاده اتراری مولانا محمد عبد اللہ بدمشق نوشته بودند کہ بعد از عرض نیاز مندی التماس آنکہ ہمت بران دارند کہ در آخر حیات از آلالشی کہ بغیر ازان بالایش کردن موجب حیا باشد باید کہ نجاتی حاصل شود و اسلام

را این کلمات

از عبد اللہ

مولانا ناصر الدین اتراری رحمہ اللہ رحمہ اللہ

از جملہ خادمان و مقبولان حضرت ایشان بوده است و وی برادر خرد مولانا زاده اتراری است وی گفتہ است کہ در اوائل حال کہ ہنوز اہل سمرقند حضرت ایشان را شناختہ بودند جمعی از طرف تاشکند آمدہ بودند و بعضی از شمال و صفات و خوارق عادات حضرت ایشان نقل میکردند و امور عجیبہ غریبہ میگفتند از استماع آن حکایات کہ جز علاست ارباب ولایت نتواند بود خاطر مرا بجانب حضرت ایشان انجذابی واقع شد اما بواسطہ آنکہ دل بکی از مظاہر جمیلہ متعلق بود تو قفر روئے نمود و چون آن اخبار متواتر شد با وجود گرفتاری خاطر در توجہ بدان صوب مجازم شدم و با جمعی از طالبان این طریق تباشکند آدم در آن محل حضرت ایشان در باغستان بودند کہ از کوہ پایہ تاشکند است چون بلا زمت رسیدہ شد انچہ می شنید زیادہ ازان برای بعین دیدہ و بعد از چند روز کہ فصل ربیع نزدیک بود خاطر مرا جعت بنال بگشت و خار خار عشق آن جوان دل برابی آرام ساخت و میخواست کہ در سیر و تماشای پشت کوہک چنانچہ عادت اہل سمرقند است روز نوروز حاضر باشد و ملاقات آن جوان دست دہد بچیت اجازت خواستن بلا زمت آدم و زخصت مراجعت ہستم اجازت ندادند و چون صبح نوروز شد یاد آن جوان و سیر پشت کوہک مرا ملول ساخت و حزینم فرود گزفت و حضرت ایشان با جمعی از اصحاب سوار شد ندو بدی متوجہ گشتند و مراد رکاب پایون خود

از آنجا

چون از سمرقند

همراه بردند و در آن سیر صحرا دل اصلا نمی کشود که بجانب آن جوان و سیر آب کو یک میل عظیم داشت
 و من ازین صورت بغایت خجل و منفعل بودم ناگاه در آن صحرا بلاله زاری رسیدند و از پشت اسب دست
 مبارک فراز کردند و لاله فرا گرفتند و بدست من دادند و فرمودند که مولانا ناصر الدین شرم نداری که در چنین
 صحبت و صحرا و لاله زاریاد جوان و سیر آب کو یک میکنی چون حضرت ایشان اظهار این معنی کردند
 از فرق تا قدم غرق عرق انفعال و تشویر گشتم و عظیم خجل و شرمسار شدم حضرت ایشان چون آن حالت
 از من مشاهده کردند فی الفور التفاتی فرمودند که علاقه محبت آن جوان از دل من بکلی منقطع شد و بجا
 آن محبت حضرت ایشان ثابت گشت و هم وی گفته است که چون سلطان ابوسعید مرزا سمرقند را
 فتح کرد و حضرت ایشان با استدعای وی از تاشکند بسمرقند آمدند روزی بجهت اختیار منزل در محلات
 و باغات بیرون سمرقند سیر میکردند تا آنکه بجله خواجه کشی رسیدند و آن موضع را پندیدند و من در آن
 سیر ملازم بودم چون شب درآمد و حضرت ایشان با ستراحت مشغول شدند مراد خاطر افتاد
 که آن حضرت امروز تردد بسیار نمودند و سید انم که کوفته و مانده شده اند و من بخود آن جرأت
 دلی ادبی ندارم که بی امر حضرت ایشان پیش روم و خادمی کنم چه باشد که از حضرت ایشان امر شود که
 بخدمت بعد از خطور این معنی انتظار اشاعتی می بردم ناگاه فرمودند مولانا ناصر الدین تو نیز کوفته
 و مانده شده و اگر نه خدمت در محاسن چون این قدر اجازت یافتیم بر حتم و بخدمت شتافتیم وی
 گفته است که در آن مبادی که از سمرقند بلازمست حضرت ایشان تباشکند رفته بودم آنجا و شتمند
 بود درین منطق منفرد و در سایر علوم ریاضتی متبحر مولانا میر جمال نام که در کسوت قلندریمی زیست
 و کینگ می پوشید و نماز نمیکرد و در ارتکاب محرمات بغایت دلیر و بی حیا بود و منکر طریقه مشایخ
 و طائفه اولیا و دائم الاوقات غیبت و خدمت حضرت ایشان میکرد و سخنان بی ادبانه ناشایست
 میگفت روزی در مجمعی افتادم که وی آنجا بود و نسبت بحضرت ایشان سفاکت میکرد و خیانت
 می نمود چون مرادید و میدانست که از جمله خادمان حضرت ایشانم آغاز تعرض کرد و گفت شما متقم
 کس شده اید که نه علم دارد نه حال نه ذکر نه خلوت و من امروز بمجلس و می آیم و پنهان از و در آن
 نیک میخورم و بر وی حکم میکنم که فلان طعام و علوا برای من ترتیب نماید تا شام آیند که او را هیچ
 باطنی و حالی نیست و کار او هیچ اصلی و مغزی ندارد و من از هرزه و بدیان او عظیم بی دقت شدم

لیکن در مقابل او غیر سکوت مصلحت ندیدم روانی برخاستم و از آن مجمع ملول بیرون آمدم و متوجه حضرت ایشان شدم و وی متعاقب من با سه طالب علم که ایشان نیز در مقام هنر ظرافت و تعریف و سفاکت بودند و رسید و با اتفاق مجلس حضرت ایشان در آمدم و من بغایت در بار بودم که مبادا آن سفیه بی حیائی و بی ادبی کند چون نشست پیش از آنکه سخن آغاز کند مقدم برنگ از همتین کپنک پنهان از حضرت ایشان بیرون آورد و در دامن نهاد و خواست که فرو برد و رگ لوی وی محکم شد و راه نفس بروی بسته گشت هر چند سعی کرد و جد جهد نمود که بگ لوی وی فرو رود میسر نشد آخر حال برو بست حضرت ایشان فرمودند تا شسته محکم بر گ لوی وی زدند و آن بنک از گ لوی وی در میان مجلس افتاد و همه حاضران برو خندیدند و بمشابه نخل اسفعل شد که صفت نتوان کرد و در آن خجالت و نه حال باشا گردان از مجلس حضرت ایشان بیرون آمد و این قصه در ولایت تاشکند شهرت یافت در آن دیار نصیحت شد و دیگر آنجا نتوانست بود از آن دیار فرار نمود و دیگر کسی از ایشان آید

بهند و خواجه ترکستانی رحمه الله

از جمایه مقبولان و منظور آن حضرت ایشان بوده و از جمله قدما و سابقان صحاب و ی جوانی بوده است سپاهی از شیخ زاده های ترکستان که حضرت ایشان بوی اتفاقی نموده اند بشغلی از اشتغال امر فرموده اند و از وی احوال غریبه و آثار عجیبه ظاهری شده است تا آنکه روزی حضرت ایشان ویرا در محرابی دیده اند که چون مرغان بلند پرواز در روی هوا طواف میکرده است حضرت ایشان را این طور از وی پرسندیده نیامده است و غضب شده اند و آن کیفیت را از وی سلب کرده اند و وی از هوا چنان بر زمین افتاده است و اعضاء وی کوفته شده و بغایت بی نسبت و اجنبی گشته است برخاسته و در مقام معذرت و نیازمندی شده و سر بر پای مبارک حضرت ایشان نهاده هر چند زاری و تضرع نموده هیچ سود ندانسته و قریب یکسال این بی اتفاقی از حضرت ایشان نسبت بوی واقع بوده آخر الامر بهند و خواجه بی طاقت شده و آغاز خشونت و بی ادبی کرده و حضرت ایشان گفته که نسبت و حالت مرا غارت و تاراج کرده اید اگر بمن باز رسید بید فها و الا حضرت شمار می کشم و اگر حضرت شما دست نیابم خود را می کشم باین سخن هم اتفاقات نگذاشته اند و وی دائم در کمین می بوده است اتفاقاً وقتی از اوقات آن حضرت را در کوچه باغی پیاده و تنها یافته است کار و بر حضرت ایشان کشیده و حمله آورده

در موضعی که منفی و مباحی نبوده است حضرت ایشان بطریق خلع و لبس تشکیلی بصورت شبانی صحرایی
 شده اند که طاقیه بره پرمویی سیاه بر سر داشته و قبای شپین سفید در بر و عصائی سبطر شبانی در دست
 چون وی مردی اجنبی دیده دست و کار دنگا به داشته متعجب شده و بر جای خشک فرو مانده و حرکت
 دست و پایی وی تمام رفته حضرت ایشان کار دراز دست وی فرا گرفته اند و بصورت اصلی معاودت
 فرموده تبسم کرده گفته اند که اگر من ترا بین کار دگشم چه میگوئی وی پیش حضرت ایشان روی برخاک
 مالیده و زار زار فریاد گرفته و بغایت بدرد دل نالیده آخر حضرت ایشان بوی رحم کرده اند و باز او را بر سر کار
 آورده و وی بر دست مبارک حضرت ایشان حمد کرده دیگر امثال آن حرکات نکنند و کرامات و خوارق
 عادات را بپوشد و در اخفای آن حسب المقدور بکوشد تا قم این حروف در سمرقند از پیر عزیز
 باشکوه که از بنی اعمام حضرت ایشان بود این حکایت شنید و آن عزیز فرمود که من در جوانی هند و غلام
 دیده بودم و با وی صحبت داشتم جوانی وجیه با هیبت بود و آثار جذبات از و ظاهر و این رباعی از دوس
 یاد دارم که میخواند رباعی هر خطه بصورتی رخ دوست بزمین در آئینه روی تو همان روست بزمین
 تو دیده نداری که تو بینی او را بد و نی نیرت تا قدمت اوست بزمین

مولانا اسماعیل فرکتی رحمه الله

از جمله سابقان اصحاب و مقبولان حضرت ایشان بوده است و وی فرزند خدمت مولانا سیف الدین
 سناری است که از کبار اصحاب و اوجه بزرگ قدس الله سره بوده اند و ذکر ایشان در مقاله این رساله
 گذشته است و خدمت مولانا سیف الدین را دو فرزند بوده است هر دو عالم و عامل و فاضل و کامل فرزند
 بزرگ ایشان مولانا سلیمان فرکتی است که از تلامذۀ حضرت خواجه محمد یار ساقدس سره بوده است و اجازت
 که حضرت خواجه برای وی بر جزو حدیث نوشته اند بنظر این ضعیف رسیده و آن نیست که از خط مبارک
 خواجه نقل افتاده یمنا باسد سجانه و تعالی صاحب هذا الخیر و صفوة الاقران مولانا سلیمان بن مولانا سیف الدین
 زید توفیق و رحم اسر و الوده فی مجلس سمعوا علی هذا الفقیه من الاحادیث النبویه و الموارث المصطفویه صلی الله
 علیه وسلم و طلبوا الاجازات العامة فانشد هذا الفقیه ایجابا بالمسؤولهم هذه الابیات الاربعه مقتبساً من کلام
 احد الاکابر السلف محمد اسر و رضی عنهم اجمعین ابیات اجلالی اخبرت لکم سماعی و ما صنعت
 من کتب الحدیث و اخبرت کل ذی دین و عقل و یرید العلم بالطلب الخیث و علی شرط الاجازت

ناحفظوه بدین تصحیف و الغلط انجیث بدو اوصیکم بقوا الله کما به تناووا البر من رب مغنیف *
 کتبه العبد محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخاری یوم السبت الثانی من ربیع الآخر سنه تسع عشر و ثمان مائه
 حامدا و صلیا و مسلما اولاً و آخراً و باطناً و ظاهراً و فرزند دوم مولانا سیف الدین مولانا اسمعیل است
 که از قدماء اصحاب ایشان بوده دست پوشیده مانده که همچنانکه در میان اصحاب حضرت خواجه بزرگ
 قدس سره چهار مولانا سیف الدین بوده اند که اندکی از احوال هر یک در ذکر مولانا سیف الدین بخاری
 ایراد یافته در سلسله اصحاب حضرت ایشان نیز چهار مولانا اسمعیل بودند و ششم از احوال هر یک در ذکر
 مولانا اسمعیل فرزند مولانا سیف الدین ایراد می یابد *

اما اول مولانا اسمعیل فرقی است فرزند مولانا سیف الدین بخاری و وی در سباده
 ظهور حضرت ایشان در تاشکند بشرف قبول نسبت مشرف گشته وی فرموده است که در سباده احوال
 به نسبت ملازمت حضرت ایشان از فرقت تاشکند آمدم و حضرت ایشان بنا بر ملاحظه نسبت ارادت پدرم
 بحضرت خواجه بزرگ قدس سره با غیر آن خاطر شریف بجانب این ضعیف مصروف داشتند و در مقام تفقد و
 عنایت شدند و بهم در آن مجلس همین التفات حضرت ایشان نسبتی بزرگ و جمعیتی قوی حاصل شد
 و موجب سرور و انبساط باطن گشت چون شب خواب کردم در خواب چنان دیدم که بازی سفید
 بردست داشتم و مرآبان بسیار میل و محبت بودند ناگاه از دست من پرید چون از خواب بیدارم
 متبص و ملال عظیم غالب شد و از آن نسبت و جمعیت خاطر اثری نماند در وقت سحر که محل انعقاد مجلس بود
 بملازمت حضرت ایشان آمدم و بغایت ملول و غمگین بودم حضرت ایشان ملال مراد ریافتند
 پرسیدند که سبب ملال چیست من خواب خود را عرض کردم فرمودند تعبیر این خواب آنست شما را
 در صحبت نسبت خوب حاصل شده بوده است چون بخواب رفته اید آن نسبت آنکه چیزی که با وسبب
 معارف و صیاد حقائق میتوان کرد در صورت باز که از اسباب صید است دیده شده غمگین میباید
 شاید که باز بدست آید و مقارن این سخن التفاتی فرمودند که هم در مجلس جمعیت و نسبت خوبی ظاهر شد
 و آن قبض و ملال با انبساط و شراح باطن مبدل شد و سرور عظیم حاصل گشت بعد از مشاهده این احوال
 دیگر از ملازمت حضرت ایشان هرگز جدا نتوانستم شد و بسبب وصول و پیوستگی من بحضرت ایشان این
 بود و حضرت ایشان فرمودند که مولانا اسمعیل فرقی ازین جهت که پدر مولانا سیف الدین بخاری بود

خاطر بایست مصروف داشت تا او را نسبتی خوب و جمعیتی قوی حاصل شد بعد از آن اینجایم باشید و دیگر
از اجابت او نیست شد و جمعی دیگر نیز پیدا شدند و صحبت منعقد گشت بجهت کفایت مایحتاج این محبت
بحسب ضرورت بامر زراعت و سرانجام آن می بایست کردن تا جمعی توانند که بفرغت مشغول باشند
خاطر ایشان نسبت به مایحتاج ضروری متفرق نشود و سبب اشتغال بدینا و تحصیل آن درین بود چون بقدر
دنیا را تجویز کردیم یکبار روی آورد و تمام فرو گرفت و آخر الامر ازین محقر خلیع بکارخانه اولاد راه یافت
خدمت مولانا اسمعیل فرستی فرموده است که روزی جمعی از اصحاب حضرت ایشان در فرست منزل این
فقیر بودند و صحبتی بغایت خوش میگذشت درین محل در خاطر همه افتاد که چه سعادت بودی اگر حضرت
ایشان درین محل درین منزل تشریف داشتندی مقارن این حال حضرت ایشان از تاشکند
وارسیدند و باین مجلس درآمدند و آثار کیفیت عظیم از شیره مبارک حضرت ایشان ظاهر بود چون نظر
حضرت ایشان بر یاران افتاد و همه را جمعیت خاطر دیدند این بیت خواندند بیت بر شکر غلطید
ای سودایان از برای کور می صفرایان در حالتی قوی در باطن اصحاب ظاهر شد که همه یکبار
غلطیدند و مدتی بیوش افتاده بودند بعد از آن یکیک با التفات حضرت ایشان بشعوری آمدند تا همه
بر خاستند و هر یکی را کیفیت عظیم دریافته بود و اثر آن در باطن بعضی تا سه روز باقی بود و در بعضی تا یک
هفته و در بعضی تا ده روز زیاد بحسب تفاوت استعداد و قابلیت اما دوم مولانا اسمعیل قمری
است و وی دانشمندی ممتی بود از ترا که تبرز که از بهرات بسمت آمده بود و ملازمت حضرت ایشان
اختیار کرده و اکثر اوقات همراه حضرت ایشان سواره می گشت و حضرت ایشان در مجالس گاه گاه
با وی مذاکره علمی میکردند بعضی از اصحاب چنین می گفتند چنان می نماید که نسبت علیه بر مولانا غالب است
و از نسبت باطنی این عزیزان تا اثری چند آن ندارد روزی حضرت ایشان در قریه شادمان در محضر
نشسته بودند و مولانا اسمعیل قمری با جمعی از اصحاب خدمت حاضر بودند و حضرت ایشان شرح عربی شیخ
سعید فرغانی که بر قصیده نایه فارسیه نوشته است بخط مبارک حضرت خواجه محمد پارسا قدس سره بدست
داشتند فرمودند بنحوا هم که این کتاب را بخط نسخ نیکو نویسانم که در سفر یاد ام با من باشد هر که ام از اهل
مجلس خط نیکو دارد چیزی نویسد که من بنیم خط هر که مرا خوش آید این کتاب را بنویسانم پس فرمودند
تا کاغذ و دوات و قلم آوردند چون خط نسخ فقیر که راقم این حروفم بقدر صورتی داشت خواستم که یک بیت

حسب حال خود نویسد باین بهانه در دول عرض کنم دست فراز کردم که قلم و کاغذ بردارم مولانا اسماعیل
 قمری بآن که خطوی صورتی نداشت مبادرت نمود قلم و کاغذ را بعنف از فقیر در ربود حضرت ایشان
 قصد فقیر و مبادرت و عنف مولانا را دیدند و وی بخطی شکسته نامطبوع این حدیث موضوع را نوشت
 که در غایت نزد جاپس برخواست و بدست مبارک حضرت ایشان داد چون حضرت ایشان آن خط
 نادرست و آن حدیث غیر صحیح را دیدند بیکبار تشدد شدند و فرمودند مولانا اسماعیل شما از صحبت هر روز با
 به تشویش بوده اید که آرزوی غنیمت کرده اید اکنون خیرید و در مدینه شهرت بدست نینید تا از ملازمت
 هر روز خلاص باشید و از همین مجلس مولانا اسماعیل را همراه مولانا لطف الله مولانا سلطان و جمعی
 از موالی بشهر فرستادند تا ویرانند و سر که حضرت ایشان در شهر ساخته بودند اجلاس کردند و او را
 دوام صحبت و ملازمت محروم شده اما سوم مولانا اسماعیل شمسی بودند و وی مولویت و
 اهلیت تمام داشت و از حضرت ایشان تعلیمی مشرف شده بود و آثار مشغولی باطن از او ظاهر می نمود
 و وی نیز از تراکه تریز بود و چون از خراسان همراه مولانا اسماعیل قمری رفته بود و میان ایشان اشتراک
 اسمی بود لهذا اصحاب ویران در مقابل قمری شمسی گفتند و بآن مشهور گشت و حضرت ایشان ویران بعد از
 چند سال که در خدمت و ملازمت بود تا بشکند فرستادند تا در مدینه که آنجا ساخته بودند با مرتد پس قیام
 نمود و بقیته العمر آنجا اقامت فرمود اما چهارم مولانا اسماعیل ثالث بود و وی طالب علمی خوش طبع
 بود که کتب متداولات و رزیده بود و اکثر کتب مشهوره دیده از بهرات علمیده بملازمت حضرت ایشان
 بسمرقند آمده چون در آن اوقات مولانا اسماعیل قمری شمسی هر دو در ملازمت بودند لهذا اصحاب سیمین را
 ثالث گفتند و باین لقب شهرت یافت بعض اصحاب گفتند یکچند روز پیش آمدن وی بسمرقند روزی
 حضرت ایشان فرمودند که مری قابل برای من می آید و در بهان ایام مولانا اسماعیل ثالث از بهرات
 در رسید و حضرت ایشان بوی التفات بسیار کردند و اتفاقا در آن مجلس بارکش انگور حسینی پیش
 حضرت ایشان بود یک خوشه برداشتند و بدست وی دادند و مقارن آن حال در وی تصریف کردند
 که حال بروی بگشت و چون بجای خودش کیفیت غیبیت و بخودی پشاه بروی غالب شد که خوشه انگور
 از دست وی در کنار او افتاد و مدتی از غیبیت و بخودی داشت بعد از آنکه بشعور آمد که خدمت برست و بخواهد
 بفرغت نشست و وی مروی تناور و قوی پسکل بود و در ملازمت حضرت ایشان خدمات مردانه می نمود

و تا حضرت ایشان در قید حیات بودند در سفر و حضر حاضر بودند و بعد از حضرت ایشان بجانب مجاز غزیت کرده چون در حرم که بنیت مجاورت اقامت نمود و و هم در آن ارض مقدسه از دنیا رحلت فرموده خاتمه در ذکر تاریخ وفات حضرت ایشان و کیفیت انتقال ارتحال حضرت از دنیا بدو آخرت در کثرت ثوابه که راقم این حروف بشرت آستان بوسی مشرف بود روز دوشنبه بیست و چهارم ماه ربیع الآخر سنه ثلثه و تسعین و ثمانیایه در سن شریف خود سخنان میفرمودند و در آن اشنا گفتند سه سال و چهار ماه دیگر بود تمام می شود و ابتداء مرض حضرت ایشان غزه محرم الحرام سنه خمس و تسعین و ثمانیایه بود و انتقال بدو را اقرار در شب شنبه بیست و نهم سلخ ربیع الاول این سال واقع شده که جمله ایام مرض حضرت ایشان هشتاد و روز بوده باشد پیش از انتقال بدو از ده روز فرموده اند که اگر حیات باقی باشد پنج ماه دیگر را هشتاد و نه سال کامل میشود و سال عمر نبود در می آید بعضی عزیزان فرمودند که در آنکه مدت مرض ایشان هشتاد و نه روز بود موافق سال عمر آن حضرت گویند آنست که تحقیق معنی آن حدیث که بی یوم کفارت است که کرده اند خدمت مولانا ابوسعید اوجی که در مدت مرض و نقل حضرت ایشان شب و روز حاضر بوده اند و بر خدمت و ملازمت مداومت می نمود چنین فرمودند که شب چهارشنبه بیستم ربیع الاول سنه خمس و تسعین و ثمانیایه تحویل حوت بوده در روز چهارشنبه حضرت ایشان از محله خواجه کفیر بفرمیت ده کمانگران روان شدند و بیابان محله قوچیان نزول فرمودند شب شنبه آنجا بودند و صبح پنجشنبه خواستند که از راه مصر متوجه کمانگران شوند بسبب شدت مرض و غلبه ضعف آن روز آن شب در مصر ماندند و صبح جمعه بجا کمانگران روان شدند و در راه زمان زمان توقف می نمودند و محطه محطه میفرمودند تا خفتن شب شنبه بود که کمانگران رسیدند و هفت روز تمام آنجا بودند و از صبح جمعه تا آخر روز هر ساعت ضعف آن حضرت زیاده می شد و در مدت آن سه ماه که مرضی بودند در حفظ اوقات خلوة مکتوبه سبانه عظیم داشتند و همیشه اتهام تمام می نمودند که نماز در اول وقت گذارده شود خصوصاً غلبه ایام داشتند و مرض و چون ضعف بغایت رسید و آن نماز شام شنبه سلخ ربیع الاول بود فرمودند که نماز شام شده باشد بعرض رسانیدند که شده است نماز شام را با بشارت گذاروند و از وقت نماز خفتن اندکی گذشته بود نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد و بجوار رحمت حق سبحانه پیوستند

در راه بیابان

چون حضرت ایشان را تغیر شده است و آن وقت پیشین روز جمعه بوده است زمین لرزیده و در شهر
سمتند زلزله عظیم شد و غبار برخاسته و در آن وقت مردم در مسجد جامع بوده اند و اکثر خلق از صوت
مرض آن حضرت خبر داشته اند چون آن علامت عظمی دیده اند جازم شده اند بآنکه حضرت ایشان را
صورتی واقع شده است بعد از نماز جمعه مجموع خواص عوام از شهر بیرون آمده اند متوجه کمانگران شده اند
و وقت نماز نغتن در حین انقطاع نفس مبارک حضرت ایشان یکبار دیگر زمین لرزیده است و زلزله
شدیده در شهر سمتند باز واقع شده و میرزا سلطان احمد با همه ارکان دولت و اعیان مملکت وقت
غروب از شهر بکمانگران رسیده اند و میرزا بعد از نماز شام حضرت ایشان را در یافته و یکگاه رود
شبهه میردرویش محمد ترخان بتجیل تمام از پیش میرزا آمده و نفس مبارک حضرت ایشان را در محفه
هناده متوجه شهر شده اند و نماز پیشین را بمحله خواجه کفشی آورده اند فی الحال بغسل و تکفین مشغول گشته اند
مجموع خواص عوام شهر و ولایت در محوطه ملایان بر حضرت ایشان نماز گذارده اند و هم در آن محوطه دفن
کرده اند و اولاد بزرگوار حضرت ایشان آنجا عمارت عالیه طرح نموده اند و قبر مبارک آن حضرت را
بر بهترین وضعی ساخته و پرداخته اند بعضی از اغزه اصحاب که در حین ارتحال و انتقال حضرت ایشان
حاضر بوده اند و بعضی دیگر که از حضرت خواجه محمد سی رحمۃ اللہ تعالی شنیده بوده اند چنین نقل کردند
که چون نفس مبارک آن حضرت نزدیک بالقطوع رسید و آن میان شام و نغتن بود در آن خانه
شمع بسیار فروخته بوده اند و خانه بغایت روشن بود درین حال ناگاه مشاہده افتاد که از میان
دو ابروی مبارک حضرت ایشان نوری چون برق لامع بدخشید چنانچه شمع آن نور همه شمعها را که
در آن خانه می سوخت مغلوب و مستور گردانید و هر که در آن خانه حاضر بود آن نور را مشاہده نمود و
بعد از درخشیدن آن نور نفس مبارک حضرت ایشان منقطع شد اعلی اللہ تعالی در جبهه فی علیمین
من الذین انعم علیهم من النبیین و الصدیقین و الشہداء و الصالحین روح اللہ روح اسلام و طول
عمر اخلافه و حضرت مخدومی مولانا نور الدین عبدالرحمن الجامی قدس سره السامی از براسے
حضرت ایشان مرثیه فرموده اند و در تاریخ وفات آن حضرت غزلی و قطعه نظم کرده اند و مجموع آن
در دیوان سوم مسطور است و آن غزل و قطعه انیسیت قطعه بوستان و ولایت کن دخت بلند
که عمر با بر اهل فقر سایه فکند چو شاخ سدره نه در سر بلندش پتیا چو باغ روضه نه در میوه بخشیش

مانند و فروغ آن بفیوض گرم گرانمایه و اصول آن بصفت قدم قوی پیوند و بندل میوه
 غذای هزار روزی خواه و ببسط سایه پناه هزار حاجتمند و ستوده خواجه عبید الله آنکه در همه
 جز از شهود حقیقت دلش نشد خرسند و بهشت صد و نود و پنج صرصر اجالش و نگر در رحم بر این جهان
 زنج بکند و گذشت پاس شب آخرین از ماهی که شمع جمع رسل را در ورسید گزند و بنود فتن
 او همچو دیگران جامی و زده هر حادثه زانی و سپهر فتنه پسند و چون جذب معنی وحدت بعارف آوردی
 نه ممکن است که ماند بقید صورت بند و قطعه تاریخ بهشت صد و نود و پنج در شب شنبه که بود سلخ
 مه فوت محمد رسل و کشید خواجه دنیا و دین عبید الله و شراب صافی عیش ابد ز جام ایل قرارگاه
 دلش باد در مدارج قرب و معارج درجات مشایخ کامل و این قصیده ایست که در صفت خواجه گمان
 و منقبت حضرت ایشان اتفاق افتاده قدس الله ارواحهم قصیده و نقشبندیه عجب
 طائفه پرکارند که چو پرکار درین دایره سر بر کارند و نقشبندی دولی بند به نقش ننهند و هر دم از
 بواجبی نقش دگر می آرند و هر زمان بوقلمون و اربزنگ دگرند و دین عجب ترک زنگ و جهان نیز از
 گرچه در ظاهر عام اند بباطن خاص اند و گرچه در صورت خصمند بمنی یارند و آب نیل اند ولی بر لب
 قبطه خوند و روح محض اند ولی بر خر عیسه بارند و گرچه مرآت صدقل اند حبش ازنگ اند و گرچه گلزار
 خلیل اند خطیب را نازند و در قبا از روش اهل عباد یاد دهند و نه چو زراق و شان خرقه از زرق دارند
 شتر تبلیس بود شیوه آن عیاران و متلبس بصفت ملکی سیارند و سر این کثرت موهوم دران
 وحدت صرف چشم دارند از ان بر سر استغفارند و نمکنند کثرت آثار در ایشان تاثیر و خویش را
 دوخته بر مبداء این آثارند و پاس انفاس بود خصلت این شاه و شان و پاسیاند و سله
 باد شه اختیارند و دم نگه داشته چون نافه مشک اند و گرچه لب کشایند روان بر در صد عطارند
 خامشانند ولی وقت سخن طوطی وار و همه شیرین حرکات و شکرین گفتار اند و بنجم آسا همه را خلوت
 در انجمن است و شمع هر انجمن در رونق هر بازارند و چون مه هاله نشین شان سفر اند و وطن است
 بتن استاده بدل در سفر و رفتارند و طال این گرم روان تجسها حاده است و لیکن افسرده
 دلان چون خود شان بیدارند و اهل دل قافله کعبه عشق اند ولی و این جگر داران قافله را
 سالارند و در سیاه صحرای فنا کرده نزول و خیمه بر ترزده زمین زنتق زنگارند و هر یکی شدانند

نهم از آمدن بر هر یک و اگر اند و همه واقف شدند اگر پیش یک کارند و در بعضی از این شعر را یاد یافته شد در بخاقل کرده شد

بیدان جهاد که کوهی از لومۀ لایم بجوے نشمارند و ماهیانند که در بحر صفا راست روند همچو جنگ
 لب جوی نه کز رفتارند و بر لب تشنه لبان روح فزایا قوتند و در کف و سوسه کیشان رشت
 افشارند و دیده پاکند بلی روشنی دیده پاک و سر دین داری بل بر سر دین دستارند و شاه شاه
 وجودند درین داری و نه چون منصور سر عریه جوی دارند و میر سدرشان طب معرفت از نخل وجود
 باری از نخت خود این قوم چه بر خور دارند و بهفت بیت از غزل بی بدل عارف روم و
 که همه با خبران و اله آن گفتارند و میکنم تضمین کاندی صفت این مکان و آن گهر با شرف از
 عقد ثریا دارند و چون صدوت گوش نه و جای ده اندر دل پاک و این غزل را که بجز عقد دوش
 نشمارند و بهله هشد ار دین شهر دوسه طارند و که بتدبیر کلاه از سر مه بردارند و دوسه ندانند
 هشیار دل و ممتازند و نه فلک را یکی عریه در چرخ آرند و صورتی اندولی دشمن صورتها اند
 در جهانند ولی از دو جهان بیزارند و یار آن صورت غیب اند که جان طالب اوست و همچو چشم
 خوش او خیره کش و بپارند و سیر دلانند که تا سر ندی سر ندینند و ساقیانند که انگور بی فشانند
 گر کف خاک بگیرند ز سرخ شود و روز گندم دزدند از چه لبش جوکارند و ای صفی مردمی آموز
 از ایشان کایشان و مردم دیده بنیائی او و الا بصارند و مردمی کن مرو از صحبت شان مردم شو
 زانکه این مردم و دیگر همه مردم خوانند و نیر عالم توحید که از کون و مکانش و همه ذرات جهان
 مقتبس انوارند و هوا به زمره احرا که شایان جهان و برد حشمت او بنده و خدمتکارند و این
 تویی آن قبله حاجات که خلق و بخود از هر جبهتی روی بتوی آرند و همه با طوق و فاحلقه بگوشتان
 تواند و کز عبید اند درین راه و اگر احرار اند و جا بلانی که سر از رقیه امرت پیچند و در چراگاه ملا
 خربی افشارند و که سر سیمه نتاده ته به ضلال و گاه حیرت زده در بادیه اربارند و ناگسائی که
 ز احسان تو محروم زنید و بر لب بحر جگر تشنه چو بوتیارند و آن حریفان که می از ساع عشقت
 نوشند و گر چه لبس بخود مستند ولی بهشیارند و بخودان را بجناب تو دامد کششی و بیدلان
 در خم قلاب تو ماهی دارند و ماهی بحر تو ام در صفت مدحت پیر و چون صد فنا که لبالب بندر شهوارند
 هر که شد غرقه بحر تو فرو آب خوش و اهل ساحل چو صدف ریزه بهیقدارند و جاودان غرق
 درین بحر صفا باد صفی و هرگز نش یارب ازین بحر فرو ننگد ازند و رباعی آن گرم روان که عالم

از غافلشان * پیر بود سفر فتاد ازین مرحله شان * بیچاره صفی چون سکه سوخته پای * افتان
خیزان از عقب قافلشان * قطعه عربیه فی تاریخ اتماما رشحات عین حیوانا و صلت
الی روض المنی * فتبارک الله الذی اعطی الورا بركاتها * کما رایت تمامافشعت فی تاریخه * ما کنت عطشاً
لانه قد فاض من شحاتها * قطعه فارسیه فی تاریخ اتماما رشحات باکثیر البرکات * چون آب خضر منفر
از عین حیات * یابند محاسبان بخیده صفات * تاریخ تماش ز حروف رشحات *

خاتمه الطبع

الحمد لله والمنته که درین زمانه فرخنده فرجام که چشم جهانیان بدیدار حسن کلام ملفوظات و
تذکرات اهل الله که خاصکان بارگاه صمدیت و سلاطین ملک قدیم آخرت اند تذکره نفیس
و بی مثل که چشم جهان مثلش ندیده و عرصه دنیا بمانندان مفتخر گردیده در احسن اوقات ماه
ربیع الاول سنه هجری مطابق ماه اکتوبر سنه عیسوی تصحیح نسخ مشهوره و تنقیح مصححان شود
که در علم معقول و منقول اعلام اند حسن سعی کار پردازان طبع و مطبع نامی گرامی منسوب
به فشی نوال کشور معروف بمطبع او و اخبار حله الطباع در بر کشید و تعالی بمنه مقبول فرمایا *

مطلع الانوار - نظم کلام بیاغت نظام حضرت
امیر خسرو دہلوی طوطی ہند رحمۃ اللہ علیہ مع جدید
لطیف مطلب خیز سہل حاشیہ از جناب
قدوة العالما مولانا ابوالحسن صاحب فرید آبادی
مکتوبات امام ربانی - ارشادات ملیہ حضرت
غوث ربانی حضرت مجدد الف ثانی مرتبہ مریدان
خاص الخاص -

مدلیقہ حکیم سنائی - ملقب بہ الہی نامہ بخشی
مصنفہ حکیم حضرت سنائی -
کیمیائے سعادت محاسن آداب مذاق و تنزیب
مین از امام محمد غزالی -

رسالہ ہدایۃ المومنین - الی سلسلۃ الصالحین
مصنفہ مولوی محمد معین الدین المشہدی -
مطالب رشیدی - مصنفہ حضرت تراب علی
شاہ قلندر قدس سرہ -

مصباح التہذیب - فصاح عارفانہ از شیخ
کمال الدین -

مجموعہ صد پند سو و مند لقمان حکیم شامل
چار رسالہ دام سعادت نامہ (۱۴) رسالہ خواجہ عبید اللہ
الضاری و ۱۴ تحفۃ الملوک (۱۴) منهاج العارفین
نفحات الالسن - مع سلسلۃ الذہب از
مولانا عبد الرحمن جامی -

فوائد القوائد - از حضرت سلطان اولیاء محمد
نظام الدین صاحب دہلوی تصوف میں نہایت
مقبول و مقداول -

فوائد سعدیہ - از محمد ارفعی علی خان -
نواح جامی - رموز تصوف - از ملا عبد الرحمن
جامی -

رسالہ ستہ ضروریہ - شامل شش رسالہ
دام الفاس نفسیہ مصنفہ حضرت خواجہ عبید اللہ
احرار (۲۴) شریفیہ مصنفہ حضرات خواجہ عزیزان
علی رایتی و ۳۴ النبیہ مصنفہ حضرت مولانا
یعقوب چرخ دہم، قدسیہ مصنفہ حضرت خواجہ
بہا الدین نقشبند (۵۵) نور وحدت مصنفہ حضرت
خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجه خرد (۶۶) پرگوشت
مصنفہ حضرت خواجہ خرد -

سرور العباد - شرح قصیدہ بانست سعاد
از مولوی عبد الحافظ محمد نذیر مصطفیٰ آبادی -

پند نامہ عطار - از شیخ فرید الدین عطار
مکتوبات - از حضرت شیخ شرف الدین یحییٰ میری
قدس سرہ عارفانہ سلسلیں پند آموزی میں نہایت
مفید -

اخلاق جلالی محشی - نہایت خوشخط و صحیح -
از مولانا ملا جلال الدین دوانی -

اخلاق ناصری - از شیخ نصیر الدین محقق طوسی
کامد سفید چکنا -

فتوح الغیب - مع شرح از حضرت
غوث الاعظم جیلانی مع شرح فارسی از شاہ
عبدالحق محدث دہلوی ارشادات فقر و فقرات
میں مشہور و مقبول عام -

بیچم صاحب کی عجیب و غریب گولیان

سالہا سال سے عجیب و غریب کیجاتی ہیں اور انکی بکری دنیا
انیسویں صدی میں کوئی دوا ایسی
ہوئی جیسی چلسماٹی گولیاں ہیں۔
کر لیا ہو وہ اور کسی دوا کو چھوٹے بھی

صاحب کی گولیاں تمام عالم میں
کی تمام دواؤں سے بدرجہا زیادہ
بیماریوں اور عہدہ ایجا و نشین
جن لوگوں نے انکا ایک مرتبہ استعمال
نہیں اور متفق ہیں کہ ان گولیوں کا

ایک ایک کبس ایک اشرفی کو بھی سستا ہو ہر عمر اور مرض کی مرد و عورت کو برابر فائدہ ہوتا ہے۔ اس سے
کوئی نقصان نہیں۔ نہ منٹ میں مرض کو فائدہ دیتی ہیں۔ یہ صرف نباتات سے بنتی ہیں نہ ان میں کشتہ ہوتا ہے
نہ چربی اور نہ کوئی ایسی شے جس سے کسی مذہب کے آدمی کو شک ہو۔ قیمت بہت ارزان ہر کبس میں جو ۱۲ گولیاں
ہو گولیاں گویا ۱۵ روز کی خوراک جتنی بیماریاں خون کی خرابی سے پیدا ہوتی ہیں اور جب قدر عوارض شکم اور
جگر کی نادرستی سے ہوتی ہیں انکے استعمال سے بالکل دور ہو جاتی ہیں۔ کسی شخص کو اگر امراض مندرجہ
ذیل کی شکایت ہو تو انکا استعمال کریں۔ ہم ضمانت کرتے ہیں کہ اسکو ضرور ضرور فائدہ ہوگا۔ ترکیب
استعمال کا پرچہ کبس کے ہمراہ ملے گا۔ شکم میں بادی۔ سر کا درد۔ سر کا چکرانا۔ کھانا کھانے کے بعد معدہ کی گرانی
گھمسی۔ انگٹھائی۔ سردی۔ زکام۔ گھٹائی۔ ورم۔ تپتی کا اچھلنا۔ تھوک کی کمی۔ ہانپنا۔ قبض۔ کھوسرا۔
بدن پر سیاہ داغ ہونا۔ نیند کا اچھا ہونا۔ بد خوابی۔ گھبراہٹ۔ ڈر۔ تھنسی پھوڑا۔ تاسور۔ خارش۔
جماعی امراض۔ کمزوری۔ بدھنسی۔ جگر کی خرابی۔ گلے کی بیماری۔ گلابیٹھ جانا۔ سانس نہ رک کے آنا۔
ایام کا خلاف معمول ہونا یا رک جانا۔ سینہ کا بھرم سے بھاری ہونا وغیرہ وغیرہ مبالغہ نہ سمجھیے واقع امر ہو
لاکھوں کروڑوں مریضوں کو فائدہ ہو چکا ہے۔ ایک دفعہ آزمانا شرط ہے۔ ہر کبس پر سرکاری مہر ہے
اس میں لفظ جیمس ہنس سٹیٹ ہنس منقوش ہے اگر یہ نہ ہو تو جعلی سمجھو اور مت خریدو ہر جگہ پر سباطی اور انگریزی
دوا فروشوں سے مل سکتے ہیں۔ ہلیرس گرائیس اینڈ کمپنی، ۱۵۰ اسٹریٹ کلکتہ اس کے واسطے ایجنٹ ہیں
راگر ذرا بھی دقت ہو تو ایک روپیہ کے ٹکٹ آدھانہ والے انکو بھیج دو۔ قیمت اور ہر محمول تمہارے
تمام ایک کبس فوراً ارسال ہوگا خوردہ فروش تھوک کے بیچ کو اسی دکان سے دریافت کر سکتے ہیں
جس ریل کے اسٹیشن پر ویلایا اینڈ گرائیس کتابین فروخت کرتے ہیں وہاں بیچم صاحب کی گولیاں
مل سکتی ہیں

۵۶۷۷
آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
مورت ہیں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

[illegible]

